

శ్రీరామావతారతత్త్వము

ద్వితీయ ప్రకరణము.

ఇ య్య ది

కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందుఁ బ్రధానాంధ్రపండితుఁడగు.

కావ్య స్తోత్ర తీర్థ

జనమంచి శేషాద్రిశర్మవిరచితము.

చేస్తుంది:

“వావిళ్ల” ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

1932.

సర్వస్వామ్యములు గ్రంథకర్త.

Printed by
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,
at the 'VAVILLA' PRESS,
Madras.

ధన్యవాదము.

మహాత్మలా రా! సకాలమున శ్రీరామావతారతత్త్వము రెండవ సంపుటము తమకర్పించుభాగ్యము గలిగెనని విన్నవించుచున్నవాడను. మహాశయులప్రోత్సాహము భగవంతుననుగ్రహమును రవంత కలిగెనని విశ్వసించువాడను. పోషకులపట్టిక కనిన నియ్యది తేటపడును. ఈ నాప్రయత్నమునకు నీసహాయము చాలదు. బాలకాండము రెండుప్రకరణములైనది. దీనింబట్టి యూహింపఁగాఁ బది పండ్రెండుప్రకరణములగునని తోఁచెడిని. ఈశ్వరానుగ్రహమున్నఁగాని యీ కార్యము నెఱవేఱదు. ధనసహాయము ప్రధానమనుట నేఁజెప్ప నక్కఱలేకయే తేటపడును కావున భక్తులందఱు నాయీ యుద్యమమునకుఁ దోడ్పడుదురు గాక.

“యాంతి న్యాయ బ్రహ్మతస్య తిర్యంచోఽపి సహాయతాం,

అపంథానం తు గచ్ఛంతం సోదరోఽపి విమంచతి.”

అన్నప్రాక్షనసూక్తి నే నమ్మినాడను. నాయెఱింగినవారినిగూడఁ బోషకులుగ నుండుడని ప్రార్థింపలేదు. పూర్వకాలమునందు బలె నిక్కాలమునను వేషధారులు గలరు. ఎన్నియో పేరుల ధనము నార్జింతురు. కావున బ్రహ్మపురాణము ముద్రించునపుడు తాటిపత్రిప్రాంతముల నుండుకొందఱు పుస్తకముల పేరుచెప్పి ధనముతీసికొనిపోయి మరలఁ బుస్తకముల మాకు

వారుపంపలేదని ప్రస్తావించిరి. వారిమాటలు సత్యములే. అట్టి వారు గలరనుట యథార్థము. కావున నీపనిని గొంత సాగించి యవకాశము దొరకిన నిండుక ప్రయత్నింప నెంచితిని. పరమేశ్వరానుగ్రహ మెట్టులున్న నట్టులు పనిసాగును.

“అనన్య శ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యపానతే,
తేహం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహన్యహమ్.”

అన్న శ్రీకృష్ణపరమాత్మోపదేశము స్మరించుచు యథాశక్తిగ్గఱబనిని సాగించుచున్నాడను.

ఒక్కపనిచేయఁ బ్రయత్నించి కొందఱ భాగహర్తల నియమించుకొని యాపని మిగుల సత్కార్యమని పొగడుచు నొకరితోనొకరికి సంబంధము లేనియట్లు నటించుచు నందందఁ దిరుగుచు బరస్పరము వినుతించుకొనుచు మొరలిడినపని చేయ కయున్నను జేసినయట్లు నటించుచు నిండుకపని నపుడపుడు సాగించుచు మితిమీరినవ్యయము కనఁబఱచుచు నుపన్యసించుచు బామరుల నుద్ధరించుపాఠఁడ బాటుపడునట్లు తెలుపుచు ధనమును బంచుకొనుచుండువారు కొందఱు కలరనుట స్పష్టముకదా! సర్వస్వము భగవత్కార్యమునకు వెచ్చించి సర్వదా సర్వేశ్వరా రాధనము చేయువారును గలరనుట సత్యము. కాని వీరిసంఖ్య చాలతక్కువ. వీరిం బొగడువారు విశేషించి యుండరు. సాధువులుమాత్రమే మనస్సుల నానందించి యభినందింతురు. ఇట్టులున్న కాలమున ధన మార్జించుటకు ననేకోపాయములు వన్న వలయును. పెక్కండు భాగ

స్వాములఁ గూర్పవలయును. ఈ నాప్రయత్నమున నట్టివారు కూడుదురా యన్న ప్రశ్నమునకు సమాధానము సజ్జనులే చెప్పఁదగినవారు.

దేవతాసమత్వమును దేటపఱచిన ద్వేషించువారు పెక్కురుందురు. శివునకంటె విష్ణురధికుఁడనిగాని, విష్ణువునకంటె శివుఁ డుత్కృష్టుఁడనికాని వీరికంటె నింకొక్కఁ డుత్తమోత్తముఁడనికాని పలికిన నౌ ననువారనేకు లుందురు. జూదము మంచిదికాదన నంగీకరించువారు లేరనరాదు. కాని మంచిదను వారే యధికసంఖ్యాకు లుందురు. కావున నిక్కాలమున వేషధారులు మిక్కిలి కనంబడుచున్నవారు. అందఱును భగవత్కైంకర్యము చేయువారే. అందఱును సమబోధాత్మకాంచునులే. వీరిలో నుత్తమమధ్యమాధమనిర్ణయము ప్రజాసముదాయముపై నాధారపడియుండును. ఆనిర్ణయము చిరకాలము నకుఁగాని సాధ్యముకాదు. ఈలోపల నెవ్వరిభాగము వారికిఁ జేరును అప్పల నేమైన నేమి? వారు కృతకృత్యులేకదా. ఇవన్నియు నాలోచించి నన్నెఱింగినవారును, పుస్తకమును దిలకించి పఠించి యేమే నిందు సర్వోషయ మున్నదా యని పఠింపి కలదని విశ్వసించుచు నట్టివారును దీనికిం దోడ్పడుదురుగాక యని నష్టి యీప్రయత్నమును సాగింప నెంచి నాఁడను.

నేను శ్రీమద్రామాయణము నాంధ్రీకరించినపిదప, గొందఱు పూర్వరామాయణములతో నాపొత్తమున నందందఁ గలభాగములను బోల్చి కొన్ని ప్రశ్నములు వ్రాసి నాకు బహు

లిప్తుని పంపిరి. ఆప్రశ్న ములకుఁ గొన్నింటికిం బదులీయ నేల
 యని యూహకుంటిని. కొన్నింటికి నీశ్రీరామావతారతత్త్వ
 మున నాయాయితావుల బదులు వ్రాయుచున్నాడను. కావు
 ననే యిందు నితరులరామాయణములఁ జేర్కొనవలసెను. లేక
 యున్న నాకక్కఱలేకయే యుండును. వారిపేరులు వ్రాయఁ
 దలంచి వారియనుమతి వేడితిని. కొందఱంగీకరించితిమని వ్రాసి
 నారు. మఱికొందఱు మానముద్రలం దాల్చిరి. అందుఁ గొందఱ
 ఊడినివప్రశ్నములు సవక్షపాతములుగఁ దోచినవి. పక్షపాత
 మూనరాదనియే యుందందు వ్రాయుచున్నాడను. గ్రంథకర్త
 లీవిషయమునఁ గినియరాదు. వారిగ్రంథముల విమర్శించుపని.
 నాకు లేదు. ఆయూహకలవాడనుగాను. నాపుస్తకమును విమ
 ర్శించినను న్యాయమున్న గ్రహింతును. లేదే నూరకయుందును.
 వారిసవరణలు మంచివైన వానిని ద్వితీయముద్రణమునఁ
 జేర్తును. వారినిగూడ నందు స్థరింతును. కేవల ద్వేషభావ
 మున విమర్శించినవారిని స్థరింపను. తీట్టేరేని బదులు తిట్టను.
 ఇదియ నాయూహయము. దురభిమానము స్వలాభము నశింపఁ
 జేయుననియు నది సాధులక్షణముకాదనియు నాయూహ. పర
 దూషణమే యుక్తమకార్యమని భావించువారలకు బదులు
 చెప్పకుంటయే మంచిదని తలంచువాడను. “మానేన కలహా
 నాస్తి” అన్నసూక్తి క్రొత్తది కాదుకదా. సమాధానము చెప్పు
 కయున్నంతమాత్రమున నశక్తుడనని నన్నందురేని యదియు
 నాకు లాభమే గుణగ్రహణపారిణు లుండకపోదు. ప్రమాదము

లెల్లరకుం గలుగు. వాని నీలోపలనే ద్వితీయముద్రణము
సాగునుగాన నపుడు సవరించుకొందును.

మహాశయులా రా! నా యీభావము మీవంటివారికి
సమ్యక్మైనంజాలు. ఎల్లరను మెప్పింప బ్రహ్మకే దరంబు గాదన
నామాట యిటు నేటికి?

“యే నామ కేచి దిహ నః ప్రథయం త్యవజ్ఞాం
జానంతి తే కిమపి తాన్ ప్రతి నైష యత్నః,
ఉత్పత్స్యతేఽస్తి మమ కోఽసి సమానధర్మా
కాలా హ్యయం నిరవధి ర్విపులా చ వృద్ధిః.”

అని మహాకవి భవభూతియు,
తే. “జడమతులచేత నిందింపబడినకృతుల
ను త్తమము లంచు సత్కవు లొప్పుకొందు
శునకదంష్ట్రుల రాచిన వెనుకఁ గాదె
పసిండిసొమ్ములఁ దాల్తురు ప్రభువు లెల్ల.”

అని కోటి వెంకనార్యుడును

“నిందకు నందకు వాసన్నసూయు రససూయు రత్ర కిం తేన,
యత్సన్తానసగమనా యై వేదం మమ తు పాథేయమ్.”

అని రామకవియుఁ దెలిపిరి కదా. అట్టిమహానీయులపాదధూళిని
దలఁదాల్చి

“శిర నైక మవాప్య యద్రజో మనసాఽచ్యుత్పరివర్జితే చ యైః.”

అన్నయట్లు పెద్దలయాశీర్వాదమే పరమార్థమని భావించుచు
దానినే కోరుచు నాకెల్లభంగులఁ దోడ్పడుచున్న సంస్కృ

తాంధ్రభాషోద్ధారకులు సహజధార్మికులునగు మ. రా. శ్రీ
 వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారికి గృతజ్ఞుడనై పరమేశ్వరాను
 గ్రహమునుగోరి యీకార్యము సాగించుచున్నవాడనని విన్న
 విండుచున్నాడను. అందు నావ్రాసినసిద్ధాంతములు సర్వ
 సమ్మతములూ యని ప్రశ్నించినవారలకు నట్టి సర్వసమ్మతసిద్ధాంత
 ములే లేవని విన్నవిండుచువాడను. అల్పజ్ఞుడనగు నాలోపముల
 మన్నింపఁ బండితాఘండలులఁ బ్రార్థించువాడను.

ఇట్లు విన్నవిండు సాధుపాదనేవఁడు,

జనమంచి శేషాద్రిశర్క.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీః.

ఉద్ధారకులు

అనరబుల్ దివాన్ బహదూర్ బి. ముసుస్వామినాయుడుగారు,

బి. ఏ. బి. యల్., ప్రధానమంత్రిగారు, మదరాసు.

మ-రా-శ్రీ మణిపల్లి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు, ఆరవిల్లి, ప॥ గోదావరి.

,, అయ్యగారి బుస్సెట్టిగారు, కణేకల్లు, బళ్లారి.

పోషకులు.

మ-రా-శ్రీ అక్కెనప్రగడ లక్ష్మీనారాయణరావుగారు, బి. ఏ., బి. ఇ.,

ఇంజనీయర్ గారు, గుంటూరు.

,, ఏ. టి. వి. ఆర్. నరసింహస్వామిగారు, ఉపాధ్యాయులు,
దొమ్మేరు.

,, వైండా రామకృష్ణయ్యగారు, జమిందారులు, కాకినాడ.

,, దేచిరాజు రామరావుగారు, గుంటూరు

,, నోర శ్రీ రామమూర్తిగారు, ఉపాధ్యాయులు, దొమ్మేరు.

,, సుంకర సుబ్బయ్యగారు, ఉపాధ్యాయులు, దొమ్మేరు.

,, కలగ నరసింహముగారు, ఉపాధ్యాయులు, కొవ్వూరు.

,, నరసింహదేవర వేంకటశాస్త్రిగారు, ఉపాధ్యాయులు, దొమ్మేరు.

,, విట్టా శేషప్పశ్రేష్ఠిగారు, బళ్లారి.

,, రామసాహేబు జే. పాపయ్యశ్రేష్ఠిగారు, బళ్లారి.

శ్రీమతి వై. ఛాయాంబగారు, బళ్లారి.

మ-రా-శ్రీ నిట్టూరు లక్ష్మీనారాయణరావుగారు, బి. ఏ., వకీలు, గుత్తి.

,, సిద్ధవరము వేంకటసుబ్బయ్యగారు, బి. ఏ., స్ట్రీడరు, గుత్తి.

- మ-రా-శ్రీ ఎన్. సుబ్బరావుగారు, బి. ఏ., ప్లీడరు, గుత్తి.
- .. వి. కొత్తేశాచార్యులుగారు, బి. ఇ. డి., ఉపాధ్యాయులు, గుత్తి.
- .. ఉప్పలపల్లె రంగాచార్యులుగారు, తెలుగుపండితులు, గుత్తి.
- .. జె. కొండవీరరావుగారు, ఉపాధ్యాయులు, గుత్తి.
- .. అర్కాటు, వెంకటరావుగారు, పెక్షనర్, గుత్తి.
- .. కే. వేంకటరావుగారు, అనుపల్లె.
- .. మొలకతాళ్ల చిన్నపుల్లయ్యగారు, గాండ్లపాడు.
- .. రాచర్ల తిప్పయ్యగారు, బెళుగుప్ప.
- .. జంగా లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిలుగారు, ఉపాధ్యాయులు, కడప.
- .. కాట్రపాటి చలపతిరావుగారు, బంటిమిట్ట.
- .. యాదాళ్ల సుబ్బయ్యశ్రేష్టిగారు, బెడుసుపల్లి.
- .. దేవరకొండ వేంకటసుబ్బాస్వామిగారు, ఉపాధ్యాయులు,
పాటూరు.
- .. పుట్టంరెడ్డి చలమారెడ్డిగారు, మండవంపల్లె.
- .. ఆకేపాటి తిరుమలరెడ్డిగారు, తాలూకాబోర్డు మెంబరు, గ్రామ
మునిసిసిఫ్, ఆకేపాడు.
- .. పులిగొండ్ల చెంగయ్యగారు, నాజరు, నెందలూరు.
- .. అల్లాడి జగన్నాథశాస్త్రిలుగారు, బి.ఏ., ఎల్.టి., హైడ్ మాట్టరు,
వి. ఆర్. హైస్కూలు, వేంకటగిరి.
- .. పత్తి గురుమూర్తిశ్రేష్టిగారు, వల్లూరు.
- .. దరిమడుగు చలమయ్యశ్రేష్టిగారు, వల్లూరు.
- .. కే. జోగయ్యగారు, మదరాసు.

విషయసూచిక.

పుట.

భగవద్గ్యానము	...	1
ప్రకృత్యవతారములు	...	13
సగరచక్రవర్తిచరిత్రము	...	20
సగరునియజ్ఞాశ్వమును హరించుట	...	22
సగరమూర్తులు కపిలమునితోపాగ్ని దగ్ధులగుట	...	24
అంశుమంతుఁడు యజ్ఞాశ్వము గొనివచ్చుట	...	56
భగీరథుఁడు గంగనుగూర్చి తప మొనరించుట	...	71
గంగావతరణము	...	95
భగీరథునకు బ్రహ్మ హితముఁ దెల్పుట	...	121
విశాలాపురచరిత్రము	...	131
దితి తపస్సునకుఁ బూనుట	...	175
నక్షమరుత్తులచరిత్రము	...	186
అహల్యాచరిత్రము	...	189
అహల్యాకావమోక్షము	...	227
శ్రీరామాదులు మిథిలను బ్రవేశించుట	...	263
అహల్యాకృత శ్రీరామస్తుతి	...	260
అతిథిపూజ	...	275
విశ్వామిత్రచరిత్రము	...	284
వసిష్ఠముని విశ్వామిత్రునకు విందుచేయుట	...	308
విశ్వామిత్రుఁడు హోమధేనువు నిమ్మని వసిష్ఠు నడుగుట	...	318
శబల యోధుల సృజించి రాజసేనలం బొలియించుట	...	326

కాశీకుండు శివునివలన దివ్యాస్త్రములంబడయుట	...	పుట 328
వసిష్ఠముని కాశీకు నోడించుట	...	345
విశ్వామిత్రుండు తపముచేసి రాజర్షియగుట	...	348
శ్రీశంకుండు విశ్వామిత్రుని శరణుజొచ్చుట	...	353
కాశీకుండు శ్రీశంకువుకొఱకు యజ్ఞముచేయ నెంచుట	...	362
నూతనస్వర్గనిర్మాణము	...	366
అంబరీషుండు శునశ్శేపుని గొనిపోవుట	...	373
విశ్వామిత్రుండు శునశ్శేపుని గాపాడుట	...	382
విశ్వామిత్రుండు మహర్షియగుట	...	387
విశ్వామిత్రుండు రంభను శపించుట	...	391
విశ్వామిత్రుండు బ్రహ్మర్షియగుట	...	394
శంకరభనుర్వృత్తాంతము	...	401
శివభనుర్భంగము	...	407
అయోధ్యకు దశరథునిఁబిలువ దూతలఁబంపుట	...	413
దశరథుండు మిథిలానగరముఁ జేరుట	...	415
వసిష్ఠముని యిత్యోక్తవంశక్రమము జనకునకుఁ దెల్పుట	...	418
జనకుండు తనవంశక్రమము నెఱిఁగించుట	...	421
దశరథుండు కుమారులవివాహార్థము గోదానాదులుచేయుట	...	423
శ్రీసీతాకల్యాణపుట్టము	...	433
శ్రీరామపరశురాములపమాగమము	...	450
శ్రీరామపరశురాముల సంభాషణము	...	456
శ్రీరాముండు పరశురాము ననుగ్రహించుట	...	462
అయోధ్యాప్రవేశము	...	468

శ్రీః.

శ్రీరామావతారతత్త్వము.

ద్వితీయ ప్రకరణము.

— భగవద్ధ్యానము. —

శ్లో. శ్రీరామం బలవైరినీలచిహ్వరం స్వేరాననం శ్యామలం
కర్ణాంతాయతలాచనం సురవరం కాదుర్జ్యపాథోనిధిమ్,
శోణాంభోరుహపాదపల్లవయుగం ష్టిణీతనూజాయుతం
రాజత్కుండలగరిడభాగయుగళం రామం సదాఽహం భజే.

౧

శ్రీరామం జగదేకవీరములం సీతామనోరంజనం
కౌసల్యవరనందనం రఘుపతిం కామత్స్యవంశోద్భవం,
లోకానామభిరామమంగళఘనవ్యాపారపారాయణం
పంచదేహం జనఘోరపాపనికరధ్వంసం విభుం రాఘవమ్.

౨

శ్రీరామం జగదీశ్వరం జనకజాబాసిం జనానందనం
జంతూనాం జనకం జనార్తిహరణం హాకేశ్వరం కాశ్వతమ్,
జాబాల్యాది మునీశ్వరైః పరిపృతం జాబ్యుల్బమానం సదా
జంఘాలం జమదగ్నినూనుహరణం జాతానుకంపం భజే.

౩

శ్రీరామం కరుణాకరం గుణనిధిం సీతాపతిం కాశ్వతం
పారావారగభీరమజ్జనయనం ప్రావృడ్లనశ్యామలం,
వీరశ్రేష్ఠమనామయం విజయినం విశ్వప్రకాశాత్మకం
ఘోరారిత్రకరాధిప్తహరణం శోదండరామం భజే.

౪

రామస్మితానమేతో నివసతు హృదయే సానుజం రామమిత్రే

రామేః ఊహాపస్త్రవిభవసి కృతం కర్త రామాయ దద్యాత్,
రామాదన్యం న జానే న హి కిమపి మహారామసామ్యస్సమానం
రామే పశ్యామి విశ్వం భువనమనుదినం పాహి మాం రామచంద్ర! ✕

శ్రీరామకర్ణామృతము. ౧ ఆ.

మహనీయులారా ! ఉత్తమమార్గాన్వేషణపరాయణులారా! శ్రీరామావతారతత్త్వమున మొదటి ప్రకరణమును బరిచితిరి. అందు శ్రీరామావతారకారణము, భగవంతుని భక్తరక్షణపరాయణత్వము లోనగువిషయములు గలవు వానిం బరిచుటచేత శ్రీరామావతారమే మిథ్యయన్న వాదము దుర్వాదమని యెఱింగియుందురు. శ్రీరామావతారము కేవల ధర్మసంస్థాపనార్థమే యన్నవిషయము వ్రాయఁదగియుండియు నది బాలకాండంతమున వ్రాయఁదలంచి ప్రథమ ప్రకరణమున వదలఁబడియెననియు నెఱింగియుందురు. శ్రీరామచంద్రుఁడు సామాన్యులలో నుత్తముఁడే యనఁదగునుగాని పురుషోత్తముఁడన వలనుపడదన్నభావమును వెల్లిపుచ్చువాదమునకు సమాధానము గ్రంథము తుదముట్టఁ బరిచినఁగాని కుదురదు. కావున నందఁడు సుదుదొరకినపుడెల్ల నించుకొనుక వ్రాయఁ బడుచుండును.

రాముఁడే పరదైవ మనువారు కొందఱు, కృష్ణుఁడే పరాత్పరుఁ డనువారు కొందఱు, శంకరుఁడే పరమపురుషుఁ డను వారు కొందఱు, పరదేవియే వీరందఱు బుట్టించునది కావున నామెయే పరదేవత యనువారు కొందఱు లోకమునఁ గలరు. వీరిలో నిన్ని నామరూపముల నలరుభగవంతుఁ డొక్కఁడే యని తలంచువారరుదు. ప్రాయశః వీరందఱు పరమతఖండనప్రచం

డులు. అనఁగా దాఁబట్టినకుం దేటికి మూడేకా శ్లనువారి
వంటివారు. వీరినెల్ల నిట్టివాదములకుఁ దింపి తోలుబొమ్మలం
బోలెనాడించుచుండునది కర్తము. దాని త్రిపులకు లోఁబడనివా
రిలోకమునఁగా దేలోకమున నుండరు. తుదకు భగవంతుఁడు
కూడ నామరూపధారియగునపు డద్దానివశమున నుండును.
అనఁగా దానును గర్తబద్ధునివలె నటించుననియే యిందలి
సారము. ఆనటనమున లోకమున కుపకారము కలుగును.
“కర్తము బలవత్తమము” అనుసిద్ధాంతము మది నెవ్వారికి
నాటునో వారి కహంకారము తొలఁగును. నేను ఇతరుఁడు
అన్న భావము తుచ్చమని తోచును. దానిచే భగవంతునియందు
భక్తి కుదురును. అయ్యది నిర్తలజ్ఞానము నుత్పాదించును. దాన
వై రాగ్యము పట్టుపడును. అది యైహికఫలముల నాశింపక
యుండజేయును. దాన ఫలాభిసంధిరహితసత్కర్తాచరణమరాయ
ణత్వము కుదురును. అయ్యదియే వై రాగ్యఫలమని పెద్దలందురు.
అయ్యది పామరులకు సత్కర్తాచరణమునకు మార్గదర్శక
మగును. ఇట్టియుత్తమమార్గమును జూపించుట కాదికారణము
కర్తము బలవత్తమమన్న తలంపే యని యెఱుంగుట తెఱంగు.
లేనిచో నహంకారము శాంతమునకుఁ జోటియక మనసున
నిండియుండును. దానిని దొలఁగింప వేటుమార్గములు చాలవు.
కర్తృత్వాభిమానపరిత్యాగ మొక్కడే చక్కనిమార్గము.
అట్టియుత్తమమార్గమును బెద్దలు చూప సిద్ధముగనుండఁగా
దానికి విముఖులుగఁ బ్రవర్తించువారలకు దుష్కర్తృమే కార
ణము కాక మఱేమగును? కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ,

“అకర్షణశ్చ బోధవ్యం గహనా కర్షణోగతిః”

అని గీతాశాస్త్రమున వక్కాణించెను. కొందఱ ఊహించుచున్న వానిని పాపమున నెఱింగియుండుటకు బ్రాద్దుష్కర్మవశమున దానిని బాటించి ప్రవర్తింపక యహంకారమునకు లోబడుదురు. దానిచేతనే దైవ మొక్కడే యనియు ననేకనామ రూపముల భక్తానుగ్రహార్థము భరించుననియునిం దేనామమును రూపమును దలంచినను ధ్యానించినను ఆపరమాత్మ కరుణించుననియు నవ్వరు. అంతియకాక యితర దేవతల దూషింతురు.

మఱికొందఱు భక్తులవలె నటించుచు బామరులను వంచించుచు ధర్మోపన్యాసముల నిచ్చుచు వానిమూలమున నర్థజ్ఞానముచేయుచు మతగురువుల మనిపించుకొనఁ బ్రయత్నింతురు. ఈజాతీమానవులు ప్రాయశః శైవులలో వైష్ణవులలో యయియుండురు. వీరిరువురును దమగతి నరికట్టుకొనుమూఢులే యనవలసివచ్చును. ఇందొక్కఁడును బరమశివునిగాని, శ్రీమన్నారాయణమూర్తినిగాని కాంచినవాఁడు లేఁడు. పాపాణ్యుహమున నీలపాపాణ్యమునకు నామమును గల్పించి యద్దానిం జూచుచు నదియే భగవంతుఁ డనుకొనువారే పై వారలగుదురు. ఆమూర్తిదర్శనము చర్మచక్షుష్కులకెల్లఁ గలుగునదియే. దానియందుఁ దారతమ్యము లున్నవన్న వాదమే యాభక్తుల మతోద్ధారణము. అంతియకాని వేటొండులేదు. విగ్రహారాధన మతిస్వల్పఫలప్రదమకాటఁ గేవల పామరులకొఱ కది యేర్పఱుపఁబడినది. అంతియకాని దానిని బ్రధానముచేసికొని సర్వకాలము దానినే యాచరించు టుత్తమమార్గము కానేరదు. తఱుచుగాఁ బ్రేక్షింపఁగలవైష్ణవులు వైష్ణవులు విగ్రహారాధన

ప్రధానులు. అందు వైపులు నిరవయవమూర్తి నారాధించు
వారు. వైష్ణవు లట్లుగాక సర్వాంగసంశోభితమృత్వామాణాద్య
నృతమకల్పితవిగ్రహమును నసరత్నాభరణసంశోభితముగ
నొనరించి పూజించి యానందించువారు. ఈ రెండింటియందుఁ
దొలిమార్గ మించుక యుత్తమము. ఈవిషయమునందు,

“శుభ్రహర్షం హరం కృత్వా మహాపురుషవిగ్రహమ్,
ఈజివాంస్త్యం జవైర్హోమై రుపహారైశ్చ మానద. ౯౪
స తథా పూజ్యమానస్తే పూర్వదేహౌఽప్యతూతుషత్,
పుష్కలాంశ్చ వరాణ్ ప్రాదాత్తవ విద్యో హృది స్థితాత్. ౯౫
జన్మకర్త తపోయోగాస్తయోనవ చ పుష్కలాః,
తాభ్యాం లింగేఽన్పితో దేవస్త్యయారూపయాం యుగే యుగే. ౯౬
స విషదుద్రభక్తశ్చ కేశవోరుద్రసంభవః,
సర్వభూపం భవం జ్ఞాత్వా లింగమర్చయతి ప్రభుః. ౯౭
ఆత్మయోగాశ్చ తస్మిన్ వై కాస్తయోగాశ్చ కాశ్వతాః,
వినమేనాయజన్ దేవా స్పృథాశ్చ పరమర్షయః. ౯౮
ప్రార్థయంతి వరం లోకే స్థాణుమేకం స సర్వకృత్,
కృష్ణ ఏవ హి యద్వదోయజ్ఞైశ్చైవ సనాతనః. ౯౯
సర్వభూతనుయం జ్ఞాత్వా లింగమర్చయి యః ప్రభుః,
తస్మిన్నభ్యధికాం ప్రీతిం కరోతి పువభధ్వజః.” ౧౦౦

ద్రోణపర్వము. ౨౦౨-వ యధ్యాయము.

అను నీమహాభారతవాక్యము లుదాహరింపఁదగినవి. విగ్రహ
ముగ శివుని నశ్వత్థామ పూజించెను. శ్రీకృష్ణుఁడు మృత్తికం
గొని లింగముగ నొనరించి యందు శివు నావహింపఁజేసి
పూజించెను. కాన నీకంటె శ్రీకృష్ణు నుత్తమభక్తునిగ శంక

రుఁడు భావించునని వ్యాసమహర్షి యశ్వత్థామ కుపదేశించెను. దీనింబట్టి యూహింపఁగా భగవంతు నవయవవిశిష్టునిగా భావించుటకంటె నిరవయపునిగా ధ్యానించుటయే యుత్తమమని తేలిడిని. కావుననే దేవాలయములు పామరులకొఱకే కట్టింపఁబడినవని యంతకుముందుఁ బెక్కుసారులు వ్రాయఁబడినది. దేవాలయములనే నమ్ముకొని యాపూజయే ముక్తి నిచ్చునని ప్రాచీనులొకవారు పండితులవలె నటించుపామరులే. వారు పామరుల సుద్ధరింప నీకార్యము సాగించుచు మానసికపూజ గావించుచుందురేని ధన్యులే యగుదురు. కాని యట్టివారిచర్య వేఱు. మానసికపూజ యనఁగా వస్తువులతోఁ బనిలేని నిర్మలధ్యానమని యర్థము. ఆపూజయంతయు భావనాత్మకము. ఆభావనయుఁ గొంతకాలము సాగఁగా,

“సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,

ఈక్షతే యోగయత్రాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః.”

౨౯

గీత. ౬ ఆధ్య.

అను శ్రీకృష్ణాక్తమార్గము వట్టువడును. అస్థితియందుండువాఁడే యోగియనంబడును. కనఁబడునదియంతయు భగవన్తయముగా నతనికిం దోచును. కాఁబట్టి గీతాస్త్రముకూడ విగ్రహారాధనము శంగీకరింపదని యెఱుంగనగును.

రామశబ్దముకూడ నీవిషయమునే తెలుపుచున్నది. యోగి నిర్మలమనఃకమలవిహారము చేయువాఁడుకదా రాముఁడు. అట్టివాఁడు పరమపురుషుఁ డనఁబడును. ఆతఁడే పరమాత్మ. అత్తతత్త్వమన్న నదియే; పరబ్రహ్మమన్న నదియే. శబ్దములనుబట్టి లింగభేదములు గల్గినవియేగాని వస్తువును

బట్టి కాదు. అలింగ మనామమ రూపమని ద్వేష్యము నగునదియే
 పరమాత్మ. అపరత త్వమునకు నామరూపకల్పనము భక్తుని
 యిచ్ఛాభీనము. కావున నెవ్వని కేరూప మేనామ మిష్టముగ
 నుండునో వా రానామమున నారూపమున నాపర బ్రహ్మమును
 బిలువవచ్చు. అంతియేకాని వేటొకడు తనవలెనే భగవంతుని
 బిలువ నులికిపడి యానామ మారూప మాతనికిం జెల్లదనరాదు.
 ఈలోకమే పరమాత్మ దనియు నిందేయుండుననియుఁ దెంపటి
 తనమున వాదించరాదు. అది భగవన్తపిమమును దూషించి
 నట్లుగును. సర్వసమత్వ సర్వసాక్షిత్వ సర్వవ్యాపకత్వము లెగిరి
 పోవును. ఈవిషయమునే యుపనిషత్తులు బోధించును.

“యతంతో యోగినశ్చైవం పశ్యంత్యాత్మన్యవస్థితం,
 యతంతోఽప్యకృతాత్మానో నైవం పశ్యంత్యచేతనః. ౧౧
 యదాదిత్యగతం తేజో జగద్భాసయతేఽఖిలం,
 యచ్ఛంద్రమసి యచ్ఛాన్నౌ తత్రేజో విద్ధి మామకం. ౧౨
 గామావిశ్య చ భూతాని ధారియామ్యహమోజసా,
 పుష్టామి చౌషధీ స్సర్వాస్సోమో భూత్వా రసాత్తకః. ౧౩
 ఆహం వైశ్వానరో భూత్వా ప్రాణినాం దేహమాశ్రితః.
 ప్రాణాపానసమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్. ౧౪
 సర్వస్య చాహం హృది నివివిష్టో మత్తస్త్వత్తిర్జానమపోహనం చ,
 వేదైశ్చ సర్వైరహమేవ వేద్యో వేదాంతకృద్వేదవిదేవ చాహం.” ౧౫

గీత. ౧౫ ఆధ్యా

అను నీభగవద్గీతోపనిషత్తు వైప్రాసినిభావమును సిద్ధాంతము
 చేయుచున్నది.

“ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్యేకేఽర్జున తిష్ఠతి,

బ్రాహ్మయో సర్వభూతాని యంత్రాహుధాని మాయయా.

౬౦

తమేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత,

తక్ప్రసాదా త్వరాం కాంతిం స్థానం ప్రాప్స్యసి కాశ్యతం.”

౬౧

గీత. ౧౮ ఆధ్యాయము.

అను నీశ్రీకృష్ణోపదేశము తుచ్ఛవాదములఁ దూలఁగొట్టుచు భగవంతుని సర్వవ్యాపకత్వమును వెలిపుచ్చుచున్నది.

ఉపనిషత్తులు మొదలూఁగుడుకథలవలకు భగవంతు నకు సర్వనామములు సర్వరూపములు చెల్లునని స్పష్టముగాఁ దెలుపుచుండ విష్ణువే పరమాత్మయని వైకుంఠమేతన్ని వాసమని వాదించుటయు, శంకరుఁడే పరమేశ్వరుఁడని కైలాసమే తన్ని వాసమని వాదించుటయు, నజ్ఞానవిశేషముననే యని తేటపఱచు చున్నది.

భగవత్తత్త్వమును దెలిసికొనఁదగినవా రిపాడు వాదములలోఁ బ్రవేశింపరాదు. పరమతసహనముకలిగి గురూపదిష్ట మార్గమున నాపరాత్పరుని ధ్యానించుచు నుండవలయును. సర్వమతము లాపరతత్త్వమునే మార్గభేదములచే నధికారి భేదముచే దెలుపుచున్నవి. అంతియకాని మతకర్తలకుఁ దెలియదనరాదు. శిష్యయోగ్యత నెఱింగి తమచిత్తముగా వారు బోధింతురు. ఈనిషయము నెఱింగినవా రితరుల దేవతోపాసన పద్ధతుల నాక్షేపింపరు. తత్త్వమెటుంగక యెఱింగినట్లు నటించువారే వాదింతురు. వారు కుక్షింభరులలో నగ్రేసరులు.

కొందఱు మధ్యవైష్ణవులు భక్తిమార్గమున నాటితేటి నట్లు నటించుచు బామరుల కేదో తెలిసి తెలియని మంత్రము

నుపదేశించుచు దేశికులఁ బూజించుటకంటె నుత్తమపూజ యింకొక్కటి లేదనియు, సర్వస్వము దేశికున కర్పించి చేతులు జోడించుకొని సేవచేయుచుండవలయుననియు, నా దేశికుఁడే చేయిపట్టుకొని వైకుంఠమును జేర్చుననియు, దేశికులయచ్చిష్టము భుజింపఁదగుననియు, నేవో నాలుగు చచ్చుశ్లోకములు చదివి వారిని వంచించి ధనము సంపాదించుదురు. కాని యావృత్తి తమజీవితమును బాడుచేయునని వా రూహింపరు. ధనాశయే వారి నట్టిదుర్వృత్తికిఁ బాలుపడఁజేసిన దనుట స్పష్టము. అట్టి దాంభికుల మాయావాగురులకుఁ జిక్కి పామరులు చిరసంచిత ధనసంచయము నర్పించి మోక్షమున కెదురుచూచుచు నుండురు. ధనాపగమమే మోక్షమని వా రెఱుంగరు. పాపము! అట్టి మూఁగుల వంచించి యేమి మూటగట్టుకొనుదురో తెలియదుగాని ధనము నేమో మూటకట్టుకొనుటమాత్రము సత్యము. అట్టి వంచకులమూటలనే విని నమ్ముదురు. కావుననే శ్రీశంకరభగవత్పాదులవారు,

“అర్థం తత్త్వమసీతిచేతగదితం నో విశ్వసత్కల్పధీః.”

అని పేర్కొనిరి. ఈ శ్రుతివాక్కుల నాలకించువారు నమ్మువారు కొందఱే యుండురు. పూర్వోక్తభక్తులందఱు విగ్రహారాధకులే. అదియే వారికి జీవితము. కావున నెన్నిజన్మములకైన వారు త్తమమార్గము నరయఁజాలరు ఇంక వారి నమ్మినవారి గతియో యథోగతయే.

భగవత్సేవ కెల్లరు నధికారులే యని కొందఱనఁగా మఱికొందఱు కారు కారందురు. తారతమ్యము గలదనుట సత్యమే. అది తత్కృతకర్తముపై నాధారపడియుండును.

దేవాలయములయందలి పాషాణాదిమూర్తుల నెల్లరు పూజింప రాదనువారు కొందఱు గలరు. సాధువు లామార్గము నంగీ కరింతుడు. ఏల? విగ్రహారాధన మల్పఫలప్రదము గాన నద్దాని కాయర్చకుడే పాల్పడుఁగాక యని వారియాశయము. అట్టి పూజ నెవ్వారు కోరుదురు? ఈవిగ్రహములపైఁ గలభక్తియుఁ దదారాధకుల వాక్కులు సత్కర్తానుష్ఠానవిహీనులనుగా నెల్లరఁ జేయుచుండుట యథార్థము. కావున నట్టి యపూర్వ భక్తులమాటలఁ జెవియొగ్గి యాలకింపక వారివారికిం దగిన సత్కర్తముల నాచరించుచు వానివలనఁ గలుగుఫలముల భగవంతున కర్పించుచు లోకులకు నందును బామరులకు మార్గసర్వకులై పరిశుద్ధాంతఃకరణులై భగవంతు ననుగ్రహ మునకుఁ బాత్రులు కావలయును.

శ్రీరామచంద్రు నర్పించుమార్గము నిరుపమానము. అది యోగశాస్త్రగమ్యము. అనఁగా ధ్యానమే యని సారము. భక్తి దృఢముకాఁగా నావరమపురుషుని నిరంతరము ధ్యానించుటయే యారాధనము. దీనికే మానసికపూజ యని పేరు. దానియందును రెండుభేదములు గలవు. మనఃవీతమున నభీష్టదేవతా రూపము నావహింపఁజేసి సంకల్పకల్పితపదార్థము లర్పించుట యొక్కపద్ధతి. మనఃవీధియందు భగవంతునిఁ దేజోరూపునిగా ధ్యానించుచుఁ దదేకాగ్రచిత్తుడై యానందించుచుండుట వేటొక్కపద్ధతి. ఈరెండింటియందు దీరెండవమార్గ ముత్తమోత్తమము. దీనినే శాక్తమున సమయాచారమందురు. యోగ మతమే శాక్తమని యెఱుంగఁదగినవిషయము. అల్పమతు లనుకొనునట్లు మద్యమాంసనిషేధము శాక్తముకాదని యెఱుం

గుట బుద్ధిమంతుల లక్షణము. ఈవిషయము శ్రీశంకరభగవత్పాదులవారు సాందర్భలహరియిం దిట్లు నిర్వచించియున్నారు.

“జపో జల్ప శీల్పం సకల మపి ముద్రావరచనా
గతిః ప్రాదక్ష్యైక మణి మళనాద్యాహుతివిధిః,
వ్రణామ స్సంవేశ స్సుఖమఖిల మాత్మార్పణదృశా
సపర్యాపర్యాయై నవ భవతు యస్తే విలసితమ్.”

౨౭

“అరేదమనుసంధేయం. సమయినాం మ తే సమయస్య సాదాఖ్యతత్త్వ
స్య సపర్యా సహస్రదళకమల వివ, న తు బాహ్యే పీతాదా. యే యే
సమయినో యోగీశ్వరా జీవన్ముక్తా స్సంసారయాత్రా మనువర్తమానాః సాదా
ఖ్యతత్త్వ మనుచింతయంతః, ఆత్మైకవ్రణా వర్తంతే. లేషాం జపో జల్ప
శీల్ప మిత్యాదినా సపర్యాప్తకారో నిరూపితః. యత స్సమయినో యోగీశ్వ
రా విజనే గుహంతరేవా బద్ధపద్మాసనాః నిగృహీతేంద్రియాః. సాదాఖ్యతత్త్వ
జ్ఞానైకసింహ వర్తంతే లేషాం వక్ష్యమాణవతుర్విధవద్విధై క్యానుసంధానమేవ
భగవత్యా స్సపర్యే త్యర్థా దుక్తం భవతి. యతశ్చ వక్షద్వయేఽపి బాహ్య
పూజాయాం తత్ప్రియాకలాపే చ తత్సంపాదనాయాం చ క్షేణో నాస్తీతి
సమయినా మితి రహస్యం. యత్తు చంద్రజ్ఞానవిద్యాయాముక్తమ్.

“సూర్యమండలమధ్యస్థాం దేవీం త్రిపురసుందరీం,

పాశాంకుశధనుర్బాణాం ధారయంతీం వ్రతాజయేత్.” ఇతి.

బాహ్యపూజావ్రకారకథనం సమయైకదేశిమతం” అని వ్యాఖ్య.

కౌళమని సయాచారమనియు శాక్తమునఁ బూజాపద్ధతులు.
రెండు. కౌళాచారరతులు యంత్రపూజాతత్పరులు. సమయా
చారనిరతులు యోగులు. పట్చక్రములయం దాపరదేవిని
జ్యోతిస్స్వరూపిణిగా భావించి ధ్యానింతురు. విగ్రహపూజ.
యీ యిరుదెఱఁగులవారియందుఁగూడఁ గానరాదు. యంత్ర

మనఁగా శ్రీచక్రముని యర్థము. శ్రీచక్రమున సకలదేవతలుండురు. నిర్గుణుఁ డనంబడు పరబ్రహ్మము తప్పఁ దక్కుంగల త్రిమూర్తులు లోనగువా రాపరదేవిని నేమించుచుండురు. ఈచక్రమున వారినెల్ల భావించి యందు బిందుస్థానమునఁ బరదేవిని ధ్యానించి పూజించువారు కౌశమతావలంబులని యెఱుంగవలయు. దీనికే బాహ్యపూజ యందురు. పూజాద్రవ్య సంపాదనక్షేత్రము వీరికిం గలదు. సమయాచారనిరతులు యోగులనంబడుదురు. పూజార్థమై ద్రవ్యములసంపాదించ శ్రమపడ నక్కఱలేక వీరు భగవద్దూహము నాయాయుచక్రములయందే వరుసగా ధ్యానింతురు. అందు సహస్రారపద్మమునఁ దేజో రూపమును ధ్యానింతురు. వారు జీవన్ముక్తులయి సంసారయాత్ర ననానక్తులై సాగించుచుండురు. జనసుసర్గము వారి కక్కఱలేదు. ఏకాంతవాసమే వారికిం గావలసియుండును. సర్వకాల సర్వావస్థలయందు నామహామాయనే దలంచుచుండురు గాన వారు చేయుసంభాషణమంతయు మంత్రజపమే యగును. హస్త చలనాదిక్రియలన్నియు సకలముద్రాప్రదర్శనమేయగును. ముద్రాప్రదర్శనవిహీనజపము సాంగముకాదనియు సంపూర్ణఫలము నీచాలదనియు శాస్త్రతత్త్వము. నడచుటయే ప్రదక్షిణక్రియ యగును. ఏపదార్థమును వారుభక్షింతురో యది హోమమగును. శయనించుట యిటునటుపొరలుట నమస్కారక్రియ యగును. శరీరముచువంచుట లోనగు సుఖకరవస్తువంతయు నాత్మార్పణ బుద్ధిచే బూజారూపాంతరమేయగు. సకలము దేవతార్పణము చేయుదురుగాన వారు చేయుకృత్యములెల్ల భగవత్ప్రీతికరములే యగునని సారము. ఇది శాక్తమునఁ బ్రధానము. ఇదియే యోగమతము. ఈపద్ధతి శాక్తముననే కాదు.

“అత్తా త్వం గిరిజా మతిః పరిజనాః స్రావాశ్శరీరం గృహం
 పూజా లే విపయోపభోగరచనా నిద్రా సమాధిస్థితిః
 సంచారః పదయోః ప్రదక్షిణవిధిస్తోత్రాణి సర్వాగిరో
 యద్యత్కర్తృ కరోమి తత్తదఖిలం శంభో తవారాధనమ్.”

అనునదియు సుప్రసిద్ధమేకదా. ఇదంతయు “భావనామాత్ర
 సంతుష్టహృదయః పరమేశ్వరః” అన్న దానిసారముకాదా.
 “అంతరర్చనసుక్రీతా బహిరర్చనలోలుపా” అన్నదియు నదియే
 కదా.

“తస్యైవం విదుషో యజ్ఞస్యాత్తా”

అనుశ్రుతియుఁ బైవిధులకుఁ బ్రమాణము. వీనినన్నింటిని బరిఁ
 కింపఁగా విగ్రహారాధన మత్యల్పఫలప్రదమనియు, యంత్ర
 పూజ మధ్యమఫలప్రదమనియు మానసకపూజ యనఁగా
 ధ్యానము తత్తమఫలప్రదమనియు, నందును దేజోరూపధ్యాన
 ముత్తమోత్తమఫలప్రదమనియు సారము తేలేడిని.

శాక్తమునఁ దక్కుంగలయైదుమతములకుఁ బూర్ణావకా
 శము గలదు. తక్కిన శైవ్యవైష్ణవ గాణపత్య సౌర కాపాలికము
 లయం దట్టియవకాశము లేదు. సప్తకోటిమహామంత్రముల
 కిందు సన్నివేశము కలదు. కావుననే,

“సర్వే కాక్తా శుశుద్ధిష్టా న శైవా న చ వైష్ణవాః”

అను మునివాక్యము పొడసూపెను. ఆకృతిగలవస్తువంతయు,
 మహాప్రకృతికల్పితమే. కావున బ్రహ్మవిష్ణాదుల్లె నాప్రకృ
 తికిం బుత్తులని తెలియవలయు. కావుననే ప్రకృత్యుపాసకులు
 యోగులనంబడిరి. ఏమతమునందును బరిపక్వజీవులకే భగవద.

నుగ్రహాలాభము కలుగుంగాని మతప్రవిష్టుల కందఱకుం గలుగదనుట యంద తెఱింగినవిషయము. కావున నేదేవత నుపాసించినను దద్దిన్న మేదియు లేదనుభావము కలిగి యుపాసించిననే పూర్ణఫలము లభించును. భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యసహితముకాదేని వ్యర్థమగును. హనింగూడిన సఫలమగును. ఇవిముందును సత్కర్మానుష్ఠానమూలములు కావేని సమగ్రములుగావు. కావున సత్కర్మానుష్ఠానము ఫలవాంఛలేక యొనరింప జ్ఞానవైరాగ్యసహిత మగుభక్తి కుదురును. అట్టివానికి భగవదారాధనము మానసకమునఁగాక వస్తువ్రాతము సాయముగా గలిగినదికాదు. బాహ్యపూజచేయుచు నదియే తుదియని భావించువారు సామరులనుటయే యీవిషయమునఁ గలసారమని యెఱుంగవలయును.

“సర్వభూతాని కాంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికాం,

కల్పక్షయే పునస్తాని కల్పాదౌ వినృకామ్యహమ్.

2

ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య విష్వజామి పునఃపునః,

భూతగ్రాహ మిమం కృత్స్న మవశం ప్రకృతే ర్వశాత్.

౮

న చ మాం తాని కర్తాణి నిబధ్నంతి ధనంజయ,

ఉదాసీన పదాసీన మనక్తం లేపు కర్తను.

౯

మయాభ్యక్షేణ ప్రకృతిస్సాయతే సచరాచరం,

హేతునానేన కాంతేయ జగద్విపరివర్తతే.”

౧౦

గీత ౯ అధ్యాయము.

అను భగవద్గీతావాక్యములు పైవిషయమును సిద్ధాంతము చేయుచున్నవి నిర్గుణపరబ్రహ్మముతత్త్వ దక్కినవా యెల్లనాప్రకృ

తీచే సృజించబడినవారే యనియు, వారి నుపాసించుచు ముక్తిని
బడయఁగోరువారు బ్రాహ్మణులనియు, బ్రకృతి నుపాసించి తదను
గ్రహపాత్రులై పరమపురుషునికరుణకుం బాత్రులు కావల
యుననియు భావము. కాని వేటొండుమార్గము లేదు.

● ప్రకృత్యవతారములు. ●

లోకమున సత్యధర్మములు సుప్రతిష్ఠం గాంచవలయు
నన్నయాశతో భగవంతుని యిచ్ఛాశక్తియగు ప్రకృతి రామ
లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్న రూపముల నవతరించెను. ప్రకృతిసాయ
మునఁ బరమపురుషుఁడు లోకప్రవృత్తిని సాగించునట్లు మాన
వులు స్వకీయప్రకృతిసాయమునఁగాని సంసారయాత్ర సాగింపఁ
జాలరన్న నీతిని లోకులకు నెఱింగింపఁగోరి స్వాంశమున నీతాం
బను బుట్టించెను. నీతాసహాయముననే శ్రీరామప్రవృత్తి
సాగును. ఆవిషయ మీ రెండవప్రకరణమున వ్రాయఁబడును.
సత్యమార్గాన్వేషణమే ప్రధానమని భావించి పాతకమహా
శఁకులు మతవైషమ్యముల మనస్సుల నెలకొలుపక దృఢభక్తి
గలిగి శ్రీరామచరిత్రము నాలకింపుఁడు. శ్రీరాముని ప్రవర్తనమే
స్మృతుల కాధారము. కావునఁ గడుజాగరూకులై శ్రీరామ
మూర్తి యేయేసమయముల నెట్లు ప్రవర్తించి లోకులకు సన్తాద
ప్రవృత్తిని దెలిపెనో యావిధము నెఱుంగుచు నందేమాత్ర
మైన స్వప్రవృత్తియందుఁ జొప్పించి విఖ్యాతచరిత్రులు కావ
లయును. ఆట్లుగనుట శ్రీరామచంద్రదివ్యచరిత్రమును బెక్కు
సారులు పఠింపవలయును. ఒక్కొక్కపర్యాయము పఠించు
నపుడు నిందేమివిశేషమని పఠింపవలయును. రహస్యార్థము

కనబడుచుండును. మహానంద ముప్పొంగుచుండును. సంసార
తాపములు దూరము లగుచుండును. శ్రీరామమూర్తి వైకుంఠ
మును బాడుపెట్టి వచ్చినవాడను మధ్య వైష్ణవులమాటలకుఁ
జోటియకుడు. భగవంతుడే ధర్మరక్షణార్థ మవతరించెనని
భావింపుడు. రామమూర్తిని వైష్ణవులు శ్రీమహావిష్ణువే యని
తలంపవచ్చును. శైవులు పరమశివుడని భావింపవచ్చును.
శాక్తులు లలితాంబయే యని నిశ్చయింపవచ్చును. గాణాప
త్యులు మహాగణపతి యని యెంచవచ్చును. సౌరులు సూర్య
భగవానుడని యూహింపవచ్చును. కాపాలికులు మహాభైర
వుడని చింతింపవచ్చును.

“యో యో యాం యాం కమం భక్త శృద్ధయాన్విత మిచ్ఛతి,
తస్య తస్మాచ్ఛ్రాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధా మ్యహం. ౨౦
స తయా శ్రద్ధయా యుక్తస్తస్మాదాధనమిహతే,
అభేదే చ కళః కామాన్ మయైవ విహితాన్ హితాన్.” ౨౧

గీత. ౭ అధ్యాయము

అన్న శ్రీకృష్ణసరమాత్మహితబోధము ననుసరించి యాయాయ
భక్తు లాయాయా రాధనమున కనురూపములగు ఫలముల
నొందుదురు. ఇందు వైష్ణవులకే యెక్కుడుస్వత్త్వము లేదనుట
సిద్ధాంతము. రామమూర్తి భగవదంశసంభూతుఁ డనగా భగ
వంతుడు కార్యార్థ మిమానవరూపమున వెలసెనని సారము.
భగవంతుడే వైష్ణవుడో శైవుడో యెవ్వ రెఱుంగు
దురు. మే మెఱుంగుదుమనువారు బాలిశులు గాక మతేమగు
దురు? అట్టి పరాత్పరునిఛాయ యగు శ్రీరామచంద్రునిచరి

త్రము గం.గాతోయముభంగిఁ బరమపావనము. అట్టిదానిం బఠించుట, దానితత్త్వ మెఱుంగుట, ఆరీతిగాఁ బ్రవర్తించుట బ్రయత్నించుట యనునవియే యుత్తమోత్తమకార్యములు. శ్రీరామతారకమంత్రరాజమును జపించుచు, సర్వత్ర రామమూర్తిరూపమును గాంచుచు, సర్వము రామమయముగాఁ దలచుచు, శివకేశవాదినామములనెల్ల నొక్కరీతిగా నెంచుచు, బరమతథర్తముల దూషింపక, పరులయుపాసనదేవతలఁ దుచ్చుములనికాని యల్పఫలముల నిచ్చునవియనికాని పలుకక, యాయాయభక్తుల మనోవాంఛితములఁ దీర్ప నాయాయయర్చారాఘముల భగవంతుఁ డంగీకరించెనని ధ్యానించుచు, సంసారయాత్ర లోకాచారమురీతి నిర్వహించుచు, ఫలాభిసంధిరహితముగా సత్కర్తముల నాచరించుచు, దీనాంధబధిరకుబులం గాంచి వగచుచు, నట్టిగతిఁ గల్గించుకర్తముల నాచరింపకుండఁ జేయుమా యని పరాత్పరునిఁ బ్రార్థించుచు, భూతదయగలిగి యదియే తపఃఫలమని నమ్మి ప్రవర్తించుటయే యుత్తమము. భూతహింసాకర్తములజోలి పోవకుండుటయే గొప్పతపస్సు. తరణోపాయము భగవచ్చింతనము దానిని గల్గించునది ఫలాభిసంధిరహితసత్కర్తాచరణము. దాని కాధారము భగవత్కథాశ్రవణము. కావున నిక నామహాకార్యము నకుం గడంగుదము. జపయజ్ఞమునకుం బదార్థసంగ్రహ మక్కఱలేదు. భగవద్ధ్యానమునకుం బర్వము లక్కఱలేదు. భూతదయకు శాస్త్రజ్ఞాన మక్కఱలేదు సజ్జనసాంగత్యము దానికిం జాలును, కావున సర్వధర్తములమగు భగవచ్చురిత్రమును, బఠితము. కుయుక్తులంబన్నుట మానుదము. దుర్వాదముల

జోలికిం బోవమానఁ బ్రతినేయుచుము. పరులు దూషించినఁ
దలయొగ్గుచుము. మమ్ముఁ గరుణారసభరితాంతఃకరణుండవై
కాపాడుమా పరాత్పరా యని ధ్యానింతము. ప్రకృతీ!
దయాస్వరూపిణీ! ఆజ్ఞానమునఁ బడఁద్రోయక తమఃపటలమును
విరియించి పరమపురుషుని పాదారవిందములచెంతకుఁ జేర్చుమా
యని ప్రార్థింతము. ప్రకృతినిదూషించిన నధోగతియేగాని తల
యెత్త ననకాశములేదు. హరిహర బ్రహ్మలే యామహామాయా
పాదారవిందరజకణలేశముల. మాఖిలం దాల్చరన మన మింక
నేపాటివారము?

“అవిద్యానామంత స్తమిరమిహరద్వీపనగరీ

జడానాం చైతన్యవృణకమకరందస్రతిర్భురీ

దరిద్రాణాం చింతామణిగుణనికా జన్మజలధౌ

నిమగ్నానాం దంష్ట్రా మురరిపువరాహస్య భవతి.”

అని యాపరమేశ్వరిని ధ్యానించి శ్రీరామమూర్తి పరమపావన
కథామృతమును గ్రోలఁ బ్రయత్నింతము.

మహాశయులారా! ప్రథమప్రకరణమున శ్రీరామ
మూర్తి ధర్మసంరక్షణార్థ మవతరించి యేయే మహాకార్యము
లొనరించెనో యందుఁ గొన్నింటిఁ బఠించితిరి. అవి చేయనున్న
మహాకార్యములలో మిక్కిలి కొలఁదివి. మహాకార్యకరణము
నకుఁ బ్రకృతిసహాయ మత్యావశ్యకము. ఆకార్యమును గొన
సాగింప విశ్వామిత్రుఁడు పూనుకొనెను. ఆప్రయత్న మెట్లు
కొనసాగెనో యీ ప్రకరణమునఁ గలదు. ప్రకృతియగు సీతా
మహాదేవి రామచంద్రునిరాకకై కాచియున్నది. ఎపుడెపు డా
మహామూయంగూడి ధర్మరక్షణము నొనరింతునా యని రామ

మూర్తి త్వరపడుచున్నవాడు. మహర్షులు దేవతలు నామహా
కార్య మెపుడు కొనసాగుచు, ఎపుడు దుర్జనులు నశింతురా
యని యుద్విష్టురుచున్నారు. సీతారాములు తమశక్తులను
దాచి ప్రాకృతులవలె బ్రహ్మర్షిలుచున్నవారు. వారిచరిత్ర
ములు విన మన మాతురంపడుచున్నవారము. ఇదియే శుభ
సమయము.

మఱొక్కవిషయ మిట వ్రాయక మానరాదు. సీతా
కాంతకడకు రామమూర్తి యరుగుచున్నవాడు. తగినసంబం
ధమునకై జనకరాజు నాలుగుదేశములు తిరుగలేదు. కారణ
మేమి? ప్రకృతి యూహించినంతనే పరమపురుషుడు లోక
బడును. ఏల? ప్రకృతియన భగవంతునిచ్చయే కదా. లోక
మునఁగూడఁగన్వయుండుతావునకే వరుఁడరుగుచుండుట కనఁ
బడుచుండునుగదా. దీనింబట్టి యూహింపఁగాఁ బ్రకృతిశక్తి
యెట్టిదో పురుషునిశక్తి యెట్టిదో మనకుఁ దేటపడును. ఈఘట్ట
మున ననేకరహస్యములు గలవు. వానిం బరికింపక కథను జది
విన లాభములేదు. సత్కాలతేజముమాత్ర మగునుగాని
సంపూర్ణకథాపతనలాభము దొరకదు తత్సారమును గ్రహించి
యందుండి గ్రహింపఁదగిన దేది యని విమర్శించి గ్రహించిన
దాని నాచరణమునకుఁ దెచ్చుకొని, యంతతోఁ దృప్తి
నొందక తనకంటె బామరులగువారికి వాత్సల్యమునఁ దెలు
పుచు, భగవంతు నారాధింపవలయును. కావున నీక నట్టి
ప్రయత్నమునకుం గడంగుదము. ప్రథమప్రకరణమున శ్రీ
రామచంద్రుడు లక్ష్మణవిశ్వామిత్రులంగూడి పోవుచు గంగా
నదినీ దర్శించెను. తన్మహత్త్వము నెఱుంగనియట్లు లాకౌశికు

నడిగెను. లోకాచారమును బాటించి యడిగెగదా యని యెఱింగి యమ్మని పామరునకుం దెలుపునట్లు తెలుపుచుండెను. రామమూర్తి యాలకించుచుండెను. గంగామాహాత్మ్యము నెఱింగించి దానిచరిత్రమును దెలుపుటకు మాని ప్రయత్నించె వన్నదనుకల బ్రథమప్రకరణమునగలదు. దానితరువాతివిషయ మిందు వ్రాయంబడును. దానిం బఠింపుడు. దానికిం దోలుత శ్రీరామచంద్రమూర్తియాకారమును మది నిల్పుడు. భక్తి భావమునఁ బఠింపుడు. వ్రాయునపుడు వ్రాసినవిషయమే మరల వ్రాయుటయుఁ దటస్థించును. అదిముఖ్యవిషయమనియు, బలుసాహులు పఠింపఁదగుననియు భావింపుడు. పునరుక్తమని యీసడింపకుడు. నాయందుఁ గనఁబఱచునీర్వ్య మిష్టే బాధించును. భగవంతుని శ్రీరామచంద్రనొక్కసారి ప్రార్థించి తద్దివ్య చరిత్రము నీక వ్రాయుదును. కథారంభమున దివ్యమంగళ విగ్రహుండగు రామమూర్తిని ధ్యానించుచున్నాడను.

“బ్రహ్మద్యౌమరసిద్ధజన్త భువనం యన్నాభిషంకేరుహం
శ్రీనిర్వాణానికేతనం యదుదరం చాకైకశయ్యాగృహం,
యద్వక్షః కమలాచూసభవనం యన్నామమంత్రం సతాం
వాసాగారమఖండమంగళనిధిః పాయాత్మ వో రాఘవః.”

(శ్రీరామకర్ణామృతము)

— సగరచక్రవర్తిచరిత్రము. —

* గంగామాహాత్మ్యమును దెలిపి సవిస్తరముగా దాని చరిత్రమును దెలుపుమని రామమూర్తి యడిగినందున నింకను

* ఈభాగము ముప్పదెనిమిదవ పర్వమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

దెలువఁ బూని విశ్వామిత్రుఁ డిట్లు తెలిపెను. రామచంద్రా!
 ఇంకను గంగానదినుహిమము చెప్పఁదగినది కలదు. వినుము.
 అయోధ్యాపాలకులలో సగరుఁ డనుచక్రవర్తి యుండెను.
 హూరుఁడు ధర్మాత్ముఁడు నగుచు నతఁడు రాజ్యమేలెను. సంతా
 నములేకయుండ దానిఁ బడయఁగోరి, తొలిభార్యయు విదర్భ
 రాజుకూతురునగు కేశినియు, గాశ్యపునిపుత్రికయు రెండవ
 భార్యయునగు సుమతియు వెంటరాఁగా, హిమవంతమున కరి
 గెను. తొలిభార్య ధార్మికురాలు. సత్యవాదిని. రెండవభార్య
 సుందరాంగి. ఇరువురును బురంధ్రీమణులే. భృగుప్రసవణమును
 హిమాలయ ప్రత్యంతపర్వతమున నిలిచి తపం బొనరించెను.
 అంత శతసంవత్సరములు నిండఁగా మహాతపస్వియగు భృగు
 ముని యారాజుం గని, “నీకు మిక్కిలి సంతానము కలుగును.
 తన్మూలమున నీకీర్తియు నిస్సమతఁ గ్రాలును. నీభార్యలయం
 దొక్కర్తుక కులదీపకుండగు నొక్కతనయుం గాంచును. వేటొ
 క్కతుక యటువదివేపురు కొడుకులం గాంచును.” అని వర
 మొసంగెను. ఆరాజుపత్ను లమ్మునిని నేపించి యంజలులు బం
 ధించి, “మహానుభావా! మాలో నొక్కకుమారుం గాంచునది
 యెవ్వతె? అటువదివేపురం గనునది యెవ్వతుక? దీనిఁ దెలు
 పుమా. నీ వన్నయట్లే యగు”నని పలుక విని పరమధార్మికుఁ
 డగు నమ్ముని వారితో “నోపురంధ్రులారా! మీమీయిచ్చలం
 దెల్పుఁడు.” అని యడిగెను. కేశిని వంశకరు నొక్కతనయుం
 గోరెను. గరుత్మాంతునిసహజాతయగు సుమతి మహాత్మా
 హులై కీర్తిమంతులై యలరారు నటువదివేపురం బుత్తుల
 వాశించెను.

సగరుడును భార్యలంగూడి సాష్టాంగపందన మాచరించి తదాశీర్వాదములంది వారు కోరినరీతి సగునని యప్పుని పలుకఁ దనపురమునకుం బోయెను. కొంతకాలమునకుఁ గేశిని యసమంజఃడను కుమారుం గాంచెను. సుమతీయో గర్భముం దాల్చి యలాబూఫలమువలె గుండ్రనై యుండుపిండమును గాంచెను. ఆతుంబమును ఛేదించ నందుండియచ్చెరువుగా నటు వడివేపురకుమారు లుద్భవించిరి. ఉపమాతలు ఘృతపూర్ణ కుంభములయందు వారిని పెంపఁగాఁ జిరకాలమునకు వాఁరెల్లఁ బెరిగి యావనపంతులైరి. శ్రీరామచంద్రా! పెద్దభార్యకొడుకగు నసమంజఃడు ప్రతీదిన మానగరమునఁ గలబాలకులం బట్టుకొని పోయి సరయానదీజలంబులం బడవైచి వారందు మునుఁగుచుండ నవ్వుచు నానందించుచుండెను. ఆతఁ డిట్లు దుష్ప్రవర్తకుడై సజ్జనులను వేధించుచు బాలకులఁ జంపుచు నుండుటయే కారణముగా నాకొడుకుం బౌరానుమతినొంది సగరుడు పురమునుండి వెడలఁగొట్టించెను. ఆయసమంజునికొడు కంశుమంతుడు. సకలజనసమ్మతుఁడు. ఎల్లరకు నుపకారియై యుండెను. కొంతకాలముసాగఁగా సగరమహీజానికి జన్మ ముచేయునుడే శము కలిగెను. పెద్దలతో నాలోచించి నిశ్చయించుకొని వేదవేత్తగావున ఋత్విక్సమాజమునుగూడి యశ్వమేధము నొనరింప నారంభించెను.

— సగరునియజ్ఞాశ్వమును హరించుట. —

*ఆమాట విని—యజ్ఞముచేయ యత్నించెనన్నమాట విని పరమానందమునొంది, యగ్నివలె వెలుంగు నాకొశకునిం

*ఈభాగము ముప్పదితొమ్మిదవసర్గమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

గాంచి, “మహాత్మా! ఆయజ్ఞవృత్తాంతమును వినవలెను” నని ప్రశ్నించెను. తనవంశమునఁ బుట్టి పూర్వుడగు సగరునియజ్ఞవిధానమును వినఁగోరెనన్న భావ మాప్రశ్నమున నిమిడియుండెను. మునియుఁ దాఁజెప్ప నెంచిన వార్త నేయడిగెనని సంతసిల్లి స్వవంశభవులయందు నీపరమేశ్వరునకుం గూడ లోకసామాన్యమునకుంగల ప్రీతి కలదే యని నవ్వుచు నిట్లు పలికెను. “రామచంద్రా! ఆలకింపుము. సగరచక్రవర్తిచరితము నాలకింపుము. శంకరుని మామయగు హిమవంతుడు వింధ్యపర్వతమునకు సమీపమున నుండి తమ రెండింటికినడుమ పెద్దకొండలు లేనందున నొండొరులం జూచుకొనుచున్నట్లు కనబడుచుండెను. ఆ రెండుకొండల నడుమ నుండు దేశమే యార్యావర్త మనంబడును. ఆ దేశము యజ్ఞకర్తములకుఁ బ్రసిద్ధమైనది. ఆ దేశమునందే సగరునియశ్వమేధము సాగెను.

యజ్ఞాశ్వమువెంట నంశుమంతుడు ధనుర్ధారియై రక్షకుడై పోయెను. అట్లు యజ్ఞము సాగుచుండఁగా నాయజ్ఞాశ్వము నింద్రుడవహరించెను. మాయామయమై యజ్ఞవిఘ్నకరమగు రాక్షసదేహము నాయుండ్రుడు ధరించి యాదుష్కార్యము నొనరించెను. ఉక్థ్యము చేయుచినముననే యపహరించి నందున ఋత్విజులందఱు సగరుం గాంచి ‘యాయశ్వాలంభనదినమునందే నీయజ్ఞమును బాడుచేయఁబూని యెవ్వఁడో యశ్వము నపహరించెను. వానిం బొలియించి హయమును దేబంపుము. ఇది సాగకయున్న మనకెల్ల నశుభము కలుగును. కావున మహారాజా! ఈయాగమున నేయపరాధము కలుగకయుండ నొనరింపుమా’ యని వేడిరి. ఆపలుకులు విని తనకుమా

కుల నటువదివేవురను జూచి “పుత్రులారా! ఈమహాయజ్ఞము మంత్రసంశుద్ధిగలిగి పూజ్యులగుఋత్విజులచే జేయింపఁబడుచున్నది. కాన రాక్షసులు ప్రవేశింపఁజాలరు. ఈయశ్వ మెట్లు పోయినదో కనుఁగొనుఁడు. మీకు శుభంబగుఁగాక. సముద్ర పరివేష్టితమగు భూమండలమెల్లఁ బరికింపుఁడు. భూమండలము విశాలమైనది. మీరు వరుసగా నొక్కొక్కయోజనముగా నన్వేషింపుఁడు. నాపంపున నశ్వాపహర్తను వెదకుచు భూమియందెందైన వాఁడు దొరకఁడేని వెనుకకు రాక యావంచకుఁడు కనఁబడునంతదాక భూమిని ద్రవ్వియైనఁ జూడుఁడు. దీక్షితుఁడనుగా నున్నవాఁడనుగాన నిందే యుండవలయును. కాని రాజనదు. కావున నేను మనుమఁడు ఋత్విక్కులు నిందే యశ్వము వచ్చుదాక నుందుము. ఈయాగదీక్షనియమము లట్టివి. కాన వదలి రా నయితేగాదు. అని పలుకఁగా నాలించి యాకుమారులు వీర్యవంతులుగానఁ బయలువెడలి జనకునానతీరితి వెదుకసాగిరి. అందు భూమిని ద్రవ్వియుఁ బరికించిరి. భూతము లారెను. ఆభవి మిక్కుటముగా వ్యాపించెను. దేవతలు బ్రహ్మకడకుంబోయి సాగరులు భూమినిజీకాకుపటచుచున్నారు. రసాతలవాసులఁ జంపుచున్నారు. చూచినవారి నెల్ల వీఁడే హరించె నిదియె యజ్ఞశ్వమని హింసించుచున్న వారు. చూడఁదరముగాకున్న దని విన్నవించిరి.

— సగరకుమారులు కపిలమునితోపాగ్ని దగ్ధులగుట. —

* బ్రహ్మ దేవతలమనవి నాలకించి ప్రజలార్థినందుటకై దేవతలు తపించుచున్నారని యెఱింగి వారితో నిట్లు పలికెను.

* ఈభాగము నటువదియన సర్గమునండి సంగ్రహితము.

“ఈభూమియంతయు శ్రీమహావిష్ణుపుస్వత్వము. ఆదేవుడు కపిలమునిరూపమున నీభూమిని ధరించియుండును. సగరసూనులు భూమినిగొనినయెడలఁదదీయస్వామియగుకపిలమునితోపాగ్ని చేదగ్ధులగుదురు. భూమి యిట్లే ప్రతికల్పమునందును ద్రవ్వబడుచుండును. పూర్వమే యిది నిర్ణయింపఁబడినది. ఈసగరకుమారులు దీర్ఘకాలము జీవింపక నశింతురని మున్నే నిర్ణీతము.” అనఁగానే దేవాదులు హర్షించిరి. తమతమనెలవులకు వెల్లిరి. ఆరీతి సాగరులు భూమిని ద్రవ్వచుండఁగా వారికి నాశనముం దెలుపుచు నొకశబ్దము భయంకరముగా వినఁబడియెను. వారట్లు భూమినిద్రవ్వి దానిచుట్టుం దిరిగిచూచి యశ్వమునుగనఁజాలక యందఱుంఁగూడుకొని తండ్రికడకుం బోయి తమప్రయత్నమంతయుఁ దెలిపి యశ్వము కానరాలేదనిరి. మీకు శుభంబగుఁగాక. ఉపాయమారని చెప్పఁడని పలికిరి.

సగరుఁ డామాటలు విని యశ్వము దొరకలేదనుకొనఁమునఁ ‘గొమరులానా! మీకు మేలగుంఁగాక. మరలఁ బోయి భూమిని ద్రవ్వి పరికించి యశ్వాపహర్తను, అశ్వమును దీసికొని రండు. కృతకృత్యులరై మరలుఁడని యాజ్ఞాపించెను. అంతట వారు మరలఁ బోయి రసాతలములఁ గాంచి దానిని ద్రవ్వచుండఁగా సందొక్కచోఁ బర్యవ్రామువ లెఁ గనఁబడుచు భూమిని ధరించుచున్న విరూపాక్షమను దిగ్గజము కనఁబడియె. ఆదిగ్గజము పర్వత కాననాదులతోఁ గూడినభూమినివహించి నుండెను. ఆగజము భూభారవహనమున నోర్పులేక శిరస్సు నెపుడు కదల్చునో యపుడే భూకంపముగలుగును. ఆదంతావళి రాజమును గాంచి ప్రదక్షిణ మొనర్చి పూజించి యవ్వలంబోయిరి. తూర్పు

దెసప్రక్కలించి యందశ్వమునుగానక దక్షిణభాగమునుప్రక్క
లింపఁబూనిరి. ఆదెసయందు గొప్పకొండవంటిదేహముకలిగి
మహిమముకలిగియున్న మహాపద్మమను దిగ్గజరాజమును గాంచి
యదిభూచక్రమును దలఁదాల్చుటకు నెంతయు నచ్చెరువందిరి.
దానిని బ్రదక్షిణముచేసి యవ్వలం బడమరదిక్కును భేదింపఁ
బూనిరి.

ఆభాగమున గొప్పయాకృతిమీఱునున్న సౌమనమను
పేరుగల దిగ్గజమును చిలకించి దానిని బ్రదక్షిణమొనర్చి కుశల
ప్రశ్నముగావించి నెలవంది యుత్తరపుదిక్కునకుం జని దానిం
ద్రవ్వంబూనిరి. రామచంద్రా ! అందుఁ జక్కనిదేహము
గల్గి శ్వేతివర్ణమునఁ బ్రకాశించుచు భద్రమేనుదిగ్గజమును
దర్శించి దానిని దాఁకి వలగొని మ్రొక్కి యాభాగమును
భేదింపసాగిరి. అవ్వల నీశానుదెస కరిగి రోమాతరేకమునఁ
ద్రవ్వనుఁ బోయిపోయి సనాతనుఁడగు వాసుదేవుని గపిలావ
తారుని గాంచిరి. ఆద్వేపునకుఁ గొంతదూరమున మేయుచు
దిరుగుచున్న యశ్వమును గాంచిరి. అందఱునందుల కానందించి
యామహాత్ము నశ్వాఽపహరకునిగాఁ దలంచి కోపమున నేత్రము
లరుణములుకాఁగా నానాప్రహరణములఁదాల్చి పరుగెత్తి నిలు
పుము. నిలుపుమని యదలించుచు, 'నోరీ! నీవు మాయజ్ఞాశ్వ
మును హరించితివి. దుర్బుద్ధి! సగరకుమారులము. ఇదె వచ్చి
తిమి. వారినివీరినిగాఁ దలంపకుము.' అని యిట్లు తన్నదలింపఁగా
వారల యాదుష్టాలాపముల నాలకించి నిర్భరకోపావేశమున
నాకపిలముని హుంకారమొనరింప నామహాత్మునినేత్రాగ్ని
జ్వాలలచే వారలెల్ల భస్మరాసులై పడిరి.

మహాశయులారా! ఈభాగము చక్కగా విమర్శింపఁ దగినది. సావధానముగా నాలకింపుడు. సగరరాజచంద్రుని వృత్తాంత మతిచిత్రమైనది. జన్మముందొట్టి యెన్నియో యిక్కట్టులం జిక్కినవాడుకదా సగరుడు. గరళముతోడఁ బుట్టి, మునివరునికరుణ బ్రదికి వినతుడైనవాడు. తుదకుఁ జక్రవర్తి కూడ నయ్యెను. చక్రవర్తియనఁగా నధర్మమాతనిరాజ్యమున సాగఁగా విష్ణుచక్రమే యాయధర్మము నడంచును. దాననే చక్రవర్తియని యొకయర్థమును బెద్దలు చెప్పుదురు. భూచక్రమునవర్తించు నాజ్ఞకలవాడని యొకయర్థము కలదు. ఈయర్థమునఁ బెక్కండ్రు చక్రవర్తులు కావచ్చును. ఆటగురుమాత్రమే యన్ననియమ మూడిపోవును. కావున మొదటియర్థమే న్యాయమైనది. అట్టివారు పెక్కండ్రుండరు. ఏలయనఁగా భగవద్భక్తులై వశీకృతపరమేశ్వరులుగా వారండవలయును. నిష్పక్షపాతముగా రాజ్యమును బాలింపవలయును. ధర్మరక్షణమున బద్ధులగుట కావలయును. అట్టిరాజ్యమున నెందే నధర్మము చెలఁగిన శ్రీవిష్ణుచక్ర మాదుష్కార్యము నప్పుడయడంచు. అట్టి భూచక్రము రాజన్వంతమగునుగదా. అట్టివారు కొలదిసంఖ్యగనే యుందురు. సగరుడందుఁజేరినవాడు. పట్టుకవర్తులపట్టికలో నై దవవాడు. బాల్యమున శ్రమంపడక పెద్దలసాయములేక యెవ్వఁడును ద్రిజగద్విఖ్యాతిం గాంచలేడనుట నిర్వివాదము. సగరుఁ డట్టివాడే. కావున విశేషించి ధర్మాత్ముడయ్యెను.

సంతానము లేనిదుఃఖము పెక్కండ్రను బాధించుచుండునని పురాణములం బరికించినఁ దేటపడును. సగరునకుం

గూడ నాదురదృష్టమే పట్టెను. ఇరువురుభార్యలుండుట యెట్టి వారికిని దుఃఖమే. ఈతనికి నిరువురుభార్యలు గలరు. వారిం గూడి తపస్సునకుంబోయెను. భృగుప్రసవణమనుపేరుగల హిమాలయసాద్రమనకుం బోయెను. భృగుమహర్షి యందే యాశ్రమమును గల్పించుకొనియుండెను. అందేయీసగరుండు భార్యద్వయముంగూడి తపస్సు చేయుచుండెను. తనయాశ్ర మమున భర్తమతియగు రాజు సంతానాపేక్షఁబూని తపస్సు చేయుటయు, నాతనింగూడి భార్యలును నియతిమై నుండుటయు నెఱింగెను. మనస్సు కరఁగెను. తపఃకష్టము నెఱింగినవాఁడు కాన నంతటి భోగానుభవముగలరాజు శ్రమంపడుచు భర్త్య మగువాంఁచును బూనుట తగునని నిశ్చయించెను. విశేషించి నకుమారలగు నాకాంతలిరువురు నియతించూనుట యమ్ముని చిత్తమును వెన్నవలె గరఁగించెను. కావున నమ్ముని శతవర్ష ములునిండఁగానే వారినియతికి మెచ్చుకొనెను. సగరుఁ డమ్ముని పతి నారాధించుచుండెను.

“అథ వర్షశతే త్రాణే కపసారాధితో మునిః,
సగరాదువరం ప్రాదాత్పునస్సకృపతాం వరః.”

౬

పూర్వకాలము తపస్సిద్ధులగుమహర్షులుకూడ వరమొసంగు చుండిరి. తపోబలమున నవ్వరము ఫలించుచుండెను. తపశ్శక్తి యెట్టికార్యమునైన సాధింపఁగలదని యీ ప్రమాణము మనకుఁ దెలుపుచున్నది. ఇట్టిశక్తికిం గారణమేమనఁగా.

“చాతుర్వర్ణ్యం శ్రయోఽహికా శ్చత్వారశ్చాశ్రమాః పృథక్,
భూతం భవ్యం భవిష్యం చ సర్వం వేదాశ్చసిద్ధ్యతి.

౯౭

సగరకుమారులు కపిలమునితోపాగ్నిదగ్ధులగుట. 29

కపోవిద్యా చ విప్రస్య నిశ్చేయసకరం పరం,
కపసా కిల్బిషం హంతి విద్యయాఽమృతమశ్నుతే.” ౧౦౪
(మను. ౧౨ ఆధ్యాయం.)

వేదములను నేర్చి తపస్సొనరించి జితేంద్రియులగువార లిట్లు
శాపానుగ్రహసమర్థులగుదురు. ప్రధాన మిన్నింటికి జితేంద్రి
యత్వము. అది యోగాభ్యాసమున లభించును. ఆయ్యది
పూర్వకర్తవరిణాతిం గల్గును. కావున సత్కర్తానుష్ఠాన మిన్నిం
టికి మూలాధారము. అది లేక యెట్టితపస్సు చేయను బుద్ధి
పుట్టదు.

“మనస్తే వచనం శ్రుత్వా కేశినీ రఘునందన,
పుత్రం వంశకరం రామ జగ్రహ నృపనన్దిధౌ. ౧౩
వష్టిం పుత్రసహస్రాణి నుపర్జభగిసి కథా
మహాత్మాహా కీర్తిమతో జగ్రహ నుమతిస్సతాత్.” ౧౪

అను నీభాగముకూడఁ గర్తవ్యమే ముఖ్యమని బోధించెను. ఎట్లగు
నఁగా ముని మీమియిష్టములఁ దెల్పుడు. వంశకరుఁ డొక
తనయునిగోరువా రెవ్వరు? అటువదివేపురం గోరువా రెవ్వరు?
అని ప్రశ్నించెను ఎవ రెట్లుకొరిన నట్లే కలుగుదురనికదా
యామునియాశయము? ఆప్రశ్నముమీఁద నానుదత్తు లిద్దఱు.
స్వస్వకర్తానుసారముగనే కోరిరి. ఫల మట్లే కలిగెను. దీనినిబట్టి
మన మాలోచింపగాఁ బ్రతిస్రాణియుఁ దనకర్తమునకుఁ దగిన
ఫలము ననుభవించువాంఛనే కోరును? వంశకరుఁడగువాని
నొక్కని గోరుదురా? అన్న భావమేమి? అటువదివేపురుకొడు.
కులు వంశకరులు కారనికాదా యర్థము. ఆయర్థము నెఱింగియు
సుమతి కోరెను. ఏల ? ఆమె వంశకరులను గోరుకర్తము

చేయలేననియే వీనిసారము. కావుననేకదా శ్రీకృష్ణమూర్తి
 “గహనా కర్తృణో గతిః” అని తెటపఱచెను. లోకమున నెల్ల
 రును గర్తృగతుల మీఱఁజాలరనియు, మీఱుదుమనుట కేవ
 లాహంకారమేకాని వేఱుకాదనియు మన మెఱుంగవలయు.
 కర్తృబద్ధులము, కర్తృగతుల నెఱుంగఁజాలము, కర్తృముపంచినట్లు
 చేయువారము, అని నమ్మవలయును.

“సర్వకర్తాణ్యపి సదా కుర్వాణో మద్యస్యాపాశ్రయః

మత్ప్రసాదాదవాప్నోతి కాశ్వతం పదమవ్యయం.”

గీ॥

(గీత ౧౮ ఆధ్యాయం.)

అన్న భగవదుక్తిని శరణముగాఁగైకొని భగవంతు నాశ్రయింప
 వలయును. అనఁగాఁ గర్తృఫలములను గోరక వానిని భగవంతు
 నకే యర్పింపవలయు ననియు, నట్లుచేసిన భగవత్ప్రసాదము
 కలుగుననియు, దానిచే ముక్తివొరకుననియు, నిద్దానినుండి
 తేలిన సారతరాంశము. వీని నమ్మకపోయినచోఁ గర్తృగతు
 లేమాత్రము చరలక బంధించును.

“యద్యహంకారమాశ్రిక్య న యోక్స్య్యి ఇతి మన్యసే

మిత్రైష వ్యవసాయస్తే ప్రకృతిప్ర్యాం నియోక్యతి.”

అన్న భగవదుక్తిప్రకారము ప్రకృతిబద్ధులమే యగుదుము
 కాని ప్రకృతికృపకుఁ బాత్రులముకాఁజాలము. కాబట్టి సత్కర్
 ముల నాచరించుచు వానిఫలములను భగవదర్పణము
 చేయుచుఁ బరమేశ్వరుని నమ్మియుండిన నామహనీయుని ప్రసా
 దపాత్రులమగుదుమని యీభాగమునుండి మనము గ్రహింప
 వలయును.

“నష్టిం పుత్రసహస్రాణి మష్టభగినీ తదా.”

అనుభాగమున నొక్కవిశేషము కలదు సగరుని రెండవభార్య యగుసుమత గరుత్మంతుని తోడబుట్టువు వినతకూతురని తేలును. ఒకతల్లికి బతులు మానవులు కలిగిరని యర్థమగును. ఇది సమంజసమా? అన్నప్రశ్నము వచ్చును. సమాధాన మేమనగా.

పూర్వసృష్టివిషయమునకు నిష్పృతిసృష్టివిషయమునకు విశేషభేదము కలదు. అది హస్తిమశకన్యాయము ననుసరించును. తొలుదొలుత మానసికసృష్టి యుండెను. అనగా సంకల్ప మాత్రమునఁ దనవంటిభూత మొకఁడు పుట్టుట. సనకసనంద నాదులు బ్రహ్మామానసపుత్రులు. అనగా బ్రహ్మ సంకల్పించి సంతన కలిగినవారు.

“ఉత్సంగాన్నారదో జజ్ఞే దక్షోఽవ్యంగవృత్త ఇత్యసా.”

అన్నసూక్తిప్రకారము బ్రహ్మతొడనుండి నారదమునియు, నంగుష్ఠమునందు దక్షుఁడును జనించిరి. అనగా నాధ్యాన సమయమున నేయవయవమును జూచిన నందేయొకప్రాణి కనఁ బడును. దానికి మానససృష్టియని పేరు. ఆసృష్టికి మనశ్శక్తి యెక్కుడుగ నుండవలయును. కొంతకాలముకాఁగా నాసృష్టి తగ్గిపోయెను. అనగా నశించెనని యర్థముకాదు. క్వాచిత్రముగా నది యుండెనని భావము. ఆవల నీక్షణ సృష్టికలిగెను. అనగా దర్శనమాత్రమున సృష్టికలుగుటయని భావము. అనగా సుకల్పము దృష్టియు రెండుండినఁగాని సృష్టికాదని తాత్పర్యము. ఈసృష్టియందే వ్యాసపుత్రుఁడు శుకయోగి పభృతులు జనించినవారు. అయోనిసంభూతులనఁగా నిట్టి

వారే. ఆసృష్టి కొంతకాలమునకు ఊఁచెను. అనఁగాఁ దఱచుగా లేకుండెనని యర్థము. ఆవల రేతోమాత్రసృష్టి కలిగెను. ఇందు సుకల్పము, దృష్టి యనునవి రెండు నిమిడి యుండును. మనస్సు, దృష్టి, రేతస్సు, నను నీమూఁడును బని చేయవలసినవి. అనఁగా మూఁడుశక్తులును గలిసినఁగాని యొక కార్యము నెఱవేఱదని భావము. మొదటిసృష్టికిని దీనికి నెంత తారతమ్యము గలదో యోజింపుఁడు. ఈసృష్టియందు గలిగిన వారు వాల్మీగీవాదులు అనఁగా సంస్కర్తములేక కాంతా రూపమును జూడఁగనే రేతస్థులనము కాఁగా నది యెందుఁ బడునో యద్దానినుండి యొకప్రాణ యుదయించును. ఆకాల మున నాతనిమనస్సున నేభావన యలరారునో తదనురూపమగు ప్రాణి యుదయించుననితాత్పర్యము. ద్రోణాచార్యుఁడు కలశ సంభవుఁడయ్యెననుట కిదియే సద్ధాంతము. ఈసృష్టియందు మన శ్చక్తిలేకయున్న ఫలము కలుగదు. కొంతకాలమున కీశక్తియు ఊఁచెను. ఆవల మైథునసృష్టి యారంభమయ్యెను. ఇక్కాల మునకు నాపూర్వకాలమునకుఁ గలభేద మపారము. కావున నిప్పటివారి కాకాలపుఁజర్యలు విచిత్రములుగ నసంగతము లుగఁ దోచును. ప్రాజ్ఞుల కట్లు తోచవు.

ప్రకృతమున కీసియమముతోటిసంబంధమును గల్పిం తము. కశ్యపముని వినతం బెండ్లియాడెను. అనఁగాఁ గాఁగల సృష్టికై యాతనివ్వి తన్ను భర్తగాఁ గోర నంగీకరించెనని భావము. వాలఖిల్యమునులయోశయము తీర్చనెంచి యింద్రుని ప్రార్థన మంగీకరించి పక్షింద్రుని బుట్టింప నిశ్చయించెను. కావునః గశ్యపమునిభావన పక్షిరూపమునందే నెలకొని

యుండెను. దానిశక్తిచే నాసంతతి పక్షియే యయ్యెను. తరువాతసంతతి యట్లు కావలెనన్నకోరిక యష్టునికి నుండ నవసరములేదు. కావున వినతకు స్త్రీప్రజ జనించెను. ఏకగర్భసంజ నితప్రాణులకు సహజత్వము లోకాచారరీతి నలవడినది. కావున సుమతి యనుసగరపత్ని గరుత్మంతుని సహజాత యయ్యెను. ఇదియే యిచ్చుట సమాధానము.

కొంద టీసిద్ధాంతము నంగీకరింపమనవచ్చును. వారి నంగీకరింపఁజేయుఁ బ్రయత్నింతము. ఇక్కాలమునంగూడ నందందు మానవజాతికి జాత్యంతరసంతతి క్వాచిత్కముగాఁ గలుగుచుండును కాని యాప్రాణి జీవించుటలేదు. పశువు లకుఁ దత్సమానజాతికాక భిన్నజాతిజంతువు పుట్టుచుండును. అదియు జీవించినట్లు వినఁబడదు. స్త్రీలకే సర్పాద్యాకారములు గలజంతువు లుదయించుటయుఁ గలదు. ఇట్లగుటకుంగల కారణమేమని మన మాలోచించుటలేదు. రేతఃపతనకాలమున వారిభావన లట్టివిగ నుండవలయును. లేకున్న నట్టిసృష్టికిఁ గారణమేలేదు. ఈవిషయమెల్లఁ గర్తసిద్ధాంతమునే యనుసరించెడిని. వేటుకారణము వచింపఁగాని దాని దృఢపటువఁ గాని యవకాశములేదు.

“పంచైతాని మహాబాహో కారణాని నిబోధ మే

సాంఖ్యే కృతాంతే ప్రోక్తాని సిద్ధయే సర్వకర్తణామ్. ౧౩

అధిష్ఠానం తథా కర్తా కరణం చ పృథగ్విభక్తమ్

వివిధా చ పృథక్స్వేష్టా దైవం చైవాత్ర పంచమమ్. ౧౪

శరీరవాక్చక్షుభిర్మూర్త్యుస్త్రాసరభలే నరః

న్యాయ్యం వా విపరీతం వా పంచైతే తస్య హేతవః. ౧౫

కత్రైవం సతి కర్తారమాత్మానం కేవలం తు యః

పశ్యత్కృతబుద్ధిత్యాన్న స పశ్యతి దుర్జితః.

౧౬

యస్య నాహంకృతో భావో బుద్ధిర్వస్య స లిప్యతే

హత్వాపి స ఇమాన్ లోకాన్ హంతి స నిబన్ధితే."

౧౭

(గీత ౧౮ ఆధ్యా.)

అన్న యీ శ్రీకృష్ణవాక్యములయందుఁ బైభావ మిమిడి యున్నది. కర్తృసిద్ధాంతము నెఱుంగఁజాలని మూఁడు తరింపఁ జాలఁడని భగవంతుఁడు శాసించుచున్నవాఁడు. కాఁబట్టి భగవద్వాక్యములఁ దలంచుచు, బూర్వకాలమునఁ గలవారిమనశ్శక్తిఁ బరికించియు, నిక్కాలమున నెందో యెప్పుడో కలుగుచున్న విచిత్రసృష్టులం బరిశీలించియు, మొండిపట్టుదలలఁ బూనకయుండుఁడనియు నట్టివారిం బ్రార్థింతము. సృష్టివైచిత్ర్యము ప్రకృతీపూరుషులకుండప్ప నితరులకుఁ దెలియఁ దరముగాదని మనము నమ్ముదము.

“యతో విచిత్రా బశ పశుకర్తయః”

అన్న భాస్కరాచార్యశ్రీకిం దలంచుచుఁ బైవిషయమును జర్చింప మది మరలింతము.

“స చ జ్యేష్ఠో నరశ్రేష్ఠ సగరస్యాత్మసంభవః

బాలో గృహీత్వా తు ఇతే నరయ్యా రఘునందన.

౨౦

ప్రజీఢ్య ప్రహసన్నిత్యం మజ్జతస్తాన్ సమీక్ష్య వై

విపం పాపసమాచారస్సజ్జన ప్రతిబాధకః.

౨౧

పారాణామహితే యుక్తః పుత్రో నిర్వాసికః పురాన్”

అను నీభాగమునఁగల పూర్వపాలకధర్మముల నెఱుంగఁ బ్రయత్నింతము.

సగరకుమారులు కపిలమునికోపాగ్నిదగ్ధులగుట. 35

“కితాచార్యస్సహృత్తాతాభార్యాపుత్రైః పురోహితః

నాదండ్యో నామ రాజ్ఞోఽస్తి యస్స్వభర్తే న తిష్ఠతి.” 33౫

మను. ౮ ఆధ్యాయం.

అను నీమనుస్మృతివాక్యము విశేషవిధియని యెఱుంగవలయును. ఏలయనఁగా,

“అదండ్యాన్ దండయన్ రాజా దండ్యాంశ్చైవపశ్యదండయన్

ఆయశో మహదాహ్నితీ నరకం చైవ గచ్ఛతి.” ౧౨౮. ఆ. ౮.

అన్నవిధి కలదుగాన దానింబట్టి యదండ్యులు కొందఱు గలరని తోచెడిని.

“బాలవృద్ధాతురస్త్రీణాం న దండస్తాడనం దమః”

అన్నసామాన్య వాక్యముగలదు. కొందఱు పితృపుత్రాదులను దండింపరాదందురు. ఆవాక్యములనెల్ల నిట నుదాహరింపఁ బూనను. వీనింబట్టి పరికించిన మనుస్మృతివాక్యము విశేషవిధి యనియే కనుపట్టెడు. పిత్రాదులు స్వధర్మమును వీడి యధర్మమునఁ బ్రవర్తించి రేని వారిని దండింపక వదలరాదన్నది విశేషవిధి కాదని యెవరందురు? ఆశాస్త్రము ననుసరించి సగర భూజాని కుమారుని ముందు రాజు కాఁబోవువాఁడని తలంచి వానివలనిచెడుగులఁ బ్రజలనుభవింపకయుండఁ బాఱఁదోలెను. ప్రజాహితమే ప్రభుధర్మమున నీతిని స్వప్రవృత్తిచేఁ దేటపఱచెను. అట్టికాలమున ధర్మము సంపూర్ణాకృతిం దాల్చియుండు ననుటకు సంశయముండునా?

“శ్రోతుమిచ్ఛామి భద్రం తే విస్తరేణ కథామిహం,

పూర్వో మే కథం బ్రహ్మ యజ్ఞం వై నముపాహరత్.” ౨

అన్నభాగమున నొక్కవిశేషార్థము విశేషముకూడఁ గలదు. సగరచక్రవర్తి యజ్ఞముచేయఁబూనెనని ముని పలుకఁగా రామచంద్రుడు నే నీకథను వినఁగోరెదనని యడుగుచు నీకు మంగళమగుఁగాక యనియె. ఇది ముని కాశీర్వాదమనియు, దాను బరమేశ్వరుఁడగుట ముని నాశీర్వాదించుట యుక్తమే యనియుఁ గొందఱుండురు. కాని యది సమంజసము కాదు. వాల్మీకికృత రామాయణమహాకావ్యమున “భద్రం తే” అను వాక్యము పెక్కుతావులఁ గలదు. కొన్ని తావుల నసంగతముగ నది దోచును. ఇచ్చోటమాత్రము మంచియర్థము దానికిఁ గలదు. మాపూర్వచరిత్రమును దెలుపుము. అందేదే నమంగళ వాక్కు వినఁబడిన నేనేమే మదిఁ గుందుదునో యని సందియ మందకుము. దుఃఖించి నీకార్యమున కించుకంతయు భంగము గల్గింపను. నీకు మేలగుఁగాక యని రామునిభావ మని మనము గ్రహించిన మనకును భద్రమే కలుగును.

విశేషమేమనఁగా నాపూర్వఁడగు సగరమహిపతీంద్రుఁ డెట్లు యజ్ఞ మొనరించెనో విస్తరించి చెప్పమా యని రామ మూర్తి ప్రశ్నించెను. లోకమునఁ బ్రతిమానవునకును దనకుల మున నభిమానముండుట సహజము. అది కల్పించుకొన్నది కాదు నై సర్గికము. మానవజాతి కయ్యది స్వభావసిద్ధము. సర్వ మానవసోదరత్వమనునది కొనితెచ్చిపెట్టుకొన్నయది. సహజము కాదు. సాధ్యమగునదియుఁ గానిది. దీనింబట్టి కులాభిమానము ప్రాచీనముకాని నవీనముగాదని యెఱుంగఁబడును. రామ చంద్రునకే కలిగినపుడు సామాన్యజనుల కయ్యది కలుగుట వింతగాదు. కులాభిమానము ప్రాచీనమనియు, దాని నిర్మూలంపఁ

బూనుట యవివేకముచేతనే యనియు మన మెటుంగవలయును.

“విశ్వామిత్రుడు కాకుత్స్థమువాచ ప్రహసన్నివ.”

“ప్రహసన్నివ, ప్రసన్నవదన ఇత్యర్థః. స్వవివక్షితస్యైవ పుష్టత్వాత్ ప్రహసః.” అని గోవిందరాజులు. “ఆత్ర చ కారణం స్వవివక్షితమేవ సగరయాగవృత్తాంతం స్వపూర్వజవృత్తాంతతయా శ్రవణకుతూహలాతిశయేన పుష్టవాక్ రామభద్ర ఇతి.” అని మహేశ్వరతీర్థులు.

ఈఘట్టమున నాంధ్ర మొనరించినవా రెట్లు భావములం దెలిపిరని యిం చుక పరిశీలింతము. తొలుత మూలము నిం చుక పరిశీలింపుడు.

“స కృత్వా నిశ్చయం రామ సోపాధ్యాయగణస్తదా,

యజ్ఞ కర్తృణి వేదజ్ఞో యథ్యం సముపచక్ర మే.

ఇది ముప్పదియొనిమిదవ స్తోత్రశ్లోకము.

విశ్వామిత్రపరశ్శృత్వా కథాంతే రఘునందనః,

ఉవాచ పరమప్రీతో మునిం దీప్తమివానలం.

౧

శ్రోతుమిచ్ఛామి భద్రం తే విస్తరేణ కథామిమాం,

పూర్వకో మే కథం బ్రహ్మ యజ్ఞం వై సముపాహరత్.

౨

శంకరశ్వశురో నామ హిమవానచలోత్తమః,

వింధ్యచర్వకమాసాద్య నిరీక్షేతే పరస్పరం.”

3

అని మూలము.

క. “అతనిసుతుఁ డంశుమంతుఁడు

ఋతవాదియు సర్వలోకహితుఁ డై వెలసెన్

మతియొదవె సగరునకుఁ దాఁ

గ్రతు వొక్కటి సేయ దానికై పనిపూనెన్.

క. సంధ్యాతాండవునకు సాం

బంధ్యముగల ధారిణీధ్రుపరివృధుడును నా

వింధ్యావనీధరంబున

వంధ్యాన్యోన్యస్వేక్షణముల వఱలు సతంబున్."

అని వావిలికొలనువారిరామాయణము.

ఈరామాయణమును మెచ్చుకొనుచు గొందఱు మహా
నీయులు నారామాయణములోని వ్యర్థపదముల నెత్తిచూపి
దూషించిరి. వారి కిందలి వ్యర్థపదములను జూపుటకే నా యీ
ప్రయత్నము. గ్రంథకర్త నన్నుఁగాని నేను వారినిగాని
యాక్షేపించుకొనలేదు. "బ్రాహ్మణోఘనముచిసూదనుఁడు"

అనువాక్యము నాది. దానికిమూలము "విప్రముఖ్యః" అని. పై
పదమునుగుఱించి యాక్షేపించుచు నిది ప్రాసస్థానమున వచ్చిన
దనియు, డొంకతిరుగుడుపదమనియు వ్రాసిరి. వారికి నావిన్నప
మేమనఁగా: "శంకరశ్వశురః హిమవాన్ అచలోత్తమః" అని
మూలమున నుండఁగా

"సంధ్యాతాండవునకు సాంబంధ్యముగల ధారిణీధ్రుపరి
వృధుడు." అనునది డొంకతిరుగుడు వాక్యము కాదా. సంధ్యా
కాలమున నాట్యము చేయువాఁడనఁగా నీశ్వరుఁడు. అతనితోడి
సంబంధ భావముగలవాఁడు హిమవంతుఁడు. ఇంతకంటె మీ
రాక్షేపించినది డొంకతిరుగుపదమా? ప్రాసరక్షణార్థ మంటిరి
గదా. అవంధ్యపద మెట్టిది? ప్రాసరక్షణార్థమువచ్చినదే. "రాజ్య
శ్రుప్తునిని నసిద్ధార్థుని" అనుచోట ద్రుతముపై ద్రుతమని
యాక్షేపించితిరి. మీరు మెచ్చుకొన్న రామాయణముననే
"ధారిణీధ్రుపరివృధుడును నా వింధ్యావనీధరంబు" అనుచో

ద్రుతముపై ద్రుతము లేదా? ఇప్పు డిది దోషముకాదు. రస
స్వరూపమే యందురా? ద్రుతముపై ద్రుతము దోషమని తమ
కేవలరుచెప్పిరో తెలియదు. అది దోషమేకాదు. మీమెప్పునకుఁ
బాత్రమగురామాయణము యథామూలముకదా. మొదటి
మూడుశ్లోకము లేయేటఁ గలిసినవి? వానిప్రస్తావమే లేదే.
ఏల? యథామూలమనఁగా నిట్లు వదలుట యనియే యర్థమా?
వృత్తపదము లనసాగినఁ దెనుఁగునఁగాదు. సంస్కృతభాషయం
దుంగూడ నేగ్రంథము నిలువదు. తమరు మెచ్చుకొన్న రామా
యణము నిలువనే నిలువదని యెఱింగి నన్ను మన్నింపుఁడు.
ఇచ్చోట నారచించిన రామాయణపద్యములం దెలిపెదను.

క. “అని విశ్వామిత్రుఁడు చె
ప్పినగాథను రాఘవుండు విని దాని తుదకొ
మనమునఁ బ్రమదము నొందుచు
ననలునివలె వెల్లుచున్న యమ్ముని కనియెన్.

తే. బ్రాహ్మణోత్తమ! మీకు శుభంబు గల్గుఁ
గాక; యీయజ్ఞ గాథను గడు వినంగ
నిచ్చపాడమెడి యజ్ఞమ దెల్లుచేసె
మాకుఁ బూర్వుఁడు సగరక్షమావిభుండు.

చ. అన విని చెప్పఁబూనువిషయంబునె తానడిగెన్ సమ స్తముం
దనమదిచే నెఱింగియును దాను నెఱుంగనిపోల్కి బ్రశ్న చే
సెనుగదయంచునుస్థితముచెందినపోల్కి ముఖంబుగ్రాలఁగా
ననియెనురామచంద్ర! వినుమా సగరక్షతినాథువార్తలన్.

తే. విస్తరించి వచించెద వృషభ కేతు
శ్వశురుఁడౌ హిమవంతుండు శైలవిభుండు

వింధ్యగిరికిని దాపయి వెలసి నడుమఁ

బెనుగిరులు లేమిఁ దామొగిఁ బెద్దవగుట."

(ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము.)

"సమస్తముం దనమదిచే నెఱింగియును" అన్నది ప్రాసపూరణార్థముకాదా యందు రేని "అజానన్నివ పృష్టవాక్" అని గోవిందరాజులు వ్రాసెననియు, నాభావము ముఖ్యమే యనియు, దానినే నిట వ్రాసెననియు సమాధానము. మహాశయులారా! ఈచర్చ యేలయందు రేని విమర్శకాగ్రేసరులమని పక్షపాతమునఁ దూలనాడుచుండువారల వ్రాతలం గాంచి పాఠకులు దురభిప్రాయముల నొందకుండురుగాక యనియే యందందు నిట్లు వ్రాయుదును. అంతియగాని వేఱుగాదు. ఇకఁ గథావిషయము నాలకింపుడు.

"కయార్త క్షేప్రపృత్తోఽభూద్యజ్ఞస్సత్తుకుపోత్తమ,

న హి దేశో నరవ్యాఘ్ర ప్రశస్తో యజ్ఞకర్తణి."

౫

వింధ్య హిమాలయముల యంతరమునఁ గలభూభాగమున కార్యావర్తమను పేరు గలదు. ఆదేశముననే సగరునియశ్వమేధము విస్తరిల్లెను. శ్రీరామచంద్రా! ఆదేశము యజ్ఞకర్తమునకుఁ బ్రశస్తముకదా. అను నీభాగము విమర్శమున కర్హమైనది. స్మృతులును బురాణేతిహాసములును జంబూద్వీపమునఁ గొన్ని దేశములు యజ్ఞార్హములని కొన్ని యజ్ఞానర్హములని నిర్ణయించినవి. పురాణాదులయం దిది కలదా యన్న స్మృతులలో నున్నపు డన్నింటిలో నున్నయట్లే మన మంగీకరింపవలయును. ఈస్మృతు లీకాలమునఁ బుట్టినవికావు. కావున నీనాఁటి దేశస్థితిని బట్టి మనమాస్మృతులపై నసూయను గనఁబఱుప నక్కఱలేదు.

ఆర్యావర్తము పుణ్యభూమియందురు. అదియే జంబూద్వీపమునఁ బ్రశస్తి గాంచినది. అప్పటిదేశవిభాగము తాటుమాటయినది. దేశస్థితియు మాటినది. మానవులయాచారవ్యవస్థలును మాన్పునొందినవి. కావున స్మృతులలో నేయేదేశములు యజ్ఞకర్తములకు నిషిద్ధములని పరిగణింపఁబడినవో యాదేశవాసు లాస్మృతులపైఁ గనియరాదు. యజ్ఞార్హమగు దేశ మెద్దియనఁగా:

శ్లో. “కృష్ణసారస్తు చరతి మృగో యత్ర స్యభావతః,

స శ్చేయో యశ్చ యో దేశో మ్లేచ్ఛదేశస్వకఃపరః.” ౨౩

జింక యేభూభాగమున స్వభావము చేతనే నివసించునో (అనఁగాఁ బట్టితెచ్చి యిదిగో జింక యిందున్నదనకయుండ) యది యజ్ఞార్హమగు దేశమని తెలియఁదగినది. అట్లుగానిది మ్లేచ్ఛదేశమగును.

“ఓమవద్వింధ్యయోర్నద్యం యత్పాగ్నినశనాదపి,

త్రత్యగేవ త్రయాగాచ్చ మధ్యదేశః త్రక్తిరితః. ౨౦

అనముద్రాత్తు వై పూర్వాదానముద్రాత్తు పశ్చిమాత్,

తయోరేవాంతరం గిరోరార్యావర్తం విదుర్బుధాః. ౨౧

ఏతాన్ ద్విజాతయో దేశాన్ సంశయేరన్ త్రయత్నతః,

శూద్రస్తు యస్మిన్ కస్త్విన్వా నివసేద్వృత్తికర్తృతః.” ౨౪

(మను. ౨ అధ్యాయం)

“విశకనాత్ సరస్వత్యంతర్ధానవేకాత్” అని వ్యాఖ్య.

మధ్యదేశములని యార్యానర్తాంతర్భాగమునఁ గల వానికేవేరు. ఇంచుక భేదముమాత్రము గలదు. ఆదేశములను ద్విజాతులు బ్రహ్మత్రయవైశ్యులు యజ్ఞాదికర్తస్థిగోఽటకుగా

నాశ్రయింపవలయునని తాత్పర్యము. మృగములను అనఁగాఁ గ్రూరమృగములు కానివానిని జింకల నని యర్థము. ఏదేశమున హింసింపరో యాదేశమున నన్ని స్వభావముగాఁ దిరుగుచుండును. అనఁగా నిర్భయముగా సంచరించుచుండును. అట్టిదేశమే యజ్ఞార్థమని స్మృతి చాటుచున్నది. దీనింబట్టి హింసాకర్త మేదేశమున లేవో యది యజ్ఞార్థ మనవచ్చును. అనఁగా నహింసాకర్తప్రధానదేశమని యర్థము. అట్టిదేశము యజ్ఞార్థమనఁగాఁ బరమపాపనదేశమని భావము. తక్కినవి మ్లేచ్ఛదేశములనఁగా యజ్ఞానర్థములని సారము. జంతుహింసాప్రధానమని యర్థము. అట్టిదేశమునఁ బరిశుద్ధకర్తములకు నవకాశము లేదని మన మెఱుంగవలయు.

“దేశకాల ఉపాయేన ద్రవ్యం శ్రద్ధానమన్వితం,

ప్రాప్తే ప్రదీయతే యజ్ఞత్వకలం ధర్మలక్షణమ్.”

(యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి ఆచారకాండము.)

“దేశో యస్మిన్ మృగః కృష్ణ ఇత్యుక్తలక్షణః.”

అని విజ్ఞానేశ్వరుడు.

వీనింబట్టిఁగిరికింపఁగా నన్నియుఁ గర్తార్థదేశములు కావనియు, గొన్నిమాత్రమే యగుననియు, నందే యజ్ఞకర్త మొనరించిన ఫలము గలుగుననియుఁ దేలెడిని. ఆనియమము ననుసరించియే యార్యావర్తము త్తమస్థలమని పెద్దలండు సత్రయాగ మొనరించుచు సకలపురాణముల నితిహాసముల వెలయించిరి. మహర్షివాసార్థమగు దేశము పరమపవిత్రముగాక మతేమగును? భూతదయగలవా రుండునదియే పరమపాపన

మని యిట సారమనుసిద్ధాంతమును మన మంగీకరింపవలయును.

“యజ్ఞచ్ఛిద్రం భవత్యేతత్సర్వేహమశివాయ నః

తత్తథా క్రియతాం రాజక్ యథాఽచ్ఛిద్రః కతుర్భవేత్.”

అను నీభాగమునఁగలవిశేష మరయుదము. ఇందుఁ దత్త్వము సపహరింపఁగా నుపాధ్యాయులందఱు “రాజా! యజ్ఞశ్వమును దేబంపుము. అది రాకయున్న నీయజ్ఞము పూర్తికానేరదు. విఘ్నమైన మనకెల్ల హానిగలుగును. అటుగాకయుండనొనర్పు” మని ప్రార్థించిరి. ఇందుఁగలవిశేష మేమి? వేదవిహితకర్తము లదృష్టఫలకములు. కావునఁ గడుజాగరూకులై వాని నిర్వహింప వలయు. విధి నతిక్రమింపరాదు. విఘ్నముకలుగరాదు. ఇందేది పాసఁగినను యజమానునకేకాక యుపాధ్యాయులకును గీడు మాడును. కనుకనే “యథావిధి” అనుశాస్త్రము పుట్టినది. దానినిమీఱి ప్రవర్తింపరాదు. యజ్ఞకర్తము శ్రౌతము. కాన దానికే నేదేశమునఁగాని మార్పులు లేవు. యజ్ఞము సత్కర్తములలో నుత్తమమైనది. యజ్ఞమనఁగా బ్రహ్మయజ్ఞాదిపంచకమా. లేక బ్యోతిష్టోమాదిసముదాయమా యన్నప్రశ్నము కలదు. “యజత ఇతి యజ్ఞః. యజ దేవపూజాసంగతికరణదానేషు.” అని వ్యుత్పత్తి. దేవపూజయే యజ్ఞము. అని యమరము.

“స్వాధ్యాయేన జప్త్యోమైస్త్రివిద్యోనేజ్యయా నుతైః,

మహాయజ్ఞైశ్చ యజ్ఞైశ్చ బ్రాహ్మీయం క్రియతే తనుః.”

అ

(మనస్తృతి ౨ ఆధ్యాయం)

“వేదాధ్యయనేన వ్రతైర్ధుమాంసవర్జనాదినియమైః హోమైః సాచిత్ర చదుహోమాదిభిః సాయంప్రాతర్హోమైశ్చ వ్రతేష్వప్రాధాన్యవన్య పృథ

గుహస్యాసః. ఇత్యయా బ్రహ్మచర్యావస్థాయాం దేవర్షిసిత్పకర్మజూపా,
 గృహస్థావస్థాయాం పుత్రోత్పాదనేన, మహాయజ్ఞైః పంచభిర్బ్రహ్మయజ్ఞా
 దిభిః, యజ్ఞైః బోధిష్ఠామాదిభిః, బ్రహ్మి బ్రహ్మసాప్తియోగ్యేయం తనుః తస్య
 వచ్చిస్తు ఆత్మా, క్రియతే, కర్తవ్యమకృత బ్రహ్మజ్ఞానేన జిహ్వావాప్తేః.” అని
 కల్యాణభట్టు.

“యజ్ఞానాం తపసాం చైవ శుభానాం చైవ కర్మణాం,
 జేద వివ ద్వికాతీనాం నిశ్చేయసకర్మభిః. ౪౦
 మధునా పయసా చైవ స దేవాంస్తర్పయేద్ద్విజః,
 సి త్కౌ మధుఘృతాభ్యాంచ ఋచోఽధీతే హి యోఽన్వహం.”
 (యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి ఆచారాధ్యాయము.)

“యజ్ఞార్థాత్కర్తవ్యోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్తవ్యంధనః,
 తదర్థం కర్త కాంతేయ ముక్తసంగస్సమాచర. ౪౧
 సహాయజ్ఞాః ప్రజాస్పృహ్యై పురోవాచ ప్రజాపతిః,
 అనేన ప్రసవిష్యధ్వమేష వోఽస్త్రిష్ట కామధుక్. ౪౨
 దేవాక్ భావయతానేన తే దేవా భావయంతు పః,
 పరస్పరం భావయంతశ్చేయః పరమవాప్యృథ. ౪౩
 ఇష్టాక్ భోగాక్ హి వో దేవా దాన్యంతే యజ్ఞభావితాః,
 తైర్దత్తా స ప్రదాయైభ్యో యో భుక్షేత్సన్తే వివ సః. ౪౪
 యజ్ఞశిష్టాశివసంతో ముచ్యంతే సర్వశ్రీప్రసై,
 తే త్వమం భుంజతే పాపాః యే పచంత్యాత్మకారణాత్.” ౪౫
 (గీత 3 అధ్యాయము.)

“‘యజ్ఞోవైష్ణవః’ ఇతి శ్రు తేః. యజ్ఞ ఈశ్వరః తదర్థం యత్రి
 యతే తద్యజ్ఞార్థం కర్త.....ముక్తసంగః కర్తవ్యసంగవర్జితస్యై నమాచర.
 అనేన యజ్ఞేన ప్రసవిష్యధ్వం ప్రసవో వృద్ధిః ఉత్పత్తిః, తాం పరుధ్వం.

ఏష యజ్ఞః పః యుష్టాకం అన్త భవతు ఇష్టకామధుక్. దేవయజ్ఞాదీని నిర్వర్త్య కచ్చిష్టమశనం అమృతాఖ్యం ఆశీతుం శీలం, యేషాం తే యజ్ఞశిష్టాశిసస్యంతో ముచ్యంతే సర్వకీర్తివైః సర్వైః పావైః చుల్హ్యాదివంచ మానాకృతైః ప్రమాదకృతహింసాజనితైశ్చ అన్యైః. యే శ్వాత్కంభరయః ఘోరతే తే త్వఘం పాపం స్వయమపి పాపాః యేవచంతి పాకం ఊర్వంతి ఆత్మకారణాత్ ఆత్మహతాః.” (ఆని శంకరభగవత్పాదులు.)

ఇట్లు వెంచి వ్రాయఁబూనిన నొకమహాగ్రంథమగును. కాన వదలెదను. స్థాలీపులాకన్యాయమున నించుక స్తృప్తులతాత్పర్యమిద్దయని తెలిపెతిని.

ఇక నిందుఁగలసారమును బరికింతము. యజ్ఞమనఁగా దేవపూజ యని యర్థము మనుస్మృతికాలమునకు బ్రాహ్మణుల కుంగూడ మాంసభక్షణము విధివిహిత మైనది. ద్వాపరయుగాంతమున భగవంతుఁడు ప్రతిపాదించిన, త్రోవదేశకాలము నందును సర్వమేధ్యమాంసభక్షణము నిషేధింపఁబడియున్నను, గొన్ని మేధ్యపశువులమాంసము నిషేధింపఁబడలేదు. యజ్ఞమున మిగిలినయన్నము నమృతముగాఁ బరిగణింపఁదగినదని సాధుమతము. ఆయమృతమును భుజింపఁగా సకలపాపములు తొలంగునని భగవంతుఁడుపదేశించెను. ప్రమాదమున హింసచేయఁగాఁ గలిగినపాపములు తొలంగును. కావున యజ్ఞమనఁగా హింసాకర్తరహితమైనదనియే యర్థము. అట్టియజ్ఞములు ఫలములను గోరక చేయఁదగినవి. కాఁబట్టి మహాజ్ఞములని మనుస్మృతి పేర్కొనియెను. ఫలమునుగోరి హింసాకర్తముగలవి జ్యోతిష్టోమాదులు కాన నవి యజ్ఞములనఁబడునని మనువునాశయము. హింసాకర్తప్రధానములే యాభిచారికము లనంబడును.

అవియు యజ్ఞములే. బహువిధజంతుహింసాపూర్వకస్వీకృతకారకములు. కాబట్టి యవి నీచములయ్యెను.

యజ్ఞము కొనసాగక నిలిచినచో నపారదుష్ఫలము నొసంగును. తుదకు పంశహానియు నాపాదించును. కావుననే

“ఆశ్రద్ధమాహుతం దత్తం తపస్తత్తం కృతం చ యత్,

ఆనతిత్యుచ్యతే పార్థ న చ తత్రేత్య నో ఇహ.”

౨౦

(గీత ౧౭ ఆధ్యాయం.)

“యశ్చాస్త్రవిధిముక్త్యుజ్జ్వలతే నామకారకక,

న స సిద్ధిమవాప్నోతి న శుఖం న పరాం గతిం.

౨౪

తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యకార్యవ్యవస్థితా,

శ్వాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్త కర్తవ్యమర్హసి.”

౨౫

(గీత ౧౮ ఆధ్యాయం.)

అని శ్రీకృష్ణమూర్తిబోధించెను. మానవబుద్ధిసామాన్యముగాఁ గర్తవ్యమున మాటుచుండును. ఆమార్పు నియతముగాక యనియతముగఁగూడ నుండును. శాస్త్రము లతీంద్రియజ్ఞాలచే వేదార్థమును సంగ్రహించి రచింపఁబడినవి. కావున యుగములు మాటినను వానిధర్మములు నూటవు. ఎన్నివంకరలు తిరిగిన మానవప్రవృత్తి తుద కాశాస్త్రధర్మములనే యాశ్రయించును. అట్లులౌటఁ గార్యకార్యనిర్ణయమునందు శాస్త్రమునే ప్రమాణముగా గ్రహింపవలయునని భగవంతుఁడు నిర్ణయించెను. అద్దానిని వదలి చేసినకర్తములు సత్ఫలముల నీయఁజాలవు.

మహామతులారా! ఈకాలమున యజ్ఞకర్తము తగ్గినది. ఎందేని సాగినను సాధారణముగా నాలోచింప నయ్యెడి స్వాధ్య

మునకే చేయబడుచున్నట్లు తోచును. దేవతాప్రీత్యర్థమై చేయుయజ్ఞము ఫలాభిసంధిరహితముగనే యుండవలయును. అట్టివి సాగకయుండుటచే దేవతాప్రసాదము మనవైపు ప్రాలకయున్నది. దాననే యనాపృష్టి మొదలగుదోషములు గలుగుచున్నవి. దేశక్షోభములు పొడకట్టుచున్నవి. కావున మహానీయులు ముక్తసంగులై యజ్ఞముల నొనరింపవలయును. ఋత్విక్కులును నియతవ్రతులు కావలయును. లేకయున్న నాయజ్ఞము సఫలము కానేరదు. ఇప్పటిఋత్విజులు నియతవ్రతులుగఁ దఱచుగా లేరనవచ్చును. అట్టివారు చేయించు యజ్ఞములు కర్తకును వారికిని హానికరములగుటయకాక దేశమునకుఁగూడ ననిష్టము నొడఁగూర్చుచున్నవి. ఈవిషయ మెఱింగినవారు కావున నాఋత్విజులు “సర్వేపామశివాయనః” అని తెల్పిరి. పాపభీతికలిగి దేశమునకు నుపకారముకలుగుం గాక యనునూహతో భక్తియుక్తులై యజ్ఞములను విధివిహితములుగా నొనరింపవలయు ననువిషయ మీభాగమునుండి మనము గ్రహింపవలయును. దుష్ఫలములుగాని సత్ఫలములు గాని కనఁబడవు. కానఁ గొందఱు లెక్కచేయక యిష్టానుసారము విధి నతిక్రమించి చేయుదురు. అయ్యది తుదకు వంశహానిం గల్పించును. ఈవిషయమున శ్రీకృష్ణవాక్యమును బ్రమాణముగ నమ్మి కుయుక్తులంబన్ని యశోహానిం గల్పించుకొనక సత్కర్తముల నాచరించునపుడు జాగ్రత్తగలిగి విధి నెఱింగిన ఋత్విక్కుల సంపాదించుకొని హింసాకర్తరహితముగ యజ్ఞముచేసిన నయ్యది దేవతాసంతృప్తిని జేయఁజాలి పుష్ట్యాదిరూపమగుసత్ఫలము నాపాదించును. గీతాశాస్త్ర

మీవిషయమునే విస్పష్టముగా బోధించుచున్నది. రాజులకు నశ్వమేధము విధివిహితము కావున సగరచక్రవర్తి విధిజ్ఞులగు ఋత్విజులం గూర్చుకొనియే క్రతురాజమును బ్రారంభించెను. కావున వారు నిర్విఘ్నముగా సాగకయున్న మనకెల్లరకు హాని యగునని తెల్పిరి. విధిజ్ఞులు కాకయున్న నింకొక్కహాయము సుపాదించుము. యజ్ఞము సాగింతుమనియే బోధించియుందురు. ఇక విషయాంతరమును విచారితము

“భిద్యమానా వసుతుతీ ననాద రఘునందన,
నాగానాం వధ్యమానానామనురాణాం చ రాఘవ. ౧౯
రాక్షసానాం చ దుర్ధర్ష స్పృత్వానాం నివదోఽభవత్. (3౯ సర్గము)
యన్యేయం వసుథా కృత్స్నా వానుదేవస్య ధీమతః,
కాశిలం రూపమాస్థాయ ధారయత్కనిశం ధరాం. ౨
తస్య కోపాగ్నినా దధా భవిష్యంతి నృపాత్తతాః. (౪౦ సర్గము)

అనుష్ఠలమున నొకవిశేషము గలదు. దానిని గ్రహింపవలయును. సగరురాజు చేత నఱువదివేలుకుమారులు భూమినంతయుఁ గలయఁదిరిగి సకలభూతములను బాధింపసాగిరి. కనఁబడినసర్పముల ననురులను రాక్షసులను వధింపసాగిరి. వారియాక్రందన భవ్వులు మిక్కుటమయ్యెను. దేవతలు బ్రహ్మకడకుంబోయి చెప్పుకొనఁగాఁ గపిలమునికోపాగ్నిదగ్ధులగుదురని యతఁడు బదులుచెప్పెను. అని కథాసారము.

భూతదయగలవారు సాధువులు. భూతదయగలవారినే భగవంతుఁడు ప్రేమించును. సర్వభూతములను భగవంతునిగనే చూచువారే యోగులు. వారే భక్తులు.

“అద్యేష్టా సర్వభూతానాం మైత్రః కరుణ వివ చ,

నిర్తమో నిరహంకారస్యమదుఃఖశుఖః క్షమీ. ౧౩

సంతుష్టస్సకతం యోగీ యతాత్మా దృఢనిశ్చయః,
మయ్యర్పితమనోబుద్ధిరోగ్య మద్భక్తస్స మే ప్రీయః.” ౧౪
(గీత ౧౨ ఆధ్యాయం.)

అని భగవంతుఁ డుపదేశించెను.

“అత్తనో దుఃఖ హేతుమపి న కించిద్ద్యేష్టి. సర్వభూతాన్యాత్మ త్వేనహిషశ్యతి.”
(అని శంకరభాష్యము.)

“అత్వేవమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోగైర్జనః,
శుఖం వా యది వా దుఃఖం న యోగీ పరమో మతః.” ౩౨
(గీత ౩ ఆధ్యాయం.)

అనియు భగవంతుఁ డుపదేశించెను. తన్ను బాధించువానినిఁ గూడ నాత్మధర్మమునఁ బ్రేమించువాఁడు నాభక్తుఁ డనియెను. సర్వభూతాత్మరూపుఁ డొక్కభగవంతుఁడని నమ్మువాఁడు యోగి యగునేకాని నేను దాను ననుభేదబుద్ధి గలవాఁడు యోగి కానేరఁడు యోగికానివాఁడు భక్తుఁడుకాఁడు. భక్తుని సద్గుణములలో మొదటిది భూతదయ యని భగవంతుని యాశయము. ఎవ్వారికి భూతదయ లేదో అనఁగా సర్వభూతములను బ్రేమించుట వానియంతరంగమునఁగల యాత్మయొక్క టియే యనుభావ మెవ్వారికి లేదో యట్టివారు భగవత్ప్రీతికి బాత్రులు గారు. భగవత్ప్రీతి మెఱుంగక దానిఁ దూలనాడు వారనియే యిటఁ గలసారము. అట్టివారిని భగవంతుఁడే హింసించును.

సగరపుత్రులు వధించుచుండఁ గొన్నిభూతములు బాధించుచుండఁ గొన్నిభూతములు కుయ్యో మొట్టో యని

మొఱు పెట్టెను. ఎవ్వరుగాని కొంతకాలమైన జీవింపఁగోరు వారు నిష్కారణముగా భూతములపై ద్వేష మూనరాదనియు, నట్లు ద్వేషించినచో భగవంతుఁడే వారిని నశింపఁజేయు ననియు, మన మెఱుంగవలయును. ఎన్ని వేదాంతోపన్యాసములు చెప్పినను భూతదయగలవారు కారేని, వారు భక్తులుకారని యుండుట, గుఱింభరులగు క్షుద్రులనియుమనము తెలిసికొని వారికి దూరముగ నుండవలయును. పాపము వృద్ధికాఁగా సమయము వేచియున్న పరమాత్మయే వారిని దదుచితసాధనమున నడంచును. కావున భక్తులగువారు భూతదయగలవారుగా నుండవలయును. అట్టివారు సమదర్శను లగుదురు. సర్వసుగుణములలో భూతదయ ప్రధానము. సర్వదుర్గుణములలో హింస యుత్కలప్తము. సర్వభర్తములు నహింసారూపములు.

“భక్తానామనురక్తానామశ్రీతానాం చ రక్షితా,
దయావాక్ సర్వభూతేషు పరత్ర నుఖమేథతే.” ౨౧
(ఆనుకాననికపర్వము ౩౨ అధ్యాయము)

“యథా నాగవజ్జేన్యాని పదాని పదగామినాం,
సర్వాజ్యేన పిథీయంతే పదా జానాతి కాంజరే. ౧
విషం తాకేష్వహింసా తు నిర్దిష్టా ధర్మతః పురా,
కర్తృణా లిప్యతే జంతుర్వాచా చ మనసాపి చ. ౨
పూర్వం తు మనసా త్యక్త్వా తథా వాచాథ కర్తృణా,
న భక్షయతి యో మాంసం త్రివిధం సవిముచ్యతే. (ఆను ౧౧౪.౨)
అహింసా పరమో ధర్మస్తథాహింసా పరంకపః,
అహింసా పరమం సత్యం యతో ధర్మః ప్రవర్తతే. ౩
(ఆను ౧౧౫ అధ్యాయము)

“న హి లిప్యంతి పాపేన న చైతత్పాతకం విదుః,
 న హ్యతస్సదృశం కించిదిహ లోకే పరత్ర చ. ౧౯
 యత్సర్వేష్యహ భూతేషు దయా కౌరవసందన,
 న భయం నిద్యతే జాతు సరస్వేహ దయావతః. ౨౦
 దయానతామిమే లోకాః పరే చాపి తపస్వీనామ్,
 అహింసాలక్షణో ధర్మ ఇతి ధర్మ విదో విదుః. ౨౧
 యదహింసాత్మకం కర్త తత్కుర్యాదాత్మనాన్నరః,
 పితృదైవతయజ్ఞేషు ప్రాక్షేతం హవిరుచ్యతే. ౨౨
 అభయం సర్వభూతేభ్యో యో దదాతి దయాపరః,
 అభయం సర్వభూతాని దదతీత్యనుశుశ్రుమ. ౨౩
 ఊతం చ స్థలితం చైవ పతితం క్లిష్టమాహతం,
 సర్వభూతాని రక్షంతి సమేషు నిషమేషు చ. ౨౪
 అహింసా పరమో ధర్మస్తథాహింసాపరోదమః,
 అహింసా పరమం దానమహింసా పరమం తపః. ౩౦
 అహింసా పరమో యజ్ఞస్తహింసా పరమం బలం,
 అహింసా పరమం మిత్రమహింసా పరమం శుభం. ౩౯
 అహింసా పరమం సత్యమహింసా పరమం శ్రుతం,
 సర్వయజ్ఞేషు వా దానం సర్వతీర్థేషు చోర్లుతం. ౪౦
 సర్వదానఫలం చాపి నైతత్తుల్యమహింసయా,
 అహింసస్య తపోఽక్షయ్యమహింసో యశలే నదా. ౪౧
 అహింసా సర్వసర్వభూతానాం యథా మాతా తథాపితా.”

(నువోభారతము అను ౧౧౬ అధ్యాయం)

అను నీభీష్మోపదేశమునుబట్టి సర్వధర్మరూపిణి యహింస యని తేలిడిని. ధర్మమే భగవత్స్వరూపము కావున భూతముల

వలయునని స్వకార్యముకొఱకు హింసించువారు బలవంతులై నను భగవంతుడే నశేయింపజేయునని యీకథ మనకుఁ దెలుపుచున్నది. దుర్బలులగువారిని బలవంతులు బాధించు నపుడు వారేమియుఁ జేయఁజాలకున్నను వారియనుతాపమే పరమేశ్వరుఁ బ్రోత్సహించును. సమయమును గనిపెట్టి యాసర్వ సాక్షి బలవంతులమని విజ్ఞప్తిగడుపులఁ బొడవడంచును. సగర కుమారులంతబలవంతులు గలరా? అటువేలుగా వారుండియు నొక్కకపిలముని కోపాగ్నిదగ్ధులు కావలసినవారైరి. కారణ మేమి? దౌష్ట్యమే వారిని బొడవడంచినది. లోకమున నెవ్వరు గాని సహాయసంపదలేదని దుర్బలుల నన్యాయముగ బాధింప రాదనియు, వారికి సాయము భగవంతుడే సర్వసాక్షిగాన కలఁడనియు, మన మెఱుంగవలయును. ఈకథనుండి యహింస వంటధర్మము లేదనియు, బరపీడనము స్వనాశహేతువనియు, మనము చక్కఁగా నేర్చుకొనవలయును.

“తే తం ప్రవక్షీదాం కృత్వా దిశాపాలం మహాగజం,

మానయంతో హి లే రామ జగ్గుర్భిత్వా రసాతలమ్.”

౧౨

(౪౦ పర్వము.)

ఇందొక్కవిషయము విమర్శింపఁదగును. సకలభూతములను బాధించుచు భయంకరాకారముగలిగియున్న యాసగరాత్మ జులు తూర్పుదిక్కున భూభారమును మోయువిరూపాక్షనామక దిగ్గజమును గాంచి వలగొని మ్రొక్కి సంభావించి వెడలిరను నదియే కథాభాగము. అట్టియుద్ధితులు, కనఁబడినవారి నెల్లఁ బొడవడంచుక్రూరులు, విరూపాక్షమహాగజమును జూడఁగనే భక్తిచే నమస్కరించి గారవించిరనుట పొసఁగునా? అనుశంక

సగరకుమారులు కపిలమునికోపాగ్నిదగ్ధులగుట. 53

కలుగకపోదు. సామాన్యదృష్టిం బరికించిన నది పాసగదనియే తోచును. కాని నిపుణముగా నాలోచించిన నది న్యాయ్యమే యని పొడకట్టును. ఎట్లనఁగా లోకపాలనశక్తి గలుగుట యనఁగా భగవత్కృత యధికముగా నందున్నదని భావము. ఆతేజస్సును గాంచినంతనే యెంతటిక్రూరులైనను లోబడుదురు. ఆతేజ మప్రధృష్యము. దానికి లోబడనివాడు తత్సమాన తేజస్సుగలవాడుగ నుండవలయును. అందు సత్త్వగుణము ప్రధానముగ నుండును. సత్త్వగుణ మెందు నధికముగా నుండునో ఆప్రాణితేజస్సు శాంతమును గలిగించును. అట్టివారిమనస్సు సర్వభూతాంతరస్థుని బరమాత్మను శ్రేమించుచుండును. క్రూరజంతువులుకూడ నెవ్వారిం గాంచి నపుడు శాంతము గలవగునో అట్టివారే సాధువులు. సర్వ భూతదయాశాలురనఁగా వారే. వారిం గాంచినంతనే సకల దుర్గుణములు తగ్గి వానిపై శాంతము వెల్లివిరియును. మహా మునులయాశ్రమములయందు సహజద్వేషముగల జంతువులు కూడ దానినిమాని నేహ్నభావమున పర్చించునని యెన్నియో తావులఁ గనఁబడును. కొందఱిది యబద్ధమందురు. కాని వారికిఁ బ్రపంచజ్ఞానము శూన్యమనుటకంటె వేతేదియు ననరాదు.

“యద్యద్విభూతిమత్సర్వం శ్రీమహర్షితమేవ వా,
తత్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ లేబోఽంశసంభవమ్.

౪౦

(గీత ౧౦ ఆధ్యాయ)

అన్న శ్రీకృష్ణహేతోపదేశము వారికి నచ్చదు కాబోలు. అట్టి

తేజోవంతము కావుననే వారద్దానికి నమస్కరించి గారవించి రని యెఱుంగందగు.

విరూపాక్షమను దిగ్గజము భూమిని మోయుచున్నదాయని ప్రశ్నించువారు కలరు. భూభారమును ధరించుట యనగాఁ దనవరిశక్త్యమనన్బునందు భూమిఁ జేటువాటిల్లక యుండవలయునని కోరుటయే యని భావము. మహానుభావులు లోకులమేలుకోరుట స్వభావము. వారియూహచేతనే ప్రజలు నెప్పుడిం గాంతురు. వారిదర్శనమున ననేకులు తరింతురు. ఆపన్నిర్ముక్తు లగుదురు. వాంఛలు ఫలించును. సత్త్వగుణప్రధానులగుసాధువులు సర్వదా లోకములకు నేయాపదలు గలుగక యుండఁగోరుచుందురు. అట్టివారితనస్సు లోకమున కపారోపకారము చేయఁజాలును. తద్దర్శనమాత్రమున మూర్ఖులు సాధువు లగుదురు. ఇట్లే తక్కిన దిగ్గజముల విషయము నని యెఱుంగందగు. ఒక్కగజముచాలక యిన్ని కావలయునాయందుచేని భూమండల మతివిశాలము. కాన నెందఱో భగవదంశసంభూతులు నిరంతరము లోకక్షేమమును గోరుచుఁ దపస్సొనరించుచుందురు. సాధారణముగా జనులవాడుకయందు నీయాచారము కలదు. సత్కాలక్షేపము చేసినతరువాత “స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాన్” లోకాస్సమస్తా సుఖినో భవంతు” అని పఠించుట కలదు. అనగా సత్కాలక్షేపఫలము లోకమున కుపకరింపవలయునని కోరవలయునని సారము. ఇట్లుండఁగా జగత్కుటుంబులగువారు తమతనస్సు వ్యయించి లోకసుఖమును గోరుట విశేషముగాదనియు, వారి కది నైజమేయనియుఁ దలంపవలయును.

“దదృశుః కపిలం తత్ర వాసుదేవం ససాతనం,
 హయం చ తత్ర దేవస్య చరంతమవిదూరకః. ౨౧
 తే తం హయవారం జ్ఞాత్వా శ్రోధపర్యాకులేక్షణాః,
 ఖనిత్ర లాంగలధరా నానాపుష్కళిలాధరాః,
 అభ్యధావంత సంక్రద్ధా తివృతిష్ఠేతి చాబ్రువన్. ౨౨
 రోషేణ మహతావిష్టా హుంకారమకరోత్తదా,
 తత ప్రేనాశ్రమేయేన కపిలేన మహాత్మనా,
 భస్మరాశీకృతాస్సర్వే కాకుత్స్థస్స సగరాత్తజాః.” ౩౦
 (౪౦ సర్గము.)

అనుభాగమును బరికింతము.

సగరపుత్రు వీశాన్యభాగమును బరికించుచుండ యజ్ఞా
 శ్వము కపిలమునియౌశ్రమముచెంతఁ గనఁబడియెను. అముని
 యజ్ఞాశ్వహర్తయని వారు తలంచి నానావిధక్షుద్రాయుధముల
 ధరించి యామునిపైఁబడ నరిగిరి. మహాకోపమున నమ్ముని
 హుంకరించి వారిని భస్మమొనరించెను. అని కథాసంగ్రహము.
 ఇంతకుముందే వీరొనరించినసకలధూతబాధయే వీరిమరణమునకు
 హేతువయ్యెను. దిగ్గజమును గారవించినవీరు మునియనియు,
 నశ్వముతో మునికే బనియుండదనియు నాలోచింపరైరి. ఏల?
 కర్తము వారిని బురికొల్పసాగెను. కపిలమునినినై తము ప్రోత్స
 హించెను. సాగరులను దేహస్త్వమిత్రలేనివారిగా నొనరించెను.
 మంచిమాటల నిది మీకెట్లువచ్చె ననియు నడుగకయుండఁ
 జంపునూహగలవారిగా నొనరించెను. కావున సాగరులకర్తమే
 సకలకార్యములందీర్చునది. వారస్వతంత్రులు. కర్తము త్రిప్పలకు
 లోనై తిరుగువారు. కాకయున్న నించుకంతయే నాలోచింప

కుందురా? మునియైన యజ్ఞహర్త యెవ్వడని పరికించి యింద్రుని శపింపడా? సాగరులు కపిలముని మూలమున భస్మము కావలయుననియు, నీకారణమున లోకమునకు గంగావతరణ రూపమగు మహాపకారము కావలయుననియు, భగవంతుని తలంపు. దానిని మార్చ నెవరికిని దరముకాదు. మార్పజాలుదు మనువా లే మూఢు లనబడుదురు.

“యద్యహంకారమశ్రిత్య న యోశ్యతి ఇతి మన్యనే,

మిత్రైశ్చ వ్యవసాయస్తే ప్రకృతిస్త్యాం నియోజ్యతి.

౬౯

స్వభావజేన కాంతేయ నిబద్ధస్యైవ కర్తవ్య,

కర్తుం నేచ్ఛసి యన్తోహాత్మరిష్యత్యవశోఽపి తత్.

౭౦

(గీత ౧౦ ఆధ్య.)

అన్న భగవదుపదేశమే యిందులకు నిదర్శనముగా గ్రహింపందగు. ఇట్టికార్యము సాగినఁగాని లోకమునకు మహాపకారము గలుగదన్న కర్తౌద్దేశము వ్యర్థముకాదు. కావునమానవులు కర్మబద్ధులమనియు, నస్వతంత్రులమనియుఁ దలంచుచు, సహజకర్తముల నాచరించుచు, గర్వత్వాభిమానమును మాని, యీశ్వరునియం దెల్లభారములువైచి, తత్సేవాపరాయణులు కావలయుననియే యీభాగమునుండి గ్రహింపదగువిషయము. ఇంకఁ దరువాత శ్రీరామచరిత్రమును బఠితము.

— అంశుమంతుఁడు యజ్ఞశ్వము గొనివచ్చుట. —

* శ్రీరామమూర్తికి విశ్వామిత్రుఁడు తరువాతకథను దెలుపఁబూని యిట్లు పలికెను. రఘునందనా! కపిలముని కోపాగ్ని చే నటువదివేలసగరపుత్రులు దగ్ధులుకాఁగా నావార్త తెలి

* ఇయ్యది నలువదియొకదవసర్గమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

యక సగరుఁడు కొంత కాలముచూచి మనుమని నంశుమంతుని దేజోవిరాజితుని దిలకించి, “నాయనా! అస్త్రవిద్యయం దాటి తేటి శూరుఁడవై యున్నవాఁడవు పరాక్రమమున విఖ్యాతి పొందిన పూర్వరాజులతో సరిపోల్పఁదగినవాఁడవు. యజ్ఞశ్వము కొఱకు నీపినతండ్రులు పోయి చాలకాలమయ్యెను. వారి వార్తయే తెలియరాదు. వారివృత్తాంతము యజ్ఞశ్వహార్తను వెదకుము. భూమి యంతరమునఁ గలజంతువులు వీర్యవంతములు. భూరితరాకృతులు. కావున వాని నడంచుటకై యాయుధముల ధరించి పొవ్వు ఖడ్గాదులం గైకొని యరుగుము. అందెందుఁగాని నమస్కరింపఁదగినవాడున్న నమస్కరింపుము. విఘ్నకర్తలను, అశ్వాపహారకుని రూపుమాపుము. సఫలప్రయత్నుఁడవై మరలినచ్చి నా యాయజ్ఞమును సమాప్తికొందింపుము.”

మహాత్ముఁడగు సగరచక్రవర్తి యీలాగు చెప్పఁగాఁ దదుక్తప్రకార మాయుధములం దాల్చి శీఘ్రగతిం బయనము సాగించెను. పరాక్రమమునఁ దనతండ్రులు త్రవ్వినమార్గముననే పోయెను. సకలదైత్యదానవాదులు నేవింప నలరుదిగ్గజమును మహాతేజోవంతముం గాంచి వలగొని మ్రొక్కి కుశలమడిగి తనతండ్రులవార్తను, ఘోటకమును హరించిన వానితెఱంగును బ్రశ్నించెను. ఆగజరాజు, “మో యసమంజ తనూజా! నీవచ్చినకార్యము ఫలవంతమగుచు. త్వరగా సగరమునకుఁ బోవఁగలవు.” అని చెవులకింపుగాఁ బలికిన విని యట్లే తక్కుంగలదిగ్గజములం బ్రశ్నించి * యయ్యవి వరప్రభావమున

* తైత్తిరీ సర్వేశ్వరీకావలై ర్వాక్యజ్ఞై ర్వాక్యజ్ఞోవిదైః. అని మూలము.

మాటలాడగలిగి యితరుల మాటలయందలియర్థము నెఱుంగఁ జాలినవికానఁ దొలిగజరాజము చెప్పినచోప్పునం దెలుప నాలకించి వానిని సమ్మానించి యవి తన్ను బహుకరింపఁగా మఱియుఁ బురికొలుపఁగాఁ దరిలి వడిగాఁబోయి భస్మరాసులైన తనతండ్రులస్థితిని గాంచెను. ఆవిధ మెఱింగి పొంగివచ్చు దుఃఖము నాపుకొనఁజాలక బోరున నేడ్చెను. అందుఁ గొంత దవ్వనఁ దిరుగుచున్న యజ్ఞాశ్వమగవడఁగా నాభస్మరాసులు తనతండ్రులవే యని నిశ్చయించి మఱింత దుఃఖించెను.

వెంటనే యామహాతేజః డాపితరుల కుదకక్రియలు నిర్వర్తింప నాశించి జలములకొఱకు వెదకఁగా నందొక్క జలాశయముకూడఁ గనంబడదయ్యెను. దూరము పరికించి యెందునుంగానక యందొక్కతావున వాయువేగముగలిగి ఖగములకెల్ల సీశ్వరుండయియుండు గరుత్మంతునిం గాంచెను. ఆమహనీయుఁడే చచ్చినతనతండ్రులకు మేనమామ. కావున మహాబలుఁడగు నాగరుడుఁ డంశుమంతునిం గాంచి “వత్స! నీపిన్నతండ్రులచావు లోకసమృతము. కాన దుఃఖింపకుము. మహాత్ముఁడగు కపిలమహాముని దనకోపానలమున వారిని నీఱు గావించెను. ఆకపిలమునిబ్రాహ్మణుఁడు. కావున నతనిమూలమున మరణించిన నీపితృపుత్రులకు జలతర్పణము చేయరాదు. సామాన్యజలముల నొనరించుతర్పణము వారికింజెందదు. నీవు ప్రాజ్ఞుఁడవు కాన నీవిషయ మెఱుంగుదువు. హిమాలయము గలదు కదా. అతని పెద్దకూతురు గంగాదేవి కలదు. నీవు తర్జజలములనే తర్పణముచేయుము. కేవలతర్పణమే కాదు. లోకపాపని కావునఁ

దజ్జలముల నీభస్మ రాసులఁదడుపవలయును. ఆగంగా దేవి తనజలములం దడిసినవారిని స్వర్గలోకమును జేర్పఁగలదు. నీవు మహాభాగ్యవంతుఁడవు. యజ్ఞాశ్వముంగొని తాతకడ కరుగుము. యజ్ఞము చక్కఁగా నెఱవేఱఁజేయు”మని బోధించెను.

అంశుమంతుఁ డాగరుత్పత్తితోపదేశమును గ్రహించి సహనాశ్వమును గైకొని తనయశస్సు సర్వత్ర వ్యాపింపఁగాఁ బోయి దీక్షితుఁడైయున్న సగరమహిళనేతం గాంచి గరుడుని యుపదేశమును వినిపించెను. సగరుఁ డాఘోరవృత్తాంతము నాలకించి విధిప్రకారము యాగమును బూర్తియొందించి తద్గతమగు తేజమున వెలుంగుచు సగరమును బ్రవేశించెను. దుఃఖము సుంత శాంతింపఁగా గంగానదిం దెచ్చుటకుఁ బూనఁగాని యేయపాయము నాతనికిఁ బొడకట్టదయ్యెను. చాలకాల మాలోచించిన నుపాయమేదియుఁ దోఁపమి ముప్పదివేలయేండ్లు రాజ్యముపాలించి దేవలోకము వాసార్హమని యచటకొనిబోయి సుఖముండెను.

మహాశయాలారా! సగరచరిత్రము ముగిసెను. ఈభాగమునఁ గలవిశేషాంశములు కొలఁదిగఁ గలవు. సగరుని తొలికొడు కసమంజుఁడు. వానిని దండ్రియే బాలహంతయన్న కారణమునను, దుర్వృత్తునిసగరమున నుంచరాదన్న రాజధర్మము ననుసరించి వెడలఁగొట్టెను. అతనికొడుకే యంశుమంతుఁడు. ఇతఁడు మహాగుణశాలి యయ్యెను. కారణగుణములు కార్యమున సంక్రమించు నన్నపరిభాష కల్పితమే యని తేటగ గోచరించును. కావుననే భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి “గహనా కర్తణోగతిః” అని బోధించెను. ఎవ్వనికర్త

మెట్టివో యది సర్వేశ్వరికిఁ దప్పఁ దక్కుంగలవా రెఱుంగరు. ఓక్కవంశమునఁబుట్టినవారిలో నే యిరువురకై న నొక్కరీతిగాఁ గర్తముండదు. ఎవ్వరిమూలమున నెవ్వ రెవ్వరి కెట్టియెట్టిబాధలు పొడమవలయునో, వారివారిమూలమున నాయాకార్యముల నాకర్తమే చేయించును. కొందఱను విజ్ఞానసంపన్నులనుగా నొనరించును. కొందఱ నజ్ఞానసాగరనిమగ్నచిత్తులనుగాఁ జేయును. ఇంకను గొందఱను జ్ఞానాజ్ఞానకృతకార్యకర్తలనుగా నొనరించును. ఎవ్వరి నెట్టిమార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁజేయునో యదిమాత్ర మెవ్వ రెఱుంగరు. ఎఱుంగఁదగినవాఁ డొక్కపర మాత్మయే. కావుననే కర్తము సర్వమూలకముగాఁ బెద్దలు పేరుకొందురు. తెలివితక్కువచే మధ్యవైష్ణవులు భగవంతుని సేవకన్న భాగవతులసేవ యుత్తమమనియు, భగవత్సేవ కర్త మునఁ బడఁద్రోయుననియుఁ బలుకుదురు. అది సాపాటు రామన్నలమాటలని త్రోసివేయవలయును. భక్తసేవ భగవ ద్భక్తిసాధనమన్నచోఁ దలయొగ్గవలసినదే. భగవత్సేవకన్న నది మిన్నయన్నమాట మోసపుమాట. గురువులమని పేరు వెట్టుకొని మంత్రోపదేశముచేయుచుఁ దమకు భక్తితేశము లెకున్న నితరులకు భక్తులవలెఁ దోచుచుండు ధనార్థుల తుచ్ఛాలాపములు విశ్వాసార్హములు కావు. కర్తములను ఫలాభిసంధిరహితముగఁజేయక యాత్మజ్ఞానము సంభవింపదు.

“వేదాభ్యాసస్తపో జ్ఞానమింద్రియాణాం చ సంయమః

అహింసా గురుసేవా చ విశ్లేయనకరం పరం.

౩౩

నశ్వేషామపి వైతేషం శుభాశామిహ కర్తవ్యం,

కించిచ్ఛ్చేయ్యగరం కర్తవ్యం పురుషం ప్రతి.

౩౪

సర్వహిమసి చై లేహిమాత్మజ్ఞానం పరం స్మృతం,
 కర్ణగ్రంథం సర్వవిద్యానాం ప్రాప్యతే హ్యమృతం తతః. ౮౫
 షడ్జామేహం తు సర్వహిం కర్తృణాం ప్రేత్య చేహ చ,
 శ్రేయస్కరకరం జ్ఞేయం సర్వదా కర్తృవైదికమ్. ౮౬
 వైదికే కర్తృయోగే తు సర్వాజ్యేతాన్యశేషతః,
 అంతర్భవంతి క్రమశః ప్రస్థిం ప్రస్థిక్ క్రియానిధా. ౮౭
 సుఖాభ్యుదయికం చైవ వైశ్రేయసికమేవ చ,
 శ్రవృత్తం చ నివృత్తం చ ద్వివిధం కర్తృవైదికం. ౮౮
 ఇహ చాముత్ర, వా కామ్యం ప్రవృత్తం కర్తృక్షీర్తనీతే,
 నిష్కామం జ్ఞానపూర్వం తు నివృత్తముపదిశ్యతే. ౮౯
 శ్రవృత్తం కర్తృసంసేవ్య దేవానామేతి సామ్యతాం,
 నివృత్తం సేవమానస్తు భూతాన్యత్యేతి పంచ వై. ౯౦
 సర్వభూతేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
 సమం పశ్యన్నాత్మయాజీ స్వారాజ్యపథిగచ్ఛతి. ౯౧
 యథోక్తాన్యపి కర్తాణి పరిహార్య ద్విజోత్తరః,
 ఆత్మజ్ఞానే శమే చ స్వాద్యేదాభ్యాసే చ యత్నవాక్. ౯౨

(మనుస్మృతి ౧౨ ఆధ్యాయం.)

కర్తము కామ్యమని నిష్కామమని ద్వివిధమనియు, నిష్కామ
 కర్తమే యాత్మజ్ఞానహేతువనియు, కర్తము యోగియై చేయ
 వలయుననియు, సర్వభూతములయందుఁ బరమాత్మను బరమాత్మ
 యందు సర్వభూతములను సమానముగాఁ గాంచుచు నాత్మ
 యజ్ఞము చేయువాఁడే ముక్తుఁడగుననియు, నీస్మృతివచన
 సారము. సర్వకర్తములు వనలి సాచాటురామన్నల సేవించినఁ
 గలుగునది ద్రవ్యవ్యయరూపమహాముక్తియే కాని వేటొకఁడు.

లేదు. కావున గర్తమనునది యెల్లరకుఁగాని యొకవంశమునఁ బుట్టినవారిఁకఁగాని సమానము కాదనియు, స్వస్వకర్తానుసారము ప్రవర్తనముండుననియు, గావున నసమంజసి యుష్కర్త మాతనికొడుకగు నంశుమంతునకు ననువర్తింపఁదనియు, మన మెఱుంగవలయును.

అంశుమంతుఁడు మహాగుణవంతుఁడు. సగరునానతిం గైకొని తండ్రులను యజ్ఞశ్వమును వెదకఁబోయెను. పోవు నపుడు సగరచక్రవర్తి,

“అభివాద్యాభివాద్యాంస్త్యం హత్వా విఘ్నకరానసి,

సిద్ధార్థస్సన్నివర్తస్వ మమ యజ్ఞస్య పారగః.”

అని హెచ్చరించి యాశీర్వదించెను.

ఆటవేలకొడుకులు దుర్వృత్తులని సగరుఁ డెఱుంగును. కావుననే యేసాధువులను దూషించి బాధించి వధించి యేగతిఁ బట్టిరో యని యనుమానించి యంశుమంతున కీమాట తెల్పె నని మనమూహింపవలయును. వత్సా! నమస్కరింపఁదగినవారికి నమస్కరింపుమనియె. ఏలయనఁగా:

“ఊర్ధ్వం ప్రాణా హ్యాత్మకమంతి యానన్ధవిర ఆయతి

ప్రత్యుత్థానాభివాదాభ్యాం పునస్తాక్ ప్రతిపద్యతే.

౧౨౦

అభివాదనశీలస్య నిత్యం పృథ్విపసేవినః,

చత్వారి కస్య వర్ధంతే ఆయుర్విద్యాయశోబలమ్.”

౧౨౧

(మనుస్మృతి ౨ ఆధ్యాయము)

పెద్దలకు నమస్కరించిననే యాయుర్విద్యాయశోబలములు వృద్ధియగునని మనువు శాసించెను. ఆధర్వ ముత్తమోత్తమ

అంశుమంతుడు యజ్ఞాశ్వమును గొనివచ్చుట. ౬

మనియు, నభివృద్ధి హేతువనియు, సగరుడు మనుమనికిం దెల్పెను. సత్కార్యమునకు విఘ్న మొనరించువారిని దండింపుమనియుఁ దెల్పెను. క్షత్రియధర్మమును వదలి దయచూపకుమా యని హెచ్చరించెను.

“అదండాక్ దండయక్ రాజా దండాంతైచ్చవాప్యదండయక్,
ఆయశో మహదాహ్నాతి నరకం చైవ గచ్ఛతి.” ౧౨౮
(మహస్వతి ౮ అధ్యాయం)

అని స్వస్థులై శాసించెడిని. ఆపద్ధతి నే సగరుడు మనుమనికిం దెల్పెను.

“కార్యం లేజో భృతిర్దాత్యం యుజ్ఞే చాప్యపలాయనం,
దానమీశ్వరభావశ్చ క్షాత్రం కర్తవ్యభావజం.” ౪౩
(గీత ౧౮ అధ్యాయం)

అని శ్రీకృష్ణుని బ్రహ్మముకూడ నర్జునున కుపదేశించెను.

“స్వే స్వే కర్తవ్యభిరకస్సంసిద్ధిం లభతే నరః,
స్వకర్త నిరకస్సిద్ధిం యథా విందతి తచ్ఛృణు.
శ్రేయాక్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్,
స్వభావనియతం కర్తవ్యర్వాహ్నాతి కిల్బిషం.
సహజం కర్త కాంతేయ సదోషమపి న త్యజేత్,
సర్వారంభా హి దోషేణ ధూమేనాగ్నిరివాప్యతాః.” ౪౪
(గీత ౧౮ అధ్యాయం)

అనుభగవద్దుక్తి ననుసరించి ధర్మద్రోహులను వధించుట క్షత్రియునకుఁ బాతకము కాదనియే తేలిడిని.

తైశ్చ సర్వైశ్చ పాలైర్వాక్యజ్ఞైర్వాక్యతోవిదైః,

పూజితస్సహయకైః ప గంతాసీత్యభిచోదితః. ౧౧

అంశుమంతుడు దిగ్గజములకు నమస్కరించి తమవారివృత్తాంతమును యజ్ఞాశ్వవిషయము నడుగ నవి యతని గారవించి యశ్వమును దీసికొనిపోగలవని పలికెనని కథాసారము గజములు సగరపుత్రులతో మాటలాడక యంశుమంతునితో యాటలాడెననుట వింతగాఁ దోఁపక మానదు. మాటలాడ నేర్చి యితరులమాటఁ దెలిసికొనుశక్తిగలవియై యుండెననుటయుఁ జిత్రమేకదా యని ప్రశ్నించువారు గలరు. తొలుతఁ జిత్రముగనే తోచును. విమర్శింపఁగా న్యాయ్యమే యని స్ఫురించును. దిగ్గజములనఁగా సామాన్యగజములని యర్థము కాదు. భూభారవహనార్థమై భగవంతునితేజస్సారూపమున నుండునని యభిప్రాయము. ప్రపంచోద్ధరణక్షములందఱు శ్రీ విష్ణుతేజస్సంభృతులే యని యెఱుంగవలయును.

“ఉచ్చైశ్శ్రవసమశ్వాసాం విద్ధి మామమృతోద్భవం,

విరావతం గజేంద్రాణాం నరాణాం చ నరాధిపం.

౨౭

అయుధానామహం వజ్రం ధేమానామస్త్రి కామధుక్,

ర్రజనశ్శాస్త్రి కంబద్ధస్సర్పాణామస్త్రి వాసుక్కిః”

౨౮

(గీత ౧౦ అధ్యాయం)

అని భగవంతుడు తెలిపెను. ఇందుఁ జేర్కొనఁబడినవన్నియు లోకోపకారక్షమములు. భగవత్తేజ మిందు విశేషించి వెలయుచుండును. పశుపక్షిరూపమునఁ జేయఁదగు కార్యములను భగవంతుడు చేయఁబూని యాయారూపముల నాయాయితావుల నుండును. ఈసిద్ధాంతము నంగీకరించువారు దిగ్గజములు మాటలాడెనన్న నుబ్బురంపడరు. సిద్ధాంత మిది సమంజసము కాదనువారు భగవచ్చక్రినే యెఱుంగనివారు గాన వారికి నచ్చఁజెప్ప

నక్కఱయిండదు. సగరపుత్రులకు శుభముకలుగుమార్గము లేదుకావున వారితో మాడలాడలేదు. వృద్ధికాముండని యెఱింగియే అంశుమంతుని నాదరించి యాశీర్వాదించి పంపెను. ఇందు సందియపడవలసినవిషయమే లేదు. భగవత్తేజమునకు సాధ్యముకానిపనియే లేదన్న నమ్మనివా రుండరని యనుకొందును. ఉండిరేని వారికి నమస్కారమే సమాధానము.

“కపిలేనాప్రమేయేన దధా హిమే మహాబలాః,
 నలిలం శార్వా నీ ప్రాజ్ఞ దాతుమేహం హి రాకికం. ౧౮
 గంగా హిమవతో జ్యేష్ఠా దుహితా పురుషర్షభ,
 తస్యాం కురు మహాబాహో విత్తమాం తు జలక్రియాం. ౧౯
 భస్మరాశీకృతానేతాన్ స్థావయేల్లోకపావనీ,
 తయా క్లిన్న మిదం భస్మ గంగయా లోకకాంతయా.” ౨౦

అంశుమంతునకు గరుత్మంతుడు దర్శనమొసంగెను. అంశుమంతా! కపిలముని కోపాగ్నిదగ్ధులు. కావున నీపితరులకు సామాన్యజలములఁ దర్పణముచేయరాదు. గంగానదీజలములచే జేయవలయును. ఆజలములు పరమపావనములు కాననవి యీభస్మరాసులం దడుపునేని వారికి స్వర్గసుఖము గలుగుననియే కథాసారము. పితరులకు వెంటనే తర్పణముచేయవలయు ననువిధియుండఁగా దానికి విరుద్ధముగా గరుత్మంతుడు తెలుపనేల? అనున దొకప్రశ్నము. సమాధానము వ్రాయక మానరాదు.

కపిలముని బ్రాహ్మణుడు. బ్రాహ్మణకోపహతులకుఁ దర్పణాదులు చేయరాదు. ✓

“చండాలాదుదకాక్షర్నాన్రాష్ట్రాన్దృష్టాన్దృశ్యతాదపి,
 దంష్ట్రీభ్యశ్చ పశుభ్యశ్చ మరణం పాపకర్తృణాం.
 తేషాం పాపవిశుద్ధ్యర్థం వక్షాసం శృచ్చిమాచరేత్.
 ఉదకం పిండదానం చ విలేఖ్యో యద్విధీయతే,
 నోపలెప్తతి తత్సర్వ మంతరిక్షే వినశ్యతి. (ఛాగలేయుండు.)
 ప్రమాదాద్విషశస్త్రాగ్నిభృగ్వాదినిహతస్తు యః,
 కృచ్చ్రం హస్తాసిఖో జ్ఞేయస్తస్య పాపాపను త్రయే.”

“యస్తు చండాళశ్వపచరృపశుదంష్ట్రీభృగ్వాదిపాతబ్రాహ్మణవిషాన
 శనాశనిమర్గపిన్న గళోద్బంధనజలసాహసచోరరజస్వలాశితవ్యాఘ్రశస్త్రపా
 తాత్ ఘ్నస్త్రష్టాదినిమిత్తైర్నకః స్వపుత్రాదికృతకతమచదశస్రాశాపకృ
 కృచ్చ్రచరణాద్వా చాంద్రాయణకృచ్చ్రాతికృచ్చ్రచరణాద్వా కాలశక్త్యా
 ద్యపేక్షయా శుద్ధ్యతి.” (హస్తామలకుండు.)

“ప్రమాదాద్యే మృతా విప్రా విషశస్త్రజూడిభిః
 తేషాం శరీరశుద్ధ్యర్థం స్థాయశ్చిత్రం విధీయతే,
 చాంద్రాయణద్వయం చాథ తత్తకృచ్చ్రచతుష్టయం
 కారయత్వా విధానేన దగ్ధవ్యాన్తే ద్విజాడిభిః.” (శంఖస్త్రుతి.)

అను సీస్త్రుతులు దుర్తరణమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తములనిర్ణయించి
 నవి. విప్రకోపమున మృతిగల్గిన నదియు దుర్తరణమే. వారికి
 సామాన్యజలాశయమునఁ గలయుదకములఁ దర్పణముచేయ
 రాదనియు, నొకప్పు డట్టులొనరించిన నయ్యది ఫలవంతము
 కాదనియు స్మృత్యభిప్రాయసారము. కావున సాగరులకు
 గంగాజలములఁ దర్పణముచేయవలయుననియు, నాభస్తరాసుల
 నాగంగాజలములఁ దడిపినఁగాని వారికి స్వర్గప్రాప్తిలేదనియు
 భావము. స్మృతులయందు దుర్తరణమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము

చెప్పబడినది. కాని గంగోదకముల నయ్యది చేయవలయునని చెప్పబడలేదు. కొన్నితావులఁ గాలముకూడఁ దెలుపఁబడినది. ఇట్లుండఁగా గరుత్మంతుడు గంగాజలములఁ దర్పణము చేయవలయుననియు, లోకగోదకములఁ జేయరాదనియుఁ జెప్పుటకుఁ గలకారణమేమనఁగా మహానుభావులు భావికాలజ్ఞానము గలవారు. ఈసగరపుత్రులమూలమునఁ బ్రపంచమునకు మహాపకారము కలుగవలయునని గరుత్మంతుఁ డూహించెను. దాననించుక యాలస్యముసాగి కర్తలోపముకలిగినను రాఁగల మహాపకారమున నియ్యది నశించును. కావున నించుక పాపము గలిగినను, ఒకకార్యము కాలముగడపి చేసిన లోకులకు మహాపకారము దానిమూలమునఁ గలుగునేని అవశ్య మట్లా చరింపవలయునని మన మూహింపవచ్చును. ఈఘట్టమున నాంధ్రీకరణము లెట్లున్నవని యిం చుక తడవుదము. శ్లోకములు పైనుదహరింపఁబడినవికాన నిట మరల వ్రాయనక్కఱలేదని తోచినను, బాతకమహాశయులకుఁ గష్టముగలుగనీయరాదని యిట వ్రాయుచున్నవాడను.

“కపిలేనామ్రమేయేన దగ్ధాహిమే మహాబలాః,
 నలిలం నార్హసి ప్రాజ్ఞ దాతుమేషాం హి లోకం. ౧౮
 గంగా హిమవతో శ్చ్యేష్ఠా దుహితా పురుషర్షభ,
 తస్యాం కురు మహాబాహో విత్తానాం తు జలక్రియాం. ౧౯
 భస్మరాశీకృతానేతాన్ ప్లావయేల్లోకపావనీ,
 తయా క్షిన్నమిదం భస్మ గంగయా లోకకాంతయా. ౨౦
 షష్టిం పుత్రతనూప్రాణి స్సర్గలోకం నయిష్యతి.” (ఆని మూలము.)

చ. “అతఁడు మహాబలుండు ప్రియమార వచించెను బూరు
హోత్తమా, పితరులదౌవధం బిది పవిత్రజనాదృతఁ గాంచి
నట్టిదై, హితమయి యొప్పునట్లుగుట నింక విచారముఁ
బొందనేల? య, ప్రతిమమహాత్త్వశాలియయి భాసిలు
నక్కపిలుండు వారలకొ.

మ. గురుకోపాగ్నిదహించె బ్రహ్మమునిరాటోపాగ్నిదగ్ధాం
గుశా, ధరణీశాగ్రణిపుత్రరత్నములకుకొ థాత్రిస్థలింగల్ల
పు, స్మరణం గైకొని తర్పణం బొనరుపంగా రాదు తన్నీ
రముకొ, సురమార్గంబుననే నశించునుగదా ఊణీశపుత్రా
త్తజా.

తే. ప్రాజ్ఞుడవు నీవు గాన నీవార్త నీకుఁ
దెలియనిది కాదు హిమవదద్రితొలికూతు
రగును గంగాభవాని మహాభుజా! త
గంగ నద్దానియందె నేయంగవలయు.

క. గంగాజలములఁ దర్పణ
ముం గడుభక్తిని నొనర్చి మునుకొని సంతృ
ప్తిం గనఁగూడదు సజ్జన
సంగా యాభస్మరాశి స్వర్ణది దయతోకొ.

ఆ. తడుపవలయు నద్ది తగలోకపావని
గాన నట్లొనర్చెనేని లోక
కాంతయై చెలంగు గంగాభవాని సు
స్వర్ణముననే నీదుజనకుల్లె.”

(ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము.)

ఆ. “అప్రమేయుఁడైనహరి కపిలాకృతిఁ
గసిమసంగి వీరిఁ గసిమసంగి
మసిగఁజేసెఁ జుమ్ము మహితవిక్రములకు
వగవఁజన్నె రాజవర్యతనయ.

ఉ. శూరుల కీధరామరనిషాదితపంక్తికి వారిదానముకొ
వారిజమిత్రవంశ్యతగవా తగువారిని జేయ కిట్లు ని
స్సారపుసారసాకరము సారములం బొనరింపఁబూన నీ
హారధరాధరాగ్రతనయాంబువులకొఱుటియింపుమేలగుకొ.”
(వావిలికొలను రామాయణము.)

నిష్పక్షపాతమతులగు పెద్ద లిందలిబాగోగుల విమర్శింతురు
గాక. కొందఱు విమర్శకశిఖామణులు పక్షపాతమున మూల
మునఁ గలరసము నారామాయణము లేదనియు, వాల్మీకిరామా
యణమున నంతయు నినిడియున్నదనియుఁ బలుకుటయేగాక,
పాదపూరణములు నాగ్రంథమునఁ గలవని నన్నుఁ దెగడిరి.
ఇందుఁజూపిన వావిలికొలను రామాయణమునందలి “శూరుల
కీధరామర...” అనుపద్యమునఁ బాదపూరణము లేన్నిగలవో
పరికింపుఁడు. వాని లెక్కింపక నన్నాక్షేపించుట యెంతటి
న్యాయమో పరికింపుఁడు. నేను వారిరామాయణమును
విమర్శింపఁబూనలేదు. నన్నాక్షేపించినందులకు విమర్శకులకు
వారిపాదముల నెత్తిపూపుటయేకాని గ్రంథకర్తలనుగుఱించి
యీవ్రాతకాదని మఱియొక్కసారి మనవిచేయుచున్నాఁడను.
లోపములులేనిగ్రంథమే యుండుటరుదు. వారియాక్షేపము
లకు సహస్రోదాహరణములు కనబడుచుండఁగా వానిని వదలి

యితరుల నాజేపించుట న్యాయముకాదనియే నామనవి.
ఇంకఁ గథాభాగమునకు వత్తము.

అంశుమంతుఁడు గరుత్మంతునిమాటల నంగీకరించి హయ
మునుగొని నగరమున కరిగి సగరున కావార్తం దెలిపె
ననియు, నతఁడు దుఃఖివార్తపిని పరితపించి యజ్ఞము సమాప్తి
నొందించి గంగానయనప్రయత్నమునఁ దగినయుపాయము
తోఁబడి ముప్పదివేలయేండ్లు రాజ్యముచేసి స్వర్గమున కరిగె
ననియు, రామాయణమునఁ గలదు. దగ్ధులగుపుత్రులకు
సార్థవైహికముల నొనరించెననికాని లేదనికాని గ్రంథ
మునఁ గానరాదు. ఏలొకఁడో తెలియదు. గరుడునివాక్యము
ననుసరించి మానియుండు ననవచ్చును. యజ్ఞము పూర్తిచేసిన
పిదప నొనరినియే యుండుననవచ్చును స్వర్గస్థాపులనుగా
నొనరింపఁ బ్రయత్నముచేయ నూహించి తగినవెర వాషయ
స్సనఁ దోఁపమి నూరకుండు ననవచ్చును. సగరుఁడు, తరువాత
నంశుమంతుఁడు, పిదప దిలీపుఁడు రాజ్యముచేసియు, వారికిఁ
జేయందగుక్రియలను జేయకయుండురా యశుశంక పాడ
మును. సమాధానము మహితాత్ములు చెప్పందగుదురు. లోకా
చారము ననుసరించి క్రియల నొనరించియుండురనియు, దుర్మ
రణదోషముపోయి స్వర్గస్థాప్తినిగల్పించుగంగానయనప్రయత్న
మున సమర్థులుకారైరనియు నే నూహించుచున్నాను. ఈ
యూహకుఁ దగినకారణములఁ దెలుప నాధారములుమాత్రము
లేవు. ఇంకఁ దరువాతికథ నాలకింపుఁడు.

❖ భగీరథుడు గంగనుగూర్చి తప మొనరించుట. ❖

*సగరచక్రవర్తి పితవ మంత్రి ప్రముఖులు రాజుగానశు
మంతు నొనరించిరి. ఆధార్మికునకు దిలీపుడు కుమారుడు.
తండ్రితో సమానుడై రాజ్యమును బాలించెను. అంశు
మంతుడు కొడుకునందు రాజ్యభారము నునిచి గంగను
డేగోరి తపోనియతి నుండదలచి తపస్వియై హిమాలయ
మునగల పరమపావనశిఖరమున ముప్పదిరెండువేలసంవత్సర
ములు తపస్సొనరించి సఫలప్రయత్నుడు కాకయే స్వర్గమున
కరిగెను.

దిలీపుడు తనపూర్వు లట్లపమృత్యువుపాలగుట విని
తనతండ్రి వారికి సుగతి గల్గింప ఘోరతపస్సుచేసియు వారికి
స్వర్గతులు కల్పింపజాలకపోవుట నెఱింగి మహాదుఃఖమునొంది,
తండ్రిపూర్వు నెఱవేటుట యెట్లనియు, దమపూర్వులకు సుగతి
గల్గుట యెట్లనియు బరిపరివిధముల జింతించి పరితపించు
చుండెను. దిలీపుఁ డాత్మవేత్తయు నగుట దుర్గతిపాలయిన
పూర్వులకు నుత్తమగతులు కల్పింప నాలోచించుచుండగా
మహాధార్మికుడగు భగీరథుడు జన్మించెను. కుమారోత్పత్తి
కానందించి తేజమునమించి యజ్ఞము లనేకములు కావించి
ముప్పదివేలేండ్లు రాజ్యంబు పాలించెను. అంతదనుక సాగరుల
నుద్ధరించునుచాయము నూహింపలేక యాదుఃఖముననే వ్యాధి
కలుగఁగాఁ గొడుకునకు బట్టాభిషేక మొనరించి కాలధర్మము
నొందెను. తండ్రిగూడి స్వర్గమున వసించెను.

భగీరథుడు రాజర్షి యనుఖ్యాతం గాంచి ధార్మికులలో నుత్తముడై మహాతేజుడై రాజ్యమును బాలించుచు సంతానములేమి దానిని బొందఁగోరెను. రాజ్యమును మంత్రులయందునిచి గంగాభవాని భూతలంబునకుఁ దేఁగోరి హేమవత్స ర్వతపాదముల నొకటియగు గోకర్ణమునకుంబోయి యూర్ధ్వ బాహుఁడై యింద్రియములు తనవశమున నునిచికొని నెలకొక్కతడవ యాహారముం గొనుచుఁ బంచాగ్నిమధ్యభాగమున నిలిచి చిరకాలము తపస్సొనరించెను. ఇట్లు ఘోరతపస్సు చేయుచుండఁగా నెన్నియోసంవత్సరములు గడచెను. సర్వనియంతయు సకలప్రజావిభుఁడునగు నలువ యతనితపోనియతికి మెచ్చుకొని సంతోషించి దేవతలంగూడి యాగోకర్ణమునకు వచ్చెను. “భగీరథా! నిరుపమాన దృఢవ్రతమూని మహాభాగుఁడవు కావున ఘోరతపం బొనరించితివి. నీయందు విశేషించి ప్రీతుఁడనైతిని. వరమడుగుము.” అనఁగా, భగీరథుఁడాతేజోరాశిం గాంచి యంజలింబట్టి యానలుమోములవేల్పుతో “దయానిధీ! నాయెడ నీకుఁ ప్రీతిగలదేని, నాయీతపస్సు ఫలవంతమేని సగరకుమారులు నాయుచ్చతర్పణమునకుఁ బాత్రులగుదురుగాక. మహాత్మా! అంతియ కాదు. వారలభస్త రాసులు గంగాదేవీజలములఁ దడియునేని స్వర్గతి వారలకుం గలుగును. మఱియు నిత్యైకకులజాతుఁడనుగాన నాకు సంతానము ననుగ్రహింపుము. మాకులము షీణింపఁదగినది కాదుకదా ఈ రెండువరములను గోరుచున్న వాఁడను.”

భగవంతుఁడగు బ్రహ్మ మృదుమధురపదములుగలవాక్కులు చెపులపండువు చేయఁగా “నోయీ భగరథా! నీ వడిగినవరముల

నిచ్చితిని. శుభము నీకుం గలుగును. ఇట్లొకవంశము వృద్ధి చేయుసంతానము కలుగఁగలదు. హిమవంతునిచెంతనున్న గంగాదేవి యతని తొలిపుత్రుక. ఆనదిని ధరింప శక్తుఁడొక్క యాశ్వరుఁడే. కావున దానిధరింప నామహాదేవుని బ్రార్థింపుము. గంగాభవాని స్వర్గలోకమునుండి క్రిందఁబడునప్పటి యురవడిని భూమి సహింపఁజాలదు. వీరుండవయ్యును నీవును ధరింప వలంతునికావు. పరమశివుఁ డొక్కఁడే యప్పనికిం జాలిన వాఁడని నాకుం దోఁచెడిని.” అని తెలిపి యావాక్పతి గంగాదేవిం గాంచి “యీతఁడు భక్తుఁడు. కావున నతఁడు ప్రార్థించినపు డనుగ్రహించి యతనివాంఛితముం దీర్ప భూలోకమున కరిగి భస్తరాసులందడిపి కృతార్థులనుగావారి నొనరింపుమా” యని పలికి సురవరులంగూడి తనలోకమునకుం బోయెను.

మహాశయులారా! ఈభాగమునుండి మనము గ్రహింపఁ దగిననీతులు కొన్నిగలవు. సగరచక్రవర్తి మృతినొందఁగా నంశుమంతుఁడు రాజయ్యెను. దిలీపుఁ డాతనికుమారుఁడు. అంశుమంతుఁడు కొడుకునందు రాజ్యభార మునిచి హిమవద్ధిరివరమున కరిగి యెన్నియోవేలసంవత్సరములు తపం బొనరించెను. కాని గంగను దేజాలక స్వర్గమున కరిగెను. తటచుగా పురాణములయందు హిమాలయమే తపోయోగ్యముగాఁ జేర్చొనబడును. ఏల?

“శుచా దేశే బ్రతిష్ఠాప్య సిరమానమాత్మనః,

నాత్యుచ్చితం నాతిసీచం చైలాజినకుశోక్షరం.”

౧౧.

(గీ. ౬ అథ్యా)

అను భగవద్వాక్యము సార్థకముకదా. మనస్సు పరిశుద్ధముగ

సుంజ నెందున్న నేమని పలుక రాదు. అదిసర్వసములకుమాత్ర మే పనికివచ్చును. ఎల్లరకుఁ బనికిరాదు. మున్ను వెక్కండ్రే చోట తపస్సుచేసియుందురో ఆచోటు తపోవిఘ్నకర్తలగువారికి నిలువఁ జోటుగాక యుండును. అదియే శుచిప్రదేశమని భావము.

“అవసర్పంతు తే భూతా యే భూతా భూమిభారకాః,

యే భూతా విఘ్నకర్తారస్తే నశ్యంతు శివాజ్ఞయా.”

అనునది యెల్లరకుం దెలిసినదియే కదా. “శ్రేయాంసి బహు విఘ్నాని” అన్నదియు నవినముకాదు. కావున మహర్షులుకూడఁ బూర్వము తపస్సొనరించి సిద్ధులైన మహాత్ములయొక్క మములకే పోయి యందుఁ దపస్సొనరింతురు. ఆఘలము శీఘ్రసిద్ధిదమనియే వారలకుఁ గలవిశ్వాసము. దేవాలయములు, నదీప్రాంతములు, మహారణ్యములు, పర్వతములు లోనగునవి తపోయోగ్యము లని శాస్త్రకర్తలు తెలిపిరి. హిమాలయమునఁ దపస్సొనరించుట మతొతకష్టము. అపారహిమవాతమునకు నోప్పుకొని శీతలజలముల మునింగి తపస్సుచేయుట కష్టకార్యములలోఁ గష్టము.

“యస్మిచ్ఛాభానంతుష్టా ద్వంద్వాతీతో విమత్సరః

సఃస్పిధాపిధౌ చ కృత్వాకి న నిబన్ధతే.”

ॐ

(గీ. ౪ అ.)

అనుభగవద్వాక్యము స్మరించిన సకలసంశయములు వీడును. ద్వంద్వములనఁగా శీతోష్ణసుఖదుఃఖాదులు. వానిని మీటింఁ గాని కర్మఫలము సమగ్రముగాఁ బొందఁజాలఁడు. జితేంద్రియుఁ డైనఁగాని తపస్సుచేయ నర్హుఁడు కాఁడు. జితేంద్రియత్వము యోగమునఁగాని యలవడదు. యోగము ప్రాజ్ఞత్వసుకృత

విశేషమునఁగాని పట్టుపడదు. అట్టియోగము జితేంద్రియత్వము నాపాదించుచుఁ గర్తృసన్న్యాసము చేయుబుద్ధి నొసంగును. అట్టివానిని గర్తృములు బాధింపఁజాలవు. అనఁగా సత్కర్తృములను ఫలములను గోరక యాచరించి దాన జ్ఞానము కలుగఁగా యోగాభ్యాసముచేయుచు మనస్సును వశపఱచుకొని యాత్మ జ్ఞానసంపన్నుఁడు కాఁగా నాస్థితీయందు సకలకర్తృములు బాధింప వనియే యిటఁగలసారము.

“యోగసన్న్యస్తకర్తాణాం జ్ఞానసంభిన్నసంశయం,
ఆత్మవంతం న కర్తాణి నిబద్ధంతి ధనంజయః. ౪౧
తస్మాదజ్ఞానసంభూతం హృత్కన్ఠం జ్ఞానాసినాత్మనః,
భిత్త్వేనం సంశయం యోగమాత్మిష్టోద్భవ భారత.” ౪౨
(గీ. ౪ ఆ థ్యా.)

అని భగవంతుఁడు జ్ఞానయోగము నర్జునున కుపదేశించెను. జ్ఞానయోగమునందును యోగమే ప్రాముఖ్యముగా నెన్నఁబడి నది. జ్ఞానసహితమైన యోగమనియే యర్థము. యోగము భగవత్సాక్షాత్కారమునకుఁ బరమసాధనము. యోగి యల్ప ఫలము నొసంగు బాహ్యపూజను మాని సహస్రారకమలమున భగవత్తేజస్సును గాంచును. అనఁగాఁ దేజోరూపునిగాఁ బరమాత్మ నుపాసించునని తాత్పర్యము. దీనింబట్టి యోజింపఁగా మానవుఁ డుపాసకుఁడు కావలయుననియు, దాన మనస్సు పరిపక్వమగుననియు, నయ్యది ధ్యానమునకు మార్గముచూపుననియు, నయ్యది యోగాభ్యాసమునఁగాని సిద్ధిగాంచదనియు, నయ్యది సిద్ధిగాంచినఁగాని యాత్మజ్ఞానము కుదురదనియు, నది కుదిరినఁగాని కర్తృబంధములు తొలగవనియు, నవి తొలగినఁ

గాని నిర్మలభగవత్పదము లభింపదనియుఁ దేలెడిని. భగవత్పద మనఁగా ముక్తిస్థానమని పెద్దలందఱు. అది యొకలోకమనియు, నందు నెన్ని యోమండపము లుండుననియు, నేమండపమున నెన్ని సంవత్సరము లున్నను బొమ్మనువారు లేరనియు, సుఖముగా జీవింప నవకాశ మందుఁగలదనియుఁ గొందఱు చిబుకయోగులు పలుకుదురు. ఈమువన్యాసము వారికి జీవితము గల్పించును. కాని వారి కదియే మోక్షము. మోక్షస్థాన మొక్కలోక మున నున్నయెడల నదియు దేవాలయములకడ నుండు ముక్తి మండపమువంటిదే యగును. అలోకమున దొరకు భగవత్పద సాదము ఈముక్తిమండపమున దొరకు చక్కెరపొంగలివంటిదే కాని యింకొక్కటికాదు. ఏమతకర్తగాని నేను జూచినచ్చితి నని విప్రుల విలుచుకొనిపోవుదునని చెప్పినజాడ గానరాదు. తమయభిప్రాయమున కనుకూలముగా శ్రుతుల కర్థము చెప్పు కొనుచు నూహించినదేకాని వేటుగాదు. ముక్తిలోక మెచ్చట నుండదని యెటుంగవలయును. స్థిరమగునది యేదియు నుండదు. స్థిరమగునది రూపవంతము కానేరదు. వైకుంఠాదిలోకములు ముక్తిస్థానములనుట సామరులకు భక్తిని గలిగింపఁబన్నిన యుక్తియని యెటుంగుట తెఱంగు.

గీతోపనిషత్తు యోగమునే తెలిపెను. యోగమనునది ప్రాయశఃభ్యాసమును బోధించును. భ్యాసమనునది యొక వస్తువును మదిఁగాంచుచు దానియందే నిలుకడగలిగి మఱొక దానివైన మనస్సుపోకుండఁజేయుట యని తెలుపును. భ్యాస యోగము కొంతకాల మభ్యసింపఁగా మనస్సు నిశ్చలతం.

గాంచును. యోగాభ్యాసఫల మదియే. ఆస్థితీయందుండువాఁడు యోగారూఢుఁ డనఁబడును.

“యదా హి సేంద్రియాశ్లేష న కర్తస్వసుషజ్జలే,
సర్వసంకల్పసన్నాభీనీ యోగారూఢస్తదోచ్యతే.”

౪

(శీత. ౬ అధ్యాయం)

అని భగవంతుఁడు చెప్పినది యొకపరీక్ష. యగును. ఈసిద్ధి యోగాభ్యాసము చేయువారి కెల్లరకుం గలుగదు. పూర్వజన్మ సత్కర్మముననే యది కలుగును. కావుననే

“తపస్విభ్యోఽఘికా యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోధికః,
కరిత్యక్వాఘికా యోగీ తస్మాద్యోగీ భవాద్దన.”

౪౬

(శీత. ౬౭.)

అని శ్రీహరి బోధించెను. ఇందుఁ దపోజ్ఞానములకంటె గర్త మధికమని పరమేశ్వరుఁడు బోధించెను. జ్ఞానమనఁగా నీస్థల మున శాస్త్రార్థపాండిత్యమని గ్రహింపవలయు. కర్తమనఁగా నిట యగ్నిహోత్రాదికర్తమనియే యర్థము. వీరందఱుకంటె యోగి యధికుఁడు. తపస్సు శాస్త్రార్థపరిజ్ఞానము. అగ్నిహోత్రాదికర్తము యోగసహితములైనఁగాని ఫలింపవు. చిత్తసమాధి లేనితపస్సు, యోగాభ్యాసమును జేయని శాస్త్రార్థజ్ఞానము, అగ్నిహోత్రాది కర్తము సంపూర్ణఫలముల నీజాలవని సారము. అనఁగా మనస్సు చంచలతంబొరయక భగవంతునియందు నిలిచి సర్వ భూతములయందును భగవంతుని గాంచుచు భగవంతుని యందు సర్వభూతములను జూచుచు సమనర్మనుఁడగు యోగి కంటె సుత్యక్ష్మఁ డెవ్వఁడు నుండఁడని భావము. సర్వతప స్సులు సర్వశాస్త్ర పఠనములు సర్వకర్తములు మనోబోషము

నడంచుటకే యేర్పడినవి. అట్టి సర్వకర్తృఫలమగు యోగమును మించినది వేటొకఁ డుండదని భావింపవలయును. మఱిమఱి సంభావింపవలయును. యోగము నభ్యసించనేల యనియు, నది గారడవిద్యవంటి దనియుఁ బలుకుచు వేదాంతవిచారమును జేయుదుమనువారలే యిలను లనంబడుదురు. వారికిఁ దరణి పాయము భుక్తియేకాని వేటొకటి కాదు.

“యం లభ్యా చావరం లాభం మన్యతే నాధికం తతః,
 యస్మిన్ స్థితో న దుఃఖేన గురుణాపి విచాల్యతే. ౨౨
 తం విద్యాద్దుఃఖసంయోగవియోగం యోగసంజ్ఞితం,
 న నిశ్చయేన యోక్తవ్యో యోగోఽనిర్విణ్ణచేతసా. ౨౩
 సంకల్పప్రభవాన్ కామాన్తస్యక్త్వా సర్వానశేషతః,
 మనసైవేంద్రియగ్రామం వినీయమ్య సమంతతః. ౨౪
 శనైశ్చనైరుపరమేద్బుద్ధ్యా భృతిగృహీతయా,
 ఆత్మసంస్థం మనః కృత్వా న కించిదపి చింతయేత్. ౨౫
 యతో యతో నిశ్చరతి మనశ్చంచలమస్థిరమ్,
 తతస్తతో నియమ్యైకదాత్మస్యేవ పశం నయేత్. ౨౬
 బ్రహ్మకాంతమనసం హ్యేనం యోగినం నుఖముత్తమం,
 ఉపేతి కాంతరజసం బ్రహ్మభూతమకల్మషమ్. ౨౭
 యుంజన్మేవం సదాత్మానం యోగీ విగతకల్మషః,
 నుఖేన బ్రహ్మసంస్పర్శమత్యంతం నుఖమశ్నుతే.” ౨౮

(గీత. ౬ ఆధ్య.)

అను నీభగవద్వాక్యములు యోగమహిమమును దానివలని యుపయోగములను దెలుపుచున్నది. ఎవ్వఁడుకాని యోగి కాక జితేంద్రియుఁడు కాఁజాలఁడు. జితేంద్రియుఁడుకాకపో

ఆరాజ్ఞికి సంతానములేనిలోప మొక్కటిమాత్రమే కలదు. ఆలోపమును బాపుకొన నెంచెను. కొంద టీతుచ్చవాంఛ యాతని కేలకలిగినందురు. అది పొరపాటు. ధర్మార్థకామమోక్షములను పురుషార్థపతుష్టయమును గోరుట యధర్మముకాదు. సర్వసంగపరిత్యాగియగు సన్న్యాసికి నొకనికీ దప్ప నందఱకు నవి కోరఁదగినవని స్మృతులే తెలుపుచున్నవి. అందును రాజగు వాడు తనకులధర్మమును రక్షింపఁదగుకొడుకును గోరక ముని ధర్మమగు ముక్తినే కోరుట యు త్తమము కాదు.

“స్వే స్వే కర్తవ్యభిరతస్సంసిద్ధిం లభతే నరః,
స్వకర్త నిరతస్సిద్ధిం యథా విందతి తచ్ఛృణు. ౪౫
శ్రేయాన్ స్వభర్తో విగుణః పరధర్మాత్సన్న్యాసితాత్,
స్వభావనియతం కర్త కుర్వన్నాహ్వాతి కిల్బిషమ్.” ౪౬
(గీ. ౧౮ అ.)

అన్న భగవద్వాక్యము పైవిషయమునే తెలుపుచున్నది. పంశ వృద్ధినిగోరుట యించుకంతయు న్యాయవిరహితము కాదు. దీనిచే రాజర్షిత్వమునకు భంగమురాదు. సంతానహీనుఁడౌట భగీరథుడు మంత్రులయందు రాజ్యభారమునిచి గంగావతరణకార్యమును సాధింపఁగోరి గోకర్ణక్షేత్రమునకుఁ బోయెను. హిమాలయప్రాంతపర్వతమునకు గోకర్ణమనుపేరు గలదు.

“హిర్వ్యాహుః పంచతపా మాసాహారో జితేంద్రియః,
తస్య వర్షసహస్రాణి ఘోరే తపసి నిషత్తః. ౧౩
అతీతాని మహాబాహో తస్య రాజ్ఞో మహాత్మనః,
శుశ్రీతో భగవాన్ బ్రహ్మ ప్రజానాం పఠిరీశ్వరః.” ౧౪

భగీరథుడును హిమాలయమున నొకయాశ్రమమునకుం

బోయెను. అది గోకర్ణమనం బ్రసిద్ధిగాంచినది. బాహువులు పైకెత్తి నాడుగు ప్రక్కల నగ్ని మండుచుండఁ బైన సూర్యుడు వెలుగుచుండ నాతనిం జూచుచు దహస్సుచేయుటకుఁ బంచాగ్నితపస్సుని పేరు. కొందఱు హిమాలయమునఁ బంచాగ్నిమధ్యమునఁ దహస్సారించుట సులభమే యనియు, శీతలవర్షతము కాన దేహమున కది సుఖమే కలిగించుననియుఁ బలుకుదురు. అది పరిహాసమునే తెలుపుచుగాని ప్రశ్నమునఁగల సద్భావమును దెలుపదు. ఊర్ధ్వబాహుండగుట జితేంద్రియత్వమును సూచించును శీతవాతాద్యుపఘాతము దేహమునకుం గలిగినపుడు హస్తములు నిర్వికారము నొందియుండవలయును. ఇంద్రియజయమున కిది ప్రథమసోపానమని యెఱుంగవలయును. సూర్యనిష్ఠదృష్టి మనోనిగ్రహమును దెలుపును. తేజస్తత్త్వమును జూచుచుండుట సామాన్యముగా సాధ్యము కాదని యోగు లెఱుంగుదురు. లక్ష్మ్యశుద్ధినిగోరువారు తొలుత నభ్యసించదగిన దిదియే. అగ్నిమధ్యమున నిలుచుట తొలుత శీతబాధకు నిపుగానుండినను గ్రమక్రమముగా దుస్సహతాపము చేకూరును. దాని నోర్చుకొనుట ధ్యాననిష్ఠను దెలియుఁ జేయును. నేహతాపమును మఱచుట యనునదియే దీనికిఁ బరీక్ష. కావునఁ బంచాగ్నితపస్సు సామాన్యులకు సాధ్యము కాదని యెఱుంగవలయును. నెలకొక్కపర్యాయ మాహారమును గొనుట యోగసిద్ధిని దెలుపును. యోగాభ్యాసము చేయువారల ఊత్తు విశేషించి బాధించును. దానిని మఱచియుండ సాధ్యముకాదు. యోగము నభ్యసించనివారు పలుకుమాటల విశ్వసించరాదు.

గను. ప్రాతీతికదృష్టిం జూచువారి కది క్రొత్తగనే తోచును. అది యొకచిత్రముకాదు. మనము చేయు కార్యములు బాలురకుంగూడ మహాకార్యములుగనే తోచును. వీరు నీవిషయమున బాలకులే.

“భగీరథ మహాభాగ స్త్రీతస్తేహం జనేశ్వర,
కవసా చ శుకప్తేన వరం వరయ శువ్రత.”

౧౬

బ్రహ్మవాక్య మిది. ఇందుఁ బైవ్రాసినవిష్ణు తేటపడును. నీ తపస్సునకుఁ బ్రీతుడనైతిని. చక్కనితపస్సు చేసితివి. కావున సువ్రతుడవు. వర మడుగుమనియెను.

“యశ్చాస్త్రవిధిమత్స్యజ్య వర్తతే కామకారకః,
న న సిద్ధి మవాప్నోతి న శుఖం న పరాం గతిమ్.

౨౩

తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యకార్యవ్యవస్థితో,
జ్ఞాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్త కర్తవ్యహర్హసి.”

౨౪

అని గీతావాక్యము ననుసరించి భగీరథునితపస్సు యోగశాస్త్ర సమృతమే యని తేలెడిని. అది యశాస్త్రవిహితమే యైనచో ఫలంపడు. కొందఱు శాస్త్రకర్తలుకూడమనవంటివారేయనియు, వారిమాట లేల విశ్వసింపవలయుననియు, మనమనస్సునకు న్యాయమనితోచినట్లు ప్రవర్తింపఁగూడదా యనియుఁ బలుకుదురు. వారియూహ కొంతదనుక మంచిదే యనక తప్పదు. రాగ ద్వేషదూషితాత్మలమగుట మనయాలోచనము లంతమంచివిగ నుండవు. సకలవిషయముల నెఱుంగునంతదనుక జీవింపఁ జాలము. చిటుతనాఁకినుండి యోగ మభ్యసించినఁగాని యది యలవడనేరదు. అట్టి యభ్యాసమున నాటితేఱినవారే మహర్షులు. స్వానుభవముగలవారు. వారు రచించినవే శాస్త్రములు.

అట్టివారు త్రికాలజ్ఞులుగా నెన్నబడుదురు. బాహ్యచతుస్సులకుఁ గనబడనివానిని జ్ఞానచతుస్సుచే ననగా నంతర్దృష్టిచేఁ జూడఁజాలుదురు. అట్టిదృష్టి మనలోఁ గొండఱ కుండఁగూడదాయందులేని అట్టివారు మనవలె మాటలాడక శాస్త్రమునే పరికింతురు. భగవద్వాక్యమునే విశ్వసించుదురు. తోచినయట్లు వర్తించువారి నీనడించుదురు. వారిజోలి మానుకొందురు. వారును ఋషులై యగుదురు. అట్టివారిమాటలనే మనము విశ్వసించిన నుత్తమమార్గమున నడువఁజాలుదుము. లేనిచో నభవతత్తుల మగుదుము. కావున యోగశాస్త్రమును బరిక్షించి సద్గురువుల కడ దాని నభ్యసించి యమనియమాదులను జక్రంగా ననుష్ఠానమున నారాధించి భగవంతుని నేమించినఁ దగినఫలము గలుగునని యీశాగమునుండి గ్రహింపవలయును.

“యది మే భగవత్ శ్రీతో యశ్యస్తి తపః ఫలం,

సగరస్యాత్తతాస్యర్కే నుత్తస్సలిలమాప్నుయః.

౧౮

గంగాయాస్ఫోలక్తి న్నే భస్మస్మేహం మహాత్మనాం,

స్వర్గం గచ్ఛేయైరత్యంతం సర్వే మే శ్రుతితామహః.

౧౯

దేయా చ సంతతిర్దేవ నావసేజేత్కులం చ నః,

ఇక్ష్వాకుణాం కులే దేవ ఏష మేఽస్తు వరః పరః.

౨౦

మనోరథో మహానేష భగీరథ మహారథ,

ఏవం భవతు భద్రం తే ఇక్ష్వాకుకులవర్ధనః.”

౨౧

ఇందొక్కనీతి గలదు. పరికింపుడు పితామహా! నాయెడ మీరు శ్రీతుల్యైతిలేని తపస్సునకు ఫలముగలదేని నాకాంతీతముల నొసంగుడు. అని సగరపుత్రులకు నుత్తమలోకప్రాప్తియు, దనకు సంతానము నడిగి, యీసంతతి యవిచ్ఛిన్నముగా

నుండఁదగుననియు నడిగెను. బ్రహ్మయు నానందించి యట్లే యగుననియె. ఇది కథాసారము.

“శ్రావణం తు మా వ్యవత్సేత్సీ”

ఆన్నశ్రుతివాక్య మర్థవాదము కాదు. విధివాక్యము. కొందఱు సన్న్యాసులకుఁ దప్పఁ తక్కుంగలవారెల్ల గృహస్థులై పితరులఋణము తీర్చుకొన సాధనమగుసంతానమును ధర్మపత్ని వలనఁ బడయవలయును. దానికి నంతరాయమును గలిగించు దుష్కర్తములు మనము చేసియున్నయెడల వానికిఁ బరిహారములుగూఁ జెప్పఁబడినవిధుల నాచరింపవలయు. తుచ్ఛమగు సంతతికొఱకు తపస్సు లోనగుసత్కర్తముల నాచరింపవలయునా యనరాదు.

“యథా వాయం సహశ్రిత్య వర్తంతే సర్వజంతవః,

తథా గృహస్థహశ్రిత్య వర్తంతే సర్వ ఆశ్రమాః.

22

యస్మాత్త్ర యాస్మాశ్రిమిణో జ్ఞానేనాన్నేన చాన్యహం.

గృహస్థేనైవ ధార్యంతే తస్మాజ్జ్యేష్ఠాశ్రమా గృహీ.

23

ఋషయః పితరో దేవా భూతాన్యతిథయస్తథా,

ఆకాశతే కుటుంబిభ్యస్తేభ్యఃకార్యం విజానతా.

24

స్వాధ్యాయేనార్చయేత్సర్వీక్ హోమైర్దేవాక్ యథావిధి,

పితౄణాం శ్రాద్ధేషు సౌనన్వైర్భూతాని బలికర్తవా.

25

ఇట “జ్ఞానేన” అనుదానికి వేదార్థభ్యాసముచే నని యర్థము.

(మనుస్మృతి. 3 అధ్యాయం)

అనిస్మృతి విధించుచున్నది. శాస్త్రము మీఱ రాదనుభగవద్వాక్యమును మఱువరాదు. సంతానవాంఛ గృహస్థులకుఁ దప్పక యుండఁదగినదని స్మృతి బోధించుచున్నది. పితృపూజ సంతతి

విచ్చేదమున నశించును. కావునఁ బ్రజాతంతువును దెగఁగొట్టి రాదని శ్రుతి విధించెను. ఆకారణముననే రాజర్షియగుభగీరథుఁడు పితరులకు స్వర్గప్రాప్తియు, వారిపూజ నశింపకయుండ నొనరించుసంతానము, అందును దనకుమాత్రమే కాక తనతరువాతివారికింగూడఁ గావలయునని కోరెను. “అస్తద్గోత్రం వర్ధతామ్” అన్న వాక్య మీనాఁడు పుట్టినదికాదు. కావున ధర్మార్థకామమోక్షములను పురుషార్థములు నాలుగు గృహస్థులు కోరి భగవంతు నారాధించుట విధివిహితమేయని యీ భాగము మనకు బోధించుచున్నది.

“ఇయం హైమవతీ గంగా క్షేప్తా హిమవతస్సుతా,

తాం వై ధారయతుం శక్తో హరస్తత్ర నియుజ్యతాం. ౨౩

గంగాయాః పతనం రాజక్ పృథివీ న సహిష్యతి,

తాం వై ధారయతుం వీర నాన్యం పశ్యామి శూలినః. ౨౪

ఈభాగమునుండి కొన్ని సద్విషయములు గ్రహింపందగు. హిమవంతమునుండి గంగ పొడమును. కావునఁ దొలిపుత్త్రిక యనంబరఁగె. దానిని ధరించుటకు నీశ్వరుని బ్రాధింపుమని బ్రహ్మతెలిపెను. అనఁగా శంకరుని బ్రాధించినఁగాని గంగాదేవి రాజాలదని భావము. గంగావతరణమును భూమిభరింపఁజాలదు. శంకరుఁడుతప్ప నప్పనికి నమర్తుఁడు వేటొక్కరుఁడు నాయెఱింగి నంతలోఁ గానరాఁడు అనఁగా నిష్ఠిమహాకార్య మా యుమాపతిదక్క నింకొక్కఁడు చేయఁజాలఁడని భావము.

కొందఁ టిది యసంగతప్రసంగమనియు, హిమాలయమునుండి తెల్లఁగా గంగపడుచుండఁగా నది వియత్తలమునుండి పడుచున్నట్లు భావించిరనియు, సాంద్రాటవులు దూరమునుండి

మాచువారలకు శంకరుని నీలకేశములుగాఁ గనఁబడినవనియు, హరుడు ధరింపలేదని, ఆకాశమునుండి గంగరాలేదని, యిట్లు లనేకరీతులఁ బల్కుదురు. ఈయుక్తులను జర్పించునంతయవసరము మనకు లేదు. గంగావతరణమునకు భగిరథునిప్రస్తావ మేలయన్నచో హుళక్కియని వారనవలసినదేకాని వేటు యుక్తులు తెలుపఁజాలరు. అట్టిహేతువాదముల మనము పృథ్వికి దెచ్చుకొనరాదు. దాన లాభముకూడ లేదు. ఉన్న భక్తియు సడలును. ఇందుఁ జర్చింపఁదగినవిషయ మొక్కఁడు కలదు

లోకమునకు నత్యంతావశ్యకములగు కార్యములు గలిగినపుడు శంకరుడే శరణ్యుఁ డగును. సముద్రమునుండి హాలా ముగయించి లోకములఁ గాల్చునపుడు బ్రహ్మవిష్ణువదులూరకుండిరి. మంచినదార్థములు దొరకినపుడు మాకు మాకని చేతులు చాఁపిరి. లోకమును గాల్చువిషము పుట్టినపుడు మాటాడక యూరకుండిరి త్రిపురాసురులబాధ లధికము కాఁగా శంకరునే ప్రార్థింపవలసినవచ్చెను. ఇట్లనుటచే విష్ణుమూర్తికంటె శీఘ్రుఁడుతృప్తుఁడని నాయాశయమని యూహించువారుండుదురేని వారికి నాభావ మది కాదని మనవిచేయు వాడను. ఈమువ్వురు ప్రకృత్యతీతులు కారు. ప్రకృతికి లోఁబడినవారు. ప్రకృతికంటె బరుండగు భగవంతుని యంశాంశ సంభూతులు. ఈమువ్వురివలన ననేక కార్యములు సాగినవి. ఇందు హేచ్చుతగ్గులు పాటించరాదు. సారమేమనఁగా. హిమాలయమున నొకభాగమగు కైలాసము శంక రావాసము. హిమాలయమున కధిపతియని భావము. హిమవత్సంభూతయగుగంగను

భూలోకమునఁ బ్రవర్తిల్లఁజేయఁబూనినవారు శంకరానుమతి నొందవలయునుగదా. దేవాయతనము లనేకము లాపర్వతమున నున్నవి. కాని వారందఱుఁ బునికొకజాలరు కావున శంకరుఁ బ్రార్థింపుమని బ్రహ్మ యుపదేశించెనని మన మూహింపవలయును. శంకరుఁడు జలాధిదైవము. కనుకనే శంకరు నభిషేకములచే నారాధింతురు. “అభిషేకప్రియశ్శిషః” అన్న ప్రాచీనవాక్యము సమంజసముగాకపోదు. శంకరు నర్చించుట యనఁగాఁ బ్రధానముగ నభిషేకమే చేయఁబడును. దీనింబట్టి జలతత్త్వమున కధిదైవతము శంకరుఁడని మన మూహించుట సాపకార్యముకాదు. లోకమున నేకార్యమునకు స్నానము ప్రధానము. స్నానముచేయక యేకర్తముకూడ నారంభించఁబడరాదని విధి కలదు. ఈనియమమున గంభీరార్థము కలదు. దానినే మన మెఱుంగవలయును.

దుర్వృత్తుల నడంచునవి జలములుకాని వేటొండు కావు. మనకు భరింపరానికొపము కలిగినపుడు స్నానముచేసి నచోఁ గొంత యుపశమించును. సకలపాపహరహారాన్తము తీర్థయాత్రలు చెప్పఁబడినవికదా. ఏల? జలస్నానమును భక్తియుక్తముగా నొనరించినచోఁ గామక్రోధలోభమోహమదమాత్మర్యము లుపశమించును. సంపూర్ణముగా నశించునాయన్నచో నశింపవు. ఆతీర్థస్నానము విధిగా నాచరించిన నశించుననవలయు.

“అహి వా ఇదగ్ం సర్వం విశ్వా భూతాన్యాహః ప్రాణా వా ఆహః పశవ ఆహోఽన్నమాహోఽమృతమాపస్సమాదాహి విరాడాపస్సవిరాడాహః

శృంధాగ్నోహా జ్యోతిగ్మ్యాహోయజ్ఞాగ్మ్యా వస్సత్సమావస్సర్వా దేవతా
ఆహ భూర్భువస్సువరావహిం.

“ఆహా పునఃతు పృథివీ పృథివీ పూతా పునఃతు మాం,
పునఃతు బ్రహ్మణస్సతిర్బ్రహ్మపూతా పునాతు మాం.
యదుచ్ఛిష్టాభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ,
సర్వం పునఃతు మామాహా సతాం చ త్రతిగ్నహగ్న్వాహా.”

అను నీ శ్రుతు లుచకమహిమమును దత్కార్యములను దెలుపు
చున్నవి.

“యోసా సర్వగతో విష్ణుశ్చిత్స్వరూపీ నిరంజనః,
సవిష ద్రవరూపేణ గంగాంభో నాత్ర సంశయః.
గంగా గంగేతి యో బుధోయాద్యోజనానాం శతైరపి,
మమ్యతే సర్వపాపేభ్యో విష్ణులోకం స గచ్ఛతి.”

అను నీ ప్రాచీనోక్తులు సలిలమహత్త్వమును దెలుపుచున్నవి.
అంతియగాక జలములను భగవద్రూపములుగా భావింపవలయు
ననియు, దాన సకలపాపములు తొలంగుననియు, భావ మిం
దంతర్భూతమై యున్నది.

భగీరథుని బ్రహ్మదేవుడు శంకరుని ప్రార్థింపుమనఁగా
నామహాదేవుని యనుమతి నొందకయున్న నీ యీ ప్రయత్నము
ఫలింపదనియు, నుదకములశక్తిని భూమి భరింపజాలదనియు
దెలిపెను. మహా ప్రళయమునందును జలములకు నాశములేదు.
భూమి నశించును. అనఁగా జలములయందు విలీనమగునని
పారము. భగీరథుని ప్రయత్న మాతనిపితరులకేకాక లోకుల
కును మహాపకారకమైనది. అట్టి మహాకార్యము భగవత్సహా
యము కలిగినఁగాని ఫలింపదు. అతఁ డొనరించినతపస్సు

చాలదు. కావుననే శంకరుని దపంబున సంతృప్తునిజేయుమాయని బ్రహ్మ యుపదేశించెను. లోకమున నేకార్యముకాని స్వప్రయత్నమున ఫలింపజేయఁబూనిన నది శక్యముకాదనియు, భగవంతు ననుగ్రహమున నెఱవేఱుఁగాక యనుసద్భావముకలిగి చేయఁబూనిన నయ్యది ఫలించుననియు, నీభాగము నుండి మనము గ్రహింపవలయు.

“సర్వకర్మాణి సదా పర్వాణో మద్వ్యసా శ్రయః,

మత్ప్రసాదాదవాహ్నితి కాశ్చకం పదమవ్యయమ్.

౫౬

చేతసా సర్వకర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరః,

బుద్ధియోగముపాశ్రీత్య మచ్చిత్తస్సకతం భవ.

౫౭

మచ్చిత్తస్సర్వదుర్మాణి మత్ప్రసాదాత్తరీవ్యసి,

అథ చేత్తమహంకారాన్న శ్రోష్యసి విసంశ్యసి.”

౫౮

(గీత. ౧౮ ఆధ్యా)

అను నీభగవద్వాక్యములు పై నీతిని వృథాపఱచుచున్నవి. భగీరథునకుంగల మహామాలిన్యశేషమును బోగొట్టఁ దలంచి బ్రహ్మ యింకను దపస్సుచేసి శంకరు నారాధింపుమనియెను. శంకరారాధనమునకు నింకొక్క కారణముకూడఁ గలదు. తమోగుణాధిపతి శంకరుఁడు. దానిఁ దొలఁగింపఁగోరువారు శంకరునేయారాధింపవలయును. అది తొలఁగినఁగాని యహంకారము దానిస్వభావమగు కర్తృత్వాభిమానము నశింపవు. అవి నశించినఁగాని నిర్మలజ్ఞానము పొడసూపదు. కావున నయ్యది భగీరథున కింకను గలుగలేదు. దానిం గలిగింప నెంచి పతుష్టుఁడు శంకరారాధనమునఁ బ్రయత్నింపుమని హితము తెలిపెను. కావున మన మేప్రయత్నముచేసినను గర్తృత్వాభి

మానము మాని భగవంతునిపై సకలభారములుంచి సత్కార్యముల నాచరించిన నయ్యవి మనకు నితరులకుంగూడఁ బనికి వచ్చుననియు, భగవదారాధనమే సర్వపాపహరము, సర్వపుణ్యప్రదము నగుననియు, దానిని ఫలాభిసంధిరహితముగా నొనరింపవలయుననియు నిందుఁ గలసారతత్వములు.

“తమేవమక్త్యా రాజానం గంగాం చాభావ్య లోకకృత్.”

బ్రహ్మ భగీరథున కిట్లు హిత ముపదేశించి తనవరమును ఫలింపఁజేయు నెంచి గంగాదేవినిగుఱించి సంభాషించి తనలోకము నకుఁబోయెనని మూలార్థము.

“అభావ్య వత్సే రాజానం యథాకాల మనుగృహజేత్యుక్తేతి హావత్” అని గోవిందరాజులు.

“అవ్య మనోరథం పూరయేతి గంగామాభావ్య గంగాం ప్రత్యుక్త్యా” అని మహేశ్వరతీర్థులు.

తనవరమును ఫలింపఁజేయుమా యని ప్రార్థించి గంగను సమృత్తింపఁజేసి బ్రహ్మ యరిగెనని యర్థము. జలాధిదై వతమగు స్త్రీవ్యక్తి గలదని తోఁచెడిని. జలములతో బ్రహ్మ మాటలాడలేదు. పంచమహాభూతములకు నధిదేవతలు కలరని మన మెఱుంగవలయు. జలములు జడములు. కాన వానిం బ్రార్థించిన లాభమేమని యాక్షేపించువారికి సమాధాన మిదియే. భూదేవి యనఁగా భూగోళాధిష్ఠానదేవత. అది స్త్రీవ్యక్తిగా భావింపఁబడెను. ఆదేవతను మనము ప్రార్థింపవలయును. అంతియ కాని జలములు మాటలాడునా. వానికి దేహముకలదా యని ప్రశ్నింపరాదు. తరులతాదులకుంగూడ నధిదేవతలుకలరనియు,

వానినే మనవా రుపాసించుచును, సంతియకాని చెట్లను దీవి
యలనుబుద్ధిలేక యుపాసించలేదనియు నెఱుంగవలయును. ఆశ్వు
త్థము వృక్షసామాన్యమని భావింపక త్రిమూర్త్యాత్మకముగా
భావించి దానిని బూజితురు. పాషాణరూపమున నున్న భగ
వంతుని బ్రార్థించిన నారూపమున వరప్రదం డగునపుడు
వృక్షరూపమున నుండువాఁడు భావనచే నేల తృప్తినిొంది
వరమియిండ్లో తెలియకున్నది. వృక్షరూప మాభగవంతునకు
లేదనుట యవివేకముకాదా. సర్వరూపుఁడని యుపనిషత్తులు
బోధించును.

“అశ్వశ్శపర్శపృక్షాణాం దేవర్షీణాం చ నారజః”

అనుగీతావాక్యము స్పష్టమేకాదా. సర్వజైతన్యరూపునకు
నొకరూపము కలదనియు నింకొక్కరూపము లేదనియు ననఁ
గూడదు. ఈవిషయ మెఱుంగనివారే పూర్వులు తెలివిలేక
పర్వశములను వృక్షములను బాములను బూజితురని యాక్షే
పించురు.

“వసూనాం పావకశ్చాస్తి మేరుశ్శిఖరిణామహం,

యక్షాణాం జపయజ్ఞోఽస్తి స్థావరాణాం హిమాలయః

ఘోషాణాం మకరశ్చాస్తి ప్రోతసామస్తి జాహ్నువీ.”

అను గీతోపనిషదభిప్రాయము వారికి రుచింపదుకాబోలు.
భగవత్తత్త్వమహత్త్వమును బూర్వ లెఱింగినవారు కాన
నెవ్వరికి దేనియందు భక్తీకుదురునో దానిం బూజించిన భగ
వంతుఁడు తృప్తినిొందుననిరి. వా గారితో బూజించిరి. భగ
వత్కరుణకుం బాత్రులైరి. మనమంతటినిజ్ఞానసంపద లేనివారమై

వారి నా జేపింతుము. లాభ మేమి? వృథాపాపము నార్జించుకొనుటయే. ఇట్లు లీఘట్టముననుండి యనేకవిషయములు విమర్శింపఁదగినవి కలవు. కొన్నిం దెలిపితిని. తరువాతికథను విన్నవించును.

❖ గంగావతరణము. ❖

* బ్రహ్మదేవుఁడు వరమిచ్చి యరుగఁగా నాతనియానతి మాళిందాల్చి యాభగీరథుఁడు పాదాంగుష్ఠము భూమిమీఁద మోపి యూర్ధ్వబాహులవై వాయువే తన కాహారముకాఁగా నిరాధారముగా నహోరాత్రము లొక్కరీతిగా స్థానించుచు దంబునఁ గదలక యొక్కసంవత్సరము శంకరుని ధ్యానించుచు దపం బొనరించెను. శంకరుండు కరుణాసముద్రుఁడు కావున నొక్కసంవత్సరము నిండఁగాఁ బార్వతీంగూడి సాక్షాత్కరించి “రాజా! నీతపంబునకుఁ దద్దయు మెచ్చితి. నీయెడఁ బ్రసన్నుండ నైతిని. గంగా దేవిని మాళిఁ దాల్తును. నీవాంఛితముం దీర్తును.” అనెను.

శంకరుఁ డిట్లు వరమీయఁగానే గంగాదేవి భూరితర రూపమును ధరించి సర్వలోకనమస్కృతగావున భయంకరవేగమున నంబరమునుండి పరమపావనమగు మహాదేవుని మస్తకంబునంబడి తనలో నిట్లు తలపోసెను. ఎవ్వరు నన్ను ధరింపఁజాలరు. అట్టి నన్నీశివుఁడు ధరింతునని ప్రతీనపట్టెను. ఈతని ప్రతీనఁ జూచెదఁగాక. నాదుర్భర ప్రవాహమున నీతనిం గైకొని యథోభవనముఁ బ్రవేశింతును. అని యూహించుచు దదను

రూపమగు రూపము వేగముగలదగుచు శిరంబునం బడ
సాగెను. భగవంతుడగు మహాదేవుఁ డాగంగాదేవికిం గల
గర్వము నూహించి క్రుద్ధుడై గంగను వెలుపల గానరాక
శిరమునందే యడంగంజేసెదఁగాక యని మది దలపోసెను.

రామచంద్రా! భూరిజటాభరము వెనుచుకొనఁగా
నొకగుహవలె గానంబడుచు హిమాలయముతో సరిపోలుచు
బరమపావనమై తనరారు నాశివునిశిరస్సున నాగంగ యట్టై
వేగముగా బడి యెన్నియోప్రయత్నములు చేసియు నందుండి
భూమి జేరఁజాలకయుండెను. జటాభారమునఁ జిక్కి తత్తట
పాటొంది యందుండి వెలుపలికి రాఁజాలకపోయెను. ఇంక
నెట్లు భూమిని జేరఁగల్గును? పెక్కేండ్లు గంగ యాజటాజాట
మునందే తిరుగుచు వెతఁజిక్కియుండెను.

భగీరథుఁ డంత గంగానదిం గాంచజాలక మరల శంక
రుండుటించి ఘోరతపం జొనరింపఁగా బరమశివుండు సంతో
షించి బ్రహ్మచే నిర్దింపఁబడి బిందుసరోవరమనఁ బ్రఖ్యాతఁ
గాంచిన యొకజలాశయమునం దాగంగను వదలెను. జటా
జాటమునుండి వదలుతఱి నాగంగ సప్తరూపములం గాంచెను.
ఆయేడుప్రవాహములు మంగళజలములుగలిగి భక్తులకుఁ
దెక్కుశుభము లొసంగునవిగా నుండెను. వ్లాదిని, పావని,
నళిని అనుమూడుప్రవాహములు తూర్పునకుఁ బ్రవహించెను.
సుచక్షువు, సీత, మహానది యనందగుసింధువు నను నీమూడు
గంగలు పశ్చిమదిక్కునకుం బాతెను. మిగిలిన యేడవదియగు
గంగ భగీరథుండు ముందరుగ నతనివెనుకం బ్రవహించెను.

రాజర్షియగు నాభగీరథుఁడు దివ్యస్వందము నధిరో
హించి తేజస్సు నలు దెసల వెలయుచుచుండ ముందుగాఁ
బోవసాగెను. గంగయు నాతనివెనుకనే పోవసాగెను. తొలుత
నాకాశమునుండి మహాదేవునిశిరంబునంబడి యందుండి పుడ
మికిం దిగునపుడు గంగకుం గల్గినయురవడిచేత మహాధ్వనులు
వ్యాపింపఁగా నామహానదీజలములు భూతలంబునఁ బాఱ
సాగెను. ఆజలములవెంట లెక్కింపరాని జలజంతువులు
పడఁగా భూమి క్రొత్తగా నున్నచందముగఁ జూపట్టెను.
ఆవేడుకఁ జూడఁగోరి యక్షగంధర్వులు విమానములపై
నుండి యాగంగావతరణమును జూచుచుండిరి. గంగావతరణ
మనుషమానము. అత్యాశ్చర్యజనకము. కావున దానింజూచు
వాంఛల దేవతలెల్ల గుంపులుగా వచ్చిరి. సకలాభరణభూషి
తులై వారు రాఁగా వారియాభరణరత్న కాంతులు నభంబున
వ్యాపింపఁగా మేఘావృతములుకాని శతసూర్యబింబములుగల
దిగ నాకాశ మలరాఁచెను. మఱియు నందు జలజంతువులు
వికేషించి చలించుచుండఁగా మేఘపులు గలిగియున్నట్టు
లయ్యది యెంతయుఁ బ్రకాశించె. గంగాగమన మతిచిత్ర
ముగా నెన్ని యోచందములఁ జూపట్టెను. శంకరునిజటాజూట
మునుండి ప్రవహించినకతన నాజలము పరమపావనమని దేవ
తలు భక్తితో స్మృశించిరి. శాపకారణమున నూర్ధ్వలోకము
నుండి భూమివైఁబడినవారందఱు గంగాజలములయందు
స్నానముచేసి శాపవిముక్తిం గాంచి పాపములు తొలఁగి
పోవఁగా మరల నాకాశమార్గమునఁ దమరు ముందున్నలోక

ములనొందిరి. మానవు లందు సాన్నముచేసి శ్రమములు వాయుఁగా సుఖంపడిరి.

భగీరథుఁడు నిజతపఃఫలభూతయగు గంగాతరంగిణి వెంట రా రథము నధిరోపించిపోవుచుండ నావేడుకంజూచుచు దేవతలు మానవులుకూడఁ బోయిరి. సకలపాపములఁ బరిహరించి సర్వమంగళముల నీజాలు నాగంగాతరంగిణి భగీరథుఁడెందెందుఁబోవునో తాను నందందుఁ బోవుచుండెను. మహానుభావుఁడై విచిత్రకార్యముల నొనరింప శక్తిగలిగినజహ్నుముని యజ్ఞముచేయుచుండు పావనస్థలము తన్వార్దముననే యుండెను. దానిని గంగాతరంగిణి ముంచివైచెను. జహ్నుముని దాని గర్వ మెఱింగి తనతపఃప్రభావమున నొక్కయెత్తునఁ ద్రాగి యూరకుండెను. దేవతలు ఋషులు గంధర్వాదు లాకార్యమున కచ్చేరువంది యామహాత్ము నారాధించి భగీరథునిప్రయత్నం బెఱింగించి యీగంగ మీతనూజ యగుననఁగా నందుల కాముని సమ్మతించెను. వెంటనే మహాతేజుఁడు కావునఁ దన యవయవంబులయందుఁ బవిత్రములగు శ్రుతులనుండి దానిని మరల నుత్పత్తియగునట్లుచేసెను. ఆకారణమునే గంగ జాహ్నువి యనియు, జహ్నుపుత్రికయనియుఁ బ్రసిద్ధి గాంచెను. పదం పడి జాహ్నువి భగీరథుని యరదమువెంటఁ బోవుచు సాగ రంబుండేరి రసాతలమునకు వచ్చెను. రాజ్నియగు భగీరథుఁడాగంగను దీసికొని భస్మరాసులై యున్న తనతాతలఁ బరికించి మనము దుఃఖాక్రాంతముకాఁగా నాలోచించుచుండు టెఱింగి పరమపావనియగు గంగాదేవి యాతనిమనోదుఃఖము నెఱింగి తనజలంబుల నాభస్మరాసులం దడిపెను. తత్ప్రభావమున నా

సగరపుత్రులందఱు పాపపంకనిర్దుక్తులై యుత్తమగతిం బ్రాపిం
చిరి.

మనశ్శక్తిసంపన్నులారా ! ఈభాగమునుండి మనము
గ్రహింపఁదగునీతు లనేకములు గలవు. అందుఁ బ్రథానము
లనందగినవాని నిం చుక తడవి గ్రహింతము. భగీరథుఁడు మరలఁ
దహానిష్ఠకుఁ బూనెను. పాదాంగుష్ఠము నేలమోపి యూర్ధ్వ
బాహుఁడై శంకరుని ధ్యానించుచు దపంబొనరించెను. వాయు
వాతని కాహారము. ఒక్కవస్తువు నాథారముచేసికొనక నిలు
చుబడి యొక్కసంపత్సరముండెను. మనస్సు సదా శివునిపాదా
రవిందములయందు నిచెను. అనునది కథాంశము. ఈతపస్సు
చేయ సాధ్యమా యని కొందఱు ప్రశ్నింతురు. అంతియకాక
“రాత్రిందివమరిందమ” అనుటంజేసి నిరంతరము నిలిచియే
యుండెనని మర్థమగును. కాన స్నానాదులుకూడ మాని
యుండుట యట్లుండఁ బాదాంగుష్ఠమున భూమిని స్పృశించుచు
నిలుచుండఁగలఁడా యనియు నడుగుదురు. ప్రశ్న మసంగత
మనరాదు. కాని వారికి యోగమహిమము సుంతయేఁ దెలియ
దనవలయును.

ఓంటికాలిమీఁద నిలుచుండుటయే కష్టము. అందు
నంగుష్ఠాగ్రము నాథారముగా నిలుచుండుట సాధ్యముకాని
పని. సామాన్యదృష్టిం బరికింపఁ దోచుట యొకవంతకాదు.
యోగదృష్టింబరికింతము. ప్రాణాయామయోగమున దేహము
పశమగును. అనఁగా సర్వావయవములు నిరోధింపఁబడి మనము
చెప్పినట్లు వినునని భావము. అంతమాత్రమున యోగసిద్ధికాదు.
ఒక్కొక్కదేహాంతర్భాగమున దృష్టి నిలిపి వాయువు నిరో

ధింపవలయు. దాన నొక్కొక్కసిద్ధి యగుచుండును. ఈ దేహము వాయునిరోధముననే లోబడునుగాని హాయిగా భుజించి చల్లగాఁ గూరుచుండి వేదాంతవాక్యములు తోచి నట్లు చెప్పుచుఁ గాలముంబుచ్చు తిండిపోతులకు లోబడ దనుట సిద్ధాంతము. వాయువు నిరోధించి యొక్కొక్కచోట దృష్టినిలిపిన నతీంద్రియజ్ఞానాదులు గలుగును. అణిమాదృష్ట సిద్ధు లెట్లు గల్గును? ఉపన్యాసవేదికలయందు హస్తములు త్రిప్పినఁగలుగునా? సకలశ్రమములకు లోబడి యోగము నభ్యసించిననే కలుగును.

నూ. “లే సమాధావుపసద్ధావృత్తానే సిద్ధయః.

32

బంధకారణైః ధిక్యాత్మచారసంవేదనాచ్చ చిత్తస్య పరశరీరావేశః.

ఉదానజయోజ్జలపంకకంటకాదివ్యసంగఽత్యాంతిశ్చ.

33

కాయాకాశయోస్థంబంధసంయమాల్లముతూల

సమావత్రేక్వాకాశగమనం.

౪౨

బహిరకల్పితాపృత్తిహః విదేహః తతః ప్రకాశావరణక్షయః.” ౪౩

పాశంజలయోగనూత్రములు 3 పాదము.

యోగి బాహ్యదృష్టి నిరోధించి బాహ్యప్రపంచమును మఱి చును అంతర్దృష్టి నుద్దీపింపఁజేసి లోకాంతరములఁ గనంజూలును. వాయువు నిరోధించి యాకాశతత్త్వమునఁ గాయము నుండఁదగునన్న పూనిక సంకల్పించి తదుచితగతిఁ బ్రవర్తించఁ దేహము ధూళిలేశమువలెఁ దేలికయగును. ఆనమయమున నొక్కభాగమున నంతర్దృష్టి నిలిపినచో దేహము సంకల్పానుసారము పైకెగురును. భేదరులంబోలి పలయుతావునకుం బోవఁ జాలును. అనఁగాఁ దోలుతఁ దా నేచోటు మనస్సునంగొంచుచు

నందుండఁగోరి సంకల్పించిన నాతనువు తేలికయై వియవ్యధిం
బోయి యందుఁజేరును. ఆస్థితియందుండుయోగి భూమిని
స్పృశించిన త్లితరులకుం దోఁచుఁగాని యాకాశముననే దేహ
మును నిలువఁజాలును. ఈవిషయమే రామాయణమునందు,

“ఊర్ధ్వబాహుర్నిరాలంబో వాయుభక్షో నిరాశ్రయః”

అని చెప్పబడినది. నిరాలంబనిరాశ్రయశబ్దము లీవిషయమునే
తెలుపుచున్నవి. వీనిని యోగసూత్రములతో సంబంధింపఁ
జేసినఁగాని యర్థము చక్కఁగాఁ దేలదు అట్టి యోగాభ్యాస
మున కలవాటుపడిన యోగిస్థితి యెట్లుండు ననఁగా.—

“తయోస్సంయోగం జిత్వా లఘుని తూలాదౌవా తద్భావేన సమాధినా
లఘుకాయో భూత్వా ఆదౌ జలే విహరతి, తతః ఊర్ధ్వనాభితంతుః
విహరతి పశ్చాత్సూర్యరక్షిః తతో యథేష్టమాకాశే గచ్ఛతీ
త్యర్థః.”

(మణిబ్రథ.)

“లఘుత్వాచ్చ జలే పాదాభ్యాం విహరతి తతస్తూర్ణనాభితంతుమాత్రే
విపూత్య రక్షిః విహరతి తతో యథేష్టమాకాశగతిరస్య భవతీ.”

(వ్యాసభాష్యము.)

ఆకాశమనఁగా దేహాగతమగు నాకాశమేకాని బాహ్యకాశము
కాదు. యోగమునందు సంయమమనఁగా మనస్సును నిల్పుట
యని యనుభవజ్ఞులుపలుకుదురు. మనశ్శక్తి యెట్టిదో యెటుంగఁ
దరంబుగాదు. దాని నెన్నివిధముల నుపయోగింపవచ్చునో
వర్ణింప నెవరికిని శక్యముకాదు. వియద్ధమనము సులభము.
అజిమాద్యష్టసిద్ధులు యోగికిసాధ్యములుగాక మాటలవేదాం
తులకా సాధ్యములు? ఈయోగము నభ్యసించినవారిదేహ
మాంశమయమున దూదికంటెఁ దేలికగా నుండును. కావున భగీ

రథుడు పాదాంగుష్ఠము నేలమోపి నిలుచుండి యొక్కసంపత్సరము తపమొనర్చుట కడుంగడు సులభము. వాయుభక్షణమొనరించుచు నుండుట శక్యమా యని కొందఱులు ప్రశ్నింతురు.

సహస్రారకమలమున నభీష్టదేవతను ధ్యానించుయోగుల కమృతము దొరకును. దానిచేఁ దృప్తి నొందుదురు. తుత్తువారిని బాధింపజాలదు. డప్పి వారికిఁ బొడసూపదు. నిద్ర దూరమగును. ఆలశ్యమునుండి మరలనంతదనుక వారి కే బాధలు నుండవు. వండ్లములు వారిని బాధింపవు. ప్రతిదిన స్నానాదులు వారి కక్కఱలేదు. ఇన్ని నియమములకు సత్కర్మములకు ఫలమాయే కాగ్రతయే. అది సిద్ధించినవారికి సామాన్యులమగు నస్తదాదులకుం గలవిధు లుండవు. అట్లే వారు వెక్కుయుగము లుండఁజాలుదురు. మహానందమున వారి మనస్సు మునింగియుండును. అట్టివారికి దుష్టజంతువులబాధ లుండవు.

“ఏవం న దేహే క్రవతే తదీయే దష్టే శుభూరై రసి పన్న గేంద్రైః”

అని త్రిపురాసారసముచ్చయమునఁ గలదు. ఎట్టిమహావాయువు కూడ వారిం గదల్పఁజాలదు. వారింగుఱించియే భర్తృవారి

“ధన్యానాం గిరికందరే నివసతాం జ్యోతిః పరం ధ్యాయతా

మానందాశ్రుకణాన్విబంధి శకునా నిశ్శంకమంకేశయాః.”

అని నుడివెను. వారిని సామాన్యనియమములు బాధించునా?

ఉపాసకులు పూర్వోక్తసిద్ధులలోఁ గొన్నింటిని సాధింపఁగలరు. వారికి యోగాభ్యాసము ఉండవలసినదే. కాని మంత్ర

మూలమున నాసిద్ధులు కలుగును. వానికి మంత్రసిద్ధులని పేరు. యోగులకుఁ గల్గుసిద్ధులకు యోగసిద్ధులని పేరు. ఒక్కొక్కసిద్ధి నిచ్చుదేవత యొక్కొక్కటి యుండును. దేనిని గోరినవారు ఆదేవత నుపాసించుదురు. ఉపాసనమునందు ధారణ యుండవలయును. సమాహితచిత్తము కుదురకయున్న నిండు కంతయు లాభము లేదు.

“రససిద్ధిర్హృత్సిద్ధిర్బలసిద్ధిస్తత్రైవ చ.

౧౬

ఖడ్గసిద్ధిః శాదుకాయాస్సిద్ధిరంజనసిద్ధికా,

వాక్సిద్ధిర్హృత్సిద్ధిశ్చ దేహసిద్ధిరనంతరం.

౧౭

వీతాదృశ్యసిద్ధయస్తు బహోవ్యస్త్యా యోగినస్తుతాః,

ఆత్రాంతరే తు పరితన్నేపంతే పరమేశ్వరీం.

౧౮

కోటిశస్సిద్ధయస్తస్మిన్నణిమాద్యంతరే శుభే,

నవలావణ్యసంపూర్ణాస్త్వయమానముఖాంబుజాః.

౧౯

జ్వలచ్చింతామణికరాస్సదా షోడశవార్షికాః,

ఆత్యుదారశ్రవ్యకయః ఖేలంతి మదవిహ్వలాః.

౨౦

(లలితోపాఖ్యానము ౪౦ అధ్యాయం)

ఈ ప్రమాణములం బరిశీలించిన నెన్నియోసిద్ధులు పాపనకులు పొందవచ్చునని స్పష్టమగును. ఈమార్గము రెండవది. అనఁగా యోగసిద్ధులకంటె నివి యల్పములని యెఱుంగవలయు. ఓషధీ సిద్ధులుకూడఁ గలవు. లతావిశేషములయందు మహాత్త్వము కలదని యెఱుంగవలయు. ఏలయనఁగా లతాధిదేవత నుపాసించుటచేతనే కాని వేఱుకారణముకాదు. కనుకనే తదుక్త పర్వమునందు దేవతను బూజించి యాలతను గ్రహింతురు. కావున మంత్రసిద్ధులకంటె యోగసిద్ధులు అత్తమోత్తమములని

యెటుంగవలయును. ఈవిషయమునుండి యోగమహిమము తేటపడును. కాన భగీరథుడు పాదాంగుష్ఠాగ్రమున నిలువబడి తపస్సుచేయుట గొప్పకార్యమని భావించి సంశయ మొందఁ బనిలేదు.

“వాయుభక్షి నిరాశ్రయః”

అను నీభాగమున నొక్కరహస్యము కలదు. సహస్రారకమలమందు ధ్యానించువారల కమృతము దొరకునని ముందు వ్రాయఁబడియెను. దానివద్దతినించుక తెలివెదను.

“సుధాధారాసారైశ్చరణయుగళాంతర్విగళితైః

ప్రపంచం సించంతీ పునరపి రసామ్నాయమహానః,

అవాప్య స్వాం భూమిం భుజగనిభమధ్యుద్ధవలయం

స్వమాత్మానం కృత్వా స్వపిషి మలకుండే ఘహరిణి.”

౧౦

అని శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పదాచార్యులుగారు సౌందర్యలహరియందు నిర్వచించియున్నారు.

“సుధాయా ధారభూతాః ఆసారాః ధారాసంపాతాః తైః చరణ

యుగళాంతర్విగళితైః చరణయుగళస్య పాదారవిందద్యయస్య అంతర్విగళితైః

మధ్యప్రదేశాత్ప్రవర్ణిః ప్రపంచం ద్విసప్తతీసహస్రసంఖ్యాకనాడీహర్షం

సించంతీ నేత్రీ పునరపి సేచనానంతరమపి రసామ్నాయమహాసక్చంద్రాకృతా

కాత్ రసామ్నాయమహాశృణ్వోయామశేకళానిధౌ ప్రసిద్ధః రసస్య సుధా

యా ఆమ్నాయో గుణానాం ఆధిక్యమితి యావత్ కదాత్తకం మహాః.”

ఉపాసుకుఁ డుపాస్య దేవతాధ్యానము చేయుచుం

డఁగాఁ జిత్తసమాధి సిద్ధించును. అనఁగా నుపాస్య దేవత

యందు లీనమగును. ఆస్థితియందుండుయోగికి నమృతము

త్రాగినట్టితృప్తి గలుగును. ఈవిషయ మింతకంటె వ్రాయ ననువుపడదు. కనుక వాయుభక్షణ ముపచారార్థమనియు, నాహార మాస్థితీయం దున్న వాని కక్కఱలేదనియు, తుత్పిపా సాదు లాతని బాధింపఁజాలవనియు నెఱుంగందగు.

“అచింతయచ్చ సా దేవీ గంగా పరమదుర్ధరా.

౫

విశామ్యహం హి పాతాళం ప్రోతసా గృహ్య శంకరం,

తస్యావలేపనం జ్ఞాత్వా క్రుద్ధస్తు భగవాన్ హరః.

౬

లిరోభావయితుం బుద్ధిం చక్రే త్రిణయనస్తదా,”

అను నీభాగమునుండి గ్రహింపఁదగినవిషయ మొక్కండు కలదు. గంగ గర్వించి నాప్రవాహవేగమున నీశంకరు నీడ్చు కొని పాతాళమునకుం బోదనని తలంచెను. ఆతలంపు నెఱింగి యాగర్వము నడంపఁబూని యాగ్రహించి భగవంతుఁడుకావున దానిని దనజడలనుండి బయలుపడకయుండ నడంప నెంచెనని కథాసారము.

“అయుక్తః ప్రాకృతస్సభిక్షతో నైకృతిశ్చైలసః,

ఃషాదీ ధీర్హునాత్రీ చ కర్తా తామస ఉచ్యతే.”

౧౦

నైకృతికః పరవిభేదనపరః.

“అహంకారం బలం దర్శం కామం క్రోధం పరిగ్రహం,

విముచ్య నిర్మమశ్శాంతో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే.”

౫౩

(గీత ౧౮ ఆధ్యాయము.)

అనుభవదుక్తి ననుసరించి యితరుల నడంపవలయు ననునట్టి యూహతామసము. అనఁగాఁ దమోగుణప్ర థానులకుంగలుగు నహంకారము. అహంకారమును వదలి శాంతుఁడైనఁగాని

జ్ఞాని కాఁజాలఁడు. గంగ భగవంతుఁ డగుశంకరుసత్త్వ మెఱుంగఁజాలకపోయెను. తన ప్రవాహవేగము నాపఁబూనుట గర్వముననేకదా యని తలంచెను. సర్వేశ్వరుఁడు కాన దాని యూహ నెఱింగి తనజటాజూటమున నిముడునట్లు చేసెను. కేశములలో నిముడునట్లు చేసెననఁగా దానిశక్తి యత్యల్ప మగునట్లొనఁచెనని భావము. కేశము లధమములని ప్రసిద్ధి. అధ మేంద్రియాంశమునుండి వెలువడఁజాలక యందే తిరుగు చుండెనని తాత్పర్యము. గంగానది కధిదై వతమగు స్త్రీవ్యక్తిని ధరించెనని సార మెఱుంగఁదగు. ఆమె జలరూపమునఁ బ్రవ హింపఁగలదని మనము విశ్వసింపవలయును. ప్రవాహమును ధరించెనని యంత జల మెట్టు లిమిడెనని జలదోషమునఁ దల నొప్పికలుగలేదా యని కుప్రశ్నములుచేయరాదు. గంగాదేవి నద్యధిదైవతమని గ్రహించినయెడల నీప్రశ్నములకే యవ కాశము కలుగదు. జలరూపమే గంగ యనువారు కొందఱు గలరు. వారు గంగాస్వరూపమే యెఱుంగరనవలయును.

గంగయు, సరస్వతీయు, లక్ష్మీయు, నీమువ్వురు విష్ణు పత్నులు. వీరు పరస్పరశాపకారణమున భూలోకమున జన్మించిరి.

“లక్ష్మీసరస్వతీ గంగా తస్మా భార్యా వాచరపి,

స్త్రేష్ఠా సమాస్తాస్త్వంతి సకతం హరినన్నిధా.

చకార నైకదా గంగా విష్ణోర్భుభిరీక్షణం,

సస్త్రితా చ సకామా చ సకటాక్షం పునః పునః.

విభర్షహం తద్వత్తం నిరీక్ష్య చ క్షణా తదా,

క్షమాం చకార తద్దృష్ట్యా లక్ష్మీరైవ సరస్వతీ.

బోధయామాస వద్దా తాం సత్త్వరూపా చ సస్త్రితా,

౦౭

౦౮

౦౯

శ్రోధావిష్టా చ సా వాణీ న చ శాంతా బభూవహ. ౨౦

డివాచ వాణీ భర్తారం రక్తాస్యా రక్తలాచనా,
కంపితా కామవేగేన శశ్వత్పృష్ఠురితాధరా. ౨౧.

భగవాన్:—

లక్ష్మీ త్వం కలయా గచ్ఛ ధర్మధ్వజగృహం శుభే,
గంగే యాస్యసి పశ్చాత్త్వమంశేన విశ్వపావనీ,
భారతం భారతీశాపాత్పాపదాహాయ పాపినాం
భగీరథస్య తపసా తేన నీతా సుకల్పితే. ౧౦

నామ్న భాగీరథీ పూతా భవిష్యసి మహితలే,
మదంశస్య సమద్రస్య జాయా జాయే మమాజ్ఞయా. ౧౧
మత్కలాంశస్య భూపస్య శంతనోశ్చ సురేశ్వరి,
గంగా యాతు శివసానమత్ర వద్దైవ త్విష్ణుతు
శాంతా చ శ్రోధరహితా మద్భక్తా సత్త్వరూపిణీ. ౧౪

(దేవీభాగవతము ౯ స్కం. ౬ ఆధ్య.)

భగవంతుఁడు శ్రీమహావిష్ణువు రాంగలకాలము నాలోచించి
మూపురుషత్నులకు విరోధము కల్పించెను. పరస్పరము శపించు.
కొనిరి. సర్వసాక్షిగావున సంతదనుక నూరకుండి హరిహారికి
శాపముల ననుభవించుపద్ధతి నుపదేశించెను. నదీరూపముల
భూలోకమునఁ గొంతకాలముండి యవ్వల మరల నాకడకు
రాక బ్రహ్మకడను శంకరుఁడెంత నుండవలయునని సరస్వతికి
గంగకు బుద్ధిచెప్పెను. వారు దుగ్గింపకయుండ మీరు పరమ
పావనకీర్తులనందుండని యాజ్ఞాపించెను. ఇది కథాసారము.

దీనినుండి గ్రహింపఁదగువిషయమేది?

గంగాదేవి విష్ణుపాదోద్భూత యగుజలమనునది మర్యాదార్థకము. గంగానామధారిణి విష్ణుపత్ని. ఆమె శంకరుని మ్రోలనుండఁ దగునని శ్రీమహావిష్ణువునకుఁ దోఁచెను. ఏల? తమోగుణప్రధానుఁ డీశ్వరుఁడు. అగ్ని యామహాదేవునకు మూఁడవకన్ను. లయకర్తకదా. కావున శాంత మావశ్యకము. ఈశ్వరక్రోధ మావిర్భవించకయుండ గంగాదేవి శాంతింపఁ జేయును. అనఁగా జలము క్రోధమార్పును. ఈవిషయము పెద్దల కనుభవసిద్ధము. మిక్కుటమగుకోప మున్నపుడు స్నానము చేయుమని పెద్దలు పదేశింతురు. దానఁ గొంత తగ్గుననికదా సారము. ఆగంగ విష్ణుపత్నిగా నున్న లోకమున కుపకారములేదు. కావున భూలోకమునకుం బోవలయును. ఎట్లు? ఆకార్యము సంఘటించజేయ నాదేవుఁడు భార్యలకు మువ్వరకుఁ గలహముపెట్టెను. వారు శపించుకొనిరి. వారు శపించుకొనుదురని యెఱింగియే శ్రీపతి యందుండి లేచిపోయెను.

“మనసా చ సమాలోక్య స జగము బహిస్సభాష్”

౨౪

(దేవీభాగవతము. ౯ స్కం. ౬ ఆధ్య.)

శాపముల వా రొకరినొకరు దూషించుకొనుచుండ మరలవచ్చెను. సరస్వతి లక్ష్మీదేవిని “ప్రృక్షముగాఁ బుట్టుము. నదివిహాడఁగమ్ము.” అని. గంగ సరస్వతిని, సరస్వతి గంగను “నదివి కమ్ము.” అని శపించుకొనిరి. ఈశాపము ననుభవించునట్లు చేయఁబూని శ్రీపతి నీవు గంగానదివి కమ్మనియు, బిడప శంకరపత్నివి కమ్మనియు నాజ్ఞాపించెను. భగీరథుఁడు నాభక్తుఁడు కాన నాతని కారణమున భూలోకమ్మనకుం బొమ్మనియెను. లక్ష్మీ శాపకారణమునఁ దులసీవృక్షమయ్యెను. పద్మావతి నదియు నయ్యెను. సర

స్వతియు నది యయ్యెను. ఈకారణమున గంగాదేవి భూలోకమునకుఁ బోవ నదను వేచియుండెను.

సగరసుతులు భస్మరాసులైనను భగీరథునిప్రయత్నముపాగునంతదనుక గంగ రాజాలకపోయెను. భగీరథుఁడు తపస్సున బ్రహ్మ నలరింప నతఁడు గంగాభావము నెఱుంగువాఁడుకాన దానిని ధరింపఁజాలువాఁడు శంకరుడే కాని యింకొక్కఁడు లేఁడు. కావున నాతనిం బ్రార్థింపుమనఁగా నతఁడు శంకరుం బ్రార్థించెను. సమయమువచ్చినదిగాన గంగాధారణమున నంగీకరించెను. శాపకారణమున భూలోకమునకుఁ బోవ లసివచ్చెగదా యన్న కోపమున గంగ శంకరుని బ్రవాహవేగమునఁ గొనిపోవ నూహించెను. ఆగర్వము నడఁగించి శంకరుఁడు దాని శిరంబున భరించెను. “న హి కారణం వినా కార్యస్యోత్పత్తిః” యన్న న్యాయము ననుసరించి శాపకారణమున భగవంతుఁడు లోకమునకుఁ గర్త సిద్ధాంతమును బోధించెను. ఎట్టివాఁడుకాని నాయంతవాఁడు లేఁడని గర్వింపరాదనియు, నట్లు గర్వించిన నభిషేకము తప్పదనియు, మన మెఱుంగవలయు.

“తేషామేవానుకంపార్థమహమజ్ఞానజం తమః,

నాశయామ్యాత్మభావస్థో జ్ఞానదీపేన భాస్వతా.

౧౧

యహణాం మకరచ్ఛాస్తి స్తోత్రసామస్తి జాహ్నవీ.”

౩౧

అనుభవపద్ధతి ననుసరించి కర్మఫల మనుభవింపక తప్పదనియు, జ్ఞానము విస్తరిల్లినఁగాని యజ్ఞానము నశింపదనియు, సత్కర్తానుష్ఠానమునఁగాని జ్ఞానము పొడనూపదనియు, మన మెఱుంగవలయును. గంగ జలరూపమున లోకమున కుపకార మొన

రించెననియు, నామె దేవతయనియు, మనము నిర్ణయించుకొనవలయును. గర్వ మాత్మవినాశనహేతువని నష్టవలయును. జలములను భగవద్రూపములుగా భావించినచో దమోగుణము తగ్గుననియు మన మెఱుంగవలయును.

“కాపాత్ప్రపతితాయే. చ గగనాద్వసుధాకలం. ౨౭

కృత్వా కత్రాభిషేకం తే బభూవుర్గతకల్తహః,
ధూతపాపాః పునస్తేన లోయేనాథ సుభాస్యతా. ౨౮

పునరాకాశమాపిశ్య స్వాత్ లోకాత్ ప్రతిపేదితే,

అను నీభాగము నించుక విచారితము. పాపకర్తృములచే నొండె సాధుతీరస్కరాదులచే నొండె నధోగతకలుగు. స్వర్గాదిలోకముల నివసించువారు శాపవశమున నెవ్వరెవ్వరు భూలోకము నకు వచ్చి దుఃఖపడుచుండిరో వారెల్ల నామహానదియందు స్నానము చేసి తమపాపములు నశింపఁగా నూర్ధ్వమార్గమునఁ దమతమలోకములకుం బోయి సుఖింబుండిరని కథాభాగము.

లోకోపకారము చేయునస్తువులెల్లఁ బవిత్రములే యగు. అందును విష్ణువత్సయై లోకపవిత్రీకరణార్థ మరుదెంచుగంగా దేవి పరమపావనియగు. అంతియగాక పరమపావనియని గరుత్మంతుఁ డంశుమంతునకుం దెలిపియుండెను. విష్ణుమూర్తికూడ

“భారతం భారతీకాపాత్సావదాహయ పాపిసాం.”

(దేవీభాగవతము.)

అని పల్కియుండెను. శంకరోత్తమాంగసంస్పర్శము నొందినది. అట్టి మహానదియందు స్నానముచేసినఁ గల్తషములు పాయు టొకవంతయా? అనఁగా నేవారికి శాపాంత మాసన్నమయ్యెనో వారలే యందు స్నానముచేసిరని మన మూహింప

వలయు. అట్లూహింపకయున్న శాపము నిష్ఫలమగుటయేగాక కర్తసిద్ధాంత మెగిరిపోవును. జలములు విష్ణుస్వరూపములనియు, భగవంతుడు నివసించియుండుననియు, బ్రమాణములు కనంబడుచున్నవి. ఎవ్వారి కట్టిదృఢవిశ్వాసముగలదో వారికి బాహునుభవకాలమంతమయ్యెనని మనమూహించు టుచితము. నదీస్నానము పాపహరమను ప్రమాణము లనేకములు గలవు. “స్తోతసామస్తి జాహ్నువీ” అనుభగవద్వాక్యముకూడఁ గలదు. పరమపాపననదులలో గంగానది యుత్తమోత్తమ మనవలయు. కావున నట్టి మహానదీస్నానమునఁ బాపజాలములు తూలుననుట స్తుతిగాదు. నిక్కమే. ఆస్నానము నిశ్చలభక్తియోగపూర్వకముగ నుండవలయును. “క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశంతి” అని శ్రుతి చాటుచున్నందున స్వర్గాదిలోకములనుండి భ్రష్టులగువారు మర్త్యలోకమునకు వత్తురు. ఇందు మరలఁ బుణ్య కర్తము లొనరించి తదనుభవముకొఱకు స్వర్గాదిలోకముల కరుగుదురు. యోగమతమందు గంగాస్నాన మనఁగా నింకొక్కయర్థము గలదు. త్రవేణీసంగమ మనఁగా నింకొక యర్థము. అందు స్నానముచేయుట యనఁగా దృఢమనస్సుతో భావించుట యని యర్థము. సకలనదీస్నానపుణ్యము యోగమతము ననుసరించి మనస్సంయమమమునఁ గలుగుననుటయే రహస్యము. ఆవిషయ మిచ్చట నింతకంటె విస్తరింపఁదలంపను.

“తత్ర దేవర్షిగంధర్వా వసుధాతలవాసిన్,

భవాంగవతితం తోయం వవిత్రమితి వస్పృశుః.”

౨౬

ఈశ్లోకమున విశేషమేమియు లేదుకాని యించుక నిష్పక్ష పాతబుద్ధి లేకుంగఁదగువిషయ మొక్కటి కలదు. దేవర్షిగంధ

ర్వాదులు, మానవులు శంకరశిరస్సునుండి జాతినయినదీజలము పావనమని స్పృశించిరి. అనఁగా స్నానముచేసిరి. అనునది దీని యర్థము. ఈశ్లోకమునకు

“పవిత్రం పావనం తత్ర జ్ఞాపకహేతుమాహ. భవాంగపరితమితి. భవేన దుద్రేణ శిరసా దృతత్వాత్ పవిత్రమితి జ్ఞాత్వా వస్పృశుఃకర్మర్థః. పవిత్రమితి సామాన్యోక్త్యా భవస్యాన్యేహం చ పవిత్రమిత్యుక్తం. అత ఏవ ‘హరస్యగతనంస్పర్శాత్ పవిత్రత్వముపాగతే’త్యుక్తాపి హరస్యశుద్ధిప్రదత్వముపాగతేకర్మర్థః. అన్యేవ్యుచయ ఉచుః భాగవతే. ‘యచ్చాచవిస్ఫులక సరిత్ప్రవోదకేన తీర్థేన మూర్ధ్ని విభృతేన శివశ్చివోఽభూ’దితి భారతే. తమంబుపరితం దృష్ట్వా దధారశిరసాహరః, పావనార్థం జటామధ్యే యోగ్యోఽస్తీత్యవధారణా’దితి. అత్రాప్యయోధ్యాకాండే వక్యతి. ‘విష్ణుపాదోద్భవాం దివ్యా’మితి. గంగాయా విష్ణుపాదోద్భవత్వేన పవిత్రత్వరూపం. భవాంగా త్పరితమితి వార్థః. ద్వితీయాశ్రితాతికవతితేతి ద్వితీయాసమాపదిధానాత్ సంచమీనమాసామపవత్రేత్స. భవేన దృతత్వాదస్తాభిరసి ధార్యమితివస్పృశు రిత్యేవార్థః. యద్వా భవాంగపరితత్వాత్. పవిత్రం న తు భూర్వపదితి పవిత్రం. అతఏవ వస్పృశుః. న తు సన్నుః. యద్వా. యద్యపి భవాంగా త్పరితం. తథాపి విష్ణుపాదోద్భూతత్వాత్పవిత్రమితి వా. నదీ వేగేన శుభ్యతీతి స్యాయాత్ భవసంపర్కనిగమే పవిత్రమితివా వస్పృశుః.”

అని గోవిందరాజబ్యాఖ్య.

పండితోత్తములగు వీరు శంకరద్వేషముచే నిట లేని పోనియర్థములు కల్పించిరి. ప్రాతీతికార్థమును ద్రోసివేసిరి. ఈశ్వరునకు మఱియు నితరులకుఁ బవిత్రత్వము నాపాదించు నది యని స్పృశించిరట. దీని కనుకూలముగా భాగవతమునుండి యొక ప్రమాణముం జూపిరి. గంగ విష్ణుపత్ని యనువిషయ

మును మఱచిరి. మతాభిమాన మెంతటి విపరీతకార్యమునైన నజేయించును.

“ధాతుః కమండలుజలం తదుర్ముక్తమస్య
పాదావనేజనపవిత్రతయానరేంద్ర,
స్వర్ణస్యభూస్వభసి సంప్రతి నిర్తమార్తి
లూకత్రయం భగవతో విశదేవ కీర్తిః”

(భాగవతము ౮ స్కం. ౨౧ అధ్యాయము.)

వామనమూర్తిపాదములఁ గడుగ బ్రహ్మ తనకమండలువులోని యుదకము నుపయోగించెను. ఆపాదోదకమే స్వర్గోకనది యయ్యెనని సారతరార్థము. ఆనదియే భూలోకమున వచ్చెను గాన దానిని శంకరుఁడు శిరమున ధరించెను. దాన శివుఁడు పవిత్రుఁడయ్యెను. అక్కారణముననే దేవర్షులు లోనగువారు స్పృశించిరి. కాని స్నానము చేయలేదట. శివుఁడు ధరించెను గాన మనకు ధరింపఁదగినదే యని స్పృశించిరట. ఏమి చమత్కారము!

పాతకమహాశయలారా! దీనిచరిత్రమును మన మెఱుంగుట మంచిదికదా. బ్రహ్మ కమండలువులోనియుదకము స్వర్నదియైనది. దీనిని ధరించుటచేతనే శివుఁడు శివుఁడయ్యెను. అనఁగా నమంగళరూపుఁడు మంగళరూపుఁడయ్యెనని తాత్పర్యము. అను నీగోవిందరాజుగారియభిప్రాయమునుబట్టి మనమూహించితిమేని విష్ణువు సర్వోత్కృష్టుఁడని, శంకరుఁడు తత్పదజలమును ధరించినందునఁ బవిత్రుఁడయ్యెనని వ్యాఖ్యాతయభిప్రాయమని తేలెడినిగదా వీరికి శ్రీభాగవతము ప్రమాణమైనది. కాననే యందున్న శ్లోకము నుదహరించిరి. కావున నాభాగవ

తమునుండియే ప్రమాణము లుదాహరించి వైవారిపక్షపాతమును విమర్శింతము.

క్షీరసాగరమును మథించుకాలమున హాలాహల ముదయించెను. ఆ త్తరుణమున శ్రీమహావిష్ణువు కూర్మరూపమున మంధరపర్వతమును ధరించియుండెను. విషము పుట్టగానే ఎల్లరు పరువెత్తి శంకరుం గాంచిరి. ఆఘట్టమునం దీశ్లోకము లున్నవి.

“తదుగ్రతేగం దిశిదిశ్శుపర్వధో విసర్పదుత్సర్పదసహ్యమప్రతి,

భీతాః ప్రకాదుద్రువు రంగనేశ్వరా అరక్ష్యమాణాశ్చరణం సదాశివం.

విలోక్య తం దేవవరం త్రిలోక్యాభవాయ దేవ్యాభిమతం మునీనాం

అసీనుద్రావపవర్షహేతోస్తపోజాహణం న్తుతిభిః ప్రజేముః.” ౧౦

ప్రకావతయ డోమః.—

“దేవదేవ మహాదేవ భూతాత్మక్ భూతభావన,

త్రాహి సశ్వరణాపన్నాక్ త్రైలోక్యదహసాద్విమోత్. ౧౧

త్వమేకస్సర్వజగతా మిశ్వరో బంధమోక్షయోః.

తం త్వామర్చంతి కుశలాః ప్రపన్నార్తిహరం గురుం. ౧౨

గుణమయ్యా స్వకక్త్యాన్య సర్వశక్తికృత్యయాక్ విభో,

ధర్మే యయా సద్భుక్కుమక్ బ్రహ్మవిష్ణుశివాభిధాం. ౧౩

త్వం బ్రహ్మ పరమం గుహ్యం సదసద్భావభావనం,

సానాశక్తిభిరాభాత స్వమాత్మా జగదీశ్వరః. ౧౪

త్వం శబ్దయోనిర్జగదాదిరాత్మా ప్రాణేంద్రియద్రవ్యగుణస్వభావః,

కాలః క్రతుస్సత్కమృతం చ ధర్మస్వయ్యత్కరం యత్ప్రివృదామనంతి.

యే త్వాత్మరామగురుభిర్బ్రువి చింతితాంఘ్రి

ద్వంద్వం చరంతముమయా తపసాభిశ పం,

శత్రంత డాగ్రపురుషం నితరాం శ్చకానే

తే నూనమూతిమవిదం స్తవ హీనలజ్ఞాః, 33

ఏకత్వరం ప్రపశ్యామో న పరం తే మహేశ్వర,

మృడనాయ హి లోకస్య వ్యక్తిస్తేఽవ్యక్తకర్తృణః. 34

ఏకమ్య కర్తృతత్త్వంభోద్దేవదేవస్య మీధుషః,

ప్రణా దాక్షాయణీ బ్రహ్మ వైకుంఠశ్చ శశంసితే." 35

(శ్రీ భాగవతము ౮ స్కం. 2 అధ్యాయం.)

ఈయవి శ్రీ భాగవతములోనివే. సకల దేవతాధిపతి, త్రిమూర్తులుగా నెన్నఁబడువాఁడు శంకరుడేయని స్పష్టముకదా. శ్మశాన వాసియని నిన్నుఁ బలుకుట నీమహిమ మెఱుంగలేకయేకదా. అనియందే కలదు. అట్టిశంకరుఁడు విష్ణుపాదోదకమగు గంగను ధరించి పవిత్రుడయ్యెనని వ్యాఖ్య చేయుట మతాభినివేశావేశముచేతనే యనవలయును. విష్ణుపాదోద్భవ యనఁగా నాకాశమునుండి వచ్చినదనియే యర్థముచెప్పుట మంచిదని కొందఱుండుదురు. వామనమూర్తి పాదనిర్ణేజనజలము గంగయనుట స్తుత్యర్థమని గ్రహింపఁదగు పై భాగవతశ్లోకములు ప్రమాణములు కావనరాదుకదా. ఏదేవునిమహిమము చెప్పునప్పుడాదైవమునకంటె నితరుఁడుత్కృష్టుఁడు లేఁడనుట మహాత్మలస్వభావము. ఏలయనఁగా నేవారి కేరూపనామములయందు విశ్వాసముండునో వా రారీతిగా ధ్యానించిన నాభగవంతుఁడు కరుణించుననియే కాని తెలియక కాదు.

“ధత్సే యయా నదృగ్భూమక్ బ్రహ్మవిష్ణుశివాభిధాం.”

అనఁగా నర్థమేమి? మాయంగూడి సగుణబ్రహ్మమవై సృష్టిస్థితి సంహారములుచేయుచు బ్రహ్మవిష్ణుశివనామముల ధరింతువనఁగా నేకార్యమున నానామము, ఆరూపమును ధరింతువని యర్థము

కదా. దీనిని గాదనుట సాధ్యమా? సన్నతియగువాఁడు సర్వ పురాణముల సమరసము చేయవలయుఁగాని యజ్ఞానమునఁ దాఁబట్టినకుం దేటికి మూఁడేకా శ్లనరాదు. భాగవతమునఁ గొంత ప్రమాణమని కొంత ప్రమాణముకాదని చెప్ప వలను పడదు. విష్ణుమహిమమును దెలుపునవి మాత్రము ప్రమాణ మనుమాట పరిహాసభాజనమే యగును. అట్టివాదమునకంటె నిస్సార మేదియు నీలోకమున లేదు.

“న మే విదుస్సరగణాః ప్రభవం న మహర్షయః,
అహమాద్వితీ దేవానాం మహర్షీణాం చ సర్వశః.

యో మామజమరాదిం చ వేత్తి లోకమహేశ్వరం,

అనష్టాఘస్సు మర్త్యేభు సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే.”

(గీత ౧౦ అధ్య.)

అని శ్రీహరి యుపదేశించెను. నేనే సర్వమున కాధారమని దీని పారము. వాంఛల ననుసరించి రూపభేదములు నామాంతరములు కల్పింపఁబడినవి

“బ్రహ్మవర్సకామస్తు యశ్చేత బ్రహ్మణస్పతిం,

ఇంద్రమింద్రియకామస్తు బ్రహ్మకామః బ్రహ్మపతిం,

అన్నాద్యకామస్తద్విదితిం స్వర్గకామోఽదితేస్సుతాన్.

విశ్వాన్ దేవాన్ రాజ్యకామస్సాధ్యాన్ సంసాధకో విశాం.

దేవీం తు మాయాం శ్రీకామస్తేజస్కామో విభావనం,

వసుకామో వసూన్ రుద్రాన్ వీర్యకామస్తు వీర్యవాన్,

అయుష్కామోఽశ్వినౌ దేవౌ పుష్టికామ ఇశాం యశ్చేత్.

ప్రతిష్ఠాకామపురుషో రోదనీ లోకమాకరా,

అకామస్సర్వకామో వా మోక్షకామ ఉదారధీః.

శీషేణ భక్తియోగేన యజ్ఞేత పురుషం పరమ్.”

:(శ్రీభాగవతము ౨ స్కం. 3 అధ్యాయం.)

ఈవాక్యములబట్టి భగవంతుని సేవాంఘానుసారముగాఁ బ్రార్థించిన నాఫలము కలుగుననియే సారము.

“వేదైరనేకైరహమేవ వేద్యో వేదాంతకృద్వేదవిదేవ చాహం,

నపుణ్యపాపే మమ నాస్తి నాశో న జన్త దేహేంద్రియబుద్ధిరస్తి.”

(శైవల్యోపనిషత్తు.)

ఇట్లే శ్రుతులన్నియు భగవన్తపోమమును విశేషించి తెలుపుచున్నవి. సకలరూపములు సకలనామములు కార్యముల ననుసరించి యాభగవంతునకుఁ గల్పింపఁబడుచుండునని బోధించుచున్నవి. ఇంక శివవిష్ణువు లేమూలఁబడియున్నవారో వారి కేటిప్రాముఖ్యము? మతగర్వావేశము మహానీయులను దోలుబొమ్మలంబోలే నాడించుచున్నది. అడియాడి యొకమూలఁ బడిపోవును. ఈదూషణములు తమకే హానిని గల్పించుచుగాని భగవద్బ్రాహ్మణులగు బ్రహ్మవిష్ణుశంకరులకుఁ గృణామాత్రమైన లోపమును గల్పింపఁజాలవనుట మాత్రము సత్యము. ఏమతకర్తయు నే నీలోకమును జూచితి నని చెప్పినవాడులేడు.

కాని వారియుపదేశములనంగీకరించి ప్రవర్తించుట న్యాయమే. పరమతములను, ఇతర దేవతలను దూషించుటగాని, వానికంటె వీఁడెక్కుడని వీనికంటె వాడు నీచుడని తారతమ్యములఁ గల్పించుటగాని నీచమగుపని. పురాణములు, స్మృతులు, శ్రుతులులోనగునవి యిట్టివిషయముల కించుకంతయుఁ జోటియవు. శ్రమించి యెట్లో యర్థముచెప్పఁబూనిన: నది సభాముఖమున నపూర్వమర్యాదం గూర్చకపోదు. తెలియనివిషయమును

దెలిసినట్లు నటించి దేవతల నిందించువారిని భగవంతుఁ డనుగ్రహింపఁడు.

“తతో హి యజమానస్య జహ్న్నోరద్భుతకర్తృణః,
 గంగా సంప్లావమామాన యజ్ఞవాటం మహాత్మనః. 3౪
 తస్యావలేపనం జ్ఞాత్వా క్రుద్ధో యజ్ఞా తు రాఘవ,
 ఆసిఱచ్చ జలం నర్వం గంగాయాః పరమాద్భుతం. 3౫
 తతో దేవాస్సగంధర్వా ఋషయశ్చ సువిస్త్రితాః,
 భూజయంతి మహాత్మానం జహ్న్నం పురుషనత్తమం,
 గంగాం చాపి నయంతి స్త దుహితృత్వే మహాత్మనః. 3౬
 తతస్తుష్టో మహాతేజాః శ్రోత్రాభ్యామస్పృశత్సునః,
 తస్మాజ్జహ్న్నునతా గంగా ప్రాచ్యతే కాహ్నునీతి చ.” 3౭

అను నీభాగము విమర్శనార్హము. ఇందలితత్త్వ మేమనియే. గంగ భగీరథుని వెంటనంటిపోవుచు జహ్న్నముని యజ్ఞవాటుమును జలములచే ముంచెను. తపోజలమున నమ్ముని జలములఁ ద్రావెను. దేవాదులు ప్రార్థించి గంగ నీతనయ యగును. కాన వదలి లోకమునకు మహాపకారముచేయుమా యని ప్రార్థించెను. సంతోషించి జహ్న్నముని శ్రోత్రరంధ్రములనుండి వదలెను. అనునది కథాసారము.

జహ్న్నముని యాగముచేయుచుండెను. భగీరథుఁ డాయజ్ఞవాటముమీఁదుగా రథము పోనిచ్చినఁగదా యద్దానిని ముంచ వలనుపడును. భగీరథుఁ డంతవెట్టివాఁడా? తపస్వీయై యెన్నియోశ్రమములకు లోబడి గంగాదేవి దయకుఁ బాత్రుఁడై శంకరు ననుగ్రహము నొందెను. అట్టిపరమపావచిత్తుఁడు సత్కర్మానుష్ఠానముచేయుముని కపకారమును గల్గింప

నెంచునా యని మన మూహింపవచ్చును. ఇందుఁ గలతత్త్వ మేది? గంగానదీమూలమున నెవ్వరెవ్వరు లోకవిఖ్యాతి నొందఁదగుదురో వారి నుద్ధరించుపొంటె గంగానది యామార్గమునఁ బోవును. యజ్ఞవాటము ముంచెననఁగాఁ బరమపవిత్రముగా నొనరించెను. ఆభూమింగల యపరిశుద్ధప్రాణికోటిని బరిశుద్ధముగ నొనరించెనని తత్త్వము. లోకులకు జలముచే ముంచినట్లు గంగాదేవి కనఁబఱచెను. దాన నెల్లరుఁ దనమహిమము నెఱింగి తరింతురనియే యామెభావము. దేవతలు లోనగువారు ప్రార్థించిరి. గంగాదేవి నీకుఁ బుత్రికయని పేరు గాంచును. కాన వదలుమని యభ్యర్థింప నాముని శ్రవణరంధ్రములమూలమున వదలెను. అనఁగా నావార్త నాలకించి యంతటివిఖ్యాతి లభించుట కానందించెనని భావమును గ్రహింపవలెను. దీనిసార మేమనఁగా జహ్నుతనయ గంగాదేవి యనువిఖ్యాతి యెంతదనుక నుండునో యంతదనుకఁ బుణ్యలోకనివాసము కల్గునని శ్రీమహాభారతము తెలుపుచున్నది. ఎవ్వనిపవిత్రనామము భూలోకమున నెంతకాలముండునో యాపుణ్యమూర్తి స్వర్గమున నివసించును. కావుననే స్థిరసంతానములకై సజ్జనులు పాటుపడుదురు. ఇంద్రద్యుమ్నమహారాజచరిత్ర మిందున కుదాహరణ మగును. స్వర్గశ్రష్టృడయి యింద్రద్యుమ్నమహారాజు భూలోకమున కరుదెంచి తననామ మెఱుంగు వారు కలరా యని పరికించి చిరకాలము గడచుటచే నెవ్వరు నెఱుంగమనఁగా నొకహ్రదమున నుండు తాఁజేలు తననామము నెఱుంగుదుననఁగా మరల స్వర్గమునకుఁ బోయి స్థిరవసతిం గాంచెను. అని భారతమునఁ

గలదుకదా, కాఁబట్టి జహ్నుమునికి శాశ్వతకీర్తి నాపాదించు
బూని గంగాదేవి యతని సత్కర్మప్రేరితయై యిట్లు లొనరించె
నని మన మెఱుంగవలయును. లోకమున నెవ్వారికిఁగాని
శాశ్వతకీర్తి రావలసియున్నచో దేవతాసాహాయ్యము కావల
యును. సత్కర్మము లిందఁజేఁ జ్రేరేపించును. ఎల్లరమూలమునఁ
గాని శాశ్వతకీర్తి లభింపదు. కావున సర్వజనసంస్తవనీయ
నామము లోకమున శాశ్వతముగా వెలయవలయునన్న సత్కర్మా
న్తానుష్ఠాన మొనరింపవలయును. ఆయ్యది ఫలాభిసంధిరహితము
కావలయును. దాన దేవత లానందింతురు. పితరులు సంతృప్తు
లగుదురు. ఎల్లభూతము లాతనిఁబ్రశంసించును. ఆపుణ్యమూర్తి
నామము ఊతిని జీరకాలము నిలుచును. ఇన్నింటికి మూలము
సత్కర్మానుష్ఠానమే. అదియు స్వార్థము కారాదు. భగవత్ప్రీతి
దము కావలయును. ఎల్లభూతముల మేలుకొఱ కది చేయఁ
బడవలయును. దాననే పరమేశ్వరుఁ డానందించును.

“యోగధ్విః తురు కర్తాణి సంగం త్యక్త్వా ధనంజయః,

సిద్ధసిద్ధోన్మమో భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్యతే. ౪౮

దూరేణ హ్యవరం కర్త బుద్ధియోగాధనంజయః,

బుద్ధౌ శరణమన్నిచ్చ కృపణాః ఫలహేతవః. ౪౯

బుద్ధియుక్తా జనతీహ ఉభే నుకృతదుష్కృతే,

తస్మాద్భోగాయ యజ్ఞస్య యోగః కర్త న కాశలం. ౫౦

కర్తం బుద్ధియుక్తా హి ఫలం త్యక్త్వా మనీషిణః,

జన్మబంధవిరుద్ధకాః పదం గచ్ఛంత్యనామయం.” ౫౧

(గీ. ౨ అ.)

అను నీశ్రీకృష్ణవాక్యములు సత్కర్మానుష్ఠానపద్ధతిని దానిఫల

మును వెల్లడించుచున్నవి. ఈమార్గమునకు విరుద్ధముగా నొనరించినకర్తములకు ఫలములు విపరీతముగనే యుండునుగదా. ఇట్లు లీఘట్టు మనేకవిషయములను బోధించుచున్నది. ఇఁకఁదరువాతివృత్తాంతము నాలకింపుఁడు.

❖ భగీరథునకు బ్రహ్మ హితముఁ దెల్పుట. ❖

*అంతట భగీరథుఁడు గంగాభవాని తను వెనుకొనుచుండఁగా సాగరమునకుంబోయి సగరపుత్రు లేచోట భస్మరాసులైరో యాస్థలమునకుం బోయెను. గంగాజలము లాభస్మరాసులపైఁబ్ర సహించెను. అత్తఱి బ్రహ్మ దేవుఁడుస్వర్వలోకనాయకుఁడు గావున భగీరథుని గాంచి, “పుణ్యపురుషా! సగరకుమారు లిపుడు మహాత్ము లైరి. ఆయఱువదివేపులు ప్రేతత్వమును విడనాడిరి. అది నీమూలమున వారికిం గలిగినమహాలాభము. కావున దేవతలంబోలి స్వర్గవాసులైరి. ఈసముద్రోదక మెంతదనుక భూలోకమున నుండునో అంతవఱకు వారు దేవలోకమున దేవతలవలెనే యుందురు. ఈగంగాభవానియు నీకు జ్యేష్ఠదుహిత కాఁగలదు. ఈగంగ నీవే తండ్రివి కాఁగా నాపేరుతో నీలోకమున సుప్రసిద్ధయై ప్రపత్తిల్లఁగలదు. స్వర్గోకమునుండి యవతరించిన యీగంగ త్రిపథగయనియు, నీపేరున భాగీరథియనియు, నీరెండుపేరుల విఖ్యాతిం గాంచు. స్వర్గమును భూమిని బాతాళమునను బ్రవహించినకతనఁ ద్రిపథగ యను పేరు దీనికిం గలుగు.

రాజర్షి! నీపూర్వులగుసగరతనూజుల కందఱ కొక్క-

*ఇయ్యది నలువది నాల్గవర్గమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

సారిగనీపావనగంగాజలములందుఁ దర్పణముచేయుము. దానిచే గంగోదకములచే సగరకుమారులను స్వర్గలోకప్రాప్తులనుగా నొనరింతునని నీవు చేసినప్రతి నెఱవేర్చుము. సగరభూజాని మహాకీర్తిమంతుఁడు. ధార్మికోత్తముఁడు. ఆతఁ డీకార్యమును జేయఁబూనియు నకృతశ్రమఁ డయ్యెను. మహాపరాక్రమ శాలియగు నంశుమంతుఁడు కూడ గంగాదేవిం బ్రార్థించెను. కాని యతనికి నాపుణ్యము లభించినదికాదు. నీజనకుఁడు దీలీ పుఁడు సామాన్యుడనఁదగునా. రాజర్షియే యగును. సుగుణ రాశి. మహర్షి తుల్యుఁడు. రాజనామ మతనికి సార్థకమే. తపస్సున నాకు నీడగువాఁడు. ఆతఁడు నీగంగాదేవి నవతరింపఁ జేయఁబూనెనుగాని తుదకావిచారముకూడ లేనివాడయ్యెను. ఇందలుమహాత్ములు చేయఁజాలకపోయిన యీ కార్యమును నీవు సాధింపఁగల్గితివి. పుణ్యమూర్తివి. ప్రభావసంపన్నుఁడవు. కానఁ జేయఁజాలితివి. పరమపవిత్రయశస్సు నార్జించితివి. ఈగంగావతరణయామహాకార్యముచే ధర్మనిధివైతివి. ధర్మప్రతిష్ఠగల వాఁడ వైతివి. ఈనది యితరనదులవంటిదికాదు. సర్వదా స్నాన యోగ్యమైనది. కాన నీనదీజలముల స్నానముచేయుము. దాని చేత నీకు బరమపవిత్రతయఁ బుణ్యముఁ గల్గును. నీపూర్వుల కీజలంబుల నుదకక్రియ లాచరింపుము. నీకు శుభము లబ్బుం గాక. నాలోకమున కిక్కఁ బోయెదను. నీవు నుదకక్రియ లాచరించి నీ పురమునకుఁ బొమ్ము”

అని హిత ముపదేశించి ప్రకాశ మెల్లదిశల వెలిగింప నాబ్రహ్మ సత్యలోకమునకుఁ బోయెను. రాజర్షి వర్షుడగు భగీరథుఁడు జ్యేష్ఠాదిక్రమము ననుసరించి శాస్త్రవిహితముగ

నుత్తమలోకమును గల్పింపఁజాలు నుదకదానము లొనరించి
తక్కుగలవారిని స్వరించి యట్లే క్రియ లాచరించి దానఁ బవి
త్రుఁడై యశంబు నలు దెసల వ్యాపింప నయోధ్యానగరమును
బ్రవేశించి సకలభాగ్యసంపన్నుఁడై రాజ్యంబుఁ బూజ్యభంగిం
బాలించెను. ఆరాజ్యమునఁగలమానవు లరోగులై సర్వసమృ
ద్ధులుగలవారలై శోకవిహీనులైరి. రాఘవా! నీవడిగినగంఁగా
వృత్తాంతము సమగ్రముగాఁ జెప్పితిని. దీన నీవు శుభము
లొందుము. సుధ్యాకాలము మించిపోవుచున్నది. ఇప్పుడు
నన్నేమియుఁ బ్రశ్నింపకుము. ఈచరిత్రము చతుర్విధపురుషార్థ
ప్రదము. ఎవ్వఁడుకాని దీనిని వినిపించునో వానిపితృ దేవతలు
దేవతలు సంతృప్తులగుదురు. ఈయసాఖ్యానము గంఁగావత
రణ మనంబడును. దీని శ్రద్ధగా భక్తిభరితచిత్తంబుతో నెవఁ
డాకర్ణించునో వానికి సర్వాభీష్టంబు లొనఁగూడును. సర్వసాప
ములు నశించును. ఆయురారోగ్యములు వృద్ధి నొందును

భక్తజనులారా! ఈభాగమునుండి గ్రహింపఁదగు
సంశయము లనేకములు గలవు. కాని యందు ముఖ్యాంశములను
విమర్శించి గ్రహింతము.

“సాగరస్య జలం లోకే యావత్సాస్యతి పార్థివ,
సగరస్యాత్మ జాస్తావత్స్వగ్నే స్థాస్యతి దేవవత్.”

ఈవిషయము పూర్వసర్గమునందే విమర్శించితిని. మరల వ్రాయ
నక్కఱలేదు. బ్రహ్మ యీవాక్యము ననువదించెను. ఏల?
గంఁగామాహాత్మ్య మంతకుముం దెల్లరు విన్నయదికాదు. సర్వ
లోకగురువు, వేదనిధియునగుబ్రహ్మ వచించినఁగాని యెల్లరు
విశ్వసించరు. ఎల్లరు శ్రద్ధాభక్తయుక్తులై దాని నేవించినఁగాని.

లోకమున కుపకారముకాదు. కావున బ్రహ్మ పిలువనిపేరింట
ముగా నచ్చటి కరుదెంచెను. తొలుత భగీరథుడు బ్రహ్మను
గుఱించికదా తపస్సొనరించెను. భక్తుడు కాన నారాజుగ్గిఁ
గృత్యమును దెలుపనరుదెంచెను.

“యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠస్తత్తదేవేతరో జనః,

స యశ్చిహణం కురుతే లోకస్తవమవర్తతే.”

అన్నగీతావాక్యము పరమపావనము కదా. బ్రహ్మచెప్పిన
వాక్యము వేదసమ్మతమని యెల్లరు నమ్ముదురు. కావుననే చతు
రాననుడు తన్నడుగనిదే వచించెను. లోకమున సత్యమార్గ
మునఁ దమరు ప్రవర్తించి యితరుల కుపదేశింపఁదగు. తమ
రాచరింపనిధర్మము లుపదేశింపరాదు. ఉపదేశించినను వారిని
లెక్కపెట్టరు. తా నాచరించి దాని గుణాగుణముల నెఱింగి
యితరులకుఁ దెలుపవలయునేకాని ద్రవ్యముకొఱ కుపదేశింప
రాదు. దానిమూలమున వచ్చుబాగోగులకుఁ దానే యధికారి
యగు.

“షరోఽదేవే పాండిత్యం సర్వేషాం మకరం నృణాం

ధర్మే న్యాయమనుష్ఠానం కస్యచిత్తు మహత్తనః.”

అన్న నీతివాక్యము స్పష్టముకదా. కావున సకలవేదముఖుడగు
బ్రహ్మ యెల్లరకుఁ దెల్లమగునట్లు శాసించెను.

“ఇయం చ దుహితా శ్రేష్ఠా తవ గంగా భవిష్యతి,

త్వత్కృతేన చ నాహ్నుథ లోకే స్థాస్యతి విశ్రుతా.

గంగా త్రివధగా రాజ్ దివ్యా భాగీరథీతి చ.”

అను నీభాగమున నొక్కవిశేషము కలదు. “పుణ్యైర్యశోల
భ్యతే” అన్నసూక్తిజగద్విదితము. లోకమున యశస్సువెలయ

వలయునన్నఁ దొలిజన్మమునఁ బుణ్యము చేసియుండవలయును.
భగీరథునితపస్సులోకోపకారక్షమము. కావున బ్రహ్మ నీ కీగంగ
జ్యేష్ఠకుమారిక కాఁగలడు. నీపేరంబరంగి త్రిలోకములయందు
నీపేరును బ్రకటించుననిశాసించెను. ఈయుపదేశఫల మేమనఁగా
లోకమున మానవులు మహత్తరకార్యము లాచరించి భగీ
రథునిభంగి సదృశస్సును గాంచవలయుననియే. ఎన్నికష్టముల
నైన ననుభవించి భగీరథుఁడు తనపూర్వులకుఁ గలయపకీర్తిని
దొలగించి స్వర్గలోకవాసులఁగా నొనరించెను. అట్లే మాన
వులు తమపూర్వులకుఁ గలయుత్తమలోకప్రాప్తిభంగమును
దొలగింపఁ బాటుపడవలయుననియుఁ దానెన్నికష్టములనైన
ననుభవించి తుచ్చమగు శరీరసుఖమును బాటింపక శాశ్వతమగు
యశఃకాయమును బడయఁ బ్రయత్నింపవలయుననియుఁ, జేయఁ
బూనినకార్యము తనవారికేకాక లోకుల కెల్లభంగులఁ దోడ్ప
డఁబగిన ట్లుండవలయుననియు, నట్టికార్యము లొనరించువారి
యెడఁ గరుణామయుఁడగు పరమేశ్వరుఁ డనుగ్రహించుననియు,
మన మెఱింగి యీకార్యము నాచేత నగునా యని యను
మానింపక శ్రద్ధాభక్తులుగలిగి భగవంతునిపై భారమువైచి
చేయఁబూనవలయుననియు, నయ్యది దుర్బుటమైనను సత్కా
ర్యమై యెల్లరకు మేలుచేయునదియైన ఫలించుననియు,

“సిద్ధ్యసిద్ధ్యోన్మహా భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్యతే,

కర్మజ్యేవాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన,

మా కర్మఫలహేతుర్భూత్వా తే సంగోఽస్త్యకర్మణి.”

అన్న శ్రీకృష్ణమూర్తియుపదేశ మేనాఁటికిని నిష్ఫలము కాద
నియు, మన మీభాగమునుండి నేర్పుకొనవలయును. ఏసత్కా

ర్యము చేయుఁబూనినను సమాహితమనస్కుడై చేయవలయు ననియు, నలుపురతోఁ గూడి తపస్సుచేయరాదనియు మన మెఱుంగవలయు.

“యోగస్థః శుభ కర్తాణి సంగం కృత్వా భవంతయః.”

అన్నగీతావాక్యము వై నుదహరించినభావమును స్థిరపఱచుచున్నది.

“ప్రావయస్వ త్వయాత్మానం సరోత్రమ సదోచితే,
సలిలే పురుషస్యాను శుచిః పుణ్యఫలౌ భవః.”

౧౪

ఇందొక్క విశేషము గలదు. భగీరథునితో బ్రహ్మ నీతనువు నీగం గాజలములఁ దడుపుము. పరిశుద్ధుడవగుదువు. పుణ్యఫలములుగలుగును. అని బోధించెను. దీనికొక్క కారణము కలదు. నదీస్నానము త్రమోత్తమమనుట విచిత్రముకాదు. చిరకాలము తపస్సు చేసి చేహము శుష్కించియుండుటం గాంచి ఆరోగ్యము కూడఁ గలుగవలయునని తలంచెను నిట్లు వచించెనని మన మెఱుంగందగు.

“శీతం స్నాన స్వచ్ఛమత్యంతదుష్కం పథ్యం పాక్వం పాచనం పావహరి,
తృప్తా మౌపాధ్వంసనం దీపనం చ శ్రజ్ఞం భత్రే వారి భాగీరథీయం.

స్నానం పాకరణం శీతం త్రిదోషశమనం లఘు,

పవిత్రమతిపథ్యం చ గాంగం వారి మనోహరం.”

(మునిభావబోధిని)

వైద్యశాస్త్రమునఁగల వైప్రమాణము ననుసరించి యూహించినను గంగాజల మారోగ్యప్రదమని తేలెడిని. భగీరథున కారోగ్యముకూడఁ గావలయును. రాజ్యపాలనమున కదియు

ముఖ్యమే. కావున బ్రహ్మ పలుసారు లీజలముల మునుంగుముః.
పరిశుద్ధుఁడవుకమ్మనియు బోధించెను. కావున నదీజలము పావ
నశ్యమును గల్గించుటయేగాక యారోగ్యమునుగూడఁ గల్గిం
చును. ఈరెండును దేహధారులకు ముఖ్యములే. కనుకనే
మనమహర్షులు నదీస్నానము, అందును గంగాస్నానము ముఖ్య
మని యనువదించిరి.

“కృతే తు సర్వతీర్థాని త్రేతాయాం పుష్కరం వరం,
ద్వాపరే యజ్ఞ మేవాహుర్దానమేకం కతా యుగే.”

(భవిష్యపురాణము.)

“కతా తు సర్వతీర్థాని స్వం స్వం వీర్యం స్వభావతః,
గంగాయాం ప్రతిముంచంతి న తు దేవీ న కుత్రచిత్.”

(బ్రహ్మపురాణము.)

“వర్జ్యం పర్యషిత్తం తోయం వర్జ్యం పర్యషిత్తం జలం,
ఆవర్జ్యం జాహ్నువీతోయమవర్జ్యం తులసీదళం.”

(స్కాందము.)

ఈలోనగు ప్రమాణముల ననుసరించి గంగాజలము పుణ్య
ప్రదమగుటయేగాక యారోగ్యమునొసంగును. తపస్సుచేయు
వారు నుపవాసములొనరించువారు నదీజలముల స్నానము
చేయవలయును. దానిచే దేహము బడలకయుండును. తీర్థ
యాత్రలు ప్రధానములగుట కిదియు నొకకారణము. ఐహీ
కాముష్టికసుఖములు రెండును నదీస్నానమునఁ గలుగును.
విశేషించి గంగాస్నానమునఁ గలుగును.

“ప్రముమోద హ లోక స్తం నృపమాసాద్య రాఘవ,
నృశోకస్సమృద్ధాఠో బభూవ విగతజ్వరః.”

లేమిం కాన్తిరో రాజా స్వర్గలోకే మహీయతే.”

౧౭

(ఆత్రిస్తోతి.)

“రాజ్యస్థో ఙ్మత్రియశ్చాపి బ్రహ్మ ధర్మేణ పాలయన్,

మర్యాదస్థయనం సమ్యగ్యజేద్యజ్ఞాన్యథావిధి.

౧

దద్యాద్దానం ద్వికాతిభ్యో ధర్మబుద్ధిసమన్వితః,

స్వభార్యానిరతో నిత్యం షడ్భాగార్హస్పదా నృపః.

౩

నీతికాస్త్రాథమశలస్సంధివిగ్రహతత్త్వవిత్,

జేవబ్రహ్మణభక్తశ్చ పితృకార్యరతస్తథా.

౪

ధర్మేణ యజనం కార్యమధర్మపరివర్జనం,

ఉత్తమం గతిమాప్నోతి ఙ్మత్రియోఽప్యేవమాచరన్.”

౫

(హరీతస్తోతి.)

జితేంద్రియుఁడుగా రాజుండవలయుననియే యఖిలస్త్రుతులు బోధించుచున్నవి. ఋషుల కహింసాదు లెట్లు ధర్మములో రాజులకు దుష్టదండనము శిష్టపాలనము విహితములు. హింస ధర్మముకాదుకదా యనరాదు. రాజు శత్రుసంహారము విధి నతీక్రమింపక అనఁగా రణధర్మముల వీటిఁబుచ్చక యాచరించిన మోక్షముకలదని స్త్రుతులు చాటుచున్నవి

“భూద్రాదుపరతం మన్యంతే త్వాం మహారథాః,

యేషాం చ త్వం బహుమతో భూత్వా యాస్యసి లాభువన్.

౩౫

ఆవాచ్యవాదాంశ్చ బహుాన్వదిష్యంతి తవాహితాః,

నిదతస్తవ సామర్థ్యం తతో దుఃఖితరన్తు కిమ్.

౩౬

హతో వా ప్రాప్యసి స్వర్గం జిత్వా వా భోక్తృనే మహిం,

తస్మాదుత్తిష్ఠ కాంతేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః.

౩౭

సుఖదుఃఖే సమే కృత్వా లాభాలాభౌ జయాజయౌ,

తతో యథాయ యజ్ఞస్వ నైవం పాపమవాప్సుసి”.

3౯

(గీ. ౨ ఆధ్య.)

అనుభగవదుపదేశము పై వ్రాసినయభిప్రాయమును దృఢపఱచుచున్నది.

“సహజం కర్త కాంతేయ సదోషమపి న త్యజేత్,

సర్వారంభా హి దోషేణ ధూమేనాగ్నిరివాప్నోతాః.”

౪౯

(గీత ౧౮ ఆధ్య.)

“సహజం కిల యద్వినిందితం న తు తత్కర్త వివర్జనీయకమ్,

వశుమారణకర్తదాదణోఽనుకంపామృదుకోఽపి శ్రోత్రీయః.”

(అని కాళిదాసమహాకవి)

అను నీసూక్తులంబుట్టి యోజింపఁగా దుష్టదండనము త్కత్రియులకు విధివిహితమైనదియే. దుష్టదమనుడగు రాజును బ్రజలు విశ్వసించుచు. “రాజాప్రకృతిరంజనాత్” అన్నన్యాయ మీకాలమునఁ బుట్టినదికాదు. భగీరథుఁ డెంతకాలము రాజ్యమును వదలిపోయి మరల వచ్చినను జనులత్యాదరమున నాతని గారవించి తదాజ్ఞలరీతి మెలఁగి దుఃఖరహితులైరి. దీనికింగల కారణమేమి? యోగియై జితేంద్రియుండై నిష్పక్షపాతియై ధర్మరక్షణతత్పరుండై రాజ్యకుటుంబియగు రాజు నెవ్వరు గోరరు? ప్రజలు రాజభక్తిగలవారుగను బ్రభువు ప్రజానురాగముకలవాఁడుగనుండిన నెంతభాగుండునో వచింపదరముకాదు. భూతలస్వర్గమనఁగా నారాజ్యమే యనవలయును. అద్దియే రాజన్వంతమగువిషయము. అట్లుండవలయునని యెల్లవారును గోరుకొనవలయునని యీకథ మనకు బోధించుచున్నది. రాజభక్తిగలమానవులు ప్రాయశః దైవభక్తిగల

వారుగ నుందురు. కారణమేమనగా భక్తియనునది యొక్క విషయమునఁ బొడసూపిన నది నశింపదు. కావుననే మన పూర్వులు “నావిష్ణుః పృథివీపతిః” అని ప్రతిపాదించిరి. దీని మూలమున భగవద్భక్తి యలవడునని వారి తాత్పర్యమై యుండనోపు ఎంత దూరదృష్టి!

“శక్త్యైశ్వర్యేన సరమేష్వర్యా భృతిగృహీతయా,

ఆత్మసంస్థా మనః కృత్వా న కించిదపి లక్షయేత్.”

అగ్

(గీత. ౬ ఆధ్యా.)

అన్న భగవద్గీతావాక్యము ననుసరించి యోగము మెల్ల మెల్లగా నభ్యసించి మనస్సును పశుపతిచుకొనునట్లు భక్తినిగూడఁ గ్రమముగా నభ్యసించవలయునని మనము తెలిసికొనవలయును.

మహాశయులా రా! సగరచరిత్రము బ్రహ్మాండపురాణాదులయందు విశేషించి కలదు. కాని యీరామాయణమున సగరచరిత్రము నెంతమాత్రము వ్రాయఁదగునో అంత మాత్రమే వ్రాయఁబడినది. గంగావతరణమునఁగూడ నితర పురాణములఁ గలచమత్కృతిని జర్పింపలేదు. రామచరిత్రమున నిష్ఠివానికిఁ బ్రాముఖ్య మొసంగుట యనవసరమని తోచి నందున వదలితిమని యంగీకరించి మన్నింతురుగాక. ఇంకఁ గథాభాగమును విమర్శింతును.

❧ విశాలాపురచరిత్రము. ❧

* విశ్వామిత్రముని వచించినగంగాచరిత్రము నాలకించి రామలక్ష్మణులు పరమవిష్ణుయావిష్టహృదయులై యమ్మునివర్యు

*ఇయ్యది నలువదియైదవ సర్గమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

నితో “మహానుభావా! గంగావతరణచరిత్రము సగరపుత్రకులు భూమిని బ్రద్దలుచేయుటయు, సాగరమును బెంపొందించుటయు, నాసముద్రమును గంగాజలముచే బూరించుటయుఁ బరికింపఁగాఁ బరమపాపనము మహాద్భుతముగా నున్నది.” అని పలికి యాచరిత్రమునే యాలోచించుచు నారాత్రయంతయుఁ గడపిరి. అంతఁ దెల్లవాఱఁగా రామచంద్రుఁడు కౌశికుఁ డహస్తభోచితకృత్యముల నిర్వర్తించునంతదనుక నూరకుండ్ల యవ్వల నామునితలకునితో “నోతపోనిధీ! శ్రోతవ్యమగుచరిత్రమును వింటిమి. అక్కారణమున నీరాత్రి పూజ్యమైనది. ఈగాథ నాలకించుచు దానినే యాలోచించుచుండఁగా యామములన్నియు నొక్కక్షణప్రాయముగాఁ జెల్లినవి. పుణ్య కర్తముల నాచరించిన మీవంటిమహర్షులకుఁ దగినయాసనములు కలిగి యాయోడ మీరాక నెఱిగి వచ్చియున్నది. దీనినెక్కి యీగంగాభవానిఁ దరింత”మని విన్నవించెను.

శ్రీరామచంద్రుని యుత్తమవాక్యము నాలకించి కౌశికుఁడును దక్కినముచులును శ్రీరామసౌమిత్రిులంగూడి యా గంగానదిని దాఁటి దానియుత్తరపు టొడ్డుంజేరి యాయోడం దెచ్చి తమ్ము దాఁటంపవచ్చినమునులను గారవించి మరలఁ బంపి యచ్చట క్షణకాలము కూరుచుండి విశాలానగరమును వీక్షించిరి. గాఢేయుఁ డపు డారాఘవులను మునులంగూడి దేవలోకముంబోలె దివ్యమై మనోహరమైయుండు నావిశాలానగరమునకుఁ బోయెను. మహాప్రాజ్ఞుఁడగు నారాముఁడు విశ్వామిత్రునిం గని యంజలింబట్టి “యుత్తమమగు నీవిశాలా పురమాహాత్మ్యమేమి? దీనిం బాలించురాజవంశ మేది? వీని

వినఁ గుతూహలమగుచున్నది. నీకు భద్రమగుంగాక. వివరింపుమా” యని ప్రార్థించెను.

శ్రీరామప్రశ్నము నాలకించి తచ్చరిత్రమంతయుఁ జెప్ప నారంభించెను. “రామచంద్రా! ఇందేమి జరగెనో చెప్పెదను. ఇంద్రునివృత్తాంతమంతయు దీనికి సంబంధించియున్నది. ఇది యతిశుభమైనది. కాన వినుము. మున్ను కృతయుగమున దితి తనయులు మహాబలవంతులైయుండిరి. అదితకొడుకులు పరాక్రమశాలురు, ధార్మికోత్తములు నైయుండిరి ఆయిరుదెగలవారొకప్పుడు కూడి మనకెల్ల జరామరణవ్యాధులు లేకుండు తెల్లని యాలోచించిరి. ఆకాలమున వారికెల్లరకు క్షీరసాగరమును ముఖించి యందు నమృతమును సంపాదితమనుబుద్ధి పొడమెను. అది ముఖ్యముగాఁ జేయఁదగునని నిశ్చయించిరి.

మహాత్తర తేజస్సుగలవారలు గావునఁ బూన్కి మెయి సర్పరాజును వాసుకిని జిలుకఁదగిన త్రాడుగా నొనరించి మందరపర్వతమును గవ్వముగావించి పాలసంద్రమును ముఖింపఁ దొడంగిరి. వారట్లు పనిపూని చిలుకుచుండఁగా వేయిసంవత్సరములకు వాసుకిభణములు భయంకరవిషమును గ్రక్కసాగెను. ఆభణము లప్పు డాపర్వతసాపాణములను దంష్ట్రలచేఁ గఱవఁగా నవి యగ్నికణములవలె మండుహాలాహల మనుపేరుగల విషమై మీఁదికిఁ గవినెను. దానిచేత సకలభూత యుతమగుజగత్తు దహింపఁబడియె. అంత దేవతలెల్ల మహాదేవుఁడని పశుపతియని పొగడ్తగాంచినశంకరుని శరణుచొచ్చి రక్షింపుము, రక్షింపుమని వినుతించిరి. అప్పు డచ్చోట శంఖ చక్రధరుఁడు శ్రీహరి సాక్షాత్కరించి సుస్థితము ముఖమునఁ

జిందులాడ నోసురశ్రేష్ఠా! నీవు దేవతలయం దగ్ర్యుడవు.
కావున ఊరసాగరమును మధింపఁగాఁ దొలుత నేది జనించునో
యది నీదియే యగునుగదా. అగ్రపూజగా నీవిషమును
భావించి గ్రహింపుమని పలికి యందే యంతర్హితుండయ్యె.

భగవంతుఁ డాశంకరుఁడు దేవతల భీతిం గాంచి విష్ణు
వాక్యము నాదరించి సకలభూతభయంకరమగు నాహాలాహల
విషము నమృతమువలె గ్రహించి మ్రింగి దేవతలభయము
వాపి పోయెను. పిదప దేవతలెల్ల మధింపఁబూనఁగా నామంద
రాద్రి యట్టె పాతాళమునకుఁ గ్రుంగెను. దానిం గాంచి
యాదేవతలెల్ల మధుసూదనుని దర్శించి మహాత్మా! సర్వభూత
ములకు రక్షకుడవు నీవు. విశేషించి దేవతలకు దిక్కుగుదువు.
ఇప్పుడు మమ్మెల్లఁ గాపాడుము. ఈపర్వతము నుద్ధరింపుము.
ఇక్కాగ్ర్యమునకుఁ దగినవాడవు నీవే. అని వినుటంకగా
నావిష్ణువు కూర్మరూపమునైత్తి యాపర్వతమును దనవీపున
నిడుకొని యాఊరసాగరమునఁ బవ్వళించెను. అంతియకాక
యాపురుషోత్తముఁడు లోకాత్మకుఁడు కావున నాపర్వతాగ్ర
మును హస్తమునఁ బట్టుకొని దేవతాంతర్భాగమున నిలిచి
మధింపఁబూనెను. సహస్రవర్షములు కాఁగాఁ బ్రథమమున
దండకమండలుపుల ధరించి ధన్వంతరి కనబడెను. వెనుక
సద్వర్చస్సుగల యచ్చర లుదయించిరి. పాలుమధించుటచేత రస
ముదయించె. దానినుండి యావనిత లుదయించిరి. ఆకారణ
మున నప్పరస లనుజేరు వారికి పార్థకమై పరఁగెను. వారిసంఖ్య
యెటువదికోటులని యెఱుంగుము. వారిపరిచారికలను గణింప
నెవ్వారికిఁ దరంబుగాదు. ఆయచ్చరలు తమకు నాథుఁ డెవ్వఁ

డని విచారింపనికారణమున దేవదానవులం దెవ్వరుగాని వారిని బరిగ్రహింపకుండిరి. దాననే వారు వేశ్యలయిరని తెలియందగు.

తరువాత సముద్రాధిదేవతయు, వరఁణునిపుత్రికయు, మహాభాగ్యవతియు, సురకథిదేవతయు నగువారుణి సాగరము నుండి కానంబడి తన్ను గ్రహించువా రెవ్వరని యరయు చుండఁగా దితికుమారు లెవ్వరైన నావరుణపుత్రిని గ్రహింప కుండిరి. అదితినందనులు ఆనింద్యచరిత్రయగు నావారుణిని గ్రహించిరి. సురను గ్రహింపనికతన దితికొడుకు లసురు లనంబడిరి. దాని నంగీకరించుటంజేసి దేవతలు సురలైరి. మఱియు నాసుర లావారుణీగ్రహణంబున గగుర్పాటు శరీరములఁ బొడమఁగా మిక్కిలి సంతసంబునఁ బొడలిరి. పిదప నశ్వవర్యమగు నుచ్చైశ్రవస్సు, మణిరత్నంబగుకౌస్తుభమును, అశ్లేయత్యుత్తమామృతమును బాలసాగరమునుండి కలిగెను. శ్రీరామచంద్రా! ఆయమృతమునిమిత్తమే యుద్ధ మొనరించి దేవదానవకులము లెన్నియో నశించెను. దేవతలు దైత్యులం బెక్కండ్ర మడియించిరి. అసురులందఱు తమబలము వృద్ధిపొందుటకు రాక్షసులతో నొక్కటిగాఁ గూడిరి. అత్తఱి లోకత్రయభయంకరమగు మహాసంగ్రామము ప్రవర్తిల్లెను. ఆయుద్ధమున సమత్తము నశించునట్లుకాఁగా మహాబలశాలియగు విష్ణుమూర్తి జగన్తోహనమగుమాయం గైకొని మోహినీరూపమును ధరించి యసురుల వంచించి వారియధీనమునం దపుడున్నయమృతమును హరించెను. ఎదిరించినవారి నెల్ల నామహావిష్ణువు దునిమెను. శరణువొచ్చినదేవతలనెల్ల నావేశించి వారికెంతయు బలమును

గలిగించెను. ఆమహాఘోరసంగ్రామమున విష్ణువు నావేశమున బలం బతిశయిల్ల దేవత లాయసురులం బాఱఁద్రోలిరి. ఈరీతిగా నిందుఁ డసురుల జయించి త్రిలోకరాజ్యమును బ్రాపించి యమృతముతోఁగూడి సమస్తలోకమును బరిపాలించెను.

సుధీరురారా! ఈభాగమున ననేకాంశములు విమర్శించినఁగాని సుశయము లడంగవు. పామరుల కిందు ననుచితము లగువిషయము లెన్నియో గలవని తోచును. వారలసంశయములం బాపుపొంటె నాలుగుముక్కలెక్కువగా వ్రాసినను మీ రాగ్రహింపరు. కాన నిందొక్కొక్కవిషయమును దడవుదము. శ్రీ రామమూర్తి మాయామానుషవిగ్రహుఁడు. కావుననే విషయము తనకుఁ గ్రొత్తదిగాకున్నను బామరునివలె నాలకించును. అద్దాన లోకమునకు మహోపకారము కలుగవలయుననియే యామహాత్మునియాశయము. కావున గంగా ప్రాదుర్భావమంతయు నాలకించి విశ్వామిత్రునిం బొగడి యాకథనే తలంచుచు నుండెను. కాన ఊణ మట్టు లీరాత్రి గడచెనని మునికిం దెలిపెను. సచ్చరిత్రము నాలకించుచుఁ గాలముఁ గడుపందగుననుటయే దీనిసారము.

“నాభ్యకాస్త్రవిరోధేన కాలా గచ్ఛతి భీమతాం,

వ్యసనేన చ మూర్ఖాణాం నిద్రయా కలహేన వా.”

యన్నసూక్తి యీనాఁటిది కాదుకదా. నిదురపట్టనితఱి మంచి విషయముల స్మరింపవలయును. భగవంతునినామమును నిశ్చలమనస్సుతోఁ బఠింపవలయును. భగవంతు నేరూపముననైన భ్యానింపవలయును.

“గతా భగవతీ రాత్రిశ్శోకవ్యం భరమం శ్రుతం,

క్షణభూతేష నా రాత్రిస్సంవృత్రేయం మహాతపః.

౫

ఇమాం చింతయతస్సర్వాం నిఖలేన కథాం తవ."

అను నీశ్రీరామవాక్యము వై నీతిని మన కుపదేశించుచున్నది. జాగరముచేయువారు ద్యూతక్రీడాదులఁ గాలముపుచ్చుట కంటె నిద్రపోవు టు త్తమము ఉపవాసవ్యాజమున నిత్యకర్తముల ననుష్ఠింపక మానుటకంటె వ్రతోపవాసము మాను టు త్తమోత్తమము.

"పేదాస్త్యాగశ్చ యజ్ఞాశ్చ నియమాశ్చ తపాంసి చ,

స విప్రదుష్టభావస్య సిద్ధిం గచ్ఛంతి కర్త్వ చిత్.

౯౨

స తిష్ఠతి తు యః పూర్వాం నోపాస్తే యశ్చ పశ్చిమామ్,

స శూద్రవత్సహిష్యాన్యస్సన్యాద్విజకర్తవ్యః."

౧౦౩

(మను. ౨ అధ్యాయం.)

ఉపవాసాదులు కామ్యవ్రతములు. వానియందలి యాదరమున నిత్యకర్తముల మానరాదని, మానినచో నేఫలము లభింపదని స్పృతి చాటుచున్నది.

"సారేషా హి సుఖాస్తీర్ణా ఋషీణాం పుణ్యకర్తవ్యణాం,

ఉత్తరం తీరమాసాద్య సంపూజ్యర్షి గణం తథా."

ఇందుఁ గలధర్మము నెఱుంగవలయును. నదుల దాఁటించువిషయమున రాజు నొకలను శుల్కమును బరిక్షింపవలయును.

"ఏవం సర్వానిమాన్ రాజా వ్యవహారాన్ సమాపయన్,

వ్యపోహ్య కిల్బిషం సర్వం ప్రాప్నోతి పరమాం గతిం."

౪౨౦

(మను. ౨ అధ్యాయం.)

ఓడ పుణ్యకర్తము లొనరించు ఋషులు కూరుచుండఁదగిన యాసనములుగలదిగా నున్నదని రామచంద్రుఁడు తెలిపెను.

తరిశుల్కము (ఓడసుంకము) అందఱనుండి చేకొనరాదని స్పృతి తెలుపుచున్నది.

“అకరశ్శ్రోత్రియో రాజా పుమానసాధః ప్రవజితో

బాలవృద్ధతరుణప్రజాతాః స్రాగమికః కుమార్యో మృతపశ్యశ్చ.

(పశ్యన్తస్పృతి.)

“రాజాపుమానసాధశ్చ న్వజనరహితో రోగార్తోవాతరుణప్రజాతా
అచిరప్రసూతాః స్రాగమికోలేఖహరకాదిః శవహరకాదిశ్చ మృతపశ్యో
విధవాః.”

(అని వివాదరత్నాకరము.)

“తరిశశ్చ స్థలశుష్కం గృహ్ణాన్ దళపణాన్ దాప్యః, బ్రహ్మచారి
వానప్రస్థశ్శిష్యగుర్విజీతీర్థాశసారిణాం శుల్కమాదదానశ్చ తచ్చ లేహం
జన్యత్.”

(పశ్యన్తస్పృతి.)

“గర్భిణీ తు ద్వియాసాదిస్తథా ప్రవజితో మునిః,

బ్రహ్మణా లింగినశ్చైవ న దాప్యాస్తారికం తతే.”

౪౦౭

(మను. ౯ ఆధ్యాయం.)

ఋషులవలన నోడసుంకము గొనరాదు. ఆకారణముననే రామ
మూర్తి “ఋషీణాం పుణ్యాకర్షణామ్” అని వచించెను ఋషి
జాతీయందుఁ బుట్టినవాఁడుమాత్ర మే కాక పుణ్యాకర్షణము లాచ
రించువారలకే యోడసుంకము వలదని శ్రీరామమూర్తి యాశ
యము స్పృతినస్తుతమైనది. గంగానదిని దాటి యోడను
దాటింపవచ్చినమునులను బూజించి విశ్వామిత్రుఁ డందుఁ
గొంచెముసేపు కూరుచుండెను. దీనింబట్టి నదీప్రాంతముల నివ
సించువారు ధర్మమని శాస్త్రమున విధింపఁబడినరీతిగా మునులు
లోనగువారిని దాటించుట యాకాలపుటాచారమని మన

మెలుంగవలయును. పుణ్యనదులను దాటినపుడు దేవాలయమునకుం బోయినపుడు క్షణకాలము కూరుచుండవలయు. నన్నది సనాతనసదాచారము. ఏటికి? అనఁగా దేవాలయమునకుంబోయినపుడు శిలావిగ్రహమును జూచి తృప్తినొందరాదనియు, నామూర్తి భగవంతునిరూపములలో నొకటియని భావించి యందుఁ గూరుచుండి దాని మనోగమ్యముగ నొనరించుకొనవలయుననియు, నట్టిధ్యానము నభ్యసించవలయుననియు దీనిసారము. లేనిచో శిలావిగ్రహదర్శనము ఫలవంతముకాదు ఏల?

“స హ్యస్తుమాని తీర్థాని స దేవా మృచ్ఛిలామయాః,

తే పునంత్యురుకాలేన దర్శనాదేవ సాధవః.”

అను శ్రీకృష్ణార్జున కలదుగదా. ‘తే పునంత్యురుకాలేన’ అనఁగా శిలామృత్తికామయవిగ్రహములు చిరకాలమునకుఁ దరింపఁజేయుననఁగా భావమేమి? ఆరూపమును ధ్యానముచేయుఁగా, భగవంతుఁ డాధ్యానవశంపదుఁడై యారూపమున భక్తునకుఁ బొడసూపుననియు, దానఁ దరించుననియు, నాకార్యమునకుఁ జిరకాలము పట్టుననియుఁ దాత్పర్యము.

“వ్రతాంతాత్తా విగతభీర్భ్రష్టచారివ్రతే స్థితః,

మనస్సంయమ్య మచ్చిత్తో యుక్త ఆసీత్ మత్సరః.

౧౪

యంజన్మేవం సదాత్తానం యోగీ నియతమానసః,

శాంతిం నిర్వాణపరమాం మత్సంస్థామధిగచ్ఛతి.”

౧౫

(గీత ౬ ఆధ్యాయం)

అను నీశ్రీకృష్ణార్జునదేశము ధ్యానమును సూచించుచున్నది. నదీదర్శనమునఁగూడ నట్లే యని యెలుంగునది. నదీస్నానము

చేసినంతన ముక్తి రానేరదు. ఆనదిని బరమేశ్వరరూపిణినిగా భావించి ధ్యానించినఁగాని సమగ్రపుణ్యము లభింపదని సారము. కావుననే పుణ్యస్థలమునకుఁ బోయిన నందుఁగలవిగ్రహదర్శనముచేసినంతన లాభములేదు. ఆరూప మర్చారూప మనియు, దానిని మనస్సున నిలిపి ధ్యానింపవలయుననియు, నాధ్యాన మలవాటుకాఁగా,

“సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,

ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః.”

అన్నస్థితి నుండువాడగును. కావున శిలామృణ్మయవిగ్రహములం గాంచి యవి రక్షించునని యేవో తుచ్ఛములగు వాంఛలు గోరక యారూపమును మదినిట్టుకొని పరాత్పరుని ధ్యానింపవలయును. అప్పుడే యాత్మేత్రమును గాంచిన ఫలము నొందును. లేకున్న నించుమించుగా నిష్ఫలమేయని మనము తెలిసికొనవలయునని

“గంగాకూలేశివిష్ణునే వికలాం దద్యతుఃపురిం.”

అన్న శ్రీమద్రామాయణవాక్యము మన కీనీతి నుపదేశించుచున్నది. భగవదర్చనవిషయము నెందుఁ బరికించినను యోగమే ప్రధానముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

“అనన్యార్ఘ్యింకయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే

లేమాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం పహన్యహం.”

అన్నభగవద్వక్తీయందు “సతతయుక్తానామ్” అనఁగా నెల్లకాలము మనస్సును నాయందుఁ గూర్చియుండువారలకని యర్థము. అదియేకదా యోగ మనునది. దీనింబట్టి బ్రాహ్మపూజలు పామ

రులకొఱ కేర్పటుపఁబడినవనియు, మానసికార్చనము జ్ఞానుల
కొఱ కేర్పటుపఁబడినదనియు, మనము నిశ్చయించుకొన
వలయు.

“కపస్యిభ్యోఽధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవాద్ధనః.”

అను శ్రీకృష్ణాపదేశమును మఱువరాదు. యోగమనఁగా
ముక్కు-మూసికొని పామరులను వంచించుటగాదనియు, సర్వ
భూతసమత్వ మలవడవలయుననియు, మనము తెలిసికొనవల
యును. యోగాభ్యాసముచేయువాఁడు పరమతములదూషింపఁ
డని తెలియవలయును. ఏలయనఁగా యోగమున నీ దేవతాభేద
ములు లేవు. జ్యోత్స్వీస్వరూపభ్యాసమే. కావున యోగి
యేమతమునకుఁ జేరినవాఁడైనను భేదబుద్ధికలవాఁడు కానే
రఁడు. కపటయోగులకుఁ దత్త్వము శూన్యముకావున వారే
పరమతముల దూషింతురు. అన్యదేవతల దూషింతురు. దానిం
బట్టి యట్టివారు యోగమనుదాని నెఱుంగరని మనము నమ్మ
వలయును. ఈచోట నాంధ్రీకరణకర్తలయూహలు పరికింపఁ
దగును.

“ఉత్తరం తీరమాసాద్య సంపూజ్యర్షిగణం తదా,

గంగాకూలే నివిష్టాస్తే విశాలాం దదృశుః పురీం.

తతో మునివరస్తార్ణం జగామ సహ రాఘవః,

విశాలాం నగరీం రమ్యం దివ్యం స్వర్గోపమాం తదా.”

అను నీమూలముం బరికింపుఁడు.

“ఋషిగణం నౌ తారణార్థమాగతం సంపూజ్య పూజాపూర్వకం
నివర్త్య నివిష్టాః షణం సి తాః.” (అని గోవిందరాజులు.)

“యైర్వాక్షీతా తేహం గణం సంపూజ్య నివిష్టాస్మీతాః.”

(అని మహేంద్రశీర్షబు.)

వ. “నావయెక్కి యమ్మహానది నుత్తరించి తదుత్తర తీరంబుఁ జేరి, యచ్చటి మునిగణంబులం బూజించి యచ్చట నొక్కింతసేపు విశ్రమించి కొండొకదూరం బరిగి.”

శా. భూకాంతామణిఫాలభూషణమనాఁ బొల్పొందినానావిధాస్తోకశ్రీకరమై కనుంగవకు నెంతో వేడ్కఁబుట్టించుచున్ బ్రాకాగావృతమైనయొక్కపురమున్ భాన్వన్వయాంభోధరా ద్రాకాబుండురఘూత్తముండు గనియుల్లంబందునుల్లాసీయై.
(గోపీనాథరామాయణము.)

క. తనవెంట నదిని దాఁచిం

పనుపచ్చిన మకానివితతి బహుమానమునన్

దనిపి మరలించి తీరం

బున నించుక గూరుచుండి పురియొం డలరన్.

క. కని రపి విశాలయనుపే

రునఁ దగు నాపిదప మునివరుండు దశరథా

వనిపాలసుతులఁ దోడ్కొని

చనియెన్ సత్వరముగా విశాలాపురిక్.

క. సురపురికి దుల్యము మనో

హరమును నై యెనుగు నగరమది యంత ధరా

వరసుతుండు ప్రాజ్ఞుఁ డమ్ముని

సురపతిఁ గని చేతు లొగ్గి శుభతమభిషిక్.

(అంధశ్రీమద్రామాయణము.)

ఈరెండింటికిని మూలమునకుఁ గలసంబంధమును బ్రాజ్ఞులు పరికింతురుగాక. నీతినిగాని సదాచారమునుగాని బోధించుభాగము వదలఁబడియెనా యని పరీక్షింపుఁడు. పక్షపాతమూని నచో నేదియుఁ దోఁపదు. ఒక్కరు మెచ్చినందున నది పూజ్యముకాదు. ఒక్క రిసడించినందున నది క్షీణింపదు. సజ్జనులు మనస్సున నానందించినఁ జాలు. కనుకనే

“నిందతు నందతు వా నన్నపూయురసపూయురత్ర కిం లేన,

యత్సత్తానసగమనామైవేదం మమ తు పాశేయం.”

అని రామకవిగారు వచించిరి. ఈత్రోపనే నేను బ్రవర్తింతును. ఇక యథామూలముగాఁ దెనిగించినారని విమర్శకశిఖామణులు వ్రాసినరామాయణముం జూడుఁడు.

క. ఆరాకొమరునివచనము

గారామునవిని తరించి గాధేయుఁడు ద
ద్భూరమణకుమారులతో
నాబుష్పితతితోనుదగ్గటావని దిగియెక్.

క. సాలంబుల ధిక్కుతకుల

శైలంబుల సౌధకోటిజాలంబుల గు
గ్జాలంబుల ఫలసహితర
సాలంబుల దివిని నగువిశాలానగరిక్.

(వావిలికొలను రామాయణము.)

నేను విమర్శింపఁబూనితినని సజ్జనులు భావింపరాదు. ఆంధ్రశ్రీ మద్రామాయణమున ననేకలోపములున్నవని పాదపూరణములనేకములు గలవని మూలార్థమును బోషింపలేదని కొందఱు

వాణినిరి. ఉండనిండు. లేవనను. వారు యథామూలమని పొగడిన వావిలికొలనువారి రామాయణమును బరికింపుడు. సదాచారమును బోధించుభాగము “నివిష్టాస్తే” వదలి వేయఁబడినది. విశాలానగరవర్ణనమున మూలమున లేనియర్థము తెలుపఁబడినది. ఇట్టివి విమర్శకులదృష్టికి యథామూలము లనియే తోచును గాఁబోలు. నేనిపు డితరులలోపములు చూపఁ బూనలేదు. నారామాయణమున లోపములు లేవనలేదు. ఇట్టివి పరికింపఁబూనిన నన్ని గ్రంథములయందుం గలవు. ఈవిషయము నే నెఱుంగనిదికాదు. కేవలము నారామాయణ మునే విమర్శించినచో నితర రామాయణముల ప్రస్తావము నేను దేదలంపను. వానిని జూపుచు వ్రాసినందున నేయిప్పుడు వ్రాయ వలసివచ్చినది. దీనికి నే నెంతయో పగచుచున్నాఁడను. విధి లేక వ్రాయవలసివచ్చినది. ప్రతిగ్రంథకర్తయందు నాకు మర్యాద కలదు కువిమర్శకులంబట్టి వారిలోపములు చూపవలసివచ్చినది. దీనిని మన్నింతురుగాక. ఇంకఁ బ్రకృత మనుసరించెదను.

“తతస్తేహం సరశ్శ్రేష్ఠ బుద్ధిరానన్త హత్ర సాం,

అమరా ఆజరాశ్చైవ కథం స్యాదు నిరాదుయాః.

౧౬

తేహం చింతయతాం రామ బుద్ధిరానీన్త హత్ర సాం,

క్షోదమంథనం కృత్వా రసం ప్రాప్స్యాదు తత్ర వై.”

౧౭

అనుఘట్టమును విమర్శింతము. కృతయుగమున నాదిత్యులు దైత్యులు మహాబలవంతులుగనుండిరి. వారికి జరామరణములు వ్యాధులులేక జీవించుటెట్లు? అను బుద్ధిపుట్టెను. ఇంక నాలో చింపఁగా శ్రీరవా రాశి మధించిన యద్దానఁ గల్గునమృతమును

సంపాదించితమనునూహయుఁ గలిగెను. అనునదియేక థాసారము. దీననుండువిషయ మేది?

అమృతమును ద్రాగకముందు దేవతలకుంఁగూడ మరణముగలదని యిది మనకుఁ దెలుపుచున్నది. అమర్త్యనిర్జరాది శబ్దము లిటీవలివనియు నేర్పడుచున్నది. సృష్టియందు మరణము లేనిప్రాణి యేదియులేదని యంద తెలుంగుదురు. ఒక్కభగవంతుఁడుతప్ప దక్కినవారు మృతినొందువారే యనుట సిద్ధాంతము. బ్రహ్మదేవుని యొకపగటికాలమునఁ బదునలుపు రింద్రులు పదునలుగురు మనువులు గడతురు. అనఁగా నొకరి వెనుక నొకరుగా నధికారమునకు వత్తురనిభావము. ఇంద్రులు మృతినొందరనియు నధికారముమాత్రము పోవుననియుఁ గొందలు పలుకుదురు. ఆపక్షమున బ్రహ్మలుకూడ నుండవలయును. వీరికందఱకు గృహములు లోకములు భార్యలు కావలయును. ఎన్ని లోకములు చాలకపోవునేమో.

“నిజేనైవ తు మానేన ఆముర్షర్ష శతం స్తృకమ్.” (విష్ణుపురాణము.)

“యుగానాం సప్తలిప్తైశ్చ మన్వంతరమిహోచ్చయే,

కృతాబ్జసంఖ్యా తస్యాం తే సంధిః ప్రాక్ శలబ్దవః.

౧౮

ససంధయస్తే మనవః కల్పే జ్ఞేయా శ్చతుర్థక,

కృత ప్రమాణః కల్పాదౌ సంధిః పంచదశస్త్యన్మృతః.

౧౯

ఇత్థం యుగసహస్రేణ భూతసంహారకారకః,

కల్పా బ్రాహ్మమహిః ప్రాక్తం శర్వరీ తస్య తావతీ.

౨౦

పరమాయుశ్చతం తస్య తయాహారాత్ర సంఖ్యయా,

ఆయుషార్థమితం తస్య శేషకల్పాయమాదిమః.”

౨౧

(సౌరోపనిషత్.)

వీనింబట్టి చూడఁగా బ్రహ్మ కతనిమానము ననుసరించి శత
వత్సములే యాముస్సని స్పష్టమగుచుండ నింద్రాదులమాట
యిటు నే...? రూపనామములుగలదంతయు నశించునదియే.
అక్షరము, సరాతనము, శాశ్వతము ననబడునవ్వస్తువేదో
యదియే శాశ్వతము. దానికి రూపనామములు లేవు. అన్ని
రూపములు, అన్ని నామములు దానివే యగు.

దేవతలు కుడిచి కూరుచుండి జరామరణవ్యాధులు
లేకయుండఁ దగుననికోరుట న్యాయవిరహితమే. ఐనను విశేష
పుణ్యముచేసి యూర్ధ్వలోకముల సంచరించువారుగావున పాల
సంద్రమునుద్రచ్చి యందమృతమును సంపాదించితమని యూహిం
చిరి. అంతకుముందే పాలకడలియందు సుధయున్నయట్లు
వారికిఁ దెలిసియుండెనని మన మూహింపవలయునుగదా. ఇట్లు
లాలోచించునపుడు దేవతలు రాక్షసులు సిద్ధులై యుండిరి
కదా. వారలకెల్ల నట్లుచేయుట మంచిదనియే తోచెను.
అమృతసానమున జరామరణములు వ్యాధులు నెంతకాలము
లేకయుండును? అన్నప్రశ్నమునకు బదులు కొంతకాలమే
యని చెప్పవలసినదేకాని శాశ్వతమనరాదు. పదునలుపురింద్రులు
బ్రహ్మ యొకపగటికాలమున నశింతురనఁగా నర్థమేమి? ఆప
మృత్యువు లేకయుండ జీవింపఁగోరిరనియు, నార్యోగము
సర్వదా యుండఁగోరిరనియు మన మూహింపవలయును. అది
యుంగూడ మానవులకు సాధింపరానికార్యమే. కర్తభూమి
గాక కేవలజ్ఞానభూమియగు స్వర్గమున నుండువారుగాననే
వార లద్దానిని సాధింపఁబూనిరి.

లోకమునందు గొప్పకార్యమును సాధింపఁబూనువారు సంఘముగాఁజేరి భగవంతుని బ్రార్థింపవలయును. దీనికి యజ్ఞమనియు, సత్రమనియుఁ బేరు. తపస్సిచ్చిది కాదు. భగవంతుని బ్రార్థించుట కనేకమార్గము లున్నవి. యోగము ముఖ్యము. తపస్సు తదంతర్భూతమే. వేదపారాయణము స్తుత్యంతర్యామి తము. దానము పరోపకారరూపము. ఇద్ధానివలన ద్రవ్యప్రీతి విడనాడుట యనుసద్గుణ మిలవడును. ఇవన్నియు భగవదనుగ్రహము గల్గింపఁజేసేవాఁడనములు. దేవతలు తపస్సుచేయఁజాలరు. కావుననే సంఘముగాఁజేరి భగవంతుని బ్రార్థింప నెంచిన మన మూహింపవలయును.

“నాహం వేదైర్న తపసా న దానేన న చేజ్జియా,

శక్య విమవిధో ద్రష్టం దృష్టవానసి హం యథా”.

౫౩

(గీత ౧౦ అధ్యాయం.)

అను గీతావాక్యము భగవదా రాధనమార్గములవద్దతి తెలుపుచున్నది. భగవంతుని భజింప నెంచినవాఁడుగా వేదవాక్కులచే వినుతంప నెంచిన యిటు గ్రహింపవలయును. ఈమార్గములు భగవంతుని జగదాకారునిగాఁ జూపింపఁజాలవు. కనుకనే

“భక్త్యా త్వనన్యయా శక్య ఆహమేవం విధోఽర్జున,

క్షాతుం ద్రష్టం చ తత్త్వేన ప్రవేష్టం చ పరంతప.”

౫౪

(నాకంటె నన్యము లేదన్నభావముచే నన్నెఱుంగఁదగును.)
అని శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునునకుం దెలిపెను. దేవతలభక్తి యొక్కరి యందులేక యమృతమును సాధించుకార్యమునందే యుండెను. అనఁగా అమృతమనఁబడునదియే పరతత్త్వము. దానిని సాధింప

ననఁగా దానిదయకుఁ బాత్రులుగాఁగోరుట యని భావము. ఆకార్యమును జేయ నిశ్చయించిరి.

పాలసముద్రమనఁగా నపారనిర్మలస్థానము. అందు భగవంతుఁడు నివాసముచేయువాఁడని పురాణములు తెలుపును. పరిశుద్ధమగుచోట భగవంతుఁడుండుననియే యిందు గ్రహింపఁ దగినవిషయము.

“ప్రతిబోధవిదితం మతమమృతత్వం హి విందతే,

ఆత్మనా విందతే పీఠ్యం విద్యయా విందతేఽన్యుకమ్”.

౪

(కేనోపనిషత్తు.)

అను నీకేనోపనిషత్తు భగవంతుఁడు మృతశబ్దవాచ్యుఁడని తెలుపుచున్నది. ముక్త్యయన్న నమృత మందురు. ముక్త్యయన్న భగవత్తత్త్వమున నైక్యమగుటయేకదా. భగవంతుఁడు ద్వంద్వాతీతుఁడుకాన ద్వంద్వబాధలు గలతావున నుండఁడు. గాఢాంధకారముగా నున్నతావును దాఁటిపోవఁగా సముద్రజలముల నొకడివ్యభవనము కనఁబడెనని శ్రీభాగవతమునఁ గలదు.

“అకాలాకం తథాతీత్య వివేక సుమహాత్మకః.

౪౮

తత్రాత్మానైస్సన్మగ్నీవ మేఘపుష్పపలాహకాః,

తమసా భ్రష్టగతయా బభూవుర్భరకర్షభ.

౪౯

తతః ప్రవిప్లస్థలిం నభస్యతా బలీయనై జద్భృహదూర్తిభూషణం,
తత్రాద్భుతం వైభవసంధ్యమక్రమంబ్రాజన్తః ప్రభవమాప్రశోభితం.”

(౧౦ స్కం. ౮౯ అధ్యాయం)

శ్రీరవారాశి భగవంతునిస్థానమనియు, నందుండువారు జరామరణపరితులనియు నన్ని పురాణములు తెలుపుచున్నవి. అనఁగాఁ

దమోగుణము వ్యాపించుస్థలముల మీఱి పరిశుద్ధసత్త్వ
గుణము వెలయుతావులకుఁ బోయినఁగాని భగవంతుని దర్శించు
వలనుపడదనియే దీనిసారము. మృతిలేనిదికదా యమృతము.
అక్షరమనఁగా నదియే. శాశ్వతమనఁగా నదియే. ఇట్టివస్తు
వేదో కనుఁగొనినఁగాని తమ కీచింతపోదని వారెంచిరని
సారము గ్రహింపవలయును.

మందరపర్వతమును బాలసంద్రమున వైచి మథించిరి.
వాసుకిని గవ్వపుఁద్రాడుగా నొనరించిరి. అనువిషయమునుండి
మనము గ్రహింపఁదగునర్థము గలదు. అది చాల ముఖ్యము.
ఆశను బాశములతోఁ బోల్తురు.

“అశాపాశశతైర్బద్ధాః కామక్రోధపరాయణాః,

ఈహంతే కామభోగార్థమన్యాయేనార్థసంచయాత్.” ౧౨

(గీత ౧౬ ఆధ్యాయం)

అన్నగీతయే యిందులకుఁ బ్రమాణము. వాసుకి సర్పరాజు.
క్రూరజాతిగలవాఁడు. దానికిఁ బర్వతమునకుఁ జుట్టిరనఁగా
దైర్యమున నాశను నిర్బంధించి యని భావము. దైర్యమున
కుపమానము పర్వతముకదా.

శబైశ్చనైవపరమేష్టుద్ధ్యా భృతిగృహీతయా,

అన్నగీతావాక్యము ననుసరించి “భృతిగృహీతయా” దైర్య
మున గ్రహించి యనునర్థము చేసికొనవలయును. కావున
మనోదైర్యమున నాశను గట్టిపెట్టిరని సారము. అనఁగా నమృత
శబ్దవాచ్యుఁడగు భగవంతు నారాధించి తమమనోవాంఛను
సఫలతనొందఁజేయఁబూని వారెల్లరు దానికిఁ బ్రధానప్రతి
బంధకమగు నాశాపాశమును బర్వతమువంటిదైర్యమునఁ

జిక్కబట్టి నిర్మలస్థానమున నున్న వానిగాభావించి యారాధింపఁ బూనిరని మనమూహించు టుత్తమము. ఈకథనుండి గ్రహింపఁ దగువిషయసార మిదియే.

లోకమున నెవ్వఁడుకాని పరమేశ్వరు నారాధించి తదనుగ్రహము నొందవలయునన్నఁ, దొలుత యోగము నభ్యసించి మనోహృద్యముగలవాడయి యాశాపాశమునకు లోఁబడక, యమృతసాగరమున ననఁగా శాశ్వతమగుపదమున నెలకొనియున్న పరమతత్త్వము నుపాసించవలయుననియు, నట్టి యారాధనముననే యాతత్త్వము కటాక్షించుననియు, దక్షుం గలపూజావిశేషములకంటె ధ్యానమే నిరుపమానమనియు మనము తెలిసికొనవలయును. ఇంకఁ దరువాతివిషయమునకుం గడంగుదము.

“అథ పర్వసహస్రేణ యోక్తసర్పిశిరాంసి చ,
వసుంశ్చతివిషం తత్ర దదంశుర్దశఃసైశ్చిలాః,
ఉత్పపాశాస్త్రిసంకాశం హాలాహలమహావిషం,
తేన దగ్ధం జగత్సర్వం సచేవానురమానుషం.”

అనుభాగమును విమర్శింతము.

దేవదానవు లాపాలకడలిఁ ద్రచ్చుచుండఁగా వేయి వత్సరములు గతించెను. వాసుకి యాబాధకుఁ దాళఁజాలక ఫణములచే నాకొండతొలను గఱవఁగా నవి యగ్ని కణములం బోలి మండుచు హాలాహలవిషముగాఁ గాల్పందొడంగెనని కథాభాగము. ఈభాగమునఁ గలకథకు శ్రీభాగవతమునఁగల కథకు భేదము కన్పట్టుచున్నది.

“నిర్మధ్యమానాదుదభేరభూద్విషం మహోల్బణం హాలాహలహ్వమగ్రతః”

సంక్రాంతమీనోన్మకరాహికచ్చపాత్రిమిద్విప్రగ్రహతిమింగిలామలాత్. ౧౮
తదుగ్రవేగం దిశి దిశ్యుపర్యణో విసర్పదుత్సర్పదసహ్యమస్తతి,
భీతాః ప్రజా దుద్రువురంగనేశ్వరా అరక్ష్యమాణాశ్శరణం సదాశివం”.

(శ్రీభాగవతము ౮ స్కం. ౭ అధ్యాయం.)

మథించుచుండఁగా సాగరమునుండి సర్వభూతభయంకరమగు
హాలాహలవిష ముప్పటిల్లెనని భాగవతకథాసారము.

ఈభాగమును దెలుపురామాయణభాగమున విషప్రా
దుర్భావము, శంకరుఁడు దానిం బానముచేయుట అనుభాగ
ముగల మూలమునకుఁ గుండలీకరణము చేయఁబడినది. అధిక
పాతశ్లోకములని తలంచి గోవిందరాజులు వ్యాఖ్య వ్రాయక
వదలిరి. కుండలీకరణముచేసినవారు గోవిందరాజపక్షవలంబ
కులే. ఇట్లేల జరిగినదనఁగా నిందు మహర్షులు దేవతలు శంకరు
నీయాపత్తును దొలఁగింపుమని ప్రార్థింపఁగా శ్రీమహావిష్ణువు
కూడ సాక్షాత్కరించి శంకరునిం బ్రార్థించుచు

“అగ్రభూజామిహం మత్వా గృహణేదం విషం ప్రభో.”

అని పలికినట్లున్నది. విష్ణువీశ్వరుని బ్రార్థించెనన్న గోవింద
రాజులకుఁ బ్రాణాంతముగాఁ గనఁబడియుండును. కావున
సాభాగమంతయు నధికపాతముగా వదలిరి. అయ్యో! పాపము!
మతాభిమానసిశాచ మాపండితోత్తముల నెట్లు లావేశించి
విభ్రాంతుల నొనర్చెనో చూడుడు. ఇట్లు వీరు వదలుటచే
నింకొక్కయాపద వీరికిం గలిగినది. కాని దానినైన నంగీకరిం
చిరి. అదేదనఁగా శ్రీమహావిష్ణువు కూర్తావతారమున మంద
రాత్రిని ధరించె ననునదియే. అవిపోయిన మానెఁగాని శంకరు
హరి ప్రార్థించెనన్నమాట వీరికిఁ గంతపాశమైనది. తుచ్ఛమతాభి

మానము ! ఔరా ! గోవిందరాజు లెంతటిమహాపండితులు !
వారినే యిట్టిగతిపాలు చేసినదే. ఇంకక బామరుల నెట్టిగతులం
బట్టించునో మహాత్ము లూహింతురుగాక. గోవిందరాజులుగా
రీభాగము నధికపాతమనిరి కాని శ్రీమహాభాగవతమునంగల
యీకథ ననజాలరు. ఆపన్నార్తిహరుడు శంకరు డన్నమాట
యెవ్వరు తొలగింపజాలరని భాగవతము వేనోళ్ల జాటు
చున్నది.

ఇంక మనకథకు మరలుదము. వేయివత్సరములు మఢిం
పగా వారెల్ల రొక్కచోఁ జేరి మనశ్శాంచల్యము సరికట్టగా
నాశాపాశమును సాగకుండ ఛేదింపబూనగా నని యర్థము
గ్రహింపదగినది. వాసుకిఫణములు పాపాణములు కఱవఁగా
విషమును వెడలఁగ్రక్కఁగా మహాగ్ని సుకాశమగు హాలాహల
మనువిష ముద్భవించి జగంబుల రూపుమాపం జేయఁబూనెను.
అనుదాని కర్థ మేమనఁగా:

“అనంశయం మహాబాహో మనో దుర్నిగ్రహం చలం,

అనయశాస్త్ర నా యోగో దుష్ప్రస ఇతి మే మతిః,

వశ్యాత్త నా తు యతతా శక్యోఽవాప్తముపాయతః.”

3౬

(గీత. ౬ ఆధ్యాయం)

అన్న శ్రీకృష్ణోపదేశము ననుసరించి మనోనిగ్రహము లేని
వారలకు ఫలసిద్ధి గలుగనేరదు. విజితేంద్రియులు గానిచో
యోగము దుష్ప్రసము స్థిరమనస్కులు ప్రయత్నము చేసిన
శాస్త్రోక్తిరీతులచే నది సాధ్యమగును. కావున దేవదానవులు పర
తత్త్వముననుగ్రహమును సంపాదింపబూనగా “శ్రేయాంసి
బహు విఘ్నాని” అన్నన్యాయము ననుసరించి యామనస్సు

వారిని జితేంద్రియులనుగా నొనరించెనని యర్థము. అదియే హాలాహలవిషముగాఁ దోచి వారలను బాధించెను.

లోకమున మహాఫలము నాశించి భగవంతు నారాధింపఁబూనువారల క నేకవిఘ్నములు కలుగును. మనస్సు తిరుగఁబడును విశేషించి క్రోధమును గల్గించు క్రోధ మగ్నిజ్వాలలంబోలి బాధించును. ఇంద్రియములను దపింపఁజేయును. విషపానముచేసిన నెట్టిబాధలు కలుగునో యట్లే దేహేంద్రియములను గాల్చుబూనును. అట్టి సకలకష్టములకు నోర్పుకొని భక్తులకు సుఖమునే కల్పించుమూర్తిని గల్పించుకొని ధ్యానింపవలయును. దీనికే శరణాగతి యనివేరు. ఆస్థితీయందుండుభక్తుఁడు భగవంతు నిష్ఠికష్టములకు లోనుచేయక నన్నుద్ధరింపుమాయని ప్రార్థింపవలయును. అనువిషయమును మనము గ్రహింపవలయును.

పాలసముద్రమున నుండుభగవంతు నేల ప్రార్థింపవలయు ననఁగా ధ్యానమునకు శాంతము కావలయును. శాంతికరములగుపదార్థములనే భుజింపవలయును.

“సత్వాదురూపా సర్వస్య శ్రద్ధా భవతి భారత,

శ్రద్ధామయోఽయం పురుషో యో యచ్ఛ్రద్ధస్స వివ సః. 3

ఆయుస్సత్త్వబలాఽగృహభిప్రీతివివర్ధనాః,

రస్యాస్మిన్నధాన్తిరా హృద్యా ఆహారాస్సాత్త్వికక్రియాః. ౪

మనఃప్రసాదస్సౌమ్యత్వం మానమాత్మవినిగ్రహః,

భావసంతుష్టిః త్యేక త్తపః మానసముచ్ఛయే.”

౧౬

(గీ. ౧౭ ఆధ్య.)

అన్న కృష్ణపర బ్రహ్మోపదేశప్రకారము ఆహారాదులు సాత్త్విక

ములు గావలయును. అట్లుగానిచో నాప్రయత్నము బాధించు ననిసారము. కావున మహానీయులు శ్రీమహావెంట్టువును బ్రార్థించు నపుడు ఊరాంభోధిస్థమగు మణిమయసౌధాంతరస్థునిగా ధ్యానింతురు. ఈవిషయమునే శ్రీశంకరాచార్యులుగారు సౌందర్యలహరియందు,

“సుధాసింధోర్నభ్యో నురవిటపివాటీపరివృతే,

మణిద్వీపే సేవోపసనపతిచింతామణిగృహే,

శివాకారే మంచే పరమశివవర్ణంకనిలయాం,

భజంతి త్వాం భక్త్యాః కతిచన చిదానందలహరీం.”

౦

“అత్రేదమనసంధేయం. భగవత్పాదాచార్యాస్సమయవకపారద్యత్వానః సమయాచారప్రవణాః సమయరూపాం స్తువంతి. సమయాచారో నామ అంతరభూతరతిః.” అని వ్యాఖ్య.

మహాత్ములెల్లరు శాంతసముద్రునిగాఁ బరతత్త్వమును ధ్యానింతురని మన మీయుదాహరణములనుబట్టి యెఱుంగవలయును.

అప్రకారమే దేవదానవు లజరామరత్నమును గోరి సుధాసింధుమధ్యస్థునిఁ బ్రార్థించిరి. విజితేంద్రియులు కారు. కావుననే వారలమనస్సు లోఁబడకపోయెను. అదియే వారికి విషముగాఁగ దానిబాధలకు వారు లోఁబడిరి. దీనింబట్టి తపశి ఫలమును గోరువారనఁగా భగవద్దర్శనమునుగోరువారు రాఁగల బాధలకు నోయ్యకొని భగవత్తత్త్వమును ధ్యానించుచు శరణాగతి నొందవలయుననియు, నెల్లుచేయుటచే ఉపాసకునకుఁ గల యహంకారము నశించుననియు సారము.

“అథ దేవా మహత్తానం శంకరం శరణార్థినః,

జగ్గుః పశుపతిం రుద్రం త్రాహి త్రాహితి తుష్టువః.

ఏవముక్తస్తతో దేవైర్దేవదేవేశ్వరః ప్రభుః,

ప్రాదురాసీత్తతోఽత్రైవ శంఖచక్రధరో హరిః,

ఉవాచైవం స్థితం కృత్వా రుద్రం శూలభృతం హరిః,

దైవతైర్నత్యమానే తు యత్సూర్యం సముపస్థితం,

తత్త్వదీయం సురశ్రేష్ఠ సురాణామగ్రజోఽసి యత్.

ఆగ్రపూజామిమాం మత్వా గృహణేదం నిషం ప్రభో,

ఇత్యుక్త్వా చ సురశ్రేష్ఠస్తత్రైవాంశరథీయతః.”

అనుభాగమున నొక్కరహస్యము కలదు. దాని నెఱుంగవలయును. అదియే వృద్ధికాముఁ డవశ్యము తెలిసికొనఁదగినది. జన్మఫల ముదయే.

శరణార్థులగు దేవత లుదారహృదయుఁడయి భక్తులకు సుఖముగూర్చు సదాశివునికడకుం బాటి కాపుకాపుమని ప్రార్థించిరి. అత్తరుణముననే భగవంతుఁడు విష్ణుమూర్తియు నట సాక్షాత్కరించి స్థితవక్త్రుడై మహాత్మా! దేవతలు మధించు చుండఁగాఁ దొలుత నేది కలుగునో యది నీదియే యగుంగదా. దేవతలకెల్లఁ దొలుతఁ గలిగినవాఁడవు నీవేకదా. కావున సగ్రపూజగా భావించి యీవిషమును బరిగ్రహింపుము. అని తెలిపి యంతర్ధానమయ్యెను అనునదియే కథాసంగ్రహము. దీనినుండి మానవుఁడు గ్రహింపఁదగువిషయ మేది?

తపోవిఘ్నములు పొడసూపుట స్వభావము. అయ్యవి నియత్తిని బరీక్షించుటకే యని తెలియందగు. ఆస్థితియందు భక్తుఁడు దీనుఁడు కారాదు. భగవంతుని శరణాగతి నొందవలయును. “త్రాహి త్రాహి” యనుభావముకలవాఁడు కావలయును.

కాపాడుము. కాపాడుము. అనుపదములు నిరహంకారతను
దెలుపును. ఆస్థితీయందు భగవంతుఁ డాతని శ్రమములపాలు
చేయఁడు. కరుణించును. పరిక్ష పూర్తియైనదికదా. శరణా
గతుని శ్రమపెట్టువారుండురా? మానవులే యాధర్మము నను
వర్తింప నీకక గరుణాసముద్రుడగు భగవంతునిమాట చెప్ప
వలయునా?

ఆతరుణమునఁ బిలువనిపేరంటముగా నా రాయణమూర్తి
యేల కనఁబడవలయును? అని కొందఱు ప్రశ్నింపవచ్చును.
అట్లడుగుట మంచిది. ఉత్తరమేమనఁగా వినుఁడు. దేవతలు
తొలుత నమృతత్వము నొందఁగోరిరి. ఇంచుక శ్రమము కలు
గఁగా మనోహార్యములేక శంకరుని గొలువఁబోయిరి. కావున
వారలమనస్సు నిశ్చలతఁ గాంచలేదని స్పష్టమయ్యెను. వారల
సంకల్పము మంచిది. కాని పద్ధతిచక్కని దింకను వారికి లభింప
దయ్యెను. కావున వారలకు భగవత్తత్త్వము బుద్ధిచెప్పనొచ్చెను.
వారలకుఁ గలభేదబుద్ధిని బోఁగొట్టఁదలం చెను. విష్ణురూపమునఁ
దోఁచెను. అంతకుముందు దేవత లెఱింగినవారు త్రమూర్తులే.
కనుక వారికి విష్ణురూపమునం దోఁచి వారిపక్షముగా నామహా
దేవునితోఁ బ్రథమపూజ్యుడవు ప్రభూ! నీవేకదా. వారు
కోరినదానిలోఁ దొలుతవచ్చినవిషము నగ్రపూజగా గ్రహింపు
మని వేఁడెను. దుగిఖ రాహిత్యమే సుఖమగును. ఈవిషము
ననఁగా గష్టమును దొలఁగింపుము. తరువాత వారి కభేదబుద్ధి
గలుగునని శంకరుని బ్రార్థించునెపమున దేవతలకు హితము
తెలిపెనని సారము.

ఈఘట్టమే శివకేశవాభేదమును దెలుపుచున్నది. ఎన్ని గ్రంథముల నిట్టి యుపదేశములున్నను గొందఱును వట్టిదల వదలదు. వీరవైష్ణవు లంగీకరించిన విష్ణుపురాణమున నైదవ యంశమున నిట్లు కలదు.

“యష్టద్దత్తవతో బాణో జీవతామేష శంకర,

త్వద్వాక్యగౌరవాదేకస్తయా చక్రం నివర్తితం.

౪౬

త్వయా యదభయం దత్తం కదత్తమఖిలం మయా,

మత్తో విభిన్నమాత్మానం ద్రష్టుమర్హసి శంకర.

౪౭

యోఽహం సత్యం జగచ్ఛేదం సదేవానురమానుషం,

మత్తో నాన్యదశేషం యత్తత్త్వం జ్ఞాతుమిహర్హసి.

౪౮

అవిద్యామోహితాత్మానః పురుషా భిన్నదర్శినః,

వదంతి భేదం పశ్యంతి చాపయోరంతరం హర.”

౪౯

(33 అధ్యాయం.)

శ్రీభాగవతమునుండి మున్నే యుదహరించితిని గదా. నీవే నేను. నేనే నీవు. మనకిరువురకు భేదముగలదనువా రజ్ఞానులని కదా శ్రీహరి చెప్పెను. విష్ణు శ్రీభాగవతములయం దిట్లుండ వానిగూడ నంగీకరింపని మహాత్ముల కొక్కనమస్కారము తెలిపి సాగనంపి తరువాతివిషయము నెఱుంగుదుము. ఈభాగ మునుండి నేర్చుకొనఁదగినవిషయ మేమని పరిశీలింతము.

భక్తిజ్ఞానయోగములు సమ్మిళితములుగా నుండవలయు. అప్పుడే భగవదారాధనము విధివిహితమగును. అట్టివారే సమ దర్శనులగుదురు సమదర్శనులకు భేదబుద్ధిపాడము నవకాశమే లేదు. భేదబుద్ధికలవారలకు భక్తి దృఢతం గాంచదు. వారు భక్తియున్నట్లు నటించుదురు. భేదబుద్ధి యగ్ని వంటిది. మనస్సును

గాల్చుచుండును అది తొలంగినఁగాని భగవత్తత్త్వము గోచరింపదు. శాంతియుఁ జేకూరదు. దేవతాదూషణము చేయువారిమనస్సున శాంతికిఁ దావేలేదు. కావున దానిని మాని సర్వదేవతామయుఁడు భగవంతుఁడని నమ్మి యెల్లభూతములయందాతనినే నూచుచుండవలయును. అస్థితి యెప్పు డలవడునో యప్పుడు భక్తుఁ డనంబడును. అట్టిస్థితియందు మన మున్నారమా యని తమ్ముఁడామే పరీక్షించుకొనవలయును. అంతియకాని యింకొకరిమూలమున నిది కాదు. ఈనీతిని శ్రీమహావిష్ణువు శంకరుని విషము పానముచేయుమని తెల్పినభాగమునుండి మనము గ్రహింపవలయును. ఆవిషమును శ్రీమహావిష్ణువు పానము చేయఁజాలకపోఁడు. ఎవ్వరివలన నేపనిసాగింపవలయునో ఆమహనీయుఁ డెఱుంగును. తన్ను భగవంతుడని నేపించునారు శంకరుని దూషింపఁగూడదనియు, దనకు శంకరునకు భేదమే లేదని వా రెఱుంగవలయుననియు, నీరీతిగాఁ దెలిపెనని మన మెఱింగిన భేదబుద్ధి నశించును. తరణోపాయము దొరకును

“దేవతానాం భయం దృష్ట్వా శ్రుత్వా వాక్యం తు శార్థిణః,
హోహలవిషం ఘోరం స జగ్రహామృతోపమం,
దేవాన్ విప్రజ్ఞ దేవేశో జగామ భగవాన్ హరః.”

అను నీభాగమును బరికింతము.

దేవతలప్రాణభీతియు భగవంతుఁడగు శ్రీహరివాక్యము నెఱింగి, భయంకరమగు నావిషము నమృతతుల్యముగాఁ ద్రావి శంకరుఁ డరిగెను. అన్నది కథాభాగము. దీనినుండి మనము గ్రహింపఁదగిన దేని? శంకరునకు నించుకంతయు నీకార్యమున

లాభములేదు. స్వాధైర్యకతత్పరులగు దేవత లడుగువారు. పదార్థము ప్రాణాంతకరమగువిషము. అట్టిచో శంకరుడు అమృతముగా దాని ద్రాగెను. అనఁగా నెవ్వఁడు సర్వదర్శనుఁడై యాత్మలాభము నించుకంతయుఁ గోరక పరాధైర్యకతత్పరుఁడై పరోపకారముచేయుఁ బ్రోత్సహించు పెద్దలమాట లాలకించి యట్టికార్యము చేయుచో యాతఁ డుత్తమపురుషుఁ డనఁబడు నని యీకథ మనకుఁ దెలుపుచున్నది.

విషము త్రాగ శక్యమా? ఇది విశ్వాసార్హమా యని కొందఱు ప్రశ్నింతురు. మనబోంట్ల కది శక్యముకాదు. కాని మహాత్ముల కది కేవలము స్వల్పకార్యమగును. ఆత్మశక్తిగలవారలకు సాధ్యము కానిపని యుండదు. సమదర్శినులగువారి సేహూరపదార్థము నేమియుఁ జేయఁజాలదు.

“విషం న దేహే క్రమతే తదీయే దష్టే నహోరైరపి పన్నగేంద్రైః”

అని యోగశాస్త్రము తెల్పుచున్నది. వాయువును బ్రాణాయామ పద్ధతిని లోఁబఱచుకొనినదానికిఫల మిది కావున, యోగ సిద్ధులకు మనకు దుర్ఘటములగు కార్యములు సులభతమము లుగాఁ దోచును. ఆత్మశక్తి కసాధ్య మేదియుండును? అది లేక మన మిట్లు సంశయింతుము. క్రూరసర్పములు హారము లుగాఁ గలశంకరునకు విషమమృతముగాక మతేమగును? భేద బుద్ధిగలవారలకుఁ బదార్థము లెల్ల వేలువేలుగాఁ దోచుట సహజమే. కావున నిందు వింతయనఁదగిన దేదియు లేదు. మనకుఁ గలయల్పబుద్ధిచేత నెంతటిసూక్ష్మకార్యమైన నసాధ్యమని తలంతుము. దీనిచేత శాస్త్రవిశ్వాసము తొలఁగును. అలౌకిక

దృష్టి పొడసూపుమార్గమే తొలంగును. కావున నల్పబుద్ధుల
మాని యోగకాస్త్రము విధిప్రకార మభ్యసించిన నీశంకలు
తొలగి భగవత్తత్త్వమున విశ్వాసము కలుగును.

“బ్రహ్మేకాథ పాతాళం మంథానః పర్వతోఽనఘ,
తతో దేవాస్సగంధర్వాస్త్రుష్టువర్తధనుదనం,
త్వం గతిస్సర్వభూతానాం విశేషేణ దివౌకసాం,
పాలయాస్తాన్ మహాబాహూ గిరిమధ్యదుర్హరస్యి.
ఇతి శ్రుత్వా హృషీకేశః కామతం రూపమాస్థితః,
పర్వతం పృష్ఠతః కృత్వా శిశ్నే తత్రోదధా హరిః.”

కథాభాగము విధితము. ఈకథ మన కే విషయమును బోధిం
చును? మానవుడు తాంజేయఁబూనుకార్యమున నెన్నియో
కష్టములు గలుగును. అట్టితఱి దీనుఁడు కారాదు. గతి యెవ్వఁ
డని యాలోచింపవలయు. సర్వేశ్వరుఁ డొక్కఁడే గతి యని
నవ్వువలయును. తదేకాగ్రమనసుఁడు కావలయును. అస్థితి
యందుఁ బెక్కండ్రు దేవతలు కలరన్న భావము తోచరాదు.
అథారభూతుఁడు శరణ్యుఁడు సర్వకర్త యొక్కఁడే కలఁడన్న
భావము స్థిరపడవలయు. అట్టిభక్తునకుఁ బరతత్త్వము తత్కా
ర్యసాధనార్హ రూపమునఁ బొడకట్టును. ఆఫలమున కతఁ డర్హుఁ
డగునేని దానిని సాధించి యొనంగును. అనర్హుఁడని చింతఁ
దీర్చిపోవును. కావున నహంకారమును మాని విపత్తులయందు
మానవులను నమృత భక్షిశ్రద్ధలుగలిగి సర్వేశ్వరు నొక్కనినే
ధ్యానింపవలయును. తఱచుగా దృఢభక్తికుదురుట ఫలము
నొందువారలకే యని మన మెఱుంగవలయును. చంచలబుద్ధిచే
నెండఱినో యాశ్రయించిన నాకార్యము నెఱవేఱదు.

“మాం చ యోఽవ్యభిచారేణ భక్తియోగేన నేవతే,
న గుణాన్ సమతీత్యైతాన్ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే. ౨౬

(ఆధ్యా. ౧౪)

చన్దనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కరు,
మామేవైవ్యసి యుక్త్యైనమాత్మానం మత్పరాయణః. ౩౪

(ఆధ్యా. ౯)

మ క్షః పరతరం నాన్యత్కించితస్తి ధనంజయ,
మయి నర్వమిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ. ౨. (ఆధ్యా. ౨.)
మచ్చిత్తస్సర్వదుర్గాణి మత్ప్రసాదాత్తరివ్యసి,
ఆథ చేత్తమహంకారాన్న శ్రోష్యసి వినంశ్యసి.” ౧౮. (ఆ. ౧౮.)

అను నీగీతావాక్యములు పైవ్రాసినయభిప్రాయమును సిద్ధాం
తముచేయుచున్నవి. భగవత్తత్త్వ మేదియని కనుగొనుటయే
జ్ఞానమని మనము నమ్మవలయును.

“ఉచ్చైశ్శ్రీవా హయశ్రేష్ఠా మణిరత్నం చ కాస్తుభం,
ఉదతిష్ఠన్నరశ్రేష్ఠ కథైవామృతము క్తమప్. ౨౬
ఆథ తస్య కృతే రామ మహానాసీఘ్రిలక్షయః,
అదితేస్తు తతః పుత్రా దితేః పుత్రానసూదయన్. ౨౭
యద్ధమాసీన్నహాఘోరం వీర! త్రైలోక్యమోహనం.” ౨౮

ఇందుఁ గొన్ని ముఖ్యవిషయములు గలవు. కథాసారము సుల
భము

మనస్సును మోహింపఁజేయువస్తువులలోఁ గాంతాకనక
ములు ప్రధానములనుట సర్వజనవిదితవిషయము. ఈకథయం
దవిరెండును గలవు. అప్పరసలు, రత్నములు, హయరత్నము
లోనగునవి కనఁబడెను. ఎవరు బలవంతులలో వారెల్ల వాని

వాని గ్రహించిరి. విషము పుట్టినప్పు డొక్కడైనను గావలయు నన్న వాడు కానరాడు. ఆపదార్థములపిదపఁ దమకు కోరినయమృతము దొరకెను. అంతకుముందుఁగల శాంత మేగిరిపోయెను. కలహమున కారంభించిరి. ప్రాణముల లెక్కింపక పోరాడిరి. వితిపుత్తులగు రాక్షసులు వెక్కిరింపు మడిసిరి. కులక్షయకరమగు మహాసంగ్రామము చెల్లెను. లోభ మొత్త పని చేసెను! కావున సర్వదుర్గణమూలము లోభము. దానిని మానుట మేలని సామాన్యముగా నీకథనుండి గ్రహింపవలసి నది.

మఱొకవిశేషము కలదు. దాని నెఱుంగుటయే ముఖ్యము. భగవత్కరుణను బడయఁగోరినవారి కెన్నియో యంత రాయములు కలుగును. మోహమును గల్పించువస్తువులు తోఁచును. అవియే ప్రకృతినికారములు. అట్లవి కనఁబడుట చిత్రశుద్ధిని బరిక్షించుటకే యని యెఱుంగవలయు. తపస్సనఁగా నసిథారావ్రతముచంటిది. దానినుండి కృతార్థుడగుట మిక్కిలి కష్టము. అట్టివస్తువులు తుచ్ఛములని భావించి వానిం బడయఁగోరక యెవ్వఁడు తన భ్యానమునందే తత్పరుడయి యుండునో యతఁడు భన్యుండగు. ఏమాత్రమైన నాసించినా యభవతితుండగును. దేవదానవు లట్టివారుకాక స్వాధిష్ఠరా యణులై రణ మొనరించి నిహతులైరి. అనఁగా లోభమును మానినవాడే భగవదనుగ్రహపాత్రుడగును. కావున సర్వానర్థమూలమైన లోభమునువదిలి నిర్తముండు నిరహంకారుడనై భగవత్సేవ చేయవలయుననువిషయమును మనము గ్రహింపవలయును.

“అథ వర్ష సహస్రేణ సవండస్సకమండలుః,
 పూర్వం ధన్వంతరిర్నామ ఆపృరాశ్చ శువర్చసః.
 అపృనిర్వృథాదేవ రస ప్రస్తావ్యరస్త్రియః,
 ఉత్పేతుర్మహశ్రేష్ఠ తస్మాదపురసోఽభవత్.
 న తాస్త్వని పరిగృహ్ణంతి సర్వే తే దేవదానవాః,
 ఆచ్రతిగ్రహణాత్తాశ్చ సర్వాస్సాధారణాస్సన్పుతాః.”

ఆనుభాగము పరిశీలింపుడు. పాలకడలినుండి కమండలువు హస్తమున ధరించి ధన్వంతరి యవతరించెను. తరువాత నసంఖ్యాకలగు నచ్చరమిన్నలు పొడసూపిరి. వారిని దేవదానవులలో నెవ్వరు వరింపకపోయిరి. కావున వారు సాధారణులైరి. అనఁగా వేశ్యలయిరని యర్థము. జలముల మధించుటంజేసి రస ముదయించెను. ఆరసమునుండి కలిగినవారొట నప్పరస లనంబరంగిరి. అని కథాసంగ్రహము. ఈకథ విన్నంతన కొందఱు నవ్వుదురు. కథకుఁ గాళ్లు లేవన్నమాట తగినదే యందురు. కాని యీకథ మనకుఁ దెలుపునీతిమాత్రమే గ్రహించినఁ గృతార్థులమగుదుము. ప్రాచీనులతాత్పర్య మేమనఁగా

“కథాచ్చలేక బాలానాం నీతి స్తదిహ కథ్యతే.”

యన్నసూక్తిని బ్రథానముగాఁ జేసికొని కథయం దందందుఁ జిత్రములు కల్పింతురు. పామరు లవ్యాని కచ్చెరువందుదురు. అంతియ వారికిఁ దృప్తి. వారికంటె బుద్ధిమంతులు కథాసార మేమని యూహింతురు. దేవతలు రాక్షసులు పాలసంద్రమును జీలుకఁగా దేవకాంతులు పుట్టియుండవచ్చునని నిశ్చయింతురు. వారలకంటె బుద్ధిమంతు లీకథయే నీతిని దెలుపునని తలంతురు.

తత్సారమును గ్రహించి యీకథ మన కిట్టి మహాపాపము మొనరించెనని యానందింతురు. సముద్రజలముల జిట్టిపాత్రము వైచిన దనశక్తికొలదిగా నీటి నాకర్షించును. అంతకుండు బెద్దపాత్రము తనయోగ్యతకు దగినంతనీటిని గ్రహించును. ఇట్లే పామరులు మొదలుకొని జ్ఞానులవఱకు వారివారియోగ్యత ననుసరించి కథార్థమును గ్రహించి యానందింతురు. కాని మూలకథ నాక్షేపింపరాదు. అదియేకదా యిన్నివిధములగు మనస్సులు కలవారలకు నిన్నివిధముల నానందిమము గల్పించినది. రామాయణమునఁగూడ నట్టిరిత్యత లున్న వాయన రాదు. ఎందెని గొన్నితావుల నర్థవాదము లుండవచ్చును. అవికూడఁ గొందఱును బావనాత్మ్యముగాఁ జేయఁజాలును. ఇత నిందలిసీతని గ్రహింతుము.

దేవతలు దైత్యులు జలతత్త్వమును గుఱించి మథించిరి. అనఁగా బంచమహాభూతములలో కాశ్వతమనఁదగినదానిలో నీరు కూడ నున్నదికాన దానిని బరిశీలించిరని భావము. జలములు నారము లనఁబడును. అవియే నివాసముగాఁ గలవాఁడు కాన నారాయణుఁ డనువేరు భగవంతునకుఁ గలిగెను. అట్టి భగవత్స్వరూపముల నుపాసించిరని భావము. వట్టుదలఁబూని పరికింపఁగా వారిమనోధర్మ మెట్టిదని భగవంతుఁడు పరిశీలించెనని భావము. భగవంతుఁడు పరిశీలించెననఁగా దలంచెనని భావము. తడిచ్చాశక్తియగు మహాప్రకృతి వెంటనే విచిత్ర సృష్ట్యల నొనరించెను. సాగరముననుండి కమండలుధరుండగు ధన్వంతరి పొడమె ననఁగా వారికిఁ దోలుత నొకపురుషుఁడు తోచెను. ధన్వంతరి శ్రీమహావిష్ణువే యని భాగవతము తెలుపు

చున్నది. లోకోపకారపరాయణుడు ధన్వంతరియని యంద
తెలుగుదురు. వైద్యశాస్త్రకర్త. పురుషవృక్షి మనస్సును
గలుతనొందింపజాలదు. వారిమనోధర్మము పరోపకారప్రవ
ణము కావలయునని యాధన్వంతరియవతారము బోధించెనని
మెలుగుండగు. వెంటనే యచ్చరలు వేచవేలుగాఁ గనఁబడఁ
జేసెను. ప్రకృతి సకలబ్రహ్మాండముల నొక్కసారిగా ఊణమా
త్రమున నిర్మింపజాలుననగా నొక నచ్చరలఁ గల్పించు టొక
మితకాదు. త్రమూర్తులను గల్పించినభగవతి యీపాటిసృష్టి
చేయఁజాలదన్నఁ బరిహాసమేకదా. ఈవిషయము శ్రీశంకర
గురువర్యులు సౌందర్యలహరియందు

“జగత్సృజే ధాతా హరిరవతి దుద్రః క్షపయతే

తిరస్కర్వన్నేకత్వముసి వపురికప్తిరయతి,

సనా పూర్వస్వర్వం తదిదమచగృహ్లాతి చ శివ

స్తవాజ్ఞామాలంబ్య క్షణచలితయోహృత్ఫలతికయోః.

౨౪

ఈరీతిఁ జెర్పొనిరి.

ఈరీతిగా వారికి ధన్వంతరిరూపమున భగవంతుఁడు,
నచ్చరలరూపమున భగవతియుఁ గనఁబడిరని మనము గ్రహింప
వలయును. ఇదియే వారికార్యము ఫలించుననుటకు శుభ
శకునము. భక్తుఁడగువాఁడు భగవంతు నా రాధించునపు డతని
వాంఛ న్యామరమృతమేని దనసంతోషమును దదిచ్చాకల్పిత
రూపమునఁ గనఁబఱచునని మన మెలుగువలయును. దుస్సం
కల్పమగు నేని ఫలించునని తెలియుకట్టిగుఱుతులు తోచును.
సిహ్నముఁడగు భక్తునివిషయమున నివి యన్వయింపఁగూడదు.
ఉచ్చరమిన్నలంగాంచి వారియందమునకుఁ జొక్కి దేవదాన

పులు పరవశులు కాకపోవుటయే భావిఫలావాప్తికి హేతువని మనమూహించవలయును. ఈవిషయమున మహాకాళీవాక్యమును వినుడు.

“యోమితీరూపసంపన్నా గర్వితా మదకాలినీ

మమ రూపైవ సా శ్చేయా భుష్పేనాపి న తాదయేత్.”

ఈవాక్యము జితేంద్రియత్వము సూచించుటలేదా. భావనా మాత్రమునఁ బరమేశ్వరుఁడు సంతృప్తుఁడగుచు.

“పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి,

కదహం భక్త్యుపహృతమక్వామి ప్రయతాత్మనః.

౨౬

యత్కరోషి యదక్వాసి యజ్ఞహోషి దదాసి యత్

యత్తవస్యసి కాంతేయ కత్కురుష్వ మదర్పణమ్.”

౨౭

(గీత. ౯ ఆధ్య.)

అను నీశ్రీకృష్ణావదేశము వై వ్రాసినభావమును దృఢపఱచెడిది. జితేంద్రియుఁడై సత్సంకల్పముచే భగవంతు నారాధించినంతరాయము లేన్నికలిగినను దుడకు వానియభిమతము ఫలించుననియు, భగవంతుఁడు వాని ననుగ్రహించుననియు మనము నేర్చుకొనవలయును.

“పరుణస్య కఠి కన్యా వరుణీ రఘునందన,

ఉత్పాత మహాభాగా మర్తమానా పరిగ్రహం.

దితేః పుత్రా న తాం రామ జగృహూర్వరుణాత్మజాం,

ఆదితేస్తు మతా వీర జగృహూస్తామనిందితామ్.

అనురాగేనైవైతేయాస్సురాస్తేనాదితేస్తుతాః,

హృష్టిః ప్రముదితాశ్చానన్ వారుణీగ్రహణాత్పురాః.”

౨౫

అనుభాగమునుండి యొక్కచక్కనినీతి తేలేడిని. దానిని విమర్శింతము.

అమృత మబ్బుటకుముందే వరుణపుత్ర కయగు వారు దేవి తన్నెవరు పరిగ్రహింతురో యని చెదకుచు వచ్చెను. అనగా సముద్రాధిదేవతకొమరితయం దెవరు యోగ్యులనగా ఫలభాక్కులు కలరో వారిని బరికింపఁ బ్రత్యక్షమయ్యెనని భావము. పెక్కండ్రు తపస్సుచేయుచుండఁగా నెల్లఁగు ఫలమును బొందఁజాలరు. అందుఁ గొందఁతెయుందురు. కామక్రోధావృతాంతరంగులు శాస్త్రమునఁజెప్పఁబడినట్లు తపం బొనరించినను వారు కోరినఫలము నందఁజాలరు. తపస్సు నిష్ఫలమాయన్నఁ గాదు. దానిచే వారిమనస్సునఁ గలదుర్వాసనలు ఊఁచును. తరువాతఁ జేయుభగవదారాధనము ఫలవంతమగును. అనునీనియమము ననుసరించి ప్రకృతవిషయమును బరీక్షింతము.

దేవతలు శివవిష్ణుభేదము లేనివారు. దైత్యులు విష్ణుద్వేషులు. అదియే వారికిం గలదుష్కర్తవాసన. అది తొలంగవలయును తొలఁగినఁగాని యమృతములభింపదు. సామాన్యదృష్టిఁ గలవారలకు దేవదానవులు సమానముగా శ్రమంపడఁగా నందు దేవతలకుమాత్ర మమృతము శ్రీమహావిష్ణువొసంగుట పక్షపాతముకాదా యని తోచును. ఆయభిప్రాయము తొలఁగించుటకే యీ వారుణిదేవి యవతరించెనని మన మాలోచింపవలయును.

‘మార్గమాణా పరిగ్రహమ్.’

అనువాక్యమున నీయర్థ మిమిడి యున్నది. లేక యున్న వరుణపుత్రక వ్యభిచారిణి యనవలసివచ్చును. అంతకంటె

భావముకలదా? కొందఱు వారుజి యనఁగా మద్యమని
 యర్థము చెప్పుదురు. కాని యాయర్థ మిచ్చట సరిపడదు.
 ఆసంగతముగను దోచును. వరుణపుత్రకయనియే మూలమునఁ
 గలదు. ఆదేవి నావరించువారలకే యమృతము దొరకును. దితి
 జులు వరుణపుత్రకను జూడనొల్లవైరి. భావిభాగ్యము వారికి
 లేదు. అనిందితయగు నాదేవి నదితిపుత్రులగు దేవతలు సన్నా
 నించిరి. భావిభాగ్యము వారికిం గలదు కావున వార లాదేవి
 నారాధించిరి. ఆమెను మన్నింపకున్నందున దితిపుత్రు లనురు
 లైరి. దేవతలు సురలైరి. సురాదేవి యనునర్థము చెప్పినచో
 సకలస్తృతిపురాణేతిహాసాది నిషిద్ధమగు మద్యమును ద్రాగినం
 దున దేవత లెట్లు పూజ్యులైరి? రాక్షసు లెట్లు నిందు్యులైరి?
 ఆయర్థము పొసఁగదు. “సుష్టు రాజంత ఇతి సురాః” అన్నట్లు
 చక్కఁగాఁ బ్రకాశించువా రన్నవేరు దేవతలకు వచ్చెను.
 అదృష్టహీనులు క్రూరస్వభావులు దారుణకర్తారంభులు కాన
 మిగులఁ బ్రకాశింపక దైత్యులుండిరి. అన్నభావమే సత్సమ్మ
 తము. ఇందలినిశేష మేమనఁగా వినుఁడు.

సర్వదేవతలు పూజ్యులు. ఎవ్వరినిగాని మనము తిరస్కరింపరాదు. ఎల్లరయందు నొక్కరితి భావముండుటయే యుత్తమము. అందొక్కరూపము నొక్కనామము మనకు సమ్మతమేని దానిని విశేషించి పూజింపవచ్చును. కాని తక్కినదేవతలదూషింపరాదు. ఇన్నిరూపముల నామముల నధికారముల నెసంగువాఁ డొకభగవంతుఁడేకఁడా. ఇందొక్కని దూషించిన నాపరమాత్ముని శ్రీకృష్ణుని దూషించినట్లే యగును. మనదేహమున నొకయింద్రియమును గట్టపెట్టిన సర్వేంద్రియములు

శ్రమంపడును. ఏల? మనస్సు సర్వేంద్రియముల వ్యాపించి యున్నది. కాన నవిగలవెల్ల బాధపడును. ఆలాగుననే సర్వ మయుండగు నాపరమాత్మ యేవ్యక్తిని దూషించిన నంగీకరిం పడు. అట్టినియతిగలవాడే ఆపరమాత్మకృపకుఁ బాత్రుఁ డగును. లేనిచోఁ బాత్రుఁడు కాఁజాలడు.

“న మాం సుష్కృతితో మూఢాః ప్రపద్యంతే నరాధమాః,
మాయమాపహృతజ్ఞానా ఆనురం భావమాశ్రితాః.” ౧౧

(2 అధ్యాయం)

అన్న గీతావాక్యమునఁ బ్రెవ్రాసినయర్థ మిమిడియే యున్నది.

“తేహం జ్ఞానీ నిత్యయుక్త వికళక్షిరివిష్యతే,
ప్రియో హి జ్ఞానీనోఽత్యర్థమహం న చ మమ ప్రియః.” ౧౨
(2 అధ్యాయం)

దేవతలు భావిభాగ్యప్రచోదితులై యాదేవి నారాధించిరి. కావున భగవదనుగ్రహమునకుఁ బాత్రులైరి. ఈయర్థమును చెలుపుటకే “హృష్టాః ప్రముదితాశ్చానకా” అని మహాకవి వాల్మీకి నచించెను. ఇట్లు వీభాగము భగవంతు ననన్యభక్తిచే నారాధింపవలయు ననువిషయమును బోధించుచున్నది.

“యదాక్షయగతం సర్వం తదా విష్ణుర్నహాబలః,
ఆమృతం సోఽచారత్త్వార్థం మాయామాస్థాయ మోహినీం,
యే గతాభిమఖం విష్ణుమక్షయం పురుషోత్తమం,
సంవిష్టాస్తే తదా యుద్ధే విష్ణునా శ్రభవిష్ణునా.” ౩౦

అనుభాగము శరణాగతని బెలుపుచున్నది ఎట్లనఁగా వినుడు. దేవదానవసంగ్రామమూలమున సమస్తము నశించునట్లుకాఁగా

శ్రీమహావిష్ణువు సకలప్రపంచమును మోహింపఁజేయుమాయ నవధరించి దితిజలవశమున నున్నయమృతమును ద్వారగా గ్రహించెను. తన్ను శరణుసొచ్చిన దేవతలయం దావేశించి బలవంతులనుగా నొనరించెనని కథాసారము.

శరణాగతరక్షణము పరమధర్మము. భగవంతుఁడు శరణు సొచ్చినధర్మతత్పురులను గాపాడువాఁడు. అధర్మాత్ములు శరణు చొచ్చువాని కాదు. ఆభక్తి వారలకుఁ గలిగినయెడల వారును ధర్మతత్పురులే యగుదురు. ధర్మము లోకోపకారరూపమైనది. అధర్మము లోకాపకారరూపమైనది. కావునఁ బరమేశ్వరుఁడు ధర్మపక్షమునే యవలంబించును. అధర్మపక్షము నవలంబించు నష్టివారి నడంచును.

“యదా యదా హి ధర్మస్య ఙ్గానిర్భవతి భారత,

ఆభ్యుత్థానమధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహం.

2

పశిత్రాణాం సాధూనాం విరాజాయ చ దుష్కృతాం,

ధర్మసంస్థాపకాధ్యాయ సంభవామి యుగే యుగే.

౪

జన్మ కర్మ చ మే దివ్యమేవం యో వేత్తి తత్త్వతః,

త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతి మామేతి సోఽర్హుః.”

౯

(గీత. ౪ ఆధ్యాయం.)

అన్న శ్రీకృష్ణోపదేశము స్పష్టమేకదా. కావున దేవతలు నీవే దిక్కనిరి. రక్కసులు స్వబలమూని యమృతము దొరకెనన్న గర్వమున నూరకుండిరి. సర్వజ్ఞుఁడగు పరమాత్మ యమృతము దేవతలకే దొరకునట్లేలచేయరాదని ప్రశ్నింతురు చేయఁ గలఁడు. కాని చేయఁడు ఏల? కర్మసిద్ధాంతమును బాడుచేసిన వాఁడగును. ఎట్లు? తనచే నమరులచే నిహతులై పరమపదము

నొందఁదగినవాఁడెందఱో యున్న వారు. వారలు రణనిహతులు. కావలసినట్లు కర్తము తెల్పుచున్నది. దాని మానుపు పెట్టు? మఱియు భగవంతు నాశ్రయించిన నెట్టిబలవంతులు నేమియు బాధింపఁజాలరన్న నీతి లోకులు నేర్చుకొనవలయును. అంతియ కాక పురుషప్రయత్న మెంతటిదైన నది దైవసాహాయ్యము. లేక ఫలింపదన్న విషయము లోకులకు దృఢము కావలయు. ఇన్ని కారణములచేత రాక్షసులు గైకొనునట్లుచేసెనని మనము తెలిసికొనవలయును.

రక్కసులకుఁ జిక్కినయమృతమును మోహి నీరూప మునఁ గైకొనెను. అనఁగా స్త్రీవృక్తిని దోచెనని భావము. అనఁగాఁ బ్రకృతి నాశ్రయించెననియే సారము. శ్రీశంకరభగవత్పాదులు సౌందర్యలహరియందు

“హరిస్తామరాఘ్య ప్రణతజనసౌభాగ్యజననీం,

పురా నారీ భూత్వా పురిపుమపి శోభనునయత్.”

అని తెలిపిరి. త్రిమూర్తులు సాధింపరాని కార్యముగలిగెనేని ప్రకృతి నాశ్రయించుట పరమాత్మనకు స్వభావమే అపుడు ప్రకృతి నారాధింపకయున్న నమృతము దొరకదు. విష్ణుశక్తి యపుడు కార్యకారి కాదయ్యెను. విష్ణుమూర్తి మోహిని కా లేదు. పరదేవత నారాధించినంతనే భక్తపరాధీనగానఁ జూడనూపెనని సారము. లేకున్న నిర్జితేంద్రియుఁడగు శంకరుఁడు భ్రాంతిపడెనన్నమాట పొసఁగదు. ఆకార్యము కాఁగానే యామె యంతర్ధానమందెననియు, నందేయున్న విష్ణుమూర్తి కనబడియెననియు మనము గ్రహింపవలయును.

ఈభాగమునఁ గలవి శేష మేమి? భక్తుఁడు పరమేశ్వరు
నారాధించి తనపని నెఱవేర్చి ఫలమును దానే పొందక భగ
వంతున కర్పింపవలయుననియు, దానిచేఁ బరమానందమునంది
యాకరుణానీక గాఢి మరల నాఫలముల వార లనుభవించునట్లు
చేయుననియు మనము తెలిసికొనవలయును.

“యత్కరోషి యదక్షాసి యజ్ఞహోషి దదాసి యత్.

యత్తపశ్యసి కౌతేమ తత్కురుష్య మనర్పణమ్.”

౨౭

(గీత. ౯ ఆధ్య.)

అన్న భగవదుక్తియందుఁ బై వ్రాసినభావ మిమిడియున్నయది.
తండ్రి శ్రమించి తెచ్చినవస్తువులను గొడుగుల కిచ్చును. అందొ
క్కఁడు తనవస్తువునందుఁ గొంతభాగము మరలఁ దండ్రి
కొసఁగిన నాతనయుని దండ్రి యెంతయాదరమునం జూచునో
యట్లే భగవంతుఁడు తానిచ్చినసంపదను సర్వనియోగముచేసి
సత్కర్తముల నాచరించి ఫలముల నాభగవంతునకే యర్పించిన
నామహానుభావుఁడు పరమానందమున నాతని సముద్ధరించుచు
ఈవిషయము మనము చక్కఁగా భావింపఁదగినది. ఫలాభిసంధి
రహితకర్త మే భగవదనుగ్రహపాత్రమనుట యిందలిసారము.

సర్వకర్తయగుపరమేశ్వరుఁడు దనుజులనుండి యమృత
మునుగ్రహింప శక్తుఁడుకదా. మాయఁదాల్చి మోహినిరూప
మును గొననేల యరుప్రశ్నము చేయువారు కొందఱుగలరు.
ముందే యిది దత్తోత్తరము. వివను సుత వ్రాసెనను. పర
మేశ్వరుఁడు నిర్గుణుఁడు. నిరంజనుఁడు నిర్లిప్తుఁడు. చిదానంద
రూపుఁడు. ప్రకృతి. సర్వకర్త. భగవత్సాన్నిధ్యమును విడ

ఈ ప్రమాణములంబట్టి మనమాలోచించిన నేయే కాలమున నేయే స్తుతులు చేయవలయునో యారీతిగా స్తుతించిన గార్యసిద్ధియగుననియు, దుర్గాదినామముల నేకములామహా ప్రకృతికింగలవనియు, శైవవైష్ణవాదిభేదములెల్ల మానవులకర్తాను సారము కల్పింపఁబడినవనియు, నేమతమునకుఁ జేరినవాఁడైనను దమ గురూపదేశముననుసరించి యే నామమున వినుతించినను బరదైవ మానందించుననియు, భగవంతునకు మతములలోఁ గొన్నింటియందే యభిమానము లేదనియు, సర్వమతము లాపరాత్మరుని నెఱుంగుటకే కల్పింపఁబడినవనియు, మార్గభేదమే కాని గమ్యస్థలమొక్కఁడేయనియు, మన మవివేకమున నితరమతముల దూషించి పాపము సంపాదించు కొనరాదనియు, భక్తిభావమునఁ బరాత్పరు నారాధింపఁదగుననియు, స్త్రీపుంలింగాదులు కల్పితములనియుఁ దేలెడిని. కావున విష్ణువు ప్రకృతి నాశ్రయించెనన్నంతన భయపడనక్కఱలేదు. ఇకఁ దరువాతి కథ నాలకింపుఁడు.

❦ దితి తపస్సునకుఁ బూనుట. ❦

* అంత దితి దనతనయులందఱు మృతనొంద మిగుల శోకించి మరీచికుమారుడగు కాశ్యపుని దనప్రాజేశ్వరుని గాంచి “మహామునివర్యా ! బలవంతులగు నీతనయులచే నాతనయులందఱు హతులైరి. కనుక నేను దనయునిం బడయంగోరుదు. దీర్ఘకాలతపశ్శక్తిచేత బలశాలియై యింద్రునిం జంపఁజాలువాఁడుగా నాకొడుకుండవలయును. సంతానమీనురాలగు నేను దపస్సు సల్పెదను. నాయభీష్టము తీఱఁ

* ఇది నలువదాఱవ పర్వమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

త్రిలోకముల నేలఁజాలి శతమఘ్న నడంపఁజాలు తనయుని
 బ్రసాదింపుము. ఆకార్యమునకై తపమొనరింప సమ్మతంపుము.”
 కాశ్యపమునియు నామెవలుకు లాలకించి దుఃఖించుచున్న భార్య
 తో నిట్లనియె—“నీవు కోరినయట్లే యగుంగాక. నీకు శుభము
 కలుగుంగాక. తపశ్శక్తి కలుగునంతదనుక శుచిగా నుండుము
 ఆదీక్షపుత్రోదయమగునంతవఱకు నుండఁదగు. ఆదీక్ష చక్కఁగా
 సాగు నేని నింద్రుంజంపఁజాలినకొడుకుం గాంతువు. ఆనియమము
 సహస్రవర్షములు సాగవలయును. అది నెఱవేఱెనా త్రిలోక
 రక్షకుఁడగు తనయుఁడు నాయనుగ్రహమునఁ గలుగు.” అని
 తెలిపి యాదీనుఁజాలిని గరమునఁ దడవుచు నాశ్వాసించి
 యుదరము స్పృశించి భద్రమగుంగాత మని దీవించి తపస్సు
 నకుఁ బోయెను.

పత తపస్సునకుఁ బోవఁగా దితయు మిక్కిలి హర్షము
 నొంది విశాలాచూర్ణార్వాస్థానమగు కుశవనమును జేరి ఘోర
 తపంబుచేసెను. ఇట్లామె తపమొనరించుచుండఁగా సింద్రు
 డెఱింగి వినయాదిగుణము లుట్టిపడ నామెకడఁజేరి శుశ్రూష
 చేయుచుండెను. అగ్నిని దర్శనము సమిధలను ఫలమూలము
 లను మఱియు నేది కోరిన దానిం దెచ్చియిచ్చుచు, బాదసం
 వాహనము చేయుచు, వీవనఁ గొని వినరుచు, నింకను బెక్కు
 భంగులఁ బరిచర్యలు చేయుచు, సర్వకాలముల నేమఱక యుం
 డెను. ఆరీతిగా నియమమానఁగాఁ బదియేండ్లు కొఱంతగా
 సహస్రాబ్దములు నిండెను. ఒకనాఁ డాదిత తనకత్వంతము
 శుశ్రూష చేయు నాయుంధ్రుంగాంచి మిక్కిలి ప్రీతయై నిర్జర
 నాథా! మీతండ్రియనుగ్రహమునొంది వేయివత్సరములు

నిండఁ గొడుకునుగాంచ వరముగొంటిని. అందులకై తపస్సు చేయుచున్న దానను వీరా! ఇంకఁ బదియేండ్లై కొదవగానున్నవి. నీకు శుభంబు గలుగు. ఆవత్సరములు పదియు నిండెనేని నీ సహజస్థుని జూడఁగలవు. వాడు నిన్ను జయింపఁజాలు. అయినను నీమేలుకోరి నేనాతని సమాధానపఱచి నీపై భ్రాతృ స్నేహముగలవానినిగా నొనరింతును. నీవు నాతనయునింగూడి సంతనే యీమనశ్చింత లేక త్రిలోకములనుగెలిచి యావిజయ సుఖంబనుభవించును.” అని యాతఁ డింద్రుడని యెంచక యతఁ డొనరించినసేవవలన నానందించి మఱచి వచించెను.

అంత నాదితి సూర్యుఁ డాకసంబున నడిమిభాగమున వెలుంగుచుండు పట్టపగటివేళ నిద్ర తన్నుఁ బరవశం గావింపఁ దలఁడెసఁ బాదంబు లునిచికొని శయనించెను. అది గాంచి యింద్రుఁ డిట్లశుచియై పాదములకడ శిరోదుహములు దలఁచుకొని బాదములు నునుచుకొని నిదురించుటంజూచి యీమె మిక్కిలి గర్వింపినది. అని వింతనవ్వునవ్వుచు నవకారమొనరించునవకాశము దొరకెఁగదా యని సంతసించుచు యోని ద్వారమునఁ బ్రవేశించి నిర్భరఛైర్యమూని యాగర్భము సప్త శకలములుగా ఛేదించెను. ఆరీతిగా శతకోటియగు వజ్ర యుధముచే గర్భమును ఛేదించుచుండఁగా నందున్న శిశువు హితమగుస్వరమున నేడ్చెను. దాన దితియు మేల్కొంచెను. ఇంద్రుఁ డాశిశువు నేడువకు మేడువకుమని యూఱడించి వదలక యేడ్చుచున్నను వదలనియాసువలన దానిని దునియలు చేసె. దితియుఁ ద్రుంచినను జంపకుము చంపకుము అని హెచ్చరింపఁగా నింద్రుడు దోసిల్లాగ్గి దితితో “నమ్మా! నీవశుచివై

పాదముల ప్రక్కల బలవెండ్రుకలునుచుకొని నిద్రపోయితివి. కాన నేనపకాశము చూచి నన్నుఁ జంపనున్న యీశశివును సప్తశకలములుగా ఖండించితిని. జననీ! ఈయపరాధము తీసింపందగినది.” అని ప్రార్థించెను.

సన్నతాభిమానులారా! ఈగాథ యెన్నియో సవ్యసాయముల మనకుఁ దెలుపుచున్నది. కాన విమర్శించి వానిని గ్రహించి యచుష్ఠానమునకుఁ దెచ్చుకొనవలయును. విమర్శించు నపుడు నిష్పక్షపాతమతులము గావలయు. అపుడే యథార్థము తేటపడును. లేనిచో నయథార్థము తోచును.

“సాహం తపశ్శ్రుష్వామి గర్భం మే దాతుమర్హసి,

ఈశ్వరం శక్రహంతారం త్వమనుజ్ఞాతుమర్హసి.”

3

కాశ్యపముని రెండవభార్యదితీ తనకొడుకులు సవత్సీపుత్రులగు దేవతలచే హతులుకాఁగా భర్తను నేవించి యింద్రునొంపఁ జాలుతనయుని బడయఁగోరి తపస్సుచేయ ననుజ్ఞ వేడెను. ఆను నదియొక ధాసారము. ఇక్కడనుండి మనమేమిసీతుల గ్రహింపఁ దగునని ముందు విచారితము.

గ స్త్రీలు తపస్సు చేయవచ్చునా అనునది యొక ప్రశ్నము.

“సాస్తి స్త్రీణాం క్రియా మంత్రైరితి ధర్తే వ్యవస్థితిః,

సిరింద్రియా హ్యమంత్రాశ్చ స్త్రీయోఽన్యకమితి స్థితిః.”

౧౮

(మను ౯ ఆధ్యాయం)

అనుసామాన్యశాస్త్రము ననుసరించి వేదోక్త కర్తాచరణాధికారము స్త్రీలకు లేదని కనఁబడియెడిది.

“తాష్ఠీమేతాః క్రియాస్త్రీణాం వివాహస్త నమంత్రకః.”

౧౩

(యాజ్ఞ. ఆచారకాండము.)

“వితా జాతకర్తాదికాః క్రియాః స్త్రీణాం వినైవ మంత్రైర్యథాకాలం
కార్యాః. వివాహాః పునస్సమంత్రకఃకార్యః.” విజ్ఞానేశ్వరపండితుఁడు.
జాతకర్త నామకరణాదిక్రియలన్నియు మంత్రరహితము
లుగాఁ జేయవలయుననియు, వివాహముమాత్రము సమంత్రక
ముగాఁ జేయవలయును. ఇదియు సామాన్యశాస్త్రమే.

“అపత్యం ధర్మకార్యాణి శుక్రాహరతిదుత్తమా,

దారాధీనస్తథా స్వర్గః పితృణామాత్మనశ్చహ.”

౨౮

(మను. ౯ అధ్యాయం)

“ధర్మకార్యాణ్యగ్నిహోత్రాదీని.” కల్లూకభట్టు.

ఇవి విశేషశాస్త్రము. అగ్నిహోత్రాదికములగు ధర్మకార్యములు
భార్యాధీనములని భావము. మంత్రము లుచ్చరింపవచ్చునని
యిందు ననుజ్ఞయిచ్చినట్లు స్పష్టముకాదు.

“హం హి పార్థ పృథ్వీశ్చిత్త్య యైఽపి స్యుః పాపయోనయః,

స్త్రీయో వైశ్యాస్తథా కూద్రాస్తేఽపి యాంతి పరాం గతిం.” ౩౨

(గీత ౯ అధ్యాయం)

అన్నగీతావాక్యము ననుసరించి భగవంతు నాశ్రయించుటకు
స్త్రీలకు నధికారము కలదనుట స్పష్టము. తపస్సు వైదికకర్త
కలాపమునఁ జేరునా యన్నచోఁ జేర దనవలసివచ్చును. తపస్సు
ధ్యానప్రధానము. ధ్యానము మంత్రోపాసనాద్యాధారము.

“వ్రతధారణం దేవకార్యం స్నానమనుజ్ఞాతయాకార్యమితి.”

(హరితస్మృతి.)

వ్రతములు దేవకార్యము స్నానము భర్తయనుమతి నొంది
చేయవలయును.

“స్త్రీయశ్శూద్రాదయశ్చాపి బోధయేయ్యస్మి తాపితం,
యథార్హే మానసీయాశ్చ సార్వంత్యచార్యతాం క్వచిత్.”

(జ్ఞానార్ణవము.)

“శూద్రాణాం చ తథా స్త్రీణాం గురుత్వం న కదాచన.”

(నూతనంహిత.)

“ప్రణవేన వినా మంత్రః స్త్రీశూద్రాణాం ప్రసాధకః,
ప్రణవేన సమాయుక్తస్తయోర్దేవి విషాపముః.”

(కుశార్ణవము.)

“అక్షిప్త్వియోపదేశం తు యో గృహ్లాతి దదాతి చ,
భుజ్యేతే తావుభౌ ఘోరాన్మరకానేకవింశతిం.”

(పురశ్చరణదీపిక.)

అను నీ ప్రమాణములంబట్టి యోజింపఁగా స్త్రీల కుపాసనము విధివిహితమైనది. వారినుండి మంత్రోపదేశము గైకొనరాదని మాత్రము తేటపడియెడు. తనస్సు దేవకార్యాంతర్యాతము. మంత్రోపాసనము స్త్రీపురుషులకు సమానము. హరితస్మృత్యుక్త ప్రకారము పతియనుమతి నొంది తపశ్చరణమునకుఁ బూని వలయునని స్పష్టమయ్యెడిని. దీతి పతివ్రత గావునఁ బతియనుమతి వేఁడెను. అదియే ప్రాచీనాచారము. సదాచారమన్న నిదియే యగు. పతియానతి మీఱినచో నది నిష్ఫలమనియే భావము. స్వాతంత్ర్యము స్త్రీలకులేదన్న స్మృతివాక్యము నుల్లంఘించినచో మంత్రములఫలముగూడ ననర్థావహమే యగునని మన మెఱుంగవలయు.

“వివం భవతు భద్రం తే శుచిర్భవ తపాధనే,

జనయిష్యసి పుత్రం త్వం శక్రహంతారమాహవే.

పూజే సహస్రవర్షే తు శుచిర్వది భవిష్యసి,
 పుత్రం త్రైలోక్యభర్తారం మత్తస్త్వం జనయిష్యసి. ౬
 వివముక్త్వా మహాలేఖాః పాణినా సమమర్ష్ణతాం,
 సమాలభ్య తతస్త్వస్తీత్యుక్త్వా స తపసే యయా.” ౭

అనుభాగము మనకేమి యుపదేశించునని పరికింతము. కాశ్యపుడు భార్యకోరికను దెలిసికొనియెను. తనకొడుకు శత్రునిపూదనుడు కావలయునని దితికోరుట న్యాయమే. లోకపామాన్యవృత్తి బరికింపఁగ నిది యధర్తమని తోచెను. కాని యాకాశ్యపుడు తొలిభార్యకొడుకు నని నొంపఁగలవానిని చెడవభార్యకోరుట కేవగించెను. ఐనను దివ్యజ్ఞానముకలవాడు కావున నామె వాంఛితముదీర్చుట భర్తయగు తనకు ధర్తమగుట నంగీకరించెను.

“స్వాం ప్రసూతిం చరిత్రం చ కులమాత్మానమేవ చ,
 స్త్వం చ ధర్తం ప్రయత్నేన జాయాం రక్షకాః పి రక్షతి. ౭
 అర్థస్య సంగ్రహే చైవాం వ్యయే చైవ నియోజయేత్,
 కాచే ధర్తేఽన్యపంక్త్యాం చ పారిణాహ్యస్య వేక్షణే. ౧౧
 ఆరక్షితే గృహాదుధాః పురుషైరాబ్రకారిభిః,
 ఆత్మానమాత్మనా యాస్త రక్షేయస్తాన్పురక్షితాః.” ౧౨
 (మను ౯ అ.)

అన్నమనుస్తృతి ననుసరించి భార్య నలరింపఁజేయుట తనకు విధియని యెఱింగినవాడు కావున నామెకుఁ బుత్రదానము చేయ నంగీకరించెను. కాని “శక్రహంతారమ్” అనువాక్య మామునికి ఘోరముగా నుండెను. కావున దుష్టరనియమము నొకదానిం జెప్పెను. వేయిసంవత్సరములు పరిశుద్ధాంతకరణవై

నియమము ననుసరించినయెడల నీకోరినయట్లే కుమారుడు కలుగుననియు నతడు శ్రీలోకాధిపతీయగుననియుఁ బలికెను.

“అభర్తం భర్తమితి యా మన్యతే కమసాపృతా,
సర్వాథాకా విచారితాంశ్చ బుద్ధిశ్చ సార్థ తామసీ.”

3.1

(గీ. ౧౮ అధ్యాయం)

అన్నభగవదుక్తప్రకార మామెబుద్ధి తామసి యని యెఱింగినవాడు కావున నాబుద్ధిని మార్చునెంచి దుస్తరవ్రతమును వదలించెను. మహాతేజుడు కావున రాగలకష్టము నూహించి యీమె కపాయము కలుగకయుండుఁగావుతమని కుషీని గరతలమున న్పుత్రించి “స్వస్తీ” అని దీవించెను. అనఁగా దన పనిని విధివిహితముగా నెఱవేర్చెను. స్మృత్యుక్తప్రకారము పతియనుమతినొసంగెననియు, ననుమతిలేక స్త్రీలు తపఃప్రభృతీనియమముల నాచరింపరాదనియు, నాచరించిన నవి దుష్ఫలముల నొసంగుననియు మన మెఱుంగవలయు. విశేష మిందుఁగల దేది? అని ప్రశ్నించుకొందము.

మానవుడు ధర్మార్థకామమోక్షములను చతుర్విధపురుషార్థములను గోరవచ్చును. పరహింసాపూర్వకమగువాంఛను బూనరాదు. ఆయ్యది ఫలించినట్లే తోచి చెడును. కావున నెవ్వఁడుకాని పరహింసను గోరియే తపస్సుచేయరాదు. దానదైవానుగ్రహము కలుగదు. పట్టుదలతోడ దపస్సుచేసినను దుద కది విఘ్ననిహన్యమానమై వేటువిధముగా ఫలించుననియు మన మెఱుంగవలయును. ఆభిచారికములగుహామములు, ధ్యానములు భగవంతునకు నిష్టములు కావనియు,

“సర్వకర్మాణ్యపి నదా కుర్వాణో మద్వ్యపాశ్రయః,

మత్స్యసాదాదవాష్నోతి కాశ్వకం పడమవ్యయం.” గీ. అ. ౧౮.

అన్నభగవదుక్తిని నమ్మి ఫలమునుగోరని సత్కర్తమునే యాచరించిన నాపరమేశ్వరుఁడు సంతుష్టుఁడగుననియు, నల్పఫలములను గోరి భగవత్కళ కొలఁదిగఁగలదేవతల నర్థించిన వారలొసంగుఫలము లల్పకాలము సుఖదాయకములుగానుండి తుదకు విపరీతఫలముల నొసంగుననియు, నీభాగమునుండి మనము నేర్చుకొనవలయును.

“సహస్రాక్షో నరశ్రేష్ఠ పరయా గుణసంపదా,

అస్మిం ఐశాక్ కాష్ఠమపక ఫలం మూలం తదైవ చ,

న్యవేదయత్సహస్రాక్షో యచ్ఛాన్యదపి కాంక్షతి. ౧౦

గాత్రసంపహనైశ్చైవ శ్రమాపనయనైస్తథా,

శక్తస్సర్వేషా కాలేషా దితిం పరిచచార హ.” ౧౧

అను నీభాగమునుండి దితీతప సైష్ట్యిదో తెలిసికొనవచ్చును. మంత్రోపాసనమున కంగములు నాలుగు. హోమతర్పణమార్జన విప్రసంతృప్తులనునవి. జపముతో నైదంగములయ్యెను. కొంత కాలముజపముచేసి దానికిందగినంత హోమముచేసి తర్పణమార్జనములొనరించి ఫలమూలములచే భూతత్వప్రిచేయుచుండెను. ఈరీతిఁ బ్రతిదినము చేయుచుండెనని మన మెఱుంగవలయు. ఉపాసనమునందు యోగాభ్యాసము ముఖ్యము. దానిచేఁ గాని చిత్తము స్థిరతం గాంచదు. దానిచేతఁగాని దేవతారూపమును ధ్యానింప నవకాశము దొరకదు. ఇట్లే ధ్యానించుచుఁ జిరకాలము నిలువ వలనుపడదు. కావుననే హోమాదులను విధించిరి. ఆదీక్షాకాలమున నేదో యొకసత్కార్యమునఁ గాలము పుచ్చవలయుననియు, దాఁజేయుప్రతికార్యమూదేవతా

శ్రీతేకరముగా నుండవలయుననియు శాస్త్రాభిప్రాయము. ఇది యాకర్షణప్రయోగము. అశ్రీష్ట దేవతారూపము. ధ్యానపాశముల నాకర్షింపవలయు ఈజపము దృఢభక్తిమూలకమగు నేని తప్పక యాదేవత నాకర్షించును. సంకల్పము దుష్టమగు నేని యాదేవత వానినే హింసించును. అనఁగా నతనిదుష్కర్త మా దేవతారూపమున వానికి దుష్ఫలముల నొసంగును. దుష్కర్తరతులకే దుస్సంకల్పములు గలుగును.

దితివాంఛ ప్రారమైనది. ఇంద్రునకు స్థానచ్యుతి యప్పుడు కలుగునట్లు లేదు. దితితపస్సు దృఢభక్తిమూలమైనది. కావున వీమె కర్త మాశతమఘనిం బ్రోత్సహించి పరిచర్య చేయునూహ కలిగించెను. కావునఁ గర్తగతి దురవగాహమని తెలిసికొని “గహనా కర్తణో గతిః” అన్నగీతావాక్యము మది నిల్పుకొనవలయును. ఏకాలమునందుఁగాని దుస్సంకల్పము ఫల ప్రదముకాదనియు, దానివలనిఫలము తన్నే బాధించుననియు నెఱింగి, దుస్సంకల్పముల మాని భగవదర్పణముచేయ నూహించి, సత్కర్తవరాయణులము కావలయును. ఈకథ యీ విశేష విషయములను మనకు బోధించుచున్నది.

“విషముక్త్వా దితిశ్చక్రం ప్రాప్తే మధ్యం దివాకరే,

విద్రయాపహృతా జేమీ పాణౌ కృత్వాథ శీర్షకః.

౧౬

దృష్ట్వా తామశుపిం శక్రః పాదతః కృతమూర్ధకాం,

శిరస్సానే కృతౌ పాదౌ జహాన చ ముమోద చ.

౧౭

తస్యాశ్చరీరవివరం వివేశ చ పురందరః,

గర్భం చ సప్తథా రామ బిభేష పరమాత్మవాన్.”

౧౮

అచ నీభాగమున నేర్చుకొనఁదగినవిషయము గలదు. సాధా

రణాచారము ననుసరించి యోజించినను బగటినిద్ర పనికిరాదని వైద్యశాస్త్రము తెలుపుచున్నది. దితి ఘోరదీక్షఁ బూనినది. వీక్షాకాలమునఁ బగటినిద్ర మంచిదిగాదు. మధ్యాహ్నకాలమున నామెను నిద్ర తనకు లోబడునట్లుచేసెను. తపోవిఘ్నమునకు సమయమువచ్చెనని యర్థము. తొమ్మిదివందల తొంబదిసంవత్సరములు దీక్ష చక్కఁగా జరపిన యాలేమనాడు గర్వించి తనపట్టిన వ్రతమును దెలిపి కొడుకు గలుగునని బోధించి యసమయమున నిద్రింపనేల? దుష్కర్మఫలమునుభవమునకు వచ్చెనని యర్థము.

“శ్లోగైశ్వర్యప్రసక్తానాం తయాచహృతచేతసాం,
శృవసాయాత్మికా బుద్ధిస్సమాధౌ న విధీయతే.”

౪౪

(గీత ౨ ఆధ్యాయం.)

అన్నభగవదనుశాసనము ననుసరించి యామె బుద్ధి చలించెనని సారము. ఏలయనఁగా సంకల్పములు దుష్టములై మనస్సు నపరిశుద్ధముగాఁ జేయును. కావున వారికి సమాధి కుమరదని భావము. అందులకే

“కర్తవ్యేవాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన,
మా కర్తఫలహేతుర్భూర్తా తే సంగోఽస్త్వకర్తణి.
యోగస్థః కురు కర్తాణి సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ.”

౪౫

అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యుపదేశించెను. అట్లుగానిచో నా కర్తము ఫలవంతముకాదని భావము.

దితి పగటివేళ దీక్షను బాటంపక నిదురించుటయేగాక పాదములకడ శిరస్సునిచి శయనించెను. అనఁగా యుక్తమేది.

యయుక్తమేసి యని యాలోచింపక రాగల దుష్ఫలము
నెటుంగక సంకల్పము నెఱవేటు నన్నయహంకారము గలది
యయ్యెనని భావము. దానిచే

“అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధం చ సంశ్రితాః

మామాత్మపరదేహేషు ప్రద్విషంతోఽభ్యసూయకాః.

౧౮

తానహం ద్విషతః పూరాన్ సంసారేషు సరాధమాన్,

క్షీపామ్యజప్రమతుభానాహరీష్యేవ యోసిఫు.” (గీత ౧౬ ఆధ్యా)

అను నీశ్రీకృష్ణోక్తిప్రకార మాయహంకారమునకు ఫల మను
భవంపవలసినదయ్యెను. ఈకారణముచే మానవు లెవ్వారు
గాని యెట్టినియమముగలవారలైన ననహంకారులై సర్వాంత
ర్యామియగు ప్రరాత్నరుని దయనుమాత్రము కోరి యారాధిం
చుచో నా దేవదేవునిదయకుఁ బాత్రులగుదురనియు, లేకున్న
నయ్యని గగనకుసుమమే యగుననియుఁ జెలిసికొనవలయు.
తర్వాత యింద్రునిచర్యనుండి యెటుంగఁదగినవిషయము భక్తు
లకు సమ్యక్తముగాదు. స్వకాలైకనిరతులగువారిప్రవృత్తి
యితరులకు దృష్టాంతము కానేరదు. పరాశక్తినిరతుల
ప్రవర్తనమే యెల్లరకు సుదాహరణభూత మగునని నిశ్చయించు
కొనవలయును.

— సప్తమరుత్తులచరిత్రము. —

*ఇంద్రుఁ డారితీ గర్భము నేడుతునియలుగా చేపింప
దితి పట్టరానిదుఃఖమునఁ దపించెను. ఇంద్రుఁడు సమయము
నెఱింగి తనపని నెఱవేర్చుకొనియెననియుఁ దలంచి, వాని కప

*ఇది నలువదియేడవ సర్గమునుండి కైకొనఁబడినది.

కారముచేయరాదనియుఁ దలంచెను. అంతఁ దనకర్మ మిట్టిఁ దియే యని నిశ్చయించుకొని యూటఁజెంది యింద్రునిఁ గాంచి “బలసూదనా! నాయపరాధముననే యీ నాగర్భము సప్తవిధములుగా భేదించఁబడి నిష్ఫలమయ్యెను. ఇవిషయమున నీయపరాధమే లేదని తలంచితని. ఈగర్భము చెడినను దీని కొకయుపకారము నీవు చేయవలయునని కోరెదను. ఈ శకలము లేడును సప్తమారుతములను బాలించుగాక. ఈశకలము లేడును నాకుమారులై వాయుస్కంధాధిదేవత లనఁ బరఁగి దివ్యరూపముల ధరించి దివి విహరింతురుగాక. వీరు వర్తింపఁదగుస్థానములను వారిస్థానపాలనరీతి నెఱింగించెదఁ వినుము.

బక్కఁ డిందు బ్రహ్మలోకమునందు, మఱియొకఁ డింద్రు లోకమునను జరింతురుగాక. మూఁడవకుమారుఁడు విభ్రాత యశుంఁడై వాయునామమున సంతరితఁసంచారమున నుండుఁ గాక. తక్కినవారు నల్వరును నీయానతిం దాల్చి దేవత్వము నొంది వారితో నీవు “మారుదః మారుదః” అని పలికితివి కావున మారుతు లనుపేరనొప్పి దిక్కులయందు సంచరింపఁ గలరు.” అని తనభావము నెఱింగింప దితియాశయము విని దేవేంద్రుఁ డందులకు నొప్పకొని “తల్లీ నీవు చెప్పినదంతయు నంగీకరింతు. అట్లే యగును. సంశయ మించుకంతయు లేదు. నీకుమారు లేడుగురు దేవత్వమున సంచరింతురు. నీకు మేలగుం గాక.” అని వినయమునఁ బలికెను.

శ్రీరామచంద్రా! తల్లియగుదితీయు, నింద్రుఁడు నీరీతిగాఁ జపోవనంబున నిశ్చయించుకొని, స్వర్గమునకుఁ గృత.

శృత్యులై పోయిరని వినియున్నాము. మున్ను దేవేంద్రుఁ డెందుండి వితికిఁ బరిచర్య చేసెనో యాయాశ్రమం విడియే. అదియే యీకాలమున విశాలయనుపేరఁ బురియైనది. ఇంక నేరాజవంశ మీపురిఁ బాలించునో యెఱింగించెదను. ఇహ్వాకునకు నలంబుప పత్నీయయ్యెను. ఆమె మిక్కిలి ధర్మాత్ముని విశాలనామకుని గొడు కుంఁగాంచెను. ఆతఁడే యీపురమును నిర్మించి యేలెను. విశాలు నకు హేమచంద్రుఁడును, వానికి సుచంద్రుఁడును, వానికి ధూ మ్రాశ్వుఁడును, ఆతనికి సృంజయుండును, వానికి సనా దేవుఁడు, నాతనికిఁ గుశాశ్వుండును, వానికి సోమదత్తుండును, వానికిఁ గాకు త్పుండు, నామహానీయునకు సుమతియుఁ గొడుగులైరి. ఆసుమతి మహానీయుఁడు పరాక్రమశాలియు నై యిపు డీచగరమును బాలించుచు నిందే నివసించి యున్న వాఁడు ఇహ్వాకువంశమునం. బుట్టినవా రిహందతేనా యని సంశయింపవలదు. ఇహ్వాకుమహా రాజుననుగ్రహమున విశాలాపురాధి నేతలగు రాజులు దీర్ఘాయు ర్విర్య శైర్యములుగలిగి ధార్మికులై యుందురు. శ్రీరామచంద్రా! మనమీరాత్రి యిందే నివసితము. సుఖనిద్ర చేయుదము. రేపుదయము జనకుం గానఁబోవుద"మని పలికెను. మహర్షిసమే తుండై రామలక్ష్మణులంగూడి కౌశికుఁడుపచ్చట మహాతేజో విరాడితుండగు నాసుమతి విని ఋత్విగ్భంధుయుతుండై యెదురు వచ్చి యమ్మహర్షిని బూజించి దోసిల్లాగ్గి కుశలప్రశ్న మొనరించి తమరాకచే ధన్యుడనై తిని. మీయనుగ్రహపాత్రుడనై తిని. మత్సమానుఁడు కలఁడే యనియెను.

— అహల్యచరిత్రము. —

*కుశలప్రశ్న నంతర మాసుమతి గాధినందనుం గాంచి
 “మునిచంద్రా. మీకు భద్రములగుంగాక. ఈకుమారు లిరువు
 రెవ్వరు? ఆకృతం బరికింప శ్రీమహావిష్ణువుంబోలి పరాక్రమ
 వంతులని తోచెడిని. గాంభీర్యదైర్యాదులు వీరియం దచ్చెరు
 వుగఁ జూపట్టుచున్నవి. వీరినేత్రములు విశాలములు. లావణ్య
 స్థానములు. ధనుర్బాణతూణీరములఁ దాల్చియున్నారు. అశ్వ
 దేవతలంబోని రూపమును దాని కనురూపముగ నూత్న
 యావనము గన్పట్టుచుండ దేవలోకమునుండి స్వేచ్ఛగా
 భూమిం దిరుగవచ్చినయమరులోయననొప్పుచున్నవారు. మృదు
 తమములగుపదములు కందుచుండఁగా నీకటకునేల యేరితి.
 నడచి వీరు రాఁగల్గిరి? వీరిం జూచినంతనే పరిపూర్ణమనో
 రథులనుట చెల్లమయ్యెడిని. అట్టి వీరేమికోరి యెవ్వనికొఱ
 కిట వచ్చిరి? స్వజ్ఞులరు గావున మీగు తెలియఁగలరు. కావున
 వచ్చింపుము. ఆకాశమును జంద్రసూర్యులు విలసిల్లఁజేయు
 నట్టులు వీరు దేశమును వీని నలంకరించుచున్నవారు. వీరివృత్తాం
 తమును వివరగోరెద”నని ప్రార్థించెను.

సుమతి ప్రశ్నము విని ముని ముదమంది తమరు సిద్ధాశ్ర
 మముచేరుటయు, నందు యజ్ఞధ్వంసకులగురక్కసుల వారు
 చెండాడుటయు, జనకునియజ్ఞమును జూడ మిథిలకుఁ బోవు
 టయు, లోనగువృత్తాంతమును జరిగినది నరిగినట్లు వినిపించెను.
 ఆభూషణలలాముఁ డాలకించి పరమామోదమంది తనయదృష్ట
 మున లభించిన యాయతిథుల శ్రీరామలక్ష్మణుల మిక్కిలి

సత్కారాష్ట్రులని తలంచి యథాన్యాయముగాఁ బూజించెను. ఆసోదరు లాతనివలన సత్కారములంబడసి యం దాంత్ర నివసించి తెల్లవాఱుజామున మహర్షులంగూడి మిథిలకుం బోయిరి. మూర్ఖమునఁ బోవుచు నాచూనులెల్లరు దూరమునుండి యామిథిలానగరమును విలకించి సాధువాక్కుల దానిం బొగ డిరి.

శ్రీరామచంద్రుఁ డామిథిలానగరమునకు దాపుననున్న యొకవనమును బరికించి యందుఁ బురాతనమై మానవులుగాని పర్ణశాలగాని లేక మనోహరముగాఁ గనఁబడుచున్న యాశ్రమము నొకదానిం గాంచి విశ్వామిత్రునితో “మానీంద్రా! సుప ద్భాసురంబగు సీయది యొకయాశ్రమముగాఁ గనఁబడు చున్నది. కాని యిందు మును లెవ్వరు గానరాదు. ఏల? మును పిది యెవ్వరియాశ్రమముగా నుండెనో వినఁగోరెదను.” అని ప్రశ్నింపఁగా వాక్యవిశారదుండగు నాచూని యహల్యాశాప ముక్తికీఁ గాలము చెంత కరుదెంచెనన్న యుబ్బునఁ దేజంబు వెలుంగఁగా నచ్చెరువందుచు “శ్రీరామభద్రా! ఈయాశ్రమ మెన్ననిదో ఎవ్వనికోపమున శాపమునొందెనో ఆమునియున్న తావును దెలిపెదను.

మహాత్ముండగు గౌతమముని సుప్రసిద్ధుడుకదా. ఆముని దే యీయాశ్రమము. ఇది మిక్కిలి దివ్యముగా నుండునది. కను కనే దేవతలును దీని సన్తానించుచుండిరి. మహాయశమున వెలయు నాగౌతమముని యహల్య యనుపేరుగల భర్తవత్సం గూడి యనేకసంవత్సరము లిందుఁ దపస్సు సేయుచుండెను. దేవేంద్రుడు గౌతముఁ డిందులేని యదనెఱింగి గౌతముని

యాకృతంగొనివచ్చి యహల్యతో 'నోభామినీ! భోగము నభిల
షించువారు కామమున న్వేచ్ఛగా విహరింతురుగాని ఋతు
కాలమునకై వేచియుండరు. సృష్టికర్త యెంతయు నింపుగా
నిన్ను నిర్మించెను. ఇట్టి యన్నులమిన్నవని యెన్నికం గాంచిన
నిన్నుం గాంచి యెవ్వఁ డోర్వజాలును. ఓతనుమథ్యా!
నీయందముంగాంచి తమినిలుపఁజాలక రతిక్రీడఁగోరి వచ్చి
యున్నవాడను. పుత్రుఁడు నీవలన గలుగంగోరను. అందులకై
ఋతు కాలము ప్రతీక్షింప నక్కఱలేదుకదా.'

ఆమాటలు విని యహల్యయుఁ దనలో నాపతి యెప్పుడు
గాని యిట్లు నన్నడుగఁడు. మఱియొకఁ డియ్యోశ్రమమునకు
రాజాలఁడు ఇంద్రుఁడు చిరకాలమునుండి నన్నుఁ గాంక్షించు
చుండునట్లు వినుచున్నదానను. కావున నీతఁ డాశతమఘుండే
కాచగును అని యెఱింగియు నాలేమ కామనిశాతసాయకపరి
షీడితస్వాంతయై మఱిచెడి యందుల కంగీకరించి యాతనితోఁ
గలయిక నలిపి కోరికఫలంపఁగా మనస్సు దుందుడుకునొంద
'నోప్రభూ! నిర్జరేంద్ర! నేను సఫలమనోరథ నై తిని. నీవిందు
మసలంజనదు. వేవేగ యరుగుము దేవతాధీశుఁడవు. మాన
ప్రదుఁడవు. కాన నెవ్వ రెటుంగఱుండ నీవిందుండక పొమ్ము.
నిన్ను నన్ను సర్వదా కాపాడుకొనందగు'నని హితము
చెప్పెను.

ఆయింతియుచితవచనవితతుల కింద్రుఁడు నవ్వుచు
నహల్యం గనిన 'సుందరీ! నే నత్యంతసంతృప్తుఁడనై తిని. ఇక
నిందు ఊణమైన నిలువను. వచ్చినయట్లే పోయెదను.' అని సమ్మతిం
గాంచ మాటలాడి యామెతోఁ గ్రీడించినది తలంచుకొనుచు

గౌతమమునివచ్చునేమో యను సందేహమువలన భయ మ్మప్పు డంకురింపఁగాఁ దడఁబడుచు నాపర్ణశాలదాఁటెను. ఆతఁ డిట్లు వెడలుడు గౌతమముని తీర్థోదకముల మజ్జనకార్యము తీర్చి హుతవహునిభంగి వెలుంగుచు దర్శలు సమీధలు గ్రహించి యాశ్రమముఁజూచెను. రామచంద్ర! ఆముని తపోమహత్త్వమున దేవదానవులకైనం దేరిచూడందగనివాఁడు తపోనిధి. అట్టిముని యాశ్రమమునఁ బ్రవేశించుచుండఁగాఁ గని యింద్రుడు తనుపుకంపింపఁమొగము వెల్వెలవాఁడఁగా నిలిచెను. మునియాకృతఁ దాల్చి యధర్మవృత్తికిం బూనిన యాయింద్రునిం దిలకించి సద్వృత్తిధనుండు కాపున నాగౌతముఁడు రోషము మూర్ఛిభవించినట్లు హుంకరించి 'యోరీ దురాత్మా! నారూషమును దాల్చి దుష్కార్యము నొనరించితివి. కాపున నీయండములు పడిపోవును గాక' అని శపించెను. ఆమహర్షి నోటినుండి యాశాపవాక్యము వెడలినంతన యాతనియండములు భూమిఁ బడెను. అట్లు సురపతని శపించి యంతట నహల్యును శపింపఁదలంచి 'యోయధర్మప్రవర్తకు రాలా! నీవీదుష్కార్య మొనరించితివి. కాపున నీయాశ్రమమునందే యనేకసహస్రసంవత్సరములు వాయువాహారముగా నన్నపానాదులు లేక తపించుచు బూడిదలోఁ ద్రెళ్లుచుండి ప్రాణిసంతతికిం గానరాక యుండు దువుగాక. ఏ కాలమున దశరథకుమారుఁడు శ్రీరామభద్రుఁడు భయము గలిగించుచుఁ బాడుపడియుండు నీయాశ్రమమునకు నరుదెంచునో యపుడే యామహానీయుని పాదసరోరుహపరాగము సోఁకినంతన నీవు పరిశుద్ధురాల వయ్యెదవు. అంత లోభమోహములు నిన్ను వీడును. ఆపరమపూరుషుని నాతి

ధేయముల సత్కరించి నామ్రోల సంతోషమున నీదేహమును
మరల ధరింతువని పలికెను. ఇట్లు లాముని యాదుష్టచరిత్రను
శపించి యీయాశ్రమమును విడిచి సిద్ధచారణాదిసంసేవితమై
పరమపావనమగు హిమవద్గిరిశిఖరమునందుఁ దానిచ్చినశాపము
వలని తపోధనవ్యయప్రాయశ్చిత్తముగా మహాతపమొనరింపం
జోయి తపము సలుపుచున్నవాఁడు.

మహామతులారా! ఈభాగమునఁ గొన్నివిశేషములు
కలవు. మన మరయుదము. శక్తికనురూపముగాఁ దెలిసినవానిని
బరిగ్రహింతము. విశాలాపురాధిపతి సుమతి రామలక్ష్మణులకుం
గ్రుత్తవాఁడు. ఐనను వారింగాంచినంతన

“ఇహ కుమారా భద్రం తే దేవతల్కపరాక్రమా.”

యదృచ్ఛయైవ గాం ప్రాప్తా దేవతాకాదిహామరా,

కథం పద్మామిహ ప్రాప్తా కిమర్థం కస్య వా మునే.

భూషయంతావిమం దేశం చంద్రహార్యావివాంఛరం,

పరస్పరస్య సదృశౌ ప్రమాణేగితచేష్టితే.”

అని ప్రశ్నించెను. భగవద్దర్శనమున నూతనవిజ్ఞానము కలు
గును. అదియే భగవద్దర్శనఫలము. కనుకనే యిం చుకవిజ్ఞా
నము పొడమెను. కాని భగవంతుఁడే యీమహాపురుషుఁడని
కనుఁగొనఁజాలినసత్కర్మము పూర్వజన్మమునఁ జేసినకృతార్థుఁడు
కాఁడు. కావుననే “దేవతల్కపరాక్రమా” అని వినుతించెను.
ఈముపమానము భగవంతునియెడ నీచముకాదా. వారి
యదృష్టతేజస్సు అతిమానుషము కాఁగా సామాన్యమానవులు
కారని తలంచెను. కావున దేవలోకమునుండి వచ్చినయమ
రులాయని ప్రశ్నించెను. ఈప్రశ్నము న్యాయసమ్మతము.

“యస్తాదేహం సుచేంద్రాణాం మాత్రాభ్యో నిర్మితో నృపః,
తస్మాదభిభవత్సేష సర్వభూతాని తేజసా.”

౫

తపత్యాదిత్యవత్సైష చక్షూషీ చ మసాంసి చ,
స చైనం భువి శక్నోతి కక్పిదప్యభివీక్షితుం.

౬

సోఽన్నిర్భవతి వాయుశ్చ సోఽర్కసోఽగ్నిమస్య భర్తారాట్
స కుజేఽస్య వరుణస్య మహేంద్రః ప్రభావతః.

౭

బాలాఽపి నావమంతవ్యో మనుష్య ఇతి భూమిషః,
మహతీ దేవతా హ్యేషా సరయాపేణ తిష్ఠతి.”

౮

(మను. ౭ ఆధ్యాయం)

అను మనుస్మృతి వాక్యముల ననుసరించిన రాజతేజమే యతి
మానుషము. అట్లులుండ శ్రీమన్నారాయణమూర్తి రాజవంశ
మున నవతరించుచుండఁ జెప్పవలసినదేమి?

“రూపమేవాస్య మహిమానం వ్యాచక్షే.”

అని శ్రుతి చాటుచునేయున్నది. బుద్ధిమంతులు ముఖలావణ్యము
చూడంగనే వ్యక్తి యెట్టిదని కనుగొందురు. ప్రాజ్ఞాండగుట
సుమతి దేవతలుగాకయున్న నిట్టి రూపలావణ్య తేజస్సులు
గలవారుగ నుందురా యని తలంచెను. చంద్రుఁడు సూర్యుఁడు
నాకాశమును బ్రకాశింపఁజేసినట్లు లీకుమారు లిరువు రిదేశము
నలంకరించుచున్న వారనెను. అనఁగా వీరిరాకచే నీదేశము
ధన్యమయ్యెనని భావము. ఈభాగమునుండి నేర్పుకొనఁదగు
సదాచార మేమని తర్కింతము. సాత్త్వికాహారముంగొని
సత్కర్మముల నాచరించుచు ఫలములను భగవంతున కర్పిం
చుచు సంసారమున సంబంధించినట్లు నడించుచు నుండవలయు
ననియు, నట్టివారికి సాధుబుద్ధి గలుగుటయేగాక మహాత్ముల

సుగతి గలుగుననియు, సజ్జనులసాంగత్య ముఖిలోత్తమఫలముల నొసంగుననియు, నింగితజ్ఞానము గలుగుటయే సత్కర్తములకు నిదర్శనమనియు, గావున మానవులు తత్తమగతింబడయంగోరువారట్టివిధములఁ బ్రవర్తింపవలయుననియు నెఱుంగవలయును. సత్ప్రవర్తకులను వెదకుచు మహాత్ము లరుదెంతురు. ఆసత్కర్తములే వారిని ప్రోత్సహించి తోడితెచ్చును. వారిదర్శనముకాఁగానే బుద్ధి వికసించును. అత్తటి వారు మహనీయులుగాని సామాన్యులు కారని తోచును. అదియే పూర్వజన్మకృత సాధుకర్తములను దెలుపును. అట్లులౌట నుత్తమగతిం గోరువారు సుమతి నుదాహరణముగాఁ గైకొనినచో విశ్వామిత్ర ముని భగవంతులగు రామచంద్రలక్షణులం దోడుకొని సుమతి యింటకిఁ బోయినట్లు మనసత్కర్తములే సద్గురువులఁ బురికొల్పి వారియింటికిం దోడితెచ్చి వారిసహవాసము కలుగఁజేయుననియు, గురువులను వెదకుచు నేదేశమునకో పోవనక్కఱలేదనియు నీభాగము మన కుపదేశించుచున్నది. మంచియాలోచనములు పరోపకారకర్తములు చేయువారికి దివ్యతేజస్సు వృద్ధియగుచుండును. అట్టివారిని జూడఁగానే పామరులు వింతపడుదురు. ఎందఱో కృతార్థు లగుదురు. అట్టివారు తమవార్తల దెలుపకయున్నను ముఖతేజస్సే యితరులకుం దెలుపుననియు, పట్టితేజస్సు దైవభక్తిమూలమునఁ గాని లభింపదనియు మన మెఱింగి యద్దానికిఁ బ్రయత్నింపవలయును. భక్తుఁడు ధ్యానముచేయునపుడు పరమేశ్వరుని నిర్మలతేజోరూపునిగా ధ్యానించినచో నాతేజము భక్తునియందుఁ దగినంతప్రవేశించునని యోగమతము. యోగాభ్యాసము చేసి తత్పిదపి గాంచినవార

లీవిషయము నెఱుంగుదురు. ఆతేజస్సును గాంచినపుడు క్రూర జంతువులు కూడఁ దమక్రూర్యమును విడనాడి వారిచెంతనుండు నంతదనుక సామ్యస్వభావముగలవగును. కావునఁ బ్రతి మానవుఁ డుత్తమమార్గము నరయవలయును.

“వరస్వరస్య సదృశౌ ప్రమాణేఽగితచేష్టితైః.”

శ్రీరామలక్ష్మణులు దేహప్రమాణమున నింగితమునఁ జేష్టలను సమానులనుట శ్రీమహావిష్ణువు నాలుగు భాగములుగా భర నవతరించెననుభావమును దెలుపుచున్నది. లోకమున సమాన కర్తముల నొనరించి తత్ఫలములను సమానముగాఁ బొందు వారు లేరనుట నిశ్చితము. కారణాంతరమున భగవంతుఁడు నాల్గరూపముల నవతరించెను. కావుననే సమానదేహప్రమా ణేఽగితచేష్టితములు గలిగెను.

“అతిథీ వరమా ప్రాప్తా పుత్రై దశరఃస్య తౌ. ౮

పూజయామాస విధివత్సత్కారార్హౌ మహాబలా.”

అనునీభాగము మనకొక్కసదాచారమును బోధించుచున్నది.

“సంప్రాప్తాయ త్వతిదయే వ్రదద్యాదాసనోదకే,

అన్నం చైవ యథాశక్తి సత్కృత్య విధిపూర్వకం. ౯౯

శిలాసప్త్యంఘతో నిత్యం పంచాగ్నీనసి జాహ్వాకః,

సర్వం సుకృతమాదతే బ్రహ్మణోఽనర్పితో వసకా.” ౧౦౦

(మను. ౩ ఆధ్యాయం)

(అతిథి యింటికి రాఁగా యథాశక్తి పూజింపవలయును. అతిథి నిరాశుఁడై తిరస్కృతుఁడై పోవుచు గృహస్థువు చేసినసుకృ తమునంతయు గ్రహించికొని పోవును.) మానవులకు నందును గృహస్థువుల కతిథిపూజ ముఖ్యము. అతిథిని నారాయణమూ

త్తినీగా భావించి పూజింపవలయును. శక్తి కనురూపముగనే పూజ స్తుత్రులయందు విధింపబడినది కాని శక్తినతిక్రమించి పూజింపవలయునని విధింపలేదు. కావున నతిథిపూజ భగవత్పూజమంటిదే యగును.

“తృణాని భూమిరుదకం వాక్పతుర్థి చ సూర్యతా,
విశాన్యసి సతాం గేహే నోచ్చిష్యంతే కదాచన. ౧౦౦

న తై స్వయం తదశ్చీయాదతిథిం యన్న భోజయేత్,
ధన్యం యశస్యమాముష్యం స్వర్గ్యం చాతిథిపూజనం.” ౧౦౬

(మను ౩ అధ్యాయం.)

అతిథిని భుజింపజేయక తా భుజింపరాదనియు, నతిథిపూజ సకల సత్కలముల నొసంగుననియు మరుస్తప్రతి బోధించుచున్నది.

“అతిథిత్వేన వర్జాసాం జేయం శక్త్యానుపూర్వశః,
అప్రణోద్యోఽతిథిస్సాయమపి వాగ్భూతృణోదకైః.” ౧౦౭

(ఆచారకాండము.)

అను నీయాజ్ఞ వలక్యస్తప్రతియు నతిథిపూజ మంచిమాటలు లోనగువానిచే జేయవచ్చునని తెలుపుచున్నది. అతిథిపూజ మానుట భక్తునిలక్షణము కాదని మన మెఱుంగవలయును. భగవంతునిగా భావింపవలయునన్నమాట మఱువరాదు. అతిథి యనగా నొకరాత్రి యుండి పోవువాడు కాని కార్యాంతరములచే వచ్చియుండువాడు కాడు.

“ఏకరాత్రం తు నివసన్నతిథిర్భాష్టాష్టమస్త్రైశ్చ,
అనిత్యం హి స్థితో యస్తాతస్తాదతిథిరుచ్యతే.” ౧౦౮

అని మనుస్మృతి పై యర్థమును దృఢపఱచుచున్నది. కావున భగవత్పూజవంటిదే యతీధిపూజ యని తెలిసికొనవలయును. దీనిసారమేమి?

అతీధిని బూజించుట యశస్కర మాయుర్వర్ధనము ననుటచే దాను బూజించువాఁడు మానవమాత్రుఁడు కాఁడనియు, భగవద్రూపుఁడనియు భావించుటచే నాఫలములు గలుగును. ఇందు భావనయే ప్రధానము. బాహ్యపూజ ప్రధానము కాదు. మానసికధ్యానమే ప్రధానము. కాబట్టి సద్బావముకలిగి సత్కార్యము చేసినచే ఫలించును. భావన చక్కగ లేనిచో నాపూజ నల్పఫలప్రదమగును. అంతయు కాని శాస్త్రోక్తఫలము నీజాలదు.

“సద్భావే సాధుభావే చ సదిత్యేకత్వీయజ్యతే,
వ్రతస్తే కర్మణి తథా సచ్ఛిష్టః పార్థ యజ్యతే.”

౨౬

(గీత. ౧౭ ఆధ్యా.)

అనుగీతావాక్యము స్మరింపఁదగినది.

“ఆశ్రద్ధయా హుతం దత్తం తపస్తప్తం కృతం చ యత్,
ఆసదిత్యుచ్యతే పార్థ న చ తత్రేవైత్వ నో ఇహ.”

౨౭

అను నీశ్రీకృష్ణాస్తోత్రముననుసరించి శ్రద్ధగలిగియే సత్కార్యమును యథాశక్తి నొనరించిన నది యిహపరసుఖముల నిచ్చునని మన మెఱింగి యట్లు లావర్పవలయునని మన కీభాగము తెలుపుచున్నది.

“ఋతుకాలం వ్రతీకంఠే శార్థినస్ససమాహితే.

౧౮

సంగమం త్వహమిచ్ఛామి త్వయా ననా నుమధ్యమే,

మనీవేషం నహస్రాక్షం విజ్ఞాయ రఘునందన.

౧౯

మరిం చకార దుర్వేధా దేవరాజకుతూహలాత్."

అనునీభాగము ముఖ్యమగునాచారవరంపరను బోధించెడిని.

ఇంద్రుడు గౌతమవేషమూని యమ్మని స్నానమున కరుగు తెటింగి యహల్యకడకు వచ్చి తనవాంఛను చెలుపుచు ఋతుకాలనియమము సుఖార్థము పాటించరు. కావున నిపుడే నేను సీసంగతం గోరుదునని పలికెను. ఋతుదినములు పదాలు. అవి దాటినపిదప భార్యం గూడుట సదాచారము కాదు. ఆవిషయము ప్రధానము కాదనియు, సుఖైకపరాయణులద్దానిం బాటించరనియు, నింద్రుఁ డాతురుఁడు కానఁ దెలిపెను. అహల్య సంశయమునొందు నేమో యని తానే సంశయించెను. ధర్మోపదేశము చేసెనని విషయైకసారము.

"ఋతు స్వాభావిక స్త్రీణాం రాత్రయష్టాదశస్పృతాః,

చతుర్భిక్తైస్సార్ధమహాభిన్నద్విగర్హితైః.

౪౬

తాసామద్యాశ్చతస్రస్త నిందితైకాదశీ చ యా,

త్రయోదశీ చ శేషాస్త ప్రశస్తా దశరాత్రయః.

౪౭

యుక్తాసు పుత్రా జాయంతే స్త్రీయోఽయుక్తాసు రాత్రిభిః,

తస్మాద్యుక్తాసు పుత్రార్థి సంవిశేదార్తవే స్త్రీయమ్.

౪౮

పుమాన్ పుంసేఽధికే శుక్రే స్త్రీ భవత్కథికో స్త్రీయాః,

సమేఽపుమాన్ పుంస్త్రీయా వా క్షీణేఽల్పే చ విపర్యయః.

౪౯

సింద్యాస్వప్తాసు చాన్యాసు స్త్రీయో రాత్రిభిః పర్యయః,

బ్రహ్మచార్యేవ భవతి యత్ర తత్రాశమే వసన్."

౫౦

(మను. ౩ అధ్యాయం)

ఇతరస్పృతులు కూడ నివిషయమున భిన్నమగునాశయమును దెలుపవు. కాన వాని నుపహరింపక విషయసారమును వ్రాసెదను.

ఋతుకాలనియమ మేల యని తొలుతఁ బ్రశ్నించుకొనినఁగాని సారమును బరికింపఁజాలము. ఇంద్రియనిగ్రహము ప్రధానమనుట సార్వజనినము.

“కస్తాత్సర్వప్రయత్నేన శుక్రం రక్తం చ రక్షయేత్.”

అని పూర్వులు మహర్షులే తెలిపిరి. బుద్ధిసూక్ష్మతలోనగునవి శుక్రరక్షణముననే కలుగును. మేధాశక్తి కాధార మింద్రియనిగ్రహము. యోగశాస్త్రమునఁ బ్రధాన మింద్రియనిగ్రహమే. దానిని మించినతపస్సే లేదనుట సిద్ధాంతము. గృహస్థులు సర్వదా బ్రహ్మచర్యమానుటయు నశాస్త్రము. కావున బ్రహ్మచర్యమునకు భంగమురాకయుండ విషయసుఖము పెంపొందకయుండ నియమము చేయఁబడినది.

“ధర్మశ్చకాసంపత్కర్థగ్ం స్త్రియముద్వహే.”

అనుగృహ్యసూత్రము వివాహమునలని యుపయోగమును దెలుపుచున్నది. ధర్మకార్యము లొనరించుట సంతతిగాంచుట యను నీ రెండును దారసంగ్రహణమునకు ఫలములు. ఈరెండింటిలో సంతతియనునది విషయసుఖాధీనము. సుఖానుభవ పూర్వకజితేంద్రియత్వ మసంభవము. సర్వాశ్రమములలో గృహస్థాశ్రమము మహోత్తమమని ప్రశంసించుట తక్కుంగల యాశ్రమశ్రయమునకు గృహస్థులు మహోపకారి కాన నాతనికి సామాన్యవిశేషధర్మము లుండవలయుఁ గదా. అందులకే యీనియమములు నిర్ణయింపఁబడినవి. ఋతుదిననిర్ణయము

ముఖ్యముగా నిందులకే యని మనమూహింపవలయును. ఋతు
దినములుగాక తక్కినదినములలో భార్యసంగతి కూడదనుట
విషయసుఖాభిలాషమును సంకుచితమొనరించుటకే. మాంస
భక్షణము నాపందలంచి మహామునులు యజ్ఞశ్రాద్ధేతరకాల
ముల నది పనికిరాదనిరి. అట్లే స్వేచ్ఛాగమనమును నిరో
ధించిరి. ఋతురాత్రుములు పదాలు అందుఁ దొలినాలుగుదిన
ములు పనికిరావు. పదునొకండవ పదుమూడవదినములు నింద్య
ములు. మిగిలినవి పదిరాత్రులు. అందును సరిదినములగు నాలు
లోనగునవి కుమారోత్పత్తిగోరువారికి మంచివి. విదుమొద
లగు జెసిరాత్రులు పుత్రికోత్పత్తి హేతువులు. ఈనియమ
ముచే నావదిరాత్రులయందును వాంఛననుసరించి యొకను
దగ్గింపఁబడినది. స్త్రీప్రజంగోరువారు నాలుగునిశలందును, పురుష
ప్రజనుగోరువా రాత్రులయందు దారసంగతివొందవల
యునని శాసించుట విషయసుఖమును దగ్గించుటకు బ్రహ్మచర్య
నిష్ఠను బెంపొందించుటకుం గాక మతొందులకు? డ్విధ్యరేత
స్కుఁడుగా నుండవలయునని నియమమేర్పటచుట గృహస్థువు
లకు ధర్మవిరుద్ధముగావున విషయసుఖసంగోచము చేయఁ
బడినది.

“వామురూపా ఆదృశ్యాశ్చ ప్రవేక్ష్యామస్తమాభృతః.

౪౦

ప్రవిష్టాశ్చ ప్రతివపుశ్శృషయామో రసాన్ బహూన్,

రసేషు శోషితేష్వేషు శుక్లం సంశోషయామహే.

౪౧

శుక్లాశ్చి శాని లేజాంసీ నాశం యాస్యంతి దేహీనాం,

ప్రాణిత్యే సతి దేహీత్వం జీవిత్వం యస్య వర్తతే.

౪౨

తస్య దేహమస్మాద్య తద్రసాన్ భక్షయామహే,

భూమిం భూమిరుహం త్వర్వాక్ జలజస్థలజాన్యసి.

౪౪

* * * *

అక్షోహిణీసహస్రేణ తేనాదృశ్యేన సోఽనురః.

అవిశ్వ మరుతాం చిత్తం శోషయామాస తద్రసం.

౪౦

మథితాని ముఖాన్యాస ద్వైరూప్యం సమజాయత,

రక్తాని నీలరూపాణి నిశ్చికాణి స రేజితే.

౪౦

ఉత్పాహస్పకలా నప్తా మహదాలస్యమాగతం,

ప్రహ్లానవపరాక్వాసి జభూవుస్సర్వదాసినః.

౪౨

అవిష్టమూర్తయస్తేన భంజేన సమరాత్త నా,

పుంస్త్యేన పర్జితాస్సర్వే జాతా ఏవ నపుంసకాః.

౪౩

స స్త్రీభిర్నాశ్యభ్యురోభిః కార్యం తేషా మవిద్యత,

అన్యోన్యకార్యవిరహో దన్యోన్యం సంగపక్షితాః.

౪౪

అన్యోన్యసంగవిరహోన్మిస్సహాయాశ్చ తేఽభవత్,

నిస్సహాయతయా సర్వే నిరుద్యోగాశ్చ కర్తను.

౪౫

కర్తాణి దైన్యమాలిన్యదుఃఖప్రాయాణి భేజితే,

అథాపురస్సు చాపిప్తా దుర్ధంతా భంజనైనికాః.

౪౬

మంథ్యాత్వం పీతరాగత్వం శురతద్రవసంక్షయం,

లావణ్యకాంతివిరహసవితాసరసక్షయం.

౪౭

అలౌకనస్య వైరూప్యం పర్థయామాను రుద్ధతాః,

స కాపి రమణం భేజే భోగత్పష్టాపరామృభి.

౪౮

అలక్ష్మీకమహాసం చ వలీపలికసంకులం,

వానరీణామివ ముఖమమరీణామజాయత.

స కేవలం ప్రాణభాణం కత్రాఘాద్రససంక్షయః,

నందనోద్యాసపృథ్వాణామసి శోషో మహానభూత్.

* * * *

విశుక్రేణానురేంద్రేణ సమాస్తాఽహిణీజహుః,
 పీతశుక్లేన తే సర్వే పీతశుక్లా నరాభవన్,
 స్త్రీణామపి చ సంభాగహేతుశ్శోణితసంప్లవః. 20
 రక్తశుక్లేశ్చ పర్థవే యస్తాత్సర్వైః జితవః,
 తస్మాత్ సతి సర్వేహమకాండే విప్లవోఽభవత్. 21
 రక్తం శుక్లం సమాసాద్య భోగశ్రీః పూర్వముద్గతా,
 తయోః ప్రణవృద్ధ్యా నైవ విశుక్లేణ దురాత్మనా. 22
 భోగశ్రీయో విశేషశ్చ భోగవస్తుష్వపి కయః,
 సూత్రప్రకృతికాకారా నిర్వికారాశ్చ యోషితః." 23
 (లలితోపాఖ్యానము ౧౯ అధ్యాయం.)

మున్ను భండాసురుడు విశుక్రవిషంగులును ముల్లోకములఁ
 గలవారిని బాధింపఁదలంచి వాయురూపములు దాల్చి ప్రతి
 ప్రాణి శుక్లశోణితములమాయాశక్తుల నాధారముగా శోషిల్లఁ
 జేసిరనియు, దాన స్త్రీపురుషు లందఱు నుత్సాహము నశింప
 మోములు కాంతిహీనములు కాఁగా లావణ్యము తుదముట్ట
 నశింప నొకరినొకరు ప్రేమించుశక్తి విలయమంద నిశ్చీకులై
 రని కథాసారము. మానవులకు సకలశక్తులను బోషించునవి
 శుక్లశోణితములు. వానిఁ జక్కఁగాఁ బోషించినఁగాని యా
 యుర్బలారోగ్యములు వృద్ధి నొందవు. అకారణముననే
 స్త్రువులు స్త్రీసంగమమును సంకోచింపఁజేసినవి. దీనిచే జితేం
 ద్రియత్వము గలుగునని భావము. ఋతుకాలమున నింద్యము
 లగు నెనిమిదిరాత్రులను, పదాలుదినముల మీఁదనున్న రాత్రు
 లను సతీసంగతిని వదలినవాడు బ్రహ్మచారియే యగుచున్న
 వాడని స్త్రుతి విధించుచున్నది.

దీనినుండి గ్రహించవలసినవిషయమేమి? ఆయుర్వల్లాదులు శుక్లము నాధారము చేసికొని యుండునవి. షార్దవరేతస్కులు చిరకాలము జీవింపజాలుదురు. ముఖవచ్చుస్సు గలిగియుండురు. దానిచే నిరంతరము వాచు భగవద్భాసము చేయుదురు. అక్కారణమున నపమృత్యుభాగ లేక యాధివ్యాధివిహీనులై సుఖముగాఁ గాలముం గడపుదురు. లోభాదిగుణములు వారిశాస్త్రయించునవకాశము లేదు. కావుననే యరోగులు దృఢగాత్రులు నై యనేకవర్షములు జీవింతురు. కావున సూర్యరేతస్కులగుటకుఁ బ్రయత్నింపవలయును. గృహస్థుల కయ్యది శక్యము కాదు. కావున యథాశక్తి న్యాయము ననుసరించి ఋతుకాలనియమమునైనఁ బాటించినఁ జాలునని స్మృతు లనుకూలించెను. ఆయలవాటు క్రమముగా వృద్ధిచేసికొనిన బ్రహ్మచర్యము ఫలించును అయ్యది యోగాభ్యాసము నకు మిక్కిలి తోడ్పడును ఆయభ్యాస మశుభ వాసనలందొలఁగించి శుభ వాసనలఁ బొందుపించి భగవత్కరుణకుం బాత్రుని జేయును. చిత్తశుద్ధికి నింద్రియజయ మత్యంతావశ్యకము. ఇంద్రియజయము లేనివానికి యోగము సిద్ధింపవనుట సిద్ధాంతము

“యంత్రాహరవిహరస్య యుక్తచేష్టస్య కర్తవ్యం,

యుక్తస్వప్నావబోధస్య యోగో భవతి దుఃఖినః.” ౧౭. (ఆధ్యాయ ౬)

అన్నభగవద్గీతోక్తి నైవ్రాసినభావమును దృఢపఱచుచున్నది.

ఇట్టి గంభీరాధ్యముగల ఘట్టమున నాంధ్యీకర్త లేంతదనుక మూలార్థమును బోషింపఁగలిగిరో పరికింతము.

“ఋతుకాలం ప్రతీక్షంతే సార్థినస్సుసమాహితే,

సంగమం కృహమిచ్ఛామి త్వయా సహ నువృథ మే.”

“ఋతుకాలం షోడశర్తున్నిశా స్త్రీణామిత్యుక్తకాలం. ఆరిసః కా
హత్ షోగారిసః ఆనృతుకాలత్వాన్నాయమవసర ఇత్యహల్యయా ప్రతిషిద్ధః
మిత్యవగమ్యతే. సుసమాహితే. సమ్యక్ బ్రహ్మణా నిర్మితే. ఆతిసుందరీత్యర్థః.”
అని గోవిందరాజులు. “ఆరిసస్సుతారిసః సుసమాహితే సుందరి.” అని
మహేశ్వరతీర్థులు.

శా. రామా యాతర డహల్యః గూడి పలువర్షంబుల్ తపంబుండ
సు, త్రాముం డొక్కెడ సందుగాంచి సతిఁ జేరక వచ్చి
యామానియ, ప్లామోదంబున దానిఁ గాంచి జలజాస్యా
మన్తభస్మేరిత, వ్యామోహాత్ములు కారటే ఋతుప్రతీక్ష
శక్తులట్లాటచేక.

క. అంగజుకేళిని దమిసీ

సుగతఁ గాంక్షించినాడఁ జరితార్థునిగా

నంగన సలుపుమ యని బహు

భంగుల బ్రాధింపనత్తపస్విని మదిలోక.

“మునివేషం సహస్రాక్షం విజ్ఞాయ రఘునందన,

మతిం చకార దుర్మథా దేవరాజకుతూహలాత్.”

౧౯

“సహస్రాక్షం విజ్ఞాయ కదాచిదపి మునినైవమర్థనాభావాదన్యస్యా
త్ర ప్రవేష్టుమశక్తేరింద్రస్యైవాత్మని బహు కాలమఖిలాష శ్రవణాచ్చేతి
భాషః” అని గోవిందరాజులు.

క. మునివేషధరుండు శక్రుం

డని యెఱిగియు నిర్జరేంద్రుడనుతలఁపున నీ

కొనియెక్ దుర్మతి యై యా

తనితోఁ గలియంగ మఱి ముదంబునఁ బలికె.

(వావిలికొలను రామాయణము.)

మహాశయులా రా! ఇది విమర్శము కాదు. ఆభావము నాకు లేదు. మూలార్థము నీరామాయణము పోషించెనని నారచించినరామాయణము పోషింప లేదని విమర్శకాగ్రేసరులు పక్షపాతమునఁ బలికినవలుకులయందు సత్య మెంత కలదో యని తమకుఁ దెలుపుటకే యీనావిన్నపము. మూలమున నెంత యర్థము కలదో మీరెఱింగితరి. కాన నిక నావద్యములం జిత్తగింపుఁడు.

క. ఋతుకాలనియమమును స

మృతఁ జూడరు బ్రహ్మ నిన్ను మదిఁ గోరి చమ

త్కృతఁ జూపి సృష్టి చేసె ను

దతి నీతో సంగమంబుఁ దమిఁ జేయంగఁ.

ఆ. మదిని గోరినాడ మహిళామణి! రతి

యొకటె వాంఛ నాకు నొప్పుఁ బుత్త

వాంఛ లేదు నిజము పంచాస్యమధ్యమా

యని సహస్రనయనుఁ డలరి పలుక.

చ. మనముననిట్టు లెంచె సతి మానినరుం డిటు వేడఁ దెన్నుఁ
డుక, గనుక నొరుండె యా నితఁడు కామనిమోహితుఁ
డై సురేశుఁ డొ, య్యన నను గోరుచుంటఁ దెలియంబడి
యుండెను గాదె యిప్పుడీతని మునినాథువేషమును దాల్చి
నయింద్రునిగాఁ దలంప నొ.

చ. అని యిటు లాయహల్య మదియందు వినిశ్చయ మొప్పుజేసి
యా, తనిపయి నున్న ప్రేమమెయిఁ దద్ధితముం దగఁ దీర్చె
దుష్టబుద్ధినిగాని; ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము.

ఇందుఁ గల గుణగుణముల మహాశయులరగు మీరే గ్రహిం
పఁగలరు. పాదపూరణము లనేకములు నాపద్యములఁగలవనియు,
వానివికృతములను వారి రామాయణమున లేవనియుఁ జేతులు
త్రిప్పమఁ బ్రెక్కిడు విమర్శకశిఖామణుల భావ మెంతదనుక
సత్యమో వై పద్యములను స్థావీపులాకన్యాయమునఁ బరీక్షించు
తమకే తెలియఁగలదు. పక్షపాత మెన్నియూహలనైన బుట్టిం
చుననుట మీరెఱుంగనిది కాదు.

ఇకఁ దరువాతివిషయమునకుఁ బోవుదము. నేను సు
తానమును గోరినవాఁడను గాను. నిన్ను బ్రహ్మ సృష్టిచమ
తత్వతీయంతయుం గానంబడ నిర్మించెను. కావున నిత్యతీ నీ
కలయికం గోరెదనని యింద్రుఁడు తెలిపెను. ఋతుకాలనియ
మమును బాటింపక సమవిషమదినవ్యవస్థను లెక్కింపనిచో
నందుఁ గలుగుసంతానము సద్బుద్ధికలదిగాకయుండుననియు,
దానఁ గులమర్యాద లంతరించుననియుఁ బ్రాజ్ఞులెల్ల రూపించి
యద్ధి నిషేధమనిరి. కావున స్మృతినిషిద్ధమార్గ మాచర
ణార్హము కాదనుటే యిటఁ గలసారము.

అహల్య యాతనిమాటలపొందిక నాలోచించి తన
మగఁ డేనాఁడు నిట్లు తన్నుఁ గోరియుండుటలేదు. ఇతరుఁ డీ
యాశ్రమమును బ్రవేశింపఁజాలఁడు. ఇంద్రుఁడు చిరకాలము
గాఁ దన్నుఁ గోరెనని తెలిసెను. కాన నీతఁ డింద్రుఁడే యని
యు మునివేషమును ధరించెననియు నెఱింగెను. దుర్బుద్ధిగల
దియై యింద్రునంతవాఁడు వచ్చి నన్నుఁ గోరెనన్న కుతూ
హలమునఁ గలయిక కంగీకరించెను. ఈభాగము కర్త మపరి
హార్యమనువిషయమును బోధించుచున్నది.

“సదృశం చేష్టతే స్వస్థాః ప్రకృతేర్జ్ఞానవాససి,

ప్రకృతిం యాంతి భూతాని సిగ్రహః కిం కరిష్యతి.

33

కామ విష క్రోధ విష రజోగుణసముదృశః,

మహాశనో మహాపాపాస్తా విశ్లేపమిహ వైరిణం.

23

భూమేనాప్రియతే వహ్నిర్యథాదగ్ధో మలేన చ,

యథోల్లేపావృతో గర్భస్తథా తేనేదమావృతం.

3౮

ఆవృతం జ్ఞానమేతేన జ్ఞానినో నిత్యజైరిణా,

కామరూపేణ కౌంటేయ దుష్పూరేణానలేన చ.

3౯

ఇంద్రియాణి మనోబుద్ధిరస్మాద్విహీనముచ్యతే,

ఏతైర్విమోహయత్యేష జ్ఞానమావృత్య దేహినః.

౪౦

తస్మాత్త్వమింద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ,

పాపానం ప్రజహి హ్యేనం జ్ఞానవిజ్ఞానవాశనం.”

౪౧

(గీత 3 అధ్యాయం)

అనుభవమదృశచేతము ననుసరించి యోజింపఁగాఁ గామక్రోధములు ప్రధానమైనవలై జ్ఞానము నావరించి యకార్యములఁ జేయించుననియు, వానిచేష్టలకు లోఁబడనివాఁడేధమ్యుండనియుఁ దేటపడియెడిని. దీనిచేఁ గర్తమునకు లోఁబడకయుండఁ జాలఁడను సిద్ధాంత మొక్కఁడు పొడకట్టెడు. ఈసిద్ధాంతమును

“స్వభావజేన కౌంటేయ నిబద్ధస్త్వేన కర్తవ్యః,

కర్తుం నేచ్ఛసి యన్తోహాత్కరిష్యస్యవశోఽపి తత్.”

౬౦

(గీత. ౧౮ అధ్యాయం)

అనునీగీతావాక్యము దృఢపఱచుచున్నది.

“మిత్రైష వ్యవసాయస్తే ప్రకృతిస్త్యాం నియోజ్యతి.” ౫౯ (౨ ౧౮)

“ప్రకృతిః క్షత్రియస్వభావః త్వాం నియోజ్యతి.” అనిభాష్యుఁ

స్త్రీప్రాణియుఁ గర్తముచే బద్ధమైనది. కావుననే నీకార్యము చేయననునహంకారము పూసరాదు. ఎవ్వఁ డాయహంకారమును బూనునో వానిస్వభావమే అనఁగాఁ బ్రాకృత్సఫలరూప మనోభావమే వానిని లోఁబఱచి యాకార్యము చేయునట్లు చేయును. అనఁగాఁ బ్రాణి స్వతంత్రుఁడు కాఁడని సారము. ఈభావమును బ్రకృతకథకు సమన్వయింతము. అహల్య వనిత. అందును భువనమోహిని. మునిపత్ని యయ్యెను.

“పాంశ్చల్యాచ్చలచిత్రాచ్చ నైన్నేహచ్చ స్వభావతః,

రక్షితా యత్నతోఽపీహ భర్తృష్వేతా వికుర్వతే. ౧౫

ఏవం స్వభావం జ్ఞాత్వాసాం ప్రజాపతి నిసర్గజం,

పరమం యత్నమాతిశ్ఠేత్పురుషో రక్షణం వ్రతి.” ౧౬

(మను. ౯ అధ్యాయం)

అని మనువు శాసించెను. స్వభావముగా స్త్రీలు చంచలమనస్కులు. కావుననే స్త్రీరక్షణమునందు మిగులఁ బ్రయత్నింపవలయునని స్త్రీతెలుపుచున్నది. ఇట్లులుండఁగా నహల్య దుర్మతియయ్యెననుటలో వింతయేమి? గౌతమముని శపించు నన్నకారణమున బ్రహ్మ యహల్యనొసంగెనని పురాణాంతరగాథ కలదు. అంతకుముందే యింద్రుఁ డహల్యను గోరి యుండెను వివాహానంతరముకూడ నాతనివాంఛ నశింపలేదు. కారణమేమి? ఇరువుర దుష్కర్తము లీయిద్దఱును బురికొలిపెను. కావునఁ దనమగఁడు కాఁడని యెఱింగియు నంగీకరించుటయే దుర్మతి.

బుతుకాలేతరకాలములయందు భర్త భార్య కోరినఁ గలయిక కంగీకరింపవచ్చుననియు స్త్రీతెలుపుచుచున్నది.

“యథాకామీ భవేద్వాసి స్త్రీణాం వరమనుష్ఠరణ్,
స్వదారసిరకశ్చైవ స్త్రీయో రక్ష్యో యతస్సన్మృతాః.”

౧౦

(యాజ్ఞవల్క్యము.)

మున్ను స్త్రీలకు నింద్రుడే వరమిచ్చెను.

“భవతీనాం కామనిహంతా పాతకీ స్యాత్” అని.

“తా ఆబ్రువన్ వరం వృణీమహః ఋత్వియాశ్రణాం విందామహై
కామమావిజనితోః సంభవామేతి కస్తాదృత్వియాః స్త్రీయః శ్రణాం విదంశే
కామమావిజనితోః సంభవామేతి వరం వృతం హ్యసామ్.” ఇతి.

“తత్ర సురక్షితత్వం యథాకామిత్యేన” అని విజ్ఞానేశ్వరుడు.

స్త్రీలకామము నడంపరాదు. నిషిద్ధదినముల విడిచి పదాలు
దినములపైనను భార్యవాంఛను దీర్చవలయును. వారికోరిక
దీర్చనిభర్త పాపమునుభవించుననియే యింద్రునిశాసనము.
కావున నహల్య తన నిట్లు భర్త యెన్నడును గోరలేదను
కొనుట స్వానుభవజ్ఞానముననే యని మన మూహింపవల
యును. కనుక నహల్య పాపాత్మరాలగుట కర్తము ప్రేరే
పించుటచేతనే యని మన మూహింపవలసియున్నది. మహర్షి
యశాట నాగౌతముడు స్త్రీరక్షణమున శ్రద్ధగలవాడు కాడే
నియు దీనినుండి తేలేదని. జ్ఞానులయం దుత్తముడనబరంగు
ముని యిాయాచారమును బొలింపకుండుటయుఁ దప్పగారు.
స్త్రీలచిత్తము చంచలమని యెఱింగియే,

“భర్తృభ్రాతృపితృజ్ఞాతిశ్వశ్రుశ్వశురజేవరైః,

బంధుభిశ్చ స్త్రీయః శూన్యా భూషణాచ్ఛాదనాశ్చైః.”

౧౧

(యాజ్ఞవల్క్యస్తోతి.)

“యస్తాత్మాః పూజితా ధర్మార్థకామాన్ సంవర్ధయంతి.”

అని వ్యాఖ్య.

అని వారికి సంతోషము గలిగించుపద్ధతుల నెఱింగించిరి. చిరకాలము పతిం గూడి తపోనిరతినున్న యహల్యయే దేవరా జరు దెంచెనని దుర్మతింగొనియెగదా. దీనింబట్టి కర్మ మొంత బలవత్తరమో మన మూహింపవచ్చునుగదా. స్త్రీస్వభావము నెఱింగియే కాబోలు మచువు

“శయ్యాసనమలంకారం కామం శోభమనార్యవత్,

గ్రోహభావం కుచర్యాం చ స్త్రీభ్యో మనురకల్పయత్.” ౧౭

“తస్మాద్యత్సత్తో రక్షణీయాః” అని కుల్లూకభట్టు వ్రాయుట సుసంగతమే యనక తప్పదు.

“హాకానంత్యం దివః ప్రాప్తిః పుత్రపౌత్రవపౌత్రకైః,

యస్తాత్తస్మాత్ స్త్రీయస్సేవ్యో కర్తవ్యాశ్చ మరక్షితాః.” ౧౮

(యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి.)

అని దారసంగ్రహఫలమును యాజ్ఞవల్క్యముని నిర్వచించెను. లోకమునందు బుత్త్రపౌత్రాదులచే వంశవిచ్ఛేదము లేకుండుట అగ్నిహోత్రాదులచే స్వర్గప్రాప్తియు భార్యమూలమునఁ గలుగును. కావున స్త్రీలను రక్షించి సుఖమందఁజేయవలయునని యీష్టృతి తెలుపుచున్నది.

గౌతమముని యహల్యను బెడ్డియాడి తనధర్మమును నిర్వహించెనాయని కొందఱు ప్రశ్నింతురు. వివాహానంతరము గౌతముఁడు మునివృత్తి నవలంబింపలేదు. మునియై యజ్ఞములచే దేవతలను సుతృప్తిచేయనెంచియే వివాహము చేసె

కొనియెను. వివాహము కేవల విషయసుఖార్థము కాదని యాజ్ఞావల్క్యస్త్రుతిలోనగునవి తెలుపుచున్నవి. శతానందుడ హాల్యకుమారుడని ముందు చదువఁగలరు. కామైకతత్పరుడు కాని గౌతమముని తనధర్మమును జక్కఁగఁ దీర్చెననియే దృఢమగును. ప్రథమసంతానముఁ గాంచినపిదప భార్యయు భర్తయు ధర్మైకతత్పరులు గావలయుననియే స్త్రుతితాత్పర్యము. “అష్టపుత్రబహుధనమస్తు” అన్న యాశీర్వాచనమున కర్థము ఎవ మంద్రుఁడుపుత్రులం గాంచవలయునని కాదు. సత్తత్త్వసంతానములు ఒక్కకుమారుడునని దానియర్థము. ఆప్రకారము గౌతమముని పెండ్లియాడి సంతానముగాంచి భార్యంగూడి తపోనిరతనుండెను. అహల్య ప్రాకర్మ్యము ఫలాభిముఖమై యామెను బురికొలిపెను. దేవేంద్రునిదుష్కర్తముకూడ నతనిం బ్రోత్సహించెను. త్రిలోకాధిపతియైనను దుర్మయపరుడయ్యెనేని ఫలము దాని కనుగుణముగా కలుగ ననుభవించకపోవడన్న నీతి యీభాగము మనకుఁ దెలుపుచున్నది. అహల్యయుఁ దెలిసి యకార్యకరణమున నిందురాలే యనుటకు సంశయము లేదు. ఈభాగము కర్తము బలవత్తర మనియు, దానికి లోఁబడనివాడు లేడనియు మన కుపదేశించుచున్నది.

“అథాబ్రవీత్సురశ్రేష్ఠం కృతాశ్చేనాంకరాత్తనా.

౨౦

కృతార్థాస్తీ సురశ్రేష్ఠ గచ్ఛ శీఘ్రమిహ ప్రభో,

ఆత్మానం మాం చ దేవేశ సర్వదా రక్ష మానద.”

౨౧

విషయసుఖై కాభిలాషిణి యహల్య యని యీభాగమునుండి మనమెటుంగవచ్చును. ఇది ప్రమాదకర్తము కాదనియు, బుద్ధిపూర్వకముగఁ జేయఁబడినదనియు గ్రహింపవలయు. దేవేంద్ర!

సఫలమనోరథ నై తిని. ఇక నిందు నిలువక త్వరితముగఁ బొమ్ము. నిన్ను నన్ను నెల్లప్పుడు కాపాడుకొనుము. కాపాడుము. నీవు మర్యాదవొసంగువాడవు కదా. అనఁగా నీమర్యాదకు నామర్యాదకు లోకమున భంగము రాకయుండఁ గాపాడుము. ఇతరులకు నెట్టులే దెలుపవలదనియే యీ ప్రార్థనము. మర్యాదకు భంగము రాకయుండఁ బ్రవర్తింపుమని యింద్రుని హెచ్చరించెను. దీనింబట్టి యోజింపఁగా స్త్రీచిత్తమత్యంతచలమనియు, సత్కర్మవశమున వారు నిశ్చలచిత్తలు గావలసిన దే కాని పురుష ప్రయత్నమునఁ గారనియుఁ గనఁబడుచున్నది. ఇట్టివారలని స్త్రీలనెఱింగియే వారిన నేకభంగుల సంతసింపఁ జేయవలయునని స్త్రీపుత్రులు హెచ్చరించుచున్నవి. బలాత్కరించి వారిని వశపఱచుకొన రాదనుటయే స్త్రీపుత్రులతాత్పర్యము.

“ఆరక్షితా గృహే దధాః పురుషైరాత్మకారిభిః,
ఆత్మనమాత్మనాయాస్త రక్షేయస్తాన్పురక్షితాః. ౧౨
శాసం దుర్జనసంసర్గః పత్యా చ విరహోఽటవం,
స్వర్ష్యాఽన్యగేహవాసశ్చ నారీణాం దూషణాని వత్. ౧౩
నైతా రూపం పరిక్షంలే నాసాం పయసి సంస్థితిః,
కురూపం వా విరూపం వా పుమానిత్యేవ భుంజితే” ౧౪ (అథ్యా ౯)

“స్వప్నః ఆకాలస్వాపః” అసమయమున నిదురించుట. అనునీమనుస్మృతి ప్రైవ్రాసినభావము సమంజసమని తెలుపుచున్నది. తిరుగుట, దుస్సంగతి, పెనిమిటి నెడఁబాసియుండుట, పానము, అకాలనిద్ర, పరగృహవాసము అనునీయాలును స్త్రీలకుఁ బనికిరానివని శాసించుటకుఁ గారణమేమి? సవ్వృత్తిని విడనాడుదురని కాక మఱేమిటి?

“పతిప్రియహితే యుక్తా స్వాచారా విజితేంద్రియా,
సేవా కీర్తిమవాప్నోతి ప్రేత్య చానుత్తమాం గతిమ్.”

౦౬

(యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి.)

“ప్రియమనపద్యత్వేన మనస్సానుకూలం,

ఆయత్థాం యచ్ఛ్రేయస్కరం శధికం.”

అని వ్యాఖ్య

ఇందు విజితేంద్రియా. అనుపదము స్త్రీలకును యోగాభ్యాసమును సూచించుచున్నది.

“విజితాని సంయమితాని ఇంద్రియాణి శ్రోత్రాదీని వాగాదీని చ మనస్సహితాని యయా సా విజితేంద్రియా” అని విజ్ఞానేశ్వరుడు పట్టుదలచే నింద్రియముల మనస్సును నియమింపవలయునని భావము. దీనిచేత శ్రమంబడక యింద్రియముల స్వాధీనము చేసికొన శక్యము కాదని తేటపడియెడిది.

“యత్రోపరమతే చిత్తం నిరుద్ధం యోగసేవయా,

యత్ర చైవాత్మనాత్మానం పశ్యన్నాత్మని తుష్యతి.”

అని గీతాశాస్త్రము యోగఫలమును దెలుపుచున్నది. యోగా భ్యాసమునఁ గాని మనస్సు సంయత్యైవ నిశ్చలతఁగాంచదు. అట్టులొనరింపనికతన నహల్య పాపకార్యము నొనరించెను. ఇది బుద్ధిపూర్వకము కావునఁ బ్రాయశ్చిత్తము దుఃఖానుభవమే కాని వేటుగాదు. కావునఁ దెలిసిచేసినపాపముల ననుభవింపక తీరుదనుస్థాయమును మనము చక్కఁగా నెఱుంగవలయును.

“అథ దృష్ట్వా సహస్రాక్షం మునివేషధరం మునిః,

దుర్వృత్తం పృత్రసంపన్నో రోషాద్వచనమబ్రవీత్.

మమ రూపం నమాస్థాయ శృతవాససి దుర్మతే.

౨౬

అకర్తవ్యమిదం కస్తాద్విఫలవ్యం భవిష్యసి,

గౌతమేనైవముక్తస్య సరోషేణ మహాత్మనా.

౨౮

“పేకతుర్పువఱ్ఱ భూమా సహస్రాక్షస్య తక్షణాత్.”
అను నీభాగము మనకొక్క యుపదేశము చేయుచున్నది.

“శుభాశుభఫలం కర్త మనోవాద్దేశహసంభవమ్,

3

కర్త కా గతయో నృణాము త్రమాధమమధ్యమాః.

తస్యేహ త్రివిధస్యాపి త్రిధిహనస్య దేహినః,
దశలక్షణయుక్తస్య మనో విద్యాత్ప్రసర్తకమ్.

4

పరద్రవ్యేద్వభిధ్యానం మనసానిష్ఠచింతనం,
వికథాభినివేశశ్చ త్రివిధం కర్తమానసం.

5

పారుష్యమన్యకం చైవ వైశున్యం చాపి సర్వశః
అసంబద్ధప్రలాపశ్చ వాక్త్రయం స్వాచ్ఛకుర్విధం.

6

అదత్తానామపాదానం హింసా చైవ విధానతః,
పరదారోపనేవా చ శారీరం త్రివిధం స్మృతం.

7

మానసం మనసైవాయముపభృంక్షే శుభాశుభం.

వాచావాచా కృతం కర్త కాయేనైవ చ కాయకం.

8

శరీరజైః కర్తవ్యోదైర్యాతి స్థావరతాం సరః,

వాచికైః పక్షిమృగతాం మానసైరంత్యకాతితాం.

9

లోభః కామోఽభృతిః క్రూర్యం నాస్తిక్యం భిన్నవృత్తితా,

యాచిష్ఠతా శ్రమదశ్చ తామసం గుణలక్షణం.”

33

(మనస్తృతి. ౧౨ అధ్యాయం)

దేవేంద్రుడు చేసినయకార్యము శారీరత్రివిధకర్మములలోఁ
జేరినది. శరీరముచేతనే యనుభవింపఁదగినది. కర్మము బల
వత్తరముకదా. దుర్మతివై నారూపమును ధరించి చేయరాని
పని నొనరించితివి. కాన నండవిహినుడవు కష్టా యని
కోపముపెంపున గౌతముడు శపించెను. గౌతమవాగ్రూపమున

నిందునికర్తము ఫలమునొసంగెనని మనము గ్రహింపవలయును. ముని కోపమునఁ బలుకఁగనే వెంటనే శతమఖము పక్షములు రెండును భూమిపైఁ బడియెను. “అత్యుత్కృష్టః పుణ్యపాపై రిహైవ ఫలమశ్నుతే” అన్నన్యాయము ననుసరించి యప్పుడే ఫలించెనని కొందఱుందురు. ఆమాట స్మృతిసిద్ధమాయని సందేయమందుచున్నాను. ప్రారబ్ధకర్తము ఫలము నొసంగును. ప్రాకృత్తమే ప్రారబ్ధమగును. అనఁగా ఫలొస్తు ఖమగును. అనఁగా నిందుని నిష్టియకార్యము చేయఁ బ్రోత్సహించి యప్పుడే మునియు వచ్చునట్లు లొనరించి యప్పుని కిందుఁడు కనఁబడునట్లుచేసి కోపము కలుగఁగా శాపరూపమున ఫలమునొసంగెననుటయే మన మెఱుంగఁదగినది. ఈకర్త సిద్ధాంతము నెఱింగినవా రితరులు తమ కుపకారాపకారములు చేసినని భ్రాంతిపడక తమకర్తములు తమకే కర్తలమని యెఱింగి యహంకారమును వదిలి కర్తము త్రిప్పినట్లు తిరుగుచర్మప్రతిమలముకదా మన మనుజ్ఞానము గలవారలగుదురు. కావున

“కర్తజ్ఞేవ హి సంసిద్ధిహస్థితా జనకాదయః,

లోకసంగ్రహమేవాపి సంపశ్యత్ కర్తృకుర్త్వ సి.”

అన్నగీతాశాస్త్రమును దలంచుచు సత్కర్తాచరణపరాయణులు కావలయుననియే యీభాగము మనకుఁ దెలుపుచున్నది. సత్కర్తముల నాచరించువారు

“మయి సర్వాణి కర్తాణి సన్న్యస్యాథ్యాత్మచేతనా,

నిరాశీ నిర్తమా భూత్వా యుష్యన్య విగతజ్వరః.

యే మే మతమిదం నికృతమతివృంతి మానవాః,

కర్థావంతోఽసమామంతో ముచ్యంతే తేఽసి కర్త భిః. 30
(గీ. 3 అ.)

అనునీశ్రీకృష్ణోపదేశమును నమ్మి సాధుకర్తముల నాచరించుచు
వానినెల్ల భగవత్సమర్పణము చేయవలయును. ఈభాగము
మనకిట్లు కర్తసిద్ధాంతమును, దానినాచరించి భగవత్కరుణకుఁ
బ్రాత్రులగుమార్గమును, దుష్కర్తవిముఖత్వము ముఖ్యమనియుఁ
దెలుపుచున్నది.

“ఇహ పర్వతహస్తాని బహూని త్వం నివత్స్యసి,
వాయుభక్షా నిరాహారా తవ్యంతీ భస్మకాయసి. 30

అదృశ్యా సర్వభూతానామాశ్రమేఽస్తి న్నివత్స్యసి,
యదా చైతద్యనం ఘోరం రామో దశరథాత్మజః. 30

అగమిష్యతి దుర్ధర్షస్తదా భూతా భవిష్యసి,
తస్మాత్తేఢ్యేన దుర్వృత్తే లాభమోహవివర్జితా. 31

మత్సకాశే మదా యుక్తా స్వం పుర్రాఠాయష్యసి,
ఏవముక్త్వా మహాతేజా గౌతమో దుష్టచారిణీం. 32

ఇహమాశ్రమముత్సృజ్య సిద్ధచారణనేవితే,
హిమవచ్ఛిఖరే భుజ్యే తపస్తేపే మహాయశాః.” 33

అనునీరామాయణభాగమునుండి మనమనేకవిషయముల గ్ర
హింపవలయును. తొలుత నింద్రునకు శాపమిచ్చి గౌతమముని
యహల్యను శపించెను. సామాన్యదృష్టి నాలోచింపఁగా నింద్రు
నిశాపమునకంటె నహల్య కిచ్చినశాపము ఘోరమనియే తోఁ
చును. విజ్ఞానదృష్టి నాలోచింప నల్పమని తోఁచును. అహల్య
నింద్రునిమాటల విని యితఁడు గౌతమముని కాండని యెఱిం
గెను. చాలకాలమునుండి త నింద్రుఁడు వలచియున్నవాఁడని

వినియు నుండెను. ఆమాటల పొందిక విన్నంతనే యింద్రుడని గ్రహించెను. దేవరాజుతోటి కలయికను గోరెను. పిదపఁ గృత కృత్యయై త్వరగాఁ బొద్దుని హెచ్చరించెను. ఈవిషయమును రహస్యముగా నునుపుమా. మర్యాదను గాపాడుమా యనియు బోధించెను. అనునీవృత్తాంతమును గౌతమముని దివ్యజ్ఞానము పన్నుడు కావున గ్రహించెను. తపశ్చరణమునఁ గాలము గడుపుచునుండు నీయహల్య యిట్టిలోభమోహములకు వశం వదయయ్యెఁ గదా. ఇంక సామాన్యస్త్రీలమాట చెప్పనేటికని యూహించెను. ఎల్లరకు బుద్ధివచ్చు గాక యని యూహించి శాపమిచ్చెను.

పాపములు రెండువిధములు జ్ఞానకృతములు. అజ్ఞానకృతములు. అజ్ఞానకృతపాపములకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము సులభముగా విధింపఁబడినది. జ్ఞానకృతపాపములకుఁ బ్రాయశ్చిత్తములు కష్టమగుభవములుగా నిర్దేశింపఁబడినవి. ఇం దహల్య యొనరించిన పాపము ప్రమాదమునఁ గాదు. కావుననే మహర్షి యోలో చించి చిరకాల మనుభవింపఁదగినట్లు విధించెను. అహల్య వ్యభిచరించుటకు హేతువేమని తొలుత విమర్శింపఁదగును. భర్తకు భార్యకు వయస్సు ఎంత భేదముగా నుండవలయును?

“త్రింశద్వర్షోద్వపేక్షన్యాం హృద్యాం ద్వాదశవాన్తి కీం,

త్ర్యప్తపర్షోఽప్తవర్షాం వా ధర్షే నీదతి వత్సరః.

౯౪

త్రజనార్థం ప్రీయస్సప్తైస్సంతానార్థం చ మానవాః,

తస్మాత్సాధారణో ధర్మశ్చృతౌ పత్న్యానహోదికః.

౯౬

అన్యోన్యస్యావ్యభిచారో భవేదామరణాంతికః,

ఏవ ధర్మస్సమానేన జ్ఞేయస్త్రిపుంసయోః పరః.

౧౦౦

తథా నిత్యం యతే యతాం స్త్రీపుంసౌ తు కృతక్రియా,
యథా నాభిచరేతాం తౌ వియుక్తావిచరేతరం. ౧౦౨
ఏష స్త్రీపుంసయోరుక్తో ధర్మో వో రతిసంహితః,"
(మను. ౯ అధ్యాయం.)

ఈధర్మము ననుసరించి యాలోచించిన కన్యవయస్సునకంటె
పరునివయస్సు ఒకటిన్నరభాగ మధికముగా నుండవలయునని
తేటపడియెడిది. ముప్పదియేండ్లవయస్సుగలవాడు పండ్రెండు
వత్సరముల యీడుగలకన్యకను బెండ్లియాడవలయును. బ్రదికి
యుండునంతదనుక వాచెడఁబాయక యుండవలయును. సంతా
నము ధర్మకార్యములు ననువారికొఱకే వివాహము విధింపఁ
బడినది. అట్టిధర్మమును విడనాడినయెడల నిరువురకుఁ బ్రాయ
శ్చిత్తము కలదు. అహల్య బుద్ధిపూర్వకముగా నధర్మమార్గ
మునఁ బ్రవర్తించెనుగాన నమ్ముని ఘోరశాపమొనరించెను.

“శుద్ధతే బ్రహ్మణో దోషాద్ద్విగుణాద్బుద్ధిపూర్వకః.” ౧౧౦
(లలి. ౨ అధ్యాయం)

తత్రైవాన్యంగనాం గత్వా తదుక్తార్థం సమాచరేత్. ౧౧౧
(అధ్యాయం. 3.)

భర్తయు భార్యయుంగూడ సంతానకాంతం గూడినపుడు
కూడ సద్భావము కలవారు కావలయును. ఈవిషయము నీ
క్రిందివాక్యములు స్పష్టముచేయుచున్నవి.

“దుస్సహో మదన ప్రస్తాశ్చర్వేషాం ప్రాణినామపి,
పున్నారీరూపవక్త్రత్వా మదనేన స విశ్వసృత్.” ౨౧
ప్రపృతిమకరోదాదౌ సృష్టిస్థితిలయాత్తికాం,
తత్సృష్టత్వా త్వత్తంతే తస్మిన్పుత్ర్యాఽక్షయం గతిం. ౨౨

ప్రవృత్తైవ కథా ముక్తిం ప్రాప్నుయః కేన ధీరుతాః,
 కష్టహస్యం కథోపాయం కృణు వత్సమి సాంప్రకం. ౨౦
 సర్వాత్మజో వాచదేవః ప్రదుచస్తు పురాకనః,
 ఇయం హి మూలప్రకృతిర్జక్షీర్నర్వజగత్ప్రసూః. ౨౧
 పంచపంచాక్షత్వస్త్రింశం మైథునం క్రియతే కరాం,
 ఏకస్తంక్రాంతభావస్యోన్మదనా క్రియతే యది. ౩౦
 కాపుభౌ పుణ్యకర్మాణా న దోషః విద్యతే కయోః." (౪ ఆధ్యాయం)

దాంపత్యసుఖము సద్భావానురూపము కావలయునని తేట
 పడును. ఇట్టిభావము కలవాడు కావలయునని స్మృతి హెచ్చ
 రించుచున్నది. కావుననే

“బ్రహ్మచార్యేవ భవతి యక్ర కత్తాశ్చ మే వసన్.”

అని మనువు శాసించెను. వై నవ్రాసినభావమున దంపతులు
 ప్రవృత్తిమార్గమునఁ బ్రవర్తించుచున్నారని నివృత్తిమార్గము నను
 సరించువారికి లభించుముక్తి లభించును. శాస్త్రోక్తదినముల
 యందు భార్యంగలియుపూరుషుఁడు బ్రహ్మచారియే యగును.
 అను మునులయాశయము నెఱింగినయెడల వారిభావ మెంత
 యుదారమో తేటపడును. దేహసుఖమునకై వివాహము
 విధింపఁబడలేదనియు స్పష్టమగును. స్మృతులతో నహల్య ప్రవ
 ర్తనమును బోల్చి చూతము. గౌతమముని పరిత్యజించుట
 యుక్తమా కాదాయనియుఁ బరికింతము.

“మధ్యపాసాధువృత్తా చ ప్రతిహతా చ యా భవేత్,
 వ్యాధితా వాధివేత్తవ్యా హింసార్థస్మీ చ సర్వదా. ౧౦
 పంథ్యాప్తమేకోఽధివేద్యాజ్ఞే దశమే తు మృతప్రకా,

వికాదశే శ్రీనివాసో నవ్యత్వప్రియవాదినీ.

౧౦:

(మను. ౯ ఆధ్యాయం).

ఈచెప్పబడిన దోషములలో గెండవ దోషము “అసాధు వర్తనము” మునిపత్నియందుఁ గనబడెడిని. అప్రియవాదినీ యగుపత్ని నప్పుడే వదలవలయునని సారము. “వాదినీ.” అన్న పద ముపలక్షణవిధిచే “కారిణీ” అని యెంచవచ్చును. నిందిత కార్యమును దెలిసి యొనరించుటంజేసి పరిత్యాజ్యయే యగును. పతియం దెట్టిదోషములు చెప్పబడలేదు.

“ప్రకృత్యవృద్ధోహవి న శ్రీ సింద్యా కదాచన,
అన్న వాక్యమొందు వినంబడియెడిని. అది బహుస్మృతినన్యుతము. కాదుకాన దానిం జర్పింపనక్కఱలేదు.

వాయువే యాహారము కాఁగా నితరాహారములు లేక సంతాప మనుభవించుచు భస్మమునఁ బడియుండి యెవ్వారికిం గానరాక యీయాశ్రమముననే యుండఁగలవని శపించెను. ఈశాపము చాలఘోరముగఁ దొలుత నెవ్వారికిని దోషక మానదు. ఈరితేగాఁ దోచుట కర్తసిద్ధాంతము మాత్రము కాదు. గౌతమమునినోటినుండి వచ్చినశాపాక్షరములు కర్తము చెప్పించినవి. భగవంతుని మహత్త్వమును గనుఁగొని పాపములు తరింపవలయునని యిట్టి యుదాహరణములు కొన్ని యున్నఁగాని పాపములు పరమేశ్వరుతత్త్వము నవ్వురనియు నెఱింగియే కర్తము గౌతమమునికిఁ గోపము నిర్భరముగాఁ గల్గించి శపించఁజేసెను. దీనిసార మేమనఁగా, మానవుఁడు స్వతంత్రుఁడు కాఁడు. కర్తబద్ధుఁడు. దాని త్రిపులకు నిరంతః

రము లోఁబడియుండువాఁడు. పామరు లీయర్థమెఱుంగరు. భీష
లెఱింగి యహంకారము వీడి తరింతురు.

“తస్మాదసక్తస్సకతం కార్యం కర్త సమాచర,
ఆసక్తో హ్యచరన్ కర్త పరమాప్నోతి పూరుషః. ౧౯
ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్తాణి సర్వశః,
ఆహంకారవిమూఢాత్మా కర్తాహమితి మన్యతే.” ౨౦

(గీత ౩ అధ్యాయం)

అన్నభగవదుక్తి స్పష్టమే కదా. అహల్య దుష్కర్తము శత
మఖుని దుష్కర్తము కలిసి ముని నాసమయమునకు నాశ్రమ
ద్వారమునకు రావించి యీయిరువురకు దుష్ఫలము లనుభ
వింపఁదగినరీతిని శాపమిప్పించెనని మనము తెలిసికొనవలయును.

ఈఘట్టమునుండి యింద్రియలోలత్వముపనికిరాదనియు,
లోభమోహములు పురోవృద్ధికి భంగకరములనియు, నేవ్విచ్ఛా
ప్రవర్తనము స్త్రీలకు సుంతయుఁ బనికిరాదనియు, నెంత తపస్సు
చేసినను ఎంతటి తపోధనుని పొందుగలిగినను దాఁజేసినకర్త
మున కనురూపఫలమును దానే యనుభవింపక తప్పదనియు,
సుపారసాగరమును దరింపనెంచు మానవుఁడు విషయసుఖ
మును దుచ్చుముగాఁ దలంచి పరమేశ్వరసేవయే ప్రధానముగాఁ
దలంపవలయుననియు, నదియే తరణోపాయమనియు మనము
నేర్చుకొనవలయు. మఱియు సౌందర్యగర్వితురాలగు యువతీ
మణిని లావణ్యధనుఁడు కానివాఁడు వివాహమాడరాదనియు,
దానఁ జేటువాటిల్లక మానదనియు,

“ద్వయార్థి కులయోశ్శోకమావహేయురరక్షితాః,”

అన్నమనుస్మృతి యుపదేశము గ్రహింపఁదగుననియు, కన్యా

అహల్యచరిత్రము.

వరులకు సమత్వము కుదిరినఁగాని దాంపత్యము సుఖావహము కాదనియు మనము తెలిసి కొనవలయును.

శాపముక్తి విషయము నాలోచింతము. మహర్షి కరుణానిధి. అందును బ్రాహ్మణుఁడు. తృణహుతాశనునివలె విప్రక్రోధము క్షణకాలమున శాంతి నొందును. కావున నహల్య స్థాధిపకముందే తనవిధిని ముని నెఱవేర్చెను. దశరథకుమారుఁడై పుట్టి యప్రభృష్యుఁడగు రామచంద్రుఁడెప్పు డీహూరవనమునకు వచ్చునో యపుడు పవిత్రురాలవగుదువు. అనఁగా శాపనివృత్తియగును. “దుర్వృత్తురాలా! ఆమహాత్ము నాతీథేయ సత్కారమునఁ బూజించినవెంటనే లోభమోహములు తొలగయథాపూర్వముగా దేహమలర సంతోషించుచు నాకడ నుండఁగలవు.” అని మహర్షి పలికెను. దుష్టచారిణి యగునా భార్యను వదలి తపస్సున కరిగెను. దీనిచే గౌతమముని తపోధనము వ్యయ మయ్యెను. మరల నార్జించుటకే హిమాలయ శిఖరమున కరిగెను.

ఇతరుల కుపకారముగాని యపకారముగాని చేసినచో నతనితపోధనము వ్యయమగును. అనఁగా దానొనరించిన సత్కర్తము నశించునని యర్థము. సత్కర్తఫలమే యితరుల కుపకారాపకారము లొనరింపఁ దోడ్పడును. కనుకనే మహర్షులు తమకితరు లెట్టియపకార మొనరించినను శపింపరు. ఏల? తపస్సు వ్యయించునన్న కారణముచేతనే. ఇతరులయశుభవాసనలం దొలగించి శుభవాసనలం బెంపొందించుటయే యుపకరించుటని మనమెఱుంగవలయు. ఎవఁ డుపకారార్హుఁడో యాతనిదుష్కర్తము నశించి సత్కర్తము నిలిచి యుండు

ననియు నాసమయమునందే యితరులయాశీర్వాదము ఫలించు ననియు మన మెఱుంగవలయును. అట్లే తనయందుఁ గల యశుభవాసనలు పెంపొంది శుభవాసనల నడంచి యుండుతఱి నితరులశాపము సోఁకనపుడు దుష్ఫలము లొనఁగూడుననియు మనము తెలిసికొనవలయును. కనుకనే “పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్” అనునీతి జనించెను. ఉపకారమే పుణ్యము. అపకారమే పాపము. ఇరువురకర్తములు సంకలితములు కాఁగా ఫలము కలుగునని యెఱుంగుటయే బుద్ధిమంతులలక్షణము. ఈవిషయము నెఱింగినపెద్దలు కామక్రోధాదులే శత్రువులనియు వాని నడంచినఁగాని యేతవస్సు ఫలింపదనియు వాకొనుదురు. మనోవీధిఁ గామక్రోధాదులు పొడసూపునంతదనుక దవస్సులొనగునతత్కర్తములు ఫలింపఁ జాలవనుట సిద్ధాంతము అరిషడ్వర్గములను కామక్రోధాదుల నడంప యోగాభ్యాసముతప్ప వేఱు మార్గము కానరాదు. మనోనిగ్రహ మున్నఁగాని యవి తొలంగవు. దానిని గల్గింప యోగము నభ్యసింపవలయును. పరంపరాసంబంధమున వృక్షమునకు వేరువలే నన్నిసత్కర్తములకు యోగమాధారమని తేల్చెడిది. ఈసిద్ధాంతమునకుఁ బూర్వపక్షమే లేదు. సమాహిత మనస్కుడై కర్తము నాచరింపవలయునని స్పృత విధించుచున్నది. ఏల? మనస్సు ప్రధానము. దానిచాంచల్యమును మాన్ప నేదియుం బనికిరాదు. పాండిత్య మక్కఱకు రాదు.

“అసంశయం మహాబాహో మనో దుర్నిగ్రహం చలం,

అభ్యాసేన తు కాంతేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే.”

అన్నగీతాశాస్త్రము పై విషయమునే తెలుపుచున్నది. నాలుగు దినములు ముక్కుమూసికొనిన యోగము సిద్ధింపదు. నిరంతర భ్యాసము కావలయును. దాని కేకాంతవాసము ప్రధానము. అందును విశేషతేజస్సు లేనిచోటుండవలయును. దీనికి శాస్త్రము లుదాహరింపనక్కఱలేదు. యోగి కయ్యది యనుభవమే. కావున గౌతమముని తనచిరకాలసంభృతతపోధనమును వ్యయించి పాపాచరణమునకు ఫలానుభవమిరువురకుఁ గల్పించి భార్యను బోషించుట తనకు విధియౌట శాపాంతము ననుగ్రహించి తపోధనమును సంపాదింపఁ గోరి తనకుఁ బొడమిన కోపమును శాంతి నొందింపఁ గోరి తపోనిష్ఠకై విజనస్థలమున కరిగెను.

సత్కర్తముల నాచరించువారు పరులకుఁ గీడు చేయరాదనియు, నాకీడు తననుగూడ బాధించుననియు, జేసినసత్కర్తములఫలము వ్యయమగుననియు, దాన మనశ్శాంతి చేకూరదనియు, నెన్నివిధములనైనఁ బరులకుఁ గీడు రోయకయుండుటయే సత్కర్తమనియు, జరకాలము చేసినసత్కర్తముల ఫల మొక్కక్షణమున నశించుననియు, నట్టిదానికైన నొడంబడువారవివేకు లనఁబడుదురనియు, శాంతమువంటి పదార్థము వేటొకఁడు లేదనియు, దానిని దుర్వ్యయరూపరోగమునఁ బోషించి రాదనియు మనమీ భాగమునుండి యెటుంగందగిన సద్విషయములు.

ఈఘట్టమున నహల్య పాపాణరూపమున నుండఁదగునని మునిశాపమునఁ గానరాదు. శిలాత్వ మామెకుఁ గలదనుట సుప్రసిద్ధముగ నున్నది. ఏలయని యింఁచుక విచారించు టధిక్ర

సంగము కాదు. గోవిందరాజులు శిలాత్వము కల్పించిరవృత్తముగా నుండునని వ్రాసిరి. మహేశ్వరతీర్థులు పద్మపురాణము ననుసరించి “స్వం వపుర్ధారయిష్యతి” అన్నమూలమునకు “అనేన పద్మపురాణోక్త పాపాణావస్థా సూచ్యతే, తథా చ మచ్ఛాపపరిప్రాప్తపాపాణావస్థాం విహాయ నిజశరీరం ప్రాప్స్యసీతి భావః” అని వ్రాసిరి. కావునఁ బద్మపురాణమున నితరపురాణములయందు నీభాగ మేలాగున్నదని యిపుడు విచారింపవలయును.

“మనయో రఘుకాన్దూల సహితాః పుణ్యచేతనః,

గచ్ఛతస్తస్య రామస్య పాదాబ్జేన మహాత్మనః. ౧౩౩

అభూత్సా పావనీభూతా సమాక్రంతా మహాశిలా,

సాసి శస్త్రా భురా భర్తా గౌతమేన ద్విజన్తనా. ౧౩౪

అహల్యా రఘునాథస్య పాదస్పర్శాచ్ఛభాఽభవత్,”

(పద్మపురాణము ఉత్తరఖండము ౧౬౯ అధ్యాయం.)

“దృష్ట్వాహల్యాం వేషమానాం ప్రాంతలిం గౌతమోఽబ్రవీత్.

దుష్టే త్వం తిష్ఠ దుర్వృత్తే శిలామయ్యాశ్రమే మమ,

నిరాహారా దివారాత్రం తపః పరమమశ్రితా.

ఆతపానిలవర్షాదినహిష్ఠః పరమేశ్వరం,

ధ్యాయంతీ రామమేకాగ్రమనసా హృది సంస్థితం.

నానాజంతుహీనోఽయమాశ్రమో మే భవిష్యతి,

రామో దాశరథీశ్చీమానాగమిష్యతి సానుజః.

యదా తదాశ్రమశిలాం పాదాభ్యామాశ్రమిష్యతి,

తదైవ ధూతపాపా త్వం రామం సంపూజ్య భక్తికః.

పరిశ్రమ్య నమస్కృత్య స్తుత్వా కాపాద్విమోక్ష్యసే,

రామశ్శిలాం పదా స్పృష్ట్వా తాం చాపశ్యత్తపోధనం.

(అధ్యాత్మరామాయణము. బాల. ౫ పర్వము.)

భాగవతాదులలో నీభాగము లేదు. ఈరెండుతావులను శిలా
రూపమున నహల్య పడియున్నదని స్పష్టముకదా. శ్రీరామ
చంద్రపాదస్పర్శమునఁ బాపము వనితయయ్యెనని భవిష్య
త్సర్గమునందును గూడ లేదు. కావున నిరువురు వ్యాఖ్యాత
లయు నభిప్రాయము సుసంగతమే.

“విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య కమాశ్రమమధావిశత్.” ౧౨

దదర్శ చ మహాభాగాం తపసా ద్యోతితప్రభాం.”

అనునీభాగమే రామాయణమునఁ గనుపెట్టెడిని. కావునఁ బురా
ణాంతరముల ననుసరించి శిలారూపమున్నను గథాభాగమునకు,
బాధకము లేదు. ఇట్లు లీయహల్యావర్తనమునుండి యనేక
విషయముల గ్రహింపందగు. ఇంకఁ దరువాతిగాథను బఠింతము.

❁ అహల్యాశాపమోక్షము. ❁

* అంతట దేవేంద్రుడు విగతాండుడై మోము వెల
వెలపోవఁగాఁ బోయి ముసుల నగ్నిప్రముఖదేవతలను జూర
ణులను గాంచి తనయపరాధమును గప్పిపుచ్చుచు దేవతలారా!
మహానీయుండగు గౌతమముని సర్వదేవతాపదముల నున్నా
లింపఁగోరి తపముచేయుచుండఁగా నమ్మునికే గోపముఁ బుట్టించి
నియమముఁ జెఱుపఁబూని యిట్టికృత్యము నొనరించితిని.
నాయీకార్యము దేవతలనిమిత్తమై చేసేతిని. కాని నాకొఱకుఁ
గాదు. ఆముని పట్టరానిక్రోధమున నాయండములను బడఁ
జేసెను. అహల్యకు శాపముమాత్ర మొసంగి విడిచెను. నాకు
నాయహల్యకు ఘోరశాపంబిచ్చినకారణమున నాతనితపము

* ఈభాగము నలువదితొమ్మిదవ సర్గమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

క్షీణించెను. ఈపద్ధతిని మునితనస్సు నవహరించితిని. దేవతా
కార్యమును సాధించితిని. దేవతలారా! ఈకారణమున మీ
రెల్ల మునులను జారణాదులం గలిసి మీకొఱకుఁ బూన్చి
సాధించిననాకు నండములు కలుగఁజేయుఁడు. అని పలుక
నాతియనిమాట లాలించి యగ్నిలోనగు దేవతలు మరుద్గణ
ములం గూడి పితృదేవతలం జూడఁ బోయి యిప్పుడు యజ్ఞము
నందు మీకుఁ జెందఁదగు నంశము కొఱకు నేర్పడిన యీమేష
మునకు ముష్కము లున్నవి. శతమఘన కయ్యవి పోయినవి.
కావున నీయండములం గైకొని సత్వరంబ యింద్రున కిండు.
అండములు పోయిన మీసంతుష్టి చెడిపోవునే యనఁగూడదు.
ఈమేషము ముష్కవిహీనమైనను మీకుఁ దుష్టినొసంగును.
అంతయకాక మాకు సంతోషము కలుగుటకొఱకు నేమాన
వులు ముష్కరహితమగు మేషవలలము నొసంగుదురొ
వారును మీకు విశేషించి సంతృప్తిని గూర్పఁగలరు. అని
పలికిరి.

అగ్ని ప్రముఖమద్రులు పల్కినయావాక్కు లాలకించి
పితృదేవతరెల్లం గూడి యత్తటి యూహమున నియుక్తంబైన
మేషాండముల లాగి యింద్రునికిం బొందుపఱచిరి. నాటం
గోలై బిత్తృదేవతలు పిలువంబడి తమ కర్పించిన యితరమేషము
లామొదటిమేషమునకు సమానజాతి కలవిగాన నండములను
మానియే వానిని భుజించుచుందురు. విగతాండమేషముల
నర్పించువారికిని సముష్కమేషములనొసంగువారి కెంతఫలమో
యంతియ ఫలమును గూర్చిరి. ఇంద్రుఁడును గౌతమముని తపః
ప్రభావముచేత నదిమొదలు మేషవృషణుం డయ్యెను.

శ్రీరామచంద్రా! మహాప్రభావసంపన్నుడవు. ఆయహ
ల్యకుఁ గలశాపముకూడ నీ వీయాశ్రమమునకు వచ్చునంత
దనుకనే నిలుచును. కావున మహాతపోరాశియగు నాగౌత
మునియాశ్రమమునకు వచ్చి దేవకాంతవలె ననుపమానరూప
మునఁ బ్రకాశించు మహాభాగ్యపతి నాయహల్యను శాప
విముక్తయగునట్లు చేయుము. అని తేటపటచనావిశ్వామిత్ర
ముని మాటచొప్పున శ్రీరామచంద్రుఁడు సలక్షణుడై కాశి
కుఁడు ముందు నడువఁగా నాయాశ్రమమును బ్రవేశించి
మునిపత్నిం గాంచెను. ఆయహల్యాదేవియు వాయుభక్షణము
మొదలగుతపోనియమములచేత నెంతయుఁ బ్రకాశించుచు,
నెవ్వారికేని విశేషించి సురాసురులకేని సమీపింపను దేటి
చూడను శక్యముగాకయుండెను. ప్రయత్నపూర్వకముగా
బ్రహ్మాయంగన సృజించియున్న కారణమున మానవజాతిలో
లేనిలావణ్యము గలిగి మాయానిర్మితమూర్తివలె నయనానంద
కారిణియై వృక్షలతాకుసుమాంతర్వర్తిని యకాట మంచునావ
రింపఁగా మేఘములు గ్రమ్ముకొన నుండునుపూర్ణచంద్రబింబ
మువలె నుండెను. పొగయావరించుటచే లోపలమండుచున్న
యగ్నిరీతి నుండెను. ఉదకములనడుమ నుష్ణము తగ్గియున్న
సూర్యప్రతిబింబమువలె నగపడుచు వారికింగనబడెను.

ఆయహల్య భర్తృశాపవాక్కుచే శ్రీరామచంద్రుని
గాంచునంతదనుక మూడులోకముల నుండువారల కెవ్వ
రికింగాని కానరాక యాకాలమున శాపాంతము కలుగ నాకౌ
శిక రామలక్ష్మణప్రముఖులకుఁ గనబడియెను. శ్రీరామలక్ష్మణు
లసాధ్వీపారములఁ బూజించిరి. అహల్యయు భర్తృవాక్యము

స్మృతికిరణగా నారామలక్ష్యప్రముఖులం బూజింపఁ దలంచి సమాహితాంతఃకరణయై విధిసనుసరించి పాద్యము నర్ఘ్యము నోసంగి యాతీ భేయసత్కారములఁగావించెను. శ్రీరామచంద్రుఁ డామెచేయుపూజ నత్యాదరమునఁ గైకొనియెను. ఆసమయ మున దేవతలు పూలవానఁ గురియించిరి. దేవదందుభులు మ్రోసినవి. గంధర్వు లచ్చర లరు దెంచి పాడియాడి మహానంద మును గలిగించిరి. ఆహల్యయుఁ దనపూర్వతపోబలమున శక్తి రావరాధదోషము తొలఁగఁగా మిక్కిలి పరిశుద్ధయై యాకాల మున శ్రీరామచంద్రుఁ డరు దెంచెనని తెలిసికొని యోగా భ్యాసమహాత్మ్యమున వచ్చిన గౌతమమునీంద్రునిచెంతఁ జేరెను. దేవతలందఱు సాధుసాధుశబ్దముల నాకాంతామణి నలరించిరి. నిరుపమానతపోబలమున నలరు గౌతముని బ్రాణేశుని జిరకాలము విడనాడియుండి యపుడాసాధ్వీ చెంతకు రాఁగా నమ్ము నియు మిగుల సంతోషించి శ్రీరామచంద్రుని దక్కినవారలను విధిదృష్టమార్గమున సత్కరించి యాయాశ్రమమునం దే తపస్సు చేయనొచ్చెను. రామమూర్తియు గౌతమమునిచంద్రునివలనఁ బూజలంది యచటనుండి మిథిలానగరమున కరుగఁదలంచెను.

మహాశయులారా! ఈభాగమునుండి గ్రహింపఁదగు విషయములు గొన్ని కలవు. శ్రీరాముని యమానుషమహాత్మ్య మీఘట్టమునఁ దెలుపఁబడినది. కావున విమర్శించి యెఱుంగందగును.

“ఋగ్వతా కపపో విష్ణుం గౌతమస్య మహాత్మనః,

క్రౌఢముత్పాద్య హిమయా శురకార్యమిదం కృతం.

అఫలాఽస్తి కృత మేన క్రౌఢాత్స చ నిరాకృతా,

కావమోక్షము మహతా కపోఽస్యావహృతం మయా.

తస్మాత్సురవరాస్సర్వే సర్వి సంఘాస్సచారణాః,

శురసాహ్యకరం సర్వే సఖలం కర్తుమర్హథః.”

౪

అనునీభాగముం బరికింతము. ఇంద్రుడు తనదుష్కార్యఫలముగా విగతాండకోశుడై సురపురి కరిగి యెల్లరంగాంచి తన యపరాధమును దాచి యసత్యము పలికెను. దేవకార్యమునకు సహాయపడిననాకు నీమేలుచేయుడని కోరెననియే కథాసంగ్రహము. మహర్షికి గోపము గల్గించి దేవకార్యము సాధించితననియు, నాముని మమ్మిరువురను శపించుటంజేసి తపస్సు నశించెననియు నింద్రుడు తెలిపెనుగదా. ఇది యొక నీతిని మనకుఁ దెలుపుచున్నది. తపస్సునఁగానేమి? పాపములఁ దొలగించి పుణ్యమును సంపాదించుకొనుటకుఁ బూనినవ్రతము. చేసినపాపమును దలంచుకొని తపించినఁ గొంత తటగుననియు, నింక నిట్టిపాపమును జేయనని శపథము చేసి దాని ననుష్ఠించుచున్న మిగిలినపాపము పోవుననియుఁ బెద్దలందురు.

“కృత్వా పాపం హి సంకప్య తస్మాత్పాతప్రముచ్యతే,

నైవం కర్మాణం పునరితి నివృత్తా భూయతే తు నః.”

౨౩౦

(ఆధ్య. ౧౧)

అనునీమనుస్మృతి వైని వ్రాసినయాశయమును సిద్ధాంతము చేయుచున్నది.

“ఏకచ్చ నివృత్తిసంకల్పస్య క్రకాకాప్రకాశకప్రాయశ్చిత్తాంగవిభాగార్థః.” అని శబ్దాకథట్టు.

ఈవిధి యజ్ఞనకృతపాపముల విషయమైనదని మన మూహింప

వలయును. లేకయున్నఁ దానుబాపముచేసి సంతపించినఁ బోవునని యెల్లపాపములు చేయుచునే యుండును గదా.

“అజ్ఞానాద్యదివా జ్ఞానాత్క్రూత్వా కర్త విగర్హితం,
తస్మాద్విముక్తిమన్విచ్ఛక్ ద్వితీయం న సమాచరేత్.” ౨౩౨

యస్మిన్ కర్తవ్యస్య కృతే మనసస్సాధ్యదలాభుపం,
తస్మిన్స్తావత్తపః కుర్యాద్భావతుష్టికరం భవేత్.” ౨౩౩

పాపాపనోదనార్థము ప్రాయశ్చిత్తము చేసినపుడు మనస్సంతోషము కలుగవలయును. అంతదనుకఁ బ్రాయశ్చిత్తము చేయుచునే యుండవలయును. అనఁగా నీపాపములు నశించెనన్న తుష్టి మనస్సునఁ బొడమినంతదనుకఁ బ్రాయశ్చిత్తము చేయుచుండవలయునని భావము.

“తపోమూలమిదం సర్వం జైవమానుషకం శుఖం,
తపోమధ్యం బుద్ధైః ప్రోక్తం తపోఽంతం వేదదర్శిభిః.” ౨౩౪

ఋషయస్సంయతాత్మానః ఫలమూలాసిలాశనాః,
తపనైవ క్రపశ్యంతి త్రైలోక్యం సచరాచరం.” ౨౩౬

ఔషధాన్యగరో విద్యా దైవీ చ వివిధాస్థితిః,
తపనైవ క్రసిద్ధ్యంతి తపస్తేహం హి సాధనం.” ౨౩౭

యద్దుష్టరం యద్దురాపం యద్దుర్గం యచ్ఛ దుష్కరం,
సర్వం తు తపసా సాధ్యం తపో హి దురతిక్రమం.” ౨౩౮

మహాపాతకేనక్తేచ వ శేషశ్చార్థకార్యకారిణిః,
తపనైవ సుతప్తేన ముచ్యంతే కిల్బిషాత్తతః.” ౨౩౯

కిటాశ్చాహిపతంగాశ్చ పశవశ్చ పయాంసి చ,
సావరాణి చ భూతాని దివం యాంతి తపోబలాత్.” ౨౪౦

యత్కించి దేవః కుర్వంతి మనోనాజ్ఞూర్నిభిర్జనాః,

కక్కర్నం నిర్దహంత్యాశు కపనైవ తపోధనాః. ౨౪౦
 కపనైవ విశుద్ధస్య బ్రహ్మణస్య దివోకనః,
 ఇత్యాశ్చ ప్రతిగృహ్ణంతి కామాన్ సంవర్ధయంతి చ. ౨౪౧
 ప్రజాపతిరిదం కాస్త్రం కపనైవాసృజత్ప్రభుః,
 తదైవ వేదాన్యపయస్తపసా ప్రతిపేదిరే. ౨౪౨
 ఇత్యేత క్తపసో దేవా మహాభాగ్యం ప్రచక్షతే,
 సర్వస్యాస్య ప్రవశ్యంతస్తపసః పుణ్యము తమం. ౨౪౩
 వేదాభ్యాసోన్మహం శక్త్యా మహాయజ్ఞక్రియాక్షమా,
 నాశయంత్యాశు పాపాని మహాపాతకజాన్యసి.” ౨౪౪
 (మను. ౧౧ ఆధ్యాయం.)

ప్రమాదకృతపాపములు. అజ్ఞానకృతపాపములు. ఒకప్పుడు
 జ్ఞానముచే జేసినపాపములును దహించునని నశించునని స్మృతి
 చాటుచున్నది. మహాయజ్ఞక్రియాఅనగా బ్రహ్మయజ్ఞములో
 నగు మహాయజ్ఞములనియే యర్థము. కాని పశుహింసచేయు
 స్వార్థపరమగు జ్యోతిష్టోమాదికము కాదు. ‘పంచమహాయజ్ఞా
 నుష్ఠానమ్’ అని వ్యాఖ్య. పాపములను బోగొట్టుకొనఁ గోరి
 మతోకపాపమును జేయుట న్యాయము కాదుకదా. తమ.
 అనగా ‘అపరాధసహిష్ణుత్వమ్’ కీడొనరించిన నోర్చుకొని
 యుండుట. ఇవన్నియుఁ దపస్సును బాపములను బోగొట్టునని
 స్మృతి శాసించుచున్నది. అట్టితపస్సు జితేంద్రియులకుఁ గాని
 ఫలీంపదు. జితేంద్రియుఁడు కావలయునన్న యోగాభ్యాసము
 తప్ప వేఱు మార్గము లేదు. అట్టియోగము నభ్యసించి చిర
 కాలము చేసిన తపస్సు ద్వేషమున నశించును. ఎన్నియో
 శుభత్యరములు వాయువాహరముగాఁ గొనుచు జేసినతప

స్సోక్తక్షణకాలమున ద్వేషమానిన నశించును. ద్వేషము మొదలగునవి క్లేశము లనఁబడును.

“సూ. అవిద్యాస్థితారాగద్వేషాభినివేశాః క్లేశాః.”

3

(పాతంజల. సాధనపాదము.)

ఈక్లేశములు యోగికి నుండరాదని సారము. యోగసిద్ధి కల వాఁడని యెట్లు లెటుంగవలయును? అన్నప్రశ్నమునకు.

“సూ. అహింసాప్రతిష్ఠాయాం తత్సన్నిధౌ వైరత్యాగః.”

34

(పాతం. సాధనపాదము.)

“అహింసాసిద్ధౌ నత్యాం తస్యాహింసకస్య మనివర్యస్య సన్నిధౌ న్యభావవిరుద్ధానామహింసకలాదీనామపి వైరత్యాగో భవతీత్యర్థః.”

అని మణిప్రభ.

“సూ. విరక్తస్య తత్ప్రీత్యేః.”

35

(సాంఖ్యసూత్రద్వితీయాధ్యాయము.)

విరక్తునకే మోక్షసిద్ధి యని సూత్రార్థము.

“శ్రుతి. పుత్రైషణాయాశ్చ విత్తైషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ పృథ్థాయ ఆథ భిక్షుచర్యం చరంతి.” ౧ మంత్రః.

(బృహదారణ్యకము 3 ఆధ్యాయ. 4 బ్రాహ్మణము.)

“శ్రుతి. కాంతో దాంత ఉపరత స్తీతిత్తుస్సమాహితో భూత్వా ఆత్మ న్యేవాత్మానం వశ్యతి.” ౨3 మంత్రః.

(బృహ. ౪ ఆ. ౪ బ్ర)

అని యిట్లు యోగశాస్త్రములు నుపనిషత్తులును జాటుచున్నవి. కామశ్రోధాదులు మాని యందు ముఖ్యముగాఁ గోపమును మాని తపస్సు చేసిననే ఫలించును. కాని ద్వేషమును మానక యున్న ఫలింపదనియే వేదాంతసారము. గౌతమముని తాఁ

జేసినతపస్సును గోపమున శపించి వ్యయించెను. ఒక్కతేణ మాత్రమున నాతపఃఫలము నశించెను. కావున గోప మన్నింటి నతిక్రమించి యపకారము చేయును. పుణ్యకార్యముల నాచరించునపుడు కోప మూనరాదనియు, నయ్యది కలిగిందాఁజేయునతక్కువైన ఫలమునీ జాలకపోవుటయేకాక దుష్ఫలమును గూడ నొసంగుననియు, మనకీభుట్టము తెలుపుచున్నది.

“ఇంద్రుడు మేషవృషణస్తదా ప్రభృతి రాఘవ,

గాతమస్య ప్రభావేన తపసశ్చ మహాత్తనః.”

౧౦.

ఇంద్రుఁ డెంత దాచినను పాపఫలము తప్పలేదు. శాశ్వతమగు నపయశోరూపమున వెలసెను. అపకీర్తి మరణమునకంటె నధికము.

“అక్షిం చాపి భూతాని కథయిష్యంతి తేఽశ్చయాం,

సంభావితస్య ఛాక్షిర్నిర్దరాదతిచ్ఛతే.” ౩౪.

(అథ్యా ౨)

అనునీగితాశాస్త్రరూపమగు శ్రీకృష్ణవాక్యము సత్యమే యగునుగదా. మానవులు పాపములు చేసి వానిని గప్పిపుచ్చిన నవి యపకీర్తిరూపముగా బయలుపడుననియు, జేసినదుష్కర్మఫలముల ననుభవింపక మానరియు, వాని నొనరింపక యుండుటే యుత్తమమార్గమనియు మనకీభాగము బోధించుచున్నది.

“తదాగచ్ఛ మహాతేజ ఆశ్రమం పుణ్యకర్తృణః,

తారయేనాం మహాభాగామహాల్యాం జేషరూపిణీం.”

౧౧.

ఈభాగము చాల ముఖ్యము. భగవంతుఁడు ప్రకృతివశం పడుడై శ్రీరామరూపమున నవతరించెను కనుక శ్రీరామావతారము ప్రకృతివిలాసమే యనవలయు. లోకులకుఁ బ్రకృతి

పురుషుల కనాదిత్వము తెలుపుటకే నీతారూపమున ప్రీత్యై
గను రామరూపమున బురుషవ్యక్తిగను రెండువిధముల నా
పరమేశ్వరి యవతరించెను.

“ప్రకృతిం పురుషం చైవ విద్ధ్యనాదీ ఉభావసి,
వికారాంశ్చ గుణాంతైవ విద్ధి ప్రకృతినంభవాత్. ౧౯
కార్యకారణకర్తృత్వే హేతుః ప్రకృతిరుచ్యతే,
పురుషస్సఖదుఃఖానాం భోక్తృత్వే హేతురుచ్యతే. ౨౦
పురుషో ప్రకృతిస్థో హి భుంక్తే ప్రకృతిజాన్ గుణాన్,
కారణం గుణసంగోఽస్య సదసద్యోనిజన్తను.” ౨౧ (గీత. ౧౩ ఆధ్యాయం)

అనునీ శ్రీకృష్ణోక్తిని సార్థకము చేయనొచ్చెను. ప్రకృతసృష్టి
యందు శ్రీరామమూర్తి నీతా దేవింగూడ లేదు. కౌపున లోక
మునకు మహాప్రకారము చేయఁ బూనఁడయ్యెను. ప్రకృత్యై
తీతుఁడు భగవంతుఁ డన్న సూక్తిని సార్థకము చేయవలయును
గదా. కౌపున విశ్వామిత్రుఁడు మహాభక్తుఁడు. లోకోప్రకార
పరాయణుఁ డన్న విఖ్యాతిని నిలుపఁబూని యమ్ముని తనకుం
దెలిపినట్లు, తాను జేసినట్లు కనఁబడ చెను.

“యదాయదా హి ధర్మస్య జ్ఞానిర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థానమధర్మస్య తదాత్మానం సృజాన్యహం. ౨
పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతాం,
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే.” ౩

(గీత ౪ ఆధ్యాయం)

“అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యపానతే,
తేహం నిత్యాభియుక్తానాం యోగజ్ఞేనం పహన్యుహం.” ౨౨
(ఆధ్యాయము ౯.)

అనుతన ప్రతిజ్ఞను సార్థకము చేయఁబూనెనని మన మూహింప
వలయు.

విశ్వామిత్రుఁ డిప్పుడు ప్రకృతివిశిష్టుఁడుగనుండు పర
మేశ్వరునకు నహల్యాశాపమోచనము చేయ నీయాశ్రమ
మును బ్రవేశింపుమా యని మనవిచేయుచున్నాఁడు. పాపవృత్తి
ననలంబించిన యాయంతి యుండుతావు నెట్లు ప్రవేశింతునని
సంశయించునొకో యని పుణ్యాకర్షములు చేయు గౌతమముని
యాశ్రమ మని విన్నవించెను. దేవరూపిణి యయి మహాభాగ
యగు నీయహల్యను దరింపఁజేయుమా యని యర్థించు
చున్నాఁడు. మునివరమున నితరుల కెవ్వారికిని గనఁబడక తేజో
రూపమున నహల్య యున్నదనియు, భగవద్దర్శనము తానరిగి
చేయుటయే యదృష్టము; తానున్నచోటికే భగవంతుఁ డరు
దెంచి దర్శనమిఁగోరుటచే నిరుపమానాదృష్టవతి యనియు,
గావుననే యాయంతిని దరింపఁజేయుమా యని ప్రార్థించెననియు
మనము తెలిసికొనవలయును. ఇది మాయామానుషవిగ్ర
హుండు రామచంద్రుఁడని తెలియఁజేయుచున్నది. ఈభాగము
నుండి పెద్దలు చెప్పినట్లు చేయనంగకరింపవలయుననియు, దాన
లోకమునకుఁ దనకు మహాపకారము విఖ్యాతియుఁ గలుగు
ననియు, దనమేలుకొఱకే పెద్దలు చెప్పుదురని భావింపవలయు
ననియు, బదులు చెప్పక చేయువాఁడే బుద్ధిమంతుఁ డనఁబడు
ననియు మనము తెలిసికొనందగు.

ఇందొక్కరహస్యము కలదు. “ఏనాం తారయ” అని
విశ్వామిత్రుఁడు పలికెను. కాశికుఁడు శ్రీరామచంద్రునిమహా
త్వమును లోకులకుఁ దెలుపఁ బూనినమహనీయుఁడు. ప్రకృ

తెం గూర్చునంతకుం దాను దోడ్పడిన మహామతిమంతుడు. శాపవిమోచనము ననుగ్రహింపుమా యనక “తారయ” అనుటంజేసి యొకరహస్య మిందుఁ గలదని పెద్దలందురు. శ్రీరామమూర్తి తారకమంత్రాధిదైవము. తారకమంత్రము సకలాపత్పరిహారకము అనఁగా ముముక్షువులకు సంసారసాగరరూపాపత్పరిహారకము. ఇతరుల కాధ్యాత్మికాధిభౌతికాధిదైవికమయాపత్పరిహారకము నగు. కావున శ్రీరామచంద్రు ననుగ్రహముల బడయం గోరువారు శ్రీరామతారకమంత్రము నుపాసించిన శీఘ్రంబ కలుగునని పెద్ద లనువదెందురు. ఈయర్థ మిటులేదనువారు కూడఁ గలరు. ఉద్ధరింపుమా తరియింపజేయుమాయన్న సమానమే యని వారందురు. అమ్మాయషట్కమున శ్రీరామతారకమంత్రము గలదు. ఇది యందఱకుఁ దెలిసినవిషయమే. భగవంతు నాశ్రయించి యత్యల్పములగు నైహికఫలములం గోరక శాశ్వతపదము నందఁగోరు టు త్తమము కాదా. ఐహికాముష్మికఫలములం గోర రాదాయని కొందఱుందురు. మంత్రప్రధానోద్దేశము మనమెఱుంగందగు. రామతారకమంత్ర ముపాసించుచు నతితుచ్ఛములగు నైహికసుఖములంగోరుట మహావాక్యములు పఠించి వివాహము కావలయునని కోరుటెట్టిదో యిదియు నట్టిదే. కావుననే మహాత్ములొక్కొక్క దేవత నుపాసించ ననేకమంత్రములఁ దెలిపిరి. భక్తి యున్న నేదియైన నేమి యన్నవారి కొక్క నమస్కారము. సీతాదేవితో సరసములాడుశ్రీరామచంద్రుడు నావై రిని సకుటుంబముగా నశింపజేయుఁగాక యని కోరువాఁ డెంతమహాత్ముఁడో వేఱుగఁ జెప్పనక్కఱలేదు. మంత్రము లొక్కొక్కటి

పేరుచేతనే యిచ్చుఫలములం దెలుపును. సంతానగోపాలమంత్రమును జపించి నాకు సన్న్యాసాశ్రమము గలిగి మతాధిపతి నై పెండ్లికొడుకువలె సుఖించునట్లు : కరుణింపుమని యర్థించు టెంతయుచితమో తారకమంత్రము జపించి ద్రవ్యమడుగుటయు నట్టిదియే. కావున భక్తులు అహల్యాశాపవిముక్తి నొనరింపనాతురంపడు రామమూర్తి మమ్మీసంసారసాగరము నుండి తరింపఁజేయవలయునని కోరుచు నాపరమేశ్వరుని భక్త రక్షణపరతంత్రుని ధ్యానింపవలయునని మన కీభాగ ముపదేశించుచున్నది.

ఈభాగము నాంధ్రీకరించినవా రెంతయర్థమును గ్రహించిరో పరికించి కువిమర్శకులను బ్రార్థితము. పాఠకులకుఁ గష్టము కలుగకయుండ మరల మూలము నిట వ్రాయుచున్నాఁడను.

“తదాగచ్ఛ మహాలేజ ఆశ్రమం భుజ్యకర్త॥
తారయేనాం మహాభాగామహాత్మాం దేవరూపిణీం.”

క. “ఇది యాగౌతమునాశ్రమ
పద మిచ్చుట నవ్వహానుభావునిసతి యు
న్నది దగ నహల్య యెంతయు
మదమఱి పతిశాపతప్తమానస యగుచుకొ.

క. రామ యహల్యకు నీవు ద
యామతి శాపంబు వాపనరుగుము నా నా
రాముఁడు విశ్వామిత్రుఁడు
సౌమిత్రియుఁ దోడ రా వెసంజని యెదురకొ.”

భాస్కరరామాయణము.

చ. “అనిశము తావకాగమనమాత్మఁ దలంచుచు నాఁటఁగోల్చి
యీ, ఘనవని ఘోరభావమున గౌతమపత్ని యహల్య
యేరికిం, గనఁబడకుండ నున్నయది గ్రక్కున నాశ్రమ
భూమి సొచ్చి నీ, వసుపమసత్కృపాగరిమ నమ్మునిగేషిని
నుద్ధరింపుమా.” గోపీనాథరామాయణము.

సీ. “... రాఘవ మహీ దేవమహని
పుణ్యకర్తృంబులఁజూలుపారఁ జేసిన
వాఁడు గౌతముఁ డట్టివానియాశ్ర

తీ. మమును జూడఁగ ర వ్తునమానరూప
మలర దేవవనితవలె నమరుచున్న
భాగ్యవతి నీయహల్యశాపంబునుండి
యుద్ధరింపుము నీరాకయెప్పుఁగోరి.

చ. అతివయు నిందె యున్నదన నమ్మునిపల్కుల నాలకించి”
ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము.

ఈమూఁడింటిని బఠించితిరికదా. విమర్శకమహాశయులు యథా
మూలమని యెరిగి యెరిగి పొగడిన వావిలికొలనువారి రామా
యణమును బఠింపుఁడు.

ఆ. “ఆశ్రమంబును జొచ్చి, సతీఁ దరింపఁ జేయ మతిఁదలంపు.
సీ. అనుచు వాక్రుచ్చిన...”

అని మాత్రము కలదు. ముందువెనుకల నీయర్థమునకు సంబం
ధించినభాగమే లేదు. కవివర్యుల నాఁజేపించుటలేదు. సంగ్ర
హించి వారు వ్రాసియుండవచ్చును. ఏల యిట్లు వ్రాసితిరని
యడుగరాదు. ఇది యంతముఖ్యము కాదని వ్రాసితిమని వారు

జెప్పవచ్చును. శిరసా ధరింపవలసినదేను. విమర్శకులు పక్షపాత
మూని యించుకయు నాలోచింపక యథామూల మనియు,
నితరులెవ్వరు నిట్లు వ్రాయలేదనియు, నాకవిత్వము రసహీన
మనియు విమర్శించినందున నిట వ్రాయవలసివచ్చెను. గ్రంథ
కర్తలనుగుఱించి యొక్కమాటయుఁ బలుక నాకవసరములేదు.
నిష్పక్షపాతమతు లీవిషయమును బరికింతురని విన్నవించుటయే
నాపని యని విన్నవించి విషయాంతరమునకుఁ బోవుచున్నాఁ
డను.

“విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య తమాశ్రమమథావిశత్. ౧౨

దదర్శ చ మహాభాగాం తపసా ద్యోతితప్రభాం,

లోకైరసి సమాగమ్య దుర్నిరీక్ష్యాం శురాశురైః. ౧౩

ప్రయత్నాన్నిర్మితాం ధాత్రా దివ్యాం మాయామయామివ,

* * * * *

సా హి గౌతమవాక్యేన దుర్నిరీక్ష్యా బభూవ హ,

త్రనూణామసి లోకానాం యావద్ద్రామస్య దర్శనం.

కాపస్యాంతముపాగమ్య తేషాం దర్శనమాగతా. ౧౬

అనునీభాగమును బరికింతము. మాయామానవవిగ్రహుఁడగు
శ్రీరామమూర్తి యార్తత్రాణపరాయణుఁడవు కష్టమయని
కౌశికుఁడు విన్నవించుటగాఁ దా సర్వజ్ఞుఁడయ్య సామాన్య
మానవునింబోలి తదవచనము నంగీకరించెను. సామాన్య
మానవుఁడే యైన నీపని నాచేత నగునా యని ప్రశ్నించును
గదా. ఈపని కర్తవ్యమని యెఱింగియే యంగీకరించెను.

కొందఱు మహనీయులు రాముఁడు మానవులలో నుత్తమ
ప్రవర్తనముకలవాఁడందురు. భగవదవతారమనియంగీకరింపరు.

అట్టిగుణములే లేవందురు. ఉత్తమపురుషుడని యెట్టుకేల కంగీకరింతురు పురుషోత్తముడని వారు సుంతయు నంగీకరింపకు. వా గిఘట్టనుతయు నసత్యమందురు కాబోలు. కథ నంగీకరించి నచో వారివాదము నిలువదు. కథనే విసరిపాటవైచినచో వారివాదము నిలువ నవకాశము కలదు. ఈకథలో నేమాత్ర మంగీకరించినను వారివాదము కాలూనఃజాలదు. ఇంక నట్టివాద మునుగుఱించి కొన్ని ప్రశ్నములడుగుదము. ౧. భగవంతుఁడు సర్వశక్తిసంపన్నుడని యంగీకరింతురా? ౨. ఆయాయుకార్యములను సాధింపవలసినతఱి నందులకు నుచితములగురూపముల ధరింపఁగలఁడని యొప్పుకొందురా; లేదా? ౩. ఆపత్తుల యందు భగవంతుని స్మరించిన నామహనీయమూర్తి రూపాంతరములఁ బొడసూపునన్న గాథలు సత్యము లందురా? ఆసత్యములందురా? ౪. కర్తములు ఫలమునొసంగును. ప్రాయశ్చిత్తములు స్వల్పదుష్కృతములఁ దొలఁగించునన్న వాదము మీనుసమ్మతమా; కాదా? ౫. తాఁజేసినసత్కర్తములకు దుష్కర్తములకు మానవుఁ డుత్తరవాది యందురా? కాదందురా?

ఈప్రశ్నములలో నేదానికి నంగీకరింపమని తలఁచిపెట్టినచో భగవంతుడే లేడన్నవా రగుదురు. అప్పుడు వారు నాస్తికు లనఁబడుదురు. వారింగుఱించి మనము విచారంపడ నక్కఱలేదు. ఇందు దేనికిఁగాని వారంగీకరింతురేని సర్వ కారణుఁ డొక్కఁ డున్నట్లు లంగీకరించినవారే యగుదురు. వారికి సమాధానము చెప్పవచ్చును. సర్వకారణుఁ డొక్కఁ డున్నచోఁ గార్యము లుండును. వాని ననుభవించువారుండురు. వానికే బరిహారము లుండును. ఒక్కప్రాణికి నొక్క

చేరుగలరోగము గలుగును. దానికిఁ గారణము కలుగక
తప్పదు కదా. ఆరోగమునకుఁ బరిహారము చేసినప్పు డనఁగా
నౌషధాదులుతీసికొన్నప్పు డది నివర్తించును. ఇదిప్రత్యక్షము
గాన నసత్యమనఁజాలరు. కర్తవాదు లారోగోత్పత్తికిఁ గర్తము
కారణమందురు. ఏదియుఁ గర్తసిద్ధాంతమునకు లోబడును.
రోగోత్పత్తి, తన్నివృత్తి స్వభావమచో మానవప్రయత్న
మక్కఱలేక యుండవలయును. అప్రయత్నముగ నక్కార్య
ములు సాగుట యీలోకమునఁ గానము. కుయుక్తులు
తత్కాలమున బాగున్నట్లు లుండును. కాని ఫలకాలమునఁ
బనికిరావు. శీత్రరోగము బాధించుకాలమున నేమానవుడైనఁ
దన్నివృత్తికి మార్గ మేది యని పరికించుంగాని దానియంతన
యదియే తొలంగునని యూహక యుండఁజాలడు. కావునఁ
గర్తవారము నంగీకరింపవలసియే యుండును. దాని నంగీకరించి
నచో భగవచ్చక్తి యమేయమను మాటను శిరసావహింప
వలసినదియే యగును. సర్వశక్తులు భగవంతునకుఁ గల్గిచో
నేకార్య మాపరాత్పరుఁ డొనరించెనన్నను గాదన వలను
పడదు. రామచంద్రరూపమున నహల్యశాపమును దొల
గించెనన్న విచిత్రమేమి గలదు? అమేయశక్తిసంపన్నుఁ
డగు పరమాత్మ కిది యతిస్వల్పకార్యము గాక మహాకార్య
మగునా? ఏతక్తియు దైవమునకు లేదన్నచో మనకు వారి
తోడి సంభాషణమే యక్కఱలేదు. కొన్నిశక్తులు కలవనియుఁ
గొన్ని లేవనియు నంగీకరించుచో నావాదముమునకు హేతువు
దొరకదు. నీ కల్లు తెలిసెనయ్యా యని ప్రశ్నించినచో వాడు
గుటకలు మ్రొంగవలసినదే కాని బదులు చెప్ప వలనుపడదు.

మొండిపట్టుదలచే వాదించువారికి సమాధానము చెప్పఁ బూనుట దుష్కలతకేవలమే యగును. తెలిసినవానికిని దెలియని వానికిని సమాధానము చెప్పట సులభము. తెలిసియుఁ దెలియనివానికి సమాధానము చెప్పఁ దరము కాదు.

భగవద్భక్తికలవార లీకషయము నిట్లు తలంపవలయు. భగవంతుఁడు సర్వశక్తిసంపన్నుఁడు. ఆమహాత్మునియిచ్చయే ప్రకృతి. అదియే సర్వకార్యముల నొనరించునది. అనఁగాఁ బరమాత్మ తలంచినంతన బ్రహ్మాండజాలము తీణకాలమున వెలయుననియు నడంగుననియుఁ దాత్పర్యము. అట్టిశక్తి నెటుంగుటకు మనకుఁ గలయల్పబుద్ధి నాధారముగాఁ బూనుకొనుట వెట్టితనముగాక మఱేమిటి? సాగరముహద్దు నిర్ణయింపఁజాలము. ఉన్నట్టులుండి సాగరమునం దొకకొండ యుద్భవెల్లును. మహావాతము నిష్కారణముగా వీచును. పిడుగులు పడును. మహాపృష్ఠి గురియును, ధూమశకటము పడును. నౌకలు బ్రద్దలగును. అందున్న వారందఱు మృతినొందఁగా నొక్కముదఁసలియవ్వు యిండుకంతయు బాధలేక యితరసహాయములేక జీవించును. ఆమెప్రక్కన విజృంభించు మొసలి యామె నంటక తొలగిపోవును. ఇట్టివెన్నియో కనఁబడునపుడు కర్తస్థాంతవేత్త నెవ్వరిఁ గూరుచుండి భగవచ్ఛక్తిని బోగడుచుండును. హేతువాదము చేయువారు తికమకగా నూహించుచుఁ గారణములఁ గనుఁగొనఁజాలక యల్లాడుచుందురు. కావునఁ గర్తమార్గము చక్కనిది. దానినుండి పోవుమార్గమున నొరుల సాయము గోరకపోవువాఁడు పరమేశ్వరునికడఁ జేరును. హేతువుల నరయుచుఁ దనకుఁగల యల్పబుద్ధిచే బరికించుచునుండు

వాఁ డూరక చనిపోవును. మరల నీచజన్మముం గాంచునని కర్మ
వాడులమతముకదా. కావున భక్తులు భగవంతునిశక్తి యెంత
గలదని నిర్ణయింపఁ బూనరాదు. అతీంద్రియజ్ఞానముకలవార
లకే యది తెలియఁదరముగానిది. మన మింక నేపాటివారము?
భగవంతుని నెఱుఁగి తచ్చురిత్రముల సద్బుద్ధితోఁ బఠించుచు
నొరులనుఁ దెల్పుచు సత్కర్మముల నాచరించుచు సజ్జనులసంగతిం
గోరుచు సుసారనివృత్తిమార్గము గనఁబఱపుమా యని భగ
వంతునిఁ బ్రార్థించుచునుండిన నాకరుణానీరధియే తనంతన
మార్గముం జూపును. హేతువాదు లూరక శ్రమంపడుదురు.
వారిని గూడ నీభక్తులుగా నొనరింపుమా యని మన మాపరా
త్ముని ప్రార్థింపవలయును. వారు మనల దూషించినను మనము
వారియొడఁ గృపఁ జూపవలయును. అది మనవిధి. ఆవిధిని
నెఱవేర్చు బూననిచో మనల నీశ్వరుఁ డనుగ్రహింపఁడు.
ఇదియే పరమేశ్వరుని యాశయము.

“యే మే మతమిదం నిత్యమనుతిష్ఠంతి మానవాః,

శ్రద్ధావంతోఽననూయంతో ముచ్యంతే తేఽసి కర్తవీః. 30

యేత్యేకదభ్యసూయంతో నానుతిష్ఠంతి మే మతం,

సర్వజ్ఞానవిమూఢాంతాః విధి నహ్నేన చేతసః.” 31

(గీత 3 ఆధ్యాయం)

అను నీశ్రీకృష్ణాపదేశమును నమ్మవలయును. దాన నిహపరసుఖ
ములు గలుగును. ఇంకఁ బ్రకృతమనుసరింతము.

శ్రీరామచంద్రుఁడు మానిపలుకుల నాలకించి యమ్ముని
యుపకారనిష్ఠకు మహానందమంది యేమియుం బలుకక ముని
ముందు నడువ వెనుక నడచెను. ఆశ్రమప్రవేశముననే యహ

ల్యకు శాపాంతకాల మాసన్నమయ్యెను. భగవదనుగ్రహము కల్గినంతన లభింపరాని దేదియుండును? శాపము తీఱఁగా నామె కనబడెను. వాల్మీకి మహాకవి కావుననే “మహాభాగామ్” అనుపదమును దొలుతఁ బ్రయోగించెను. చక్కని యదృష్టవంతురాలు గాక మఱేమగును? ఎన్నియో నియమములూని వెక్కువేలయేండ్లు తఁజుచున్నయు భగవద్దర్శనముగాక మహర్షులు తపించుచుండురు. అట్టిపరాత్పరుఁడు వెదకుచుం దనయున్నచోటికి రాఁగా దర్శించునాతి మహాదృష్టవంతురాలుగాదా? తఁజుచు బ్రకాశింపజేయఁబడు తేజస్సుగలదిగ నుండెను. అనఁగా భర్తృవియోగము కాఁగాఁ దన చేసిన యపరాధమునకుఁ బరితపించి తద్దోషము వాయ భగవంతు నారాధించెననియు, నాతఁజుచే దుష్కార్యజనితపాపములు నశింప దివ్యతేజస్సు వెలయుచుండెననియుఁ దేలెడిని. బుద్ధిపూర్వకముగాఁ జేసినపాపములు నశించునాతఁజున్న కంత శక్తి కలదాయని సందియమొందరాదు. బుద్ధిపూర్వకముగాఁ జేసినపాపము లనుభవింపకపోవనుట సత్యము. తప్రతపస్సుచేత జ్ఞానమూనిర్భవించును. జ్ఞానాగ్ని సర్వపాపతూలముల భస్మీకరించునని మన మెఱుంగవలయును.

“అపి చేదపి పాపేభ్యస్సర్వేభ్యః పాపకృత్తమః,

సర్వం జ్ఞానక్షవేనైవ వృజినం సంకరిష్యసి.

3౬

యదైథాంసీ సమిథోఽగ్నిర్భస్మ సాత్కురుతేఽద్భుత,

జ్ఞానాగ్నిస్సర్వకర్తాణి భస్మ సాత్కురుతే తథా.

3౭

స హి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్రమిహ విద్యతే,

తత్స్వయం యోగసంసిద్ధః కాలేనాత్మని విందతి.

3౮

శ్రద్ధావాక్ లభతే జ్ఞానం కర్మరస్సంయతేంద్రియః,
జ్ఞానం లభ్యా వరాం కాంతిమచిరేణాధిగచ్ఛతి.”

3F

(గీత ౪ అధ్యాయం)

అను నీశ్రీకృష్ణాపదేశ మీవిషయమును స్థిరపఱచుచున్నది. శ్రీలోకవాసులు చెంత కరుదెంచి చూచినను జూడ శక్యము గాక యుండెననుట గౌతమమహామునితపశ్శక్తి యెట్టిదో తెటపడియెడిని. బ్రహ్మ మున్ను సౌందర్యరాశియగు స్త్రీని నిర్తింపఁ దలంపుగాని తననేర్పు గనఁబఱచి నిర్తించి యహల్య యని నామ కరణ మొనరించెను అనఁగా నసామాన్యలావణ్యశాలినియని భావము. దేవతాతేజస్సు గలిగి మాయాకల్పితవిగ్రహగాఁ జూపఁజెను. ఇట్టియద్భుతరూపలావణ్యవిరాజమాన నాయహల్యంగాంచెనని భావము.

శ్రీభువనమోహినియగు నాయహల్య నేల గౌతమముని పరిగ్రహించెనన్న శంక కలుగకమానదు. ప్రాయశః ముని పత్నులు కురూపముగలవారు కాదు. సురూపసుగుణసమన్విత లే యగుదురు. ఏలయనఁగా నందులకుఁ జక్కనికారణము కలదు. మహర్షులు జితేంద్రియులు; నిష్కాములు నగుదురు. కాని జితేంద్రియత్వము వాస్తవమా కాదా యని “స్థూణానిఖనన న్యాయము” ననుసరించి పరీక్ష చేసికొనవలయును.

“హేమున్నులత్యతే హ్యగ్నౌ విశుద్ధిక్యామికాపి వా.”

యని కాళిదాసమహాకవి చెప్పినట్లు పురుషుల ధైర్యవజ్రము సుందరాంగియను నికషమునందుఁ బరిక్షింపఁబడఁగాఁ దేలఁ గలదు. అందు నిలిచినఁగాని యుత్తమము గానేరదు. లలనా మణి చెంతనుండఁగా నించుకంతయు మనస్సు చలింపక

యుండునేని యాతడే జితేంద్రియుఁ డనఁదగువాఁడు. సుంద
రాంగి చెంత లేనియపు డది సులభము కావచ్చును. కావుననే
మహర్షులు “భార్యా దండం పృథక్ శయ్యా” అని నిర్దేశించి
చెంత శయనించి యుండుతఱి మనోనిగ్రహము కలిగి యుండి
నఁగాని జితేంద్రియత్వము దృఢము కాదని భావించి సురూప
వతిం బెండ్లియాడుదురు. ఇరువురునుగూడియే యుందురు. తపో
నిష్ఠ సలుపుదురు. ఈపరీక్షయం దాటి తేఱినవాఁడే యోగి
యనఁబడువాఁడు. కావుననే

“యోషాతిరూపసంపన్నా గర్వితా మదకాలిసి,

మమ రూపైవ సా జ్ఞేయా భుష్ప్సేనాసి న తాడయేత్.”

అని కాళికాదేవి చెప్పెను. అట్టినాతిని గాంచి పరమేశ్వరి జగ
జ్జనని యని యెవ్వాఁడు భావించునో వాఁడే జితేంద్రియుఁ
డనఁబడును మునులతపస్సులఁ జెఱుప నింద్రుఁడు రంభాదిదేవ
కాంతలం బంచుట వారిచెయ్యలకు లోఁబడి కొందఱు తపో
శ్రష్టులగుట పురాణములయందు మనము గాంచుచున్నారము
కదా. స్త్రీలనే పంపనేల? అనఁగాఁ బురుషులం గాంచినంతన
లేనివై రాగ్యము పొడసూపును. భామినీమణులం గాంచినంతనే
యున్న వై రాగ్యమూడిపోవును. కావుననే వై రాగ్యము తీవ్ర
ముగాఁ గలిగినదన్నందులకు గుఱుతు ప్రమదామణులం గాంచి
నపుడు హృదయము చెదరక యుండుటయే యని మన
మూహింపవలయును. ఈపరీక్ష కే కుమారిపూజ శాక్తమునఁ
జెప్పఁబడినది. పామరు లది దుష్టకర్తమనినిందింతురు. కానివారు
దానికారణమెఱుంగరు. “ప్రమాదో ధీమతామపి” అన్న సూక్తిని
వారెఱుంగ రనవలయును. ఎఱింగియున్న నిట్లాక్షేపింపరు.

శ్చివరిక్షలయం దాటి లేటినవాడు కాననే గౌతమముని శ్రీ
రామాగమనముదనుక సురాసురులకే నదృశ్యగా నుండెదగు
నని శాసించెను. మనోనిగ్రహ మొత్తటిపనికి నఁ జాలునుగదా.

ఈభాగమునుండి మనము నేర్చుకొనఁదగువిషయము
లేవన్న నాలకింపుఁడు. ప్రమాదముననొండె తెలిసియొండె
పాపము చేసినయంత వితాకుపడక దానిని స్మరించుచు నిఁక
మీఁద నిట్టిచేయనని శపథములు పలుకుచు భగవంతుని
శ్రద్ధాభక్తులుగలిగి యారాధింపవలయుననియు, నాయారాధ
నము దృఢమూలముగావలయుననియు, దానఁ దృప్తుఁడై సర్వే
శ్వరుఁడు జ్ఞానము ననుగ్రహించుననియు, నయ్యది భుక్తశిష్ట
పాపముల హరించుననియు, జ్ఞానమువంటిపదార్థము లేదనియు
మన మెఱుంగవలయును. అహల్య గౌతమమునియాజ్ఞాను
సారము శాపఫలము ననుభవించెను. వాయుభక్షణాదులే
శాపఫలములు. అవి తపస్సునకు ననుకూలములే. “ఏకక్రియా
ద్వ్యర్థకరీ” అన్నన్యాయ మాయహల్యాశాపమునకు సరిపో
యిన దనవచ్చుననియు మన మాహింపవలయును. శ్రీరామ
చంద్రునిపాదారవిందద్వంద్వ మాయాశ్రమమునందు సోఁకి
నంతనే యాయహల్య కనఁబడెను.

“రాఘవౌ తు తతస్తస్యాః పాదౌ జగృహతుస్తదా,

స్తరింతీ గౌతమవచః క్రితజగ్రాహ సా చ తౌ.”

౧౭

మునిపత్ని కనఁబడఁగనే రామచంద్రుఁడు లక్ష్మణుఁడు
నావతి ప్రతకు నమస్కరించిరి. గౌతమవాక్కును స్మరించి
శ్రీరామచంద్రమూర్తి తనశాపమును దొలగింప వేంచేసెనని
యెఱింగి యాయన్నదమ్ముల సంతానించెను.

“అభివాదనశీలస్య నిత్యం వృద్ధోపసేవినః,
చత్వారి తస్య వర్ధంతే ఆయుర్విద్యాయశోబలమ్.

౧౨౧

గురుపత్ప్రతిభాశ్శాస్త్రస్సవర్ణా గురుయోషితః,

అనవర్ణాస్త్ర సంతూశ్యాః ప్రత్యుత్థానాభివాదనైః.”

౧౨౨

అను నీమనుస్త్రుతివచనముల ననుసరించి నమస్కారఫలముల నెఱుంగవచ్చును.

“కామం తు గురుపత్నీనాం యువతీనాం యువా భువి,
విధివద్బంధనం కుర్యాదసావహమితి బ్రువన్.”

౧౨౩

అనువచనము ననుసరించి యువతీయగు గురుపత్నీకే బాధ ములుముట్టి నమస్కరింపరాదని స్పష్టమగును. “దీనిచేత పాదా జగృహతుః” అన్నమాట యెట్లు పాసఁగునని కొందఱడుగుదురు. కాని యది సామాన్యనియమమనియే మనుస్త్రుతిభావమని వాఁరెఱుంగరు.

“విప్రోవ్య పాదగ్రహణమన్వహం చాభివాదనం,
గురుదారేషు కర్విత సతాం భర్తమన్వరణ్.”

౧౨౪

“ప్రవాసాదాగత్య సవ్యేన సవ్యం దక్షిణేన దక్షిణమిత్యుక్తవిధి పాద గ్రహణం ప్రత్యహం భూమావభివాదనంచ గురుపత్నీషు యువా కుర్యాత్, శిష్టానామయమాచార ఇతి జానంతు.” అని కుల్లూకభట్టు.

ఈనియమము ననుసరించి పాదములు సోక నమస్కరింపవచ్చును. కావున “పాదా జగృహతుః” అన్న మహాకవి శిరోమణివాల్మీకివచనము సుసంగతమే కాని యసంగతముకాదు. అహల్య విప్రపత్ని గావున భర్తవాక్యమును దలంచుకొని ఆతిథేయసత్కారముల వారిని సమూహించెను. శ్రీరామచంద్రుడామెచేసిన శాస్త్రోక్తసవర్యను బరిగ్రహించెను.

“పాద్యక్షణం తథాతిక్షణం చకార నుసమాహితా.”

అనువిషయమున నొక్కవిశేషము కలదు. చిరకాలమునుండి తాజేసిన తపఃఫలముగా నిశ్చలమనస్కుడై రామమూర్తి నర్పించెనని యర్థము. ఏసత్కార్యముచేసినను నిశ్చలమనస్సుతో జేయవలయుననియు, నదియే భగవంతునకు సంప్రీతి నొసంగుననియు దీనిసారము జపకాలమునందు మాత్రముగాక భగవదారాధన మేరితిగాఁ జేయుచున్నను నిశ్చలమనస్సుతో నొనరించినఁగాని యాకర్షము ఫలింపదనియు, రాజసమునఁ జేయుకార్యము స్వల్పఫలము నొసంగుననియు, నయ్యది భగవంతు నలరింపఁజాలదనియు మన మీభాగమున గ్రహింపఁ దగినది.

“పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి,

తదహం భక్త్యుపశృణోమి ప్రయతాత్మనః.” అ. (అ. ౯)

అను శ్రీకృష్ణాపదేశమునందుఁ బరిశుద్ధబుద్ధిగలిగి భక్తిపూర్వకముగా నున్నంతలో నేమి యొసంగినఁ బరిగ్రహింతు నన్నయర్థ ముండుటంబట్టి పరిశుద్ధమనస్సు ప్రధానమని తెల్లెడిని. యోగము నభ్యసించక యది లభింపదు. కాన భక్తికింగూడఁ బ్రధానము యోగాభ్యాసమే యని యెఱుంగవలయును.

ఈభాగమునుండి రామచంద్రనిమహత్త్వమును మన మెఱ్ఱాని గ్రహింపవలయును? అన్న ప్రశ్నము చక్కనిదగును. శ్రీరామచంద్రుఁ డవతరించుట దుష్టసంహారమునకు మాత్రమే కాదు. శిష్టరక్షణపూర్వక దుష్టశిక్షణమున కని యెఱుంగవలయును. శరణాగతరక్షణము శ్రీరామచరిత్రమునఁ బ్రప్రధానము. పెద్దలమాటల నాలకించి తత్ప్రకారము మెలంగుటయు

నట్టిదే. “ఆర్తత్రాణపరాయణస్య భగవాన్” అన్నసూక్తి ననుసరించి రామచంద్రుడు ప్రవర్తించబూనుట కిదియే మొదటిది. వ్యభిచరించిన మునిపత్నిని మోముచూడక తొలగిపోవుట న్యాయము. అందును బుద్ధిపూర్వకాపరాధ మహాల్య చేసెను. కాని శ్రీరామమూర్తి యావిషయమును దలంపలేదు. తన్ను స్మరించుచు దనయాగమనమును బ్రతీక్షించుచు నియతమై యున్న దన్నవిషయమునే తలంచెను. ఆర్తత్రాణము తనయవతారమునకు ఫలమని నిశ్చయించెను. తనకేమియుఁ దెలియ నట్టులు, విశ్వామిత్రుడు చెప్పినట్టులుగాఁ దాఁజేసిన యట్లు నటించెను. తనదర్శనమాత్రమున శాపనివృత్తి గలుగునని విన్నయంతనే నేనింతవాడనా యనురజోగుణము నవలంబింపక మహర్షి ముందుగాఁ బోవుచుండ వెనుకఁబోయెను. ఆశ్రమమునఁ దనపాదాంబురుహము సోఁకినంతన యామె శాపవిముక్తురాలగును. అదియే పదివేలని యూహించెను. విప్రపత్నియన్న న్యాయము నెఱింగి యామె ప్రాక్తనాపరాధములం బాటించక మాతృభావమున నమస్కరించెను. ఇది శ్రీరామచంద్రుని శరణాగతరక్షణమను ప్రథమకృత్యము.

ఈచరిత్రమును బఠించి మనము నేర్చుకొనఁదగిన విశేషమేది! మానవుడు లోకవిఖ్యాతిఁగాంచఁ దలంచునేని పెద్దల మాట లాలకింపవలయును. అహంకారమును మాని పెద్దలు చెప్పినట్లు చేయవలయును. శరణాగతుని దప్పులెన్నక మంచి భావముతో నాతనికి దోడ్పడవలయును. ఈకార్యములే యత్యుత్తమకార్యములు. దీనులై తమచెంత జేరఁగనే యట్టివారిని మనలోఁ బెక్కింపఁ దూషింతురు. అది మహాదోష

కార్యము. తనచెంతఁ జేరినంతన విరోధమును వదలవలయును. సోదరప్రీతి గారవింపవలయును. ఆతఁడు మున్ను చేసినయవ రాధములఁ దలంపరాదు. ఇప్పటికైన బుద్ధిమంతుడై యొక మత్యము నభిలషించెగదా యని యానందింపవలయును. చేత నై నంత తోడ్పడవలయును. ఇట్టి ప్రవృత్తియం దెవ్వఁడు నిరతుండగునో వాడే సర్వసమృద్ధుడై సజ్జననుతిపాత్రుఁ డగును. ఈవిషయము లీచరిత్రమునుండి నేర్చుకొని యంతతోఁ దృప్తినందక వాని నాచరణమున నారాధింపవలయును. అప్పుడే శ్రీరామాయణ పారాయణము ఫలవంతమగును. లేనిచోఁ బారాయణమాత్ర ఫలదమే యగును. స్వప్రవృత్తిచే లోకులకు ధర్మముపదేశించుటకే శ్రీరామచంద్రుఁ డవతరించెను. కావున నాపరాత్మరునిచరిత్రమును బఠించి యద్దానినుండి గ్రహింపఁ దగినవిషయములను గ్రహించి శక్తి కనురూపముగా వాని నాచరింపఁ బ్రయత్నింపవలయును. తనకంటెఁ జిన్నవారుగ నుండువారలకుఁ దెలుపవలయును.

“సాధు సాధ్వీతి దేవాస్తామహల్యాం సమపూజయత్,”

తపోబలశుద్ధాంగీం గౌతమస్య వశానుగామ్.

అం.

గౌతమోఽపి మహాతేజః అహల్యాసహితస్సుభిః,

రామం సంపూజ్య విధివ త్రవస్తేపే మహాతపాః.”

అం.

శ్రీరామచంద్రుఁ డహల్య యిచ్చినవిధివిధానమగు నాపూజను గ్రహించినంతనే సురలు పూలవాన గురియించిరి. దేవదుందు భులు మ్రోగెను. గంధర్వు లచ్చరలు భగవంతుని జూచుచు నొక్కచోఁ గూడిరి. ఆకాశమంతయు దేవతలచే నిండి యుండెను. తపోబలమునఁ బరిశుద్ధాంగియై యోగబలమున

శ్రీ రామభక్తునిరాక నెఱింగి యరుదెంచిన గౌతమునిచెంతఁ జేరిన యహల్యను దేవతలు సమ్మానించినయే కథాసారము. వీనఁగలవిశేష మేమనఁగా.

“యథాయథా మనస్తస్య దుష్కృతం కర్త గర్హతి,

తథాతథా శరీరం తత్తేసాధర్మేణ ముచ్యతే.

౨౨౯

కృత్వా పాపం హి సంతప్య తస్మాత్పాతప్రముచ్యతే,

నైవం కుర్యాం పునరితి నివృత్త్యా పూయతే తు నః.”

౨౩౦

(మను ౧౧ అధ్యాయం)

మానవుఁడు ప్రాకృత్పాశబద్ధుఁడై యపరాధ మొనరించును. కాని యిం చుకకాలమునకైన మనస్సునఁ దాఁజేసినదుష్కార్యమునకు విచారము నందవలయును. మన స్సెంతదుష్కర్తమును గుఱించి రోయునో యాతనిశరీర మాయధర్మమునుండి విముక్తి గాంచును అనఁగా దాఁజేసినపని యధర్మమని యెఱుంగుటయే యొకవిశేషము. అట్టిమానవుఁ డాయధర్మమును మరలఁ జేయఁజాలఁడు. సకలవిధ ప్రాయశ్చిత్తములలో నిది యుత్తమప్రాయశ్చిత్తము. అంతమాత్రము పరిజ్ఞానము కలిగినఁ జాలును. మరల నట్టిపాపముల నొనరించునూహ నశించును. లోకమునఁ బాపములు చేయనివా రుండుట యరుదు. అందు నుత్తములు పశ్చాత్తాపము నందువారలు. ద్రవ్యరూప ప్రాయశ్చిత్తము లనేకములు గలవు. వానియన్నింటికంటె మనస్సుననే నిట్టిదుష్కార్య మొనరించితిని సంతాపపడుట యత్యుత్తమము. అది యెవ్వనిమనస్సునఁ గలుగునో యాతఁడు మరల నట్టిదుష్కార్యము లెన్న టికిని జేయఁడు. క్రమముగా

సత్కార్యములు చేయ నలవాటుపడును. అట్టిమానవునిం గాంచినయంత దేవతలు గారవించును.

ఈపద్ధతి యీకథనుండి తేలుచున్నది. అహల్య బుద్ధి పూర్వకముగా వ్యభిచరించెను. మునిశాపమే యాపాపమునకుఁ బ్రయత్నిత మనరాదు. ఆమె పశ్చాత్తాపమే దానికే బ్రాయత్నితము. అంతియకాక మునిపతి శ్రీరామచంద్రాగమనము శాపాంతముగాఁ బలికెను. ఏల? ఆమె తనపాప మేనాడు తొలంగునా యని యాలోచించుచు నుండుననియు, నారూప మున భగవంతు నారాధించుననియు, నామే భావనయే తప స్సగుననియు, నద్దాన నాకామిని పరిశుద్ధురాలగుటయేగాక లోకమునఁ గలస్త్రీలకుఁ జక్కనిగుణపాఠము నేర్పునదియుఁ గూడ నగుననియు మహర్షి యాలోచించెను. ఈభావము “నివృత్త్యాపూయతేతు సః” అను మనుస్మృతివాక్యము తెల్పుచున్నది.

“ఇదం చ శృణు దేవేంద్ర రహస్యం పరమం మహత్. 33

సర్వేహమేవ పాపానాం యాగపద్ధేన నాశనమ్,

భక్తిశ్రద్ధాసమాయుక్తస్సత్త్వాంతర్జలసంస్థితః. 34

అష్టోత్తరవస్త్రం తు ఇపేక్ష్యంచదశాక్షరీం,

ఆరాధ్య చ వరాం శక్తిం ముచ్యతే సర్వకల్పిషైః.” 35
(లలి. 3 అధ్యాయం.)

ఈపురాణవచనములతాత్పర్యమేమి? భగవదా రాధనముచేసిన మనపాపములు నశించునన్న భావము కలుగవలయుననియేకదా. అట్టిజ్ఞాన మేనాడు కలుగునో యానాఁడే పాపములు నశించును. మరలఁ బాపములు చేయఁజాలఁడు. ఈవిషయమును తోకు లకుఁ దెలుపుటకే దేవతలు అహల్యను గారవించిరి. లేకున్న

నీమె తొల్లి యిట్టిమహత్తరసత్కార్య మొనరించినదని లోక
లకుఁ దెలుపుటకు గారవించి రసవచ్చునా? కావున నెవ్వడు
కాని పాపములను దెలిసియో తెలియకయో యొనరించి పిదప
వానిని బలుమాటులు స్మరించుకొనవలయుననియు, దానిచే
బళ్ళాత్మాపము గలుగుననియు, నయ్యది యధర్మనివృత్తికి దారి
చూపుననియు, దానిచే భగవంతునియందు విశ్వాసము కలుగు
ననియు, నదియే తరణోపాయమనియు మన మెఱుంగవలయును.

శ్రీరామచంద్రు నహల్య యారాధింపగనే యోగబల
మున నెఱింగి గౌతమముని యప్పుడే యటఁ బొడచూపెను.
అహల్యయు భర్తపార్శ్వమున నిలిచెను. బాగుబాగని యాత
రుణమున దేవతలనిరి. అహల్యఁగూడి గౌతమముని భగవంతుని
శ్రీరామచంద్రుని విధి ననుసరించి పూజించెను. అందే తపస్సు
చేయఁబూనెను. అను నీభాగమున నొకరహస్యము కలదు.
అహల్య యాపావనాశ్రమభూమియందుఁ బాపకార్యము నొన
రించెను. దాన నాయాశ్రమ మపవిత్రమయ్యెను. కావున
నిందుండరాదని హిమాలయశిఖరమునఁ దపస్సుచేయ నరి
గెను. మరల నాయాశ్రమభూమిని శ్రీరామమూర్తి తనపాదా
రవిందస్పర్శమునఁ బవిత్రము గావించెను. భగవత్స్పర్శమున
కంటఁ బావనముచేయున దేది యుండును? కనుకనే మరల
నందే తపస్సుచేయ నాముని తలంచెనని సార మెఱుంగవల
యును. పూర్వులగుమహర్షులు ఈవిషయము నెఱింగియే నడి
తీరములు దేవాలయములు మహాశైలములు మహారణ్యాములు
తపోయోగ్యములుగ నిశ్చయించి యందే సత్కార్యము లొన
రించుచు వచ్చిరి. అట్టితావులఁ గూరుచున్నపు డందలితేజస్సు

మనస్సునకు నుత్సాహమును గల్గించును. ఇందుఁ బూర్వ
తెదఱఁ తపస్సుచేసి కృతకృత్యులైరన్నభావము పొడ
కట్టును.

“కదేవ లగ్నం నుదినం కదేవ తారావలం చంద్రబలం కదేవ,

విద్యాబలం దైవబలం కదేవ లక్ష్మీవతే తేఽఘ్రియగం స్తరామి.”

అన్నప్రాచీనోక్తి సుసంగంతమేకదా. సద్భావము దృఢవిశ్వా
సము నెందుఁగల్గునో యందే సత్కర్తృముల నాచరించిన నయ్యవి
సత్ఫలముల నొసంగుననుట నిశ్చయము. కావుననే గౌతముఁడు
భగవద్ధర్మనమహాభాగ్యమునఁ బవిత్రమతీయగు నాయహల్యం
గూడి యాయాశ్రమమునందే తపస్సుచేయఁ దలంచెను.

ఎన్నిపాపములు చేసినను దుడకుఁ బ్రాక్సకృతవశమున
భగవద్ధర్మము లభించినయెడల సకలపాపములు పోవునన్నఘట్టు
మునఁ గొందఁ టొకభంగి నాఁజేపింతురు. పాపాత్ములకు భగ
వద్ధర్మనమగునెడల నెన్నియోపాపములు చేసి భగవంతుని
దర్శించిన నాపాపములు తొలఁగునుగదా. ఇక శ్రమంపడి తప
స్సేలచేయవలయునని. ఇది యంత మంచిప్రశ్నము కాదు. వల
యునని ప్రతిదినము పాపము లొనరించుచుండువారికి భగవద్ద
ర్మనము కానేకాదు. దానికిఁ బ్రాగ్జన్మసుకృతము కూడ వలయు.
ఘట్టుఘట్టి పాపములే చేయుచుండిన వారు భగవంతుఁ డగపడి
వను గృతార్థులమగుదుముగదా యనిభావింపరు. కావున వారికి
దాన లాభములేదు. ఏకారణముననో యొక్కసారి పాపము
చేసి పశ్చాత్తాపమంది యింక నిట్టిపాపముచేయనని శపథముచేసి
తొలుతఁ జేసినపాపమును స్మరించుచు దన్నివృత్త్యుపాయము
రోయువారలకే పరమేశ్వరుఁ డగపడును. నాటంగోలె వారల

మనస్సు భక్తిపూర్వమగు. దానిచే వారు కృతార్థులగుదురు. ఇదియే యుత్తమమార్గము. ఈఘట్టము నాంధ్రీకరించినవారెట్లు లభ్యముగ్రహించిరో యిండుకయరయుదము. విమర్శకులవైఖరిం బరికింతము.

“సాక్షసాధ్వీతి దేవాస్తామహాల్యాం సమశ్రాజయన్,”

తపోబలవిశుద్ధాంగీం గౌతమస్య వశానుగాం.

౨౦

గౌతమోఽపి మహాతేజా ఆహాల్యానహితస్సఖీ,

రామం సంపూజ్య విధివత్తపస్తేపే మహాతపాః.”

౨౧

హిమాలయశిఖరమునఁ దపస్సుచేయుచున్నవాఁడు గౌతముఁ డని ముందుఁ బాఠకులు చదివియుందురు. గౌతమునివశమున నున్న యహాల్యను దేవతలు సమ్మానించినని యిందుండుటచే నెట్లిది పొసఁగునాయని సంశయింతురు. తెలిగించువా రట్టి సంశయములు కలుగకయుండ వ్రాయవలయు. వీరిపాండిత్య మక్కఱలేదు. వ్యాఖ్యాతలు వ్రాసియే యున్నారు.

“గౌతమస్య వశానుగామిత్యనేన గౌతమస్తదా రామాగమనం విదిత్వా సమాగత ఇత్సవగమ్య తే” అని గోవిందరాజులు.

“యోగబలాద్రామాగమనం జ్ఞాత్వా తద్బలాదేవ ఘడితి తదాశ్రమ ప్రాప్తిరౌతమస్యేతి బోధ్యమ్.” అని మహేశ్వరతీర్థులు.

ఈభావ మించుకయైనఁ జేర్చకయున్న సంశయము తొలగదు. ఇంకఁ దెనుఁగును బరికింతము.

సీ. “దుందుభిస్సనములు క్రందుగ మొరయంగ

మేలుమే లంచును మెచ్చి రింతి

తే. ఘోరతపమున శుద్ధయా వారిజాక్షి

స్వీకరించుచు గౌతమర్షి ప్రవరుడు
రాముఁ బూజించె నామునిరాజుచేతఁ
బూజలను బొంది రాముండు పోవదొడఁగె."

(వావిలికొలనువారి యథామూలరామాయణము.)

గౌతముని రాకను గుఱించి యిట లేడు. ముని యందే తపస్సు
చేయఁ దలఁచెనన్న యర్థ మిట లేదు.

క. "అలరి యహల్యయు స్వతపో

బలమునఁ బరిశుద్ధదేహభాసురయయి యి

ష్టుల రామాగమనమ్మును

దెలిసియె గౌతముండు రా మదిందమి పొదలన్.

చ. వెనిమిటిచెంతఁజేర సురబృందము మంచిది మంచిదంచున
నవ్వనిత బహుళాకరించిరి; తపఃపరిపాకమునొంది తేజమున్
ఘనమయి గ్రాలుచుండఁ దగు గౌతముఁ డప్పు డహల్యతో
సుఖం, బును గని రామచంద్రునకుఁ బూజ లొనర్చి యథా
క్రమంబుగన్.

తే. అందె నివసించి తపము చేయంగఁబూనె;

(ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము.)

విమర్శకులు "ముక్కస్యముక్కార్థః" అని వ్రాసినవ్రాతకుఁ
గినిసి సమదర్శనులవలె నేమేమో వ్రాసిరి. మూలార్థము పద్య
ములం దెండున్నదో మతిమంతు లూహింతురుగాక. కేవలపక్ష
పాతమూని విమర్శించినచో నవి సాధుసమాదృశింగాంచనేర
వని నే నూహింతు. ఎవరిష్టమురీతి వారు మూలార్థమును
బద్యముల నిమిచ్చిరని వ్రాసినచో నట్టివిమర్శకులకు నమస్కా

రము. వారే విమర్శకులు. తెనిగించునపుడు వారివారియిష్టము ననుసరించి వ్రాయుదురు. గ్రంథకర్తలకుఁ బ్రతినీధులవలె బక్ష పాతమున బట్టురాజులంబోలి పొగడనేల? పొగడినచో సంతోషము. ఇంకొక్కరిని నిష్కారణవైరముని నిరసింపనేల? అట్టి మహాత్ములవిమర్శన విట్టిదని పెద్దలకుఁ దెలుపుటకే నాయీ యత్నము. గ్రంథకర్తలలోపముల నెంతమాత్రము తలపెట్టను. ఆపని నాడికాదు. కవి తనకుఁ దోచినరీతి వ్రాయును. అట్టియధికారము కవులకుం గలదు. ఈసమాధానము విమర్శకులకుం గాని యితరులకుం గాదు. విమర్శకులు కాంగోరువారు నిష్పక్షపాతమతులు కాండగియుండవలయును. అట్టివారుగూడు రేని గ్రంథకర్తలు వారిని గురువులుగా భావించి సమ్మానింపవలయును.

ప్రకృతము ననుసరింతును. శ్రీరామచంద్రుడు తనయార్తత్రాణపరాయణత్వమును ముల్లోకములకుఁ దెటవఱచి యమ్ముని కుటుంబమును విచారసాగరమున మునిగి శ్రమములపాలుగాకయుండఁ జేసి తనరాకక్షై వేచియున్న సీతాదేవిని లోకదృష్టిచే వివాహమాడఁగోరి మునివెంట నరిగెను. ఈఘట్టమున నహల్య పరమామోదసాగరమున మునిగి భగవంతుని భక్తి నమ్రశిరస్కుయై వినుతించెను. ఆస్తుతి పాతకమహాశయలు పారాయణము చేయఁదగినది. కావున నిందుఁ బొందుపఱచుచున్నాఁడను.

◀ అహల్యాకృతశ్రీరామస్తుతి: ▶

అహల్యా:—“అహో కృతార్థాస్తి జగన్నివాస తే

పదాజ్ఞనలగ్నరజఃకణాదహం,

వృశామి యత్పదజకంకరాదిభి

ర్విమృగ్యతే రన్ధికమానసైస్సదా.

౧

అహో విచిత్రం తవ రామ చేష్టితం

మనుష్యభావేన విమోహితం జగత్,

చలన్యజస్త్రం చరణాదివర్జిత

స్సంఘాత ఆనందమయోఽలిమాయకః.

౨

యత్పాదపంకజవరాగపవిత్ర గాత్రా

భాగీరథీ భవవరించిముఖాన్ పునాతి,

సాక్షాత్స ఏవ మమ దృగ్విషయో యదాస్తే

కిం పర్వతీ మమ పురాకృతభాగభేయం.

3

మర్త్యావతారే మనుజాకృతిం హరిం

రామాభిధానం రమణీయదేహినం,

ధనుర్ధరం వద్దవితాలలాలనం

భజామి నిత్యం న వరాన్ భజిష్యే.

౪

యత్పాదపంకజరశ్మృతిభిర్విమృగ్యం

యన్నాభివంకజభవః కమలాసనశ్చ,

యన్నామసారసితో భగవాన్ పురారి

స్తం రామచంద్రమనిశం హృది భావయామి.

౫

యస్యావతారచరితాని విరించిలోకే

గాయంతి సారదముఖా భవవద్దజాద్యోః,

ఆనందబాష్పపరిషిక్తకుచాగ్రసీమా

వాగీశ్వరీ చ తమహం కరణం భజామి.

౬

సోఽయం వరాత్తా పురుషః పురాణ

విషస్పృయం జ్యోతిరనంత ఆవృత్తిః,

మాయాతనుం లోకవిమోహనీయాం

ధత్తే పరానుగ్రహ విష రామః.

2

అయం హి విశ్వోద్భవ సంయమానా

మేకస్వమాయాగుణబింబితోఽజః,

విరించివిష్టిశ్వరసామభేదాన్

ధత్తే న్నకం త్రః పరిపూర్ణ ఆత్మా.

౪

నమోఽస్తు తే రామ తవాంఘ్రిపంకజం

శ్రియా ధృతం వక్షసి లాలితం ప్రియాత్,

ఆక్రాంతమేకేన జగత్త్రయం పురా

ధ్యేయం మనీంద్రైరభిమానవర్జితైః.

౬

జగతామాదిభూతస్త్వం జగత్త్వం జగదాశ్రయః,

సర్వభూతేష్వసంసక్త విశో భాతి భవాన్ పరః.

౧౦

ఓంకారవాచ్యస్త్వం రామ వాచామవిషయః పుమాన్,

వాచ్యవాచకభేదేన భవానేవ జగన్తయః.

౧౧

కార్యకారణకర్తృత్వ ఫలసాధనభేదతః,

విశో నిభాసి రామ త్వం మాయయా బహురూపయా.

౧౨

త్వన్మాయామోహితథియస్త్వాం న జానంతి తత్త్వతః,

మానుషం త్యాభిమన్యం తే మాయినం పరమేశ్వరం.

౧౩

ఆకాశవత్త్వం సర్వత్ర జహిరంకర్తృతోఽమలః,

అసంగో హ్యచలా నిత్యశ్శుద్ధో బుద్ధస్సదవ్యయః.

౧౪

యోషిస్తూఢాహమజ్ఞా తే తత్త్వం శానే కథం విభో,

తస్మాత్తే శతశో రామ నమస్కుర్యామనన్యధీః.

౧౫

దేవ మే యత్ర తత్రాపిస్థితాయా అపి సర్వదా,

త్వత్పాదకమలే సత్తా భక్తిరేవ సదాఽస్తు మే.

౧౬

నమస్తే పురుషాధ్యక్ష నమస్తే భక్తవత్సల,
నమస్తేఽస్తు హృషీకేశ నారాయణ నమోఽస్తుతే.
భవభయహరమేకం భానుకోటిప్రకాశం

౧౭

కరభృతశరచాపం కాలమేఘావభాసం,
కనకదుచిరవస్త్రం రత్నపరుగుండలాఢ్యం

కమలవిశదనేత్రం సానుజం రామమిదే.

౧౮

స్తుత్యైవం పురుషం సాక్షాద్రాఘవం పురతస్థితం,
పరిక్రమ్య రుణమ్యాతు సానుజ్ఞాతా యయా పతిమ్.
అహల్యాయా కృతం స్తోత్రం యః పఠేద్భక్తిసంయుతః,
స ముచ్యతేఽఖిలైః పాపైః పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి.

౧౯

౨౦

పుత్రాద్యర్థే పఠేద్భక్త్యా రామం హృది నిధాయ చ,
సంపత్సరేణ లభతే వంధ్యా ఆసి నపుత్రకం.

౨౧

సర్వాన్ కామానవాప్నోతి రామచంద్రప్రసాదతః,

బ్రహ్మహ్ని గురుతల్పగోఽసి పురుషస్తేయా సురాపోఽసి చా

మాతృభ్రాతృవిహింసకోఽసి సతతం భోగైకబద్ధాతురః,

నిత్యం స్తోత్రమిదం జపన్ రఘువతిం భక్త్యా హృదిభ్యం స్మరన్

ధ్యాయన్ ముక్తిముచైతి కిం పునరసౌ స్వాచారయ్యతో నరః."

(అధ్యాత్మరామాయణము. ౫ సర్గము.)

ఈస్తోత్రము ఆపదుద్ధారకమని ప్రఖ్యాతి గాంచినది. కావున
భక్తు లిద్దానిం బఠింతురు. ఫలస్తుత పామరులకొఱకని యెఱుం
గండగు. ఏల యట్లు లసత్వము చెప్పవలె ననరాదు. భక్తి
పీజము పామరులమది నాటుటయే సాధువులకుఁ గర్తవ్యము.
అదియే మహాకార్యము. పామరులకు నైహికఫలములపై నాశ
మెండుగ నుండును. వానిని గోరియే వారు భగవంతు నారా

ధింతురు. ఆఫలములు కలుగునని చెప్పకపోయినచో వారా
రాధింపరు. భక్తిబీజము నశించును. వాస్తవముగ నాలోచించిన
నైహికాముష్మికములు భగవత్సేవవలనఁ గలుగునని తోచును
గదా. సర్వపాపఫలములు నశించుట యసత్యము కాదు. పాప
రుల నుద్ధరించుపొంటె ఫలస్తుతి విశేషించి చెప్పుట యంత యప
రాధము కాదు. ఎన్ని శ్రమములకు లోనైనను బామరులు
బాగుపడినచో నదియే ముక్తిగా సాధువులు భావింతురు.
నియతుడై పఠించినయెడల సకలపాపములు నశించుననుట
విచిత్రము కాదు. నియతుఁ డగుటకుఁ బ్రాక్యకృతము తోడు
పడవలయును. ఇట్టి విషయముల నుదారబుద్ధు లాక్షేపింప
రనియు, నమ్మినవారి నుద్ధరించుటే పరాత్పరునభిప్రాయ మనియు
నాయాశయము. ఇంకఁ దరువాతికథకు మరలునము.

మహానీయులారా! భగవంతుఁడు తనశక్తిని దాచి
సామాన్య మానవునిచందమున మెలఁగుచున్నవాఁడు. ఇంకఁ
దనయవతారఫలమగు ధర్మరక్షణము చేయవలసినవాఁ డగును.
అయ్యది ప్రకృతిం గూడినఁగాని కలుగదు. కావున మహాప్ర
కృతియగు సీతాదేవిని బరిణయమాడఁ బ్రయాణమయ్యెను.
ఆమెయు శ్రీరామునిరాకకై వేచియున్నది. ఈపట్టున భక్తికే
దాపు లేనిమనస్సుగల పెద్దలు కొందఱు కొన్ని ప్రశ్నముల నొన
రింతురు. వానికి శక్తికనురూపముగా బదులు నెప్పవలయుఁ
గదా. శ్రీరామచరిత్రమును వ్రాయుటయే యీ గ్రంథాభి
ప్రాయము కాదు. పరమపవిత్రమగు నారామచంద్రచరిత్రము
నుండి నేర్చుకొనవలసిన ధర్మము లేవనియే. కావున నాప్రశ్న
ములం దెలిపి సమాధానముగా స్మృతుల నుదహరించుచు

నాలుగుమాటలు వ్రాయుదును. నాకుందోషని సద్విషయము
లను దమరు నాలోచించి యీసమాధానవాక్యములతో జత
చేయవలయును.

“పట్రిక దాడికం చర్యం గుర్రా త్రేవేదికం ప్రకం,
తదధికం పాదికం వా గ్రహణాలికమేవ వా. ౧
వేదానధీశ్చ వేదా వా వేదం వాసి యథాక్రమం,
అపిష్టక బ్రహ్మచర్యో గృహస్థాశ్రమమావసేత్. ౨
గురుణామకస్సాత్వా సమాప్యతో యథావిధి,
ఉద్వహేక ద్విజో భార్యాం సవర్ణాం లక్షణాన్వితాం. ౪
అసపిండా చ యా మాతురసగోత్రా చ యా పితుః,
సా ప్రకస్తా ద్విజాతీనాం దారకర్తృణి మైథునే. ౫
నోద్వహేక్కపిలాం కన్యాం నాధికాంగీం న రోగిణీం,
నాలోమికాం నాలిలోమాం న వాచాటాం న పింగళాం. ౬
అవ్యంగాంగీం సౌమ్యసామ్నిం రమాగామిసం నీవాంజ,
కనుకామకేశవదనాం మృద్వంగీమద్వహేత్ స్త్రీయం.” ౧౦
(మను ౩ అధ్యాయం)

“అపిష్టక బ్రహ్మచర్యో లక్షణ్యాం స్త్రీయముద్వహేత్,
అసన్యతూర్వికాం కాంతామసపిండాం యపీయసీం.” ౫౨
(యజ్ఞ. ఆచారకాండము.)

“యపీయసీం పయసా ప్రమాణకశ్చ న్యూనాముద్వహేత్ పరిణయే
శ్చురిణయేత్స్వగృహోక్తవిధినా.” (విజ్ఞానేశ్వరయోగి.)

“స్నాత్వానైసమానార్థామస్పృష్టమైథునాం యపీయసీం సదృశీం
భార్యాం విండేత్.” (వసిష్ఠస్మృతి. ౮ అధ్యాయం)

అను నీమొదలగుస్మృతుల ననుసరించి వరునివయస్సునకు మించని

వయస్సుగల కన్యకం బెండ్లియాడవలయునని సిద్ధాంతమగుచున్నది. వరవయోఽధికకన్యక వివాహయోగ్యురాలు కాదనియేతేలేదని. తక్కినచర్చలతో నిచ్చటఁ బనిలేదు. సీత జనకునింటఁబెరుగుచుండెను. శ్రీరామునకంటె వయస్సునఁ బెద్దది. కావున వివాహ్యకన్యక యగునా యనునదియే కొండఱు మహాత్ముల ప్రశ్నము. సమాధానమును జిత్తగింపుడు.

లోకదృష్టిని శ్రీరామచంద్రచరిత్రమును బరికింప రాదు. భగవదవతారము రామమూర్తి కాదన్న వారల కీసమాధానము పనికిరాదు. సీత భూపుత్రిక. అయోనిసుభూత, అనువార్త నంగీకరింపమన్న వారికింగూడ సీసమాధానము రుచింపదు. సీతాదేవి మహామాయ. శ్రీరామమూర్తి భగవదవతారము. అని యంగీకరించునట్టి యాస్తికులకే యీసమాధానము పనికి వచ్చును.

“ప్రకృతిం పురుషం చైవ విద్ధ్యనాదీ ఉభావసి,
వికారాంశ్చ గుణాంశ్చైవ విద్ధి ప్రకృతినంభవాత్. ౧౯
కార్యకారణకర్తృత్వే హేతుః ప్రకృతిరుచ్యతే,
పురుషస్సఖిదుఃఖానాం భోక్తృత్వే హేతురుచ్యతే.” ౨౦
(౧౩ ఆధ్యాయం)

“మయాభ్యక్షేణ ప్రకృతిస్సూయతే సచరాచరం,
హేతువానేన కాంతేయ జగద్విపరివర్తతే. ౧౧
అవజానంతి మాం మూఢా మానుషీం తనుమాశ్రితం,
పరం భావమజానంతో మమ భూతమహేశ్వరం.” ౧౧ (గీత. ౯ అ.)

అన్న భగవద్వాక్యము ననుసరించి ప్రకృతిపురుషుల కనాదిత్వము సంసిద్ధము. సామాన్యజ్ఞానదృష్టి నాలోచించినను జననమరణ

ములు లేనివారు ప్రకృతిపురుషులని తోచును. వారియవతారములయందును వారిధర్మములే యనుష్ఠేయములుగాని సామాన్యలోకధర్మము లనుష్ఠేయములు కావు. “యవీయసీమ్” అన్న నియమము సామాన్య ధర్మముకాని యతిమానుషధర్మము కాదు. కాబట్టి వివాహ్యాకన్యక యెట్టిదన్న ప్రశ్నమున కిటు నవకాశము లేదు. శ్రీరామచంద్రుని వివాహమును లక్ష్యముగా గ్రహించి మానవు లేల ప్రయత్నింపరాదు? అని ప్రశ్నించువారున్నారు? శ్రీరామమూర్తి పాదరజస్సంబంధమున నహల్యాశాపముక్తియయ్యెను అట్లే మనపాదరజస్సంగమమున నెవ్వరు శాపవిముక్తి గాంతురు? అని మాత్రము ప్రశ్నింపరు. ఏల? అట్టిశక్తిమనకు లేదని వారెఱుంగుదురు. కాని భగవత్తత్త్వమున వారికి సంపూర్ణవిశ్వాసము లేదు. కావుననే తోచినయట్టులు పలుకుదురు. అవి వేదవాక్కులుగాఁ గొండలు నమ్ముదురు. అంతియగాని మానవసామాన్యధర్మములు భగవత్తత్త్వమున కన్వయింపవచ్చునా యన్నయాలోచనము వారికి లేదు. సామాన్యమానవుఁ డెన్నచో రాముఁడు సీతను బెండ్లియాడుటమాత్రము వయస్సుననుసరించి స్మృతిసమ్మతము కాదనవచ్చును. స్వయంవరము కేవలక్షత్రియజాతిధర్మము. ఆవివాహమున సీవయోధర్మమనుష్ఠానార్హ మా యని కొందఱుఁడుదురు. స్మృతులఁ బరిశీలించినచో నెందైనఁ గనఁబడుచుగాని యంత పరిశీలించునంతయవసరము నాకిందుఁ గనఁబడదు. నాయభిప్రాయమునఁ బ్రకృతిపురుషులగు సర్వబ్రహ్మాండజనకులు సీతారాములని యున్నది. కానఁ బైనివ్రాసినదే చాలునని సంతుష్టిపంది తరువాతివిషయమునకుం గడంగెదను.

శ్రీరామాదులు మిథిలను బ్రవేశించుట.

*భగవంతుడు తనయావదుద్ధారకవిరుదమును సాధకము చేసి సర్వకార్యకర్తయై స్వాభిన్నయగు ప్రకృతిని సీతానామమున వెలయుచు జనకపుత్రయిన్ని ప్రఖ్యాతిగాంచియున్న యామహామాయను గూడఁ దలఁచెను. అప్పుడుగాని తనసర్వసాక్షిత్వము వెలయదని యూహించెను. సాధకమహాశయు లహల్యాస్తోత్రమును బరిశీలించియే యుందురు. అందు బంధ్రొండవళ్లొకమును మరల నొకసారి పఠింపుడు.

“కార్యకారణకర్తృత్వ ఫలసాధనభేదతః,

విశా విభాసి రామ కర్మ మాయయా బహురూపయా.”

౧౩

దీనింబట్టి విమర్శింపఁగాఁ ద్రిమూర్తులు ప్రకృతిచేతిలోని యాటబొమ్మలని తేల్చెడిని. భగవంతుఁ డొక్కఁడే ఆయాయి కార్యముల కాయాయి కారణములచే నాయాఫలముల నొసంగుచు బహురూపముల విరాజిల్లుమాయంగూడి యనేకరూపములు గలయట్లు లుండును. అనియే కదా యిందుఁగలసారము. వీరవైష్ణవులవాదమున కిటఁ బోటు లేదు. త్రిమూర్తులు నాధికారపునఁపులనియు, వారిని సృజించిన పరమాత్మ వేఱనియు, నామహనీయునియిచ్చయే సర్వకార్యముల నొనరించుననియు దాత్పర్యము. ఇట్లులుండ శివునికంటె విష్ణువధికుండని, విష్ణువున కంటె శివుఁడధికుండని వాదించువారికి భగవత్తత్వమునకు నెంతదూరము? డొరక నోటిమాటలచేఁ బాపము గట్టుకొను తేలకొ తేలియకున్నది. ఈవిషయమునే

*ఇప్పుది యేఁబదియవ నర్గమునండి సంగ్రహింపఁబడినది.

“అవశానంతి మాం మూఢా మానుషీం తనుమాశ్రితం.”

అన్నశ్రీకృష్ణపరమాత్మబోధము తేటపఱచుచున్నది. అతీంద్రియ విషయమును విమర్శించునపుడు తానొకరూపము నుపాసించునని పలుకవచ్చునుగాని యిది యెక్కుడు ఇది యెక్కుడు కాదు. అని సిద్ధాంతముచేయ సాధ్య మేలాగగును? అట్టులుండఁగాఁ జూచినట్లు నాదైవ ముత్కృష్టుడని యితరదైవ మపకృష్టుడని పలుకుట కవకాశమేది? అది యట్లుండఁగా నూరక కుడిచి కూరుచుండ లేక నోటికివచ్చినట్లు దూషించుటే? ఇవియే దుష్కార్యములు. తనయుత్తమగతిని ధ్వంసముచేయునాయుధములు. ఈమాటను అహల్యాస్తుతీయందుఁ గల్గు

“త్వన్నామామోహితధియస్తాం న జానంతి తత్త్వతః,
మానుషం త్యాభిమన్యంతే మాయినం పరమేశ్వరం.”

౧౩.

అనునీశ్లోకము దృఢపఱచుచున్నది. ఇట్టివారలగతి యేమి? అనఁగా,

“జీవ మే యత్ర కృత్రాపి స్థితామా ఆపి సర్వదా.

త్వత్సాదకమశే సత్తా భక్తిరేవ సదాస్తు మే.”

అన్నయపాల్య యుపదేశమే ప్రధానముగా విశ్వసించినఁగాని యుత్తమగతి కల్గదు. భగవద్దూషణమునకుఁ బశ్చాత్తాపము. స్రావశ్చిత్తము. ఓభగవంతా! నీవు సర్వరూపుండవు. సర్వ నామధేయుండవు. సర్వాంతర్యామివి. సర్వశబ్దవాచ్యుండవు. ఆయాయి భక్తులవాంఛలందీర్ప నాయారూపముల ధరింతువు. ఇట్టినిన్నెఱుంగక దుష్కర్మమోహితులమై నీరూపభేదములఁ గొన్నింటిని దూషించితిమి. కావున నీపాపమునకుఁ బాపముగా నీమహిమముల నెఱుంగమని యింక దూషింపమని.

యొట్టు పెట్టుకొనుచున్నాము. నీయందు దృఢభక్తిగలిగి
 నీపాదారవిందముల భజించురాజయోగము మాకనుగ్రహిం
 పుము. అంతియ చాలును అనునీభావము గలిగిన మతభేదములు
 నశించును. పాపార్జనమునకుఁ జోటుండదు. కావున భగవంతుని
 ధ్యానించుచు నాతనిమహత్త్వ మపారమని తలంచుచుఁ
 దచ్చరిత్ర మనూహ్యమని నమ్ముచుఁ దద్భజన ముత్తమధర్మమని
 నిశ్చయించుచు నుంట మనవంటిపామరులకు సాధుమార్గము,
 దీనికంటె నత్యుత్తమమార్గము వేటొండు కానరాదు. ఇంకఁ
 గభవంకకు మరలుదము.

భగవంతుఁ డగు శ్రీరామచంద్రుఁడు స్వాంశమగులక్ష్మ
 ణుంగూడి విశ్వామిత్రాదిమహర్షులు ముందు నడువఁగా వారి
 వెంట నైశానీపిక్కునఁ గొంతదూర మరిగి జనకమహారాజు
 యాగశాలం బ్రవేశించెను. రామలక్ష్మణులంతట విశ్వామిత్ర
 మునిం గాంచి మహామకాని! జనక రాజుయజ్ఞ సంభారములు
 మిక్కిలి ప్రశస్తములుగా నున్నవి. ఈప్రక్క చూడుండు. వేద
 ములఁ బఠించుచు నానాదేశవాసులగు నుత్తమబ్రాహ్మణులు
 బహుసహస్రసంఖ్యాకులు యజ్ఞవాటమున నున్నవారు. వంద
 లకువందలుగా బండ్లు అగ్నిసంభారముల నించుకొని క్రిక్కి
 టిసి యుండ నెంతో ముచ్చటగా మహర్షులవిడుదు లివె కనఁ
 బడుచున్నవి. ఎడములేని యీచోట మనము నివసించదగిన
 తావు కానరాదు. కాన నెందు మనము నివసించదగునో
 యేర్పలుపుము.

శ్రీరామవాక్యము నాలకించి విశ్వామిత్రుఁడు జనసంకు
 లముగాక పరిశుద్ధమై జలములు గలిగి యున్న యొక్కచోటు

నివసించుచున్నదానినిగా నిశ్చయించెను. ఆ త్తటి విశ్వామిత్రుని యాగమనము జనకునకుఁ దెలిసెను. వెంటనే యామహారాజు మహానీయుఁడగుతనపురోహితుని శతానందుని మున్నిడుకొని త్వరపడి వినయము దళుకొత్త నెదురేగి మునింగొచ్చెను. విఘ్ననెఱింగినఋత్విజులు త్వరపడి యర్ఘ్యపాద్యమధుపరాద్రు పూజావస్తువులం గైకొని విధిదర్శితమార్గమున మంత్రపూర్వ కముగా విశ్వామిత్రున కాతిథేయసత్కృతుల నాదరించిరి. జనకుఁడు విధిపూర్వముగా నొసంగిన యాసత్కారమును బరిగ్రహించి యాతని ననామయంబడిగి యాగము నిరంతరాయముగా సాగుచున్నదియాయని ప్రశ్నించి యవ్వల ఋత్విజులను బురోహితుఁడగుశతానందుని వరుసఁగాఁ గుశలముల నడిగి యందఱుఁగూడి సంతోషించుచుండెను.

జనకమహిపాలుఁడు కృతాంజలియై కాశికుంగని మహితాత్మా! మీరిష్టునులఁగూడి యీశీతములఁ గూరుచుండుఁడు. అని ప్రార్థించెను. తదాదిష్టవిష్టరమ్మనఁ గూరుచుండఁ దక్కిన ఋత్విక్కురోహితులును గూరుచుండిరి. పదప రాజమంత్రులు గూరుచుండిరి. ఎల్లరుఁ గూరుచున్న పదప జనకభూపతి కాశిక మునివతిం గాంచి “మహాత్మా! నాయజ్ఞము నేడుగదా సఫలమయ్యెను. సమృద్ధిఫలము దేవతలమూలమున లభించెను. యజ్ఞముమాట యటుండనిండు తమరిని దర్శించుటంజేసి యజ్ఞఫలము నాకొనఁగూడినది. మహర్షులఁగూడి మీ రిచ్చటకీ వచ్చుటచేత నేను గృతకృత్యుఁడనే యైతిని. మీయనుగ్రహపాత్రుఁడ నైతిని. కాన సఫలజన్ముఁడ నైతిని. మతిమద్వరిష్టులగు ఋత్విజు లీయజ్ఞ మింకఁ బండ్రెండుదినములకుఁ బూర్ణం

బగునని వచించుచున్నారు. అంతట దేవతలు స్వస్వహవిర్భాగములఁ బరిగ్రహింప నరుదెంతురు. అంతదనుక మీరింజేయుండి వారిని దర్శింపఁదగు.” అని పలికి సంతోషముపొంగి దాన ముఖము ప్రకాశింపమరల నమ్మునితో నిట్లు ప్రశ్నించెను.

“మునిచంద్రమా! మీకు శుభంబగుంగాక. ఈకుమారు లిద్దఱెవరు? వీరల రూపవైఖరిం గాంచ విష్ణుతుల్యపరాక్రమ సంపన్నులని తోచెడిని. గజేంద్రముభంగి గంభీరముగను, వ్యాఘ్రంబురీతి భయంకరముగను, వృషభేంద్రము కరణి గర్వయుక్తముగను వీరలనడక కనఁబడును. వీరకుమారులగు వీరి కన్నులజంట పద్మపత్రముల సరిపోలుచు వీరిసౌందర్యమును దెలుపుచున్నది. వీరు ధర్మాచరణపరాయణత్వమున బాణకృపాణ శరాసనములఁ జేతంబూని వెలయుచున్నవారు. రూపమశ్వీదేవతలమాడ్కి నున్నది. దానికిం దగినట్లు నిండుజవ్వనము నివృటిల్లుచున్నది. వీరు స్వేచ్ఛచే దేవలోకమునుండి భూమి నవతరించిన దేవతలాయనఁ దగియున్నవారు. మార్గము కంటక శిలావృతమగుట దుర్గమముగ నుండఁ గోమలపాదములు గండవీరరీతి నడచి వచ్చిరి? ఎవ్వారిం గాంచ నేపని నెఱవేర్చి వీరి యాగమనమో తెలియఁగోరుదును. మీరు సర్వజ్ఞులరు. ఆయుధ ధారులగు వీ రెవ్వారితనయులు? ఆకాశమును చంద్రసూర్యులు ప్రకాశింపఁజేసినట్లు వీర లిదేశమును దమమేటి శరీరతేజంబుల వెలయఁజేయుచున్నారు. వీరు దేహప్రమాణేంగితచేష్టితములచేఁ బరస్పరము సమానులై జోడుగాఁ గనఁబడుచున్నవారు. కాకపక్షిధరులగు వీరివృత్తాంత మున్నదున్నట్లు వినుఁ గాంక్షింతు”నని ప్రశ్నించెను. జ్ఞానధనుఁడగు జనకమహీ

జాని ప్రశ్నింపఁగా విని విశ్వామిత్రుఁ డాకుమారులు దశరథ
పుత్రులని తెలిపి సిద్ధాశ్రమమున నుండుటయు, నందు యజ్ఞధ్వం
సకులగు రాక్షసుల నాకుమారులు పాలియించుటయు, సకల
రాక్షసభూయిష్ఠమగు నరణ్యమార్గముల భయమింతయు లేక
వారు వచ్చుటయు, విశాలానగరమును జూచుటయు, నహ
ల్యను గొంచుటయు, గౌతమసమాగమము నొందుటయుఁ
దెలిపి నీయింటనున్న భూరిచాపముసారము పరికింపఁ గోరి
వచ్చినను నీమొదలగు వృత్తాంతముల నెల్లఁ దెలియఁజెప్పి
యూరకుండెను.

ఉదారహృదయులారా ! ఈభాగమునుండి మనము
కొన్నివిషయముల నేర్చుకొనవలయును.

“శతానందం పురస్కృత్య పురోహితమనిదితం. 1

బ్రతుజ్జగము సహసా వినయేన సమన్వితః,

ఋత్విజోఽపి మహాత్మానస్తర్థ్యమాదాయ సత్వరం. 2

విశ్వామిత్రాయ ధర్మేణ దదుర్మంత్రపురస్కృతం,”

అనునీభాగము నించుక పరికింతము. వచ్చినవాఁడు విశ్వామి
త్రుఁడు. క్షత్రియుఁడు. తపోబలమున బ్రహ్మర్షియయ్యెను.
శతానందఁడు గౌతమపుత్రుఁడు. బ్రహ్మర్షి. ఋత్విజులు బ్రహ్మ
ర్షులు. ఇట్లు లయ్యు నతిథియగు విశ్వామిత్రున కెదురుపోయి
యథాశాస్త్రముగ మంత్రపురస్కరముగా నర్హుడు లొసంగి
గౌరవించిరి. అనునది కథాభాగము. దీనినుండి మనమేమి పరిగ్ర
హింపవలయు? ప్రాయశః పండితు లసూయాగ్రస్తులని లోక
విదితమగు విషయము. అందును క్షత్రియుఁడు బ్రాహ్మణుండయ్యె
నన్న మఱింత యోర్వజాలరు. ఇట్లు లుండఁగా జనకమహా

రాజుంగూడి బ్రహ్మమకాప లావిశ్వామిత్రునకుఁ బాదప్రక్షాళన పూర్వకముగా మధుపర్కాంతముగా సత్కారముల నొస రించిరి కదా. ఈకాలమునఁ గలవారలకు నాకాలపుఁబండి తులకుఁ గలభేద మెఱుంగఁదగును. పండితు లనఁగా

“విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తినీ,
తుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాస్సమదర్శినః.”

అన్నగీతాశాస్త్రోక్తి ననుసరించి దుర్మదము లేక సమదర్శనులగు వారే పండితు లనఁబడుదురు శాస్త్రములు చదివినంతమాత్ర మునఁ బండితులుగారనియు, నసూయగుణము సకలత్రేమముల నశింపఁజేయునది యనియు, గావున దానిని మానినవారే పండితు లనఁబడుదురనియు మన మెఱుంగవలయును. ప్రమా దముననొండె, పరిజ్ఞానముననొండె, అపరాధము చేసి పశ్చాత్తాప పడక “తదేవాహం సాధయామి” అనువారిని మనమెందఱును చూచుచున్నాము. తనతప్పును తప్పుగాదని సాధింతువారికంటె మూర్ఖులు గలరా?

“అధికతపరమార్థాః పండితాన్తావయంతాః.”

అని భర్తృహరి

సత్యం తపోజ్ఞానమహింసతా చ

విద్యక్ష్మణామం చ సుశీలతా చ,

వితాని యో ధారయతే స విద్వాన్.

కేవలం యః పఠతే స విద్వాన్,

కాస్త్రాణ్యధీత్యాపి భవంతి మూర్ఖా

యస్తు క్రియావాక్ పురుషస్స వివ,

సుచింతితం చౌపధమాతురాణాం

స నామమాత్రేణ కరోత్కరోగం. (సుభాషితరత్నఖాండాగారము)

అనునీనీతిరత్నములు పండితలక్షణములను దెలుపుచున్నవి. ఈలక్షణములు లేక వదరుబోతులగువారు పండితులు కార నియు, నోర్పుకలిగి సదాచారమును బాటించుచు యోగ్యతనే ప్రధానముగాఁ జేకొనుచు నితరులను దూషింపక సర్వదే హంతరస్థుని బరమాత్మను ధ్యానించుచు నుండువారే పండితు లనియు నెఱుంగందగు.

“పంథం నోద్వహతే న నిందతి పరాన్ నో భాషతే నిష్ఠురం
స్త్రోత్రం కేనవిదస్త్రియం చ సహతే శ్రోథం చ నాలంబతే,
భాత్వా కాస్త్రమపి ప్రభూతమనిశం సంత్తిష్ఠతే మూకవ
ద్దోషాంశ్చాదయతే గుణాన్ వితనుతే చాష్టా గుణాః పండితే.”

(ఉద్భటసాగరము.)

అని పండితగుణములు వర్ణింపఁబడినవి. ఇందేది లోపించినను నామధారియే యని స్పష్టమగును పండితలక్షణముల నెఱింగిన వారు కనుకనే యోగ్యతనుసరించి విశ్వామిత్రుని బూజించి రని మన మెఱుంగందగును.

❦ అతిథిపూజ. ❦

దీనింగూర్చి మనము చక్కగా విమర్శింపందగు. అతిథి పూజ ముఖ్యమని యెఱుంగవలయును.

“ఇష్టోవా యది వా ద్వేష్యో మూర్ఖః పండిత విప వా,

సంప్రాప్తో వైశ్వదేవాంతే సోఽతిథిస్సర్వసంక్రమః.

౪౦

మూరాచ్ఛోపగతం క్రాంతం వైశ్వదేవ ఉపస్థితం,

అతిథిం తం విజానీయాన్నాతిథిః పూర్వమాగతః.

౪౧

వైశ్వమీణమతిథిం సంగృహీత కదాచన,

- అనిత్యమాగతో యస్తా క్షస్తాదతిథిరుచ్యతే. ౪౩
 ఆతిథిం తత్ర సంప్రాక్షం పూజయేత్సాగతాదినా,
 తథాసనప్రదానేన పాదప్రక్షాళనేన చ. ౪౩
 శ్రద్ధయా చాన్నదానేన ప్రియప్రశోత్తరేణ చ,
 గచ్ఛతకృష్ణాయానేన శ్రీలక్ష్మణత్వాదయేద్దృఢీ. ౪౪
 ఆతిథిర్యస్య భగ్నాశో గృహాత్ప్రతినివర్తతే,
 పితరస్తస్య నాశ్చంతి దశవర్షాణి పంచ చ. ౪౫
 కావ్యభారహస్తేణ ఘృతకుంభశలేన చ,
 ఆతిథిర్యస్య భగ్నాశస్తస్య హోమో నిరర్థకః. ౪౬
 సుక్షేత్రే వాపయేద్బీజం సుపాత్రే నిక్షిపేద్దనం,
 సుక్షేత్రే చ సుపాత్రే చ హ్యక్షతం దత్తం న నశ్యతి, ౪౭
 న పృచ్ఛేద్దోత్రచరణే న స్వాధ్యాయం శ్రుతం తథా,
 హృదయే కల్పయేద్దేవం సర్వదేవమయో హి నః. ౪౮
 ఆపూర్వస్సప్రతీ విప్రో హ్యపూర్వకృతితిస్తథా,
 వేదాభ్యాసరతో నిత్యం త్రయోఽపూర్వా దినేదినే.” ౪౯
 (పారాశరస్మృతిః.)

- “విద్యాకవస్సమృద్ధేషు మాతం విప్రముఖాగ్నిషు,
 నిస్తరయతి దుర్గాచ్చ మహతశ్చైవ పిల్బిహత్. ౫౦
 సంప్రాప్తాయ త్వతిథయే ప్రదద్యాదాసనోదకే,
 అన్నం చైవ యథాశక్తి సత్కృత్య విధిపూర్వకం. ౫౧
 అప్రణోద్యోఽతిథిస్సోఽయం సూర్యోఽగృహమేధినా,
 కాలే ప్రాక్షస్త్యకాలే వా నాస్యానశ్చక్ గృహే వనేత్. ౫౨
 నవై స్వయం తదక్షీయానతిథిం యన్న భోజయేత్,
 ధన్యం యశస్యమాయవ్యం స్వర్గ్యం చాతిథిపూజనమ్.” ౫౩
 (మను. ౩ ఆధ్యాయం)

అతిథి యనఁగా నాగ్రామమునఁ గాఁపుర ముండనివాఁడు. భార్యతోఁ గూడనివాఁడు. ఒక్కదినము మాత్రమే మార్గ ప్రమున వచ్చి యుండి పోవువాఁడని యర్థము. వైశ్వదేవ కాలమున రాఁగా వానిం బూజించి యన్నము పెట్టక పంప రాదనియు, నతిథిపూజ యత్యుత్తమమనియు వైస్వత్రుల పాఠము.

యజ్ఞకాలమునఁ బిలువంగఁబడక పోవలయుననియు నియమము కలదు. విశ్వామిత్రుఁడు రాఁగా “నభ్యాగతస్త్వయం విష్ణుః” అన్నప్రాక్తనసూక్తి ననుసరించి వైవిధుల ననుసరించి పురోహితాదుల మూలమునఁ బూజించెను. వారు యథావిధి నతని నారాయణమూర్తిగా భావించి పూజించిరి. వేదవేదాంగ వేత్తయగు సాధువును నారాయణమూర్తిగా సంభావించి పూజించినయెడల భగవంతుఁ డానందించును. ఈపూజయందుఁ గలసారమేమి! భగవంతుఁ డనుభావనయే యని యెఱుంగ వలయును. దేవాలయముల శిలామయవిగ్రహములను భగవంతుఁడని భావించి ఫలములు గలిగెనని యానందించువా రున్నారకదా. ఆఫలములు కర్తమూలమున సిద్ధించినను దేవతామగ్రహమునఁ గల్గెనని తలంచుట లేదా. ఏమూర్తిని గాని భగవంతునిగా మనస్సున భావించి పూజించిన నాభగవంతుఁ డానందించుననఁగా భావమేమి? ఎల్లమూర్తులు భగవంతునివే యని కాదా! అతిథిని బూజించిన భగవంతుని బూజించినట్లగునని స్మృతులు చాటుచుండఁగా, మధ్యవైష్ణవులు శివుని బూజించిన నరకమునచ్చునని గొందఱు, శివదర్శనమున సచేలస్నానము చేయవలయునని కొందఱు, ఘోషించుట.

కేవలాజ్ఞానముననే యనియు, వారలు పూర్వజననమున దుష్కర్మల నొనరించిననియు మన మూహించుట సత్యదూరము కాదు.

“స బ్రహ్మస్య శివస్య హరిస్సేంద్రస్సోఽక్షరః పరమ స్వరూప్.”

అనుశ్రుతియైన వారికి బుద్ధిచెప్పదు కాబోలు. ఏమూర్తినిగాని భగవంతునిగా భావించి పూజించిన యాభగవంతుఁ డానందించును గాన భక్తిశ్రద్ధాపూర్వకముగా నారాధింపవలయుననియు, భక్తియే ప్రధానమనియు, భావన భగవత్ప్రీతికి నాధారమనియు, నితరవస్తువ్రాతములు కావనియు, నెన్నిపదార్థముల నేకరించినను భక్తిపదార్థము లభింపనిచో నాపూజ సఫలము కాదనియు మన మెఱుంగవలయును.

“ఇమా కుమారా భద్రం తే దేవతుల్యపరాక్రమా. ౧౭

గజసింహగతీ వీరా శార్దూలవృషభోపమా,

పద్మపత్రవికాలాక్షౌ ఖడ్గతూణీధనుర్ధరా. ౧౮

అశ్వినావివ రూపేణ సముపశ్చితయావనా,

యదృచ్ఛయైవ గాం ప్రాప్తౌ దేవలోకాదివామరా. ౧౯

కథం పద్భ్యామిహ ప్రాప్తౌ కిమర్థం కన్య వా మునే,

వరాయుధధరా వీరా కన్య పుత్రౌ మహామునే. ౨౦

భూషయంతావిమం దేశం చంద్రసూర్యావివాంబరం,

కరస్పరస్య సదృశౌ ప్రమాణేంగితచేష్టితైః. ౨౧

కాకపక్షధరా వీరా శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః,”

ఇది జనకరాజు కౌశికుని రామలక్ష్మణులంగంచి వారివిషయము నెఱుంగఁగోరి ప్రశ్న మొనరించినభుట్టమునఁ గలశ్లోకపంక్తి.

ఇందుఁ గలభావమును భాషాంతరీకరణమొనర్చినవా రెంత
గ్రహించి యెంత వదిలిరని పాతకమహాశయలకుఁ దెలుపఁ
గోరి వ్రాయుదును. మూలమును బద్ధములను బరికించి యందలి
గుణగుణముల గ్రహించుభారము తమదేయని విన్నవించును.
యథామూల మేది? అని పాతకమహాశయలకుఁ దేటపడును.
భట్టువలె బక్షపాతమూని యొకదానింబొగడిన దోషము లేదు.
కాని యీసున నొకదానిని దూషించిన న్యాయమగువిమర్శ
మదికాదని నిష్పక్షపాతమతులు గ్రహింతురు గాక.

సీ. “ఏవారలయ్య యీ దేవపరాక్రముల్,

వారణపంచాస్యపరమగతులు

వీరులు శార్దూలవృషభసంకాశులు

జలజాతలోచనుల్ సరసమతులు

కరవాలతూణీరశరచాపధారులు

నాశ్వినేయసమానహరితనులు

తొలకరించుచునున్న మొలకప్రాయమువారు

లిచ్చమై దివినుండి! యిలకు దిగిన

తే. యమృతభోజనులట్టుల యమరువారు

మఱియు నింగితఛేష్టాప్రమాణములను

నొక్కరూపయి కూకట్ల నొప్పువారు

వేడెదనను జెప్పవే నాకు వీరితెఱంగు.

చ. అని జనకుండు వల్కిన మహాత్ముండు గాధిసుతుండు”

వావిలికొలనువారిరామాయణము.

సీ. “మీకు శుభంబగుఁగాక కుమారకుల్

వీరిర్వురెవ్వరు వీరియాకృ

తులవిధంబును జూడఁ దోచె విష్ణునిబోలు

నట్టి పరాక్రమంబలరువార

లని నాకు; దంతిసింహములట్లు గాంభీర్య

పౌరుషగమనముల్ ప్రబలుచుండ

వ్యాఘ్రవృషంబులయట్లు భయంకర

సవిలాసగతులు నెసంగుచుండఁ

తే. బొలిచి రీపీరవద్యులు లలితపద్మ

పత్రసువిశాలనయనులై ప్రకటఖడ్గ

భూరితూణీరచాపముల్ పూని యశ్వ

దేవతలఁ బోలురూపంబు తేజరిల్ల.

క. తనుసుందరతకు నీడగు

ననూనయాపనము వెలయ నలరారిరి వీ

రనిమిఘ లిచ్చను ఊతెనిం

గన దివముననుండి దిగినగతి నుందురు సూ.

సీ. మృదుపదంబులు గంద మిగులఁ గఠినమార్గ

ముల నిట వచ్చిరి యలరువీరి

గాత్రసౌందర్యంబుఁ గాంచి నఁ గోరిక

లన్నియు నెఱవేఱియున్నమాడ్కిఁ

గనఁబడుచున్నది కమ్రరూపులు వీర

లెవనిపుత్రకు లన్ని యెఱుంగుదీపు

కానఁ జెప్పుము దివాకరశీతకరు లభ్ర

మును బోలె నీ దేశమును నలంక

తే. రించుచున్నారు వీరు శరీరమాన

మునను నింగితచేష్టితంబులఁ బరస్ప

రము సమానముగాఁ జొల్తురమలశస్త్ర
థామతా వీరు హేతువెద్దానిఁ బూని.

ఆ. చిన్ని జుట్టుతోడఁ జెలఁగుచునుండియు
వచ్చినారు వీరు సచ్చరిత్ర
దీనికారణంబుఁ దెలియంగఁ గోరెదఁ
గరుణఁ జెప్పుఁ డన్నఁ గౌశికుండు.”

నావ్రాసినయాంధ్రశ్రీమద్రామాయణము.

మూలమును విలకింపుఁడు. ఇరువురపద్యములను బరికింపుఁడు.
విమర్శింపనక్కఱలేదు. విమర్శకులు పక్షపాతస్పృహలై నారా
మాయణము యథామూలము కాదనియు నీమొదలగు కారణ
ములఁ దెల్పిరిగాన నెందో యొకతావునఁగాక యాయాంభాగ
ముల దమముందఱఁ బెట్టుచుందును. తమ రుదారహృదయము
గలవారు. కావున నేది యథామూలమో యోజింపుఁడు.

ఈభాగమున నేమేని విశేషము కలదా యని పరికింతము.
జనకుండు విశ్వామిత్ర! ఈకుమారులు అని యవ్వలనేదో యడు
గఁబోయి “భద్రం తే” అని పలికెను. నీకు మేలగుఁ గాక.
ఇట్టి మహాపురుషుల నాశ్రయించితివి. కావున నీకు మేలు
(అనగా ముక్తి) కలుగుఁగాక. విశ్వామిత్రుడవుగాన నీమూల
మున లోకులకుఁ గలుగుఁగాక యనియె. అనఁగా వారలం
జూడఁగనే మహానందము నాశ్చర్యము గలిగి మహాజ్ఞాని కావున
వీరు భగవదంశసంభూతులుకాని సామాన్యులు కారని యెఱిం
గియే యిట్లు ప్రశ్నించెను.

“న తు మాం శక్యనే ద్రష్టుమనేనైవ స్వచక్షుషా,

దివ్యం దదామి తే చక్షుః పశ్య మే యోగమైశ్వరం.”

(గీత. ౧౧ ఆధ్య.)

అన్న భగవదుక్తి ననుసరించి సామాన్యదృష్టికి భగవద్దూషము గనుంగొన శక్యము కాదు. కావున జ్ఞాననిధియగు జనక భూజాని యాయదృఢతరూపులం దిలకించినంతనే యబ్బురగడి ప్రశ్నించెను.

లోకమున సామాన్యముగా రూపసంపదంగాంచి యావ్యక్తి యెట్టిదని కనుగొనువారు లేరు. యోగబలముగల వారు బాహ్యరూపమును మాని యాంతరనిర్మలజ్యోతిం గాంతురు. అప్పుడే యావ్యక్తియందు భగవత్కళ యెట్లున్నదని కనుగొందురు. సత్కర్మానుష్ఠాన మొనరించి భూతదయాదీనద్గుణములు గలవ్యక్తియందు భగవత్కళ నిర్మలముగాఁ బ్రకాశించును. పరాపకారాదిదురూపాలు గలిగి దుష్కర్మల నాచరించి యుండువ్యక్తులయం దాకళ భూమావృతమగు నగ్నివలె నుండును. ఇక భగవంతుడే యవతరించినపు డావ్యక్తి యెట్లుండునని ప్రశ్నింప నక్కఱయుండదు. సామాన్య లావ్యక్తింగాంచి సుందరాకారుడని మాత్రమే తెలిసికొనఁ గలరు. యోగు లాయదృఢతరూపమును గాంచినంతనే కార్యార్థము భక్తానుగ్రహార్థము ధర నవతరించిన పరమపురుషునిగా భావించుదురు. ఇదియే సామాన్యులకు జ్ఞానులకుం గలభేదము. బాహ్యవిహ్నములం దిలకించినచో లాభము లేదు. దివ్యదృష్టిం బరికించినగాని యావ్యక్తి యెట్టికర్మముల నాచరించుచు నెట్టియుపకారముఖముల నొనరింపఁజాలునని స్పష్టమగును. ఆ

శ్రీరామాదులు విధిలను బ్రవేశించుట.

283:

వృష్టి యోగాభ్యాసమూలమునఁగాని లభింపదు. భగవద్దర్శనమునకు యోగమే ప్రధానమని యెఱుంగఁదగు. కావుననే

“తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః,

కర్తి భ్యక్పాదో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవాద్భవః.”

౪౬

(గీత. ౬ ఆధ్యాయం)

అని శ్రీకృష్ణమూర్తి యుపదేశించెను. తపస్సులోనగునత్యర్థములన్నియు యోగాభ్యాసమునఁ గాని చక్కఁగా నెఱవేఱవు. అన్నింటికి స్థిరబుద్ధియే ప్రధానము. అయ్యది యోగమునఁ గాని కుదురదు. యోగికి భగవత్కృతాక్షము లభించును. మెట్టి వేదాంతములవలనఁ గాలక్షేపమే యగునుగాని ఫలము గలుగదు. భగవంతుని మనస్సున నిలిపి ధ్యానించినఁగాని వశంపడుడు కాఁడు. కావున మనమెల్ల మెల్లమెల్లన ధ్యానయోగము నభ్యసించి భగవత్కరుణకుం బాత్రులము కావలయును. ఈవిషయమే యీభాగమునుండి నేర్చుకొనవలయును.

“అహల్యాదర్శనం చైవ గౌతమేన సమాగమం,

మహాధనుషి జిజ్ఞాసాం కర్తవ్యమగమనం తథా,

వికత్సర్వం మహాతేజా జనకాయ మహాత్మనే,

నివేద్య విరరామాభి విశ్వామిత్రో మహామనిః.”

౨౫

శతానందునకు నానందముగలిగింపఁగోరియు జనకభూజానికిఁ బరమేశ్వరత్వముఁ దెలుపఁగోరియు నహల్యాదర్శన గౌతమ సమాగమములను గౌశికుఁడు తెలిపి శివధనుస్సందర్శనాభిలాషముననే యిచ్చుటకు శ్రీరామచంద్రునియొగమనమని తేటపఱచి యంతకన్న నెక్కువగఁ జెప్పనక్కఱలేదని యూరకుండెను. “జనకాయ మహాత్మనే” అన్న వాల్మీకిమహాకవిశిరో-

మణి యుచితపదప్రయోగము పైభావమును సూచించెడిని. యోగి గావున నాతడే కనుగొనఁగల్గును. కాశికుఁ డేల తెల్ప వలెనని ప్రశ్నింపరాదు. శ్రీరామప్రభావప్రకటనార్థమే కాశిక ముని యయోధ్యకుంబోయి యజ్ఞరక్షణహేతువుచే రామ చంద్రలక్షణులఁ దోడ్కొనివచ్చెను. తనకృత్యమును నెఱవేర్చి యాశ్రీరామచంద్రమూర్తిని ధ్యానమున నారాధింపఁబోవుటకే త్వరపడుచున్నవాఁడు. కావున సంగ్రహముగఁ దెలిపెనని మనము నిశ్చయింపవలయును.

“విహితస్యానఘహినాన్నిందితస్యచ నేపనాత్,

అనిగ్రహచ్ఛేదియాణాం నరః ఐతనమృచ్ఛతి.”

30౯

అన్న యాజ్ఞవల్క్యస్త్రుతి ననుసరించి తాఁజేయఁదగినపనిని జక్కఁగా నెఱవేర్చుకుండుటయు నొకదోషము. కావున మహర్షియగువిశ్వామిత్రుఁడు తనపనిఁ జక్కనెఱవేర్చి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను. మానవులు విహితకార్యముల మానక తన కక్కఱలేనిపనులం బ్రవేశింపక ప్రవర్తించుట తమమని మన కీభాగము బోధించుచున్నది.

— విశ్వామిత్రచరిత్రము. —

* మతిమంతులలో మేటియగు విశ్వామిత్రునిపలుకుల విని మహాతేజుఁడగు శతానందుఁడు హృష్టరోముఁడయ్యెను. ఆతఁడు గౌతమముని తొలికొడుకు తపస్సచుధిగతమహాతేజుఁడు. ఆతనితల్లియే యహల్య ఆమెను శాపముచుండి తరింపజేసినవాఁడు రామచంద్రుఁడని విన్నయంతనే తన్న

ఈచరిత్రము విఃబదియొకడవ సర్గమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

హత్త్వమున కచ్చెరువంది తనమ్రాల సుఖాసీనుడై
యున్న రామమూర్తి గాంచెను. ధన్యుడయ్యెను. అంతః
విశ్వామిత్రునితో “మహాత్మా! నిరంతరతపస్సమాధి నిష్ఠనున్న
మహాయశస్వినిని నాతల్లి నహల్య నీరాజకుమారునకుఁ గన
బడిచితివా? విజ్ఞానవతియగు నాజనని స్వప్రాణిపూజ్యుడగు
నీశ్రీరామునకు పన్యములగుఫలమూలాదుల నాతఃస్వము జర
పెనా? మున్నే దై వదుర్విపాకమున నాజననికిం గల్గినయపరాధ
వృత్తాంత మున్నది యున్నట్లు ఈధన్యునకుం దెలిపితివికదా?
కాశికా! నీకుఁ గుశలంబగుఁగాక. నాజనయిత్రి యీమహా
పురుషసందర్శనసంభాషణసంభావనలచేఁ గలిగినపుణ్యవశమున
నాతండ్రిం గూడినదికదా? నాజనకుఁ డీపర మేశ్వరు నర్చించెనా?
మహామత్యుఁగు నీశ్రీరామభద్రుఁడు యోగబలమున విదిత
వృత్తాంతఁడై హిమవంతమునుండి వచ్చిననాతండ్రి నహల్యా
దానమున నలరించెనా? నాతండ్రిమనస్సునఁ గోపమును
ద్యజించి మరల నాశ్రమమునకు రాఁగా నీమహాత్ముఁ డమ్మనికి
నాసక్తిగొని నమస్కరించెనా?” అని శతానందుఁ డహల్యాదుల
వృత్తాంతమును వినువేడుకఁ బ్రశ్నింపఁగా విశ్వామిత్రుఁడు
విని వాక్యములఁగల యభిప్రాయ మెఱుంగుప్రోడ కావున
వాగ్విశారదుడగు శతానందున కిట్లుత్తరము చెప్పెను.

“మానిషర్యా! నేను దేనింగాని వదలలేదు. కాలోచిత
ముగ నాకృత్యము నొనరించితిని. రేణుకాంబ జమదగ్నిముని
పతిం గూడినపడువున సీతల్లి యహల్య గౌతమమునీంద్రుం
గలిసికొనెను.” అని తెలిపనంత నవ్వాక్కుల విని శతానందుఁడు
మోమున వింతతేజస్సు గనంబడ శ్రీరామమూర్తిని దర్శించి

యిట్లు పలికెను—“మానవోత్తమా! రఘుకులసార్వభౌమా! సీకుస్వాగతము. దైవయోగముననకుంతితపోబలముగలవిశ్వామిత్రుని మున్నిడుకొని యిచ్చుకీ వేం చేసితివి. ఈగాధినందనుఁ డూహింపఁదరములుగాని మహాకార్యములను గావించినవాఁడు. తపశ్శక్తిచే బ్రహ్మర్షియై సాటిలేనితేజస్సు గలవాఁడయ్యెను. ఇట్టి యీమునిపతే నీకు మిక్కిలి హితసంధాయకుఁడని యెఱుఁగుదువా? శ్రీరామా! తపోబలవిరాజితుఁడగు నీగాధేయుఁడు నీకు రక్షకుఁడై యుండ నీవీలోకమున ధన్యుఁడవునుమా. వేటొకఁడు లేఁడనుట నిక్కము. ఈకౌశికునితపోబల మెట్టిదో యీమునిచరిత్ర మెట్టిదో వచింతును. ఆదృతి నాలకింపుము.

ఈవిశ్వామిత్రుఁడు ధర్మాత్ముఁడు. చాలకాలము రాజుగా నుండి శత్రుసూదనుఁడై ధర్మరితిని బాలనము సాగించుచు సకల విద్యావిచక్షణుఁడై రాజనామము సార్థకముకాఁగా నుండెను. ఈతనినంశచరితము నాలకింపుము. కుశుఁడను రాజు బ్రహ్మపుత్రుఁడు. కుశనాథుఁడనువాఁడతనికిఁ బుత్రుఁడు. ఆతఁడు పరమధార్మికుఁడు, బలశాలియునగు. తత్సత్తుఁడై గాధియని యెఱుఁగుము. ఇప్పుడు మహామునియగు నీవిశ్వామిత్రుఁడు గాధికుమారుఁడు. రాజ్యమును జాలసంవత్సరములు పాలించెను. బిక్కనాఁ డీవిశ్వామిత్రుఁడు బలములంగూడి యొకయఁడాపిఁజీపై న్యము తనచుట్టు బలసిరా భూతలంబెల్లఁ గ్రుమ్మరుచు నానా దేశములం గాంచుచు నందుఁగల నగరోత్తమముల నదీనదంబులఁ బర్యటంబులఁ బుణ్యాశ్రమములఁ గ్రమముగాఁ జూచుచు మార్గపశమున వసిష్ఠమునియాశ్రమమునకుఁ బోయెను.

ఆయాశ్రమము శ్రీరామచంద్రా! మిగుల విచిత్రము

నానావిధతరువరము లందుఁ గ్రిక్కిరిసి యుండును. లతావిశేషములందు లేనివి లేవు. సింహవ్యాఘ్రాదులు సహజవైరముగలవృగములంగూడి శాంతముగా నందు సంచరించుచుండును. మానవులపరిచయము మిక్కిలిగలిగిన హరిణగణము లాయాశ్రమమునఁ దిరుగుచుఁ జూచువారల కానందము గల్గించుచుండును. వివిధపతంగరుతంబులు శ్రవణానందము చేయుచుండును. సిద్ధచారణప్రముఖు లందు వేడుకగాఁ జరించుచుందురు. బ్రహ్మరిసముదయ మందుండును. దేవర్షు లందుఁ నపమాచరింప నరుదెంచి నివసించుదురు.

మఱియు ఘోరతపస్సుసల్పి ఫలములంగన్నవారును, అగ్నిసంకాశులును, గురుతరతేజులును, జలవాయుఫలమూలజీర్ణప్రణాళిలు, విజితేంద్రియులు, నకోపనులు నగుమహామునులు; సర్వకాల జపహోమతత్పరు లగువాలఖిల్యులును వైఖానసాదులును నలుదెసల నిండియుందురు. ఇట్లు లవ్వసింఘనాశ్రమమువేటొక బ్రహ్మలోకము చందమునఁ గన్నులపండువు చేయుచుండును. ఆయాశ్రమవర్యము నీవిశ్వామిత్రుఁడు సవరివారుఁడై ప్రవేశించెను.”

మహానీయులారా! ఈభాగమున విమర్శించి గ్రహింపఁదగిననీతు లెన్నియో గలవు. సావధానులరై యాలకింపుఁడు.

“తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రస్య భీమతః,”

మతిమంతుఁడగు విశ్వామిత్రునివచనముల నాలకించి శతానందు డిట్లు పలికెను. అహల్యాకృతాపరాధము దెలిపి యామె యీశ్రీరామదర్శనమునఁ బవిత్రురాలయ్యెనని జనకునకుఁ గౌశికముని తెలిపెను. శతానందునితల్లియే యహల్య. ఆమె వ్యభి

చారవర్తనమును దెలుపుట పుత్రున కాదుర్వార్ష తెల్పి
 యాదుఃఖము పోవ శాపమోక్షమును వెల్లడించుటకే యని
 యెఱుంగవలయును. దాన శ్రీ రామచంద్రునపారశక్తి తేట
 పడుననియు, జనకునకు ముఖ్యముగా నీవిషయము తెలుపవల
 యుననియు, గాధేయు నాశయము. “స్వమాతృజారవద్దోష్యా”
 అన్న న్యాయము ననుసరించి శతానందుడు సిగ్గుపడవలయు
 నని ముని యభిప్రాయమైనట్టు కనుపట్టు. ధీమచ్ఛబ్ద మీయర్థము
 తెలుపుననియే మహాకవి ప్రయోగించెను.

“అసి తే మనికార్థాల మమ మాతా యశస్వినీ,

దర్శితా రాజపుత్రాయ తపోద్గర్భ ముపాగతా.

౪

అసి రామే మహాతేజా మమ మాతా యశస్వినీ,

వన్యైరుపాహరత్పూతాం పూజార్హే సర్వదేహినాం.

౫

అసి రామాయ కథితం యథావృత్తం పురాతనం,

మమ మాతా మహాతేజో దైవేన దురహస్తికం.”

౬

అనుభాగమున నొక్కవిశేషము గలదు. దానిం బరిగ్రహింతుము.
 విశ్వామిత్రుడు తనతల్లి దుర్వృత్తిని బయలుపఱచెనని యింపుక
 సంశయించి యామె సుశీలయేగాని దుశ్శీలకాదని తెలుపం
 దలంచి యిట్లు పలికెను. యశంబుగాంచిన నాతల్లి చిరకాలతపస్సు
 చేసి పరివర్తమానసికముగలదని యెఱుంగుము. అట్టి నాతల్లి
 నీరాజపుత్ర వేషమూనిన శ్రీలక్ష్మీవతికి జూపితివికదా. అనఁగా
 జిరకాలతపోనిరతిం గాంచి యశస్సుగాంచినవారికిం గాని భగ
 వద్దర్శనముకాదనియు, భగవద్దర్శనమునకుఁ బాత్రులగువా రపరి
 శుద్ధులు దుర్వృత్తులుకారనియు, బూర్వపుణ్యఫలమే భగవద్ద
 ర్శనమనియు సారము. ఈభాగమునుండి గ్రహింపఁదగువిషయ

మేమనఁగా లోకమున సర్వజనాంగీకృత ప్రవర్తనము కలిగినఁ గాని యశస్సురాదనియు, ననేకవత్సరములు తపస్సుచేసినఁగాని భగవత్కరుణ కలుగదనియు, నీరెండింటిని సమార్జింప మాన వ్రుడు ప్రవర్తింపవలయుననియు, భగవద్దర్శనమునకు నెవ్వఁడు పాత్రుఁడగునో యతనికి సకలపాపములు తొలఁగునదృష్టము లభించియే యుండుననియు మన మెఱుంగవలయును

అంతట మానక తనతల్లిప్రవృత్తిని దెలుపఁబూని శతా నందుఁ డిట్లు పలికెను. గొప్పతేజస్సుగలిగి యశము నార్జించిన నాతల్లి ప్రాణకోటికెల్లఁ బూజార్హుఁడగు నీరామచంద్రుని నడ వింగలఫలమూలదులచేతఁ జక్కఁగాఁ బూజించెనా? అనఁగా భగవంతు నారాధింప నెల్లర కధికారము గలదనియు, మేమే యధికారులని విష్ణువీఁగువా రజ్ఞానులనియు, బరమేశ్వరుని బూజకు శ్రమంపడి పదార్థముల నేకరింప నక్కఱలేదనియు, బరిశుద్ధభావమున నే ఫలములో మూలములో చాలుననియు, బరిశుద్ధభావము లేనిచో నాపూజ వ్యర్థమనియు గ్రహింపఁదగిన విషయము.

“వక్త్రం ఖుష్ణం ఫలం తోయం యా మే భక్త్యా వ్రయచ్ఛతి,

కదహం భక్త్యుపహృతమన్నామి వ్రయతాత్మనః.

౨౬

ఆహం హి సర్వయజ్ఞానాం భోక్తా చ వ్రభురేవ చ,

న తు మామభిజానంతి తత్త్వేనాతశ్చ్యవంతి తే.

౨౭

నమోఽహం సర్వభూతేషు న మే ద్వేష్యోఽస్మి న ప్రియః,

యా భజంతి తు మాం భక్త్యా మయితే తేషు చాప్యహం.

౨౮

ఆపి చేత్సుదరాచారో భజతే మామనన్యభావో,

సాధురేవ స మంతవ్యస్సమ్యగ్వ్యవసీతో హి నః.”

౩౦

(గీత. ౯ ఆధ్య.)

అను సీశ్రీకృష్ణాపదేశవాక్యములే వైప్రాసినయర్థమును సిద్ధాంతము చేయుచున్నవి. కొందఱు భగవంతునిపేరుచెప్పుచు, నేహామహాకార్యములొనరింతుమని లోకుల వంచించుచు, వేషధారులై ధనముచుసమూహించి తమయిష్టానుసారము వ్యయించుచు, బెద్దలనిపించుకొనుచు దిగుదురు. అంతియకాక భగవంతుని పూజకని యుత్తమపదార్థముల సంగ్రహింతురు కానియాశ్రమము వ్యర్థమని వారెఱుంగరు. శ్రమములకు నోర్చి సంపాదించుదగినవి సన్నక్తి. శాంతము. అననూయ. వీనినిమాని పదార్థముల సంపాదించుట వెఱ్ఱితనము. భగవంతుడు బాహ్యవేషమును బరికింపక మనోనిర్మలత్వమునే పరీక్షించును. అది బాగుండెనేని యేపదార్థమును వాడిచ్చినను బరమప్రీతిని గ్రహించును. వానివైఁ దనకరుణను బ్రవహింపజేయును. తుదకు ముక్తి ననుగ్రహించును. శునకవృత్తి ననుసరించి తిరిగితిరిగి ధనమును సేకరించి హారములు రత్నమయములుగా నొనరించి తనకర్పించినను భక్తిలేనివాని నాపరాత్పరుడు తలంపనైన దలంపడు. కావున భక్తిశ్రద్ధలుగలిగి పరమేశ్వరుని దనకు లభించిన యేపదార్థముననైన నారాధింపవచ్చును. సకలశ్రమములకు లోనై మనోనియతించి గల్గించుకొనవలయును. యోగాభ్యాసమునఁగాని యిది కుదురదనుట రూఢము. దానికై మనమెల్ల బ్రయత్నింపవలయును. ముక్కు చెవులు కన్నులు మూసి లోకులను మోసపుచ్చువారలకు యోగమే తెలియదని మన మెఱుంగవలయును.

మఱియు శతానందుఁ డిట్లు పలికెను. చాలకాలము క్రిందజరిగిన నాతల్లివృత్తమును ముసీంద్రా! శ్రీరామున

కెఱింగించితివా? ఇంద్రునికపటచేష్టలకు లోబడినది నాతల్లి
యని యెఱింగించితివికదా. బుద్ధిపూర్వకముగా నొనరించినది
పాపమని, అదికానిది యంతపాపము కాదనియు, మఱియు
స్త్రీలవిషయమునఁ గొన్ని పరిహారములు కలవనియు, నీవెఱింగిన
వాడవుకదా యనియుఁ బ్రశ్నసారము. ఇందిఱిలో స్త్రీ వ్యభి
చారమును బ్రకటించితివికదా యని శతానందునభిప్రాయ
మని మన మూహింపవచ్చును. కనుకనే విశ్వామిత్రునిచరిత్రము
శ్రీరామమూర్తికిఁ జెప్పఁదలంచెను. ఏలయనఁగా నీతఁడు వ్యభి
చరించి తపోధనమును బోగొట్టుకొన్న మహానుభావుడే యని
శ్రీరామమూర్తికిఁ దెలిసిన మేలని శతానందుఁ డెఱిగెను.
మరలఁ దపస్సుచేసి కాశికుండు బ్రహ్మరియైనట్లే నాతల్లికూడఁ
దహానిరతినుండి భగవంతు నారాధించుటం జేసి పవిత్రులయ్యె
నని యందుఁగల యెల్లమునులకు శ్రీరామమూర్తికిఁ దెలి
యుంగాక యని శతానందుఁ డూహించెనని మన మూహింప
వచ్చును. ఈఘట్టమున మూలమునందు.

“మమ మాతుర్హతేజో దైవేన దురశస్థితమ్.”

అని కలదు.

“మమ మాతుర్విషయే దైవేన ఇంద్రేణ విధినావా దురశస్థితం దుర
శస్థిసహాయం పురాతనం వృత్తం చరితమ్.” అని గోవిందరాజులు. “దైవేన
విధినా యదశస్థితం మాతుస్సంబంధి యద్వృత్తం.” అని మహేశ్వరరీధులు.
“దైవేన ఇంద్రేణ దురశస్థితం గౌతమపేషధారణపూర్వకం తత్కర్తృకదుర
శస్థిసహాయం మాతుర్భద్రవృత్తమ్.” అని తిలకవ్యాఖ్య.

శతానందునిప్రశ్నమునుబట్టి యాలోచింపఁగా నింద్రుని కపట
చేష్టలకు లోబడియే యహల్య చెడువర్తనమునకుఁ బూనె

నని తోచకమానదు. దాని శ్రీరామునకుఁ దెలిపితివికదా
యన్నప్రశ్న సారమేమి? సకలపాపహరిహారకము శ్రీరామదర్శన
మనియే భావము. ఈఘట్టమున నీయర్థము తెనిగించినవాఁడెట్లు
పాతకమహాశయలకుఁ దెలిసిరో కనుఁగొందము.

సీ. “చెప్పితే నాతల్లి చేటుకాలంబైనఁ
జలివిన యాదుష్టచరితమెల్ల,”

వావిలికొలను రామాయణము.

తే. “కందమూలఫలప్రముఖముల నితఁడు
సర్వదేహిపూజ్యుండని స్వాంతమందు
నెఱిగి పూజించెనే మహర్షీంద్ర! మున్ను
జిష్టువాఁగ్వాగు రాళికెఁ జిక్కి యతివ

చ. బసవరానికృత్యమున కున్నుఖురాలగు టాదిగాఁగఁ గ
ల్లినచరితంబులెల్ల నెఱిగించితేవేకద యీనృపాలనం
దనునకు.”

అని నారచించిన యాంధ్రశ్రీమద్రామాయణము. విమర్శక
శిఖామణులు నాపద్యములు నిస్సారములని వావిలికొలను
రామాయణపద్యము లమృతమును బిండుచున్నవనియుఁ దెలి
పినభావమున నెంతన్యాయము కలదో యని పాతకమహాశయ
లూహింతురుగాక.

“అపి కాశిక భద్రం తే గురుణా మమ సంగతా,
మమ మాతా మనిశ్రేష్ఠ రామసందర్శనాదితః.”

2

అను నీభాగమున నొక్కవిశేషము కలదు. తనప్రశ్నమును
బట్టి కౌశికునకుఁ గోపముగలిగెనేమో యని సంశయించి శత్రు

నందుడు “కాశిక భద్రం తే” యని యూఱడించెను. దీనివలన మనము నేర్చుకొనఁదగిన దేమనఁగా.—

“సత్యం బ్రాయాప్తియం బ్రాయాన్నబ్రాయాత్సత్యమప్రియం,
ప్రియం చ నాన్యకం బ్రయాదేష ధర్మస్సనాకనః. ౧౩౮
భద్రం భద్రమితి బ్రాయాద్భద్రమిత్యేవ వా వదేత్,
శుష్కచైరం వివాదం చ న కుర్యాత్కేనచిత్సహ.” ౧౩౯
(మఘ. ఆధ్య. ౪.)

అను మనుస్మృతిశాసనము శిరసా ధార్యమనునదియే. ఎవ్వారితోఁ గాని సంభాషించుతఱి శుభవాక్కులు వెడలవలయుననియు, సత్యముగను బ్రియముగను మాటలాడవలయుననియు, బ్రియమైన ససత్యము పలుకరాదనియు, సత్యమైన నప్రియముగా మాటలాడరాదనియు మన మెఱుంగఁదగువిషయము. ఇది ముఖ్యతమము. మాటలాడఁదగువిధముకూడ మనకుఁ బెద్దలు నేర్పిరనియు, వారియుపదేశ మే కాలమునఁగాని తలఁదాల్పవలసి నదే యనియు, నాయుపదేశము మాపునొందించిన దుష్ఫలమే కలుగుననియు మనము తెలిసికొని, వారివిజ్ఞానమును స్మరించుచు నుండవలయును.

ప్రకృతవిషయ మేమనఁగా శ్రీరామచంద్రదర్శనము కాఁగా నాతల్లి నాతండ్రియగుగౌతమమహర్షి కడఁ జేరెనా. యని ప్రశ్నము. భర్తకడఁజేరినఁగాని స్త్రీకి బవిత్రత్వము లేదనియు, నాభాగ్య మామెకుంగల్గినఁ బూర్వదోషము లడంగుననియు భావము.

“ధ్యాయశ్యనిష్ఠం యత్కించిత్పాణిగ్రాహస్య చేకసా,
తస్యైవ వ్యభిచారస్య నిహ్నవస్సమ్యగుచ్ఛతే.

యాదృగ్గుణేన భర్తా స్త్రీ సంయుజ్యేత యథావిధి,

తాదృగ్గుణా సా భవతి సముద్రేణేవ నిమ్నగా. ౨౨

ఆక్షమాలా వసిష్ఠేన సంయుక్తాధమయోనిజా,

సారంగీ మందపాలేన జగామాభ్యర్థణీయతాం. ౨౩

ఏతాక్వాన్యాశ్చ లోకేఽస్తిన్న పకృష్టప్రమాతయః,

ఉత్కర్షం యాషిత్వః ప్రాప్తాః నైవనైన్విభర్తృగుణైశ్శుభైః. ౨౪

విషాదితా లోకయాత్రా నిత్యం స్త్రీపుంసయాశ్శుభా,

ప్రేత్యేహ చ నుభోదరాక్ ప్రజాధర్మైశ్చిబోధకః. ౨౫

(మకు. ౯ ఆధ్య.)

ఇది మానసికవ్యభిచారప్రాయశ్చిత్తమని స్మృతి బోధించెడిది. ఉపలక్షణవిధిచే నంగీకరించినను మనము బాహమురాదు. భర్తను గూడిన నతనిసద్గుణములు సంక్రమించి పవిత్రురాలగుననియే దీనిసారము. ఈవిషయ మెఱింగియే శతానందుడు “నాతల్లి నాతండ్రికడఁ జేరెనా” యని ప్రశ్నించెను. భర్తృసంగతీ కలిగినఁ బవిత్రురాలగుననుటయే యిట గ్రహింపఁదగువిషయము. జారిణీప్రాయశ్చిత్తములలో దేశాంతరగమనముచేసిన వదల వలయునని ప్రోక్తము. భగవతుఁడగు శ్రీరామచంద్రుని సందర్శనమున సకలపాపములు తొలంగఁ బతింగూడి సుఖంబుం డెనా యని శతానందఁ డడిగెనని మన మూహింపవలయును.

“అపి మే గురుణా రామః పూజితః కుశికాత్తజ

ఇహగతేన రామేణ ప్రయతేనాభివాదితః”

౯

భగవంతుని రామచంద్రుని నాగురువు పూజించెనా? ఆహల్యా లాభరూపపూజను శ్రీరామమూర్తివలన మరలఁ బ్రతిగ్రహిం చెనా? అనఁగాఁ బరమేశ్వరు నారాధించి యహల్యా పాపనాశ్చ

గలదియే యని రాముఁ డనుగ్రహించి భగవదాజ్ఞను నెఱవే
ర్చెనా యని మనము గ్రహింపవలయు. భగవదనుగ్రహపాత్రు
రాలగుస్త్రీ పుణ్యవతీయే యగును. ఆమెయందు దోష మా
రోపింపరాదని విశ్వామిత్రుని హెచ్చరించెనని సారము.

భగవంతు నారాధించిన మానవులు సకలపాపనిర్ముక్తు
లగుదురు. పిదప వారియందుఁ బాపశేష ముండునని భావింప
రాదు. అజ్ఞానముననో ప్రమాదముననో పాపము లొనరించి
తనపని మంచిదిగాదని యెఱింగి యనుతాపమంది వానిని బాపు
కొన భగవంతుని విధిదృష్టవిధానంబున నారాధించినచో జ్ఞాన
ము పొడసూపును. దాన నాపాపములు నశించును. వారే
ధూతకల్మషులనఁబడుదురు. కావున సకలపాపప్రాయశ్చిత్తము
భగవత్సేవయని మనము నేర్చుకొనవయును.

“నాతిక్రాంతం మునిశ్రేష్ఠ యత్కర్తవ్యం కృతం మయా,
సంగతా మునినా పత్నీ భార్గవేణేవ రేణుకా.”

౧౧

శతానందునియాశయ మెఱింగి విశ్వామిత్రుఁడు తగినట్లు బదులు
చెప్పఁబూని మునివర్యా! కాలమువుచ్చక చేయఁదగినపని నెఱ
వేర్చితిని. జమదగ్నిమునిని రేణుక కూడినట్లు నీతల్లి యహల్య
పతిం గూడినది. అనఁగా రేణుకయందు నిట్టిదోషమే యుండె
ననియు, నామె పతింగూడి పరిశుద్ధురా లైనయట్లే నీతల్లియు
భర్తకడఁ జేరెననియు, మునిభావముని తాత్పర్యము. ఎండతో
యిట్టి యపరాధము లొనరించిరి దానికిం బరితాపమొంద నవ
సరములేదని కాశికు నాశయమని మనము గ్రహింపవచ్చును.
రేణుకాదృష్టాంతమును విని విశ్వామిత్రునియాశయ మెఱింగి

శతానందుడు శ్రీరామచంద్రునకు విశ్వామిత్రునిచరిత్రమును
దెల్పింబూనెను.

మహాశయులారా! విశ్వామిత్రచరిత్రము మన కనేక
విషయముల బోధించును. దానిం బఠించుటమాత్రము చాలదు.
దానినుండి మన మేమి నేర్చుకొనవలయునని చర్చింపవలయును.
ఆయాయితావుల నాయాసీతుల నేర్చుకొనఁ బ్రయత్నింతము.
భగవద్భక్తులలో లోకోపకారపరాయణులలో విశ్వామిత్రుఁ
డగ్రస్థానము వహింపఁదగినవాఁడు. విశ్వామిత్రనామము రామ
మూర్తి ననుసరించి యొనరించిన మహాకార్యములమూలమున
మఱిత ప్రఖ్యాతిం గాంచెను. కావున నాతఁడు రాజుగనుండి
రాజ్యమై మఱియు బ్రహ్మరియుఁగూడ నైనయట్లు సామాన్య
మానవులుకూడ శ్రద్ధాభక్తులుగలిగి భగవంతు నారాధించిన
జ్ఞానసంపన్నులగుదురు. “శ్రేయాంసి బహు విఘ్నాని” అన్న
న్యాయము ననుసరించి సత్కార్యముల కనేకవిఘ్నము లొనఁ
గూడును. వానికిఁ జలింపక పట్టుదలమానక పరమేశ్వరు నారా
ధింపవలయును. ఒకజన్మమున నయ్యది ఫలవంతము గాకయున్న
వేటొకజన్మముననైన నయ్యది ఫలించును.

“ప్రయత్నాద్యకమానన్తు యోగీ సంకుఢకీర్తిషః

అనేకజన్మసంసిద్ధస్తతో యాతి పరాం గతిమ్.”

౪౫

అను నీభగవదనుశాసనమే వైవిషయమును దృఢపఱచు
చున్నది. భగవదారాధన మనఁగా యోగియై భగవంతుని
ధ్యానించుట యని భావము. బాహ్యపూజలు నిష్ఫలములు
కావు. కాని యల్పఫలము నిచ్చునవి. విగ్రహారాధనము లల్ప

ఫలము నీజాలునవనుటకుఁ బెక్కుదృష్టాంతము లక్కఱలేదు.
ఈవఱకే యందందుఁ గొన్నింటిని జూపియున్నాను.

“ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి,
బ్రాహ్మయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా” ౬౦
కమేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత,
కత్వసాదాత్పరాం శాంతిం స్థానం ప్రాప్యసి శాశ్వతమ్. ౬౧
ఇతి తే జ్ఞానమాఖ్యాకం గుహ్యార్థహ్యుతరం మయా,
విమృశ్యైకదశేషేణ యథేచ్ఛసి తథా మయః” ౬౨
(గీత ౧౮ ఆధ్యాయం)

హృదయదేశమున నీశ్వరుఁ డుండుననఁగా భావమేమి?

“నీలతోయదచుధ్యస్థాద్విద్వద్వల్లేఖేవ భాస్వరా
నీవారకూకవత్తస్మి పీతా భాస్వత్కణావమా
కస్యాశ్శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః
స బ్రహ్మ స శివస్య హరిస్సేంద్రస్సోఽక్షరః పరమస్వరాట్”

అన్నశ్రుతిప్రతిపాదితతేజోరూపపరమాత్మయనియే భావము
కదా.

“సర్వభూతస్థితం యో మాం భజత్యేకత్వమాస్థితః”

అన్న శ్రీకృష్ణాక్షిముఁ బైయర్థమును చెలుపుచున్నది. భగవ
దారాధనము మానసిక ముత్తమోత్తమమని యెఱుంగవల
యును.

“ఉచ్చావచేష భూతేష దుష్టేషామకృతాత్మభిః
భ్యావయోగేన సంపశ్యేద్గతిమస్యాంకరాత్తనః.”

సమ్యక్దర్శనసంపన్నః కర్తృభిర్న నిబధ్యతే,

దర్శనేన విహీనస్తు సంసారం బ్రతిపద్యతే”

అహింసయేంద్రియాసంగై రైవదికై శ్చైవ కర్తృభిః,

తపసశ్చరణైశ్చైవ స్యాభయంతీహతత్వదం”

24

25

(మను. ౬ ఆధ్యాయం)

ధ్యానమే భగవత్ప్రీతికరమని యీస్త్వప్రీతి తాత్పర్యము. అనఁగా బాహ్యపూజలు తొలుదొల్ల ఫలదములని, వాని యభ్యాసమున మానసికపూజ యభ్యసించవలయుననియు, నది ధ్యానరూపముగా నొనరింపవలయుననియు, దానికిఁ బదార్థములతోఁ బనిలేదనియు నభిప్రాయము.

“విధి యజ్ఞాజ్ఞపయజ్ఞో విశిష్టో దశభిర్దైవైః,

ఉపాంశుస్సౌచ్యచ్యుతగుణస్సాహస్రైః మానసస్తన్మితః”

౨౫

ఇంద్రియాణాం విచరతాం విషమేష్వపహారిభు,

సంయమే యత్నమాపిష్ఠేద్విద్వాన్యం తేవ వాజినాం.”

౨౬

(మను. ౨ ఆధ్యాయం)

మానసికజప మనంతఫలప్రదమనియు, మనస్సంయమమునకు యత్నించు టు త్తమమనియు వీనిసారము. జపముకూడ మానసికమగునే నుత్తమమని చెప్పినపుడు మానసికపూజ యుత్తమమని భావము తేలలేదా?

“తతో ధ్యేయః స్థితో యోగసా హృదయే దీపవత్ప్రభః,

ధారయే త్రత్ర చాత్మానం ధారణాం ధారయత్ బుధః”

(యాజ్ఞపల్క్యస్తోత్ర ప్రాయశ్చిత్తకాండము.)

హృదయమున దీపమువలె నున్న భగవంతుని ధ్యానింపుండనఁగా నర్థమేమి? భగవత్పూజ యనఁగా ధ్యానరూపమని యర్థము.

అదియే యుత్తమఫలప్రదము. విగ్రహారాధన మత్యల్పఫలదము. దేవాలయముల నిర్మించుట కేవలము పామరులకు భక్తిశ్రద్ధలను గల్పించుటకొఱకే యని యెఱుంగందగు. అదియే ముక్తిప్రదమన్నచో నాముక్తి యెల్లరకు లభించును.

కొందఱు దేవాలయములయందలి విగ్రహములను మహానుభావులు పూజింపలేదా యని ప్రశ్నింతురు. అది వారికింగల విగ్రహభినివేశమునే తెలుపును. శంకరభగవత్పాదాదులు విగ్రహారాధనము చేయువారు కారు. దానిని వలదనువారు. ఆపేరుగలవా రెండఱో యుందురు. అందఱు మతస్థాపకులవంటివారు కారు. ఒకప్పుడు వారుకూడఁ బూజించిరనుకొందము. వారియభిప్రాయ మేమని యూహింపవలదా? వారియుపదేశము లెట్టివని తెలంపవలదా? ఈగీతివాక్యములం బరికింపుఁడు.

“న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన

నాఽనవాస్తవవాక్తవ్యం వర్త పీవ చ కర్తవ్యే.

౨౨.

యది హ్యహం న వర్తేయం జాతు కర్తవ్యతంద్రికః

మమ వర్తానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః.

౨౩.

ఉత్సేదేయరిమే లోకా న కుర్యాం కర్త చేదహం

సంకరస్య చ కర్తా స్యామువహన్యామిమాః ప్రజాః.

౨౪.

సక్తాః కర్తవ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత

కుర్యాద్విద్వాంస్తథాఽనక్తశ్చిద్దుర్లోకసంగ్రహం.

౨౫.

న బుద్ధిభేదం జనయేదజ్ఞానాం కర్తనంగినాం

జోషయేత్సర్వకర్తాణి విద్వాక్ యుక్తస్సమాచరత్.”

౨౬.

అర్జునా! నే నొనరింపఁదగు కర్తములు లేవు. వానివలనఁ బొందఁ
దగు ఫలములు కానరావు. నాకు లభింపని ఫలములును లేవు. నే
నూరకయుండినఁ బామరులు కూడఁ గర్తముల నాచరింపక
యుందురు. దానఁ గీడుగల్గును. పామరుఁడు మహాసక్తివే
గర్తముల నొనరించును. అట్లే విద్వాంసుఁడు వాని నాసక్తిలేక
లోకాచారమును బాటించి చేయును. అనికదా హరియుపదేశ
సారము. జ్ఞానులు కూడ

“యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠస్తతదేవేకతో జనః

స యత్ప్రమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే.”

అనుగీతాప్రమాణము ననుసరించి యితరులగు సజ్జానులను
మంచిమార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁజేయఁబూని తా మాచరింతురు.
అనఁగాఁ దమ్ముం జూచి వా రాచరింతురని భావము.

ఈయభిప్రాయము ననుసరించియే మహనీయులు దేవా
లయములఁగల శిలాదివిగ్రహముల నారాధింతురు. అంతియ
గాని యాపాపాణములు ముక్తినిచ్చుననికాని, యాపూజ
యుత్తమమనికాని కాదు. అది తొలుదొలుత నుపకార మొన
రించును. దానిని గ్రమముగా మాని మానసమున నుపాస్మ
దేవతాబింబమును నెలకొలిపి దాని ధ్యానింపవలయును. అంతి
యకాని సర్వకాల మాదేవాలయమును నమ్ముకొని యూఁగు
లాడుచుండరాదు. అందలిప్రసాదము తున్నివృత్తికి మహాప
కారము. కపటభక్తులకు విముక్తిప్రదము. విశేషించి మధ్య
వైష్ణవులకుఁ బరమానందకరము. అంతియకాని యది పామా
న్యులకు దొరకునా యని ప్రశ్నించుట వివేకము. కావ్యతీర్థ
మనఁగా శుక్రతీర్థమని భావించువారికిని జతుర్విధపురుషార్థ

ప్రదము. రామానుజకూటమున నదియేకదా ప్రప్రథానము..
దానింగ్రోలి వారు తృప్తినిొందుదురుగాక.

ఈవిగ్రహారాధనమునుగుఱించి మహామహోపాధ్యాయ
శ్రీపరవస్తు వేంకటరంగాచార్యులయ్యవారలు వ్రాసినవిధముం
డలిపెదను. దానింగాంచియైన వేషధారులగుమధ్యవైష్ణవులు
జ్ఞానవంతు లగుదురుగాక.

ప్రశ్నము:—అట్లైతే దేవాలయములలో విగ్రహముల నీశ్వ
రుండని యారాధించుచున్నారే? అది యెట్లు?

ఉత్తరము:—విగ్రహ మీశ్వరుడు కాడు. సర్వవ్యాపకుం
డైన యీశ్వరుడు విగ్రహ మెట్లగును? ఈశ్వరుని
బూజించువా రతనిం దలంచుటకు గుఱుతు.

ప్ర:—అది యెట్లు?

ఉ:—అ-అ-అని యివి మొదలగులిపులను మనము వ్రాసి అక్ష
రములను దలంచి వానిం జదువుచున్నాము. ఆవ్రాత
అక్షరముకాదు. అయిన నది గుఱుతుగా నుంచుకొని
యక్షరములం దలంచుకొని చదువుచున్నాము. అట్లు
విగ్రహమును గుఱుతుగా నుంచుకొని యీశ్వరుని
దలంచి పూజించుచున్నాము.

ప్ర:—విగ్రహముతో నక్కఱలేకుండనే మనసులో నీశ్వరుని
ధ్యానము చేయంగూడదా?

ఉ:—చేసికొనవచ్చును. అట్టి యీశ్వరధ్యానము ప్రయాస
సాధ్యము. వ్రాతతో, బనిలేక అక్షరములం దలంచు
నట్లు. కాని దాని యభ్యాసంబగువఱకును విగ్రహము
నుంచుకొనుట బాలురకు సులభసాధన మగును.

ప్ర:—పండితులునైతము విగ్రహముల నాదరించుచున్నారే?

ఉ:—వారు స్వతంత్రముగా నీశ్వరుని సుసానించుటకు శక్తి గలవారైనను పామరులకు నీశ్వరజ్ఞానము కలుగుటకు దాము నాసాధనముల వ్యవహరించుచుండుట బహు పరోక్షకారధర్మములొక జేరుచున్నది.

ప్ర:—విగ్రహారాధనము మనవేదమునం జెప్పలేదే. అట్లు చెప్పనివని జేసిన బాపముగాదా?

ఉ:—వేదమునం జెప్పినపని సాధించుటకై సులభములైన సాధనములం గల్పించుకొనుట పాపముగూనా? వేదోక్తమైన యీశ్వరోపాసనమును వేదోక్తధర్మంబులును మాని వానికి విరోధముగా విగ్రహమునే యెల్లప్పుడుఁ బెట్టుకొనుట మూర్ఖధర్మ మగును.”

(ఆరమభోపన్యాసములు పుట ౧౨)

దేవాలయము లెందుల కేర్పడినవో వీనిమూలమునఁ దేటపడలేదా? మహాత్ములేల విగ్రహములఁ బూజింతురో స్పష్టముగా లేదా? భగవద్గీతార్థమునే యీమహనీయులభావ మనుసరించుచున్నదికదా?

దేవాలయములు తటచుగా . నీకాలమున ననేకకార్యములకుం బనికవచ్చుచున్నవి. వానిపేరుచెప్పి స్వర్ణాకర్షణము చేయవచ్చును. విచ్చలవిడి దాని వ్యయింపవచ్చును. అంతయు స్వామికార్యమే యనవచ్చును. అట్లుగాక మహనీయులు కూడఁ బామరులను భక్తులనుగాఁ జేయుపాంతు దేవాలయములు శిథిలములు గాకయుండ నిల్వినఁ గొంత యుపకారమే. కలికాలమున దైవభక్తి తుదముట్ట నశింపకయుండ నవి కొంత

పఱకు నుపకారము చేయుఁగాక యని మనము నష్టవలయును. అందలివిగ్రహములనే పూజించుచుండిన ముక్తిగలుగునని తెలుపరాదు. అది ద్రోహమగును. కొంతకాలమైనతర్వాత వారికి ధ్యానపద్ధతి నుపదేశింపవలయును. లేనిచో నెన్నిజన్మము లకు నంతయే ఫలము.

“ప్రతిమా స్వల్పబుద్ధీశామ్”

అనుట పెద్ద తెలుంగనిది కాదు. విగ్రహారాధన మల్పఫలదమను నావ్రాతకుఁ గినిసి యెగిరిపడువేషధారు లీభాగవతవాక్యముం గాంచియైనఁ దెలివిఁదెచ్చుకొందురుగాక.

శ్రీభగవానువాచ.—

“అహో వయం జన్తభృతో లబ్ధం కార్యేన్న స తత్ఫలం

దేవానామపి దుష్ప్రపం యద్యోగేశ్వరదర్శనం.

కిం స్వల్పకవసాం నృణామర్పాయాం దేవచక్షుషాం

దర్శనస్పర్శనప్రక్షప్రహ్వాపాదార్పనాదికం.”

(౧౦ స్కం॥ ౮౪ అధ్యాయం)

“దేవచక్షుషామ్ = ప్రతిమాయాం దేవ ఇతి చక్షుశ్యేషాం”

విగ్రహమే భగవంతుండని భావించువారలకునని యర్థము.

శ్రుతి “విశో దేవస్పర్శభూతేషు గూఢః

స్పర్శస్యాపి సర్వభూతాంతరాత్మా,

కర్తాభ్యక్షస్పర్శభూతాధివాస

స్సాక్షీ చేతా కేవలో నిర్గుణశ్చ.”

అనుశ్రుతి విగ్రహారాధనమును బోధింపక ధ్యానమే ముఖ్యమనుచున్నది. విగ్రహములఁ బూజించుటకంటె నామజపమే యుత్తమ మనవలయును.

“మిథ్యాతర్కశుకర్కశేరితమహావాదాంధకారాంతర

భ్రామ్యన్తందమతేరమందమహిమం స్వద్ధానవర్తా న్భుటం

శ్రీమద్దాధప వామన త్రినయన శ్రీశంకర శ్రీపతే

గోవిందేతి ముదా వదన్ మధుపతే ముక్తః కదా స్యామహం.”

అను నీ ప్రమాణము వైభావమునే దృఢపఱచుచున్నది. మధ్య వైష్ణవపాషండమండలమున కియ్యది కంతపాశముగఁ గనఁ బడును. ఇందుఁగల “త్రినయన శ్రీశంకర” అనునవి వారిఁ గఠోరములుగానుండును. భక్తుల కట్లుండవు. ఇట్టివి లక్షలుగాఁ బ్రమాణములు చూపవచ్చును. ఎన్ని చెప్పినను బాషాణముల మూలమున ధనమునార్జించువారలకు సరిపడునా?

మఱికొందఱు పాషండులు భగవంతునకుఁ బక్షపాతము కలదందురు. అనఁగా బ్రాహ్మణత్వత్రయవైశ్యశూద్రుల కొక్క రీతిగా ధలమునీయకయుండునని వారిభావము. అది తుచ్చ వాదము. భక్తి దృఢమగు నేని ఎల్లవారలకు సమముగా భగవంతుఁ డనుగ్రహము నెఱపును. వేదవేత్తయగు బ్రాహ్మణునకు, భగవంతునియందు దృఢవిశ్వాసముగలిగి యతనినే తలంచు శూద్రునకు భగవత్కరుణ సమానమే.

“న బ్రహ్మణస్వపరభేదమతిస్తవ స్యా

త్సర్వాత్తనస్సమదృశః స్వసాక్షానుభూతేః,

సంసేపతాం సురకరోప తే ప్రసాదః

నేవానురూపముదయో న విపర్యయోఽత్ర.”

౬

(శ్రీభాగ. ౧౦. స్క. ౭౨. ఆధ్యాయ)

కల్పవృక్షము నెవ్వరా శ్రయించినను ఒక్కరీతిగా వారికి ధల మొసంగును. భగవంతుఁడు నట్లేయని యెఱుంగందగు. భగ

వంతునిదృష్టికి జాతిభేదము లగపడవు. నేవించుటలో భేదము లుండిన ఫలభేదముండును. నైవేద్యభేదములకు, దీపసహస్రము లకు, బట్టువస్త్రములకు భగవంతుడు మోసపోవడు.

“కులసీదళమాశ్రేణ జలస్య చులకేన చ

ఏక్రిణీతే స్వమాత్మానం భక్తేభ్యో భక్తవత్సలః.”

అన్న విష్ణుభక్తోక్తియుఁ బైయర్థమును జాటుచున్నది. దృఢ భక్తిగలిగినచోఁ బదార్థభేదములవలన నధికఫలము గలుగక సమానఫలమే కలుగుననుట సిద్ధాంతము. ఈవిషయమున నభిప్రాయభేదము లుండవనియే తలంతు. విగ్రహారాధనము స్వల్ప ఫలము నీజాలునని శ్రుతిస్మృతిపురాణాదులు స్పష్టపఱచుచున్నవి. అదియే సర్వోత్తమమనువా రుందు లేని వారికి ముక్తిస్థానమనునది యొక్కలోకమున నొక్కహర్ష్యముగా నుండు నన్న విశ్వాస ముండును. ఆపాపాణములకు నీపాపాణములు చక్కనిబంధము కుదురవచ్చును. నిస్సారమగు విగ్రహారాధన విషయ మింకఁజాలింతును.

విశ్వామిత్రుడు తపస్సుచేయఁగోరి యే కాంచీనగరమునో, ఏశ్వరంగక్షేత్రమునో, ఏయనంతశయనమహాశ్రీక్షేత్రమునో, ఏమధురానగరమునో, ఏకాశీదేవాలయమునో, యాశ్రయించి త్రికాలములయందును జక్కెరపొంగలి మొదలగునైవేద్యము లర్పించి యాప్రసాదమునారగించి మహర్షి కాంగోరక, యరణ్య మునకుంబోయి భగవంతు నారాధించెను. పరమేశ్వరానుగ్రహమునకుం బాత్రుడయ్యెను. జ్ఞానమున బ్రహ్మర్షి యయ్యెను. ఎన్ని యోలోపములు తపస్సునఁ దన్ను బాధించినను, వానిచేఁ దపస్సుచెడినను, బట్టువదలక మరలఁబ్రయత్నించి తుదకు

సాధించెను. కావున విశ్వామిత్రచరిత్రము పరమపవిత్రము అవశ్యము పఠింపఁదగినది. దానినుండి యనేకవిషయములు గ్రహించి యంతతోఁ దృప్తికొందక వానిని శక్తికనురూపముగా నాచరించి పట్టుపట్టి భగవంతుననుగ్రహమునకుఁ బాత్రులము కావలయును.

పుటపాకశోభితమగునదియే మేలిమిబంగారు. పుటము పెట్టనిచో నది మలినమే యగును. సకలవిధశ్రమములకు గుఱియైనఁగాని మనస్సు భవపాశవిముక్తిం గాంచదు. అట్టిమనస్సు గలవానిని బెద్దలు దాంతుఁడందురు. అంతరింద్రియనిగ్రహము లేనిచో నాతఁడొనరించుతపస్సు లోనగునత్యర్థములు ఫలము నీజాలవు. యత్కించిత్ ఫలము నీజాలినను దాన నతఁడు కృతార్థుఁడు కాఁజాలఁడు. శ్రమములు గలిగినపుడు వానిని సహించి తనపట్టుదలమానక భగవంతు నారాధించినగాని భగవంతుఁ డుత్తమఫలముల నీజాలఁడు భగవదనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడయ్యెనని యూహించుటకుఁ దార్కాణము శాంతమే. అట్టిశాంతమును సంపాదించఁగోరి మునులు సుఖమునకుఁ గాక ప్రాణధారణమునకుమాత్ర మే యేవోయాహారముం గొందురు. భగవద్ధ్యానానందమే వారికి టుత్తృప్త్యలఁ గ్రమమున నడంచును.

“అభ్యక్షైర్వాయుభక్షైశ్చ కీర్ణ పర్ణాశనైస్తథా,
ఫలమూలాశనైర్దాంతైర్జీవోష్ణైశ్చేంద్రియైః.”

అను నీమూలముంబరికించినఁ బైయర్థము తేటపడియెడిది. ప్రాకృర్నవశమునఁ గొందఱకుఁ దపస్సు శీఘ్రకాలముననే ఫలించును. కొందఱకుఁ జాలకాలమునకుఁగాని ఫలింపదు. మఱి

గొండలు కాజన్తముననే ఫలించదు. కాని యాసత్కర్తానుష్ఠానము మీఁదిజన్తమున నుపకరించి బీజరూపమును మాని వృక్షరూపమై వెలయును. అంతియకాని చేసినది నిష్ఫలము గాదు.

“ఆయతి శ్రద్ధయోపేతో యోగాచ్చలితమానసః,
అప్రాప్య యోగసంసిద్ధిం కాం గతిం కృష్ణ గచ్ఛతి”

అనునట్లునుని ప్రశ్నమునకు

“పార్థ నైవేహ నాముక్త వినాశస్తస్య విద్యతే,
న హి కల్యాణకృత్కృషిద్దుర్గతిం తాత గచ్ఛతి.

ప్రాప్య భుక్తికృతాక్ లోకానుషిత్వా కాశ్వతీస్సమాశ్రితాః
శుచీనాం శ్రీమతాం గేహే యోగభ్రష్టాఽభిజాయతే.

అథా వా యోగినామేవ కులే భవతి ధీమతాం,
వికర్షి దుర్లభతరం తాకే జన్త యదీదృశం.

కత్ర తం బుద్ధిసంయోగం లభతే పార్వజైహికం,
యతతే చ తతో భూయస్సంసిద్ధౌ కరునందన.

౪౩

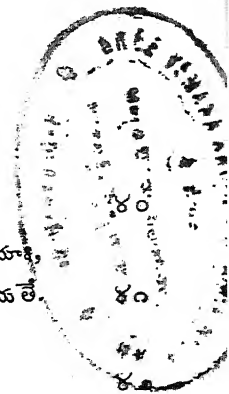
పూర్వాభ్యాసేన తేనైవ హియతే హ్యవశోఽపి నః,
జిజ్ఞాసురసి యోగస్య శబ్దిబ్రహ్మతేవ ర్తతే.

౪౪

ప్రయత్నాద్యతమానస్తయోగీ సంకుద్యతీహికః,
అనేకజన్త సంసిద్ధస్తతో యాతి పరాం గతిం.”

౪౫

అను నీ శ్రీకృష్ణపరమాత్మయుపదేశములు పైయర్థమును సూచించుచున్నవి. కృషి యేదిగాని నశించక పైజన్తమునఁ దోడ్పడుచుండును. ఇన్నివ్రతములకు ఫలము దాంతియే. అది కుదిరినపిదప నవీరతభగవద్ధ్యానానందసుఖము గల్గును. అట్టి మహాపుణ్యము గలుగఁ గోరవలయును.

❖ వసిష్ఠముని విశ్వామిత్రునకు విందుచేయుట. ❖

*విశ్వామిత్రుడు వసిష్ఠుని దర్శించి సంతోషము నడచు
వయుఁ గడలుకొన నభివాదనమాచరింపఁగా నాశాంతభనుడు
స్వాగతంబడిగి యాతీత్యము గావించెను. ముని యొసంగిన
యాసనమునఁ గూరుచుండిన రాజునకు విధిమీఱకయుండ
ఫలమూలము లర్పించెను. గాఢేయుఁ డాసపర్యచు గ్రహించి
“మునీంద్ర! తపమునకంతరాయములులేవుకదా. అగ్ని కార్యము
సతతము సాగుచున్నదికదా? శిష్యవర్గమునకుఁ గుశలంబకదా?
ఇయ్యాశ్రమమునఁగల వృక్షరాజి వృద్ధి నొందుచున్నదియే.” అని
చక్కఁగాఁ గుశలవార్తల నడిగెను. వసిష్ఠుండును “రాజేంద్ర!
నీవడిగినవెల్లఁ గుశలయుక్తములే.” అని బదులు పలికి రాజును
గుశలంబడిగి పిదప “రాణ్ణవీ! పరాక్రమవంతుఁడవు, ధార్మికుఁ
డవు నగదువు. ‘రంజనాద్రాజా’ యన్నన్యాయమురీతిఁ బ్రజలఁ
బాలింతువుకదా? భృత్యులు చక్కఁగాఁ దృప్తులైయుందురుగా.
నీయానతిం దలందాల్తురుగాదే. శత్రువుల జయింతువుకదా.
శత్రువిజయము రాజునకుఁగర్తవ్యముగావున నందులకువలయు
చతురంగబలములు, కోశము, మిత్రులు, పుత్రపౌత్రులును
సమృద్ధిగలిగి కుశలముగా నుందురుకదా?” అని ప్రశ్నింప రాజు
నుచితరీతి బదులిచ్చెను.

పరమధార్మికులగు నామునిరాజులు కొంతనేపు కుశల
ప్రశ్నాదికమున జరపిరి. వసిష్ఠముని మోమున సంతోషమువెల్లి
విరియుచుండ “మహీపాలకా! సహరివారుండవై యీయాశ్రమ
మునకుఁ జనుదెంచితివి. కావున మీ కెల్లరకు నాతిధేయము

చేయఁగోరెదను. నావేడికోలు నంగీకరించి నాసత్కారమును గ్రహింపుము. నీవు రాజేంద్రుడవు. అతీథులయందు తృముడవు. కాన నిన్ను బ్రయత్నపూర్వకముగాఁ బూజింపదగు”నని యభ్యర్థించెను. రాజును మునిపలుకుల నాలకించి మతిమంతుఁడు కావున నాబుషిచంద్రునకు శ్రమముగలిగింపనొంచక వినయమున “మునిచంద్రా! సత్కరింతునన్నమాటయే చాలును. సత్కారములెల్ల లభించెను. వేటగు నికకజేయనేల? మీయా శ్రమవర్యమునంగల కందమూలములొసంగిపూజించితిరి. జ్ఞాన నిధులగు మీదర్శనంబబ్బెను. మీరు నాకుం బరమపూజ్యులు. అట్టి మీరింతగా నావంటివారికి మర్యాదచేయుటయే మహాపూజయయ్యెను. ఇంక నదియేల? కటాక్షవీక్షణముల నన్ను ధన్యుజేయుము.” అని యెన్నిసారులు వలదని వేడుకొన్నను మహాదారమతిగాన నమ్ముని పలుసారులుభోజనమునకై యభ్యర్థించెను. వలదనుట న్యాయముకాదని కాశికుఁ డంగీకరించి ముసీంద్రా! తమచిత్తానుసారము వర్తింతునని బదులిచ్చెను.

ఆపలుకులకానందించి యప్పుడే చిత్రవర్ణములనలరారు కామధేనువు నాహ్వనించి “శబలా! వేగంబరమ్ము. నామాట వినుము. ఈరాజునికి నీతనిపరిజనులకును జక్కనివిందొనర్చి సత్కరింప నాకుఁ గోరిక కలిగినది. ఆకార్యమునకు వలయువస్తువుల సిద్ధపఱపుము. నీవు గోరినవానినెల్లం బిదుకకగలవు. కాన షడ్రసములయం దెవ్వారి కేది యిష్టమో దానినంతయునన్నుఁ గూర్చివారికింగల్పింపుము. రసాయనములు, భక్ష్యపానీయములు, తేనియలులొనగు లేహ్యములు, దధిముఖచోష్యములు, గలిగి రుచిగలిగి మెసకదగు శాల్యన్నము నందఱకుఁ దనివిసనునట్లు

కూర్పుము. సత్త్వరంబ యీవిందు సాగవలయును.” అని యాజ్ఞాపించెను.

బుద్ధిసంపన్నులారా! ఈభాగమున నొక్కవిశేషము కలదు. అతీథిపూజావిధానము తత్ఫలము మున్నే వివరింపఁబడి యొగదా.

“అతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి బలస్యాస్య మహాబల
తవ చైవాప్రమేయస్య యథార్హం సంప్రతీచ్ఛ మే,
రాజా త్వమతిథిశ్రేష్ఠః పూజనీయః ప్రయత్నతః.”

అని మూలమునఁ గలదు. నీవు రాజపుగాన నతిథులలో శ్రేష్ఠుఁడవని వసిష్ఠుఁడనియెను.

“న బ్రాహ్మణస్య త్వతిథిర్గృహే రాజస్య ఉచ్యతే,
వైశ్యకూడ్రై సఖా చైవ జ్ఞాతయో గురురేవ చ. ౧౧౦
యది త్వతిథిభర్తేణ తత్త్రియో గృహమాప్రజేత్,
భుక్తవత్సు చ విప్రేష కామం తమపి భోజయేత్.” ౧౧౧

(మను. 3 ఆధ్య)

అనుస్తృతివసనసించి యోజించిన రాజు బ్రాహ్మణున కతిథి కాండనియు, మార్గవశమున వచ్చినవాఁడే యతిథి యనఁబడుననియు, నట్లే రాజుకూడ వచ్చినయెడల విప్రభోజనానంతర మాతని కన్నము పెట్టవలయుననియుఁ దేలుచున్నది. శ్రీరామాయణమున “రాజా త్వమతిథిశ్రేష్ఠః” అని యున్నదికదా. ఇందేది ధర్మసమ్మతమనుసంశయము కలుగక మానదు. సమాధాన మేమనఁగా.

మనుస్తృతివాక్యము సామాన్యధర్మమును బోధించును. కాన సామాన్యవిధి యనందగును. అందే,

“రాజర్షిక్వాన్నితకగుహాఁ ప్రియశ్వశురమాతులాఁ,

అర్హయేన్నధుపక్రేణ పరిసంవత్సరాత్పునః.”

౧౦౯

అన్న విశేషవిధి కనుపట్టెడిని. ఒకసంవత్సరము రాక మరల రాజు వచ్చినేని మధుపర్కప్రదానమునఁ బూజింపవలయునని దీని యాశయము.

‘ప్రతిసంవత్సరం త్వర్హ్యాస్నితకాచార్యపార్థివాః,

ప్రియో వివాహ్యాశ్చ తథా యజ్ఞం ప్రత్యప్రివృజః పునః.”

౧౧౦

యాజ్ఞపల్క్యస్తృతి. ఆచారకాండము.

“అర్హశబ్దో మధుపర్కం లక్షయతి.” అని వ్యాఖ్య.

ఇట్లున్న ప్రతులు బోధించుచున్నవి. విశ్వామిత్రుఁడు భూపాలనము చేయుచు నెన్నఁడు రాక వచ్చినవాఁడు. కావుననే అతిథులలో శ్రేష్ఠుడవని తెలిపెను. యథావిధిఁ బూజించి విందు చేయఁ గోరెను. అతిథి యనఁగా మఱుదినము నివసించని బాటసారియని యర్థము. రాజుఁజేవాఁడు కాఁడు. విశేషించి యెప్పుడును వచ్చు వాఁడు కాఁడు. కావుననే యాహారదానమున గౌరవింపఁ బూనెను. కావున నిది స్మృతినిష్ఠివిషయమున కుదాహరణము కాఁజాలదు. ఇందులకు స్మృతి సమ్మతించునా యని యడిగిన యెడల:

“బాలాఽపి నావమంతవ్యో మనుష్య ఇతి భూమిపః

మహతీ దేవతా హ్యేషా నరరూపేణ తిష్ఠతి.”

౧

మను. ౭. అధ్యాయము.

అను నిష్ఠివిశేషవిధులు గలవని సమాధానము చెప్పనచ్చును.

“యస్యయస్య యథాకామం పద్రవేష్యభివ్రాజితం.

౨౨

తత్సర్వం కామధుక్ క్షీరమభివర్ష కృతే మను,”

అని మునియాజ్ఞాపించెను. ఎవ్వఁడు షడ్ద్రసముల నెద్దానింగోరు
నో వాని కద్దానినొసంగుము. నీవు కామదోగ్ధివికదా. అనియే
మునియాజ్ఞ.

రాజునెలవడిగెను. ముని యతని బలవంతపఱచి విందు
నొసంగందలంచి యెన్నిసారులువలదన్నను బట్టువదలఁడయ్యెను.
ఏల? అని మనము ప్రశ్నించుకొనవలయును. దాననే మనకుఁ
గర్వసిద్ధాంతము చక్కఁగా బోధపడును. మహాకార్యమునకు
నెన్నియో సాయములు కావలయును. విశ్వామిత్రజనవృత్తాం
తమును దలంచిన ఊత్రీయుఁడై పుట్టి బ్రహ్మర్షి కాఁదగినట్లున్నది.
పరశురాముఁడు విప్రుఁడై పుట్టి ఊత్రీయుఁడు కాఁదగినట్లున్నది.
అనఁగా విప్రత్వఊత్రీయత్వములు ధర్మములుగాఁగలవార
లగుదురనిభావము గాధినందనుఁడు పెక్కిఁడ్లు రాజ్యమేలెను.
ధర్మమును విడనాడినవాఁడు కాఁడు. వసిష్ఠమహర్షి విందుచేసి
నంతదనుక రాజయ్యును బెద్దలయెడ పినయమునఁ బ్రవర్తించు
వాఁడే యై యుండెను. అంతదనుక నాకర్మఫలము ననుభవిం
చెను. ఇంక బ్రహ్మరియగుటకుఁ బ్రయత్నము సాగవలయును.
కాలము పరమాత్మస్వరూపము. ఆఖండము. వినాశము లేనిది.
భగవంతుఁ డాయాయీకర్మఫలముల నాయాసమయములయం
దొనఁగూర్చుచుండును.

“భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా”

అని గీత బోధించెడిని. అనఁగా భగవన్నాయ యందఱ నాయా
కర్మగతులం భరిభ్రమింపఁజేయుచుండునని తాత్పర్యము.
ఈశ్వరుఁడు నిర్లిప్తుఁడు నిష్క్రియుఁడుకదా.

మధ్యవైష్ణవులుకొందలు ప్రకృతియన్న నెగిరిపడుదురు.
పాపము! వారికిఁ దత్త్వము తెలియదు. శ్రీరామానుజా
చార్యులవారు శ్రీప్రాధాన్యమును స్థాపించిరి. ఏల? భగవంతు
నకు సర్వసాక్షిత్వాదు లూడిపోవునన్నభయముచేతనే,

“దైవీ హ్యేషా గుణమయా మమ మాయా దురత్యయా” అనియు,

“మయాభ్యక్షేః ప్రకృతిస్సయతే సచరాచరం.” అనియు,

భగవదుక్తుల నమ్మియే యాచార్యులుగారు శ్రీప్రాధాన్యము
సంగీకరించిరి. మధ్యవైష్ణవులు ప్రకృతియన్నఁ బార్వతియని
యర్థముచేసికొని కాఁబోలు దుముకుచుందురు పాపము శాం
తించుఁగాక. ప్రకృతియనునది యాకృతికలదిగాదనియు, భగవ
దిచ్చాశక్తియనియు, సకలప్రపంచనిర్మాత్రయనియు, బరమేశ్వరు
నకు నాప్రకృతికి నభేదమనియు, నెవ్వరేనామమునఁ బిలిచినను
బిలువవచ్చుననియు, బ్రకృతిని దూషించువారు భగవంతుని
దూషించినట్లే యగుననియు, వారు తలంచుచో దుర్బాసమంత
రించును. ప్రకృతి స్త్రీగాదు. పురుషుఁడు కాదు. మఱేదియుఁ
గాదు. ప్రకృతిశబ్దము స్త్రీలింగము. దైవత-బ్రహ్మశబ్దములు
నపుంసకలింగములు. దేవతాశబ్దము స్త్రీలింగము. అట్లే యిదియు
నని యూహించుకొనందగు.

శాక్తమతమును దూషించువార లీయర్థము నెఱుంగని
వారే. కనుకనే శాక్తులు విగ్రహారాధనము చేయువారందురు.
తెలిసియాజేపించిన సమాధానము చెప్పవచ్చును. మూర్ఖులకు
సమాధానము చెప్పుట బ్రహ్మకే నశక్యము. చక్రపూజచేయు
వారు శాక్తులు. సాలగ్రామము చక్రము విగ్రహములనఁబడవు.
ఇదిబాహ్యపూజ. ఈరీతిఁబూజించువారు సామాన్యులు. ఆధా

రాజిషట్పక్షములయం దాయారూపముల నిలిపి ధ్యానించు వారును శాక్తులనంబడుదురు. “అంతరర్చనసుప్రీతా బహిర్వర్చనలోలుపా” అని యందులకుఁ బ్రమాణము. ఇట్లులుండ శాక్తులు విగ్రహారాధకులేకదా యని దూషించు టున్నత్యప్రలాపమువంటిది. శుక్రతీర్థము శాక్తులకు ముఖ్యమనుట తెలివితక్కువ. అయ్యది కొన్ని కూటములందు నుపపన్నోత్సవమువంటిదని యాపాషండు లూహింతురుకాబోలు. సురాపానము చేయువారు మాంసభక్షకులు శాక్తులయందు లేరాయందుచే నుండవచ్చును. అట్టివారు విశేషించి మధ్యవైష్ణవులయందును గలరు. ఇతరులలో నుండవచ్చును. అయ్యది విధివిహితమా. దాసులతిష్ఠలు పెరుమాళ్లకుఁ దెలియునన్న సామెత ప్రకారము వర్తించుచుఁ బంక్తిబాహ్యులగృహములభుజించుచు భుక్తశేషమును గురుప్రసాదమని శిష్యులకుఁ బెట్టుచు స్మృతిలేకయుండఁ ద్రాగి సకలమాంసములుతినవారెందఱు వైష్ణవశిఖామణు లని పించుకొనుటలేదు. అట్టివారే యిందు మధ్యవైష్ణవు లనఁబడుచుందురు.

మతస్థాపకులు నిర్తలాత్తుకులు, మహాసీయులు, తపస్విధ్ధులు. వారిననుసరించువారిదోషములు వారలకంటగట్టు టుచితముకాదు. వారిహితముననుసరించి ప్రవర్తించువారే శిష్యులనఁబడుదురు. పేరునకుమాత్రము శిష్యులమని చెప్పుకొనుచు మద్యమాంసనేవకులైన శిష్యులంజూచి గురువులు నిట్టివారేయని దూషించుట మహాపాపము. శ్రీరామానుజాచార్యులు గారు కంచుకోత్సవమును బోధించిరని యొప్పుకొను నీచుఁడు

డినయెడల శాస్త్రులు సురాపానముచేయుచు మాంసభక్షణము చేయువారలన్న నొనను బాపాత్ముడుండును.

ప్రతిమతము సర్వజనులకుగా నేర్పడినదిగాని యొక్క టైగవారికిగా నేర్పడినది కాదు. ఆయాకులములకుఁ జేరినవారు వారియాహారమును నై వేద్యముచేయుదురు. శూద్రులు మాంసభక్షకులు. కాన వారు దానిని దేవతకు సమర్పింతురు. తత్త్రియులుకూడ నట్టివారే. విప్రులకే యది నిషేధమయ్యెను.

“బ్రాహ్మణో మదిరాం దత్వా బ్రాహ్మణ్యాదేవ హీయతే.”

అన్న ప్రమాణము నెఱుంగనివా రాక్షేపింతురు.

“యదన్నం పురుషో భుంక్తే తదన్నం తస్య దేవతాః.”

అన వినమే. అస్త్రవిద్యక్షత్రియాదులకొఱ కేర్పడినది. వారలకు విధివిహితాహారమేదియో యదియే వారలుపాస్య దేవతకు నొసంగుదురు. వారి నాక్షేపింపరాదు.

“నాత్మార్థం పాచయేదన్నం నాత్మార్థం పాచయేత్సహా,”

దేవాత్మే బ్రాహ్మణార్థే వా హన్యాస్తే ధ్యవహాన్ ద్విజః.”

అని ప్రమాణముకలదు. పరిశుద్ధమాంసభక్షణము యుగాంతరముల విప్రులకుంగలదు. అది నిషేధింపఁబడుట కలియుగముననే కదా. ఆశ్లోకము లుదాహరించి బ్రాహ్మణులెల్ల మాంసభక్షకులనుట తెలివితక్కువగాక మతేమగును? శుభాగమపంచకము బ్రాహ్మణులకుగా విధింపఁబడినది. తదుక్తాచారమునఁ బ్రవర్తించువారే విప్రులు.

పాపండులనఁగా దేవతాదూషకులు. వీరుశైవులయందు వైష్ణవులయందును గలరు. అందఱు ననరాదు. కొందఱే యనవలయు. తక్కినవారు దూషింపరు. భూషింపరు. శాస్త్రులట్లు.

దూషింప నవకాశమేలేదు. సకలదేవతామంత్రము లామ్ము
యపట్కమునఁ గలవు. వైష్ణవమున నట్లుండవలనుపడదు. మత
మనునది ప్రతిమానవులకుఁ దగినధర్మములు తెలుపవలయును.
ఏదేవత నుపాసింపఁబూనిన నావిధి కలిగియుండవలయును. ఈ
విషయమునుజర్పించుట కిటు విశేషావకాశములేదు. వేషభాగు
లన్నిమతములయందుఁ గలరు. ద్రవ్యమునిమిత్రము దాసుల
మని యోగులమని మాంత్రికులమని సంచరించుచు, శిష్యులు
గూర్చుకొనుచు, మంత్రములనుపదేశించుచు, ధనములాగుచు
దమవారికొసంగుచు, వీతస్పృహలవలె నటించుచు నుండువారెందఱులేరు? అట్టివారుండఁబట్టియే,

“జటిః ముండీ లుంఛితకేశః కాషాయాంబరభూకృతవేషః.

చక్రన్నపి నచ చక్రతి మూఢో హ్యుదరసిమిత్రం బహుకృతవేషః.”

అని శంకరాచార్యశిష్యులు పలికిరి. పూర్వముగడిరి. ఇప్పుడున్న
వారు ముందుండఁగలరు. అట్టివారిమామోపదేశములకు
లోంగకుండని తెలుపు టొక్కనిదూషించుటకుం గాదని మతి
మంతు లూహింతురు. కుమతులు తప్పే దూషించిరని తలంచి
కలహింతురు. అది వారలదుష్కర్తము వారిని స్మరించి మనము
విచారింపవలసినదేకాని వేఱుపకారముచేయఁజాలము.

శాక్తులు వైష్ణవులు శైవులులోనగువా రగుదురు.
ప్రకృతివిశిష్టనకుఁగదా రూపనామము లుండును. ఆతఁడేకదా
ధ్యేయుండు. పాపండులనఁదగిన మధ్యవైష్ణవులకుఁగాక తక్కిన
వైష్ణవులకుఁ బ్రకృతి మహాలక్ష్మి పురుషుండు శ్రీమహావిష్ణువు.
వారి నారాధించువారు కృతకృత్యులగుదురు. ఇట్లే శైవులు
కూడ. శాక్తులుకానివారెవ్వరో తెలియఁజాలకయున్నాడను.

ఇట్లుండఁగా శాక్తులన్న నెగిరిపడువారు మతమెఱుంగని
వాచాటులు. వారింగూర్చిన పరితాప మింకఁజాలును.

ఇకఁ గథాభాగమునకు వత్తము. విశ్వామిత్రునకు
ఋషిత్వమలవడు కాల మాసన్న మైనది. దానికేదగు కృషి చేయ
వలయును. కావున విశ్వామిత్రునిసత్కర్తము వసిష్ఠమునీంద్రు
ఋరికొలిపెను. బలవంతముచేయునట్లు లొనరించెను. రాజు
సమృతించునట్లు చేసెను. కనుకనే భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తి
“గహనా కర్తణో గతిః” అని బోధించెను. కర్తగతి యిట్టిదని
బ్రహ్మదులే యెఱుంగరన నికసామాన్యులమాట యేటికే? కర్త
ప్రోత్సాహమున మునీంద్రుఁడు హోమధేనువును బిలిచి విందు
గూర్చనెంచితిని. పుత్రసములలో నెవ్వఁ డెద్దానింగోరునో
వాని కయ్యది కలుగునట్లుచేయుమని యాజ్ఞాపించెను. ఆకార్య
మున ముందేమికిడు మూఁడునోకదాయని ముని యాలోచింప
లేదు. దివ్యదృష్టిగల మహాత్ముఁడుకదా వసిష్ఠుఁడు. అటు
లయ్యును గర్తబద్ధుడయ్యెను. ఈఘట్టమును బఠించి మనము
నేర్చుకొనఁదగువిషయము మానవులుకర్తబద్ధులు స్వతంత్రులు
గారు. కావున సత్కర్తానుష్ఠానముచేయుచు వానిఫలములను
గోరక భగవంతునాశ్రయించి యుండవలయుననియే. లేనిపోని
కర్తృత్వము నారోపించుకొనరాదు. ఫలాభిసంధిరహితకర్తాను
ష్ఠానము జ్ఞానమును గల్గించును. కాన మనము శ్రద్ధాభక్తులు
గలిగి పాపండులవలె వీనికంటె వాఁడెక్కుడు. వానికంటె
మీడెక్కుడు. అని తెలివిమాలినప్రసంగములతోఁ గాలము
వ్యర్థముచేయక భగవంతునే యాశ్రయింపవలయును. ఇకఁ
దరువాతికథ నాలకింపుడు.

శ్రీరామాయతారతమ్యము హామధేనువునిమ్మని వసిష్ఠునడుగుట

రామచంద్రా! తరువాతికథ నాలకింపుము. వసిష్ఠముని యిట్లు తెలుపఁగా నాశబలయనఁబరఁగు హామధేనువు కామ దోగ్ధికావున నెవ్వార లెట్లుకోరుదురో వారికోర్కులు తనివిచన నాయాభక్త్యపదార్థములఁ గల్పించెను. ఇక్షుఖండములు, తేనియలు, లాజలు, మైరేయమద్యములు లోనగుపదార్థములు, పండివంటలులోనగు భక్త్యపదార్థము లెల్ల నాశబలచే గల్పింపఁ బడియెను. శ్రీరామభద్రా! ఆపదార్థములిట్టివనికాని యిన్నివిధములనికాని వర్ణింపఁదరముకాదు. రాసులుగనొప్పెననిమాత్రము చెప్పెదను. రాజపరివారమంతయు సంతృప్తిగా భుజించి త్రాగి మిగుల సంతృప్తిగాంచెను. రాజును రాజపత్నులును బురోహితులు మంత్రులులోనగువా రావిందున మహానందమును గాంచఁగల్గిరి దానసంతృప్తుడై రాజు వసిష్ఠమునితో “మహాత్మా! మీరు మాకుఁ బరమపూజ్యులు. అట్టిమీరు మాకెల్లరకు నాతి భ్యముగావించి గారవించితీరి. ఇంతకన్న మాకేమికావలయును? మీరువాగ్విశారదులగు. కావున నొక్కమాటచెప్పెదను. ఆలకింపుఁడు. మునీంద్రా! లక్షధేనువుల మీకొసంగుదు. వానిని గ్రహించి యీశబలను నాకొసంగుఁడు. ఇది స్వజాతీయం దుత్తమము. కాన గోరత్నమనందగును. రత్నములు రాజునకుఁ జేరఁదగినవికదా. ఆకారణమున దీని నాకిండు ధర్మపద్ధతినాలోచింపఁగా నీయది రాజుగానుండునాదియేగాని బ్రాహ్మణులరగు మీదికాదు.” అని రాజుపలుక మునిపతి మహాత్ముఁడనగు వసి

ఘోషం వినియు ధర్మబుద్ధిగలవాఁడు కావునఁ దానాచరించుధర్మ
కార్యములకు సత్యంతసాధనభూతమగు ధేనువు కాఁబట్టి దాని
నీయనెంచక “రాజా! లక్షయే కాదు. అసంఖ్యాకములగు గోవుల
నాసూగినను రజతపర్వతములనిచ్చినను నే నీశబల నీయంజాలను.
శత్రుసూదనుడవునీవు కాన నాకీమియపకారము చేయుదువో
యనిభయంపడి దీనినివదలువాఁడనుగాను. ఇది నాకడనే యుండఁ
దగినది. కాని వేటొకతావున నుండరాదు. మనస్వియగు
వానికే గీర్తియుంబోలెఁ దపస్వికి నిది సర్వకాలము చెంతనే
యుండదగినది. కారణ మేమందువో ఆలకింపుము. దేవతలకు
హవ్యములు పితృకులకునిచ్చుకవ్యములు, సాయంప్రాతఃకాలముల
వేల్పుహోమములు భూతబలియు, దర్శపూర్ణమాసాదిహోమ
ములు, మఱియు నిట్టివేవేవికలవో యవియు, నాదేహయాత్ర
యు నీకామధేనువుమూలముననే జరగుచున్నవి. మఱియు
స్వాహాకారపషటాగ్రమంత్రములు వేదాదినర్విద్యలుసాగుట
కీధేనువే ప్రధానము. నిస్సంశయము. సత్యమిది. నాసర్వస్వమిది
యేయని విశ్వసింపుము నిరంతరసంతోషకారిణి యిదియే. కార
ణములివియేగాక యింక ననేక కారణములు గలవు. వానినన్నిం
టినిబట్టి యేనీధేనువు నీజాలను.”

అనియిట్లు వసిష్ఠమునివచింపఁగా విశ్వామిత్రు డెంతయు
నభినివేశయు క్షముగా వాగ్విశారదత్వ ముట్టిపడునట్లు మరల
నామునితో “మహాత్మా! స్వర్ణాభరణాలంకృతములయి కనకాం
కుశములుగలిగి చెలయుగజములను బదునాలుగువేల నిత్తు.
నాలుగుగుఱ్ఱములుగట్టియుండ, బంగారుచిటుగంటలుగలిగి తళ
తళలాడునరదంబుల నెనిమిదివందల నొసంగెదను. అంతియ

కాదు. సద్దేశజాతినముద్భవములగు హయస్తులఁ బదునొకండు వేల నిచ్చెదను. నానావర్ణముగల కోటియావుల నర్పించెదను. ఈయొక్కశబళను నాకిప్పు. రత్నములు సువర్ణముకావలయు నేని యెంతయే నిచ్చెదను. ఈధేనువునుమాత్రము నాశాసం గుము.” ఈరితివిశ్వామిత్రుడడుగఁగా మహాత్ముడైన రాజుఁ గాంచి యెట్టులేని నే నీధేనువు నీజాలను. నీవిచ్చురత్నములు నాకేల? ఇదియే నాకురత్నము, ధనము, సర్వస్వము, నాజీవితము నిదియేయని నమ్ముము. నాకు సత్కర్తములెల్ల నీశబలయే. నాయొనర్చుకర్తముల కన్నింటికిని మూలమిదియే సుమీ. నాకోరిన వన్నింటిని బిదుకునీధేనువు నియ్యనని గట్టిగాఁజెప్పెను.

మహాత్ములారా! ఈభాగమునఁ గొన్ని విశేషములుగలవు. వానిని దెలిసికొనక ముందునకుసాగరాదు. వసిష్ఠుననుమతంబున శబల రాజునకుఁ దత్పరివారమునకుఁ గావలసినపదార్థములఁ గల్పించెను. అనఁగానే సామాన్యుల కచ్చెరువు కల్గును. ఇది నవ్వడగునాయనియు వారూహింతురు. దానికీఁగారణముకూడ లేకపోలేదు. ఈవిధము లోకమున లేనిది. కావున నట్టి యూహను గల్గించుటలో వింతయేమికలదు?

యోగుల కవియన్నియు సులభసాధ్యములు. మనవంటి వారి కావిషయమున విశ్వాసము కుదురకయుండుట కర్తృఫలమే యనవలయును.

సూ. “కాయేంద్రియసిద్ధిరశుద్ధిక్షయాత్తపనః.

౪౩

స్వాధ్యాయాదిప్రదేవతాసంప్రయోగః.

౪౪

సమాధిసిద్ధిరీశ్వరప్రతిభానాత్.”

౪౫

(పాతంజలయోగసూత్రములు.)

తపస్సుచేయుటచేతఁ జిత్తగతమలినము నశించును. దానిచే
జ్ఞానకర్తృత్వముల కత్యద్భుతశక్తి కలుగును.

అభిష్టమంత్రజపము చేయుటచేతఁ దాఁగోరిన దేవత
ప్రత్యక్షమగును. పరమేశ్వరునియం దత్యంతభక్తిగలిగియుండు
టంజేసి సంప్రజ్ఞాతనమాధిలాభము కలుగును.

“అణిమా మహిమా మూర్తేర్దమీమా ప్రాప్తిరిందియైః

ప్రాకాయం శ్రుతద్వైషేష శక్తిప్రేరణమీశితా

గుణేష్వనంగో వశితా యత్కామస్తదవస్యతి. ఇతి”

(యోగసారసంగ్రహము. 3 అధ్యాయం.)

“ఈతా చ శక్తీనాం భూతభౌతికానాం స్వేచ్ఛయా ప్రేరణమ్.”

(విజ్ఞానభిక్షువు.)

“ఇదానీం సిద్ధిప్రకారః కథ్యతే.

అత్ర ప్రకృత్యా పూరణ ప్రకృత్యపసారణమువలక్ష్యతే. జాత్యం
తరపరిణామేన చ అణిమా మహిమాద్యా అపి సిద్ధయ ఉపలక్ష్యంతే. తేన
యథాయోగ్యం ప్రకృత్యా పూరణాపసారణాభ్యాం సర్వాస్సిద్ధయ ఉత్ప
ద్యంతే. ఏతేన వామనస్మసింహవరాహాదీనాం క్షణేన ప్రకృత్యా పూరణా
దేవ శరీరవృద్ధిః. అగస్త్యాది పీయూషసముద్రాదేవ్యాల్పత్వం ప్రకృత్యవసర
ణాదుపపన్నమితి. యేన యోగీ జీవాంతరసంయోగేన గజతురగాదీని నిర్మాయై
శ్వర్యం భుక్త ఇతి. మంత్రసిద్ధిస్తు మంత్రైరాకాశగమనాదిః తపస్సిద్ధిశ్చ
తపసా సంకల్పసిద్ధాదిః. ప్రహ్లాదాదీనాం భక్త్యాదిజన్యసిద్ధయశ్చ తపస్సిద్ధి
మధ్యే ప్రవేశనియాః. అక్షయః పరమో ధర్మో భక్తిలేశేన లభ్యతే.”

(యోగసారసంగ్రహము. 3 అధ్యాయం.)

యోగి యోగసిద్ధింగాంచి యెన్ని యోమహాకార్యములు చేయఁ
జాలును. ఎన్నియే బదార్థములను గల్పింపఁజాలును. మనస్సు

నకు నతీతగమనమున నెందే బోవజాలును. అతని కసాధ్య మేదియునుండదు. ప్రహ్లాదుడు భక్తిభావమున బరమేశ్వరుని ధ్యానించుచుండఁ దండ్రి పెట్టినబాధ లాకుమారవర్మని బాధింపజాలెనా? అగ్ని కాల్పఁజాలెనా? సర్పములవిష మాతని బాధింపఁగల్గెనా? ఏల? సర్వేంద్రియసంయమనమును జేయఁగల్గిన యాతని నేవియు బాధింపజాలవని యెఱుంగందగు.

“వర్తత్రయాభ్యాసపకాదతీతమనాగతం వేత్సఖిసీలకేశః,

విషం న దేహే క్రమతే తదీయే దష్టే నుఘోరైరపి వన్న గేంద్రైః.

(త్రిపురాసారసముచ్చయము.)

అని యిట్లు యోగశాస్త్రములెల్లఁ దన్తహాత్త్వమును వేనోళ్లఁ దెలుపుచున్నవి. అట్టియనేకయోగముల నభ్యసించిన మహాత్ము నకు శబలమూలమున నీపాటివిందు చేయించుట యొకగొప్ప కార్యముకాదు. యోగశక్తినెఱుంగనివారలకును, దానినమ్మని వారలకుంగూడ నీవిషయము రుచింపదు. కాని పెద్దలందఱు నేకగ్రీవముగా నంగీకరింతురు. అగస్త్యముని సముద్రోదకమును బానముచేసెననఁగా నర్థమేమి? యోగమహాత్త్వమున దానిని రూపుమాపెననియే యర్థము. అవన్నియుఁ గల్లయను వారికి భగవచ్ఛక్తియుఁ గల్లగనే తోచును. వారినింగీకరింపఁ జేయఁ దరముకాదు. కనుకనే మహాకవి భర్తృహరి,

“శక్యో వారియతుం జలేన హతభుక్ఫలైః సూర్యాకరాః

నాగేంద్రో నిశితాంకుశేన సమదో దండేన గోగర్దభా

వ్యాదిర్భేషసంగ్రహైశ్చ వివిధైర్నత్రప్రయోగైర్విషం

సర్వస్యోపధమస్తీ కాస్త్రవిహితం మూర్ఖభ్య నాస్త్యోపధం.”

విశ్వామిత్రుడు హోమధేనువునిమ్మని వసిష్ఠునడుగుట. 323

అని తెలిపెను. కావున వారిని సమాధానపఱుపఁబూనుట వ్యర్థకాలక్షేపమే.

ఆవిందున నెల్లరు తృప్తికొందిరి. రాజునకుఁ బ్రభుత్వ సుపద తొలఁగుకాల మాసన్నమయ్యెను. లోకసేవాపరాయణత్వ మలవడఁదగినస్థితికి రావలయును. ఆతనిసత్కర్తము మఱిం తగాఁ బ్రోత్సహించెను. వసిష్ఠునిం బొగడించెను. ఆహోమ ధేనువును గ్రహించిన మనరాజ్యపాలనము చక్కఁగా సాగును గదా యన్నయూహఁ గల్పించెను.

“కరుం నేచ్ఛసి యన్తోహాత్కరిష్యస్యహోఽసి కత్.”

అన్న భగవదుపదేశమును సార్థకము చేయ నాకర్తమే తల పెట్టెను. అంతకు ముందు మునియందుఁగల పూజ్యత్వబుద్ధి నాశాపాశములచే బంధించెను. శబలను గ్రహింపకపోరాడన్న పట్టుదల నాతనిమది నెలకొల్పెను. ఇపుడు రాజు తోలుబొమ్మవలె నున్నాఁడు. వినయమున నీశబలను నాకివ్వూయని జంకులేక యడిగెను. ఎన్ని యేని ధేనువుల నొసంగుదుననియె. మఱియేమి కోరిన నిత్తునని యర్థించెను. అంతట నాకర్త మూరకయుండ లేదు. మునిమనస్సున నీయరాదన్న పట్టుదల నెలకొల్పెను. ఇపు డిరువురును గర్వప్రేరితులై వాదులాడుచుండఁ జూచుచుండెను. ఉరణము (పొట్టెలు)లవలె వారు కలహింపఁబూనిరి. భగవం తుఁడు సర్వసాక్షిగావున నెమ్మదిగాఁజూచుచుండెను. వలయునని రాజు, ఈయనని మునియుఁ బట్టుదలలఁ జూపసాగిరి. ఒకరినొక రివిషయమున మించిరి. ఏమియిచ్చినను ధేనువును దీని నీయనని ముని స్పష్టముగాఁ జూపెను.

మహాశయులారా! ఒక్కక్షణకాలమున నిందఱు నిష్ట
 మృష్టాన్న కలన సంతృప్తులఁజేసిన గోవుశక్తి యపారమని రా
 జెటుంగఁడా? త్రికాలవేదియగుముని మనమివిందొనర్చిన
 నాశకుఁ డిక్కి రాజుడుగునుగదాయని యెటుంగఁడా? మనలఁ
 జంపఁగలవారిని సృజింపఁజాలదాయని రాజేల యూహింపఁ
 జాలకపోయెను? కర్తము బలవత్తమమైనది. దానిచేష్ట లాభగ
 వంతుఁడొక్కఁడుతప్ప నెవ్వరును గనుఁగొనఁజాలరు. “గహనా
 కర్తణో గతేః” అన్నమాటను మఱువకుఁడు. ప్రతిక్షణ మావా
 క్యము మనహృదయఫలకముల నాట్యమాడుచుండవలయును.
 దాన మనయహంకారము క్రమముగఁదొలఁగును. ఈచరిత్రము
 నుండి మనము కర్తము బలవత్తమమని నేర్చుకొనవలయును.
 దుష్టఫలము లనుభవించు కాలము సమాసన్నము కాఁగా మన
 బుద్ధులు పూర్వస్థితినుండి మార్పునొందుననియు, భావిఫలానుభవ
 మున కనుకూలముగా నూహించుచుండుననియు నెటుంగవల
 యును. అట్టితఱి నెవ్వరెన్నివిధముల న్యాయమార్గమునఁ బ్రవ
 ర్తింపుమని తెలిపిన నాయుపదేశము మేలుకొఱకుఁగానే కాదని
 తోచుననియుఁ దెలిసికొనవలయును. తెలిసికొనిచెయున దే
 మందురేమో. ఏమియులేదుగాని యట్టిసమయముల భగవతేని
 మహామాయను స్మరించి నన్నుద్ధరింపుమా యని వేడుకొనవల
 యును. నన్నీమాయా ప్రపంచమునుండి యుద్ధరించి భగవంతుని
 సన్నిధిం జేర్చుమాయని ప్రార్థింపవలయును. ఏటికందురు కా
 బోలు. “మమ మాయా దురత్యయా” అని భగవంతుఁడేచెప్పె
 ను. “మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే”
 అనియు నామహత్తుఁడే తెలిపెనుగాన నాతనినేశరణువొచ్చిన

విశ్వామిత్రుడు హోమధేనువునిమ్మని వసిష్ఠునడుగుట. 325

జాలదాయనియు నందురు కాఁబోలు. ఇందొక్కరహస్యము కలదు. కుతర్కముల నది వీడదు శాంతముగా నాలకింపుడు.

రాజదర్శనము కావలసియున్నది. మంత్రిమూలముగా నదికావలయునని నియమము కలదు. మంత్రి మనయం దాద రణము కలవాఁడుగా నుండలేడు. రాజునాశ్రయించిన నీతఁ డేమియుఁజేయఁజాలఁడు. అదియెట్లగును? తొలుతమంత్రినాశ్ర యించి స్తుతులచేతను, నిరంతరాశ్రయణబలముచేతను సద యునిగా నొనరించుకొనవలయు. మంత్రినూరాత్ముడు కాఁడు. కానఁ గొంతకాలమునకు (ననఁగా రాజదర్శనము చేయఁజాలు నదృష్టము మనకు వచ్చునంతకని యర్థము.) మంత్రిసదయుఁ డగును. తత్ఫలము రాజదర్శనమే. రాజదర్శనము కాఁగా సక లార్థము లొనఁగూడును. ఇది మర్యాదయని యంద తెలుంగు దును. అట్లేభగవంతు నిచ్చాశక్తియగు మహామాయను నేవించి తత్కరుణకుఁ బాత్రులమై తత్ప్రసాదితనిర్మలజ్ఞానమునఁ బరమే శ్వరుకడఁ జేరవలయుననిసారము. అజ్ఞానమును వదలించుకొని నిర్మలజ్ఞానమును సంపాదించుకొనిననాపరమేశ్వరుఁడు తనదాస్య మునొసంగుననిభావము. కొందఱు ప్రకృతియందుఁగల యీసు చేత భగవంతునాశ్రయింతు మందురు. ఆయీర్ష్యయేకదా దుష్కర్తమగును. అదియెంతదనుక మదినుండునో యంతదనుక మనకు దుర్గతియేకాని సుగతియెట్లుకల్గును? మహాఅత్మనిదూషిం చిన శ్రీమహావిష్ణువు మనలఁ గాపాడునా? ఆమె నారాధించిన నాభగవంతుఁ డత్యంతప్రీతుండగును. నిర్గుణబ్రహ్మముకూడఁ దదిచ్చాశక్తియగు మహామాయను దూలనాడినఁ ప్రీతుఁడు కాఁడు. ఆమహామాయ యేదోయొక దేవతయనుకొనకుండు. అజ్ఞా

నాంధకారముదొలగించు చిచ్చుక్తియని నమ్ముడు. ఈభావము మీకుఁ గలదేని శక్తిదూషణము చేయరని నానమ్మకము. భగవంతునిచ్చను దూషించి తత్కరుణంగోరుట యెట్టిదో నేను వచింపవలయునా? కావునఁ గర్తృగతులనారసి భగవంతునిసేవించు టుచితమనియు, నామహానీయుననుగ్రహము కలిగినయెడల సీ కర్తృపాశములు తొలఁగుననియు గ్రహింపుడు. ఇంకఁదరువాత వృత్తాంతము నవధరింపుడు.

— శబల యోధుల సృజించి రాజసేవలంబొలియించుట. —

*వసిష్ఠముని శబలనీయమిందెఱిసికొని కాశకుడు దానిని బలవంతముగా గ్రహించి తనపౌరుషము మెఱయఁ దీసికొని పోవుచుండఁగా నాధేనువు శోకాకులితమానసయై యెడ్డుచుఁ దనలోఁ దానిట్లు తలపోయఁబొచ్చెను. హా! ఈషణకు రాజసేవ కులు దిక్కుమాలినయట్టుశోకించునన్ను బంధించి తీసికొనిపోవు చున్నవారు. ఏటేకి! మహాత్ముడు మునియే విడిచెనా? నేనేమి యపకార మమ్మునికి నొనరించితిని? అత్తజ్ఞుడగుట నమ్మునికిఁ దెలియని దేదీకలద? అనురక్తనై తన్నెడఁబాయనినన్ను విడువ నేల? అనియూహించి తనచుట్టును గలభటుల నొక్కసారివిడిల్పి తొలఁగింద్రోచి జవమునఁ బరుగిడి మునిపాదమూలమును జేరి “మునీంద్రా! నన్ను సీవేదలితవా? కాదేని వీరునన్నేలయ్యాడ్చు కొనిపోవుచున్నారు? బ్రహ్మపుత్రుడవగుసీవు నన్ను పదలఁదగు నా?” అనిప్రశ్నించెను. మునియు శోకవరిత వ్యమానసుడై తోఁ బుట్టువువలెనేడ్చుచున్న యాహోమధేనువుం గాంచి, “శబలా! నిన్ను నేవదలలేదు. నాకేమియునపకారము నీవొనరింపనులేదు.

శబల యోధుల సృజించి రాజసేనలంబొలియించుట. 327

ఈరాజు బలశాలినని కన్నుఁగానక న్యాయమును నీడి నిన్నీడ్చు కొనిపోవఁ బఁచెను. ఆతనింబోఁదోలి నిన్ను విడిపింతునన్న ను నాకు నతనికున్నంతబలము లేదు. తపోబలమున నిగ్రహింతు ననుకొంటి నే నతఁడు మనకుఁబాలకుఁడు. భూపాలునిదపోబల మున దండింపరాదని పెద్దలందురు కదా. నేను విశేషించియాద రించి యాతిభ్యమిచ్చి యిపుడే యేమియు నవకారావమాన ములు చేయఁదలంపరాదు. భూపతీంబొలియించినఁ బాపముంటును. ఈసేన సామాన్యము కాదు. చతురంగములుగలది. దీన నీతఁడు బలశాలియైయున్నవాఁడు. కాన నేనేమి నేయుదును?" అనియూరకుం డెను.

వాక్యముల పొంకమెఱింగినదికాన నాశబలయు ముని యాశయ మెఱింగివినయముననా బ్రహ్మర్షితో "బ్రాహ్మణో త్తమా! క్షత్రియునిబల మెంతయు నల్పము. బ్రాహ్మణుడే మిగులబల వంతుఁడు. బ్రాహ్మణబలము క్షత్రియబలముకంటె నతీతయమైన బలమని యాద్యులందురు. కావున బ్రాహ్మణుడవగు నీబలమపా రము. విశ్వామిత్రుఁడు నీకంటె బలవంతుఁడు కాఁడు. నీతేజం బితరులకుంగల్గుటాశ్చర్యము. ఇట్టిమహనీయుడవుగావున నీదగు బ్రహ్మబలమున నాకుఁ బ్రభావమును గల్గించి యాజ్ఞాపింపుము. ఇప్పుడే యీరాజునకునున్న గర్వసంపద నడంచెదను." అని వేడుకొ నియెను

మహాకీర్తిమంతుఁడగు నామునిపతే 'శబలా! పరబలమును మాయించునట్టి బలమును సృజింపుమా'యని యాజ్ఞాపించెను. ఆమాటవిన్నయంతనే యట్టిబలమును బుట్టింపఁబూని యంబో రవము గావించెను. ఆరవమునుండి పక్షులను పేరుగల మ్లేచ్ఛ

జాతులు శతసంఖ్యలుగాబయలువెడలి రాజుచూచుచుండగనే తత్తైన్యమునురూపుమాపిరి. రాజుతననైన్యనాశమున కోర్కొక యరదంబెక్కి వారింబలపడి కోపంబుదీపింప రోషాఋణితనయ నుండై నానాస్త్రప్రహారముల నాపష్టపులనుబోకార్చెను. వందల కొలంది రాజుచే వారు హతులైరి. శబల యావిధ మెఱింగి యాగ్రహవేశంబున శకయవనులను సృజించెను. వారుపరాక్రమము తేజంబుగలవారుకనుకఁ జంపకకుసుమకింజల్క వస్త్రములు గలుగ ఖడ్గాదిసాధనములంబూని యెందుఁ జూచినఁ దామెయై ప్రజ్వలద్దహనులంబోలి తత్తైన్యమునెల్ల బూదిగావించిరి. రాజు వారలపై శరములు ప్రయోగించి చీకాకుపటచెను.

❧ కాశికుండు శివునివలన దివ్యాస్త్రములంబడయుట. ❧

*వసిష్ఠముని రాజుబాణములం బాధింపఁబడు నేనలం గాంచి యోగబలంబున నేనల నిర్దింపుమాయని శబలతోఁ బల్కినను. వెంటనే యాధేనువు హుంభారవము గావించెను. ఆధ్వనినుండి సూర్య తేజులగు కాంభోజులుదయించిరి. ఆధేనువు పొదుగునుండి పల్లవులు బాణధారులై వెలువడిరి యోనినుండి యవనులును, శకృత్తునుండి శకులును రోమకూపములనుండి మ్లేచ్ఛులు బోయలు హరితులును బుట్టిరి. వారెల్ల రాజుచతురంగబలంబులఁ జెండాడిరి. రాజపుత్రులు నూరువురు తమనేనల నాశముంగాంచి నానావిధాయుధంబులందాల్చి మహాకోపమున నున్న మునిపైకిరాగా హుంకారముననే వారిని దహించెను. రథములతోడ వారెల్ల ఝణకాలమున భస్మమైరి. గాధేయుఁ డును తనకొడుకులు చతురంగబలములు పొలియుటంగాంచి

తనమహాయశమునకుఁ గొఱఁ తకలిగెనన్న లజ్జాభరంబున
మిక్కిలి చింతగలుగఁగా ననుద్ధతమహాసముద్రమువలె యుద్ధ
ప్రయత్నమును మాని కోఱలు పెఱికిన కాలసర్పముభంగి నితీ
కర్తవ్యతామూఢుడై రాహుగ్రస్తసూర్యనికరణ వెంటనే
శోకాకులితమానసుం డయ్యెను.

సపుత్ర బలములు నిహతములు కాఁగా హతపక్షపతం
గమురిత నెంతయు దీనుడై దర్పము పోవ సాహసము నశింప
విచారించుచు నక్కటా! యీచతురంగబలములు నించుకంత
యుఁ బనికిరావు అనియేవగించుచు వానియందుఁగల యాశను
వదలి హతశేషుండగుకొడుకునకుఁ బట్టంబుగట్టి భూమండల
మంతయు న్యాయము విడువక చక్కఁగా నేలుమని బోధించి
నియోగించి యప్పుడే వనమునకుం జని సకలామరనేవితంబగు
హిమాలయస్రాంతమున మహాదేవుని బ్రసన్నునిజేసికొనఁ గోరి
ఘోరతపస్సు చేసెను. కొంత కాలమునకు వృషభధ్వజుడు శంక
రుండు శీఘ్రచరదాత కాపున నారాజునకుఁ బ్రత్యక్షమై
“భూపాలా! తపమునేయు టుడుగుము. వలసినదాని వదలక
తెలుపుము. ఆశ్రితవరప్రదాతను. కాన వరమెద్దానిం గోరు
దువో చెప్ప”మని యడిగెను.

తపస్సంపన్నుడగుగాధేయుండు మహాదేవునకుఁ బ్రణా
మముగావించి “మహాదేవా! నాయందుఁ ప్రీతి నీకుఁ గలదేని
సాంగోపాంగముగా ధనుర్వేదమునుపదేశింపుము. మంత్రరహ
స్యములను చెల్పుము. ఉపదేశింపఁదగినవాని రహస్యాస్థిరముల
ననుగ్రహింపుము. మహానుభావా! దేవదానవమహామునియక్ష
రాక్షసగంధర్వాదులయం దేయేయస్త్రములు గలవో వానినెల్ల

నావశమున నుండుంగాక. దేవదేవుడవుకదా. ఇట్టి సీతసా
దమువలన నామనోరథము ఫలించుంగాక." అని ప్రార్థించుగా
నామహాదేవుడట్లే యగుగాక యని యంతర్హితుడయ్యె.

విశ్వామిత్రు డంతకుముందే బలవంతుడై త్పత్రీయశ్వా
దులవలన గర్వించువాడై యుండెను. మహాదేవానుగ్రహ
మున విశేషాస్త్రము లనేకములు లభింపగా నాతనికి గర్వము
మితమీఱక యుండగలదా? పర్వకాలములయందు సముద్ర
ముఘ్నోగునట్లు లతడు పరాక్రమమున విష్ణువేగుచు దాని
యుద్రేకమున వసిష్ఠమహామునిని సామాన్యుడనుకొని యిఠ
నీతఁ డెక్కడ నుండును? నాచే హతుడైనట్లే యని తలం
చెను. తరువాత విశ్వామిత్రుడు వసిష్ఠముని యాశ్రమము
చెంతకుం బోయి యనేకాస్త్రములం బ్రయోగించెను. ఆయస్త్ర
ములమంటలచేతను, రాజతీజస్సుచేతను దహివనమంతయు
దగ్ధమయ్యెను. ఆవిశ్వామిత్రుడు బుద్ధిబలము గనబడ
ప్రయోగించు నాశరపరంపరలం గాంచి యందు నివసించి
యున్న మునులు భీతులై నలు దెసలకుం బరుగిడిరి. మునిశిష్యులు
పరుగిడిరి. మృగపక్షిప్రాతములు దిగులు మిక్కుటము కాఁగాఁ
దమతమ యునికోసట్టుల వదలి యెటకో పాఱినవి.

ఆమహాముని పావనాశ్రమ మయ్యది పాడుపడి జంతు
శూన్యమై యించుకంతయు ధ్వనిసేయు జంతువులేక ఘటికా
మాత్రమున మరుభూమివలె వృక్షశూన్య మయ్యెను. ఈఘోర
కార్యము గాంచి వసిష్ఠమహాముని యూరకుండగలఁడా?
ఇదిగో భాస్కరుడు మంచును విదళించునట్లు క్రూరభూ
రమణుఁ దూలించెదను. భయమేల? అని పలుసారులు హెచ్చ

రించుచునే యుండెను. ఎంత యొత్తిచెప్పినను భయంకరబాణ
జాలములధాటి కోర్వజాలువా రెవ్వరు? మానియుఁ బాటి
పోవువారలను హెచ్చరించుచు నప్రధృష్యతేజ ముప్పొంగ
నాగ్రహంబున విశ్వామిత్రుం గాంచి “యోరీ! క్రూరభూపాలా!
చాలకాలముగా వృద్ధిచెందుచుండు నీయాశ్రమమును బాడు.
చేసితివి. కనుక నీవు దురాచారుడవు. మూర్ఖుడవు. నీప్రాణము
లిక నిలువవు. నీ వీలోకమున లేనియట్లే.” అని కోపము దీపింప
విధూమాగ్నివలె రెండవ దండధరదండమువలె బ్రజ్వలించు
బ్రహ్మదండము నెత్తి మార్కొని నిలిచెను.

మహాశయులారా! ఈభాగము చక్కఁగాఁ జర్చింపఁదగి
నది. అనేకవిషయము లిందుఁ గలవు. అవధరింపుడు.

“శ్రావస్సుమాపన్నవిపత్తికాలే ధియోఽపిపుంసాం మలినాభవంతి.”

అన్న ప్రాక్తనసూక్తి ననుసరించి శుష్కర్తృఫలము ననుభవించు.
జేయుకాల మాసన్నముకాఁగాఁ దదనుసారముగా బుద్ధిమాలు.
చుండును. కర్తృము బలవత్తరముకదా. ఆయ్యవి యేయేకార్య
ములు చేయింపఁబూని యెట్లు శ్రీకృష్ణుని యెవ్వ రెఱుంగరు.
కాననే “గహనా కర్తృణో గతిః” అని శ్రీకృష్ణమూర్తి బోధిం
చెను. విశ్వామిత్రునిమూలమున ముందుముం జేయేకార్య
ములు ఫలింపవలసియున్నవో యది యెఱుంగును. సకలాస్త్ర
ములు సంపాదించినచోగాని శ్రీరామావతారమున శ్రీరామచంద్ర
మూర్తికి నుపదేశింప నవకాశములేదు. కావున నామునిపలుకుల
నారాజు లెక్క పెట్టకయుండ నొనర్చెను. రాజునకు మహర్షి
యందుఁగల భక్తి విరోధముగా మాలునట్లు లొనరించెను.
వెంటనే రాజు మాటలాడక దానిని బంధించి యీడ్చుకొని

పొండని భటుల కాజ్ఞాపించెను. ఒక్కక్షణకాలమున నిందఱు
కిన్ని రీతుల విందుగూర్చిన కామధేనువు సైన్యమునుగూడ
సృజింపఁగల్గునని రాజెఱుంగఁడా? అట్టి కామధేనువుగల్గిన పసి
ఘనిశక్తి యెఱుంగఁడా? అన్నియు నెఱుంగును. ఏమిలాభము?
కర్తృపాశబద్ధుఁ డయ్యెను. దానికి దాసుఁ డయ్యెను. స్వాతంత్ర్య
మించుకంతయు నతని కిపుడు లేదు. దేశపాలనమున
కాతఁడు దూరముగా నుండవలసినవాఁ డయ్యెను. ఇంక నతఁడు
ప్రపంచనేవ చేయవలసినవాఁడు. అనేకలాభములు జగత్తున
కారాజువలనఁ గలుగవలయును. రాజుగా నుండినచో నవ్వాని
నొనరింపఁజాలఁడు. తపశ్శక్తి కావలయును. శాంతము నెలకొన
వలయును. వీనిసాయమునఁ ద్రిలోకముల నాడింపఁజాలును.
కావునఁ గర్త మాతని రాజత్వమునుండి మార్పదలంచి దానికి
స్వస్థ్యయనముగాఁ బట్టుదలం గల్గించెను. తుద కాధేనువు
మూలమున సైన్యములు నశించెను. మునిహుంకారమున
సుతులు మడిసిరి. తనశక్తి పనికిరానిదని యెఱింగెను.

“న బలం త్త్రయస్యాహుర్బాహ్నిః బలవత్తరః

అప్తా అప్తాబలం దివ్యం త్త్రాత్తు బలవత్తరం ౧౩

అగ్రమేయబలం తుభ్యం న త్వయా బలవత్తరః

విశ్వామిత్రో మహావీర్యస్తేజస్తవ దురాసదం ౧౪

నియంక్ష్య మాం మహాభాగ త్వద్బ్రహ్మబలసంభృతః

తస్య దర్శబలం యత్తస్మాశయామి దురాత్సవః” ౧౫

అను నీభాగమునఁగల మహత్త్వ మించుక పరికింతము. ఇందు
మనము కనుఁగొనఁదగినది బ్రాహ్మణత్వ త్రియకులముల యుత్కృ
ష్టత కాదు. బ్రాహ్మణశక్తి యేల యుత్కృష్టము? త్త్రయశక్తి

దేల యుత్కృష్టము కాదు! అనువిషయమే. శ్రీ త్రియతేజస్సు, రజోగుణోపబృంహితము. బ్రాహ్మణతేజస్సు సత్త్వగుణసంభృతము. లోకానుభవము ననుసరించి యాలోచించినను శాంతము సుఖప్రదమనియు, నహంకారము దుఃఖప్రదమనియుఁ దెలియ నగును. బ్రహ్మతేజస్సనఁగా భగవంతుని దేజోరూపునిగా ధ్యానించి ధ్యానించి విప్రుఁడు తన్మయుఁ డగును. రాజ సర్వజనుల నడంచి తనకు లోబడియుండఁజేసికొని సుఖంపవలయు ననియే యూహించి యూహించి రజోగుణమయుఁ డగును. కావున రాజచిత్తమునందు సత్త్వగుణము పాదుకొన నవకాశము తక్కువగ నుండును. భగవత్తేజము సత్త్వముకదా. శాంతనిధి యగు విప్రునియందు భగవదంశము విశేషించి యుండును. కావున బ్రాహ్మణుఁడు సర్వోత్కృష్టుఁ డనఁబడియెను. ఈయొక్క కారణమే లేకపోయినచో బ్రాహ్మణోత్కృష్టత కవకాశమేలేదు.

“న హయనైర్న పలితైర్న వితేన నబంధభిః
 ఋషయశ్చక్రిరే ధర్మం యోఽనూచానస్సనో మహాన్ ౧౫౪
 విప్రాణాం జ్ఞానతో జ్యైష్ఠ్యం హత్రియాణాం తు వీర్యతః,
 వైశ్యానాం ధాన్యధనకర్మాద్రాణామేవ జన్మతః. ౧౫౫
 న తేన పృథో భవతి యేనాన్య పలితం శిరః,
 యో వై యువాప్యధీయానస్తం దేవాన్సవిరం విదుః. ౧౫౬
 యథాకావ్యమయో హస్తీ యథాచర్మమయో మృగః,
 యశ్చ విప్రాఽనధీయానస్తయస్తే నామ బిభ్రతి. ౧౫౭
 యన్య వాక్తవనీ శుద్ధే నన్యగ్ధప్తే చ సర్వదా,
 న వై సర్వమవాల్సీతి వేదాంతోఽవగతం ఫలం.” ౧౫౮
 (మనుస్మృతి ౨ ఆధ్యాయం)

జ్ఞానమువలనను, వేదసాతాదులవలనను బ్రాహ్మణుడు శ్రేష్ఠుడయ్యెననియు, నవి లేనిచో నామధారకుడే యనియు మను స్మృతిసారము.

“సావిత్త్యాశ్వాసి గాయత్త్యాపంథ్యోపాస్త్యగ్నికార్యయోః,

అజ్ఞానాత్కృషికర్తాకో బ్రాహ్మణా నామధారకాః.”

3

(చరాశర ౮ అ.)

ఇట్లే స్మృతులన్నియుఁ దెలుపుచున్నవి. కావుననే కామధేను వాగ్మూపమున వాల్మీకిమహాకవి బ్రాహ్మణశక్తిని వెల్లడించెను. భగవత్తేజ మప్రతిహతమని యంగీకరించినచోఁ బైన్యాయముల నొప్పుకొనవలయును. కావునఁ బరమేశ్వరతేజస్వముప బృంహితముకాన విశ్వామిత్రరాజతేజమును మించఁజాలెను. ఈవైన్యాయముల ననుసరించి యాలోచించినచోఁ దపశ్శక్తి లేని బ్రాహ్మణశక్తి యుత్కృష్టము కాదనియే స్పష్టమగును. బ్రాహ్మణజాతప్రశంస యిందు లేదనియు స్పష్టము. భగవచ్ఛక్తి సర్వకార్యముల నెఱవేర్పఁగలదని నమ్మినవార లీవిషయమున సంశయింపరు. భగవంతునకే శక్తిలేదన్నవార లీవిషయము నమ్ముదురని నేను ననుకొనలేదు. పసిష్ఠమునియాజ్ఞానందియే యాధేనువు విచిత్రసృష్టి నొనరించెనని మన మెఱుంగవలయును. “త్యభ్రహ్మబలసంభృతః” (నీబ్రహ్మబలమున నిండిన దాననై) అని ధేనువు తెలిపెను. ఇంక ధేనువు మునితో నెట్లు మాటలాడెనని ప్రశ్నించువారలకు సమాధాన మియ నక్కఱలేదు. కామధేనువు నేనల సృజింపఁజాలునని వా రంగీకరింతురేని యీ ప్రశ్నము చేయఁజాలరు. అంగీకరింపరేని యిందలిసమాధానములు వారిని దృష్టిపఱుపఁజాలవు. వారలఁ

దృష్టిపఱచుట కీ గ్రంథ మారంభింపను లేదు. భగవంతుఁడు
 పవ్వశక్తిసంపన్నుఁడని నమ్మువారలకే సంశయము లేడఁబాపఁ
 బ్రయత్నించు టు త్తమము. కాని నాస్తికుల కుపదేశింపఁబూను
 టవివేకము. యోగబలమున భగవద్ధ్యానముచేసి తత్వేజో
 విశేషసంభృతచిత్తుఁడగుట వసిష్ఠముని బ్రహ్మని యయ్యెను.
 తత్సాన్నిధ్యమున నాధేను వేకార్యమేని చేయఁజాలెను.

ఇందలిరహస్య మేమి? ఉపాసకుఁడు ఇష్టదేవత నారా
 ధించి తదనుగ్రహపాత్రుఁ డగును. పిదపఁ గామ్యప్రయోగ
 ములనుజేయ నర్హుఁడగును. ఆస్థితీయం దామంత్రాధిదేవత
 కస్త్రవిద్యయని పేరు. విధిమంతముగా స్వకార్యనిర్వహణోచిత
 ప్రయోగము చేయఁబూనును. దాని కనుకూలములగుబీజముల
 సంపుటికరణమున నామంత్రము తత్కార్యనిర్వహణక్షమ
 మగును. ఎట్లు? మూలిక లోకచోఁ గలిపిన నయ్యవి కలిసి
 యొకరోగమును బోఁగొట్టు పెట్టో యిదియు నట్లే యని
 యెఱుంగవలయును. ఆమంత్ర ముపాసకునిహృదయేస్పితము
 ననుసరించి రూపముం దాల్పును. శత్రుసంహార మభీష్టమేని
 దానికిం దగినరూపముం దాల్పును. ఇట్లే తక్కుంగలకార్యము
 లకు నని యెఱుంగవలయును. ఇది సాధారణప్రయోగవిధి.
 దీనికి హోమాదికార్యములు ముఖ్యములు. మహర్షు లీప్రయోగ
 విధి నంగీకరింపరు. కేవల భగవదనుగ్రహమునే కోరి యారా
 ధింతురు. వారలకుఁ బూజాదికార్యము లక్కఱలేదు.

“యంజన్మేవం నదాత్తానం యోగీ నియతమానసః.

కాంతి నిర్వాణపరమాం మత్సంస్థామధిగచ్ఛతి.

యదా వినియతం చిత్తమాత్మ స్యేవావలిష్ఠతే,

నిస్పృహస్సర్వకామేభ్యో యత్ ఇత్యుచ్యతే తదా.

౧౫

౧౮

యత్రో పరమతే చిత్తం నిరుద్ధం యోగనేపయ,
యత్ర చైవాత్మనాత్మానం పశ్యన్నాత్మని తుష్యతి.”

అం

(గీత ౬ ఆ.)

అను నీశ్రీకృష్ణపరమాత్మ యుపదేశము ననుసరించి దైవమును
ధ్యానమార్గముననే యారాధింతురు. పూజాదులకంటె ధ్యాన
యోగ ముత్తమోత్తమము. బాహ్యపూజ యుత్తమముకాదు.
అందును విగ్రహార్చన మధమము. మధ్యమముకూడ గాదు.
సాలగ్రామ శివలింగచక్రాద్యర్చనము మధ్యమము. జపముకూడ
మానసిక ముత్తమమని స్మృతి బోధించుచున్నది.

“ఉత్తమం మానసం జప్యముపాంతుం మధ్యమం స్మృతం,

అథమం వాచికం ప్రాహుస్సర్వమంత్రేష్వయం విధిః.

వాచికస్తేష్వకమేకం స్యాదుపాంతుశ్శతముచ్యతే,

సాహస్రం మానసం ప్రోక్తం మన్వత్రిభృగుసారణైః.

మనసంతోషణం శౌచం మానం మంత్రార్థచింతనం,

అప్యగ్రత్వమనిర్వేదో జప ఏవముదాహృతః.

(విశ్వామిత్రః.)

“విధియజ్ఞాజ్ఞపయజ్ఞో విశిష్టో దశభిర్దుజైః,

ఉపాంతుస్సాచ్చతగుణస్సాహస్రో మానసస్మృతః.

రాగ

యే పాకయజ్ఞాశ్చత్వారో విధియజ్ఞ సమన్వితాః,

నర్వే తే జపయజ్ఞస్య కలాం నార్హంతి పోడశీం.”

ర౬

(మను ౨ ఆధ్యాయం)

“ఉచ్చాపవచేష భూతేషు దుర్జ్ఞేయామకృతాత్మభిః,

ధ్యానయోగేన సంపశ్యేద్దత్తమస్యాంతరాత్మనః.”

౭౩

(మను ౬ ఆ.)

అను నీస్త్రులు బాహ్యవిషయములకంటె మానసికజప
 ధ్యానము లుత్తమోత్తమములని తెలుపుచున్నవి. అట్టి
 మహామునులు ధ్యానయోగమున భగవంతు నారాధించి తదను
 గ్రహమును బడసిన ధన్యులు. కావున వారికి మనఃకష్టములు
 కలిగినపుడు భగవంతుని స్మరించి యేమికావలయునని తలం
 తురో యాకార్య మగును. తపోవిఘ్నములు కలిగినపుడే
 వారట్లు తలంతురు. దానికే శాపమని పేరు. ప్రకృతము, ముని
 కామధేనువును బురిగొల్పెను. తత్సంకల్పబలమున ననేకవీరు
 లాధేనువునుండి వెడలి వారిం బొలియించిరని మన మెఱుంగ
 వలయును. ఇది మారణప్రయోగము. ఒక్కపశువు బ్రహ్మముని
 సాన్నిధ్యమున నింతవని చేయఁగల్గెనుగదా. అట్టి బ్రహ్మతేజ
 స్సుత్తమము గావున దానిని సంపాదించవలయునని విశ్వా
 మిత్రుఁడు ప్రయత్నించుఁగాక యని తత్కర్త మిట్టిమహా
 కార్యము మునిమూలమునఁ జేయించెనని మనము గ్రహింపఁ
 దగిన రహస్యార్థము. మానవులందఱుత్తమోత్తమమగు ధ్యాన
 రూపమగుపూజచే భగవంతు నారాధింపఁ బ్రయత్నింపవల
 యును. కాని దేవాలయములలోఁ గల పాపానాదివిగ్రహము
 లను బూజించి యవియే ముక్తి నిచ్చునని నమ్మక యారూప
 మును మనస్సున నిలిపి ధ్యానముచేయుచు నాదేవతయే పర
 మేశ్వరుఁడని నమ్మి తాము చేయునత్కర్మముల ఫలమునుగోరక
 భగవంతునకే యర్పించుచుండవలయునని మన కీభాగము
 బోధించుచున్నది.

విశ్వామిత్రుఁడు మిగిలియున్న కొడుకునకుఁ బట్టముంగట్టి
 న్యాయము ననుసరించి ప్రజలఁ బాలింపుమని బోధించి హిమా

లయమునకుఁ దపస్సు చేయఁ బోయెను. మహా దేవుననుగ్రహమును గోరి తపస్సు చేసెను. శంకరుఁడు ప్రత్యక్షమై వరమడుగు మనెను. రాజు

“యది తుష్టా మహాదేవ భుక్త్యేదో మమానఘ,
సాంగోపాంగోపనిషదస్సరహస్యః శ్రదీయతాం.
యాని దేవేభు చాస్త్రాణి దానవేభు మహర్షిభు,
గంధర్వయక్షరక్షస్సు ప్రతిభాంతు మమానఘ.”

అని ప్రార్థించెను. ఇందు గ్రహింపఁదగిన దేవి? రాఁగల శ్రీరామావతారమున నీరాజు బ్రహ్మర్షియై సరరూపముననున్న భగవంతునకు సర్వజ్ఞునకు లోకాచారము ననుసరించి యుపదేశింపవలయును. సకలాస్త్రము లుండినఁగాని క్రూరదానవులఁ జంప నవకాశము లేదు. అని కర్త మే రాజును బ్రోత్సహించి యా మహా దేవుని బ్రార్థింపఁజేసెను. శంకరునివలన సంపాదించినఁగాని విష్ణువున కుపదేశింప నర్హముకాదు. వారిరువు రొక్కరే. భేదము లేదు. కనుకనే యీయస్త్రముల నన్నింటిని మునియై శ్రీరామచంద్రున కుపదేశించెను. ఇదియంతయు విశ్వామిత్రుని కర్తము చేసిన ప్రయత్నముగాని వేటగాదు. అని తెలియందగును.

మధ్యవైష్ణవులు కొందఱు రాజు శంకరు నారాధించి దివ్యాస్త్రములుపడసినను వసేష్ఠు నాయస్త్రములు బాధింపఁజాలక పోయెను. కనుక శంకరుఁడు తుద్రదేవత యందురు. సమాధాన మేమనఁగా నవధరింపుడు. ఈయస్త్రములు శ్రీరామున కుపదేశింపఁదగినవయ్యెనుగదా. తుద్రదేవతలవలన లభించినవి యంత యుత్తమములైనపుడు ఆదేవత తుద్రదేవత కాదు.

క్షుద్రులకు క్షుద్ర దేవతయే యగును. అక్షుద్రులకు ముక్తి ప్రదుండగును. క్షుద్రబుద్ధులకు భగవత్తత్వ మెఱుంగఁదరము కాదు. అందును దేవాలయపాషాణములే భగవద్రూపము లనుకొనువారలకు మఱింత యజ్ఞానము నెలకొనియుండునుగాన వారలకు సుంతయుఁ బరమేశ్వరమహత్త్వము తెలియఁ దరము కాదు. సర్వాంతర్యామియగు భగవంతుండు శంకరరూపమున నెలకొనఁడేని సర్వాంతర్యామి యనుట పొసఁగదు. కనుక నష్టివారికి భగవత్ప్రసాదము పాషాణపూజకులు చేయు చక్కెర పొంగలియే. కావున నష్టివారిమాటల వినరాదు. అర్థాజ్ఞన పనులై వేషధారులై భక్తులవలె నటించుమూఢులఁ జెంతఁ జేరనీయరాదు.

విశ్వామిత్రుండు మహాదేవుని వరమడుగునవుడు వసిష్ఠ మహర్షిని దహించునాయుధముల నివ్వని యడుగలేదు. కావుననే వైమధ్యవైష్ణవబ్రువులయాక్షేపము నిరాధారము. పాప మూలము. రాజు ధనుర్వేదము వరప్రభావమున లభింపఁగా మఱింత దర్పింపఁ డయ్యెను. తపస్సువలనిఫలము శాంత రూపమున లభింపదయ్యెను. పరమేశ్వరదర్శనము లభించినను మనస్సు పరిపక్వము కాదయ్యెను.

“అశ్రావ్యమాణమచలప్రతిష్ఠం నమద్రమాపః ప్రవిశంతి యద్వత్,
తద్వత్కామాయం ప్రవిశంతి సర్వే న శాంతిమాప్నోతి న కామ
కామి.”

20

నిహాయ కామాన్ యస్సర్వాన్ పుమాంశ్చరతి నిస్సృహః
నిర్మమో నిరహంకారస్య శాంతిమధిగచ్ఛతి.”

20

(గీత 2 ఆధ్యాయ)

అన్న శ్రీకృష్ణాక్షిప్రకారము తపస్సు సకామమయ్యెనే నది సంపూర్ణఫలము నీజాలదు. శాంతము కుదురదు. కావున శంకరు వరము ఫలింపదయ్యెనన్న యాత్మేష మజ్ఞానమూలము.

“ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన దోషమృచ్ఛత్వసంశయం,
 సన్నియమ్య తు తాన్యేవ తతస్సిద్ధిం నియచ్ఛతి. ౯౩
 స జాతు కామః కామానామపభోగేన కామ్యతి,
 హవిషా కృష్ణవర్ణేష భూయ ఏవాభివర్ధతే. ౯౪
 యత్తైతాన్ ప్రాప్నుయాత్సర్వాన్యత్తైతాన్ కేవలాన్ స్త్యజేత్,
 ప్రావణ్యత్సర్వకామానాం పరిత్యాగో విశిష్టతే. ౯౫
 స తత్రైతాని శక్యం తే సన్నియంతుమసేవయా
 విషయేషు ప్రజుష్టాని యథాజ్ఞానేన నిత్యశః. ౯౬
 వేదాస్యాగచ్ఛ యజ్ఞాశ్చ నియమాశ్చ తపాంసీ చ
 స విద్రుద్ధవృథావస్య సిద్ధిం గచ్ఛంతి కర్త్రిచిత్. ౯౭
 శ్రుత్వా స్మృత్వా చ దృష్ట్వా చ భుక్త్వా శ్రుత్వా చ యో నరః
 స హృష్యతి గ్దాయతి వా స విజ్ఞేయో జితేంద్రియః.” ౯౮
 (మను ౨ ఆధ్యాయం)

అనునీమనుస్మృతివాక్యములు సకామకర్తృము లొనరించువారలకు శాంతి కుదురదని బోధించుచున్నవి. కావున విశ్వామిత్రుని తపస్సు వసిష్ఠముని శాంతమూర్తియగుట నాతని నోడింపజాలదయ్యెను.

“వివర్ధమానో పీశ్యేణ సముద్ర ఇవ వర్షణి
 హతమేవ తదా మేనే పసిష్ఠమృషీనత్రమం.”

అనునీమూలము పైభావమునే దృఢపఱచుచున్నది. దివ్యాస్త్రములు లభింపఁగా నట్టె పొంగి వసిష్ఠముని చచ్చినట్లే భావిం

చెను. అనఁగాఁ దనగర్వముచేత మహర్షితపశ్చక్తి నెఱుంగఁ జాలఁడయ్యెను. తపఃఫలము శాంతము. అది కుదురదేని యా తపస్సు సంపూర్ణఫలప్రదము కానేరదు. కావున శాంతము స్వతపఃఫలము. అదియే మహాధనము. అది గలవసిష్ఠముని నీ విశ్వామిత్రుఁ డేమియుఁ జేయఁజాలఁడనుట నిర్వివాదాంశము.

రాఁగలకాలమున శ్రీరామమూర్తికి నుపదేశించుట కీ యస్త్రములనెల్లఁగర్హప్రేరితుఁడై గాఢినందనుఁడు కోరెననియు, భగవంతుఁడగు శంకరుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు కాన సకలాస్త్రముల నొసంగెననియు, నయ్యవి తత్కాలమున ఫలింపకయున్నను ముందు ఫలించునని శివుఁ డెఱుంగుననియు, నిన్ని కార్యములు కల్పించినది కర్తమే యనియు మన మీఘట్టమునుండి గ్రహింప వలయును. అస్త్రములు ఫలింపకుండుట విశ్వామిత్రునకు బ్రహ్మర్షిత్య మలనడుటకే యనియు గ్రహింపవలయును. శంకరదివ్యాస్త్రములు మునిశక్తిని హరింపఁజాలవయ్యెనని తలంపరాదు. కారణ మేమనఁగాఁ బరికింపుఁడు.

“తం కిం కరోమీతి గృణంతమాహ
బద్ధాంజలిం భగవాన్ భూతనాథః,
దక్షం సయజ్ఞం జహి మద్భటానాం
త్వమగ్రణీ రుద్రభటాంశశో మే.”

౪

(శ్రీభాగవతము ౪ స్కం ౫ అధ్యాయం)

“సయజ్ఞం దక్షం జహి బ్రహ్మతేజో దుర్బయమితి మామస్తాః యతః
త్వం మే అంశకః.”

వీరభద్రా! దక్షునితోడ నాయజ్ఞమును భవ్యసమొనరింపుము. బ్రహ్మర్షులందుఁ గలరు. వారితేజ మజేయయని తలంప

వలదు. నీవు నాయంశము కలవాడవు కదా. అనగా నాయంశము నీయం దుండినందున బ్రహ్మతేజము దుర్జయము కాదు పొమ్మని శంకరుఁ డాజ్ఞాపించెను. వీరభద్రుఁడు భృగుమహర్షి నశ్రమమున బాధించెను. అప్పుడు బ్రహ్మతేజ మేమూల నుండెను? ఈ ప్రమాణము శ్రీభాగవతమున నున్నందున మధ్యవైష్ణవులకూడ నేమనఁజాలరు. కావున భగవంతుఁ డెఱింగియే రామావతారమున నుపకరించుననియే దివ్యాస్త్రములనొసంగెనని మన మెఱుంగవలయును. ఊర్ధ్వబుద్ధుల దురాక్షేపములను విశ్వసించరాదు.

“ఆశ్రమం చిరసంవృద్ధం యద్విశాశికవానసి,
దురాచారోఽసి తస్మాథ తస్మాత్త్వం న భవిష్యసి.
ఇత్యుక్త్వా పరమశ్రద్ధో దండముద్యమ్య సత్సరః,
విఘ్నామివ కాలాగ్నిం యమదండమివాపరం.”

౨౯

విశ్వామిత్రునియస్త్రజ్వాలలకు వసిష్ఠశిష్యులు మృగపక్షులు భయంపడి నలుదెసలకుం బాటిరి. ముని యపు డాగ్రహించి రాజా! చిరకాలమునుండి పోషింపఁబడి వృద్ధి నొందిన యీతపోవనమును బాఁడొనర్చితేవి. కావున దురాచారుఁడవు. అనగాఁ గ్రూరాచారుఁడవు. ఈకారణముననే నీవు నశింపఁగలవు. అని బ్రహ్మదండమును గైకొని నిలిచెను. బ్రహ్మదండమనగా యోగదండమని పెద్దలందురు. విశ్వామిత్రుఁ డిపు డొనర్చినది పాపమా కాదా యని ప్రశ్నించుకొందము. మునులపై నస్త్రప్రయోగముచేయుట యటుండ మృగపక్షులను హింసించుట తపోవనమును గాల్పుట యనునివి పాపకార్యములే. ఈపాపకార్యము వలయునని చేసినదేకాని వేఱు కాదు.

“అశ్వర్షక విపితం కర్ష నిందితం చ సమాచరక,
 వ్రసక్తశ్చేంద్రియాధేఘ ప్రాయశ్చిత్తీయతే నరః. ౪౪
 అకామకః కృతే పాపే ప్రాయశ్చిత్తం విదుర్భుధాః,
 కామకారకృతేఽప్యహురేకే శ్రుతివిదర్శనాత్. ౪౫
 అకామకః కృతం పాపం వేదాభ్యానేన శుద్ధ్యతి,
 కామతప్త కృతం మోహాత్ప్రాయశ్చిత్తైః పృథగ్విధైః. ౪౬
 ప్రాయశ్చిత్తీయతాం ప్రాప్య దైవాత్పూర్వకృతేన వా,
 న సంసర్దం వ్రజేత్సద్భిః ప్రాయశ్చిత్తేఽకృతే ద్విజః. ౪౭
 (మమ ౧౧ ఆధ్యాయం.)

ప్రాయో నామ తపః ప్రోక్తం చిత్తం నిశ్చయ ఉచ్యతే,
 తపోనిశ్చయసంయుక్తం ప్రాయశ్చిత్తమితి స్మృతం.”
 (అంగిరస్సన్నితి.)

తెలిసియో తెలియకయో పాపములొనరించినవారు ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొనవలయును. తపస్సు చేయ నిశ్చయించుకొనవలయుననియు, దానినే ప్రాయశ్చిత్తమందురనియు, స్మృతి తెలుపుచున్నది.

“కస్తాతేనేహ కర్తవ్యం ప్రాయశ్చిత్తం విశుద్ధయే,
 విపమస్యాంకరాత్తా చ లోకశ్చైవ వ్రసీదతి.” ౨౦
 (యాజ్ఞ. ప్రాయశ్చిత్తకాం)

“ప్రాయశ్చిత్తశబ్దకర్పాయం పాపక్షయార్థే నైమిత్తికే కర్త విశేషే
 రూఢః.” అని విజ్ఞానేశ్వరభట్టారకుడు.”

“జ్ఞావాగ్నిస్సర్వకర్తాణి భస్మసాత్కురుతే తథా.”

అన్నగీతోక్తే ప్రసిద్ధమే కదా. జ్ఞానము కలుగుటకు బ్రథావహేతువు తపస్సు. అయ్యది ఫలాభిసంధిరహితము కాదగు.

దానిచే భగవదనుగ్రహము కలుగును. భగవంతుననుగ్రహము జ్ఞానరూపముకదా. కావునఁ దపస్సు చేసి పాపముల నశింపఁ జేసికొనవలయునని ఫలితార్థము.

విశ్వామిత్రుఁడు తపోవనమును బాడుచేయుటఁజేసి దురాచారుఁడయ్యెను. పాతకములు రెండువిధములు. మహాపాతకములని, ఉపపాతకములని వానిభేదములు.

“హింసాపథినాం స్త్రాబీవోఽభిచారో మూలకర్మ చ”

(మను ౧౧ ఆధ్యాయం)

“ఔషధినాం జాతిమాత్రాదీనాం హింసనం వికచ్చ జ్ఞానపూర్వకా భ్యాసక్రియాదూం ప్రాయశ్చిత్తగౌరవాత్.” అని కుల్లాకభట్టు.

“ఫలదానాం తు వృక్షాణాం ఛేదనే జప్యమృక్ష్ణతం

గుల్మవల్లీలతానాం చ పుష్పితానాం చ వీరధాం.”

౧౪౨

(మ ౧౧ ఆ.)

ఈ చెప్పినవి యుపపాతకములు. ఇవి వలయునని చేసినఁ బ్రాయశ్చిత్తము వృద్ధియగును. తపస్సు చేసి భగవంతుని దర్శించియుఁ దామసమును వదలఁడయ్యెను. ఇట్లనుటచేత విశ్వామిత్రుఁడు మూర్ఖుఁడని భావము కాదు. కర్మప్రేరితుఁడై లోకములకు మహోపకారము చేయుట కొఱకే యీఘోరకార్యము చేసెనని మన మూహింపవలయును. దీనింబట్టియే “గహనా కర్మణో గతిః” అన్నమాట సార్థకమని తెలియనగును. బ్రహ్మర్షిత్వము లభించుటకే యాపట్టుదల మూలమయ్యెను. ఇంకఁ దరువాతి కథను బఠింతము.

❖ వసిష్ఠముని కాశిక నోడించుట. ❖

* వసిష్ఠవాక్కుల నాలకించియు రాజు బలశాలి కావున
జంకక యాగ్నేయాస్త్రముం గైకొని మునీ ! నిలునిలుమని
యదలించెను. ముని యసరకాలదండమున వెలుంగు బ్రహ్మాదండ
ముం గైకొని శోషమునఁజూడరాక వెలుంగుచు నోరి నీచక్షత్రి
యుఁడా ! నిలిచితిని. నీపరాక్రమము నగపఱపుము. నీగర్వము
నీయస్త్రవీర్యము నాశనము చేసెదను. నీవు త్క్షత్రియుఁడవు. నీ
బలమల్పము. నేనో బ్రాహ్మణుఁడను. నాబలము మహనీయము.
ఈరెండిటికె నెంతయో భేదము కలదు. కులపాంసనా ! సకల
లోకవినుతమగు నాబ్రహ్మబలమును జూడుము. అని పలుకుచు
రాజు వైచిన యాగ్నేయాస్త్రమును, అగ్ని వేడిమి జలములం
జల్లాచ్ఛనట్లు తన బ్రహ్మాదండమున నడంచెను. రాజు దానినిం
గాంచియుఁ బట్టుదల వదలక వారుణరాద్రేంద్రపాశుపతాస్త్ర
ములను, ఐక్షికమనుదానిని వరుసగాఁ బ్రయోగించెను. వెండి
యుమానవ, మోహన, గాంధర్వ, స్వాపన, జృంభణ, మాదన,
సంతాపన, విలాపన, శోషణ, దారణ, వజ్రాస్త్రములను, బ్రహ్మ,
కాల, వారుణపాశములను, వైనాకాస్త్రము, దయితమును,
శుష్కాశనిని, ఆద్వాశనిని, దండపైశాచ, క్రౌంచాస్త్రములను,
ధర్మ, కాల, విష్ణుచక్రములను, వాయువ్యమథనాస్త్రములను,
హయగ్రీవాస్త్రమును, శక్తిద్యయము నామునిపైఁ బ్రయో
గించెను. అంతతో నూరక యుండఁజాలక కంకాళ, ముసల
ములను, వైద్యాధరమహాస్త్రమును, కాలదారుణాస్త్రములను,

ప్రిశూలము, ఘోరాస్త్రమును, గాపాలకంకణాస్త్రములను
బ్రయోగించెను.

ఇట్లెన్నియస్త్రములం బ్రయోగించినను మహాతపానిధి
గాన నావసీష్ఠముని నాయస్త్రములు సుంతయు బాధింపజాల
వయ్యెను. అవిధిమెల్లర కద్భుతముగాఁ గనఁబడుచుండెను.
ముని వానినెల్లఁ దనబ్రహ్మదండమున లోఁగొనియెను. బ్రహ్మ
కమ్ముని కుమారుడుగాన నీపని సులభముగాఁ జేయఁజాలెను.
రాజట్టు లాయస్త్రములన్నియు నిష్ఫలములై పోఁగా బ్రహ్మాస్త్ర
మును బ్రయోగించెను. దానింఁగాంచి యగ్నిప్రభృతీదేవతలు
దేవమునులు గంధర్వులు నురగులును విశేషించి వ్యాకులత
నొందిరి. బ్రహ్మాస్త్రమును బ్రయోగింపఁగనే మూఁడులోకములు
అంపించినవి. అట్టియస్త్రమును గూడ మునివర్చుఁడు బ్రహ్మవిద్యో
పాసనమునఁ గలిగినను తేజమున వెలయ బ్రహ్మదండమున లోఁ
గొనియెను. ఆకార్యముచేయునపు డామునిరూపము జగముల
మూఁడింటిని మూర్ఛిల్లఁజేసెను. అంతేయగాక స్తరించినంగూడ
భయంకరముగా నుండెను. ఆముని రోమకూపములనుండి పొగ
తెగయ నగ్నిమంటలు విఱుంగురుల వెదఁజల్లుచుండెను. బ్రహ్మ
దండము నిర్ధామకాలాగ్నివలెను, రెండవకాలదండమోయను
కరణిని బ్రజ్వలిల్లుచుండెను. మునిజనమా మహర్షిని బ్రశంసిం
చుచు బ్రాహ్మణోత్తమా! నీబ్రహ్మబల మమోఘము. నీమహాత్మ్య
ముననే యీ బ్రహ్మాస్త్ర మువశమిం చుఁగాక. ఈరాజు మహాత్తర
తపావిరాజితుఁడైన నీమూలమునఁ బరాజయమందెను. ఇంకఁ
గోపమును వదలుము. సుప్రసన్నుఁడవగుము. మహర్షివగు నీ
ప్రసాదమున లోకములు వ్యథాశూన్యము లగుంఁగాక. అని

బోధింప నావసిష్ఠముని శాంతివహించెను. రాజు పరాజితుడై
వేడినిట్టూర్పులపుచ్చుచు నక్కటా! ఓ త్రియబలము నిరర్థకము.
బ్రహ్మతేజోబలమే బలము. ఈమాటకు వేటొకదృష్టాంత
మేటికి? ఇప్పుడొక బ్రహ్మాదండమున నాదివ్యాస్త్రముల్లె రూప
తను. ఇదియే చాలదా? ఈభేదమును లెస్సగా నెఱింగి యిం
ద్రియమనస్సులను బ్రసన్నములుగా నొనరించుకొని బ్రహ్మ
త్వమునకుఁ గారణమగు తపస్సొనరించెదను.

మహామతులారా! ఈభాగమునుండి గ్రహింపఁదగినవిష
యములు కొన్ని కలవు. పరహింసకొఱకు నెంతయో తపస్సు
చేసి యెన్ని సాధనములు సంపాదించినను, బరోపకారబుద్ధిగల
వారల నయ్యవి బాధింపఁజాలవనియు, లోకమునఁ దపశ్శక్తిని
మించినశక్తిలేదనియు, మనోనిగ్రహము పరమధనమనియు, నది
గలవా రెకార్యమునైన సాధింపఁజాలుదురనియు, నట్టివారు
కోపమూనిన నయ్యదిలోకోపకారమునకే యగుననియు, నెంత
తపస్సుచేసినను, అది శాంతయుతము కాదేని స్వదుఃఖిహేతు
వగుననియు, మనము గ్రహింపఁదగు ముఖ్యవిషయములు. భగ
వంతుననుగ్రహము న్యాయపక్షమునే యనుసరించుననియు
నెఱుంగవలయును. పరాజయముకూడ విశ్వామిత్రుని పురో
వృద్ధికిఁ గారణమయ్యెను. తనయస్త్రము లన్నియు నిష్ఫలములు
కాఁగా గర్వమాతని సన్తాపమున నడిపించెను. మొదటనే
యీపనిచేయరాదా యని ప్రశ్నింపరాదు. లోకమున కిట్టి
కార్యములు గుణపాతముల నేర్పవలయుగదా. రాజగర్వము
తుదముట్ట ఊణింపవలదా. ఈరెండుకార్యములు సంపూర్ణ
ములు కాఁగా విశ్వామిత్రునిమూలమున లోకమునకుఁ గావల.

సినశుభములను జేయింపఁదలచియే కర్త మాతనికిఁ దపస్సు చేయుచూహ మరలఁ గల్గించెను. అంతియగాక బ్రహ్మబలమే యత్యధికమనియు, క్షత్రియబలముచు నష్టి ఘనకార్యములు చేయఁబూనుటనుచితమనియు, రాజునకుఁ దోఁపఁజేసెను. ఇంక నెన్నిశ్రమములకు నోర్చియైన బ్రహ్మతేజస్సు సాధింపఁ దపస్సు చేయవలయుననియు, మనోనిగ్రహము లేక యది కొనసాగఁ దనియు, గౌశికుఁడు నమ్మునట్లు లొనరించెను. కావున మానవులు తపసొనరించి భగవదనుగ్రహపాత్రులు కావలయుఁగాని, వేటొకమార్గమునఁ గాజాలరనియు, నాతపస్సు నిర్మలమానసికము గలిగి చేసిననే ఫలించుననియు, గ్రహించి తగురీతి దాని నొనరింపఁ బ్రయత్నింపవలయును.

❧ విశ్వామిత్రుఁడు తపము చేసి రాజర్షియగుట. ❧

* విశ్వామిత్రుఁడు తనపరాజయమును స్మరించుకొనుచు మనస్సునఁ గుందుచు ముహూర్తముహూర్తిర్గళితనిశ్వాసుఁడై పసిష్ఠునై విరోధించెను. తత్సమానతపోబలము లేదు. మీఁదు మిక్కిలి యతనితోడివిరోధమునఁ జేసినతపస్సు నశించెను. అయినను మరలఁ దప మొనర్చి ముని జయింప నెంచి పట్టపుదేవితో దక్షిణదిక్కునకుంబోయి యందుఫలమూలములఁ దినుచు దమముకలిగి ఘోరతపము చేసెను. కొంతకాలమునకారాజునకు మూవురుకొడుకులు గలిగిరి. హవిష్యందుఁడు, మధుష్యందుఁడు, దృఢనేత్రుఁడు నని వారిపేరులు. వారు సత్యధర్మపరాయఁబలు. అంత సహస్రవర్షములు నిండఁగా బ్రహ్మ యరుదెంచి మధురోక్తులతో నీవు రాజర్షి వైతివి.

* ఇత్యుది యేఁబదియేడవ సర్గమునండి గ్రహింపఁబడియె.

ఈతపము నిన్ను రాజర్షి యంతవాని నొనరించెను. అని వలికిఁ
యంతర్హితుండయ్యెను. బ్రహ్మతోడ నరు దెంచినదేవతలు సుర
పురి కరిగిరి.

విశ్వామిత్రుడు బ్రహ్మపలుకులు విని సిగ్గున శిరస్సు
పంచి దుఃఖినిగరమగుండై దీనుడై తనలో నిట్లు లూపిం
చెను. ఘోరతప స్సొనరించితిని. దేవర్షులెల్ల నన్ను రాజర్షి గా
గ్రహించితిమనిరి. ఇయ్యది నాతపమునకుఁ దగినఫలము గానే
రదు. బ్రహ్మత్వమే దీనికి నర్హమగుఫలము. అని యెన్నియో
రీతులం జింతించి మహాయత్నమున సత్యంతఘోరతపస్సు మరలఁ
జేయఁబూనెను. ఆరాజర్షి యిట్లు తపముచేయుచుండఁగా
నిత్యైకువంశమునఁ ద్రిశంకుండనురా జుండెను. సత్యమును
బలుకుచు నింద్రియములకు లోబడక యుండెను. ఆతఁడు
యజ్ఞముచేసి శరీరముతో స్వర్గము నొందవలయునన్న యూహ
గలవాడయ్యెను. వసిష్ఠుఁ డాతనికిం బురోహితుఁడు. కావున
నమ్మునిం బిలువంబంచి వాంఛితమును దెలిపెను. మానియు
విని సశరీరస్వర్గప్రాప్తి యశక్యమని యాప్రయత్నమును నివా
రించెను. వసిష్ఠుఁ డాతేపింపఁగా నాశమాని యెట్లైన
నాకార్యము సిద్ధింపజేయఁగోరి దక్షిణదిశకుంబోయి వసిష్ఠుఁ
పుత్రశతమందుంట నెఱింగి వారితపోవనమును జేరి వారికెల్ల
విధిప్రకార మభివాదనముచేసి తాను వసిష్ఠుని నిరాకరించి
వచ్చుటంజేసి సిగ్గుపడి తలవాంచియుండెను. పిదపఁ జేమోడ్చి
మహాత్ములారా! నేను శరణుగోరి వచ్చినాఁడను. మీరు శరణు
జొచ్చినవారలకు దిక్కుగాన నన్నుఁ జేకొనుడు. వసిష్ఠుని
మున్నే శరణుజొచ్చితిని. కాని యామహానీయుఁడు నావాంఛి

తమును నిరాకరించెను. నావాంఛ యింకేదియుఁ గాదు. మహా
యజ్ఞము నొకదానిఁజేయఁగోరితిని. మీరద్దానిఁ జేయింపఁదగు.
గురుపుత్రులరగు మీకు నమస్కరింతును. ప్రసన్నులగు గండు.
వేడుకొందును. మీరు శ్రద్ధగలిగినే నీశరీరముతో స్వర్గలోక
మున కేగునట్లు నాచే యజ్ఞము చేయింతురుగాక. వసిష్ఠుఁడు
నన్ను విడనాడెను మీరు నాకుఁ దగినయంపాయము చెప్పఁడు.
మిమ్ము వదలి యజ్ఞముచేయ నూహింపను. విష్వాకుపులకెల్ల
వసిష్ఠుఁడే పురోహితుఁడు. విద్వాంసులగుపురోహితులే
రాజులకెల్ల నుత్తారకు లగుదురుగదా. అట్టికులగురువు వదలి
నచోఁ దరువాత మీరెల్లరే నాకు దైవసమానరక్షకు లగు
దురని విన్నివించి యారకుండెను.

మహనీయులారా! ఈభాగమునుండి నేర్చుకొనఁదగిన
విషయములు గలవు. విమర్శింతుము. ఇప్పుడు విశ్వామిత్రుఁడు
వానప్రస్థాచితాచారములం బాఠింపక గృహస్థువులకుఁ దగు
నాచారముల నవలంబించి భగవంతు నారాధించెను. వాన
ప్రస్థువునకు భార్య చెంతనే యుండును. కాని జితేంద్రియత్వ
పరీక్షకే యాయాశ్రమము కావునఁ దత్సంగతి పనికిరాదు.
భార్యను బుత్రులయధీనమున నుంచి తానే పోవలయునని
కొండటమతము. ఇప్పుడు కౌశికునకు సంతానము గలిగెను.
కాన నతఁడు వానప్రస్థువు కాదని తెలియందగును. మూపురు
కొడుకులం గాంచి యెంతయోకాలము తపంబొనరించెను.
బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమయ్యెను. రాజర్షివైతివని పోయెను. ఏల?
వసిష్ఠునిపై నతనికిఁ గోపము నశింపలేదు.

“యజ్ఞో దానం తపః కర్తవ్యం త్యాజ్యం కార్యమేవ తత్,

యజ్ఞో దానం తపశ్చైవ పాపహాని మసీషీణాం.

ఏతాన్యపి తు కర్తాణి సంగం త్యక్త్వా ఫలాని చ,

కర్తవ్యానీతి మే పార్థ నిశ్చితం మతముత్తమమ్”

(గీ ౧౮ అ.)

అన్న శ్రీభగవద్వాక్యము ననుసరించి యీసున నమ్మునినొంపఁ గోరి తపమొనరించుటఁ జేసి యది సంపూర్ణఫలము నీజాల దయ్యెను. నునస్సున నసూయ యుండరాదు. ఫలాపేక్షయు నుండరాదు. శాంతము పాదుకొనవలయును. చిరకాలము భగవంతు నారాధించినందున నంతమాత్రమే ఫలము కలిగెను. శిట్టులుండ నిక దేవాలయములఁ బాపహరిగ్రహములనే పూడించిన ముక్తి యెట్లు దొరకునో తెలియరాకున్నది.

“రథస్థం కేశవం దృష్ట్వా పురర్జన్త న విద్యతే.”

యన్న ఫలస్తుతి కేమియర్థమో యోజింపుడు ఈఫలస్తుతియే సత్యమగుచో సృష్టియే నశించును. ఈవాక్యమునే మఱియు నిట్టివానినే యుపన్యసించుచు రథముగట్ట ద్రవ్యము నివ్వని యాచించుదాసులు యోగులు భక్తులు మాంత్రికులు ధనారాధనపరులుగాక మఱేమగుదురు? వారిపాలిటికి మోక్ష మనఁగా సులభలభ్యపదార్థముగాఁ దోచును గాఁజోలు. వారిపాపము శాంతించుఁగాక.

“రాజర్షివై తివి” అన్నంతమాత్రమున గాధినందనుఁడు సంతృప్తుఁడు కాఁడయ్యెను. తృప్తినొందరాదని కర్త మాలోచించెను. కర్త బద్ధుఁడుకదా. అదృశ్యపాపములనెల్లరఁ గర్తము బంధించియుంచును. కావున స్వతంత్రు లెవ్వరును లేరు. కాని

భావిభాగ్యప్రచోదితుఁడు కావున బ్రహ్మత్వమునుగోరి తపస్సు చేయ నాలోచించెను. ఇంకను దానికిం దగినయోగ్యత యతనికి లేదు. గర్వము గలదు. అది నశించినఁగాని బ్రహ్మత్వము రాదు. గర్వనాశమున కవమానమే యకాషభయు. అద్దాని గల్గింప నెంచి కర్త మొక్కపన్నాగము పన్నెను. త్రిశంకు చరిత్ర మందులకే యని యెఱుంగవలయును. ఆరాజుచరిత్రము నిక విమర్శితము.

“మోఘశా మోఘకర్తాణో మోఘజ్ఞానా విచేతనః,

రాక్షసీమానుసీం చైవ ప్రకృతిం మోహిసీం శ్రితాః.” ౧౨

(గీత ౯ ఆధ్యాయం)

అన్న శ్రీహరియుపదేశము ననుసరించి యాత్రిశంకుమహారాజు పాంచభౌతికశరీరముతో స్వర్గమున నుండఁగోఁచెను. యజ్ఞముచేసి దానికిఫలముగా సీలాభమును బడయ నెంచెను. మహాజ్ఞానియగుట వసేష్ఠుఁ డది యశక్యమని నివారించెను. కాని త్రిశంకుమూలమున విశ్వామిత్రునకు బుద్ధిరావలసీ యున్నందున నారాజు పసిష్ఠమునిమాట నాదరింపకపోయెను. ఎవ్వరినైనా శ్రయించి యావాంఛను దీర్చుకొన నెంచెను. ఏల? విశ్వామిత్రునిచెంతకుఁ గర్త మీడ్చుకొనిపోవుచున్నదని మనము గ్రహింపవలయును. దీనింబట్టి యాలోచింపఁగా, మానవుఁడు నెఱవేఱనికోర్కులం గోరరాదనియు, నొకప్పుడూహించినను మతిమంతులు వలదన్నపుడు మానుకొనవలయుననియు సీతులు తేలేడిని. వీనిని మనము గ్రహించుటయేకాక యాచారమున వానిం బాటించవలయును.

త్రిశంకుడు విశ్వామిత్రుని శరణుజొచ్చుట. 353

— త్రిశంకుడు విశ్వామిత్రుని శరణుజొచ్చుట. —

* అంత వసిష్ఠతనయశతకము త్రిశంకువాక్యము లాల
కించి కోపము పొడసూప బుద్ధిమాలినకార్యము చేయఁబూని
తివి. కావున సత్యవాది నీగురుఁడు సవ్యతింపఁడయ్యెను. గురువు
నుల్లంఘించి మఱియొకరి నెట్లాశ్రయించెదవు? ఇట్లుకవంశ
మునకుఁ బురోహితుఁడు వసిష్ఠమునియేకదా. పరమాచార్యుఁ
డతఁడే కాదా. సత్యైకవాదియగు నతనిమాట వీటిబుచ్చి
మహాశ్రయించిన మాకు మాత్ర మాక్రతువు శక్యమగునా?
రాజేంద్రుఁడవగు నీవే యిట్టిపని చేయఁబూనుటంజేసి మూర్ఖుఁ
డవైతివి. మరలి పురమునకుఁ బొమ్ము. అమ్మని సర్వకార్యసమ
ర్థుఁడు. అట్టిమహాత్మున కవమానము చేయఁజాలువారమే? అని
వాకు కోపమునఁ బర్యాకులాక్షరములుగలమాటలు పలుకఁగా
నిని రాజు వారిం గాంచి తొలుత గురువు పిదప గురుపుత్రులు
నన్నుఁ ద్రోచిపుచ్చిరి. ఇక గత్యంతరము చూచుకొందును.
తపోధనవరులా! మీకు భద్రమగుంగాక. అని త్రిశంకుఁడు
పలుకఁగా నాలించి బ్రహ్మర్షివర్యుఁడు కులగురువునగు వసిష్ఠుని
మాని యింకొక్కని నీరా జాశ్రయింపఁదలంచె. ఇట్టి చెడు
తలంపు గలుగఁదగునా. అని యెంచి కోపావేశమున “నీవు
చండాలుఁడవు”కమ్మని శపించిరి.

తెల్లవాఁడను. రాజు చండాలుఁడయ్యెను. అతఁడు కట్టిన
పీతాంబరము చండాలోచిత నీలవస్త్రమయ్యెను. రాజతేజస్సు
తొలగి నల్లనిచాయ వ్యాపించెను. అవయవసౌకుమార్యము
వీడి దేహమంతయు బిరుసై యందము తప్పెను. దీర్ఘకోమల

* ఇయ్యది యేఁబదియెనిమిదవసర్గమునందే కైకొనఁబడినది.

కేశములు, కుటుచలయ్యెను. ఆతనియవయవములన్నియు జండా లోచితములుగా మార్పుచొందెను. అతడు చండాలుడు కాఁగాఁ గూడవచ్చినమంత్రులు పౌరులు తొలఁగిపోయిరి. ఏ కాకియై నిలిచెను. రా జంతటనైనఁ దనపట్టుదలమానక నిరంతరదుఃఖినిమగ్నుఁడగుచు వసిష్ఠవైరియగు విశ్వామిత్రుని చెంతకుఁ బోయెను. దుర్దశయిట్లు లలముకొనఁగాఁ దపోధనుఁడు గాక మతెన్నఁడు సాయపడంగలఁడు? సకలసుఖములంబోగొట్టుకొని కడునిడుమలంగుందుచు మీఁదు మిక్కిలి చండాలత్వ మలవడఁగా నున్నరాజుం జూచినంతనే విశ్వామిత్రునిహృదయము కృపార్ద్రమయ్యెను. మహాధార్మికుఁడు తపఃప్రభావసంపన్నుఁడు కావున రాజర్షి విశ్వామిత్రుఁ డారాజును మిక్కిలి వికృతాకారమునఁ గనఁబడుచున్నవానిం దిలకించి కరుణ వల్ల విరియఁగా “నీకు శుభము గలుగుంగాక” యని యాశీర్వదించి నీవిచ్చటికి వచ్చినకార్యమేమి? రాజపుత్రుఁడవగు నీబలము నడఁగింప సాధ్య మెవ్వారికిం గాదే. సామాన్యరాకొమరుఁడవు గావు. అయోధ్యాపురాధిపతివికదా. మహావీరుఁడవగు నీకు శాపమునఁ జండాలత్వము లభింప హేతువేది? తెలుపుమాయని ప్రశ్నించెను.

వాగ్విశారదుఁడగు నాముని యిట్లులడుగఁ బొంకముగా మాటాడనేర్చిన యారాజు చేతులుజోడించి మహాత్మా! నేనొక వాంఛంబూని నాకులగురువగు వసిష్ఠమునిని, ఆయనకొడుకులను దానిఫలింపఁజేయుఁడని వేడితిని. వారు నన్ను నిరాకరించిరి. ఆవాంఛ ఫలింపకపోయెను. అదిపోఁగా దానికిమాటుగా నాదురదృష్టవశమున నీవికారగతి నాకు లభించినది. దైవము

నేనుందును? ఆవాంఛ యేదియో కాదు. ఈకళేబరముతోడ
 స్వర్గమున కరుగఁదలంచితిని. శతక్రతువుల నొనర్చితిని. వానికి
 ఫలమేది? సశరీరస్వర్గమేకాదా? అదిమాత్రము నాకు లభింప
 దయ్యెను. నీ వనృతమాడితివేమో. చాన నాఫలము నశించి
 యుండునని యూహింతు రేమో ఇంతకుము న్నేన్నఁడైన నే
 ననృతమాడినవాఁడనుగాను. ముందు భరింపరానికష్టములుగలి
 గినను అనృతము పలుకనని నాక్షత్రధర్మముసాక్షిగాఁ బ్రమా
 ణము చేయుచున్నాఁడను. అనేకవిధయజ్ఞములుచేసితిని. ధర్మ
 పాలనమునఁ బ్రజలప్రీతికిం బాత్రుఁడనైతిని. గురువులవిన
 యాదిసద్గుణములను సదాచారములను సంతుష్టుల నొనరించితిని.
 ఇంకేమి చేయుదును? ధర్మసంపాదనార్థము ప్రయత్నముచేయుచు
 నందులకై యాగముచేయఁగోరఁగా నాకులగురువు లక్కార్య
 మున కానందింపరైరి. దేనికి వారానందింతురో. ఒక్కరి నన
 నేలే! దైవమే యధికమని నాకుఁ దోఁచెడు. అదియే పురుషునకు
 హితాహితములఁ గల్గించునదికాని యింక నొక్కటి యేదియుఁ
 గాదు. పౌరుషము నిర్ధక్మము. అయ్యది దైవమును మించఁ
 జాలదు. కావున నాచేసినధర్మానుష్ఠానములన్నియు నిష్ఫల
 ములు. దైవం బన్నింటి నడంగఁద్రొక్కి తానే యుత్కృష్టమై
 చెలంగుచున్నది. అదియే సర్వకారణము. అట్టిదైవము నాయత్ను
 ములనెల్ల నడంపఁగా దుఃఖితుఁడనై నీయనుగ్రహమును
 సంపాదించఁగోరితిని. నీకు భద్రమగుంగాక. నాయం దనుగ్రహ
 మునుపందగును. నేనింకొక్కనికడకుం బోను. భవదన్యుఁడు
 నాకు దిక్కెవ్వఁడును గాఁడు. వసిష్ఠముని తానుగా నన్నుఁ
 బిలిచినను జెంతకుంబోను. మహాత్మా! భవత్ప్రసాదంబగుపురుషు

ప్రయత్నమునఁ బ్రతిహాలదై వమునుమార్చి నాకనుకూలముగాఁ జేయందగునని ప్రార్థించెను.

మహాభక్తులారా! ఈభాగము విమర్శింపఁదగినది. మధ్యవైష్ణవదుర్వాదముల కిందేసమాధానము కలదు. వసిష్ఠసుతులు రాజుమాటల కాగ్రహించిరి. కారణమేమి? గురుధిక్కారము చేయుట పాడిగాదనియే.

“గురోర్యత పరీవాదో సిందావాసి త్రవర్తతే
కర్ణా తత్ర సిధాతవ్యా గంతవ్యం వా తతోఽన్యతః. ౨౦౦
పరీవాదాత్థరో భవతి క్షావై భవతి నిందకః
పరిభోక్తా కృమిర్భవతి కటో భవతి మత్సరీ.” ౨౦౧

(మమ ౨ ఆధ్యాయం)

అన్నస్మృతిభావము ననుసరించి రాజు తమతండ్రి నాశ్రయింపక వేటొకరి నాశ్రయింపవచ్చుటచే నతనిఁ ద్యజించెనని తలంచిరి.

“బాలశస్త్రం సరశ్రేష్ఠ గమ్యతాం స్వపురం పునః
యాజనే భగవాంశ్చక్ర స్త్రైలోక్యస్యాపి పార్థివ
అవమానం చ తత్కర్తుం తస్య శత్రోమహా కథమ్.”

జ్ఞాననిధి సత్యవాదియు నగుపసిష్ఠముని యీకార్య మశక్యమని నపుడు మరల నాకార్యమునఁ బ్రవర్తింపఁబూనుటచే నీవు మూర్ఖుడ వైతివనిరి. మరల నారాజు “అన్యాయం గతిం గమిష్యామి స్వస్తివోఽస్తు తపోధనాః” అని పలుకఁగాఁ గ్రోధము భితమానసులై నీచబుద్ధి నవలంబించితివికానఁ జండాలుడవు కమ్మని శపించిరి.

“న గురుభ్యః క్రియాః కృత్వా వేదమస్తే ప్రయచ్ఛతి.” ౩౩
(యాజ్ఞ. ఆచార్య.)

“నిషేకాదీని కర్మాణి యః కరోతి యథావిధి
సంభావయతి చాన్నేన స విప్రో గురురుచ్యతే.”

౧౪౩

(మఘ. ౨ ఆధ్యాయం)

తనవృద్ధికి బ్రథానహేతుభూతుడగు గురువును ధిక్కరించుట మహాపాపము. కావునఁ జుండాలుడవు కష్టమి వారు శపించిరి. మానవుఁడు కృతజ్ఞుఁడు కావలయును. కాని కృతఘ్నుఁడు కారాదు. ఎవ్వఁడట్టివాఁడే యగునో వాఁడు చుండాలుడే యగును. “చండతే కుష్మతీ హ్రాకర్తవ్యత్యేన.” క్రూరకర్తుఁడు కావునఁ గోపమూనువాఁడు చుండాలుఁ డనంబడును. కృతజ్ఞుఁడగువాఁడు సత్కర్తముల నాచరించినవాఁడని మనము గ్రహింపవలయును. కృతఘ్నులకు మే లేకాలమునను లభింపదు.

కర్తము రామావతారమునకు వలయుపరికరముల సమూహముచున్నది. ఈకారణము పొసంగినఁగాని విశ్వామిత్రుని తపస్సునశింపదు. మరలమరల నంతరాయములుకలిగినఁగాని బుద్ధి శాంతత నొందదు. అంతరిద్రియనిగ్రహము బ్రహ్మరిత్వమునకు ప్రధానము. త్రిజగద్విఖ్యాతకీర్తిగలవాఁడుగా నుండినఁగాని భగవంతుఁడు నరరూపమున వెలసినను గురుత్వమునకుఁ బనికిరాడు. ఇన్ని కార్యములు చేయఁబూని కర్తము సహస్రముఖములఁ దనయమోఘశక్తిం జూపెను. చుండాలుఁడుకాఁగానే వారినే ప్రార్థింపఁగూడదా. త్రిశంకున కాబుద్ధి పుట్టింపలేదు. విశ్వామిత్రు నాశ్రయింపఁ బోయెను. ఏల? ఈతనిమూలమున గాఢేయునకు గొప్పకీర్తి రావలసియున్నది. తప స్సది నశింపవలసియున్నది. విడితేంద్రియుడై మరల నమ్ముని తపస్సొనరింప

వలసియున్నది. కావున భగవతే మూలప్రకృతే కర్తృరూపమున నిన్నిగతులం బ్రవర్తించెనని మన మెఱుంగవలయును.

విశ్వామిత్రుఁ డారాజుం గాంచి చండాలత్వము నేల పొందితివని ప్రశ్నించెను. రాజు మునికి బదులు చెప్పఁచుఁ దనయం దేమాత్రము దోషము లేదని తెలుపఁబూని,

“అన్యథం నోక్తఞ్చార్వం మే న చ వక్ష్యే కదాచన. ౧౯

కృచ్ఛేష్వపి గతస్సౌఖ్యే జ్ఞాత్రథర్షేణ తే శపే
యజ్ఞైర్భహువిధైఃప్రజా ధర్షేణ పాలితాః. ౨౦

గురవశ్చ మహాత్మానశ్శీలవృత్తేన తోషితాః.”

అని తనధర్మములను దెలిపెను. అసత్యమివఱకుఁ బలుకలేదు. ఇంకమీఁద నెప్పుడును బలుకను. ఎన్ని కష్టము లలముకొన్నను నే నసత్యమాడనని ప్రమాణము చేయుచున్నాడనని రాజు తెలిపెను.

మానవుఁ డొనరించుసత్కార్యములలో సత్యమును గాపాడుట ప్రధానము. దాని నొక్కదానిని గాపాడుకొన్న సకలదేవత లారాధింపఁబడినట్లే యగును.

“సత్యధర్మార్థవృత్తేషు శౌచే చైవారమేత్సదా,

శిష్యాంశ్చ శిష్యాధర్షేణ వాగ్భాహూదరసంయతః.” ౧౭౫

(మను ౪ ఆధ్యాయం)

అని సత్యము చక్కఁగా రక్షింపఁదగినదని స్మృతి బోధించుచున్నది. ఎన్ని పుణ్యకార్యము లొనరించినను, ఎన్ని జపములు చేసినను, ఎన్ని ధర్మవాక్యములు బోధించినను సత్యమును గాపాడుకొనఁదేని నిష్ఫలములగును.

శ్రీ శంకుఁడు విశ్వామిత్రుని శరణుఁజొచ్చుట. 359

“యజ్ఞోఽన్యతేన కరతి తపః కరతి విస్తయాత్,
ఆయర్విప్రావహదేన దానం చ పరికీర్తనాత్. ౨౩౬
న విస్తయేత తపసా వదేదిష్టా చ నాన్యతం
సార్తోఽప్యపవదేద్విప్రాన్ దత్వా పరికీర్తయేత్.” ౨౩౭
(మను ౪ ఆధ్యాయం)

అను నీస్త్రుతి పైమాటలను దృఢపఱచుచున్నది. అనఁగా నన్యతమాడిన యజ్ఞము నశించును. ఇంతతపస్సు చేసికొనని యచ్చెరువొందిన నాతపఃఫలము నశించును. సద్బ్రాహ్మణుల నిందించిన నాయువు క్షీణించును. ఇతరులతోఁజెప్పిన దానఫలము శూన్యమగును. అను నీస్త్రుతిభావము మన మెఱుంగవలయును. కావుననే మహాభారతాది గ్రంథములన్నియు సత్యము పరమోత్కృష్టమని తెలుపుచున్నవి.

“శ్రుతిః సత్యేన వాయురావతి సత్యేనాదిత్యో రోచతే
దివి సత్యం వాచః ప్రతిష్ఠా సత్యేనర్వం ప్రతిష్ఠితం తప్తాశ్చ
శ్యం పరమం పదంతి. నారాయణోపనిషత్తు. ౧౦౧ ఆను.” ౨౪
(మంత్రము.)

అని శ్రుతియు సత్యమునకు సుతకృష్టస్థానము ననుగ్రహించుచున్నది. కావుననే సత్యము నారాధించిన భగవంతుఁ డనుగ్రహించును. సత్యారాధకునకు నితరపూజ లక్కఱలేదు. అది మాని యెన్ని యజ్ఞములు చేసినను బూదిలోఁజేసిన హోమములే యగును. కావున నెన్నివిధములనైన నద్దానిని భగవత్స్వరూపముగా భావించి దానిని గాపాడవలయునని మన మీ ఘట్టమునుండి నేర్చుకొనవలయును.

“దైవమేవ పరం మన్యే పౌరుషం తు నిరర్థకం,

దైవేనాక్రమ్యతే సర్వం దైవం హి పరమా గతిః.”

అనుభాగము ముఖ్యముగా విమర్శింపఁదగినది. పురుషప్రయత్నమునకంటె దైవము బలవత్తరము. అన్నింటి నదియే మించును. పురుషయత్నము దానిముందు నిరర్థకమగును. దీనిపాఠమేమి? మానవుఁడు ప్రయత్నించిన కార్యము ఫలించిన నయ్యది దైవానుకూలమున నైనదని భావింపవలయును. దైవమునకన్నఁ బురుషప్రయత్నమే ప్రధానమని భావింపరాదు. అదియే యహంకార మనఁబడును. గీతోపనిషత్తుకూడ నీవిషయమునే బోధించును. అలసులు కొందఱు పురుషయత్నమును మానుదురు. అయ్యదియు న్యాయ్యముకాదు. పురుషయత్నము న్యాయ్యముగా నొనరించుఫలము దైవాధీనమని తలంపవలయును. అదియే ఫలాభిసంధిరహితకర్తమని భావింపవలయును. తాను బ్రయత్నముచేయుటకే యర్హుఁడనని ఫలసిద్ధి భగవదధీనమని భావించుచో నాతనిమనస్సున నహంకారము నిలువఁజాలదు. కావున మన మీవిషయమునే చక్కఁగా భావించుచుఁ బ్రతికార్యమునందును భగవంతునియందే భారమునిచి వర్తింపవలయును.

“అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే

తేహం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహం.”

అన్నగీతాశాస్త్రము నభిప్రాయమును బ్రతిక్షణము స్మరించుచు దాని నభ్యసింపవలయును.

“అన్వతం నోక్తపూర్వమ్మే” అనుశ్లోకద్వయము పైన వ్రాసితిని. దాని నాంధ్రీకరణములం జూపుదు. నిష్పక్షపాత

బుద్ధులగు మీరు పరికింపుడు. విమర్శకులు నాపద్యములు పాద
పూర్ణాపదముల నిండియుండునన్నమాట యెంతదనుక సత్య
మో తేటపడును.

క. "... మానీ యన్మతమాడఁ గ్రతుఫలము నశిం

పదాకో యందురొ యేమో

యది నే నెన్నండుఁ జెప్పినది లేదు సుమీ.

గీ. ఇంక ముం దెన్నఁడేని నేనేమి యన్మత

మాడ నెట్టెట్టియాపదల్ గూడిన నని

నీదుసన్నిధి శపథము నేనొనర్తు

క్షత్రధర్మంబె దీనికి సాక్షి సామ్యః

మ. పలుజన్నంబు లొనర్చినాడఁ బ్రజలం బాలించితం బూనికొని

స్తులధర్మంబున సన్మతిం దగుదురుస్తోమంబు సచ్చీల వృ

త్తుల సంతోషము నందఁజేసితిని గ్రతుస్తోమంబు ధర్మాభిలా

షలుఁజేయంగనుబూనికొనాడ నిపు డస్తద్దేశికుల్ దానికై."

(ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము.)

ఉ. "అడనుగల్గె యిందనుక నాడుట లేదికమీఁద నెన్నఁడే

నోడక క్షత్రధర్మమున నొప్పుమెయిన్ శపథంబునేనెదక

గోడొడఁగూడియుండినను గోవిదవర్య నిజంబె పల్కుదున్

వీడక ధర్మముం బ్రజల వేయివిధంబులఁ బ్రోచి జన్మముల్.

తే. ఎన్నిటినొచ్చేసి గురుల కహీనచరిత

ములను సద్గుణగణముల ముదముఁగూర్చి

వాసిఁ గంటినిగాని యధ్వరము నేయఁ

గడఁగు నాయందు వారికిఁ గరుణలేదు."

(వావిలికొలను రామాయణము.)

పాదపూరణములే లేక యథామూలమని వేనోళ్లజొగడినవారి
చాతుర్యము సత్యాభిరతి యిటఁ దేటపడఁగలదని నమ్మెదను.
పక్షపాతమున దూషించుట పాపముకదా.

“జైవం పురుషకారణ నివర్తయితుమర్హసి.”

దైవయత్నమును బురుషయత్నమున మరల్ప సమర్థుడవను నీ
మాటను శ్రీశంకువునోటనుండి వెలువడఁజేసినది కర్తవ్యమే యని
మన మెంచవలయును. ఆమాట విశ్వామిత్రునకు లేనిపోనిపట్టు
దలను గల్గించెను. తపోభంగమున కీపట్టుదలయే కారణ
మయ్యెను. కర్తసిద్ధాంత మెంతబలవత్తరమో యూహించుడు.

— { కాశికుండు శ్రీశంకువుకొఱకు } —
యజ్ఞముచేయ నెంచుట.

* చండాలరూపముననున్న యాశ్రీశంకు విట్లు సాక్షిం
పఁగా విని విశ్వామిత్రుఁడు కరుణతో నింపుగులుకుపలుకుల
నిట్లనియె. రాజా నీకు స్వాగతము. పరమధార్మికుడవగు నిన్ను
రక్షించెద. భయంపడకుము. రాజోత్తముడవగు నీకు భయ
మేల? నీపూనినయజ్ఞము సాగించుటకు సమర్థులగుమహర్షుల
నెల్లఁ బిలిపించెద. కావున నీవు సంతృప్తుడవై జన్మ మొనర్పఁ
గలుగుదువు. నీ కిలవడిన యీచండాలరూపము గురుశాప
మునఁగల్గినది. కాన బ్రహ్మయు మాన్వజాలఁడు. ఇది నీకు
దప్పదు. అంతమాత్రమున నేమినష్టము? ఈరూపము వదల
కున్న ను నీకు సశరీరస్వర్గవాసము లభించును. ఈవిశ్వామిత్రుఁడు
శరణ్యుడని యెఱుంగుము. అట్టి యీమునినే శరణుజొచ్చి
తివి? కావున స్వర్గము హస్తగతమని నిశ్చయింతును.

* ఇది యేఁబదితొమ్మిదవ సర్గమునుండి సంగ్రహింపఁబడినది.

కాశికుండు త్రిశంకువుకొఱకు యజ్ఞముచేయ నెంచుట. 363:

అనిఁబడికి యాముని పరమధార్మికులు మహాప్రాజ్ఞులు నగు
తనకొడుకులం గని యజ్ఞసంభారముల సమకట్టుడని హెచ్చు.
రించి శిష్యులంజీరి వత్సలారా! మీ రెల్ల నిప్పుడే నాయానతీం
గాని వెడలి యాప్రాంతములంగలఋషులను వారిశిష్యులను
సుహృదులను ఋత్విజులను తోడుకొనిరండు. నాయాజ్ఞాను
సారము మీరు పిలువఁగా నెవ్వడే ననాదరమున నేమేని బదు
లిడునేని నాకు నామాటలఁ దెల్పుడు. అని యానతీయ వా
రప్పుడేపోయి నలు దెసలఁ గలదేశములందున్న బ్రహ్మవాదులం
బిలిచినచ్చిరి. మహామును లరు దెంచిరి. కాశికుం గాంచి శిష్యులు
మహాత్మా! మీయాజ్ఞానుసారము బ్రాహ్మణోత్తములందఱు
వచ్చుచున్నారు. మహోదయమునియు వసిష్ఠకుమారులును దప్పఁ
దక్కుంగలవారెల్ల వత్తురు. రానివారిమాటల నాలకింపుడు.
వారు కోపమున నిట్లు పలికిరి. యాగము చేయించుట కధికారి
బ్రాహ్మణుఁ డొక్కడే. ఇది నియమము. ఇపుడు యాగము
చేయించువాడు త్రిత్రయఁడట. చేయువాడో చండాలుం
డట. ఇదియే విశేషము. చక్కగా నున్నది. చండాలునదన్నున
దేవతలు హవిర్భాగముల నెట్లు పరిగ్రహింతురు. ఋషులు
ఋత్విజులు యాగశిష్టహవిస్సు నెట్లు గ్రహింతురు? బ్రాహ్మణు
లను విశ్వామిత్రుఁడు పాలించినను జండాలునన్నము భక్షించి
స్వర్గము నెట్లు పొందుదురు? ఇవియే వారు నుడివినమాటలని
శిష్యులు విన్నవించఁగాఁ గోపమురూపముగాఁ గనంబడ నేత్ర
ములు రక్తవర్ణముఁదాల్చి విశ్వామిత్రుఁ డిట్లు పలికెను

మహాత్ములతేజోవిశేషమున నే ప్రత్యవాయము పొసఁగ.
దనున్యాయము కలదుకదా. దానిని నష్టియేకదా చండాలునిం

గూడ యాగము చేయఁబన్నితి. ఈకార్యమున నేను దుష్టుడ నెట్లగుదును? దుష్కరతపము సల్పువాడనుగాని సామాన్యుడను గానుగదా. ఈవిషయముల నించుకే స్మరింపక నాతపస్సును లేక్కింపక నన్ను నిందించినదుష్టాత్మకులు భస్మసాత్మకులగుదురు. సు దేహములేదు. వార లిచ్చుడు కాలపాశములచే నాకృష్టులయి యమపురికిం బోవఁగలరు. సప్తశతజన్మములందు వారు శవపరివృత్తులై వానిని భక్షించుచు ముష్టికు లనఁబడు నీచజాతియందుఁబుట్టి కఠినులై సర్వదా శునకమాంసముం దిను వారలై వాగాదులన్నియు వికారతంఁగాంచ వికృతాకారం బులఁదిరుగంగలరు. ఇది వసిష్ఠపుత్రులకు శాపము. ఇంక మహాద్యయుఁడో దుర్బుద్ధియై దూషింపఁదగని నన్ను నిందించెను. కావున నాతఁడే సర్వలోకదూషితుడై నిపాదత్వ మలవడఁగా దయావిహీనుడై నాయాగ్రహకారణమున దుర్గతిం బొందఁగలఁడు. ఇట్లు విశ్వామిత్రుఁడు తనతపశ్శక్తిసహాయమున మునిసభాంతరమున వారలనెల్లర శపించెను.

మహాత్ములారా! ఈభాగమున నొక్కవిశేషము కలదు. దానిని జక్కఁగాఁ బరిశీలించి గ్రహింపఁదగును. గురుశాపమున లభించినచండాలత్వము దుష్టరమని విశ్వామిత్రుఁడే యంగీకరించెను. వసిష్ఠమునిపైఁ దనకుఁగలకోపమున నట్టిచండాలునకే స్వర్గప్రాప్తి గలిగింపఁ బ్రతినచేసెను. ఈకాశికుండు శరణ్యుఁడు. అట్టివానికడఁ జేరితివి. ఇంక స్వర్గము నీకఱచేతిలోనిదే యగుననియె.

“మచ్చితస్వర్గదుర్గాణి మత్ప్రసాదాత్తరిష్యసి,
అథ చేత్త్వమహంకారాన్న శ్రోష్యసి వినంశ్యసి.”

కాశికుడు త్రిశంకువుకొఱకు యజ్ఞముచేయ నెంచుట. 365

అని శ్రీకృష్ణమూర్తియే తెలిపెను. ఇపుడు కాశికునిమది నహం
 కారము నెలకొనియున్నది. ప్రకృతి యాడించుచున్నది.
 భగవంతుడు సాక్షిమాత్రుడై కర్తృశక్తిని గని యానందించు
 చున్నాడు. తనయుపదేశమునుగూడ మఱచి విశ్వామిత్రుడు
 వర్తనిర్నిత ప్రతిమవలె నెగురుచున్నవాడు. తనతపశ్శక్తిచే
 నసాధ్యకార్యముల సాధింపఁ జూచుచున్నవాడు. ఈస్థితియం
 దాతనిని రాగద్వేషదూషితాత్ముడని పిలువవచ్చును. వసిష్ఠ
 మునిశక్తి యెట్టిదో యనుభవముననే యెఱుఁగును. అట్టివాఁ
 డయ్య బ్రహ్మతేజోబలమును సాధింపఁబూనినవాడయ్యును
 దనతపస్సు నశింపఁజేసికొనఁబూనెను. ప్రకృతిశక్తి యెట్టిదో
 యిపుడు కనుఁగొనవచ్చును.

“దైవీ హ్యేషా గుణమయా మమ మాయా దురత్కరాయా,
 మామేవ యే వ్రవద్యంతే మాయామేతాం కరంతి తే.”
 (గీ. 2 అధ్య.)

అన్న శ్రీకృష్ణపరమాత్మోపదేశము.

“హరిస్తామారాధ్య వ్రణతజనసౌభాగ్యజననీం
 పురా నారీ భూత్వా పురరిపుమసి జ్ఞోభమనయత్.
 సర్వోఽపి త్వాం నత్వా రతినయనలేహ్యేన వపుషా
 మునీనామప్యంతకీ వ్రభవతి హి మోహాయ మహతాం.”
 (సౌందర్యలహరి)

అను నీభగవచ్ఛంకరాచార్యసూక్తియు నీరెండు పైవ్రాసిన
 యభిప్రాయమునే దృఢపఱచుచున్నవి. కొందఱు మధ్యవైష్ణవ
 బ్రువులు గీతోక్తికి బదులుచెప్పజాలరు. కాన నంగీకరించి
 తదర్థమునే ప్రతిపాదించిన శ్రీశంకరోక్తి నీనడింతురు. ఏల?

వారిప్రాకృతస్కార ముట్టిది. ఇదియే వారికి మనుష్యజాతయందుఁ
వొలిజన్మమని మన మెఱుంగందగు. వారిదూషణముల నాపలు
ద్రోయుదము. విశ్వామిత్రుని యిప్పటిచరిత్రమును బరికింతుము.

మహాకోపమునఁ దనమాటకు నెదురాడినవస్థితనయ
శతమును మహాదయమునిని శపించెను. దీనిచే జీరకాలార్జిత
తపస్సు నశించునని తలంపలేకపోయెను.

“యయా స్వక్ష్మం భయం కోకం విషాదం మదమేవ చ

న విమంచతి దుర్జేభాః భృతిస్సా పార్థ తామసీ.”

3౫

(గీ ౧౮ ఆ.)

అన్నభగవదుక్తి ననుసరించి వదలఁదగినదుర్గణముల వదలఁజా
లకపోయెను. కావున మానవుఁడు కోపమునఁ దనక్షేమమును
బోఁగొట్టుకొనుననియు నితరులకుఁ జేయునపకారము తొలు
దొలుతఁ దనకు సంతోషమునిచ్చినను దుద కది శాశ్వతదుఃఖి
మునే తనకుఁ గల్గించుననియు, శాంతమునకు మనసునఁ దావి
చ్చినయెడలఁ దనమేలు తానెఱింగినవాఁడగుననియు, నితరులు
స్వార్థపరులై చేయుస్తుతులకు నట్లే యుబ్బరాదనియు, సావ
ధానముగ నాలోచించి భగవంతుని నమ్మి మహాత్మా! నన్నుద్ధ
రింపుమా యని వేడుచు నితరఫలముల నాశింపక యుండవల
యుననియు, మన మీఠుత్వమునుండి యెఱుంగవలయును.
ఇంకఁ దరువాతకథను బరింతము.

— సూతనస్వర్గనిర్మాణము. —

* గాఢేయుఁ డీరీతిగా వాసిష్ఠులను మహాదయని శపించి
మునిపరులం గాంచి మునులారా! ఈతఁ డిత్వాగుకులజాతుఁడు.

* ఇది యజునదియవ స్వర్గమునఁ గలదు.

త్రిశంకు వనంబడువాఁడు. దాత ధార్మికుఁడు. యత్రియరూప ముననుండి యిపుడు శాపకారణమునఁ జండాలరూపమునొంది యీశరీరముతోడ స్వర్గమునకుఁ బోవఁగోరి నన్ను శరణు జూచ్చినాఁడు. ఈశరీరమున స్వర్గమున కరుగునట్లు మీరు నేనును గలిసి యజ్ఞము సాగింపవలయును. అని పలుకఁగా నా క్షాశికుని పలుకుల నాలకించి యంద తొక్కమాటగా ధర్మవేత్త లుగావున నీట్లుకొనిరి. ఈముని కుశికవంశజుఁడు. క్రోధనుఁడు. కావున నీతనిమాటను విని చేయుటమాత్రమే కాక చక్కఁగా సాగింపవలయును. సుశయ మిందు లేదు. ఈతఁ డగ్ని కల్పుఁడు. మహామహిమోపేతుఁడు. కోప మీతనికిం గలిగించితమేని మనల శపింపక వదలఁడు. ఈయిహ్లాకులజుఁ డీశరీరముతో స్వర్గమునకుఁ బోవునట్లు యజ్ఞమును సాగింపవలయును. మన మెల్ల సావధానులమై యెవరిపనులను వారుగా నిర్వహింపం దగు. అని మాటలాడుకొని యా కార్యమునకుంబూనిరి. విశ్వా మిత్రుఁడు యాజకుఁడయ్యెను. తక్కినవారు యథావిధిగా యజ్ఞమును సాగించిరి.

అంతటఁ గౌశికుఁడు తపోబలమున హవిర్భాగములను గ్రహింప దేవతలం బలిచెను మంత్రముల నెన్నిసారు లుచ్చ రించి పలిచినను వారు రాఁరైరి. ముని నిర్భరక్రోధమున స్రువము నెత్తిపట్టుకొని రాజా! యీయాగం బుండనిష్టు. నాతపోమహా త్వముం జూడుము. తపోమాహాత్యమున నితరాలభ్యమగు స్వర్గము నీ దేహముతో నందఁజేయుదును. స్వర్గమున కరుగుము. చిరకాలము నేసాధించినతపస్సున నించుకయే నుండునుగదా.

దానిశక్తిచే నీ వీతనువుతోడనే స్వర్గమునకుం బోము. అని పలుకఁగా నామునులందఱు రుక్మేశ్వరచూచుచుండఁగా నారాజు స్వర్గమునకుం బోయెను. మానవశరీరముతో స్వర్గమునకువచ్చిన యాత్రిశంకువుం గని యింద్రాదులందఱు త్రిశంకూ! తిరిగి పోము. ఇందుండ నర్హుఁడవు కావు. గురుశాపహతుఁడవగు నీ వెక్కడ? స్వర్గమెక్కడ? చాలుంజాలును. తలక్రిందుగా భూమిపయిం బడుమనిరి.

ఇంద్రాదులవాక్కుల నాలకించి యారాజు విశ్వామిత్రా! కాపాడుమా యని యాశ్రోశించుచు భూమింబడియె. ఆయాశ్రోశము నాలకించి ముని రోషాతిరేకమున నిలునిలుమని హెచ్చరించి మునులనడుమ నింకొక్కసృష్టికర్తయో యన్న యట్లు వెలుంగుచు నారాజుండుభాగమున వేటొకస్వర్గము నిర్మింపఁదలంచి దక్షిణదిక్పథమున సప్తర్షులను గ్రోత్తవారిని సృజించెను. అంతతో మానవ నిజయశస్సు దిక్కులవ్యాపింపఁగా నాదిక్కునందే నూత్ననక్షత్రముల వరుసలుగా నిర్మించెను. అంతకంతకుం గోప మతిశయింపఁగా రెండవయింద్రుని నైన నిర్మించెద. ఈగ్రోత్తలోకమునఁ ద్రిశంకు వుండును. కాన నింద్రుఁ డింకొక్కఁడేటికి? ఇంద్రుఁ డీతనికిఁ బరిచరుఁడు కాఁదగు. అని పరివారభూతులగు దేవతలను నిర్మింప నారంభించెను. ఆవిధ మెఱింగి సురాసురులును, మహర్షులును వేటుగా నమరుల నిర్మించిన సహింపందగునా యని యాతురంపడుచు నావిశ్వామిత్రునికడ కరుదెంచి యాశ్వాసించుచు మహానుభావా! సర్వమెఱుంగుదువు. ఈరాజు గురుశాపనిహతుఁడు. కాన సశరీరస్వర్గప్రాప్తి కనర్హుఁడు. అని ప్రార్థించిరి.

విశ్వామిత్రుఁ డామాట లాలకించి దేవతలారా! మీకు భద్రమగుంగాక నాప్రతి నెఱుంగుదురుకదా. దాని నిపుడు వృద్ధిముచేయ నంగీకరింపజాలను. ఇపు డీరాజుండు నీప్రదే శమే శాశ్వతముగా స్వర్ణమగుంగాక. ఈలోకం బెంతదనుక నుండునో యంతదనుక నేను సృజించిననక్షత్రములన్నియు సీరముగా నెలకొనుంగాక. దీని మీరందఱు అంగీకరింపవలయును. అనఁగా నెల్ల రక్తే యగుంగాక యని పలికిరి. మఱియు మునీంద్రా! నీకు శుభంబగుంగాక. ఇప్పుడు నీవు నిర్మించిన యీనక్షత్రము లెల్ల నంబరమున నపూర్వమగుజ్యోతిశ్చక్ర మార్దమున కవ్వల శాశ్వతముగా నుండఁగలవు. ఆజ్యోతిస్సుల నడుమ త్రిశంకువు గురుకృతాపరాధమునఁ దలక్రిందుగాఁ దేజోవిశేషమున దేవతాప్రతిముఁడై వెలయును. స్వర్ణలోక ప్రాప్తునిచందమునఁ గృతకృత్యుడై ధ్రువునిభంగిం గీర్తిచే వెలుంగుచు నుండఁగలఁడు. ఈనక్షత్రము లీతని ననుసరించి యుండును. అనఁగా విని విశ్వామిత్రుఁడు వారింగాంచి యట్లే యంగీకరించితి ననియె. యాగము పూర్తియయ్యెను. ఎల్లరు యథావిధిగా నిర్వర్తించి క్రతుసమాప్తిం గాంచి తమతమ నెలవుల కరిగిరి.

ధీరులారా! ఈభాగము సాధారణబుద్ధిం బతింప నచ్చు రువు గలిగింపకమానదు. నూతనస్వర్ణనిర్మాణమనఁగానే నవ్వు వచ్చును. మనము పల్లె నొకదానిని గట్టించి కొత్తపల్లె యని పేరు పెట్టినట్లే యీస్వర్ణముకూడ నంత సులభమా యని శంకయుఁ గలుగును. ఇట్టివి యుండుటంబట్టియే పురాణములు నమ్మరానివని కొందఱు అనవచ్చును. ఇన్నింటికి సమాధానములు

చెప్పవలసియుండును. కావున విమర్శనార్హమే యగును. సామాన్యదృష్టిని వదలి శాస్త్రదృష్టిం బరికింపనిది సాధ్యమేకాని యసాధ్యము కాదని తోచును. మనలో నింద్రజాలమని మహేంద్రజాలమని రెండువిద్యలు గలవనుట సత్యమేకదా. అయ్యవి యల్పశక్తిగలవి. సర్వలోకములఁ గలవదార్థముల నొక్కచోటఁ జేర్చి కనఁబఱచును. ఆపదార్థములు కొంత కాలమే యుండును. మంత్రశక్తి స్థలాంతర లోకాంతరముల యందుండువస్తువుల నొక్కక్షణమున నొక్కచోటఁ జేర్చుట మనముకన్నులారఁజూచుచున్నారముకదా. మంత్రములకొక్క యద్భుతశక్తి కలదని తెలియనయ్యెనుగద. ఈమంత్రముల కధి దేవత లల్ప దేవత లనఁబడుదురు. వారిశక్తి యత్యల్పము. ఈవిధమును నమ్మనివారుండరు. ప్రత్యక్షసిద్ధి విషయమునకు సాక్షు లక్కఱలేదు. వింద్రజాలికుఁడు కుక్షింభరుఁడు. మోక్ష కామికాఁడు ఆతనిమంత్రోపాసనశక్తియు నత్యల్పము. తత్ఫలముకూడ నంతియ యనఁదగును. దాని నుదాహరణముగా గ్రహించి యూహింతము. విశ్వామిత్రుని తపశ్శక్తి యపారము. దానిఫలముకూడ నట్టిదియ. తేజస్సుల సృజించుట యొక గొప్పకార్యము కాదు.

“యద్యద్విభూతిమత్సర్వం శ్రీమదూర్జితమేవ వా

తత్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోఽంశసంభవః.”

౪౪

(గీ ౧౦ ఆధ్య.)

అన్న శ్రీకృష్ణోపదేశము ననుసరించి కౌశికతపోమహాత్మ్యము తేజోరూపముల నిర్మింపఁజాలుట గొప్పదికాదు. ఏలనఁగా ముని సమారాధనవిశేషమునఁ బరాత్మరు నలరించి యామహ

నీముని యచారతేజమునఁ గొంతభాగము గ్రహించెను. కేవల
క్షత్రియత్వమును విడనాడి రాజర్షిత్వము నలవఱచుకొనియెను.
అనఁగా ఋషులలక్షణముల నభ్యసించెనని భావము.

“రవసిద్ధిర్హోక్షసిద్ధిర్బలసిద్ధిస్తథైవ చ.

౫౬

భక్తసిద్ధిః పాదుకాయా సిద్ధిరంజనసిద్ధికా

వాన్సిద్ధిర్హోవాసిద్ధిశ్చ దేహసిద్ధిరనంతరం.

౫౭

ఏతాదృశ్యసిద్ధయస్తు బహోవ్యైన్యా యోగిసమృతాః

అత్రాంతరే తు పరితస్సేవంతే పరమేశ్వరిం.”

౫౮

(లలితోపాఖ్యానము ౪౦ అధ్యాయం.)

ఉపాసకుఁ డభీష్ట దేవత నుపాసించి తత్తేజోవిష్టుడై యద్భుత
కార్యముల నొనర్పఁజాలును. అవి పామరుల కసాధ్యములుగఁ
దోచును. కాని యుపాసకునకు నత్యల్పకార్యములుగఁ
దోచును. యోగవిద్య నభ్యసించినవారల కియ్యవి తుచ్చ
కార్యములుగాఁ గనఁబడును. కావునఁ దపశ్శక్తి యనుప
మానము సర్వకార్యక్షమము. కావున దానిని జక్కఁగా నొన
రించిన విశ్వామిత్రునకు నక్షత్రమూత్రసృష్టి యొకయుత్కృష్ట
కార్యము కాదని తెలియందగు దీనిచే మానితపస్సు వ్యయ
మయ్యెననియు మన మూహింపవలయు. యోగమహత్త్వము
నీవఱకే వ్రాసియున్నాఁడను.

“స్నాద్వికం కించిదప్యస్త్రీ మయా హి కపటాధరం

రాజక్ స్యతేజసా కస్య సకరీరో దిపం ప్రజ.”

అను నీమూలమే పై విషయమును దృఢపఱచుచున్నది.

విశ్రామానస్తాపీతి విశ్వామిత్రం తపోధనం

తచ్చుత్వా వచనం తస్య శ్రామానస్య కాశికః.”

స్వర్గమునుండిపడుచు విశ్వామిత్రా! కాపాడుము. కాపాడుము. అని యాక్రోశింపఁగా గాధినందనుఁడు వినెను. అను నీయగ్రమును విని కొందఱు స్వర్గమర్త్యములకు నంత సమీపమాయని యడిగి పరిహసించుదురు. తపశ్శక్తిచే రాజును శరీరముతో స్వర్గమునకుఁ బంపినమాని యంతమాత్ర మెఱుంగఁజాలఁదాయని వారెఱుంగరు కాఁబోలు. యోగాభ్యాసము లేనికతన నీకాలపువారమగు మనకు నన్నియు నచ్చెరువుగాఁ దోచుచున్నవి. ఈకాలమునఁగూడ నించుక ప్రాణాయామముచేయ నేర్చినవారు త్రాళ్లతోఁ గట్టివేయఁగా వాయువు వెడలింపి యాబంధములు సడలఁగా వెడలివచ్చుట మనము చూచుచున్నారము. అత్యల్పమగు నభ్యాసముచే యోగమహిమము తేటపడుచున్నది. అట్లే చక్కఁగ యోగము నభ్యసించిన లోకాంతరవార్తల నెఱుంగవచ్చును. దానిని మాని వ్యర్థముగాఁ గాలముం బుచ్చుచు మహర్షులశక్తిని దూఱుట వెట్టి తనముగాక మతేమగును? సర్పవిమాగ్ని కీలలఁ జావనున్న వాని నొక్కమాంత్రికుఁడు బ్రదికించుట మన మెఱుంగుదుము. మంత్రశక్తి దీనఁ దేటపడుచుండఁగా నెన్నియో వత్సరములు నియతప్రతులై భగవంతు నారాధించిన మహర్షులకుఁ జేయరానికార్యము లుండవని మన మూహింపవలెను. భగవంతు నారాధించువారలకు దుష్కరకార్యము లుండవని నష్టి పరాత్పరు నారాధింపవలయును. ఆయా రాధనము శ్రద్ధారహితమైనచో నిష్ఫలమగును. ఇంకఁ దరువాతికథ నాలకింపుఁడు.

అంబరీషుడు శునశ్శేపుని గొనిపోవుట.

*యోగము పూర్తికాగా మునులెల్ల నరుగుట నెఱింగి
కాశీకుండు తపోవనవాసులతో మునులారా! నాప్రయత్నించిన
తపస్సున కీదక్షిణాదిక్కునందు మహావిష్ణుము పాసుగెను.
వేటొక దెసకుం జని తపముచేయుదము. పశ్చిమదిక్కునందు
విశాలతపోవనములు గలవు. అందలి పుష్కరతీర్థతీరముల
యందు హాయిగాఁ దపము చేయుదము. అవి సాధుసంసేవ్యతపో
వనమని విందును. అని తెలిపి యమ్మునిరాజు మహాతేజము
వెలుంగఁ బయనమై పశ్చిమదిశకుం జని యందు ఫలమూలాశ
నుడై పుష్కరతీరములందు దుష్కరతపము చేయుచుండెను.

ఆకాలమున నయోధ్యానగరపాలకుండగు నంబరీష
మహారాజు జన్మ మొకండు చేయ సరుకట్టి సాగించుచుండెను.
యాగవశు విద్రునిచే నుపహృతమయ్యెను. పశువు కనఁబడక
పోవఁగాఁ బురోహితుడు రాజా! నియత్రధ్వలన యాగ
పశువు నెవరో దొంగిలికొనిపోయిరి. అని యిట నగపడెను.
శ్రద్ధచే బశువును గాపాడకున్నయెడలఁ బశునాశాదిదోష
ములు రాజును నాశనముచేయును. దీనికిఁ బాచితమో దుష్క
రమని తలంపుము. ఈసత్కర్మము ప్రవర్తింపకముందే పోయిన
యాపశువును వెదకికొనిరమ్ము. లభింపనిచో నొక్కమానవుని
యాగపశువుగాఁ ద్వరపడి కొనిరమ్ము. ఆలసింపకుమని తెలి
పెను. ఉపాధ్యాయుని యచ్చలుకులు విని యంబరీషుడు
ప్రాజ్ఞుడు కావున ననేకపశువుల నొసంగి యొక్కనరపశువును
గొనితెచ్చువాడై యాయాజనపదముల నగరముల దేశముల

వనములఁ దాపసాశ్రమముల వెదకుచు నెందును నరఁశువు
 లభింపమి భృగుతుంగపర్వతమునకుంబోయి యందున్నఋషి
 మునిం గాంచెను. ఆముని సపుత్రకళత్రుడై యుండెను.
 రా జామునిరాజునకు నమస్కరించి ప్రసన్నునిగ నొనరించి
 సకలవిధకుశలప్రశ్నములను గావించి మహామునీ! లక్షగోవుల
 నొసంగెదను. వానిని గ్రహించి నీపుత్రుని నాకు యాగ
 పశువుగా నొసంగుదువేని కృతకృత్యుడ నగుదు. నీవు భృగు
 కులజనితుడవు. నాకోర్కి నెఱవేర్పందగుదువు. సకలదేశ
 ములం దిరిగితని. కాని పశు వెందును లభింపదు. నీపుత్రు
 లలో నొక్కని మూల్యము గ్రహించి యొసంగుమని
 ప్రార్థించెను.

ఆప్రార్థనమును విని ఋషికుండు రాజా! ఏమియిచ్చినను
 నాజ్యేష్ఠపుత్రు నమ్మనని నమ్ము మనియెను. ఆమునిభార్యయు
 భూపాలా! నాకుఁ జిన్నికొడుకునై నెక్కుడు మక్కువ. కాన
 వాని నీజాలను. ఇది న్యాయ్యమే. సాధారణముగా జనకుండు
 జ్యేష్ఠుని బ్రేమించును. జనని కనిష్ఠునిపైఁ బ్రీతి నునుచును. ఈ
 విషయమున నీకుఁ దెలియని దేమున్నది? ఆన్యాయము నను
 సరించి కనిష్ఠకుమారుని గాపాడుకొందునని తెలిపెను. తల్లి
 దండ్రులిట్లు చెప్పఁగా విని మధ్యముండగు శునశ్శేవుఁడుతానుగా
 రాజా నాతండ్రి తొలికొడుకును, నాతల్లి కొండికవాని నమ్మఁ
 గూడదనిరి. ఇంక మధ్యమతనయుండగు నన్నే నీకు వారమిరని
 తలంతు. నన్నింకఁ గొనిపోమ్ము. అనఁగా నాభూపతి పరమ
 సంతోషమున లక్షగోవులనిచ్చి యాతని గ్రహించి రథముపైఁ
 గూరుచుండఁజేసి నిజపురమున కరిగెను.

మనీషులారా! ఈఘట్ట మనేకసంశయములఁ గలిగించు నదిగ నున్నది. కాన విమర్శింతము. త్రిశంకురక్షణరూపమున మునితపస్సు నశించెను. ఆచోటు తనకు మేలుకలిగింపలేదని కాశికుఁ డాలోచించి స్థలాంతరమున కరిగెను. ఎక్కడి కరిగిన నేమి? కర్తము కూడనే యుండును. అది ఛాయవలె ననుసరించును. కాశికుఁ డచటనుండక పడమర దెసకుంబోయి యందొక్కతపోవనమున నతినిష్ఠం బూని తపము చేయుచుండెను. ఆతపస్సుకూడ బ్రహ్మత్వము నీడలంపదయ్యెను. అది నశించు విధ మొందు పొడసూపెను. ఇదియే “గహనా కర్తణో గతిః” అన్నదానిని మనకు బలుసారులు తలంపునకుం దెచ్చుచుండును.

అంబరీషుడు యాగము చేయుచుండ యజ్ఞశువు నెవరో దొంగిలి కొనిపోయిరి. పురోహితుఁడు దానికిఁ బ్రతినిధిగా నరక్షశువును దెచ్చునియెను. ఈకథ చదువఁగనే యాకాలమునఁ గలకొన్ని యలవాటులు గోచరించును. సంకల్పించిన వస్తువు పోయినచో దానికి బదులుగా నిచ్చువస్తువు దాని కంటె నుత్తమముగా నుండవలయును. అనునియమము ననుసరించి రాజు సకలదేశములను దిరిగెను. ఎవ్వరును వధించుటకుఁ గొడుకుల నమ్మువారు లేకపోయిరి. భృగుతుంగపరవ్రతమున ఋచీకమహాముని మూపురుకొడుకులు భార్యయునుండనుండెను. మహా తేజస్వియగు నామునికి నమస్కరించి తనకార్యమును నివేదించెను.

“గవాం శతసహస్రేణ విక్రీణీషే నతం యది
పశోరశ్చ మహాభాగ కృతకృత్యోఽస్మి భార్గవ.”

అనునదియే రాజాకోరిక. ఈస్థానము ననుసరించి యొడించిన నాకాలమున దురాచారము లిట్టివి యున్నట్లు తేటపడును. సామాన్యసృష్టిం బరికింప నిది క్రూరాచారమనియే పొడకట్టును. మానవుని వధించుట దానిచే బుణ్యము లభించునని నమ్ముట యివి ఘోరము లగునలవాట్లచుట కావంతయు శంకలేదు. కాని సూక్ష్మసృష్టిం బరికించిన నాకాలపుమానవులకుం గలదేవతాభక్తి తేటపడును. దేవతాకార్యమునిమిత్తము ప్రాణముల నర్పించుట పుణ్యకార్యమనియే వారెయూహయై యుండవచ్చును.

“హననస్తేయహింసాశ్చ పానమన్యాంగనారతిః. 32

కర్త పంచవిధం ప్రాహుర్దుష్కృతం ధరణీతలే

బ్రహ్మత్రయవిట్పూర్వగోతురంగభరోష్ట్రకాః. 3౮

చతుష్పదోండజాబ్జాశ్చ తిర్యంచోఽపస్థికాస్తథా

అయతం చ సహస్రం చ శతం దశ తథా దశ. 3౯

దశ పంచ త్రిశేకార్థమానుభూర్వ్యాదఘం భవేత్

బ్రహ్మత్రవికాం స్త్రీణామక్తార్థే పాదమాచరేత్. ౪౦

సింహవ్యాఘ్రమృగాదీని హాకహింసాకరాణి తు

నృపా హన్యాచ్చ సతతం దేవార్థే బ్రహ్మణార్థకే. ౪౦

అపత్నాన్వత్తార్థతో వాపి హత్వా మేధ్యాని భక్షయేత్

నాత్తార్థం పాచయేదన్నం నాత్తార్థం పాచయేత్సహా. ౪౧

దేవార్థే బ్రహ్మణార్థే వా పచమానో న లిప్యతే.

ఏతద్భూతాశ్రమస్థానాం క్రియాఫలమభివృతాం

పశుయజ్ఞో న చాన్యేషామిష్టాపూర్తికరం భవేత్. ౬౯

జపహోమార్చనాద్యైస్తు లేషామిష్టం హి సిద్ధ్యతి.”

(లలితోపాఖ్యానము ౨ అధ్యాయం)

హింస దుష్కర్తముగాఁ బరిగణంపఁబడినది. సకలస్త్రుతులు నీ విషయమున నైకకంఠ్యముగ నున్నవి. యజ్ఞాదులయందు మేధ్యపశువధము పాపఫలదము కాదని మనుస్మృతి లోనగునవి తెలుపుచున్నవి. ఇట్లులుండఁగాఁ బశువునిమిత్రము మునికుమారుని వధింప నిచ్చుని. లక్షగోవులగ్రహించి విక్రయింపుమనుట వినుటకే కష్టముగ నున్నది. కాని వారిభావమేమని యూహింతుము. ఈయజ్ఞమునఁ దప్ప మతేయజ్ఞమునందును బోయిన పశువునకుఁ బ్రతినిధిగా నరపశువును వధించుట కానరాదు. కావున నిందొక్కవిశేషము కలుగక తప్పదు. విశ్వామిత్రునకుఁ దపోభంగమున శ్రమము కలుగవలయును. దానిమూలమున నతనికిఁ ర్తి సకలదిక్కుల వ్యాపింపవలయును. ఇదియే ప్రకృతి తాత్పర్యము. కావున నీకార్యమును ఘటించజేసెను. ఈవిషయమును మనము గ్రహించితిమే నాకాలమున నిట్టి యనాచారములు లేవనియు, విశ్వామిత్రునికొఱ కేర్పడినదనియు, పుష్టమగును. తుచ్ఛమగు నీశరీరము భగవదర్చనముచేసినఁ గృతకృత్యులమగుదుమని యప్పటివారియుద్దేశ్యము అని మన మంగీకరించినను మంచిదియే.

“ప్రాయేణ హి సరశ్శ్రేష్ఠ శ్రేష్ఠాః శిశ్వుః పల్లభాః
మాత్మానాం తు కసియాంసస్తస్మాదక్షే కసియసం.”

ఇదియు నాకాలపుటాచారమును దెలుపును.

“శ్రేష్ఠ వివ తు గృహీయాత్పితృం ధనమశేషతః
శేషాస్తమపశీచేయ్యర్హతైవ పితరం తథా.
శ్రేష్ఠేన కాశమాత్రేణ పుత్రీభవతి మానవః
పితౄణామన్యజైవ స తస్మాత్సర్వమర్హతి.

౧౦౫

౧౦౬

యస్మిన్నుణం సంనయతి యేన చానంత్యమత్సు కే
స ఏవ ధర్మజః పుత్రః కామజానితరాకా విదుః.”

౦౦౭

(మను ౮ అధ్యాయం)

దాయవిభాగమునందు జ్యేష్ఠుడే పితృతుల్యుడని చెప్పబడినది. కనిష్ఠుడు తల్లి కెక్కుడు ప్రీతిపాత్రుడనుటాక్కముని పత్ని యభిప్రాయమే యనవచ్చును. లేక స్త్రీలు నవప్రియలుగానఁ గొండికవానిని విశేషించి ప్రేమపాత్రునిగా భావించురన్న ననవచ్చును. కాని యీయది సర్వకాలములఁ గల యాచారమనిమాత్ర మనరాదు.

“గవాం శతసహస్రేణ తునశ్శేషం నశేక్యరః

గృహీత్వా పరమస్త్రీతో జగామ రఘునందన.”

లక్షగోవుల నొసంగి యామునికుమారుని విక్రయించికొనికొని పోయెనన్నచో నొకసందియ ముదయింపకమానదు. లక్షగోవులనుగూడఁ దోలుకొని రాజు దేశదేశములు తిరిగెనా? ఇది శత్రుమా? యని కొందఱు నన్నే ప్రశ్నించిరి. లక్షగోవులనఁగా నొకనాణెమనియు, గోచిహ్నముగలదిగ నది యుండుననియు, సమాధానము చెప్పితిని. అట్టి నాణెముకలదా యనియు మరలఁ బ్రశ్నించిరి. ఉజ్జయినీప్రాంతముల నేఁ జూచితి నంటిని.

“లక్షం లక్షం పునర్లక్షం మత్తాశ్చ దశదంతినః.”

దత్తాత కానుదఘ్న బ్రభాషణాత్.”

అన్నశ్లోక మిందుల కుదాహరణమగును. గజాదిచిహ్నములు గలవి సువర్ణటంకములు. అంతియగాని గోవులు గజములుగావు. బీదకవికే బదియేనుఁగుల నిచ్చుటకంటె బాఱఁదోలుట మేలు గదా.

పూర్వము యజ్ఞములచే దేవతల నారాధించువారు మెండుగ నుండిరి. యజ్ఞము పశుహింసాప్రధానము. కాని యహింసాప్రధానము కాదు. అనగా నాకాలమున బ్రాహ్మణులూహుడఁ బవిత్రజంతుమాంసభక్షకులుగ నుండిరి. రాజగృహముల స్వేచ్ఛగా భుజించుచుండిరి. బ్రాహ్మణేతరులకుఁ గొన్నిమద్యములు పానార్హములుగ నుండెను. మద్యపానము భోగాంగమే యని యెఱుంగందగును.

“బృహస్పతిః—

వైష్టికం తాళజం కైరం మాధూకం గుడసంభవం. ౧౩౩

క్రమాన్నునకరం పాపం తదధార్థార్థకస్తదా
వర్జ్యమాద్యం సదా సర్వైరాద్యయుగ్తం నృపవృత్తజేత్. ౧౩౪

కృతీయావపి వైశ్యస్త కూ ద్రోఽప్యద్యద్యయే తథా
కృతీయాదిత్రివర్ణానామాసవం పేయమచ్యుతే. ౧౩౫

స్త్రీణావపి కృతీయాది. పేయం స్యాద్బ్రాహ్మణీం వినా
పతిహీనా చ కన్యా చ కృతేదృతుమతీ తథా. ౧౩౬

అభర్తృసన్నిధౌ నారీ మద్యం పిబతి హింసా
ఉన్నాదిసీతి సా ఖ్యాతా తాం త్యజేదంకృణామివ. ౧౩౭

మద్యం పీత్వా ద్విజో మోహాత్కృష్టం చాంద్రాయణం చరేత్
జపేచ్ఛాయంతగాయత్రీం జాతవేదస మేవ వా.” ౧౩౮

క్షత్రియాదులు కైరము మాధూకము గుడసంభవము నను సీమూడువిధములగు మద్యములను ద్రాగవచ్చునని తేల్చెడిని. భర్తృసన్నిధియందుఁ దప్పఁ దక్కినతావుల స్త్రీలు త్రాగరా దన్నందున నీపానము సంభోగాంగమని యూహింపఁదగును.

“సురాం వై మలమన్నానాం పాప్తా చ మలమచ్యుతే
తస్మాద్బ్రాహ్మణరాజన్యై వైశ్యశ్చ స సురాం పిబేత్. ౯౩

గాడీ ప్రేక్షి చ మాధ్వీ చ విశ్వేయా త్రివిధా సురా
యథైవైకా తథా సర్వా న పాతవ్యా ద్విజోత్తమైః.

F4

యత్తరక్షాపికాచాన్తుం మద్యం మాంసం సురానవం

తద్బ్రహ్మణేన నాత్మవ్యం దేవానామశ్చ తా హవిః.

F4

ఆమేధ్యే వా పతేన్నతో వైదికం వాపుష్పదాహరేత్

ఆకార్యమన్యత్కుర్యాద్వా బ్రాహ్మణో మదమౌహిత్య.

F5

యస్య కాయగతం బ్రహ్మ మధ్యేనాప్తావ్యలే సకృత్

తస్య వ్యవైతి బ్రాహ్మణ్యం శూద్రత్వం చ స గచ్ఛతి."

F6

(మను ౧౧ ఆధ్యాయం)

బెల్లము, గారపిండి, యిప్పుపూవులు అనువానినుండి తీసినమద్యమును బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యులు త్రాగరాదనియే యిందలి సారము. తాళజము, కైరము అనుమద్యము లిందుఁ జేర్కొనఁబడలేదు. కావున నవి క్షత్రియవైశ్యులు త్రాగవచ్చుననియు, నాపానము రత్యంగమనియుఁ జెప్పిన వైపురాణవచనముల నీ స్మృతివచనములు బాధింపవు. గుడసంభవమగు సుర పానార్థమన్న పురాణవాక్య మీస్మృతినిషేధముచే బాధింపఁబడినది. శూద్రులు రతికంగముగాఁ ద్రాగవచ్చుననుట కీవిధు లభ్యంతరము కలిగింపఁజాలవు. సంవర్తస్మృతియు మనుస్మృతివచనములనే పేర్కొన్నది. సురాపానప్రాయశ్చిత్తమున నీరెండుస్మృతులకు భేదము కలదు.

ఇట్లు స్మృతులు పురాణేతిహాసములు పూర్వాచారపరం పరల నెఱింగించుచున్నవి. నరపశువుచు బ్రతినిధిగా నేవిధి యందుచు జెప్పఁబడలేదు. ఈరామాయణమునమాత్ర మే యీ యని చెప్పఁబడినది. ఏల? అనఁగా నిది విశ్వామిత్రునితపో

భంగమునకును, దన్తహస్తప్రకటనమునకు నేర్పడిన దనవలయును. దీనిం బఠించినచో నాకాలపువారలకుఁ బ్రాణముల నొసంగియైన యజ్ఞముల నాచరింపవలయునన్న శ్రద్ధ కలిగియుండఁ నని మనమూహింపవలయును. కాశికమునివర్యుని యద్భుతశక్తి లోకమున వెల్లడించుటకే యీయజ్ఞము ప్రవృత్తమయ్యెనని మన మెఱుంగుట తెఱంగు. ఇది యుగాంతరములయాచారము. కలియుగమున మాంసభక్షణమే నిషేధింపఁబడినది. కావున మేధ్యఃశుబితసమునూడ నిషేధింపఁబడినయట్లే. కాని యీ కాలమునఁగూడ నాప్రాచీనాచారమునే కొందఱు అవలంబించి షశువులహింసించుదురు. అది న్యాయ్యముకాదు. వారి నాక్షేపింప రాదు. కాని యది యుత్తమకార్యము కాదని మాత్ర మన వచ్చును. యజ్ఞవిధులఁ బఠించి షశుహింస హింసకాదని వారు వాదించుదురు. కాని యావిధులందు మాంసభక్షణము నిషేధింపఁ బడలేదుకదా. ఏల బ్రాహ్మణులు భక్షింపరాదో యెఱుంగఁ జాలకయున్నాఁడను. స్మృతులే కాలానుసారముగా నాచారములను మార్చును. శ్రుతులు మార్పునొందవు. స్మృత్యుక్తమగునాచారము నంగీకరింపనిచో నీకాలమున శూద్రగృహముల నేల విప్రులు భుజింపరాదు? యజ్ఞములయందుఁ బ్రాచీనాచారము తదితరవిషయములందు స్మృత్యుక్తాచారము నవలంబించుట మొండిపట్టుదల యనవలయునేకాని వేతేమనవచ్చును?

ఇట్లు స్మృతులు పురాణేతిహాసములు విప్రులకు సురాపానము నిషేధించుచుండఁగా మధ్యవైష్ణవబ్రువులు శాక్తులు సురాపానముచేయుదురని యాక్షేపించుట యవివేకమునఁగాక మతైకారణమున నగును? సురాపానము శాస్త్రోక్తమని సాధింపఁ

గల్గుచో వారియాక్షేపము నీలుచును. ఆచారమునఁ గలదు కదా యందుచేని వారికూటములయందును సంవాసోత్సవములయందు సురాపానము కలదనవచ్చును. ఎందున్న నది దురాచారమే యగునుగాని సదాచారముగాని శాస్త్రాచారము కాని కానేరదు. కావునఁ దెలివితక్కువచే నాక్షేపించుటయే కాని న్యాయ్యమగు నాక్షేప మయ్యదికాదని యూహింపవలయును.

ఈభాగమునుండి గ్రహింపఁదగువిషయమేమి? దేవతాకార్యము నెన్నికష్టములకైనను లోనయి సాధింపవలయుననియు, ప్రమాదంపడక దాని నొనరింపవలయుననియు, నెన్నియంతరాయములుకలిగినను దపస్సు వదలక చేయవలయుననియు, శ్రద్ధయనునది యొక్కండుండిన నెంతటికార్యమునైన సాధింపవచ్చుననియు, గోపమువదలినఁగాని మునికీ దపస్సు సత్ఫలము నీయదనియు, మొండిపట్టుదల తపఃఫలము నశింపఁజేయుననియు, నట్టిదుస్సంకల్పముల మాని శాంతమువహించి భగవదారాధన మొనరింపవలయుననియు, మనము గ్రహింపఁదగిన ముఖ్యవిషయములు. ముందుకథను బఠితము.

❀ విశ్వామిత్రుఁడు శునశ్శేఘ్రుని గాపాడుట. ❀

* శ్రీరామచంద్ర! యారాజు శునశ్శేఘ్రుని బిలుచుకొని పోవుచు మధ్యాహ్నముకాఁగాఁ బుష్కరతీర్థతటమునఁ గొంత సేపు విశ్రమించెను. శునశ్శేఘ్రుఁడు తన్నుఁ దలిదండ్రులనాదృతింజూచినందులకుఁ గొండలమందుచు రాజు విశ్రమించియున్నతటి నెఱిగి యాక్షేత్రమున మునులంగూడి తపముచేయు

చున్న తనమేనమామయగు విశ్వామిత్రుని దర్శించెను. దారి బడలికయు దప్పియు దన్ను మిక్కిలి నొంప మోము కాంతి హీనముకాఁగా దీనత్వమున మేనమామ యంకభాగమున వ్రాలి తడఁబడుమాటలతో నిట్లు తనవృత్తాంతము నెఱింగించెను.—
 “నన్నుఁ గాపాడువారుండియు రక్షింపరైరి. నా కిప్పుడు తల్లి దండ్రులు లేనియట్లే జ్ఞాతులు నంతియే. బాంధవులు లేరని వేటుగఁజెప్పనేలే? సామ్రాట్! మునిచంద్రా! ఈరాజు నధ్వరము చెడకయుండ నన్నుఁ గాపాడుము. నీవు సామాన్యుడవు కావు. మునీంద్రుడవు. సర్వజనరక్షకుడవు. హితకారివి. నన్నుఁ గాపాడుట యొక్కగొప్పకార్యము కాదు నావలన నీరాజు యాగము చెడరాదు. రాజు కృతార్థుడగునట్లు నేను దీర్ఘ యుష్మంతుడనై యుత్తమతపం బొనరించి స్వర్గపదము నొందు నట్లు మీరు చేయవలయును. నీవే నాకు దిక్కు. పుత్రుని దండ్రీ కాచునట్లు నీవు నన్నీ పాపవిపత్తునుండి రక్షింపు”మని ప్రార్థించెను.

కాశికుఁ డాయభ్యర్థనమును విని తపోమహాత్మ్యమున వారి రక్షింప శక్తుడు కావున నతని నాశ్వాసించి తనకొడు కులం గని “శుభము నాకాంక్షించుజనకు లేఫలము నుద్దేశించి కొడుకులం గాంతురో యట్టిఫలమున కిప్పుడు సమయము వచ్చి నది. ఆఫలమనఁగా జనకవాక్యము నెఱవేర్చుటయేకదా. దాని నొనరించుటంజేసి మీకేకాక పరలోకహితముఁ గూర్చుధర్మము నాకును లభించును. మునిసుతుఁ డీతఁడు నామఱుగుచొచ్చెను. వీనికిఁ బ్రాణములు నిలుచునంతమాత్రము ప్రియము మీరు గావింపవలయు. పుణ్యకర్ములు ధర్మపరాయణులు. కావున

నంబరీషునియాగమునకు మీయం దెవ్వడైన బశువు గాఁబోయి యగ్నిసంతృప్తి గావించుడు. దాన నీతఁడు బ్రదుకును. యజ్ఞము నెఱవేలును. దేవత లానందింతురు. తండ్రివాక్కును బరిపాలించినట్టులగు.” అని పలుకఁగా మధుష్యందాదులు విని యహంకృతిమీఱఁ బరిహాసపూర్వకముగా “జనకా! నీవు మా కెల్లఁ బ్రభుఁడవు. అయిన నౌరసులఁ గాపాడక యన్యపుత్రుని గాపాడుట న్యాయ్య మెట్టులగును? ఇదేటి ధర్మము? మేధ్యా న్నము మాని శునకమాంసము మెసపునట్లుగా నిది యకృత్య మని భావించు”మనిరి.

పుత్రులమాటల నాలకించి క్రోధావేశమునఁ గన్ను లెఱ్ఱఁ బాట “నక్కటా! జనకునకు బదులు చెప్పరాదని యాలోచింపక జంకుమాని తండ్రి చెప్పినట్లు చేయవలయు నన్నధర్మమును గూడ వదలి నామాటఁ బాటించక తిరస్కరించితిరి. కాన వా సిద్ధులనలె ముష్టికజాతులై శునకమాంసము దినుచు సహస్ర వత్సరములు భూమియం దుండఁగలరు.” అని శపింపి దుగ్గిఱార్చుడైన శునశ్శేపున కభయమిచ్చి విభూతి మంత్రించియిచ్చి రక్షా బంధనముగావించి “మునికుమారా! పవిత్రములగుదర్భరత్నలచే బంధింపఁబడి రక్షపుష్పమాలికలు కంఠము నలంకరింప రక్ష చందనము దాల్చి విష్ణుదేవతాకమగు యూపస్తంభము నొందు నపుడు నాచెప్పెడు నీవాక్యములను దై వాభిముఖుడవై స్తుతింపుము. ఇవిగో యీ రెండుగాథలు నీ కుపదేశించుచున్నాఁ డను. ఇందొకటి యింద్రునిది. రెండవది యుపేంద్రునిది. దివ్యములగు నీగాథల నంబరీషునియాగమున వినుతింపుము. ఆగానమున నీకు జీవితసిద్ధి కలుగును.

అని యుపదేశింపఁగా నాబాలుడు సమాహితుడై
వానిని బరిగ్రహించి నెమ్మదిగుదుర రాజుకడ కరిగి యింక
బాగునేయనేల? పోవుదము. దీక్షఁబూని యాగముఁ బూర్తి
చేయుమనఁగా నామాటలకానందించి రాజుత్వరహితుడై యజ్ఞవాట
మునకుం బోయెను. సదస్సులయనుమతినంది యామునికుమా
రునకు యాగపశుచిహ్నముగా దర్శిత్రాళ్లుగట్టి రక్తవస్త్రములు
గట్టించి పశువుగా నొనరించి యూపస్తంభమునకుఁ గట్టిం
చెను. సమాహితుడై యాబాలుడు దివ్యగాథలచేతఁ బశు
భోక్తయగునింద్రుని యూపాధిదేవతయగు నుపేంద్రుని విధి
ప్రకారము గానమున నలరింపఁగా నింద్రుడు తనకుఁ బ్రభు
వగు నుపేంద్రుని శునశ్శేఫుడు రహస్యముగా గానముచేయుట
కెంతయు సంతసించి తృప్తుడై తనను బొగడినందులకు హర్షించి
వానికి పీఠాయు వొసంగెను. అంబరిషునకు యజ్ఞఫలము మిక్కు
టముగా నొసంగెను. అక్కడ విశ్వామిత్రుడు పుష్కరతీర
మున సమాహితుడై వేయియేండ్లు ఘోరతప స్సానరించు
చుండెను.

జిజ్ఞాసువులారా! ఈభాగము విగుల ముఖ్యము. విశ్వా
మిత్రశబ్ద మిందు సార్థకమగును. సకలదానములలో నభయ
దాన ము త్రమమని తేటపడును. పరోపకారమే సకలతపఃఫల
మనియు తేల్చెడిని. కాన విమర్శితము.

“న మేఽస్తి మాతా న పితా జ్ఞాతయో బాంధవాః కుతః.

౪

తాతువర్హసి మాం సౌమ్య ధర్మేణ మునిపుంగవ

త్రాతా త్వం హి మునిశ్రేష్ఠ సర్వేషాం త్వం హి భావనః.

౫

రాజా చ కృతకార్యస్సౌదహం దీర్ఘాయురవ్యయః

స్వర్గలోకముపాక్ష్మీయాంస్తపస్తప్త్యా హ్యను త్రమం.”

౬

రాజు చెంటఁబోవుచు శునశ్శేఘ్రుఁడు మేనమామయగు విశ్వామిత్రునిగన నరిగి యీమాటలుపలికెను. “అస్తద్గోత్రంవర్ధతామ్” అనుభావమున నుండవలసిన తల్లిదండ్రు లధాతురులై తన్నుష్టుకొనఁగా సతఁడు వారిని లేరనియే భావించెను. ఇది న్యాయ్యమే యనవలయు. తనయులవిక్రయించుట, యందును వధింప నమ్ముట మహాపాపము. అధాతురులకుఁ బుణ్యపాపముల విచారముండదు. ధనమే వారికిఁ బ్రధానము అట్టివారుండిన లాభమేమి? లేకున్న నష్టమేమి? శునశ్శేఘ్రుని సంకల్పము సత్సంకల్పము. కావుననే యాతని కిష్టిఘోరవిపత్తు తప్పెను. ఆకోరిక యేది యనఁగా రాజు యజ్ఞము చెడిపోకయుండవలయు. నా కాయు స్సుండవలయు. ఈరెండును గోరఁదగినవియే యనవలయు. కావుననే భగవంతుఁ డాతనిప్రాణములఁ గాపాడెనని మనము విశ్వసింపవలయును.

మానవుఁడు ధర్తార్థకామమోక్షములఁ గోరవచ్చును. అయ్యవి పరుల బాధింపరాదు. ధర్తహాని చేయరాదు. అట్టి వానిగోరినను భగవంతుఁ డాగ్రహింపఁడు. ఇది సాధారణ ధర్తము. ఫలాభిసంధిరహితమగు కర్తాచరణ ముత్తమోత్తమము. శునశ్శేఘ్రుఁడు తనకు మృతిగల్గుననికూడఁ దలంపక సత్కర్తము ఫలించునట్లు కోరెను. అదియగదా సత్సంకల్పము.

విశ్వామిత్రుఁడు కొడుకులం బిలిచి ధర్తముం దెలిపి శరణాగతపరిత్రాణ ముత్తమము. కాన మీలో నొక్కఁడు పశువుగాఁ బోవుని కోరెను. వా రంగీకరింపరైరి. పసిష్ఠతనయుల శపించినట్లే శపించెను. కాశికునితపస్సు శాంతప్రధానము కాదు. ఆతపస్సు నశింపవలయును. అవ్వలగాని బ్రహ్మత్వ మల

పడ నవకాశములేదు. శుశ్రేషునకు నుపదేశించిన స్తుతులరెం
డింటిని దొలుతనే యుపదేశింపక యుండనేల? అనగా శాప
రూపమున నాతపస్సు నశింపవలయును. దానఁ గొంతదుఃఖి
మనుభవింపవలయును. ఆనలమనస్సు నిర్మలముకాఁగాఁ జేయు
తపస్సునఁగాని బ్రహ్మర్షి కానేరఁడు. ఈయూహ కర్త మెటింగి
కొడుకుల నడుగఁజేసి వారి నంగీకరింపక పరిహసించునట్లు
లోనర్పి వారికిఁ గౌశికుఁడు శాపమిచ్చునట్లు పురికొలిపెను.
ఇదంతయుఁ గర్తృతంత్రము కాని వేఱుగాదు. మన మీఠుత్వ
మున నీ విషయమునే చక్కఁగా నేర్చుకొనవలయును. తరు
వాతికథను బఠితము.

❀ విశ్వామిత్రుడు మహర్షి యగుట. ❀

* కౌశికుఁ డిట్లు నియతిమై వేయివత్సరములు తపము
చేయఁగా దేవతలుసంతసించి పూర్ణి ముగియఁగా స్నాతుడై
యున్న యతనిచెంత కరుదెంచిరి. బ్రహ్మస్వప్రభావము వెలుంగ
నట్లునిం బరికించి నీకు భద్రము గలుగుంగాక. ఇంతదనుక నీవు
రాజ్యరీతి యుంటివి. ఈసత్కర్మము నొనరించుటఁజేసి యొక
ఋషివగుదువని యాదేశించి నిజలోకమునకు దేవతలంగూడి
పోయెను. కౌశికుఁ డవ్వుటలం దృష్టినిొందక మరల మహా
తపస్సునకుం బూనెను. చాలకాలము సాగఁగా మేనకయను
నచ్చరమిన్న యాపుష్కరతీర్థముల జలకమాడ నరుదెంచెను.
ముని తపోమహత్త్వముగలవాఁడు. ఐనను మేనకను జూడఁగనే
తత్సందర్శవిమోహితాత్ముడై “యో దేవనారీమణి! నీకు
స్వాగతంబగుంగాక. ఈయాశ్రమమున నీవు సుఖముగా

* ఇయ్యది యజునదిమూఁడవ సర్గ మునందుఁ గలదు.

నుండుము. నిన్నుం గాంచినంతన మనస్సు మన్తధవికారము నకుం జిక్కిను. కావున దయమెయి నన్నేలుకొమ్ము. నీకు భద్రములగుంగాక.” అని వేడఁగా నాయొంటి యందుల కంగీకరించి యందే నివసించెను.

వారిరువురు నాయాశ్రమమునఁ బదియేండ్లు సుఖముగాఁ గాలముం బుచ్చిరి. అప్పుల నతఁడు మేనకాసంగతిఁ దనతఃస్సు నశించెనని యెఱింగి సిగ్గుపడి దుఃఖించి యిది దేవత లెల్ల నాలో చించి నాతఃస్సు నశింపజేయ నీయుపాయము నొనరించిరి. అంతియకాని వేటొకఁడుకాదు. ఆయ్యా! పదియేండు లొక్క దినమువలె గడచినవి. కామాతురుడనై మతిమాలి చెడితిని. అదియే నాతఃస్సును బాడొనరించెను. ఏమిచేయవచ్చును. అని యనేకభంగులఁ జింతించి చింతించి పశ్చాత్తాపము నొందెను. ఆదిధ మెఱింగి మేనక యీముని నన్నేమి శపించునో యని భయంపడ తనువెల్లఁ గంపింపఁగాఁ జేతులు బోడించి యెదుట నిలువఁబడఁగా నాముని యోసీ! ఇది నాయపరాధమే కాని నీయదికాదు. అని మంచిమాటల నూటడించి పంపఁగా నామె స్వర్లోకమునకుం బోయెను. కౌశికుఁ డందుండరాదని యుత్తరదిక్కునకు హిమాలయమునకుం బోయెను.

అందు జితేంద్రియుడగుటకుఁ గట్టిప్రయత్నము చేయు వాడై కౌశికీనదితటమున వసించి దుర్భరతపోనిరతిం బూని యుండెను. సహస్రవర్షము లత్యంతనిష్ఠనుండఁగా నందున్న దేవతలు భయంపడిరి. వారును ఋషులంగూడి బ్రహ్మకడ కరిగి మహాత్మా! ఈకౌశికుఁడు మహర్షి యని పలువంబడినఁగాని తపస్సు చాలింపఁడు. ఆవర మనుగ్రహింప దయచేయుఁడని ప్రార్థి

ఘోర నా బ్రహ్మ యందుల కంగీకరించి యామునికడకు వచ్చి
మధురోక్తుల, “నోమహర్షి! నీకు స్వాగతము. సీతప మత్స్య
గ్రము. నాకు మెప్పును గల్గింపజాలెను. ఋషిముఖ్యుండవై
యుండెదగుమహాత్మ్యము నీకొసంగెద.” అని పలుక నామాట
విని యిండుకంతయు విషాదసంతోషముల నందక పితామహుల
నకు నమస్కరించి దోసిలొగ్గి నిలుచుబడి “యోమహానుభావా!
నేనొనరించిన యాసత్కర్తమున సాక్షిలేనిమహర్షి నామము
నాకుంగలుగఁబలికిత వేనినేను జితేంద్రియుండవై తింగదా?” అని
యడుగ నా బ్రహ్మ “కౌశికా! నీవు ఋషులలో నుత్తముడవు.
అట్లులేనను మనోవికార హేతువులుండియు వికారమునొందక
యుండెదగు కాలము వచ్చునంతదనుక నీవు నిర్జితేంద్రియుఁ
డవుమాత్రము కావు. ఆఫలము సిద్ధింపఁ బ్రయత్నింపు”మని
బోధించి నిజలోకమునకుం బోయెను. తక్కినవారెల్లఁ దమ
యిక్కల కరుగ నాకౌశికుడు పట్టువలమానక యార్ధవీ
భావంఁడై నిరాధారుఁడై నిలిచి వాయువాహారముగా తపస్సు.
చేయఁబూనెను. అంతియగాక గ్రీష్మ కాలమునఁ బంచాగ్ని మధ్య
స్థుండై శీత కాలమున నహర్నిశము జలాంతరమగుండు తపస్సు
చేయుచు వేయియేండ్లు గడపెను. అతిభయంకరమగు నాతపస్సు
నకు నింద్రాదిదేవతలు భయంపడి యాలోచించి రంభను బిలు
పంబంచిరి. ఇంద్రుఁ డాత్మహితము విశ్వామిత్రున కహితమును
గోరి రంభ కిట్లు తెలిపెను.

మహాత్ములా రా! ఈభాగమున నొక్కవిషయము ప్రధా
నముగాఁ దెలియఁజేయఁదగియున్నది.

“వ్రతాంతాత్తా విగతభీర్భవ్వాచారివ్రతే శిఖః
 మనస్సంయమ్య మచ్చిత్తో యుక్త ఆసీత మత్స్వరః.
 యుంజన్మేపం సదాత్మానం యోగీ నియతమానసః
 శాంతం నిర్వాణపరమాం మత్స్యంస్థామధిగచ్ఛతి.”

౧౪

౧౫

(గీ ౬ ఆధ్య.)

అన్నగీతావాక్యముల ననుసరించి శాంతముగలిగి జంకుమాని
 జితేంద్రియుడై నియతిమై భగవంతు నారాధించిన ఫలము
 గాంచునన్నది సారము. ఎవ్వఁ డిట్లు వట్టుదలమానక యీశా
 ర్యము ఫలించునా యని భయంపడక దమముగలిగి భగవంతు
 నుపాసించిననే ఫలము గల్గును. ఇందేది లోపించినను ఫలము
 శూన్యము. కాశికుఁ డత్యుగ్రతఃముచేయుచు మేనకం గాంచి
 విమోహితుడై పడియేడ్లు తత్సంగతి మెలఁగెను. దానఁ
 దపస్సు నశించెను. కాని భగవదారాధనము నిష్ఫలముకాదు.
 కొంతకాలమునకుఁ బశ్చాత్తాపమును గల్గించెను. తనయవి
 వేకము నతఁడు తలంచుకొనెను. దానిచే మఱుంగువడియున్న
 విజ్ఞానము పొడచూపెను. దాననే మేనకయందు దోషము
 లేదు. ఇది నాయవివేకమునే కలిగినదన్న శాంత మంకురించెను.
 మంచిమాటలతో సాగనంపి యాచోటుమాని హిమాలయ
 మున కరిగి వేయియేడ్లు నియతుడై తపస్సొనరించి మహర్షి
 యనునామమునొందెను. కాని జితేంద్రియుడనై తిఁగదా యని
 బ్రహ్మనే యడిగెను.

“యదా వినియతం చిత్తమాత్త స్వేవాపరితే

నిస్సృహస్సర్వకామేభ్యో యుక్త ఇత్యుచ్యతే తదా.

౧౬

సంకల్పప్రభవాక్ కామాంస్త్యక్త్వా సర్వానశేషతః
మనసైవేంద్రియగ్రామం సన్నియమ్య సమంతతః.

౨౪

శనైశ్చనైరుపరమేద్భుద్ధ్యా భృతిగృహీతయా
ఆత్మసంసం మనః కృత్వా న కించిదపి చింతయేత్.

౨౫

యతోయతో నిశ్చరతి మనశ్చంచలమస్థిరం
కతస్తతో నియమ్యైతదాత్మజ్యేష్ఠవశం నయేత్.

౨౬

ప్రశాంతమనసం హ్యేనం యోగినం సుఖముక్తమం
ఉపైతి శాంతరజసం బ్రహ్మభూతమకల్మషం.

౨౭

(గీత ౬ ఆధ్యాయం.)

అన్నభగవద్వాక్యము ననుసరించి దేహభిమానము వదలలేదని
బ్రహ్మతెలిసికొనెను. జితేంద్రియుడవు కావని బదులిడిపోయెను.
దానిని సంపాదించు బ్రయత్నింపుమనియు నుపదేశించెను.
కావున మానవుఁ డొంటరిగానున్న యపుడు శాంతుఁడనని జితేం
ద్రియుడనని భావింపరాదు. కోపకారణములు గలిగినపుడు
శాంతము నెలకొనవలయును. ఇంద్రియవికారహేతువులగు
సుందరీదర్శనాదులు కలిగినపుడు నిర్వికారుఁడు కావలయు. అవి
లేనితఱి నెల్లరు శాంతులే. ఎల్లవారు జితేంద్రియులే. అట్టివరి
క్షులఁ బలుసారులుచేసి నిశ్చంచలత యలవడఁగా నపుడు ఫలము
నొందును. ఈవిషయమే యీ భాగమునుండి గ్రహింపవల
యును.

❖ విశ్వామిత్రుడు రంభను శపించుట. ❖

*రంభా! హిమవంతమునఁ దపముచేయుకాశికుని నెట్టె నఁ
గామార్చునిగాఁ జేయుము. ఇది సామాన్యకార్యమని భావింప

*ఈకథ యజుపదిసార్లప సర్గమునఁ గనబడును.

కుము. విశేషించి దేవకార్యమని తలంపుము. అన్యథాకరింపక నీ వీకార్యము చేయవలయును. అని దీనత్వమున నింద్రుడు పలుక నాతన్ని యది యలవికానిపని యని తలచి సిగ్గుపడి దోసిలోగ్గి, “దేవనాథా! విశ్వామిత్రుఁడు సామాన్యుఁడు కాఁడు. మహర్షి ప్రచండక్రోధాన్నితుఁడు. నేనుబోయి మరులుగొలిపితి నేని నన్ను శపించును. కాన ననుంబంప మారుమా” యని ప్రార్థించెను. ఇట్లు భయకంపితాంగియై నిలువంబడి వేడుచున్న రంభతో “భయంపడకుము. నీ వీకార్యము సాధింపవలయును. మానరాదు. నీకు మేలు గలుగును. నేను వసంతర్తుప్రసాద మనోజ్ఞభూరుహమున మనస్సుగఠగించు కోకిలాకృతి మన్న భునింగూడి నీ ప్రక్క నుండుదును. నీవు కడుంగడు మోహ జనకమగురూపమున యమ్మునిమనస్సును గలంపు”మని యాజ్ఞా పింపఁ జేయునది లేక యాపెయంగీకరించి మోహనాకారమును మఱిత సంగారించుకొని మునిచెంతకుంబోయి మరులుగలి గింపఁ బ్రయత్నించెను. కోయిలపలుకులు చెవులపండువుగా వినంబడెను. రంభను గాంచి దానిసంగీతము నాలించి కోకిల ధ్వనులు చెవులు పండువు చేయఁగా నిది తనకుఁ దానే వచ్చిన దియూ, ఇంద్రుఁడేమైన నాకడకు దీనిం బంపినాఁడా యని సంశ యించి యిది నన్నుఁ గామపరవశునిగాఁ జేయఁజూచుట యింద్రునిపంపుననే యుండునని యెఱింగి కోపాక్రాంతస్వాంతుడై “యోసీరంభా! కామక్రోధములను జయింపఁగోరి నియతినున్న నన్ను మరులుగొలిపి మోసపుచ్చుజూచితివి. ఈనీదుష్ప్రయత్న మునకు ఫలముగాఁ బది వేలయేండ్లు శిలారూపమున నుండఁగల” వని శపించి భయభ్రాంతయైనదానితో మరల నొకబ్రహ్మణోత్త

విశ్వామిత్రుడు రంభను శపించుట.

ముడు ని న్నిశాపమునుండి యుద్ధరింపఁగలఁడని శాపవిముక్తి ననుగ్రహించెను. అంత నమ్ముని తనమది నయ్యో! తన ప్రభువు పంచినట్టిది యొనరించెను. దీనియందుఁ గలయపరాధ మేది? శపించితి నే. అని పశ్చాత్తాపముందెను. రంభయు శిలారూపమును దాల్చెను. ఇంద్రమన్మథులు కాలికి బుద్ధిచెప్పిరి.

కాశికుండు తనతపస్సంతయు నశింపఁగాఁ గోపమునఁ గదా యిట్టులయ్యెనని దుఃఖించి యింద్రియముల జయించినఁ గాని యాపదలు తొలంగవు అని తలపోసి నేనిక నేమాత్రము గోపముం బూనను. మానమునే ధరింతును. ఊర్పుల వలనఁ గ్రోధాదు లుదయించుంగానఁ గొంతకాల మూర్ఖులం బుచ్చకయే యుందును. తపశ్శక్తి బ్రహ్మజ్ఞమును సంపాదించి నంతదనుక జితేంద్రియుఁడనై శరీరమును స్రుక్కించెద. ఆహారము మానుదు. తపశ్శక్తి నాయవయవము లాహారాభావమునఁ జెడకయుండెడు. అని దృఢసంకల్పమున నుండెను. అదే రీతిగా వేయివత్సరము లూర్పులుపుచ్చకయు నాహారముం గొనకయు నుండుపట్టుదలంబూని సాధింతును దీనినని ప్రతిన పూనెను. భక్తవరులారా!

“మయ్యావేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే
శ్రద్ధయా పరయోపేతాస్తేపే యుక్తమా మతాః.”

(గీ ౧౨౨.)

అన్న గీతాశాస్త్రప్రకారము భక్తుడై యేమానవుడు భగవంతు నారాధించునో, కోపాదుల నెడఁబాసి శాంతము నెలకొల్పి సత్కర్మానుష్ఠానమున శ్రద్ధగలవాఁ డగునో యతని నాపరాధుఁడు కరుణించి కృతార్థునిజేయుననుట సత్యము.

కాని యాతనివాంఛ సద్వాంఛగా నుండవలయు. దుర్వాంఛ యైన మొదటికే మోసమువచ్చును. విశ్వామిత్రుఁడు కోరి నది బ్రహ్మర్షిత్వము. అది న్యాయమైనవాంఛితమే. కాని దానికి జితేంద్రియత్వ మలవడవలయు. దానికిఁ బ్రయత్నింపఁ బూనెను. అహారాదుల మాని కోపాదుల వదలి తపస్సుచేయఁ బూనెను. కావున నెల్లరు నుత్తమపదమునకై ప్రయత్నింప వలసినదే. దానికిం దగుయోగ్యతను ముందు సంపాదించుకొన వలయును. అనర్హుఁ డేకార్యమునకై నఁ బనికిరాఁడు.

◀ విశ్వామిత్రుఁడు బ్రహ్మర్షియగుట. ▶

*కౌశికుఁ డంత హిమవంతమును వదలి తూర్పుదిక్కును జేరి యందొక్క పావనస్థలమున నియతుఁడై వేయియేండ్లు మానవ్రతమును బూని యితరులకేరికి నశక్యమగుతపస్సు చేసెను. ఆకాలమున నెన్ని యోవిఘ్నము లామునీంద్రుని బాధించెను. కాని దారువుభంగి వానికిం గదలక కోపమునకు నిడుచుకయు మనస్సునఁ జోటియక నియతి సాగించుచుండెను. నియతకాలము ముగియఁగా నాతఁ డన్నము దినఁబూనెను. ఇంద్రుఁడువిప్రరూపమున నరు దెంచి యాయన్నముం బెట్టుమాయని యర్థించెను. సహస్రవర్షాంతమునఁ బారణకై సిద్ధముచేసిన యన్నము నావిప్రుఁడు యాచించినందులకై యనుమానింపక తపస్సుసిద్ధింపయాచకున కన్న దానము చేయవలయునన్న న్యాయమును నెఱవేర్పఁ గృతనిశ్చయుఁడై యాయన్నము నిశ్శేషముగా నాతనికిం బెట్టి మరల మానవ్రతముం దాల్చి యావిప్రునిపై నించుకంతయుఁ గినియక యుండె. మరల యథాపూర్వ

*ఈథాగము అఱువదేనవ సర్గమునఁ గలదు.

విశ్వామిత్రుడు బ్రహ్మరియగుట.

ముగాఁ దపస్సు చేయుచుండెను. అంత నావిశ్వామిత్రుని శిరస్సును. నుండి ధూముము వెడలెను. దాన ముల్లోకములు గలతె నొంది వెనుభీతిఁ గుండెను. అంత దేవగంధర్వాదు లాతీవ్ర తపోగ్ని జ్వాలలకు నిలువఁజాలక సోలుచు బ్రహ్మకడకుం బరు గిడి, “మహానుభావా! దేవా! విశ్వామిత్రుని ఘోరతపంబుఁ జెఱుప రంభను బంపితిమి. సహస్ర వర్షాంతమున వండుకొన్న యన్నము దినకుండఁ జేసితిమి. ఎన్ని యోభంగుల గోపముగలి గింఁజూచితిమి. తపఁముఁజెఱుపఁ బాటుపడితిమి. మాప్రయత్న పరింపరల నయ్యది తఱుగక పెరుగుచున్నది. అపరాధ లేశము నాతనియెడఁ గానరాదు. ఆతనివాంఛఁ దీర్చినఁగాని యీ ముల్లోకములు సుఖమునొందవు. లేనిచో నశించును. చరాచరములన్నియుఁ జీకాకుపడుచున్నవి. ఇంతయేల? ఈయ పర్రము పొసంగుటంజేసి జనులు నిత్యకృత్యములు మాను దరని తోఁచెడిని. రవిలేజస్సు మాసినది. ఆముని యగ్ని తుల్యుఁ డు. కాన ముల్లోకముల భస్మముగాఁ జేయకమునుపే యాతని మీ రనుగ్రహింపవలయును. ప్రళయాగ్ని వలె బోకములఁ గాల్ప నాతఁడుశక్తుఁడు. దేవరాజ్యమునుగూడ నడుగునేమో. అట్టియూహలు పుట్టకమునుపే తద్వాంఛితము నొసంగుఁడు.”

బ్రహ్మయు దేవాదులంగూడి వచ్చి మధురవాక్కుల నోబ్రహ్మగ్రీ! నీకు స్వాగతము. నీతపమునకు మేమందఱ మానందించితిమి. ఈయగ్రతపమున నీకు బ్రాహ్మణ్యము లభించెను. మేమందఱము నీకు దీర్ఘాయుస్సు నొసంగుదుము. నీకు సుఖంబొదవుఁగాక. మేలు గలుగుఁగాక. హాయి నొందు” మని బ్రహ్మాదులు పలుకఁగా విశ్వామిత్రుడు సంతోషించి

యెల్లరకు నమస్కరించి “నాకు బ్రాహ్మణ్యము గలిగెనేని దీర్ఘాయువు నాకు లభించెనేని యోంకారపషట్కారములు వేదములు దమకుఁ దామేవచ్చి నన్నుఁ బ్రవేశించుఁగాక వాని నేనొకరికి నుపదేశించుటకు నొకని యజంపఁజేయునపుడు వినియోగించుటకు నర్హుడనుగావలయును. ఇంతియగాదు. వసిష్ఠముని సూర్యవంశ్యులకు ననాదిపురోహితుడై యుంట ఓత్తియార్హములగు నాధర్వణవేదముల నెఱింగినవాఁడు. విప్రులకు వలయువేదముల నేర్పినవాఁడు బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడు. ఇట్టి వసిష్ఠముని నన్ను బ్రహ్మరీ! యని పిలువవలయు. నాకు మంచి కోరిక యిదియే. ఈవాంఛితమును దీర్చితిరేని మీరు కృతకృత్యులరగుదురు. ఇది నెఱవేఱదేని కృతార్థులు మీరు కారనుట నిజము.” అని స్వాభిప్రాయము దేటపఱచెను. ఆయభిప్రాయములఁ దీర్పఁదలంచి యాదేవతలందఱు బ్రహ్మరీ! నా వసిష్ఠుని బ్రార్థించిన నాముని ప్రసన్నుడై కాశికునితో మైత్రి బాటించి దేవతలవలె నీతఁడు బ్రహ్మరీయే యనియెను. అమర్త్యులు “విశ్వామిత్ర! నీవు బ్రహ్మరీ వగుటమాత్ర మేకాదు. యాజనాధ్యాపనాదులగు నధికారములన్నియు నీకుఁ గలుగు” ననిపలికి తమతమనెలవుల కరిగిరి. విశ్వామిత్రుఁడు బ్రాహ్మణత్వములవడఁగా ధర్మవేత్తగాన వసిష్ఠముని నారాధించి కృత్యము నెఱవేర్చి తపోనిష్ఠును బూని పుడమియంతయుఁ దిరిగెను.

శ్రీరామచంద్ర! ఈమహాత్ముఁ డీరీతిగా బ్రాహ్మణత్వమును బొందెను. మునివరుడ్యుడు శరీరముఁదాల్చినతపస్సే యీతఁడగు. ధర్మనిరతుఁడు.” అని యిట్లు తేజశ్శాలియగు శతానందుఁడు కాశికునిమాహాత్మ్యమును బొగడి యూర

కుండెను. జనకమహారా జంతట రామలక్ష్మణులకు శతానందు
 డెఱింగించినవాక్కులను విని గాఢనందనుం గాంచి యంజలి
 ఘటించి “మునీంద్రా! కాకుత్స్థకులాలంకారులగు నీరామలక్ష్మ
 ణులతో నీవు నాయాగమున కరుదెంచుటంజేసి ధన్యుడ
 నైతిని. నీయనుగ్రహపాత్రుడనైతిని. మహర్షివగు నీదర్శన
 మునఁ బవిత్రుడనైతిని. బహుగుణములు నాకు లభించెను.
 నీ వానర్చనమహాతపస్సును శతానందముని కీర్తింపఁగా నేను
 శ్రీరాముడును వింటిమి. ఎల్లరు నాలకించిరి. నీతప మనుప
 మానము. నీబల మనువదింపఁదరముగానిది. అసంఖ్యగుణు
 డవు. అయ్యవి బ్రహ్మకు శంకరునకు నెట్లు గలవో యట్లే నీ
 యందు నవి నెలకొనినవి. నీ చరిత్ర మాశ్చర్యజనకము ఎంత
 విన్నను దృష్టి యొదవదు. సాయంసమయము కావచ్చినది.
 కావున నెలవిమ్ము.” అనఁగా విశ్వామిత్రుఁ డానందించి జనకుని
 గీర్తించి వీడ్కొలిపెను. జనకుడు సపరివారుడై నెలవొంది
 పోయెను. మహర్షులు రామలక్ష్మణులు వెంటరా నాగాధ్యక్షు
 డాత్మనివాసమునకుఁ బోయెను.

మహానీయులారా! ఈభాగము చక్కఁగాఁ బఠింపఁదగి
 నది.

“అద్వైతా నర్వభూతానాం మైత్రః కరుణ వివ చ
 నిర్తమా నిరహంకారస్సమదుఃఖినుఖః క్షమా.

౧౩

సంతుష్టస్సకతం యోగీ యతాత్మా దృఢనిశ్చయః
 మయ్యర్పితమనో బుద్ధి ర్మో మద్భక్తస్స మే ప్రియః.

౧౪

యస్తాన్నోద్విజతే లోకాః సాకాన్నోద్విజతే చ యః
 హర్షామర్ష భయోద్వేగైర్ముక్తో యస్స చ మే ప్రియః.”

౧౫

(గీత ౧౨ అధ్యాయం)

అన్నగీతావాక్యముల ననుసరించి భూతదయగలిగి నిర్మముడు నిరహంకారుడు సంతుష్టుడునై సర్వకాలము భగవంతుని యందు మనస్సును జేర్చియుండువాడు భగవత్కరుణకు బాతుడగును. జాతియందుఁ దొలుతఁ బ్రసిద్ధిగాంచి తపోవ్రతానుష్ఠానముల నాటి తేటి జితేంద్రియుండగునేని బ్రహ్మర్షి యగును. స్వజాతిధర్మముల నాచరించినగాని యంతకంటె సుతత్కృష్టజాతినొంద యోగ్యుడు కానేరడు. బ్రహ్మర్షిత్వమునకు యోగ్యత జితేంద్రియత్వమని మన కీచరిత్రము బోధించుచున్నది. కేవల బ్రాహ్మణజాతియందుఁ బుట్టినంత మాత్రమున బ్రహ్మర్షిత్వ ములపడదనియు, నింద్రియముల వశపఱచుకొని పరమశాంతుడైననే బ్రహ్మర్షియగుననియు, మన మెఱుంగవలయును. బ్రహ్మర్షిత్వమునకు జాతిమాత్రమే ప్రధానముకాదనియు మనము నేర్చుకొనవలయును. ఎవ్వఁడుకాని క్రమక్రమమున నుత్తమపదమొంద నర్హుడగుననియు, దానికిందగుయోగ్యతయున్నం జాలుననియు, మన కీభాగము బోధించుచున్నది. కష్టములకోర్చి కోపమును విడనాడి భూతదయగలిగి యోగియగునేని, బ్రహ్మర్షి యనఁబడునని గీతావాక్యాదులు సిద్ధాంతము చేయుచున్నవి. ప్రతివారును ఋషులుకారనియు, దానికిందగుయోగ్యత సంపాదించుకొనువాఁడెవ్వఁడైన నగునని యిందుఁగలపాఠము.

కేశములు పెంచి కాపీనము దాల్చినంతమాత్రమున సతఁ డుత్తముఁడు కానేరడు. ఆజాతియందు నీచుడే యగును. అక్రోధనుఁడు కావలయును. నిష్కాముఁడు కావలయును. ధనార్జనమున కెన్నియుపాయములు గలవో వాని

సన్నింటిని సంగ్రహించి తదనుగుణముగా శిష్యులఁ జేర్చుకొని
వేషమే భూషణముగా యోగులమని, భక్తులమని, విరాగుల
మని పలుకుచు వంచకులగు నితరులచేఁ జెప్పించుచు దిరుగు
కపటనాటకసూత్రధారులు యోగులుగారు. భక్తులు, భగవ
ద్దాసులుగారు. ధనయోగులు, భుక్తియోగులు, ధనదాసులు
నగుదురు.

“హర్షాపర్వభయోద్వేగైర్భక్తః”

అన్నభగవదుక్తికి బాత్రులు కావలయును.

“తుల్యనిదాస్తరి రాసి సంతప్త యన కేనచిత్
అనికేకస్థిరమతిర్భక్తిమాత్రే సీయో నరః.”

అన్న శ్రీకృష్ణోపదేశము ననుసరించిన ప్రవర్తనముకలవాఁడు
గావలదా. వానికి భక్తుడనిపేరు. ఎవ్వరేమన్నను దననే
యని అనుకొనుచు స్తోభమే రూపొందినట్లు మిట్టివడుచు ధన
గర్వమున విజ్ఞప్తిగనామధారులు యోగులుగారు హరిదాసులు
గారు. ద్రవ్యదాసులే యగుదురు భగవంతుని యుపదేశాను
సారములగు లక్షణములుగలవాఁడు కానిచో వాఁడు జగ
ద్వంచకుఁడుకాక మతేమగును? అట్టివాఁ డిహపరలోకదురుఁ
డగుననుట కేశంక లుండవు. అట్టివారిమాయమాటలకుఁ
లోబడి ధనము పోఁగొట్టుకొనరాదు. అట్టివారినుండి భగవ
త్ప్రసాదమన్నరూపమో పిండివంటలరూపమో దొరకుఁగాని
నిక్కముగు భగవత్కరుణ దొరకదు. భక్తలక్షణములులేక
యున్న నతనికేశములం గాంచియో భక్తులనుకొనవలయును?
కావున శ్రీహరి చెప్పినలక్షణములను శ్రమములకు లోనైనై
సంపాదించుకొనవలయును. నిందించినను భూషించినను సమము

భావింపఁగలయోర్పుగలవారము కావలయును. అంతదనుక మనము భగవత్కరుణకుఁ బాత్రులము కాజాలమనుట నిక్కము.

విశ్వామిత్రునితపోగ్ని ప్రజ్వరిల్లెను. అనఁగా నతఁడు బ్రహ్మ నుపాసించుచు నాకర్షణప్రయోగము చేసెననియు, నామంత్రశక్తి యఖిలలోకముల భీతిల్లఁజేసెననియు, దాన బ్రహ్మ యరుదెంచి నీవు బ్రహ్మరివైతివనెననియు మనము గ్రహింపవలయును. తుదకు నిరహంకారుడై బ్రహ్మమునివరుఁ డగు వసిష్ఠునితోట బ్రహ్మరివైతివని వెడలినఁగాని నేను దృష్టి నొందనని కాశికుండు పలికెను. ఏల? సర్వసమృతముగా నది యలరవలయునని యాతనియాశయము. మహాజ్ఞానియగు నా వసిష్ఠుండు సుప్రసన్నుడై యెల్లరువిన బ్రహ్మరివైతివని పలికెను. అనఁగా స్వప్రవర్తనము విరోధమును దొలఁగింపఁజాలినది కావలయునని గాఢినందను నాశయము. బ్రహ్మరి యయ్యెను. లోకోపకారతత్పరుడయ్యెను. కావున మనముకూడ సర్వభూత దయగలవారమై క్రోధాదుల మాని భగవంతుఁ నుపాసింపఁ వలయును. ఫలము తనయంతన లభించును. భగవంతుండు సర్వ జ్ఞుడొకఁడా. మనవాంఛితములం దీర్చును. మహాశయులారా! విశ్వామిత్రచరిత్రమును జక్కఁగాఁ బఠించి యతనిప్రవర్తన మున నెన్ని సుగుణములుగలవో మన మెఱింగి యతనివంటి భక్తులము కావలయునని యూహించుచు నిశ్చలభక్తితో భగవంతు నారాధింపవలయును. వంచకులము గారాదు. ధన దాసులము గారాదు. ఆత్మద్రోహులము గారాదు. పర ద్రోహము తలంపరాదు. సర్వదా నిర్మలభక్తి నానర్చ్యశ్వరుని

శంకరధనుర్వృత్తాంతము.

జక్కగా నారాధించి కృతకృత్యులము కావలయును. ఇక
దరువాతికథను బరింతము.

శంకరధనుర్వృత్తాంతము.

* అంత దెల్లవాఱగా జనకుడు కృతకృత్యుడై మహా
త్తుని గాఢేయుని శ్రీరామలక్ష్మణులం బిలువంబంచెను. వారరు
దెంచిరి. వారినెల్ల సవిధిగా గారించి జనకుడు కాశికుం
గాంచి మునిచంద్రా! మీకు స్వాగతము. నాచేయదగువని
నాజ్ఞాపింపుడు. మేము భవదాజ్ఞాప్రవర్తకులముకదా యని
ప్రార్థింపగా ధార్మికోత్తముడగు నాకాశికుడు సమయజ్ఞుడు
వాగ్విశారదుడు కాన యాభూపాలకునితో నిట్లు పలికెను.
రాజేంద్రా! దశరథకుమారులగు నీయిరువురు క్షత్రియ
వంశస్యులు జగత్ప్రసిద్ధులు. మీయింటనున్న శివధనుస్సును
వీక్షింప నాకాంక్షింతురు. దానిం గానిపింపుము. నీకు శుభం
బగుగాక. దానిం దిలకించి సఫలమనోరథులై యిష్టానుసారము
పోవుదురు.

అని తెలుపగా జనకుఁ డానందించి మహాత్మా! కాశికా!
ఈధనుస్సు మాయంట నేటికున్నదో వివరింతును. అవధరిం
పుడు. నిమియనుమహాత్ముడు మాకులమునకుఁ గూటపురు
షుడు. (అదిపురుషుడు) దేవరాతుఁ డనువాఁ డతనివంశ
మునం దాటవవాడు. మహాదేవుం డీధనుస్సు నాదేవరాతుని
కడ న్యాసముగా (కాపాడుచుండుటకు) నుంచెను. శివధను
స్సిదియెట్లొ ముందుఁ దెలిపెదను పూర్వము శంకరుడు పరా
క్రమాధికుడై దక్షియాగధ్వంసము చేయునపు డీధనుస్సు నెక్కు

* ఇది యజువదాటవ సర్గమునుండి సంగ్రహింపబడినది.

పెట్టి దేవతలను గాంచి యమర్హ్యులారా! ఈయజ్ఞమున హవి
ర్యాగము నేను గోర మీరు దానిం జేర్చమానితిరి. కాన దీన
మితలల నిలఁగూల్తు. చూడుఁడనఁగా వారు భీతిల్లి యామహా
దేవుని బ్రార్థించి నయగలుగఁజేసికొనిరి. వారి నాశివుఁడు కరు
ణించి వదలెను. మహాప్రీతుఁడగు నాపరమశివుఁడు దేవతలకెల్ల
దీని నొసంగెను. శివశ రాసనమునుబడసి దేవత లిద్దానిని మాకు
బూర్వుఁడగు దేవరాతునకు నిక్షేపముగా నొసంగిరి.

నే నొకప్పుడు యజ్ఞము చేయఁగోరి భూమి శోధింపవలయు
నని దున్నుచుండఁగా నాగటిచాలున నొకకన్నియ కనఁబడినది.
నా కాకన్నియ లభించెను. నాగటిచాలునకు సీత యనుపేరు
కలదుగాన నాకన్నియకు సీత యనుపేరు పెట్టితిని. భూజాతయగు
నాకన్యకారత్నము దినదినాభివృద్ధి నొందెను. నేను బెంచితిని
గాన నాకూఁతురయ్యెను. అయోనిజకాపున సామాన్యన
కీడగదు. ఈకన్య వీర్యశుల్కయని భావించి శంకరుచాపము
నెక్కిడఁజాలువీర్యవంతునకే యొసంగఁడగునని నమ్మి యింత
దనుక నెవ్వనికి నీయక యుంచితిని. భూజాతయగుకన్యకను
దమ కిమ్మని రాజకుమారు లనేకులువచ్చి నన్నడిగిరి. వీర్యశుల్క
యనిచెప్పి యెవ్వరికే నీనైతిని.

రాజు లఖిలవిక్కులనుండి శివధనుస్సార మెఱుంగఁగోరి
వచ్చి దానిం జూడఁగోర దానిం దెప్పించితిని. వారు చూచిరి.
వారు దానిని జక్కఁగాఁ బట్టుకొనుటకుఁగాని వైకినైత్తిచూచు
టకుఁగాని సమర్థులుకానైరి. ధనురాలోపణవిషయమున వారల్ప
వీర్యులే యని నే నెఱింగితిని. అక్కారణమున నేను వారికిఁ
గన్యక నీయనైతిని. వీర్యశుల్కయగు నాకన్నియను బరాక్రమ

మునఁ బడయరాదని యెఱింగి నిర్భరకోపమున బలాత్కారమున గ్రహింపఁబూని మిథిలాసగరమును ముట్టడించిరి. నా పురము నిరోధింప మఱియొక కారణము కలదు. సీత వీర్యశుల్కయని నేనేర్పఁచుటంజేసి తప్పు నవమానించితిని వా రూహించిరి. పట్టరానిరోషమున మిథిలాసగరమును జాట్టుముట్టి బాధించిరి. ఒక్కసంవత్సర మానిరోధము సాగెను. దుర్గరక్షణసాధనములు నశించెను. నాకు దుఃఖము మితిమీఱెను. తపస్సుచేసి దేవతల సంతృప్తులనుగాఁజేయ వా రానందించి చతురంగబలముల నొసంగిరి. రాజు లాసేనలవలన దీనత్వముఁగాంచి నలుఁగడలకుఁ బాఱిరి. మునింద్రా! ఈధనుర్వరచరిత్రమును వింటిరి కదా! ప్రకాశవంతమగు నీధనుస్సు నీరామలక్ష్మణులకుఁ జూపెదను. ఈశ్రీరామమూర్తి దీని నెక్కుపెట్టునే నయోనిజయగు సీత నొసంగెదను. అని పలికి యూరకుండెను.

మహాశయులారా! మన మీఘట్టమునుండి కొన్నివిషయములు గ్రహింపవలయును. మధ్యవైష్ణవులదుర్వాదము లిద్దానఁదొలఁగును. భగవచ్చక్తి తేటపడును. శివధనుస్సును జూడఁగోరుచున్నా రిరాజకుమారులని విశ్వామిత్రుఁడు పలుకఁగా రాజు దానిం దెప్పించి చూపక దానివృత్తాంతమును జెప్పనేల? జనకుఁడు మహాజ్ఞాని, త్రికాలజ్ఞుఁడు. ఈవిషయము సకల పురాణములు మహాభారతము తేటపఱచును. అట్టిజ్ఞానధనుఁడగు జనకరాజు సామాన్యరాజకుమారు లెత్తలేక పోయినట్లే రామమూర్తికూడ నెత్తలేకపోవునేమో యని యనుమానించి ధనుశ్శరిత్రమును దెలిపెనని పలుకువారి వాదము నిస్సారము. విశ్వామిత్రుఁడు తెలిపిన యహల్యాశాప

మోక్షాదికథలు శ్రీరామమూర్తినుహత్త్వమును దేటపఱచుచున్నవి. శ్రీరామమూర్తిమాయామానుషదేహుడు శంకరుచాపవృత్తాంతమును స్మరించిన జాలును. తనమహిమము నెఱుంగఁగలఁడు. అని యూహించి జనకుఁడిది శివచాపమనియు, దేవరాతునకు దేవత లిచ్చిరనియుఁ దెలిపెను. దక్షునియాగమునఁ దనకు హవిర్భాగము లిప్పించని దేవతలం బొలియింతునని శంకరుఁడు పలుకఁగా భీత్యై దేవతలందఱు ప్రార్థింపఁ బ్రీతుడై యాధనుస్సు దేవతల కొసంగెను. ఏల? వారలం బొలియింపఁ బూనినదికానఁగ్రూరమనియు, నది తనచేత నుండఁలేదనియు శివు నాశయము. వార లాధనుస్సు నాలోచించియే దేవరాతున కొసంగిరి. దీనింబట్టి యూహింపఁగా శంకరుఁడు దేవతల కొసంగుటయు, దమ్ముం జంపుపాధనమును వారు పాడుచేయక దేవరాతునకిచ్చుటయు రాఁగలరామావతారమనదాని యుపయోగము నెఱింగియే యని తేటపడును. శివధనుర్భంగమునఁ గాని పరశురాముఁ డాగ్రహింపఁడు. ఆగ్రహించినఁ గాని యుద్ధమున రాఁడు. పరశురాముఁడు తనకడనున్నవైష్ణవచాపము నిచ్చినఁగాని యాతనియందుఁ గలభగవత్కళ శ్రీరామునియందు వ్యాపింపఁ వలనుపడదు. ఈవిధమెఱింగియే శంకరాదులు దేవరాతున కిచ్చిరని మన మూహింపవలయును.

కొందఱు పండితబ్రువులు తుచ్ఛమగుమతాభిమానమున శంకరుచాపమును శ్రీరాముఁ డవలీలం ద్రుంచెననియు, దాన శివునకన్న విష్ణు వధికుఁడనియుఁ బలుకుదురు. తచ్చిష్యులు దానినమ్మి శంకరు దూలుదురు.

“కతో హృద్దేహనా విష్ణుస్తుపాన హరమీశ్వరం
నమస్తే శిరికంఠాయ నీలగ్రీవాయ వేదనే

... ..
హరాయ హరిరూపాయ నమస్తే తిగ్గలేజినే.

... ..
కాను వాక్కుతిరూపా లేకాను స్తోత్రం శ్రీకృష్ణయాత్
శస్య వా స్మరతే జిహ్వ స్తుతౌ స్తుతిమతాంవర
సర్వాత్మక సర్వభూతేశ త్రాహి మాం సతతం హర.

32

రక్ష దేవ జగన్నాథ లోకాక సర్వాత్మానా హర
త్రాహి భక్తాక సదా దేవ భక్తప్రియ సదా హర.”

30

(హరిపంచము. భవిష్యపర్వము ౮2 అధ్యాయం.)

“అవిద్యామోహితాత్మానః పురుషా భిన్నదర్శినః
వదంతి భేదం వశ్యంతి చావయోరంతరం హర.”

౪౯

(విష్ణుపురాణము ౫ ఆం 33 అధ్యాయం.)

“త్వమేకస్సర్వజగతామీశ్వరో బంధమోక్షయోః
తం త్యామర్చంతి కుశలాః ప్రపన్నార్చిహరం గురం.

౨౨

త్వం అప్తా పరమం గుహ్యం నదసద్భావభావనం
నానాశక్తిభిరాభాత స్వయమాత్మా జగదీశ్వరః.”

(శ్రీభాగవతము ౮ స్కం 2౦ అధ్యాయం.)

శ్రీభాగవతము విష్ణుపురాణము హరిపంచము శ్రీవైష్ణవులకు
వైష్ణవులకు బ్రమాణగ్రంథములు. అందు శ్రీవిష్ణువు శంకరుని
స్తుతించి నీవేభగవంతుడని నన్నుగాపాడుమని పలికినట్లున్నది.
అవి ప్రమాణములు కావందురేని వేటుగతియే వారికి లేదు.
ప్రమాణమందురేని విష్ణుకృత స్తుతియే శంకరుడు దుష్కృష్టుడని
తేటపడును. ఇప్పుడు వారిదూషణము తెలివిలేక చేయఁ
బడినదని స్పష్టము. ఇందు సారమేమనగా వినుడు.

లోకానుగ్రహార్థము విష్ణువు శివుని, శివుడు విష్ణువును
స్తుతించురు. అంతియకాని వారిరువురకు భేదమే లేదు. శివ
భక్తులు శివుని విష్ణుభక్తులు విష్ణువును భగవంతుడని నమ్మి
యారాధింపవలయును. ఫల విరువురకు సమానమే. అని లోకు
లకుఁ దెలుపుటకే వారిప్రయత్నము. అనఁగా నిరువురను
సమానముగా భావించఁజాలనివా రొక్కనినే నమ్మి తరింతుడు
గాక యనియే పురాణములభావము. ఏభక్తుఁడేదేవతను నమ్ము
నో యాదేవతయే భగవంతుడని నమ్మవలయుననియు, బరా
త్పరుఁడు సర్వదేవతాత్మకుఁడు కావున నారూపమున వారికిం
బొడసూపి తరింపఁజేయుననియు దీనిసారము. కావునఁ దత్త్వ
మెఱుంగని మధ్యవైష్ణవులు శివుని, మధ్యశైవులు విష్ణువును,
మధ్యశాక్తులు శివకేశవులను దూషింతురు. అంతియకానితత్త్వ
మెఱింగినవా రిందెవ్వరిని దూషింప వలనుపడదు. ఎవ్వరిని
దూషించిన నయ్యది పరమాత్మను దూషించినట్లే యగును.
ఆక్రూరకర్తమునకుం బూనరాదు. అది పాపహేతువగును.
తుచ్చబుద్ధులమై జ్ఞానములేక భగవంతునిదూఱుట పాడికాదు.

జనకుఁడు శ్రీరామావతారతత్త్వము నెఱింగియే శివ
ధనుస్సు నెక్కువెట్టినవానికి నీతనిత్తునని చాటించెను. ఇత
రుల కది సాధింప శక్యముకాదని యారా జెఱుంగును. లోకా
చారమును బాటించి మహర్షులు రాముఁడు భగవంతుడని
తెలుపరాదని యూహించినట్లే జనకుఁడు శివధనుశ్చరిత్రమును
దెలిసి దానిం జూపింతునని తెలిపెను.

“రామలక్ష్మణయోశ్చాపి దర్శయిష్యామి నువ్రత
యద్యన్యథానహో రామః కర్మాదా రోపణం మునే
నతామయోనిజాం సీతాం దద్యాం దాశరథేరహం.”

అనుభాగమున జనకునాశయము గర్భితముగా నున్నది. రామ
లక్ష్మణులకు శంకరధనుస్సును గనఁబఱతును. రాముఁ డెక్కు
పెట్టునే నయోనిజయగునీత నొసంగెదననియె. ఇందు లక్ష్మణుని
పేరే తలంపలేదు. ఇరువురకు ధనుస్సును జూపింతునని పలికిన
రాజు దీని నెక్కు పెట్టినవానికి నీత నిత్తు ననక రామునిపేరే ల
పలుకవలెను? అనఁగా మనస్సున రాముఁడే సీతాదేవికి భర్త
యగునని యెఱుంగునని మనము భావింపవలయును. ఎల్లరు
శ్రీరామావతారము నభిలషించినవారలే. భగవంతుఁ డవత
రించునని యెల్ల రెఱుంగుదురు. లోకాచారము ననుసరించి
యూరకున్న వారు. ఈ ఘట్టమునుండి శివకేశవుల కభేదసిద్ధాం
తము మనము గ్రహింపవలయు. జనకాదులు శ్రీరామునిదీప్య
మహిమమును విశ్వామిత్రుఁ డెఱింగినట్లే యెఱుంగుదురనియుఁ
డెలియందగును. ఇంకఁ దరువాతికథను బఠించి తరింతము.

❖ శివధనుర్భంగము. ❖

*జనకుఁ డారిత్రఁబలుకఁగా నాలకించి కౌశికుఁడు రాజేం
ద్రా! రామచంద్రునకు ధనుస్సును దెప్పించి చూపుమని తెలుప
నారాజు మంత్రులను బిలిచి గంధకుసుమమాలికాద్యలంకృత
మగు నాదివ్యధనుస్సును దెప్పింపుడని యాజ్ఞచేయఁగా వా
రప్పడేహాయి నగరమునుండి దాని నుత్సనముతో దే బయన
మెరి. అయిదువేలపురుషులు దృఢకాయులు లాగఁబూనిరి. ఆ
ధను స్సొకమంజూషయం దుండెను. ఎనిమిదిచక్రము ల్దాని
కమర్పబడియెను. ఆపెట్టెను గడుంగప్తమున లాగుచుండిరి.
మంత్రు లాశివధనుఃపేటికను దెచ్చి దేవతాతుల్యుడగు జన

*ఇయ్యది యణువదియేడవ స్కంధమునఁ గలదు.

కుం గాంచి రాజేంద్రా! ఎల్లరాజులు కొనియాడినమహాసాగ
ముగల శివచాప మిదిగో కొనితెచ్చితి మని విన్నవించిరి. రాజు
దోసిల్లాగ్గి కౌశికుని రాజకుమారులను గాంచి బ్రహ్మ! మేము
పూజించు ధను స్పృశియే. రాజులమాట యేటికి? దేవగంధర్వా
దులు దీని వంపజాలరు. మోపెట్టనేని బాణము సంధింపనేని
బరు వెంతయని కనుగొనఁ గదల్చనేని యెవ్వరును శక్తులు
గారు. అట్టి యీశరాసనవర్యముం దెప్పించితిని. రాజపుత్రుల
కిరువురకుం జూపుమనియె.

ధర్మవేత్తయగు కౌశికముని రామచంద్రునింగని వత్సా!
రామభద్రా! ఈధనుస్సును బరికింపుమని హెచ్చరించెను.
బ్రహ్మ! యానతింగొని శ్రీరామచంద్రుఁ డావిల్లున్న మంద
సను సమీపించి తెఱచి యందుఁగల శివచాపవర్యముం గనుం
గొని విప్రొత్తమా! ఈభూరిచాపమును గ్రహించెద. ఎత్తి కద
లించెద. తమయాజ్ఞయైన నెక్కుపెట్టఁ బ్రయత్నించెదను.
అనుగ్రహింపుఁ డనఁగా జనకరాజు మునిరాజు నట్లేచేయు
మనిరి. మహర్షి యాజ్ఞ మెయి శ్రీరామమూర్తి యాశివధను
ర్మధ్యభాగము నవలీలంబట్టుకొని యెందఱో రాజులు చూచు
చుండఁగా దాని నెక్కుపెట్టెను. ధర్మాత్ముఁ డారాముఁ డా
ధనుస్సు నెక్కిడి యాకర్ణాంతముగా నల్లెత్రాటిని లాగఁగా నా
విల్లు శ్రీరామునియశస్సు సకలదిక్కులవ్యాపింప మహాధ్వనితో
రెండుఖండము లయ్యెను. ఆచప్పుడు పిడుగుపాటువలె మహా
భయంకరమయ్యెను. మహాపర్వతము బ్రద్ధలై నయల్లు భూమి
కంపించెను. కౌశికజనకులు రామలక్ష్మణులునుదప్పు దక్కుంగల
యందలివారెల్ల నాపెనుచప్పుడు విని మూర్ఛిల్లిరి. కొంతనడికి

రాజులు మూర్ఖుడేఱఁగా జనకుఁడు భయము మాని చేతులు
 జోడించి వాక్యకాశలము మెఱయ విశ్వామిత్రునిగాంచి మహా
 నుభావా! దాశరథి యనంబరఁగు నీరామచంద్రుని వీర్యము
 గనుంగొంటిని. బాలుడేమి? ఈదివ్యచాపము నెక్కుపెట్టుటేమి?
 ఇక్కార్య మత్వాశ్చర్యకరము. ఇట్టివి మున్నెన్నఁడుసాగలేదు.
 ఈకార్య మిట్టివని తలంపనుగూడ శక్యముకాదు. ఇది మను
 ష్యుల కెవ్వారికి నసాధ్యము. ఇది యిట్లగునని నేనూహించిన
 వాఁడనుగాను. నాకొమరితయగునీతి దాశరథియగు శ్రీరామ
 చంద్రుని భర్తగాఁబొంది జనకులవంశమునకుఁ గీర్తిదేగలదు.
 వీర్యశుల్కురూపమగు నాప్రతనయు సత్యమైనది. ప్రాణాధికు
 రాలగు నీ నాతనయను నీతను శ్రీరామభర్తన కీయందగును.
 నీయానతియైన నామంత్రులు స్వందనము లెక్కి సత్వరముగా
 నయోధ్యకుంబోయి మర్యాదగా మాటలాడి యారాజేంద్రుని
 మిథిలకుఁ దోడుకొనిరావలయును. వారయోధ్య కరిగి విశ్వా
 మిత్రరక్షితులై రామలక్ష్మణులు డేమముగా నున్నారనియు,
 వీర్యశుల్కుయగునీతి నిచ్చుటయు లోనుగాఁగలవృత్తాంతముల
 నెల్ల దశరథభూజానికిం దెల్పి ప్రీతిం గల్పించి వడిగాఁ బిల్చు
 కొనిరావలయు. అనఁగా విశ్వామిత్రుఁ డట్ల యగుంగాక
 యనఁగా మంత్రులం బిలిపించి శుభ లేఖము నిచ్చి కుశలవార్తా
 పత్రికయు నొసంగి రాజులలాముని సకలవార్తలం దెలిపి తోడు
 కొనిరండని పంపించెను.

భక్తులారా! ఈభాగమున ననేకరహస్యములు గలవు.
 అందుఁ గొన్నింటిని బరికింతము. మంచసహస్రపూరుషులు
 శ్రమంపడి శివచాపముగలవేటికను లాగి తెచ్చిరి. అట్టిచాపము

నవలీలగా రామచంద్రుఁ డెక్కుపెట్టెననఁగా నచ్చెరువుగాఁ దోఁ
పకమానదు. శ్రీరాముఁడు మానవమాత్రుఁ డగునని శక్యమే
కాదు. భగవంతుఁడగుట నిదియొకయత్యల్పకార్యమనఁదగును.
సకలబ్రహ్మాండముల ధరించిన మహాప్రకృతి కీచాపము తృణ
స్థాయముగాక మతేమగును?

“ఇహైకస్థం జగత్కృత్స్నం పశ్యాద్య సచరాచరం
మమ దేహే గుడాకేశ యచ్ఛాన్యద్యిష్టుమిచ్ఛసి.”

అన్న భగవదుక్తి స్వర్థమగునా? సకల ప్రపంచములు తనయందుఁ
గల భగవంతున కోకశరాసనము నెత్తుట మహాకార్యము
కానేరదు. మన మాబుద్ధితో నాలోచించితేమే నిందు విచిత్ర
ముగాఁ దోచుభాగమే లేదు. మనస్సంకల్పమాత్రముననే
యది రెండుఖండములు కావలసినదే. జనకునకు దానియందుఁ
గలభక్తి పోనకుండుటకై దానిని స్పృశించి యెత్తి యెక్కు
పెట్టఁబూనెనని యెఱుంగందగును. అంతియకాని శ్రీరామ
చంద్రునిదృష్టి కయ్యది తృణముగనే కనంబడును.

“ఇదం ధనుర్వరం బ్రహ్మ సస్పృశామిహ పాణినా
యత్నవాంశ్య భవిష్యామి తోలనే పూరణేఽపి వా.”

అన్న శ్రీరామచంద్రునివాక్యములయం దీయర్థము గర్భితమై
యున్నది. నిమేషమాత్రమున నవలీలఁ దీనిం ద్రుంతుననక సుశీ
తలవాక్కులఁ బ్రయత్నింతుననుట రాముని సౌజన్యము దేట
పడుచున్నది. ఎందుల కిట్లు లనె నందులేని యది యెవరిది? తన
దేకదా. శంకరుఁ డెవఁడు? తా నెవ్వఁడు?

“ఆవిద్యామోహితాత్మనః పురుషా భిన్నదర్శనాః
పదంతి భేదం పశ్యంతి చావయోరంకరం హర.”

అను విష్ణువాక్యము విష్ణుపురాణమునఁ గలదుకదా. తనచాపమును దానే తీరస్కరించునా? కావున శ్రీరాముని వినయాది సద్గుణవ్రాతము లోకమున కుదాహరణము కాఁదగినది. అంత భారముగా నాచాప ముండుటకు హేతు వేమనఁగా శ్రీరామ భద్రుని యమానుషశక్తిని వెల్లడించుటకేకాక మఱొందులకు? ఇదంతయుఁ గల్పితము. నిజ మిందు లేదందులేని వినుడు.

మృగశ్రీడలయం దొక్కసామాన్యమానవుడు పడుకొని తొమ్మమింద మదగజము నెక్కించుకొనును. మనము చూచి యానందింతుము. ఇది యసత్యము కాదుకదా. మానవులలో నింత ఘనకార్యము చేయువారుగలరని చూచినవారె నమ్మదురు. చిన్నిపల్లియలలో నుండువారు నమ్మరు. మనుష్యులలో నింతటివా రున్నవారని మనమే యచ్ఛేరుపడుదుము. ఈశక్తికి భగవచ్చక్తికి నెంతభేదము కలదో యోజింపుడు. ఆంజనేయులు కొండను దెచ్చినన్న నవ్వువారెందఱో కలరు. కాని యాపహాసీయుని తపశ్శక్తియెంతయని యెఱుంగువారుమాత్రము లేరు. ఏల? మన మట్టితపస్సుచేయఁ బూనినవారముకాము. కనుక నాక్షేపింతుము. అట్టులే మానవులలో నందును స్త్రీలలో నీకాలమున నిరుపదేడుమైశ్లదూరము నీచి బహుమానము గొన్నవార లిపుడు గలరు. మనము వానిని జూడనికారణమున నవ్వము. చూచినవారు పొగడుచునే యున్నవారు. ఇట్టులుండఁగా భగవంతుఁ డైదువేలపురుషులు లాగునంతబరువుగల ధనుస్సు నవలీల మోపెట్టెనన్న నవ్వకుండుటకుం గలకారణమేమి? మనకు భగవచ్చక్తిఁ దెలిసికొను యోగ్యత లేకుండుటంబట్టియేకాక వేతేమి గలదు?

శివధనుర్భంగకాలమే జగన్తంగళకాలము. ఏసమయమున
భగవంతుడు ధనుస్సు ఖండించెనో యపుడే ప్రకృతింగూడెను.
సీతారూపమున మహాలక్ష్మీ యవతరించి యున్నది. భర్తృదర్శన
మును గోరుచున్నది. లోకమంగళకార్యముల నొనరింపఁ ద్వార
పడుచున్నది. తన్నుంగూడినంగాని శ్రీరాముడు దుష్టసంహా
రము శిష్టపరిపాలనముఁ జేయ నుంకింపఁడని తత్సమాగమము
నెదురు చూచుచున్నది. సీతంగూడికాని మహాకార్యములు
భగవంతుడు చేయఁడు. అట్లు చేసినయెడల నిర్లిప్తత్వ మెగిరి
పోవును. ప్రకృతింగూడి యామెమూలమున నన్ని కార్యములు
చేయించుచుఁ దా సాక్షిమాత్రుడై యానందించుచుండును.
ఈవిషయము శ్రీరామానుజాచార్యులుగారు సిద్ధాంతము
చేసిరి. కనుక వారు పరమశాక్తులయిరి. ఇప్పుడు కొందఱు మధ్య
వైష్ణవులు శాక్తమును దూషింతురు. ఏల? వారు ధనదాసులు.
మతస్వరూప మెఱుంగని యల్పమతులు. శ్రీప్రాధాన్యము
శ్రీరామానుజాచార్యులమతము. దానిని దూషించినచో
వారిని దూషించినట్లే యగును. ప్రకృత మనుసరింతము.

శివధనుస్సు రెండుఖండము లయ్యెను. దానితో దుష్ట
దానవులగుండెలు పగిలెను. సీత వాంఛ పండెను. దేవత
లానందించిరి. శ్రీరాముఁ డేమో యూరకున్న వాడు. ప్రకృ
తియే యన్ని పనులు చేయుననియే యామహాత్మనియాశయము.
ఈతత్త్వము జనకమహారా జెఱుంగును. కావుననే

“భగవత్ దృష్టపీఠ్యో మే రామో దశరథాత్మజః

అత్యద్భుతమచింత్యం చ న కర్మకమిదం మనూ.”

అని మహర్షిని హెచ్చరించెను. ఇరువురును దోడుదొంగలే
యగుదురు. తెలియనట్లు నటించిరి. కాని యొకరికొకరు భగవ
చ్చక్తిని దేటఁజూచుకొనిరి. కావున మహాశయులా రా! మన
మీభాగమున భగవంతుని యద్భుతానంతశక్తిని గనుఁగొన
వలయును. ఆపరాత్పురుని పాదారవిందముల నేవింపవలయు.
ధనుస్సు రెండుఖండములైనట్లు సంసారతాపములు ఖండము.
లగు. శాశ్వతానందము జనకునకుం గలిగినట్లే మనకు
లభించును. ఇక శ్రీరాముఁడు గృహస్థాశ్రమమునఁ బ్రవే
శించును. లోకుల కుదాహరణముగాఁ బ్రసర్తించును. మన
మాయీరువురప్రవృత్తిని దలంచుకొనవలయును. అదియేతపస్సు.
అదియే యోగము. తలంచునపుడు సీతారాములు ప్రకృతి
పురుషులని సకలబ్రహ్మాండములు తత్తేజోఽబ్బంహితములని
ధ్యానింపవలయును. అదియే యారాధనక్రమము దాన వారి
కరుణకుం బాత్రులమగుదుము. కథ నింకఁ బరికింతము.

❁ అయోధ్యకు దశరథునిబిలువ దూతలఁబంపుట. ❁

*జనకమహారాజు పంపినదూతలు పయనమై ఘోటకము.
లలసిపోవునట్లు నడిపించుచు ద్రోనలో మూఁడు రాత్రులు గడపి
యంత నయోధ్యాపురముఁ జొచ్చిరి. రాజగృహము చొచ్చి
ద్వారపాలకులం గాంచి జనకరాజు పంపినదూతలము. ఇది
రాజునకుం దెలుపుఁ డనఁగా వారును రాజున కవ్వార్తఁ దెలి
పిరి. జనకరాజు పంపినదూతలని తెలియుటంజేసి వారిని దోడి
తెచ్చుని దశరథుఁ డాజ్ఞాపించెను. దూతలు ద్వారపాలకులఁ
గలిసి వృద్ధరాజును దర్శించిరి. ఆరాజేంద్రుని సౌజన్యాదులం

గని నిర్భయులై దోసిలొగ్గి వినయవినమితకంధరులై మధురోక్తులతో మహారాజా! మిథిలాధిపతియగు జనకమహారాజు మీకుశలం బడిగె. మీ రారాధించునగ్నిహోత్రములయు సుపాధ్యాయులయుఁ బురోహితులయుఁ గుశలములు నట్లే యుడిగెను. ఇట్లు తమకుశల మడిగి విశ్వామిత్రు ననుమతిని దమతో నిట్లు పలుక మాకాజ్ఞాపించెను. వీర్యశుల్కముంగొని నాకొమరిత నిత్తునని పూర్వము నేఁ బ్రతినచేసియుంటిని. ఆ విషయము మీ కెల్లరకు స్పష్టమేకదా. దానికి రోషించి వచ్చి యనేకరాజు లాధనుస్సు నెక్కువెట్టి నీతను బడయఁగోరి యట్టిశక్తిలేక విముఖులై పోయిరనియు మీ రెఱుంగుదును. ఇట్లు సకలరాజు లాకాంక్షించు నీనీత మీతో సుబంధమున కర్హుడనైన నేను బడసినదుహిత. పూజ్యుడగు నీకుమారుడు విశ్వామిత్ర పురస్కరుడై నాయవృష్టవశమున మిథిల కకుదెంచి యీనాపుత్రుని వీర్యాతిశయమునఁ దనవశము గావించుకొనఁ జాలెను. ఆవిధ మెట్లనఁగా, శ్రీరామమూర్తి తనమహాత్త్వమున నిండుసభలో శంకరదివ్యచాపమును రెండుఖండములు గావించెను. నాదుహిత వీర్యశుల్కయశాట నాశుల్కమిచ్చిన యీరామునకే ఈనీత నీయందగు నాప్రతిజ్ఞఁ దీర్చుగోరెద. ఆకార్యమునకు నీ వనుమతింపవలయు. రాజేంద్రా! నీవుపాధ్యాయపురోహితపురస్కరముగా వేవేగ రాఁదగు. నీకు భద్రములు గలుగు. నీప్రియపుత్రుల నీవు చూడఁదగుంగదా. భూప చూడామణి! నిన్ను దర్శించి నీతనొసంగియు నానందింపఁగోరెదను. ఆయానందమును సమకూర్చ నీకుం దగును. నీతన యులం గాంచి వారికల్యాణమును జూచి నే నానందించునట్లు

నీవునాడ నానందింతువు. ఇట్లు మారాజేంద్రుఁడు విశ్వామిత్ర శతానందుల సమ్మతింబడసి యీశుభవార్తం బుత్తెంచెనని విన్నవించి యూరకుండిరి.

దశరథుఁ డాదూతలపలుకు లాలకించి పరమానందభరితుఁడై వసిష్ఠవామదేవులను దక్కుంగలమంత్రులను దిలకించి, కౌసల్యకు సంతోషమును గల్గించు రామచంద్రుఁడు విశ్వామిత్రరక్షితుఁడై సుఖముగా సోదరునితో విదేహనగరమున నున్నవాఁడు. పరాక్రమశాలి జనకుఁడు మనరామచంద్రుని శౌర్యముం గనుంగొనియె. కావుననే తనకొమరితను రామున కీయఁగోరుచున్నాఁడు. జనకుఁడు మహాత్ముఁడు. కావున నతఁడు పంపినశుభవార్త మీకు సమ్మతమేని మిథిలానగరమునకు వేగ పయనము చేయుదము. ఆలసింపరాదు. అని తెలుపఁగా నందులకు మహర్షులు మంత్రులు బాగుబాగనిరి. రా జాపలుకుల కానందించి రేపు ప్రయాణమని మంత్రుల కెఱిఁగించెను. వచ్చినవారు మిక్కిలి సత్కరింపఁబడి సంతోషమున నారాత్రి యంతయు నందే గడపిరి.

❀ దశరథుఁడు మిథిలానగరముఁ జేరుట. ❀

* మఱునాఁ డుదయమున దశరథుఁడు ఋత్విగ్బాంధ పులంగూడి మహాహర్షమున సుమంత్రునితో నిపుడే కోశాధ్యక్షులమూల్యధనముం గైకొని నవరత్నములగ్రహించి వివాహ యత్నముల సంసిద్ధులై తగినరక్షకపరివారముతో మునుముందు పోవవలయును. నే నానతియఁగనే చతురంగబలములును, శిబి కాదియానములును, రథ్యాదియుగ్యములును సత్వరముగాఁ

* ఇది యఱువదితొమ్మిదవ పర్వమునండి సంగ్రహింపఁబడినది.

బ్రయాణము చేయవలయును. వసిష్ఠవామదేవజాబాలికాశ్వ
పులను, చిరకాలజీవియగుమార్కండేయుఁడు, కాత్యాయన
ముని లోనగుబ్రాహ్మణులును ముం దరుగవలయు. ఆలసింపక
నారథముం బూన్పంబంపుము. రాయబారులు తొండఱునెట్టు
చున్నారనియె. రాజు మునులంగూడి పయనము సాగింపఁగాఁ
జతురంగబలములు వెంటనే పోయెను. దశరథుఁడు నాలుగు
దినములు ప్రయాణముసాగించి మిథిలానగరమును బ్రవేశిం
చెను.

మిక్కిలి శ్రీమంతుఁడగు జనకరాజు దశరథు నాగ
మనము విని కానుకలు సేకరించి యుంచెను. వృద్ధుఁడగు దశ
రథునికడ కరుదెంచి దర్శించి మహాహర్షమున శరీరమునఁ బుల
కాంకురము లంకురింప వివాహము త్వరితము సాగునని సంత
సించెను. మఱియు నావృద్ధరాజుతో రాజేంద్రా! నీకు స్వాగత
మగుంగాక. అత్యుత్కృష్టమగు రఘువంశమున జన్మించిన
మానసీయుఁడవు. ఇట్టి నీవు మాయదృష్టవశమున నిందుల కరు
దెంచితివి. కుమారులు శివధనుస్సువిటుచుట లోనగుపరాక్రమ
కార్యములన్నియు నీకు సంతసముం గూర్పంగలవు.
వారిం గాంచి యాయపారహర్ష మనుభవింపుము. మహాత్ముఁడు
వసిష్ఠమహర్షియు విప్రప్రవరులంగూడి మాభాగ్యవశమున
దేవతలతోడి సురపతివలె నరుదెంచినవాఁడు. ఇట్టివారిఁ గొని
తెచ్చిన నాభాగ్యమువలన సంతరాయములు తొలఁగినవి. పరా
క్రమోత్కృష్టులగు రఘువంశపురాజులతో వీయముసేయు
భాగ్యము నాకుఁ గల్గెను. నాకులము పూజ్యమయ్యెను. ప్రథమ
మనందగు నిత్యైకువంశమునఁ బుట్టినవాఁడవు. కాన నీవు

నరేంద్రులకు నిందుడవు. మహాత్మా! నీవు రేపు ప్రాతఃకాలమున వివాహవిషయమునకుఁ దగుప్రసంగము నడుపందగుదువు. మూఁడు నాల్గుదినములలో నాయజ్ఞము పూర్తియగు. పెంటనే మహర్షి సమ్మతమగు బ్రాహ్మవివాహమును నెఱవేర్పందగుననియెను.

పక్షలలో దశరథుడు శ్రేష్ఠుడు. జనకుడు చెప్పిన పలుకు లాలకించి మహర్షుల నడుమనుండి దాత యెపుడొసంగునో ప్రతిగ్రహీత యపుడే ప్రతిగ్రహించును. కనుక ప్రతిగ్రహము దాతయధీనము. వీర్యశుల్కముగా నీవు సాగించు నీవివాహమును బూర్వమే వింటిమి. కావున దాతవగు నీ వెట్లు పలుకుదువో ప్రతిగ్రహీతలమగుట మేమట్లే చేయుదుము. ధర్మవేత్తవగుట నీవెటుంగనిధర్మములుండవు. అనఁగా ధర్మయుక్తమగుదశరథుని యశస్కరవాక్యము నాలకించి విదేహాధిపతి విస్తయమునొందెను. మునులందఱు పరస్పరసమాగమ సమాగతహర్షమున నారాత్రి యందు సుఖముగాఁ గడపిరి. దశరథుడు రఘువంశముక్తాఫలములగు కుమారులం గాంచి నిర్భరానందమునొంది జనకుడుచేయుసత్కారముల కెంతయుఁ దృప్తుడై హాయిగా నివసించెను. తత్త్వవేత్తయగు నాజనకరాజు ధర్మము నతిక్రమింపక యాగసంబంధములగు కార్యముల నెఱవేర్చి తనూజాతలకుఁ బెండ్లికై ముందు చేయఁదగు నంకురార్పణాదికార్యములఁ జక్కఁగా నిర్వర్తించి యారాత్రి గడపెను.

— { వసిష్ఠముని యిత్యైకువంశ క్రమము } —
జనకునకుఁ దెల్పుట.

* మఱుదిన ముదయమున జనకుఁడు మహర్షులయను
మతి యజ్ఞక్రియల నిర్వర్తించి శతానందునితో సాంకాశ్య
పురము గలదుకదా. అయ్యది శుభములప్రోవు. శత్రువులు
భేదించరానియట్లు కోటలు గలవు. పుష్పకవిమానమువలె
నయ్యది యాశ్రితులయభీష్టములం దీర్చుచుండును. అందు
నాయనుజుఁడు కుశధ్వజుఁడున్నవాఁడు. ఇతనుమతీనదీజలపాన
మాతనికీఁ బ్రీతికరము. ఆతఁ డీయజ్ఞరక్షకుఁడని నేఁదలంతును.
కావున వాని జూడఁగోరుచున్నాఁడను. ఈవివాహశుభఫల
ముల నాతోడ నతఁడు ననుభవింపఁగలవాఁడు. అని పలుక
శతానందుఁ డాతనిం దోడుకొనిరా దూతలం బంపెను. వారు
జననాశ్వముల నారోపించి యింద్రునియాజ్ఞ మహావిష్ణువును
వలె జనకాజ్ఞఁ గుశధ్వజుని గొనిరా నేగిరి. కుశధ్వజుఁ డా
వృత్తాంతమును విని రాజాజ్ఞం బయనమైవచ్చి మహాత్ముని దన
యగ్రజుని జూచెను. శతానందునకు జనకునకుఁ గ్రమముగా
నమస్కరించి తదనుమతి నుచితాసనమునఁ గూర్చుచుండెను. ఆ
యన్న దమ్ము లిరువురు సుదాముఁడనుమం త్రినిగని మంత్రివర్య!
నీవేపోయి మహనీయకులభవులగు దశరథుని దత్తుమాదులను
మంత్రులను బిలుచుకొనిరమ్మనిరి. ఆతఁ డవ్వారలున్నచక్కటి
కింబోయి యారాజును దర్శించి శిరస్సువంచి మ్రొక్కి వైదే
హుని ప్రార్థనముఁ దెలుప నందఱుం గూడి వారున్నచక్కటికిం
బోయెను. విదేహాధిపతిం గాంచి వాక్కొశలమొప్పుఁగా మహా

వసిష్ఠముని యిట్లొకవంశ క్రమము జనకునకు చెల్లుట. 419

రాజా! భగవంతుడగు వసిష్ఠముని మాకులమునకుఁ బరమ
గురువనియు మీకుఁ దగినవాక్యములన్నింటియందుఁ బ్రధా
నుడై మాటలాడుననియు నీకు నెఱుకయేకదా. ఆముని
విశ్వామిత్రు ననుమతించడని మహర్షియుతుడై మదియవంశ
క్రమమును చెల్పుననియె. వాక్యవిదుత్తముఁ డగువసిష్ఠ
మానియు శతానందుని జనకుని గాంచి యిట్లు చెప్పెను.

ప్రత్యక్షాదిప్రమాణముల కగోచరముకాని విష్ణువు
వలన బ్రహ్మ జన్మించెను. ఆబ్రహ్మ శాశ్వతుడని నిత్యుడని
యవ్యయుడని పిలువబడు. ఆతనికుమారుడు మరచి. వానికి
గశ్యపుడు, నాతనికి సూర్యుండును జన్మించిరి. సూర్యపుత్రుడే
మనువు. ఆతడే తొలుత రాజయ్యెను. ఇట్లొక వతనికొడుకు.
అయోధ్యాపాలకులలో నతడే ప్రభముడు. ఆతనికి గుఱ్ఱీ
యు, వానికి వికుఱ్ఱీయు, ఆతనికి బాణుడు, నా రాజునకు నన
రణ్యుడు, వానికి బృథువు, నతనికిఁ ద్రిశంకువు, నతనికి దుండు
మారుడును గలిగిరి. ఆ రాజునకు యువనాశ్వుడును వేటొక
పేరు కలదు. అతనికుమారుడు మాంధాత. తత్పుత్రుడు
సుసంధి. వానికి ధ్రువసంధి ప్రనేనజిత్తు లను నిరువురు గలిగిరి.
ధ్రువసంధికి భరతుడు కొడుకు. ఆతనికి నసితుండు తనయుడు.
ఆయనితనకు హైహయలు తాలజంఘలు శశిబిందువులు
విరోధులైరి. వారలు యుద్ధమునకు రాఁగాఁ బోరాడి యోడి
పోయి రాజ్యభ్రష్టుడుకూడ నయ్యెను. అసితుఁ డవశిష్టాల్ప
పై న్యముంగూడి హిమవంతమున కరిగి భృగుప్రసవణమునఁ
బడు శృంగమున వసించియుండెను. ఆతనిపత్ను లిరువు రంతర్వ
త్తులై యుండిరని వినబడియె. అందొక్కతొక సవతగర్భము

నశించుటకై విషయతభక్ష్యము నొసంగెను. భృగువంశ
జాతుడగు చ్యవనమహర్షి యారాజు తానుండుభాగమున
నున్నవాడన్న యనుకంపచేతఁ బ్రీతుడై యక్కడికి వచ్చెను.
ఆరాజపత్నులలో విషభక్ష్యము తిన్నపురంద్రి భాగ్యరేఖ
చెలువారఁ బంకజపత్మాక్షము లొప్పనుండును. ఆమె తనకుఁ
గుమారుండు దీర్ఘాయుష్మంతుండు కలుగవలయునని కోరుచు
నామునికి నమస్కరించెను. విషభక్ష్యము పెట్టిన కాళిందియు
వచ్చి మ్రొక్కెను. నిర్విఘ్నముగాఁ బురుషశిశువు కలుగుంగాక
యని కోరుచుఁ దనకు వందన మర్పించిన యాసుచరిత నాముని
కని యోభాగ్యవంతురాలా! బలపరాక్రమతేజశ్శ్రీయుతుడగు
పుత్రుండు నీయుదరమున గరళముతోఁగూడి వేగంబ పుట్టును.
నీవేమియు భయంపడకుము. భయముకూడ నతనికి లేదని
యాశీర్వదించెను.

సాధ్వీయు మహిషీయునగు నారాజపుత్రిక యాముని
వర్యునకు నమస్కరించెను. అంత నచిరకాలముననే పతి
వియోగము కలుగ నాకాంత తనయునిం గాంచెను. విషము
తోడ జన్మించుట సగరుండన నాకుమారుండు ప్రసిద్ధిగాంచెను.
వాని కసమంజుండు, వాని కంశుమంతుండు, నతనికి దిలీపుండు,
వానికి భగీరథుండు తనయులైరి. భగీరథసుతుండు కకుత్స్థుండు
వానికి రఘువు, నతనికిఁ బ్రవృద్ధుండు కలిగిరి. అతండు నా(వసి
ష్ఠుని) శాపమున రాక్షసుడై తాను నన్ను (వసిష్ఠుని) శపింపఁ
జలముఁ గైకొని భార్యవలదని యడ్డుపడఁగా దాని వదలి
పెట్టెను. ఆజలము తనపాదములపైఁబడఁగా నది మొదలతండు
కల్తాషపాదుఁ డయ్యెను. వానికి శంఖుండు, అతనికి సుదర్శ

నుడు, వాని కగ్ని వర్ణుడు, వానికి శీఘ్రుడు, నతనికి మరువు,
వానికి బ్రహ్మకుడు, నతని కంబరీషుడు, నతనికి నహు
షుడు, ఆతనికి యయాతియు, వానికి నాభాగుడు, అవానికి
నజాడు, నతనికి దశరథుడు వరుసగాఁ దనయులై జన్మించిరి.
ఈదశరథునకు నన్నదమ్ములగు నీరామలక్ష్మణులు కల్గిరి. ఇత్యాదు
వంశజనితులగు రాజులు పూర్వమునుండి పరమపావనవంశము
గలవారు. మహాధార్మికులు. సత్యపరాక్రమశాలురు నగుదురు.
అట్టిసద్వంశమున జన్మించిన యీ రామలక్ష్మణులకొఱకు నీ
కుమారితల నర్పించుచున్నవాడను. నీతనయల కీకుమారులే
యిద్దులు. వీరికి వారలే తగినవారు. ఈదాంపత్యమొనఁగూర్చుట
నీకుఁ దగును.

❖ జనకుడు తనవంశ క్రమము నెఱిగించుట. ❖

* వసిష్ఠముని యిట్లు రాడ్వంశ క్రమము నెఱింగింపఁగా
జనకుడు కైమోడ్పుసంధిల్లఁగా మౌనివరా! నీకు శుభం
బగుఁగాక. స్తుతిపాత్రమగు నన్నదన్వయక్రమమును వివరింతు.
అయ్యది వినందగుదువు. సద్వంశజాతుఁడు తాఁ గన్యాదానము
చేయునపుడు స్వవంశమునంతయుఁ జేర్కొనందగును. ఆయా
చారము ననుసరించి మావంశ క్రమము దెలుపుదును. పరమ
పావనకార్యములచేతఁ ద్రిజగద్విఖ్యాతింగన్న నిమి యను
రాడ్వర్ణుఁ డుండెను. బలధర్మముల నతఁ డెల్లరకంఁట నధికుఁడు.
ఆతనికొడుకు మిథి. ఆతఁడే యీమిథిలను నిర్మించెను. మొదటి
జనకుఁ డామిథియే ఆమిథికి నుదావసువు సుతుఁడు. వానికి
నందివర్ధనుడు, నతనికి సుకేతుఁడు, ఆతనికి దేవరాతుఁడు

తనయులుగా వరుసగలిగిరి. రాజర్షియగు దేవరాతునకు బృహ
 ద్రఘుఁడును, వానికి మహావీరుఁడు, వానికి సుధృతి, వానికి ధృష్ట
 కేతుఁడు, వానికి హర్యశ్వుఁడు, నతనికి మరుఁడు, అవ్యానిఁ
 బ్రతింధకుఁడు, నతనిఁగి గీర్తిరఘుఁడు, నయ్యవసీతునకు దేవ
 మీధుఁడు, వానికి విబుధుఁడు, వానికి మహీధ్రుఁడు, నత
 నిఁగి గీర్తిరాతుఁడు, నతనికి మహారోముఁడు, వానికి స్వర్ణ
 రోముఁడు, నతనికి హ్రస్వరోముఁడు తనయులైరి. ఆహ్రస్వ
 రోమునకు నిద్దలు కొడుకులు. వారిలో నేనే యగ్రజుఁ
 డను. కుశధ్వజుఁడు నాతమ్ముఁడు. మాతండ్రి యగ్ర
 సుతుఁడ నగునాకు రాజ్య మొసంగి కుశధ్వజుని బోషించు
 భారము నానైఁ బెట్టి తపోవనమున కరిగెను. వృద్ధుఁడగు
 నాతండ్రి స్వర్గము నలంకరింపఁగా నాతమ్ముని ప్రీతితోఁ
 జూచుచు రాజ్యభారము వహించితిని. కొంతకాలము గడు
 వఁగా సాంకాశ్యనగరమునుండి సుధన్వుఁడనురాజు మిథిలను
 ముట్టడింపవచ్చి యనుపమానశంకరచాపమును సీతను దనఁజేసి
 వార్త నంపెను. నేనందుల కంగీకరింపనైతిని. దానఁగోపముని
 నన్ను మార్కొనఁగా వానిం బొలియించితిని. ఆనగరమునకు
 సీకుశధ్వజుని రాజుగా నొనరించితిని. ఈతఁడే నాతమ్ముఁడు.
 నీవడిగినట్లే మహాహర్షమున నాయరువురుతనయల నొసంగు
 వాఁడను. నీకు శౌభంబగుఁగాక. రామచంద్రునకు సీతను,
 లక్ష్మణునకు నూర్తిశ నొసంగెదను. వీర్యశులై దేవకన్యక
 వలె జెలువమరు నాతనయను సీతను, రెండవకొమరితయగు
 నూర్తిశను ద్రికరణశుద్ధిమీఱ ముమ్మాటికి నొసంగెదను. శ్రీ
 రామలక్ష్మణులకు గోదానవ్రతమును జేయింపుము. నీకు సకల

శుభములు గలుగుంగాక. పితృకార్య మనందగునాందీశ్రాద్ధము (వృద్ధిశ్రాద్ధమును) నొనరింపుము. నేడు మఘానక్షత్రముకదా. మూడవదిన ముత్తరఫల్గునీనక్షత్రము వచ్చును. అది మంగళ కరము. దానియందు వివాహకార్యము నెఱపును. వరద్వయ మునకు శుభసంధాయకమగు గోభూతిలహిరణ్యాదిదానములఁ గావింపుమని విన్నవించెను.

❦ { దశరథుడు కుమారులవివాహార్థము } ❦
గోదానాదులు చేయుట.

*జనకుఁ డీకరణిఁ దెలుపఁగా నంతఁ గౌశికుఁడు వసిష్ఠుం గూడి జనకునితో మహిపాలకచంద్రా! ఇహ్మోకువిదేహవంశము లాశ్చర్యము గలిగించునవి. వానిమహిమము వర్ణనాతీతము. వీనికి సాటి మఱొక్కటి యీలోకమున లేదు. సీతోర్మిశలను రామలక్ష్మణులకు నొసంగునట్టి యాయుద్వాహ సంబంధము తుల్యకులములకుఁ గలుగుటంజేసి తగియున్నది. మఱొక్క పలుకునాలకింపుము. ఈకుశధ్వజభూపాలుఁడు నీకుఁ దమ్ముఁడు. ధర్మజ్ఞుఁడు. కావున నితఁడుకూడ సంబంధమున కర్హుఁడు. ఈ నీసోదరునకుఁ గన్యకాద్వయము కలదుకదా. ఆసుందరిమణులను మఱియుఁ గోరుచున్నాము. ఎవరికొఱకందువో చిన్న వాఁడగు భరతుఁడు బుద్ధిమంతుఁడగుశత్రుఘ్నుఁడు కలరుకదా. వారల కొఱకే యీతనితనయల నిరువురను వరించుచున్నారము. ఈనలువురును సకలగుణసంపన్నులు. మీయిరువురసంబంధము వలన నిష్కలంకమగు నిహ్మోకువంశమును, బుణ్యకర్తుఁడవగు నీకులము వియ్యముచే బరస్పరసంబంధములై యుండుంగాక.

ఇట్లు విశ్వామిత్రుడు పలుకఁగా విని వసిష్ఠుననుమతిని గైకొని జనకుఁడు చేతులుజోడించి వారిరువురనుజూచి మాని వరులారా! ఇహ్స్వకులముతోడి వియ్యముతగినది. అట్టి తగిన సంబంధమును జేయుఁడని మీరే యాజ్ఞాపించుటచే మావంశము ధన్యమైనది. మీయానతిప్రకారమే యగును. మీకు శుభంబగుఁగాత. పరస్పర మెడఁబాయకయుండు భరతశత్రుఘ్నులు కుశధ్వజుతనయల నిర్వురను బెండ్లియాడుదురుగాక. రాజకుమార చతుష్టయము నొకపగటియందే నలువురురాజపుత్రికలను బాణిగ్రహణముచేయుదురుగాక. భగండును ప్రజాపతియే దేవతగాఁగల యుత్తరఫల్గునీ నక్షత్రమునందుఁ బగలే వివాహమంగళము సాగుట శుభమని పెద్దలు వచింతురని మృదుతమములగుపలుకులఁ దేటపఱచి యంజలి బంధించి మఱియు నిట్లుపలికెను. కన్యాప్రదానరూపధర్మము ననుష్ఠించు లాభము నాకుఁ గల్గించితిరి. మీకు శిష్యుఁడను. మీయనుగ్రహసాత్తుఁడను. మీరు మాసింహాసనములను దశరథుని సింహాసనమును గ్రహించి మారాజ్యములను బాలింపుఁడు. మనస్సుల నిది యెట్టులగునని సంశయింపకుఁడు. దశరథున కిమిథిల యెట్లు స్వీయమో యయోధ్య నాకు నట్లే స్వీయమే యగును. కావున మీ కీమూఁడురాజ్యములయందుఁ బ్రభుత్వము కలదనుటకు సంశయమే లేదు. మేమెల్ల మీయాజ్ఞలఁ గొని వర్తింపఁగలవారము. కావున నేది హితమో దాని మాకుపదేశమిడి కార్యము చేయింపుఁడని ప్రార్థించెను.

జనకమహారాజిట్లు ప్రార్థించుచుండఁగా దశరథుఁడు హర్షించి యావిదేహభూపతిం గాంచిమీయన్నదమ్ములకల్యాణ

గుణగణములు పరిగణింప నలవికాకున్నవి. కనుక రాజులు మునులు మీ చే బూజితులైరి. నీకు భద్రములు గలుగుం గాక. నేనింటికింబోయి గోదానాదికృత్యముల నిర్వర్తింతు. అని పలికి యాజనకునొద్ద ననుమతిం గైకొని మునివరుల నిరువురను బురస్కరించుకొని దశరథుడు తనవిడిదికింబోయి వృద్ధిశ్రాద్ధము యథావిధి నొనరించి మఱుపిన మువ్వమున లేచి యపుడు చేయందగుగోదానవ్రతమును సాగించెను. అప్పుల నాదశ రథుడు పుత్రుల నుద్దేశించి వారిక్షేమార్థ మొక్కొక్కలక్ష గోవులను సద్విప్రులకు దానమొసంగెను. పుత్రవాత్సల్యము మెండుగా నుండుటంబట్టి యంతటితోఁ దృప్తినొందక వారి సమావర్తనమహోత్సవమునందు స్వర్ణభూషితశృంగాగ్రములు గల నాలుగులక్షలగోవులను సవత్సములుగాఁ బాలుపిదుకు పాత్రములతో సద్విజులకు దానమొసంగి యింకను ద్రవ్య మొసంగెను. సమావర్తనముచేసికొన్నతనయులు చుట్టు నుండఁగా నాదశరథుడు దిక్పాలకపరివృతుడగు బ్రహ్మవలె బ్రకాశించెను.

మహాశయులారా! అటువదెనిమిదవసర్గమునుండి యంత దనుకఁగలసర్గములకథల వ్రాసి యందుఁగలసారమును వ్రాయ నైతిని. విశేషించి చర్చింపఁదగువిషయము లందు లేవు. ఐనఁ గొన్నింటి నిందే వ్రాయుదును.

“యజ్ఞస్యాంతే నకేంద్రే వివాహమృషివత్తుకమ్.” (౧౨ సర్గము. ౬౯)

“ఋషివత్తుకం బ్రహ్మం వివాహమిత్కర్మ” అని గోవిందరాజులు.

“ఋషివత్తుకం వివాహం నిర్వర్తయతుర్హసి.” అని మహేశ్వరతీర్థులు.

ఇందొకసందియము గలదు. ఋషిసమృతం వివాహమృతంగా బ్రాహ్మవివాహమని గోవిందరాజులు వ్రాసిరి కాన నించక చర్చింపవలసివచ్చెను. వివాహము లేనిమిదివిధములు.

“చతుర్థాపి వర్ణానాం ప్రేత్య చేహ హితాహితాః

అష్టావిహితాః సమాసేన స్త్రీవివాహాన్నిబోధత.

౨౦

బ్రాహ్మో దేవతైవైవార్హః ప్రాజాపత్యైస్తథానురః

గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ వైశాచక్పాప్తమోఽథమః.”

౨౧

అని వివాహములనామములు. శ్రీరామచంద్రునివివాహ మిందేపేరునకుఁ దగినది? అనునదియే ప్రశ్నము. “మమ సత్యాప్రతిజ్ఞా చ వీర్యశ్రుల్లేతి కాశిక” అని జనకుఁడు పెక్కుతావులఁ జెప్పెను. ఎవఁడు శివశరాసనము నెక్కువెట్టునో వానికి సీత నిత్తునని జనకుఁడు ప్రతినచేసెను.

“యద్యస్య ధనుషో రామః ఖర్యాదాఠోపణం మునే

సుతామయోనిజాం సీతాం దద్యాం దాశరథేరహమ్.”

అని జనకవాక్యము కలదు. కావున నీవివాహము బ్రాహ్మమనఁబడువివాహ మగునాకాదా యని విమర్శింతుము.

“యో యస్య ధర్మో వర్ణస్య గుణదోషా చ యస్య యా

తద్వస్పర్శం తవక్ష్యామి త్రనవే చ గుణాగుణాః.

౨౨

షడానుభూర్యాః నిత్రస్య క్షత్రస్య చతురోఽపరాః

విట్కూద్రయోస్తు తానేవ విద్యాధర్మ్యానరాక్షసాః.

౨౩

చతురో బ్రహ్మణస్యాద్యాః ప్రశస్తాః కివయో విదుః

రాక్షసం క్షత్రియైకమానురం వైశ్యకూద్రయః.

౨౪

పంచాసాం తు క్షయోధర్మ్యాద్వాపధర్మైస్తైతావిహ

వైశాచక్పానురక్తైవ న కర్తవ్యా కదాచన.

౨౫

దశరథుడు వివాహార్థము గోదానాదులు చేయుట. 427

పృథ్వీధర్మమిశ్రా వా వివాహా పూర్వచోదితా
గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ భర్తృభి క్షత్రస్య చైవ హి.” 42

గాంధర్వరాక్షసములు క్షత్రియులకు ధర్మములని యేర్పడినది.

“యదా స్త్రీపుంసయోరన్యోన్యాయురగపూర్వకసంవాదేన పరిజేతా
యుద్ధాదినా విజిత్య తాముద్వహేత్తదా గాంధర్వరాక్షసా మిశ్రా భవతః”
అని కుట్టాకభట్టు.

బ్రాహ్మవివాహ మనఁగా

“ఆచ్ఛాద్య చార్పయిత్వా చ శ్రుతిశిలవతే స్వయం
ఆపనాయ దానం కన్యాయా బ్రహ్మో ధర్మః ప్రకీర్తితః.” 43

దైవవివాహ మనఁగా

“యజ్ఞే తు వితతే సమ్యగృత్విజే కర్తృ కర్వతే,
అలంకృత్య సుతాదానం కైవం ధర్మం ప్రచక్షతే.” 44

ఆరవివాహ మనఁగా

“ఏకం గోమిథునం ద్వేవా వరాదాదాయ ధర్మతః,
కన్యాశ్రదానం విధివద్భ్రాతృ ధర్మస్య ఉచ్యతే.” 45

ప్రాజాపత్యవివాహ మనఁగా

“సహోధా చరతాం ధర్మమితి వాచాసుభాష్య చ,
కన్యాశ్రదానమభ్యర్చ్య ప్రాజాపత్యో విధిః స్మృతః.” 30

కన్యావరులను వస్త్రాదుల నలంకరించి విద్యాచారవంతుడగు
వరుని బిలిచి కన్యక నొసంగిన బ్రాహ్మవివాహము. యజ్ఞము
సాగుచుండగా ఋత్విజులు తమకృత్యమును దమరు చేయు
చుండగా నలంకరించి కన్యనొసంగిన దైవవివాహము. రెండు

లేక మూడుగోవులజంటలను వరునివలనఁ దీసికొని విధిమంత
ముగాఁ గన్యాప్రదానముచేసిన నార్షవివాహము. మీరిరు
వురు కలిసి ధర్మమొనరింపుఁడని వాగ్రూపమున నియమించి
పూజించి కన్యక నొసంగినఁ బ్రాజాపత్యవివాహము. తక్కినవి
ఆసురగాంధర్వరాక్షసవైశాచముల కిందుఁ బ్రసక్తియే లేదు.
కావున వానిని వ్రాయలేదు. యాజ్ఞవల్క్యస్మృతియు నీయర్థ
మునే తెలిపెను. శంఖస్మృతియందు,

“విభోః ధర్మాస్తు చత్వారః పూర్వం యే పరికీర్తితాః,
గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ క్షత్రియస్య తు శస్యతే.” 30

అని గాంధర్వరాక్షసవివాహములు క్షత్రియులకు ముఖ్య
ములు. స్త్రీపురుషులు పరస్పర మొకనియమము చేసికొని వివా
హముచేసికొన్న గాంధర్వమగును. యుద్ధమునఁ గన్యకను
హరించి తీసికొనిపోయిన రాక్షస మనంబడును. మాధవా
చార్యులు గారు మన్వాదిస్త్రుతులనే ప్రతిపాదించి యంగీకరిం
చిరి.

వీర్యశుల్కయగునీతను రాముఁడు బెండ్లియాడెను. కాన
నిది యష్టవిధవివాహములలోఁ జేరదని కొందఱందురు. శివధను
రాఠోపనిషత్తు వీర్యపరీక్షగాని శుల్కముకాదు. కావున నీవివా
హము బ్రాహ్మవివాహమే యని గోవిందరాజులు వ్రాసినది
స్త్రుతిసప్తతమే యగును.

“నహుషస్య యయాతిస్తు నాభాగస్తు యయాతిజః.” 31
(20 పర్వము.)

“నహుషయయాతీ చంద్రవంశ్యాభ్యామశ్యా” అని గోవిందరాజులు.

దశరథుడు వివాహార్థము గోదానాదులు చేయుట. 429

సూర్యవంశమునందును నహుషయయాతినామధేయము గల వారు గలరని యెటుంగవలయును. చంద్రవంశమునందుండు వారిచరిత్రములు భారతాదులలో నున్నకతన వారే వీరని ప్రమాదంపడరాదు.

“ఏవం బ్రవాణం జనకః క్రతువాచ కృతాంజలిః
శ్రోతుమ్హాసి భద్రం తే కులం నః పరికీర్తితం.

ప్రదానే హి మునిశ్రేష్ఠ కులం నిరవశేషతః
వత్సన్యం కులజాతేన తన్నిబోధ మహామునే.”

(స 20.)

దశరథవంశమును వసిష్ఠముని కీర్తిం చెను. జనకవంశమును బురోహితుండగు శతానందు డేల కీర్తింపలేదని ప్రశ్నింప రాదు. కన్యాదానమున నతడే స్వవంశచరిత్రము చెప్పవలయు నన్న శిష్టాచారమును బాటించితినని జనకుడే తెలిపెను. కాన శతానందునకు డెలియదనిగాని యింకేమియో కారణముండు ననిగాని సంశయింపరాదు.

“ఏకావన్న రాజపుత్రీణాం చతస్మాణాం మహామునే

పాణీక్ గృహ్ణాతు చత్వారో రాజపుత్రా మహాబలాః.”

(21 సర్గము.)

ఒక్కపగటియందే నలువురకు వివాహముసాగవలయునని జనకు నభిప్రాయము. ఇది శాస్త్రసమ్మతమా యనుప్రశ్నము గలదు. దానిని చుక విచారితము.

“ఏకాహేఽసి జనాశ్రయాంతర ఇహేదం తారకహృద్భుతై

ర్యోజ్యం నో యమయోర్నిషిద్ధమనయోరేకత్ర కార్యంజనుః

నైకస్థైర్యమహిమశ్చ ద్వయం సహజయోర్నైకోద్భవే కన్యకే
దద్యాదుద్వహనం మిథో న తనుయాత్కుర్యాదసంపద్యనః.”

(ముహూర్తమార్తంఽడము.)

అను నీమొసలగునిషేధముల ననుసరించి యేకలగ్నమున శుభ
కార్యద్వయము నిషేధింపఁబడుచున్నది. ఇది సామాన్య
శాస్త్రము. మండపాంతరమున రెండుశుభములు చేయవచ్చు
నని యభ్యనుజ్ఞయు నీఁబడినది.

“న ప్రతిషిద్ధం లగ్నం సంప్రాప్తే సంకటే మహతి
విశోదరసంభవయోరేకాహే భిన్నమండపే కాలే”

ఇతి జ్యోతిర్వివరణము.

“పృథక్పృథక్యోః కార్యో వివాహస్త్రైకవాసరే
వికస్తిన్నండపే కార్యః పృథగ్వేదికయోస్తథా.” మేఘాతిథి.

“సోదరాణామపి సమానసంస్కారా వివాహా చ సంకటే అష్టభేదా
త్కార్యైః చతుర్దినవ్యవధానాదేకదినవ్యవధానాద్వా కార్యైః. అతి
సంకటే ఏకదినే కర్తృభేదేన మండపభేదేన వా కార్యైః. ద్వాభ్యాం
కర్తృభ్యాం ఏకస్తిన్నపి లగ్నే ఏకస్తిన్నపి గృహే భిన్నోదర
యోర్వివాహాః కార్యః. ఏవం పూర్వోక్తనిషేధచతుష్టయేఽపి వర్ష
భేదే దోషభావః. యమలయోరేకకాలే ఏక మండపే వా సమాన
సంస్కారాణాం న దోషః. ఏవం మాతృభేదేఽపి వజ్రాసాశ్శ్యంతరే
సమానసంస్కారే దోషో న మాతృభేదే ఏకకాలతకన్యయోరేకదినే
ఏకమండపేఽపి వేదిభేదేన వివాహో న దోషాయేతి కేచిత్.”

ధర్మసింధువు 3 పరిచ్ఛేదము.

అతివిస్తర మేలయని వదలెదను. ఏవియేని కష్టములు గలిగి
నపుడు సోదరుల కొక్కలగ్నముననే వివాహము చేయవచ్చును.

మండపములు రెండుండవలయును. తల్లులు వేలుగనుండిన యెడల వారలకు జేయవచ్చును. కవల కీనిషేధ మక్కఱయే లేదు. కన్యకలకు నిదియే విధి. హోమకుండములు వేలుగనున్నఁ జాలును. మండపములు వేలుగ నుండవలయునని కొందఱు మతము. సంవత్సరభేదము గలిగియున్న నాలునెలలలోఁగా మరల నింకొక్కవివాహము చేయరాదన్ననియమము బాధింపదు. అనియే పైస్త్రులసారము.

ఈనిషేధములను దదపవాదముల ననుసరించి యాలోచించిన లక్ష్మణశత్రుఘ్నులు కవలుగాన వారల కీదోషము లేదు. కుశధ్వజునిదుహితల నిరువురను భరతశత్రుఘ్నులకు భిన్నోదరుల కొసంగుట యశాస్త్రము కాదు. జనకరాజతనయ యూర్తిశయే కావున నాలుగువివాహము లొకదినము సాగుట యశాస్త్రము కాదని తేటపడెదగు. ఒక్కలగ్నమున రెండు వివాహములు సాగరాదన్నది సామాన్యశాస్త్రమని మన మూహింపవలయును.

“గవాం శతసహస్రాణి బ్రాహ్మణేభ్యో నరాధిపః

ఎకైకశో దదా రాజా పుత్రాదుర్దిశ్య భర్త తః.

సువర్ణకృంగాఘ్నింపన్నాసృవత్సాః కాంస్యదోహవాః

గవాం శతసహస్రాణి చత్వారి పురుషర్షభః.”

౨౨

౨౩

అనుభాగమును బఠించి కొందఱు నవ్వుదురు. ఒక్కొక్క తనయనకు తేమాయ రాభిగ్యదు లభివృద్ధికావలయునని యొక్కొక్కలక్ష ధేనువుల నిచ్చెననియు, సంతేటఁ దృప్తిలేమి మరల నాలుగులక్షల నొసంగెననియు దీనియర్థము. ఎనిమిదిలక్షలగోవులను దానమిచ్చెననఁగా నిన్ని యెట్లు సంపా

దించెను? ఎప్పుడయోధ్యనుండి తోలుకొని రాబంచెను?
 నిరంతరప్రయాణముల నవి రాగలవా? మిథిలానగర
 మునఁ గొనియెనన్న నన్ని యొక్కచో నునుచుట యెట్లు?
 అని యీమొదలగు ప్రశ్నము లెన్నియో వారిమన
 స్సులఁ గలంచునుగాఁబోలు. కనుక వా రిట్లు లూహింతురు.
 ఇటీవల జరగినపాశ్చాత్యమహాసంగ్రామమునందు జర్మను దేశ
 ప్రజలకు స్వీజర్లండువా రొక్కవారమునకు రెండులక్షల
 వరాహముల నమ్మిరఁట. అట్లు కొన్ని నెలలు విక్రయించిరఁట.
 వార్తాపత్రికలలో నీమాటలున్నవి. ఇది శక్యమా యని యెవ
 రును బ్రశ్నింపరు. ఏల? ఈకాలమున నెట్టియశక్యకార్యము
 లైనను శక్యములగునని, పూర్వకాలమునఁగావని వారిభావము.
 పూర్వకాలమున నొకగోవనఁగాఁ బండ్రెండురూప్యములని
 నియమము. మహారణ్యము లెక్కుడు. పశుసమృద్ధి యత్యధి
 కము. ప్రభువులకును గోధనముండెనని మహాభారతమున
 ఘోషయాత్ర మనకుఁ దెలుపుచు. గోధనమే యాకాలమున
 ధనము. కావున నట్టిరాజు ప్రయత్నించిన నిది యొకగొప్ప
 కార్యముకాదు. షాజిహానను మహమ్మదీయచక్రవర్తి భార్యను
 సంతోషింపఁజేయందలంచి పన్నీటితోఁ గాలువను నింపి తాను
 దనపత్నియు నొకలోఁ గూరుచుండి వెన్నెలదినములలోఁ దిరిగి
 రని తెలిపినపుస్తకములం గాంచి యేమియు నాక్షేపింపరు.
 పురాణములలో నున్న నవ్వకపోదురా? ఈకాలమున నశక్య
 ములైనకార్యము లెన్నియో పూర్వకాలమున సులభముగా
 సాగెడివి. ఆకాలపువారిశక్తి నెటుంగక తపశ్శక్తియన నెట్టిదో
 యెటుంగనివారే యిట్లు లాక్షేపింతురు. సాధారణముగాఁ

గవిత్వమున నించుక యతిశయోక్తి యున్నదన్నను బ్రమా
దములేదు. ఉపలక్షణవిధిచే ననేక ధేనువులని యర్థముచెప్పినను
బాపమురాదు. ఈయాక్షేపణములకు శ్రీరామతత్త్వమునకు
సంబంధములేదు. ఆకాలమున గోధనమే ప్రధానైశ్వర్యమను
టయే యిటుగలసారము.

❦ శ్రీసీతాకల్యాణఘట్టము. ❦

* ఏనాడు దశరథుడు కుమారులకు సమావర్తనము
సాగించెనో ఆనాడే యథాజిత్తు వచ్చెను. ఆతఁడు కేకయ
రాజుకుమారుడు. భరతునకు మేనమామ. దశరథుం గాంచి
కుశలమడిగి యతఁడు మాతండ్రి ప్రీతిపూర్వకముగా మీ
కుశలమడిగెను. మేమందఱము క్షేమముగా నున్నవారము.
కేకయరాజు నామేనయల్లుని భరతుని జూడగోరుచున్నాడు.
కాన వానింబిలుచుకొనిపోవ నయోధ్యకుం బోయితిని. అందు
మీరిచటికి వచ్చుట నెఱింగి భరతుని జూడఁ గోరి వచ్చితిని.
ఆమాటలు విని మిక్కిలిప్రీతిగలిగినయాతని సమ్మానించి దశ
రథుడు చేయఁదగుపనుల నెఱవేర్చి యారేయి గడపెను.

తెల్లవాఁడగనే యహర్దుఃఖోచితము లగుపనుల నిర్వ
ర్తించి ఋషిపురస్కృతుఁడై యజ్ఞశాలకుఁ బోయెను. శ్రీరామ
చంద్రుడు సమస్తభూషణాలంకృతుఁడై యట్లున్న సోదరుతో
వివాహసూత్ర ధారణమును సదాచారమును నిర్వర్తించి వివా
హమునకు మిక్కిలితగి విజయావహమగుముహూర్తమునందు
వసిష్ఠాదులు ముందు నడువ యాగమండపమునకుం బోయెను.

* ఇయ్యది డెబ్బదిమూడవ స్కంధమునఁ గలదు.

సోపపలతో శుశరభునిచెంతఁ గూరుచుండెను. మహాజ్ఞాననిధి
యగు వసిష్ఠముని జనకరాజుదగ్గరకుఁ బోయి యతనితో మహా
రాజా! మాతేఁడు వివాహసూత్రమును ధరించియున్న తన
యులంగూడి కన్యాదాతవగు నీరాకను గోరుచున్నాఁడు.
కన్యాదాతృ ప్రతిగ్రహీతలకు సకలపురుషార్థములు లభించును.
వారిరువురమూలముననే కన్యాదానప్రతిగ్రహాదికార్యములు
సాగవలయును. కనుకఁ గన్యకనొసుగునీవు కాలముపుచ్చ
రాదు. కన్యాదానము చేసి కృతప్రతిజ్ఞుడవు కావలయును.
అదియే నీధర్మము. అత్యుత్తమమగునీవివాహమును విధియుత
ముగా నడపి యాధర్మమునొందుము.

అని వసిష్ఠముని తెలుపఁగా జనకుఁడు దాతయు ధర్మ
విద్యద్యుఁడునగుటఁ దాఁజేయఁదగినపనుల నెఱవేర్చియున్నవాఁ
డగుట నమ్మునిపలుకులు విని మహాత్మా! మీరేల సత్కర్మముగ
రారైతిరి? మిమ్ము నిరోధించువా రెవ్వరు? ఎవరియాజ్ఞకై
యెదురుచూచుచున్న వారు? నీరాజ్య మెట్లొ యీరాజ్యము
కూడ నీదియేకదా. ఇంక నాయెట్లు నీదనవలయునా? నారాక
కెదురుచూచుచున్నామని పలికితిరి. నాకన్నియలు వివాహో
చితమంగళాచారముల నన్నింటిని నిర్వర్తించి యగ్నిజ్వాలల
వలెఁ బ్రకాశించుచు వివాహవేదికను సమీపించియున్నవారు.
నేనును సిద్ధపడి యీవేదికకడనుండి మిమ్ము దర్శింపఁ గోరి
యున్నవాడ. ఇంక దశరథమహీపతి నిరంతరాయముగా శుభ
కార్యము నడపుఁగాక. ఆలస్యమేల? అనఁగా నాజనకు నభి
ప్రాయ మెఱింగి వార్తపంపఁగా దశరథుఁ డాలకించి పుత్రులను
మహర్షులు లోనగువారిని బిలుచుకొని యాగళాలం జేరెను.

అంత జనకుడు వసిష్ఠునితో ముసీంద్రా! ధర్మవేత్తవు.
మాకెల్ల నాజ్ఞాపించఁదగినవాఁడవు. లోకరంజకుఁడగు రామ
చంద్రునకుఁ జేయఁదగువివాహకార్యమెల్ల నీవే మహర్షులం
గూడి చేయుచుము ఆమునియు నట్లే యని విశ్వామిత్రశతౌ
నందులంగూడి వివాహాగ్ధమై పల్లవములతోఁ గ్రొత్తగా నలంక
రింపఁబడిన మండపాంతర్భాగమున విధిననుసరించి నిర్మించిన
వేదికకుఁ జాట్టును గంధపుష్పములు అంకురములు నిండియుండు
బంగరుపాలికలను, అంకురములుగల నీళ్లుపోవుటకై యడుగు
లేనిపాత్రములను, అంకురములు నిండినమూఁకుళ్లును, ధూప
ముతోఁగూడిన ధూపపాత్రములను, శంఖరూపపాత్రములను,
ఆజ్యహోమోచితములగు స్రుక్కువములను, అర్ఘ్యమునిమి
త్తము జలసంభృతపాత్రములను, లాజపాత్రములను, పసుపుఁ
బూసి సంస్కరింపఁబడినయక్షతల నునిచి దాని యలంకరించెను.
అట్టివేదికయు దగ్గి ప్రతిష్ఠాపనము నొనరించి సమములుగా
నున్నదర్శనము మంత్రములతోఁ బఠించి మంత్రపూర్వకముగా
వధూవరుల యభ్యుదయమునిమిత్త మాహుతవహునియందు
హోమముచేసెను

తరువాత జనకరాజేంద్రుడు సర్వాభరణభూషితయై
యలరుసీతను బిలుచుకొనివచ్చి హుతవహునిముందు శ్రీరామ
చంద్రున కెదుట నిలిపి కౌసల్యానందసంధానముఁ డగురామ
భద్రునితో శ్రీరామచంద్రా! ఈసీత నాకొమరిత. ఈపురంధ్ర
నీకు ధర్మవత్నియగు. ఈమెను బ్రతిగ్రహింపుము. నీకు శుభం
బగుంగాక నీహస్తముచేత నీసీతాహస్తమునుబరిగ్రహింపుము.
ఈభూజాత సాధ్వియై మహాభాగ్యయుక్తయై నిన్నెప్పుడు నీడ

వలె ననుసరించియుండును. అనిపలికి శ్రీ రామచంద్రుని హస్తార విందమున నాసుఁసుహృత్తమునందు మంత్ర పూతమగుజలము వదలెను.

ఆశుభలగ్నమును మేలుమేలని దేవతలు మునులు పొగడిరి. దేవదుందుభులు మ్రోగె. పుష్పవృష్టి నిరంతరముగాఁ గురిసెను. ఇట్లు సమంత్ర కముగా సీతాదేవిని ధారాపూర్వముగా నిచ్చి జనకుఁడు సంతోషసాగరమున మునుంగుచు, సుమిత్రా నందవర్ధనుఁ డగులక్ష్మణునిం గాంచి లక్ష్మణా రమ్మ. నీకు మంగళ మలరుఁగాక. నే నీయూర్తిలను నీ కొసంగఁబూనితిని. నీ వీకన్య కను బ్రతిగ్రహించి కరగ్రహణముచేయుము. ఆలసింపకుము. అని పలికి భరతునిం గాంచి రఘునందనా! నీ వీమాండవిని హస్త గ్రహణరూపముగాఁ బరిగ్రహింపుము. అని యవ్వల శత్రు ఘ్నుని బరికించి సౌమిత్రి! నీ వీశ్రుతకీర్తిని బాణిగ్రహణము చేయుము. మీరందఱు సాధుస్వభావముగలవారు. సుచరిత్ర వ్రతులు. ఇట్టి మీకు మాకన్యకలే పత్నులు కాఁదగుదురు. కాకుత్స్థ వంశమౌక్తికములారా! మీ రెల్లరు భార్యలంశూడి మాకు నేత్రానందమును గల్గింపుఁడు. ఆలస్యము చేయకుఁడు. అనఁగా నారాకొమరులు జనకమహారాజు మాటలచొప్పున వసిష్ఠానుమతులై రాజపుత్రికా చతుష్టయహస్తములను దమ హస్తములచే స్పృశించిరి.

అత్తఱి మహాత్ములగు శ్రీ రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులు తమతమపత్నులతో నాహవ్యవహునకును, వేదికకును, జనకున కును, ఋషులకును బ్రదక్షిణముచేసి విధివిహితముగాఁ గల్ప సూత్రానుసారముగా వివాహ వ్రతమును జరపిరి. ఆ రాజకుమారి

రులు తమకళ త్రముల కరములం బట్టుకొనినంతనే యంబరము నుండి పూలవాన కురిసెను. దేవవాద్యములు మొరసెను. అచ్చరమిన్నలు గుంపులుగాఁగూడి నాట్యముచేసిరి. గంధర్వ మధురగానము చెలరేఁగెను. శ్రీరామచంద్రాదులు రఘుకు లోద్ధారకులు గావున నట్టివారిపెండ్లి కాలమున నిట్టి శుభ చిహ్నములు పొడసూపెను. ఇట్లు నృత్తగీతవాదిత్రధనులు నలుఁగడల వ్యాపింపఁగా నతశయతేజస్సుల వెలుంగు నాసోదరులు స్వస్వాగ్నిహోత్రములకు నలగొని పెండ్లియాడిరి. అంత సభూరత్నములతో నాపెండ్లికొమరులు విడివియిండ్లకుం జనిరి. దశరథుఁడు భార్యలంగూడియున్న కొడుకులంగాంచి నేత్రానంద మపారముగా ననుభవించుచు వారివెనుక మహర్షు లంగూడి పోయెను.

మహాశయూరారా! సీతాకల్యాణము జగత్కల్యాణము. ప్రకృతిపురుషులకు వివాహమయ్యె ననఁగా నభిప్రాయ మేమి? ఇరువురు లోకకల్యాణకార్యములను జేయు మొదలిడిరినియు, భగవంతుఁడు సగుణుడై ప్రకృతివశంగతుడై చేయఁదగువను లను బ్రకృతిమూలమునఁ జేయించుచు, సుసారివలె గనఁ బడుచు, సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వములననుభవించునట్లు నటించుచు, నిర్లిప్తుడై సాక్షిమాత్రుడై యుండుననియు మన మూహింప వలయును. లోకదృష్టిని బరికింపఁగా సీతారాములు క్రొత్తగా నొకరినొకరు చూచినట్లు నటించుచుగాని యాదిమదంపతులే యనియు, లోకులకు సదాచారములను బోధింప నిట్లు కార్యములను జేయుదురనియు నెఱుంగందగును.

“పరస్పరకపస్సంపత్సలాయితపరస్పరా
త్తపంచమాతాపికరా స్తాంచౌ కాయాపతీ స్తమః.”

అన్న ప్రాచీనోక్తి వ్యర్థమగునా?

“రాఘవశ్వే భవేత్సీతా దక్షిణీ కృష్ణజన్మసి”

అన్నదియుఁ గలదుకదా.

“ప్రకృతిం పురుషం చైవ విద్ధ్యనాదీ ఉభావసి

వికారాంశ్చ గుణాంతైర్వై విద్ధి ప్రకృతిసంభవాన్.

౧౯

కార్యకారణకర్తృత్వే హేతుః ప్రకృతిరుచ్యతే

పురుషస్సుభిదుఃఖానాం భోక్తృత్వే హేతురుచ్యతే.

౨౦

పురుషః ప్రకృతిస్థో హి భుంక్తే ప్రకృతిజాన్ గుణాన్

కారణం గుణసంగోఽస్య సదసద్యోని జన్మను.

౨౧

ఉపద్రష్టానుమంతా చ భర్తా భోక్తా మహేశ్వరః

వరమాత్మేతి చాప్యూహేహేఽస్మిన్ పురుషః పరః.

౨౨

య ఏవం వేత్తి పురుషం ప్రకృతిం చ గుణైస్సహ

సర్వథా వర్తమానోఽసి న సభూయోఽభిజాయతే.”

౨౩

(గీత. ౧౩ ఆఖ్య)

అనుగీతావాక్యములు ప్రకృతిపురుషులమహత్త్వమును వారి ప్రవృత్తిని బోధించుచున్నవి. ఏకాలమున నేకార్యము తా మాచరింపడగునో యపుడెల్ల నవతరింతురు. ఇరువురు నొకప్పు డవతరింతురు. ఒక్కతే యవతరింతురు. ఎట్లు లవతరించినను వారిద్దఱకు నవివాభావసంబంధము గలదు. చంద్రునుండి వెన్నెల నెడఁబాపఁజాలనియట్లు పురుషునుండి ప్రకృతి నెడఁ బాపఁజాలరు. కావుననే “అనాదీఉభావసి” అని శ్రీకృష్ణమూర్తి పలికెను. ప్రకృతికే శక్తి యనిపేరు. ఆశక్తి నారాధించువారే శాక్తులు. మధ్యవైష్ణవులు శాక్తుల నాక్షేపింతురు. అనఁగా గభవంతునే వారాక్షేపింతురనికదా భావము. ఎంత యజ్ఞ

నము!! సీతారాములుగాఁ బ్రకృతిపురుషులవతరించిరన్న సంత
సింతురు. దుక్తిణీశ్రీకృష్ణులుగా నవతరించిరన్న నానందింతురు.
పార్వతీపరమేశ్వరులుగా నవతరించిరన్న మోము చిట్టించురు.
కాన వారికి భగవత్తత్వమన నేదో తెలియదు. ఇంక వారిం
గూర్చి యేమి చెప్పిననేమి? శనజాగరణమువంటిది. దాసులమని
యోగులమని మాంత్రికులమని యింక నెన్నియో పేరులు
పెట్టుకొన్న నేమిలాభము? వా రాత్మద్రోహులు, జగద్వంచ
కులు, ధనదాసులు నగుదురు. వారలకంటె బామరు లుత్త
మోత్తములు.

ఇపుడు శ్రీరామచంద్రుడు ప్రకృతిని లోకులెఱుంగు
నట్లు కూడెను. ఇపుడు గృహస్థులకు సదాచారముల నేర్పఁ
జాలును. తనప్రవర్తనమే స్మృతులు పురాణోపాసము లగు
నట్లు వాని ననుసరించి ప్రవర్తించువారు తరించునట్లు చేయఁ
బూనును. గృహస్థాశ్రమ ముత్తమోత్తమమని స్మృతులు
తెలుపునుగదా. ఎట్లు? అన్నప్రశ్నమునకు సమాధానము
వినుడు. కొందఱ జీవితాపామునందుఁ బాణిగ్రహణము చేయఁ
బడినది. ఇది క్షత్రియజాత్యుచిత ధర్మముకాదనియు శరగ్రహ
ణమే యుచితమనియుఁ బ్రశ్నింతురు. అయ్యది పొరపాటు.
క్షత్రియకన్య విప్రుని వరించునపు డాధర్మమని స్మృతి తెలుపు
చున్నది.

“పాణిగ్రహణంస్కరస్సవర్ణానూపదిశ్యతే

అసవర్ణాస్వయం ఙ్గేయో విధిరుద్వాహకర్షణి.

౪౩

శరః క్షత్రియయా గ్రాహ్యః ప్రతోదో వైశ్యకన్యయా

వసనస్య చకాగ్రాహ్యో కూద్రయోక్తృప్తవేదనే.”

౪౪

మమ. 3 ఆధ్యాయము.

అసవర్ణవివాహమునందుఁ బాణిగ్రహణసంస్కారము లేదని యెఱుంగందగు.

“యథావాయం సమాశ్రిత్య వర్తంతే సర్వజంతవః
తథా గృహస్థమాశ్రిత్య వర్తంతే సర్వ ఆశ్రమాః. 22
యస్తాత్తయోఽప్యాశ్రమిణో జ్ఞానేనాన్నేన చాన్యహం
గృహస్థేనైవ ధార్యంతే తస్మాజ్జ్యేష్ఠాశ్రమో గృహీ. 2౪
ససంధార్యః ప్రయత్నేన స్వర్గమక్షయమిచ్ఛతా
శుఖం చేహేచ్ఛతా నిత్యం యోఽథర్షో నుర్భలేంద్రియైః. 2౬
ఋషయః పితరో దేవా భూతాన్యతిథయస్తథా
ఆశాసతే కటుంబిభ్యస్తేభ్యః కార్యం విజానతా. ౪౦
స్వాభ్యాయేనార్పయేత్సర్వీహోమైర్దేవాన్యథావిధి
పితౄణాం కృత్యైశ్చ నౌనన్నైర్భూతాని బలికర్తవ్యా. ౪౧
కుర్యాదహరహస్త్యాధమన్నాద్యేనోదకేన వా
వయోమూలఫలైర్వాపి పితృభ్యః ప్రీతిమావహత్. ౪౨
శునాం చ పతితానాం చ శ్వపచాం పాపరోగిణాం
వాయసానాం కృమిణాం చ శనకైర్నిర్వపేద్భువి.” ౬౨

(మను 3 ఆధ్యాయం.)

సకలాశ్రమములకు నాశ్రయము గృహస్థాశ్రమము. కావున నుత్తమమని స్మృతులెల్ల నొక్కరితి బోధించుచున్నవి. కావున నట్టి గార్హస్థ్యము నవలంబించి శ్రీరామచంద్రుడు లోకుల కుపకారము చేయఁబూనెనని మన మెఱుంగవలయు. జనకుఁ డయోనిజయగునీతను లోకాచారమును బాటించి కన్యాదానముచేసెనని మనమెఱుంగవలయు. నీత భూజాతయనఁగా నోర్పు ప్రదానముగాఁగలది యని తెలిసికొనవలయు. సర్వసహకదా

భూమి. అట్టి భూమినుండి యావిర్భవించినకతన సకలప్రపంచ
ధారిణియగు మూలప్రకృతియే సీతయని తేటపడును. యోగి
మానసములఁ గ్రీడించువాఁడు కావున రామనామమున భగ
వంతుఁడు వెలసెనని మనము తెలిసికొనవలయును. యోగి
మానసధ్యేయుఁడు రాముఁడు సకలలోకభరణస్వభావ సీత
యనియే యిటఁగలసారము.

“జై హి హ్యేషా గుణమయా మమ మాయా దురత్వయా”

అనుభగవదుక్తి ననుసరించి సత్త్వైరజస్తమోగుణమయి
ప్రకృతియని తేలును రజస్సత్త్వతమోగుణ ప్రధానములు
సృష్టిస్థితియకార్యములు. వాని కధిపతులు బ్రహ్మవిష్ణుమహే
శ్వరులు. వీరు మూవురు ప్రకృతిసంభూతులు. ప్రకృతియగు
భగవంతు నిచ్చాశక్తి భగవంతుఁడు తలంచినంతన రూప
మునుదాల్చి యాకార్యములను క్షణమాత్రమున నిర్వహిం
చును. ఈత్రీమూర్తులు ప్రతిబ్రహ్మాండమునకుం గలరు. అనేక
బ్రహ్మాండములు గలవు కావున బ్రహ్మ యొక్కండని మన
మూహింపరాదు. తక్కినవారు నట్లే. బ్రహ్మాండనాశనముకాఁగా
వీరు నశింతురు. భగవంతుఁ డొక్కఁడే యక్షరుం డగుట
నిలుచు ప్రకృతిరూపముగలదికాదు. ఇచ్చయే కానభగవంతుని
యందే యుండును. వారిరువురకు జ్ఞేయముగలదని పలుక బ్రహ్మ
కును దరంబుగాదు. “విద్యనాపీ ఉభావపి” అని శ్రీకృష్ణ
మూర్తియే తెలిపెఁగదా. అట్టి ప్రకృతిపూరుషు లిపుడు లోక
మునకు భర్తృప్రసర్తనము నుపదేశింప స్త్రీపురుషముల వెలసి
రనుటయే యిటఁగలసారము. అట్టి యనాదిదంపతులకు వివాహ
మనఁగా నర్థమేమి? ఆపద్ధతిగా లోకులు పరస్పరప్రేమపంతులై

సత్కార్యముల నొనరింప బద్ధకంకణులు కావలయుననియే యీవివాహము సాగెననికదా గ్రహింపం దగువిషయము. అట్లు గ్రహించినచో గాని రామాయణము పారాయణము చేసిన ఫలింపదు. రాముడు భార్యను గోలుపోయి శోకించెనన్న నేమి లాభము కలదు? దేవాలయములలో విగ్రహములకు వివాహము ప్రతియేట సాగించుట మానవులకు విస్తృతిగాకయుండ నా సదాచారము నొనరింపదగు ననుటకాక మతెందులకు? ఈ విషయము తేటపడండేయు శ్లోకము వాల్మీకిమహాకవియే చెప్పెను.

“ఇయం సీతా మమ సుతా సహభర్తృచరీ తప

వ్రతీచ్ఛ చైనాం భద్రం తే పాణిం గృహ్నిష్ఠృ పాణినా.

వలిసతా మహాభాగా ఛాయేవాసుగతా సదా”

దీనికింగల యర్థములన్నియు నిట వ్రాయఁబూనను. పై భావమును దెలుపునర్థమునే వ్రాయుదును. సీత రామున కెదుట నిలిచియుండెను. జనకుడు కన్యాదానము చేయుచు నిట్లుపలికెను. జనకచక్రవర్తిమహాజ్ఞాని. మునీంద్రులకు నుపదేశించువాడు. ఎందఱోమును లామహాత్ముని బరితీంచి త్రికాలవేత్తయని యంగీకరించిరి. అట్టివాడు కన్యాదానము చేయుచు బలికిన మాట లెంతభావగాంభీర్యము గలవగుండునో పెద్ద లూపింపందగుదురు. శ్రీ రామచంద్రనియమానుషమహత్త్వములను విశ్వామిత్రుడు కూడఁ దెలిసెను. కావుననే యిందుఁ బై వ్రాసినయభిప్రాయముగలదని యిటఁ బొందుపఱచుచున్న వాఁడను. రాముడు సీతనిదుటనున్న దానిం గాంచుచునే యున్న వాడు. ప్రతిగ్రహించు శ్రీ రామమూర్తిభగవంతుడు. ప్రతిగ్రహింపఁ

దగుకన్యక మూలప్రకృతి మహామాయ. దానము చేయువాడు
జ్ఞానధనుడు ఇట్టితరుణమున నెట్టిమాట లుండునో యోజి
పుడు.

ఓ రామచంద్రా! కాసల్యానందవర్ధనుడవు. అనఁగా నదితీ
కాసల్యగా నవతరించినది. ఆమెకు నానందము నుబ్బంగఁజేయు
వాడవు. మానవలోకమున నవతరించినను నాకడుపుననే
పుట్టినాడు. నాయం దెంతవాత్సల్యము కలదు? అని యామె
యానందించుచుండునని భావము. యోగి మనఃపద్మముల
విహరించువాడవు. ఇట్టి నీవు అని జనకమహర్షి సుబోధించు
చున్నాడు. ఇయం సీతా! నీపురోభాగముననున్న యాసీత.
అనఁగా భగవదారాధనముచేయుటకు స్వర్ణలాంగలమున నేనే
భూమిని దున్నుచుండఁగా నాచాలునుండి వెలువడినది. కావున
నయోనిజయే యగును. ఎప్పుడు పుట్టినది? ఎట్లు? పయస్సంతే
అనువిచారము చేయందగినయవసరమే లేదని తాత్పర్యము.
నీకొఱకుగా నవతరించినమహాలక్ష్మిగాని మఱొకర్తుక గాదని
సారము. “మమ సుతా” నాకొమరిత. నాయదృష్టము వర్ణనా
తీతము. నాగలిచాలునుండి నాకే కనఁబడినది. నాపుణ్యమేమం
దును? నీపాదములుగడిగి కన్యాదానముచేయునంతసత్కర్మము
నాశరించితినిగదా.

“దశభూక్వేహం దశావశేహం మద్వంశ్యానాం పితౄణాం నరకాదు
తీర్థ కాశ్యకబ్రహ్మలోక నివాస సిద్ధ్యర్థం.”
అన్న సంకల్పమునఁ గన్యాదానము చేయుచున్నాడ నే అని
జనకుఁ డుబ్బుచున్నాడని పాఠకులు గ్రహింపందగు.

“బ్రాహ్మదిభి నివాహేభి చతుర్వేదాన భార్యకః
బ్రహ్మవర్చస్వినః పుత్రా జాయంతే శిష్టసమృతాః.”

రూపసత్త్వగుణోపేతా ధనవంతో యశస్వినః

పర్యావృథోగా ధర్మిష్ఠా జీవంతి చ శతం సమాః.”

౪౦

(మను ౩ ఆధ్య.)

అన్నస్త్పృతిప్రమాణము ననుసరించియీవివాహము బ్రాహ్మ్యము లోకోపకారపరాయణులు మహాతేజశ్శాలురు కుమారులు గలుగుదురు. అట్టి మహాపకారము లోకమున కీకన్యాదానమువలన గలుగును అన్నభావము “మమసుతా” యన్న వాక్యమువలనఁ దేటపడుచున్నది. లేకున్న “సౌత్తితి సుతః” అన్నసమాసము ననుసరించి “సుతా” అని జనకుఁడు నచింపరాదుకదా. కావుననే పైభావము కలవాఁడయ్యెనని మన మూహింపవలయు. “సహధర్తచరితవ” రామా! నీ కీసీతాదేవి ‘సహధర్తచరి’ కాఁగలదు. మీయిరువురకుంగలయవినాభావసంబంధము సార్థకము కాఁగా ధర్మకార్యములను నిన్నుఁగూడియే చేయును.

“ధర్మాః పుణ్యయమన్యాయ స్వభావాచారసోమసాః” అని అమరము.

“ధర్మః పుణ్యే యమే న్యాయే స్వభావాచారయోః క్రతౌ

“ఉపమాయామహింసాయాం కార్మకే చ నిగద్యతే” విశ్వప్రకాశము.

“.....ధర్మోఽస్త్రీ పుణ్యే సామాన్యభావయోః

చాపన్యాయాధ్వరాహింసా యశ్వాచారయమేషు వా”

(నాసార్థత్వమాల.)

అన్న యర్థములలో నేయేయర్థము లీయవతారమున సార్థకము చేయవలయునో యాకార్యము లన్నియు నిన్నుఁగూడియే యొనరించునని భావము. నిన్నెడఁబ్రాయదు. తాఁజేయఁదగు కార్యములనెల్లఁ గొఱఁతపడకయుండఁజేయును. నీనిర్లిప్తత్వమునకు నిం చుకయు నపాయము కలుగనీయదు. నీవు సర్వసాక్షి

వికదా. దాని నెఱింగినదికాన నీయిచ్చ ననుసరించి యెల్ల
పనులు తానే యొనరించును. నీవు రూపవంతుడవగుట నామె
వలననేకదా నీ వానందించుచుండఁ దానే సర్వధర్మముల
నొనరించునని సారము.

“త్వదన్యః పాణిభ్యామభయవరదో దైవకగణ

స్త్వమేకా వైవాసి ప్రకటితవరాభీక్యభీనయా

భయాత్త్రాతుం దాతుం ఫలమపి చ వాంఛానమధికం

శరణ్యే లోకానాం తవ హి చరణావేప నిభుజౌ.”

౪

హరిస్తామారాధ్య ప్రణతజనసౌభాగ్యజనసిం

పురా నారీ భూత్వా పురఃపుమపి షోభమనయత్

స్తరోఽపి త్వాం నత్వా రతినయనలేహ్యేన వపుషా

మనీనామప్యంతః ప్రభవతి హి మోహయ మహతామ్.

౫

అన్న శంకరాచార్యకృతస్తుతి పై ప్రాసిన యభిప్రాయమును
దేటవలచుచున్నది. ప్రకృతింగూడిననేకదా భగవంతునకు
రూపము. ఏనమయమున భగవంతున కేరూపము కల్పింపవల
యునో ఆరూపము నాప్రకృతీయే కల్పించును. అనఁగా భగ
వంతుఁడు తలఁచినంతనే రూప మలవడునని యిటుఁ గలరహ
స్యము.

అంబా.— “స్వకంత్రాహం నదా దేవాన్స్వేచ్ఛాచారవిహారిణీ

మమానరూపచరితో భవితా తు మమస్త్రియః.

బ్రహ్మ.— త్వమేవాసి పరబ్రహ్మకృతి స్సాత్వత్వమేవ హి

త్వమేవానాదిరఘా కారణా కారణాత్మికా.

త్వామేవ హి విచిన్దంతి యోగినస్సనకాదయః

నవనక్కర్షరూపాం చ వ్యక్తావ్యక్తాదయాత్మికాం.

త్వమేవ హి ప్రశంసంతి పంచ బ్రహ్మస్వరూపిణీం
 త్వమేవ హి సృజన్మాదౌ త్వమేవ హ్యవసీ త్జగత్. ౧౦
 త్వమేవ భూయో హరసి విదధాసి మహేశ్వరి
 తస్మాత్స్వాకంత్రినాశస్తే న భవేద్వియసంగమాత్. ౧౧
 భజస్వ పురుషం కంచిత్తోకాన గ్రహకామ్యయా
 ఇతి విజ్ఞాపితా దేవీ బ్రహ్మణా సకలైశ్చరైః. ౧౨

లలితోపాఖ్యానము ౧౦ ఆధ్యాయము.

అను నీహయగ్రీవవాక్యములు ప్రకృతియే స్త్రీపుంరూపముల
 వెలయునని తేటపడుచుచున్నవి.

“సత్త్వం త్రిలోకశీతయే స్వమాయయా
 బిభర్షి శుక్లం ఖలు వర్ణమాత్మనః
 సర్గాయ రక్తం రజసోపబృంహితం
 కృష్ణం చ వర్ణం తమసా జనాత్మయే.” ౨౦

(శ్రీమద్భాగవతము. ౧౦ స్కం. ౩ ఆధ్యాయము.)

“భగవానపి విశ్వాత్మా విదిత్వా కంసజం భయం
 యదానాం నిజసాధానాం యోగమాయాం సమాదితత్. ౬
 గచ్ఛ దేవీ ప్రజం భద్రే గోపగోభిరలంకృతం
 రోహిణీ వసుదేవస్య భార్యాస్తే నందగోకులే. ౭
 అన్యైశ్చ కంససంవిగ్నా వివరేషు వసంతి హి. ౮
 దేవక్యా జతరే గర్భం కేహిన్యం ధామమామకం
 తత్సన్నికృప్య రోహిణ్యా ఉదరే సన్నివేశయ.” ౯

(భా. ౧౦ స్కం. ౨ ఆధ్యాయము.)

మాయామూలమున భగంతుఁ డెల్ల కార్యములు చేయుచుండు
 నని తేటపడలేదా. ప్రకృతి సర్వకార్యముల నాపరాత్మరు

నాజ్ఞఁబూని యొనరింప సమర్థురాలనుటయే యీ ప్రమాణముల
సారము. ఈయభిప్రాయమంతయు “సహధర్తచరీ తవ” అన్న
వాక్యమున నిమిడియున్నది.

“ఏనాం ప్రతిచ్ఛ” ఈసీతను గ్రహింపుము. ఏతచ్ఛబ్ద
ముచే మరల రామచంద్రున కీసీతను సీమాయాదేవినే అని
స్మృతికే దెచ్చుచున్నాఁడు. “గ్రహింపుము” అనఁగా నలువురు
చూచుచుండఁ బరిగ్రహించినట్లు నటించుము మాకేటి పెండ్లి
అని సంశయింపకుము. ఇది లోకాచారము. దీనిం బాటించుము.
మీదాంపత్యమును జూచి నలువురు సదాచారములను నేర్పు
కొందురని జనకునియాశయము. “భర్తృ తే” నీకు మేలు
గలుగును. జగన్తంగళమేకదా నీమంగళము. ఈవివాహమున
జగములకు మేలుకలుగును. అదియే నీకు మంగళము. ఈ ప్రకృ
తిని (మహాలక్ష్మిని) గూడిన నీవలన లోకములకు మేలు కలు
గును. పాణిం గృహ్నిష్ఠ్య పాణినా” నీకరమున నీసీతాకరమును
బట్టుకొనుము. మన మీరువురము కలిసియే యీభూభారమును
బాపుటకు బ్రయత్నింపందగు. మన యీరెండుచేతులకుం గల
వ్రేళ్లు పది కనుకఁ బదితలుగల రావణుం బోలియింపవలయు
నను నభిప్రాయము నాదిగా గ్రహింపుము అని తెలుపుటకే
యీపాణిగ్రహణమని యూహింపవచ్చును. ఎల్లవారు నిట్లే
పాణిగ్రహణముచేయుదురుకదా. అప్పు డేమియర్థము? అని
ప్రశ్నింతురుకాఁబోలు. సీతారాములు కలిసి కార్యములు సమ
ర్థులై చేసినట్లే భార్యాభర్తలు వికమత్యముకలిగి కార్యములు
సాగింపవలయునని గ్రహింపవలయునని సమాధానము. ఎల్ల
వారు సీతారాములే యైన నట్లే గ్రహింపవచ్చును. పరండు

తనకుడి చేతితోఁ గన్యకకుడి చేయిని గ్రహించును. స్త్రీలకు సన్యహస్తము ప్రధానమేయైనను దానిని వరుఁడు పట్టుకొనఁడు. భర్త యనుమతినొందియే కార్యములు నడుపందగు ననుభావ మిట నిమిదియున్నది. భార్య భర్తహస్తమును బట్టుకొనదుకదా. కనుకనే పైయర్థ మిందుఁ గలదని మన మూహింపవచ్చును.

“పతివ్రతా” రామా! ఈసీత పతివ్రత; పతియే వ్రతముగాఁ గలది. నీ వేయేయవతారముల నవధరింతువో యాయవతారముల నీమెయు భార్యగా నగును. ని న్నెప్పుడు నెడఁబాయదని భావము. “మహాభాగా” అదృష్టముగల వారలలో నీమెయే యుత్తమురాలు. శాశ్వతుఁ డద్వితీయుఁ డచింత్యమహిముఁడు సర్వజ్ఞుఁడునగు నీవు భర్తయగుటకంటె నదృష్ట మేమికావలెను? ఇంకొక్కవిశేషార్థము కలదు. నీవు చేయుకార్యములలోఁ గొంతభాగమే కాదు. గొప్పభాగమీమెయే గైకొనును. నీవు తలంచుట. ఆతలంపును దాను నిర్వహించుటంజేసి యధికభారము నీప్రకృతియే పూనుననియే యిటఁ గలరహస్యము. “ఛాయేవానుగతా సదా” నీడవలె నిన్నునుసరించి యెల్లప్పు డుండును. చంద్రాతపసూర్యాతపములు లేనితటి ఛాయ కనఁబడదు. కాని ఛాయలేక యుండకపోదు. ప్రకృతి యితరులకుఁ గనఁబడకయున్న నిన్ను నెడఁబాయదు ప్రకృతి లేక నీ వుండఁజాలవు. నీవులేక ప్రకృతి యుండఁజాలదు. అనివాభావసంబంధము మీకే కలదు. కావున నీ వీ సీతంగూడి యవతారఫలమును గల్గింపుమా యని పలికి కన్యాదానము చేసెను.

దాన మనఁగా “స్వస్వత్వనివృత్తిపూర్వకపరస్వతోష్ఠా
త్పాదనత్వం దానత్వమ్” తనకుఁగల బాధ్యతను వదలుకొని
యితరున కాబాధ్యత నావస్తువునందుఁ గల్పించుట యని
యర్థము.

“స్వస్వత్వత్యాగానుకూలవ్యాపారః” సర్వతంత్రసిద్ధాంత
పదార్థలక్షణసంగ్రహమున వ్రాయఁబడినది. ఈయర్థము కన్యా
దానమునకుఁ జెల్లదు. కన్యకయందుఁ దండ్రికిఁ గలబాధ్యత
తొలంగదు. కనుకనే

“ఇదం తుభ్యమహం సంప్రదదే న మమ” అని దాన
కాలమునఁ గర్త చెప్పను. “న మమ” అనఁగా నాకు లేదు.
ఏది బాధ్యత. అని దానము చేయవలెను. కన్యాదానకాల
మున “న మమ” అని పలుకరాదు. ఇదియే యన్నిదానము
లకుఁ గన్యాదానమునకుం గలభేదము. సత్ప్రసర్తనము కలుగు
నట్లు దండించుట కధికారము తండ్రికిఁగూడఁ గలదని మన
మెఱుంగవలయును. ఈదానమున నిరుపదితరమువారు పితరులు
గతగమ్యకాలమువారు కర్తతోఁగలిపి యుత్తమలోకముల
కరుగఁజాలుదురు. ఇట్టి మహాదానముచేసి జనకుఁడు కృత
కృత్యుడయ్యెను. ఆదంపతులపైఁ బూలవానలు కురియించిరి.
ఇంక దేవతలగుండెలు కుదుటఁబడునని వారలు నమ్మిరి. మును
లకుఁ దపోవిఘ్నములు పొసంగవని వా రానందించిరి. లోకుల
కెల్ల నీక దుష్టులవలన బాధ లుండవని యెల్లరు నానందించిరి.
ఇంక సీతారామచంద్రులు ప్రపంచక్షేమము నొడఁగూర్చు
బ్రయత్నింతురు. తరువాతికథ నవధరింపుఁడు.

❧ శ్రీరామపరశురాములసమాగమము. ❧

* మహాత్మ్యములతో నారేయి గడచెను. విశ్వామిత్రుడు జనకదశరథుల నామంత్రణముచేసి తనపయనము నెఱిగించి సోదరులను దత్తత్తుల నాశీర్వదించి యుత్తరదిక్కునందు దానివసించియున్న హిమాలయమున కరిగెను. కౌశికమహర్షి తనకృత్యము నిర్వర్తించి తపోవనమునకుం బోవగా దశరథుడు సప్తత్రపరివారుడై జనకు ననుమతిబడసి యయోధ్యకుఁ బయనముసాగించెను. అట్లు వారు పయనము సాగించుచుండఁగా నాచారము ననుసరించి సాగనంపివచ్చుటకై జనకుఁ డాదశరథుని వెంబడించెను. ఆభూపతి తన కొమరితలకు నరణము గొప్పగా నీయఁబూని పెక్కులక్షల గోవులను, మంచికంబళములను, మంచికౌశేయములను, సాలంకృతములగు రథగజహయపదాతులను, దాసదాసీజనంబు నొసంగెను. పరమానందమున నసంఖ్యాకములగు స్వర్ణరజతముద్రికలను మౌక్తికప్రవాళములను గన్యాధనముగ నిచ్చెను. ఇట్లు విభవానుసారమొసంగి దశరథుచే ననుజ్ఞాతుడై యష్టిథిలాధిపతి స్వస్థానమునకు మరలెను.

అయోధ్యాధీశుఁడు దశరథుఁడు చతురంగబలములు కొలుచుచుండఁగాఁ గుమారులను ఋషులను బురస్కరించుకొని నిజపురమునకుఁ బోవుచుండెను. ఆతనిదిక్కుగా నాకసమునఁ బక్షు లమంగళసూచకముగా భయంకరముగాఁ గూయసాగెను భూమియందుఁగూడ మృగము లాతనికిఁ బ్రదక్షిణముగాఁబరుగిడి మంగళమును దెలియజేసెను. ఆశకునములను

* ఇయ్యది డెబ్బది నాల్గవ పర్వమునండి గ్రహింపఁబడినది.

జూచి దశరథుడు నసిష్ఠమునితోఁ గూరపతత్తులు భయము
గలుగఁ గూయుచున్నవి మృగములు ప్రదక్షిణక్రమమునఁ
జరించుచున్నవి. ఆశుభచిహ్నములు శుభచిహ్నములుగూడఁ
గనఁబడుచున్నవి దీని కేమికారణమో తెలియక నామనస్సు
కలతనొందుచున్నది. ఇదమిత్థమని నిశ్చయింపఁజాలని నామనస్సు
దుఃఖమునకు లోనైనది. ఎఱింగింపుమా. అని యడుగ. నవ్వాట
లాలకించి మానిపతి మధురభాషణముల నోభూపతి! దీనఁ
గలుగుఫలముల నిర్వచింతును. ఆలకింపుము. ముందు మన కతి
దారుణభయము గలుగఁగలదని యాకసమునఁ బక్షులరుతములు
తెలియఁజేయుచున్నవి. భూమియందో మృగము లాభయము
శాంతించునని సూచించుచున్నవి. కావునఁ బరితాపము వదలు
కొవ్త్తా యని బోధించెను.

వారిరువురు నందు నట్లు సంభాషించుచుండఁగా
వాయువు భూతలమెల్లఁ గంపింప భూరిభూరుహములు పడఁగా
వీచెను సూర్యుని నంధకారము లాచ్ఛాదించెను. దిక్కులు
తెలివితప్పెను. పరాగ మెల్లయెడల నావరించెను. దాన నారాజు
సేనలు కలతనొందిన ట్లుండెను. అత్తఱి వసిష్ఠాదిమహర్షులు,
రాజును, దత్తునులుమాత్రమే యథాప్రకార స్మృతిగలిగి
యుండిరి తక్కుంగలవారెల్లఁ దెలివితప్పియే యుండిరి.
గాఢాంధకారము వ్యాపింపఁగా నాసేనలు భస్మాచ్ఛాదితము
లైన ట్లుండెను. అత్తఱి నతిభయము కలిగించుచు జటామండల
ధారియై పరశురాముఁ డరుదెంచెను. భృగువంశాలంకారుడై
జమదగ్నికింగుమారుడై సార్వభౌములంగూడఁ జించి చెందాడి
మించిన పరాక్రమమున విఖ్యాతినొందినవాఁ డా పరశు

రాముఁడే. కైలాసమువలె నప్రభృష్యుఁడు, ప్రశయాన్నింబోలి
యసహ్యప్రతాపవంతుఁడు. మహాతేజస్వి. ఎవ్వారికే దేటి
చూడరానివాఁడు. భుజశిరస్సునఁ బరశువునుదాల్చి విద్యుత్తతి
వలె స్వీయతేజము దుస్సహమై వెలుంగ ధనుస్సు తీవ్రబాణ
ములు కరములంగనఁబడఁగాఁ ద్రిపురములఁగూల్చిన యాశ్వ
రుఁడోయనఁ గనుపట్టుచుండెను.

నిరంతరజవతపముల సలుపుచు మహాత్ములగు వసిష్ఠాది
బ్రహ్మర్షులందఱు భూరిభయంకరుడై యగ్నివలె బ్రజ్వలిల్లు
చున్న యారామునిం దిలకించి యొకటిగాఁజేరి పరస్పరము
పరశుధారియగు నీరాముఁడు తనజనకుని వధించిరని త్తత్రియు
లందుఁ గోపమానియై యుండును. ఇపుడుకూడఁ బూర్వము
వలె రాజులంబోలియుండుకదా. పూర్వము రాజులనెల్లఁ
జంపించుపి కోపతాపములు మానియున్నాఁడు. కాన మరల
వారింజంపఁడు. అనియిట్లు గుసగుసలాడుకొనిరి. ఇట్లు వారను
కొనుచు సర్వముంగొని యాతనినెదుర్కొని రామా!
రామా! అని పిలుచుచు మధురభాషణములఁ బూజించిరి.
పరశురాముఁ డాపూజనంగీకరించి దాశరథింగని యిట్లనియె.

మహాశయులారా! విశ్వామిత్రుఁడు భగవంతుని నేమిచి
కృతార్థుడై తపస్సునకుం బోయెను. శ్రీరామచంద్రుని సీతా
సమేతునిగ నొనరించుటకే యాతనిప్రయత్నము. కొలఁదిదిన
ములు కూడనుండి యాదివ్యమంగళవిగ్రహమును గన్నుల
ఫలముగాఁ దిలకించి నిరంతరధాన్యముచేయుచుఁ బ్రకృతిం
గూడినఁగాని ప్రపంచోపకారము బహుతరముగాఁ జేయఁ
జాలఁడని యెఱింగినవాఁడుకావున "నిమిత్తమాత్రం భవసవ్య

సాచి” అన్న యట్లు తానుండి యాజగన్తంగళకార్యము సాగఁగా నిక సీపరమపురుషుఁడు సాక్షిమాత్రుడై యుండఁగా మహామాయ యగు సీతాదేవి రామసాన్నిధ్యమున సర్వకార్యముల నశ్రమమునఁ దీర్చునని తలంచి వారిరువురను గన్నుల పండువుగాఁ జూచి యింకఁ దనవలన లోకములకుఁ గావలసిన కార్యము లేదుగాన నేకాంతమునఁ గూరుచుండి వారి యా కృతులను ధ్యానించుకొనుచు నామహానందము ననుభవించఁ గోరి విజనమగు హిమాలయమునకుఁ బోయెను.

తానే యావివాహమునకుఁ బ్రధానహేతువు కదా. అట్టి తానాదంపతులకడ నుండక హిమాలయమున కేల విశ్వామిత్రుఁడు పోయెనని ప్రశ్నించుకొందము.

“యోగీ యుండీత సతతమాత్మారం రహసి స్థితః
వికాశీ యతచిత్రాత్మా నిరాశీరపరిగ్రహః. ౧౦
శుచౌ దేశే ప్రతిష్ఠాప్య స్థిరమానసమాత్మనః
నాత్యుచ్చ్రీకం నాతిసీచం చైలాజినవశోత్తరం. ౧౧
కత్తై కాగ్రం మనః కృత్వా యతచిత్రేద్రియక్రియః
ఉపవిశ్యాసనే యుంజ్యాద్యోగమాత్మసితుద్ధయే.” ౧౨
(గీత. ౬ అ.)

“యో యో యాం యాం కపం భక్త్యా శ్రద్ధయాద్విరుమిచ్ఛతి
కస్య తస్మాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధామ్యహం. ౨౦
స కయా శ్రద్ధయా యుక్తస్తస్మారాధనమిహతే
లభతే చ కతః కామా హయైవ విహితా హితా.” ౨౧

(గీత 2 ఆధ్యాయం)

అన్న శ్రీకృష్ణాపదేశము ననుసరించి యోగి యేకాంతముగఁ
 గూరుచుండి పరాత్పరుని హృదయకమలాంతరాసీనునిగా నొన
 రించి ధ్యానించును. ఏరూపమునైనను ధ్యానింపవచ్చును.
 కాని పరాత్పరునకు స్వాభిమతమగురూపమును గల్పించుకొని
 శ్రద్ధగలిగి ధ్యానము చేయవలెను. ఆరూపముననే పరమేశ్వరుఁ
 డనుగ్రహించును. రూపకల్పనము ధ్యానార్థమే కాని వేఱు
 గాదు. ఇదియేయోగులమతము. మానవరూపమున భగవంతుఁ
 డుచితకార్యములను జేయఁబూనును. ఇంకఁ దనతోఁ బనిలేదు.
 ఇంకఁ దాఁజేయఁదగుపని భగవద్ధ్యానమే. అందులకు నిర్జనా
 రణ్యమర్హము. కావుననే విశ్వామిత్రుఁడు పరమేశ్వరీపరమేశ్వరు
 లకు లోకదృష్టిచే సంబంధమును వివాహరూపమునఁ గల్పించి
 వారిఁదలంచుచు బోయెను. ఇది యోగికృత్యము.

కొండలు మధ్యవైష్ణవులు పాషాణనిర్మితదేవాలయ
 ములలో శిలావిగ్రహములను బ్రతిష్ఠించి, త్రికాలనైవేద్యము
 లర్పించుచు, బూజ మానినను నైవేద్యములను మానక
 యర్పించుచు, గుఱినిండ భక్షించుచు, శిష్టాన్నము నష్టి
 ద్రవ్యము గణించుచు, నావిగ్రహమే సదా పూజింపఁదగినదని
 బోధించుచు, ముక్తిసంగునని యుపదేశించుచు గాలము
 గడపుచుండుట కన్నులారఁ జూచుచున్నారము. అది కేవల
 పామరులకుఁ గాని యితరులకుఁ గాదన్న వారు మండిపడుదురు.
 నిత్యోత్సవములు సాగించువారల కాజన్మము తొలిజన్మమే
 యనవలెను. ముక్తిదొరకదుగాని ధనవిముక్తిమాత్రము కలు
 గును. భక్తులగువారు వారికపటభౌషణములకు లోబడక
 యుండందగు. శిలాపూజయే పురుషార్థము నీజాలదు. తొలుత

దాని బూజించి యారూపమును మడిచేర్చి ధ్యానించి
క్రమక్రమముగా మానసికపూజకలవాటు పడవలెనని మన
కవిశామిత్రచరిత్రము బోధించును. ఇంతవహిమముగల
కాశికాండు దేవాలయము నేల కట్టెంపలేదు? పామరుండు
కాండు కనుకనే యని బదులీవలయును. ఎంతకాల మీ
దేవాలయముల యుత్సవములపైఁ బ్రీతియుండునో యంత
దనుక వాండు పామరుడే యనవలయును. పెద్దలుకూడఁ
జేయుదురే యనుదురేని వారు పామరుల కుపదేశించుట
కొఱకే యని యెఱుంగవలయు.

“సక్తాః కర్తవ్యవిద్వాంసో యథా కర్మంతి భారత
కుర్యాద్విద్వాంస్తథాఽసక్తకృత్క్షిద్ధర్లోకసంగ్రహం.”

అగ్ని

(గీ 3 అధ్యాయం)

అన్న భగవద్గీతావాక్యమే వైభావమునకుఁ బ్రమాణము.
కావున బుద్ధిమంతులు భగవంతుని బాహుళ్యరూపుడని భావిం
పక తేజోరూపునిగా ధ్యానించి కృతార్థులగుదురుగాక.

పరశురాముండు శ్రీరామునిరాక నెఱింగియే వచ్చెను.
భగవత్కళ కార్యార్థము రామునిదేహమునఁ బ్రవేశపెట్టఁబడి
యుండెను. ఆకార్యము ముగినెను. దాని నొక నందునిచిన
లాభములేదు. కాన శ్రీరామునిలోఁ జేర్పవలెను. ఆవిషయ
మితరుల కెఱుకపడరాదు. కావుననే భయంకరాకారమునఁ
గన్నులు నిప్పులుగురియుచుండ నరుదెంచెను. శకునములు
తుదకు భయములేదని సూచించెను.

“ఉపసితం భయం ఘోరం దివ్యం పశీమభాచ్చుతం

మృగాః ప్రళయంత్యేతే సంతాపస్త్యజ్యతామయం.”

ఆకాశమునఁబడులు భయముగలుగనున్నదని తమపలుకులమూలమునఁ దెలిపెను. భూమియందుఁ గలమృగములు ప్రదక్షిణముగాఁబోవుచు మేలుగలుగునని తెలియఁజేసెను. ఈవిషయముననేకు లాత్మేపింతురు. పక్షుల కింతజ్ఞానముకలదా. మృగముల కింత తెలివికలదా యనియే వారియనుమానము. సాపము! వారలకేమియును దెలియదని మనము విచారింపవలయును.

జలములు లేనితావుల నిసుకలో బిలములు చేసికొని కొన్ని పక్షులుండును. అవి కడుఁజిన్నవి. రెండుదినములలోఁగా వానకురియునట్టైన నవి యందుండక వేటుతావునకుఁ బోవును. ఆవిధ మెఱిగినకృషీవలులు వానవచ్చుననియే నమ్ముదురు. అట్లే వర్షముకురిసి నది ప్రవహింపఁగా నాపక్షు లుండుతావులు జలాక్రాంతములగు. ఈవిషయ మొకపల్లియందుఁ గలకాపు బాలుఁడు నాకుం దెలిపెను. పరికించితిని. అవి చోటుమార్చిన రెండవదినమే ముంచివర్షము కురిసెను. ఆతావులు జలాక్రాంతములే యయ్యెను. ఈవిషయమున మానవులకంటె బళుపక్షుల కెక్కుడు తెలివి కలదని మన మంగీకరింపవలయును. కావున వాల్మీకిమనిష్యుఁ డీవిషయమును మనకుఁ దెలిపెనని మన మూహింపవలయును. ఇంకఁ గథ నాలకింపుఁడు.

— శ్రీ రామపరశురాముల సంభాషణము. —

*దశరథ రామా! నీ వీర్య మచ్చెరువుగా నెల్ల యెడల వినంబడియెడు శివధనుర్భంగము తాటకానిర్మూలనము లోనగు నీకృత్యముల విన్నవాఁడను. శివునిచాప మెక్కడ? నీచెక్కడ? దాని వంచుట యెక్కడ? అచ్చెరువుకాదా. అంతియకాక యది

యిట్టిదని స్తురింప నశక్యముగ నున్నది. ఆవృత్తాంతము నాలకించి మంచిధనుస్సును దీసికొని యిదె వచ్చినవాడను. ఆభయంకర చాప మిదిగో. నాతండ్రి దీని నా కొసంగెను. దీని బాణములు సంధింపుము. ఏవీ నీబలమును గనఁబఱపుము. దీని నెక్కు పెట్టితేవేని నీబల మింతమాత్రమని తెలిసికొందును. అప్పుడు కదా నీశౌర్యము మెచ్చుకొనందగును. అత్తెఱి ద్వంద్వయుద్ధమున కవకాశము గల్గింతును. అను నాపరశురామభాషణముల నాలకించి దశరథుఁడు దుగ్ధిభాతిశయమున మొగము కాంతి హీనముకాఁగా దీనుడై దోసిల్లాగ్ని పరశురామునిం గని మహాత్మా! నీవు పూర్వము త్కత్రియులందుండురోషమును వదలి శాంతుఁడవై తివికదా. బ్రాహ్మణోత్తముఁడవు. మీకు శాంతియే కదా స్వరూపము. మహాకీర్తిశాలివగు నీవు సహజమగుశాంతమును వదలి సత్కిర్తిని బోఁగొట్టుకొనరాదు. నీవు సకలవిషయముల నిష్ణాతుఁడవు. నాకొడుకులు పసివారు. కావున వీరి విషయమున రోషముమాని అభయ మొసంగుము. సంతతవేదాధ్యయనశీలురగు భార్గవవంశజాతుఁడవు. ఇంద్రునిచెంతఁ బ్రతినఁచేసి శస్త్రసన్న్యాసము చేసితివే. ధర్మాత్ముఁడవై కాశ్యపునకు భూమియంతయు నొసంగితివి. ఇంక నిందుండరాదని మహేంద్రాద్రి నివసించియున్నవాడవు. మరల నేల యరుదెంచితివి! ముష్టుందఱఁ బొలియింప దయఁచేసితి వనుకొందును. మిమ్ముకాదు. ఈరాము నొక్కని జంపుదుననిమాత్ర మనకుము. అతనిం జంపుదువేని మేనుందఱము జీవింపమనుట నిక్కము.

అని దశరథుఁడు పలుకుచుండ నారాముఁడు ప్రతాపాతిశయమున నామాటల నాదరింపక రామున కభిముఖుడై

యిట్లు పలికెను. రెండుధనుస్సులే లోకమునఁ బ్రఖ్యాతిఁ గాంచెను. దేవనిర్మతములే యవి. దృఢసారములై ధనుశ్శ్రేష్ఠములై విశ్వకర్త ప్రయత్న పూర్వకముగా నిర్మింప నవి యెసంగును. వానిలో నొకదానిని త్రిపురాసురసంగ్రామమునపుడు శంకరునకు దేవత లొసంగిరి. అద్దానితో వారల నామహాదేవుఁడు పాలియించెను. ఆధనుస్సునే నీవిపుడు ఖండించితివి. ఇదిగో యిది రెండవధనువు. దీనిని దేవతలు నారాయణమూర్తికొసంగిరి. రామచంద్రా! అతభాస్వరమగు నీధనువు వైష్ణవము. శంకరచాపసమాన సారముగలదియే యిదియని యెఱుంగుము. దీని నట్లే ఖండింతునని భావింపకుమా. ఆవిల్లు సుంత వికలమైనది. కాన విఠిచితివి. వికలముగాకున్న విలువఁగలవా? ఏల యట్లయ్యెనో వినుము. త్రిపురాసురసంహారాంతరము దేవతలు శివశేతవులబలాబలముల నెఱుంగఁగోరి బ్రహ్మనడిగిరి. వారియభిప్రాయము నెఱింగి యాయురువురకు బ్రహ్మ పగ గల్గించెను. వారొండొరులగెలువ నూహించి పోరాడిరి. ఆపోరు ఘోరంబయ్యెను. విష్ణువు హుంకరింపఁగా శివశరాసనము స్వల్ప సారమయ్యెను. శంకరుఁడు స్తంభితుఁడయ్యెను. సురలు మునులు లోనగువా రిఁక యుద్ధము వలదని ప్రార్థించిరి. వారిరువురు శాంతి నొందిరి. దేవత లపుడు విష్ణువే బలాధికుఁడని నిశ్చయించిరి. శంకరుఁ డాచాప మిట్లు తూలఁగా నాగ్రహించి యద్దానిని బాణముతోడ విదేహరాజగు దేవరాతున కొసంగెను. శత్రుపురనిషాదనమగు నీచాపమును భగవంతుఁడు భృగువంశ్యుఁడగు ఋషీకునకు నీకడ నునుచుకొమ్మని న్యాసవిధి నొసంగెను. ఆతఁడు కుమారునకు జమదగ్ని కిచ్చెను. నాతండ్రి

యాయుధమును వదిలి తపోనిరతి నుండఁగాఁ గార్తవీర్యార్జునుఁడు తామసమునఁ బోలియించెను ఈకార్య మెందైన జరగెనా? ఎంత క్రూరకార్యము? ఆవార్త నాలకించి నేను రోషావిష్టుఁడనై ఊత్రయజాతని నాశము చేయఁబూనితిని. ఆయావేశమునఁ బెక్కుసారు లాజాతని నిర్మూలించితిని. ఒక్కయాగము చేసి కాశ్యపునకు భూమినంతయు దక్షిణగా నిచ్చితిని. కావున మహేంద్రపర్వతమున నివసించుచు దపోనిరతి నున్నవాఁడను. నీవు శివధనుస్సు విజుచుట విన్నాఁడను. కనుకఁ ద్వరపడి వచ్చితిని. రామచంద్రా! వంశ క్రమముగా వచ్చిన యీశైష్ట్యవశ రాసనము నిద్దానిని ఊత్రయుఁడవగుట నీవు బ్రాహ్మణునివలె నశక్యమనక స్వధర్మమును బురస్కరించుకొని వికలముగాక యున్న యీభూరిశ రాసనముఁ బట్టుము. శత్రుపురముల నిర్మూలించు నీధనుస్సునందు శక్తుఁడవేయైన బాణంబు సంధించుము. అది సాగిన నిన్ను మెచ్చుకొందును. ద్వంద్వయుద్ధము నొనరింతును.

మహానీయులారా! ఈభాగమున ననేకవిషయములు గలవు. కౌశికుఁడు తపోవనమున కరిగి ప్రకృతిపూరుషులగు సీతారాములను మనస్సున ధ్యానముచేయుచు నేకాంతవాసమున హిమాలయమున నుండఁబోయెను. తడవుచేయక దశరథుఁడు ప్రయాణము సాగించెను. పరశురాముఁ డరు దెంచెను. శ్రీరాముఁడు శివచాపమును విటువగనే జనకుఁడు దూతలంబంపెను. వారిరాకపోకలకు నెనిమిదిదినములు, వివాహము వఱకు నించుమించుగాఁ బండ్రెండుదినములు లెక్కింతము. ఇంతలో నీవార్త పరశురామునకు మహేంద్రాద్రియందుండు

వాని కెట్లు తెలిసెను? ఇప్పటిమళయాళమునకుఁ బరశురామ
క్షేత్రమనిపేరు. అందుండువాని కెవ్వారు పరుగెత్తిపోయి
యెఱింగించిరి? అన్న ప్రశ్నము చాలకాలముగా వినుచున్నా
రము పరశురాముండు దుష్టక్షత్రియులఁ గార్తవీర్యార్జున ప్రభృ
తుల వధించుటకే భగవదంశమును ధరించినమహానీయుండు.
సహస్రబాహువగు కార్తవీర్యుండుగ విష్ణుచక్ర మవతరించెను.
తద్గర్వని ర్వాపణమునకై పరశురామునియందు విష్ణ్వంశము
చేరియుండెను. అట్టివారిని వధింపఁగా నాపని తీతెచు. ఆయం
శము మరల భగవంతునియందుఁ జేరవలయును. ఇది లోకా
చారవిరుద్ధముగా నుండరాదు. కావునఁ బరశురాముండు
క్షత్రికాలవేత్తయగు మహర్షి గావున శ్రీరామునిరాక నెఱింగి
వారిదివ్యచాపము వారికియ్యందలంచి యరుదెంచెను ఇతరుల
కిందలిరహస్యము తెలియఁగూడదు. కావునఁ దనగురువగు శంక
రునిచాపమును రామచంద్రుండు ఖండింపఁగా నందుల కార్త
హించినట్లు ఆశరాసనము ప్రాంతదిగాన రామమూర్తి భంజింపఁ
జాలెనని యూహించి వైష్ణవశరాసన మెక్కుపెట్టునేని సంగ
రముచేయఁ దాఁబూనినట్లు లోకుల కెఱింగించుచు మాట
లాడెను. శ్రీరామమూర్తిపై వాస్తవముగాఁ బరశుధారి కార్త
హముకలదేని శరాసన మేలయిచ్చును? దానిని దీసికొని మరల
నీయకున్నఁ దానేమిచేయఁగలఁడు? తనగురువగుశంకరుఁ డోడి
పోయెనని తాఁజెప్పుకొనునా? ఆచాపమునకంటె నిది పృథుళర
సారవంతమగు వైష్ణవచాపమని యేల తెల్పును? దీనిసారమేమి?

శ్రీరామచంద్రా! ఎంతకాలము శివధనుస్సు భూలోక
మున నుండవలెనో యాకాలము పూర్తియైనది. ఇతరుల కది

యప్రథమ్యము. కావున నీ వద్దాని లయమందఁజేసితివి. దానిందీసికొని నీవు శత్రువుల నురుమాడవచ్చును. కాని యది పూజింపఁబడుచుండెను. అట్టిదానితో ఘోరకార్యము చేయరాదు. ఇదిగో నీచాపము. నీకొఱకై యింతదనుక నేను వహించితిని. నాచేయఁదగు కార్య మింక లేదు. దుష్టక్షత్రియులు పాలిసిరి. ఇక రాక్షసులఁ బోలియింప నవతరించిన నీ కీశరాసన మీవలయుననియే వచ్చితిని. బాణము సంధింపుము. ఇది మంచిముహూర్తము. ఈశరాసనమునఁ బెక్కండ్రు రాక్షసులఁ బోలియింపుము. అనుభావముననే పరశురాముఁడు పలికెనని మన మెఱుంగందగు

“శ్రుతవాక్ ధనుషః ధేదం తతోఽహం ద్రుతమాగతః

తదిదం వైష్ణవం చాపం పితృవైశామహం మహత్

క్షత్రధర్తం పురస్కృత్య గృహీష్య ధనురుత్తమం.”

౨౭

అను నీవాక్యములఘోరణి యించుక యాలోచించినఁ బైయర్థము తేటపడును. ఈరీతిగా సారము గ్రహింపనియెడల భగవత్తేజస్సు మూఁఛనియందుఁ జేరియున్నట్లు గనఁబడును. అది గ్రహింపరానియర్థమే. ఏమూలనో యున్న పరశురాముఁడు శివధనుర్భంగవార్త నెఱింగెనట. అట్టిజ్ఞానదృష్టిగలవాఁ డీరామమూర్తి భగవంతుఁడని యెఱుంగఁడా. ఈకోపమేలయన్న నిజశరీరకతభగవదంశము భగవంతునిలో మరలఁ జేర్చు టితరులకుం దెలియఁగూడదనియే కాని వేఱుగాదు. ఇకఁ దరువాతి కథ వినుడు.

శ్రీ రాముడు పరశురాము ననుగ్రహించుట. ౧౬

*దాశరథి పరశురామునిపలుకుల విని పితృసన్నిధినుండు టంబట్టియు నామునియెడలఁ గలగౌరవమునుబట్టియు గట్టిగా మాటలాడక మెల్లమెల్లన నిట్లనియె భార్గవా! పితౄణమును దీర్చుగోరి నీవు చేసినకృత్యము నాలకించితిని. శూరుండగువాఁడు పగదీర్చుట న్యాయమే. కాన నాకార్యమునకై నీవుచేసినది యంగీకరించితిని. నీవు నన్ను వీర్యరహితునిగను, ఈభనుస్సును దాల్చి నశక్తునిగ నూహించి యవమానించుచున్నాఁడవు. ఇద్దాని నంగీకరింపను జుమీ. నాతేజఃపరాక్రమముల నిదె చూడుమని హెచ్చరించి కోపము గనఁబఱచి తటాలున నాభార్గవుని కరమునుండి యావైష్ణవచాపమును బాణమును వానితో నాతనియందుఁగల తనకళను సులువుగా గ్రహించెను. భనుస్సు నందు శరముందొడిగి భార్గవునింగని యత్యంతాగ్రహము కనంబడఁగా నోపరశురామా! నీవు బ్రాహ్మణుండవు. విశ్వామిత్రునియెడ నాకు స్నేహము మిక్కిలి గలదు. కావున నీవు నాకుం బూజ్యుండవు. అక్కారణమున నీప్రాణములందీయ నే నీబాణమును విడువఁజాలకున్నాఁడను. నాశరము నిష్ఫలము కాదు. నీపాదగమనశక్తినిగాని, తపోబలసమార్జితనిస్సమాన లోకములనుగాని నీకోరిక ననుసరించి భంజింతును. ఇది దివ్యబాణము. విష్ణుదేవతాకము. అక్కారణమునఁ బరశుర భంజకమగును. కనుక నీబలమును భేదింపక లక్ష్యమెడలి భ్రామింబడదు. వ్యర్థముకాదని నమ్ముము.

అత్తటి ఋషి దేవగంధర్వాదులు గుంపులుగాఁ గూడి బ్రహ్మను ముందిడుకొని వైష్ణవధనుర్వర్యమును గేలంబట్టుకొని మెఱయు శ్రీరామచంద్రుని గాంచుటకు మహాశ్వర్యకార్యమును జూచుటకు నచ్చటి కరుదెంచిరి. శ్రీరామచంద్రుఁడా చాపవర్యమును బట్టఁగనే లోకమంతయు మ్రాన్పడెను. పరశురాముఁడు తనయందుఁగల భగవదంశమును రామునిలోఁ జేర్చి నిర్విరుద్ధుడై యాశశరథరాముం గాంచెను. తన తేజ మారామ మూర్తివీర్యమున భగ్నముకాఁగా జడీకృతుడై యాకమలాత్తుని గని మందమందభాషణముల నిట్లనియె.

శ్రీరామా! పూర్వ మీభూమండలమంతయు నేను కాశ్యపునకు దారవోసితని. ఆముని నా దేశముగాన నీభూమి యుండుండరాదని శాసించెను. వసింపనని ప్రతిజ్ఞపట్టితిని. కాన గురుఁడగు కాశ్యపుఁడు చెప్పినట్లే చేయఁబూని రాత్రి కాలమున నిందు వసింపమానితని. వీరాగ్రణీ! రామమూర్తి! నాకు గమన శక్తి లేకుండఁజేయరాదు. ఎందులకందువో ఇందు నిలువక సత్యమ మహేంద్రాప్రికింబోవలయును. తపశ్శ్వర్య నడపి యస దృశలోకముల నార్జించితని నీబాణమున వాని భేదించుము. ఈధనుర్ధారణమున నిర్వికారుడై శత్రునిర్మూలనస్వభావుఁడయి తన రారు పురుషోత్తముండ వగుదువు. దేవదేవుడవు నీవే. అని నే నెఱుంగుదును. పరంతపా! నీకు శుభములగుంగాక. ఇదిగో చూడుము. బృందారకు లెల్లవచ్చి యుద్ధమున నప్రతిద్వంద్వుడవగు నిన్ను నీవీరకృత్యముచు చిలకించుచున్నారు. నా కీపుడు గల్గిన యీసిగ్గు తగదు. త్రిలోకవల్లభుడవు. ఇట్టి మహాప్రభుఁడవగు నీచే నేనోడినందులకు సిగ్గే? శత్రుసూచన వ్రతుడవు.

కాన నసదృశభవత్స్వయంకముచు వదలుము. దానిం గాంచి మహేంద్రాద్రికింబోయెదను.

ప్రతాపశాలియయ్య నిట్లు పలుకు నారామునిపలుకు లాలకించి శ్రీరామమూర్తి యాయుత్తమబాణమును వైచెను. ఆబాణ మాతనితపస్సమార్జితలోకముల భేదించెను. దానిం గాంచి ధన్యోఽస్మి యనుకొనుచుఁ బరశురాముఁడు మహేంద్రాద్రికింబోయెను. దిక్కులు తేటగా నుండెను. మునులు సురలు వైష్ణవచాపధారియగు నారామునిం బ్రశంసించిరి. జామదగ్న్యుఁ డాదశరథనందనుం గొనియాడి ప్రదక్షిణము గావించి స్వస్థానమునకుఁ బోయెను.

భక్తాగ్రగణ్యులారా! ఈఘట్టమున ననేకరహస్యవిషయములు గలవు. కొందఱు పరశురామునకు గర్వభంగమాయె నందురు. అద్ది సామాన్యదృష్టిం గాంచిన నగపడును. కాని భగవదవతారములలోఁ బరిగణింపఁబడు నారామునకు గర్వమన్న నపరాధము కాదా. అందందుఁగలవిషయములఁ బరికింతము.

“వీర్యహీనమివాశక్తం శత్రుధర్షణ భార్గవ

అవజానాసి మే తేజః పశ్య మేఽద్య పరాక్రమమ్.”

అని రామచంద్రుఁడు పలికెను. ఇందు భగవంతు నభిప్రాయ మేమి? ఇప్పుడు పరశురాముఁడు రామమూర్తియెదుట నున్న వాఁడు. స్యతేజమును గ్రహించునమయ మానన్న మైనది. ఇతరుల కయ్యది తెలియనీయరాదు. లేనియాగ్రహమును గైకొననలయును. కనుకనే “పశ్యమేఽద్య పరాక్రమమ్” అని రామమూర్తి పలికెను. మునిచెంత నింతగర్వముగా శ్రీరామచంద్రుఁడు పలుకునా. నాతేజస్సు నవమానించుచున్నాడవా.

నీలోనున్న నాతేజస్సు నిరర్థకముగా నుంచితివా. నాపరాక్రమమును జూడుము. అనఁగా నిపుడే గ్రహింతును. చూడుము. అని మనోభావమును మాటుపఱచి పలికెను.

“ఇత్యుక్త్వా రాఘవః క్రుద్ధో భార్గవస్య శరాసవః

శరం చ వ్రతిజగ్రాహ హస్తాల్లఘుపరాక్రమః.”

అని పలికి కోపమూని అనఁగా భావమేమి? ఇతరులు చూచి పరాక్రమమును జూపఁబూనెనని గ్రహింతురుగాక యనియు, వాస్తవముగాఁ దనతేజస్సును జాపశరములను దీసికొనవలయునని రాఘమూర్తి కోపము నగపఱచెను. ధనుస్సు లాగుకొనుచుఁ దనదివ్యతేజస్సునుగూడఁ దీసికొనియెను. ఇప్పుడు పరశురాముడు సాధారణమునులలో లెక్కింపఁదగినవాఁడు. భగవదంశము స్వస్థలముననే చేరినది. సకలపరికరములు నమరినవి. ఈవిషయ మితరులకుం దెలియనీయరాదన్న యూహచే శ్రీరామచంద్రుడు,

“బ్రాహ్మణోఽసీతి పూజ్యోఽసి విశ్వామిత్రకృతేన చ”

అని తెలిపెను. ఇంతకుముందే విశ్వామిత్రుడు శ్రీరామచంద్రమూర్తికిఁ బరశురామాగమనవృత్తాంతమును దెలిపెనని యూహింపఁదగును. విశ్వామిత్రునితోఁబుట్టువు ఋచీకునకు భార్య యనుసంబంధమునుబట్టి క్షమించితి నని వ్యాఖ్యాతలు వ్రాసిరి. బ్రాహ్మణుడవని విశేషించి విశ్వామిత్రుడు పలుకుట చేతను బూజ్యుడవే. నాతేజస్సు నేను గ్రహించినందున నీకుఁ గొంతలేదని రామమూర్తి తెలుపుచున్నాడని మన మూహింపందగు.

“ఇమాం పాదగతిం రామ తపోబలసమార్జితాః

లోకాన ప్రతిమాన్వా తే హనిష్యామి యదిచ్ఛసి.”

ఇందుఁ బై నుదాహరించినయర్థమునకుఁ గారణముకలదు. బ్రహ్మ
ఋడవు. కానఁ బూజ్యుడవని పలికి నీపాదములు ఛేదించునా
యని రామమూర్తియనునా? ఇందు విశేషార్థము కలుగవలదా?
నీవు సుచరిత్ర నిఁక నవసరములేదు. నీవు తిరిగి చేయుపనిని
నాకు వదలుము. హ్రదానవశిక్షకు వలయుశక్తి యింకను
నాకుఁ గావలయు. నీతపోబలము నాకొసంగుమనియే రాముని
భావమని గ్రహింపందగు. పరశురాముఁడు తపస్సుచేసి యే
లోకములు సూపాదించెను? వానికిఁ జేరులేమని? పుణ్యలోక
ములను నాశనముచేయుదునా యని రామమూర్తి పలికెనన్న
నెంతటియపరాధము! పుణ్యరక్షణార్థ మవతరించెనుగదా భగ
వంతుఁడు. అట్లడుగునా యందురేని త్రిపురాసురసంహారకాల
మున శంకరుఁడు దేవతల నిట్లే యడిగెను. ఇపుడు శ్రీరామ
మూర్తియు నడుగుచున్నాఁడు. రావణాదులు దుర్వారతపస్సు
చేసినవారు. వారి నడంపఁ దపోబలము తోడ్పడవలయును.
విష్ణ్వంశముగలిగియున్నపుడు చేసినతపస్సున భాగము రామ
మూర్తికిం గలదు. కాన దానినిష్ఠుని యడిగెను. ఈరహస్య
మితరులకు బోధపడఁగూడదని యాదలు విన నట్లడిగెనని మన
మూహింపదగును.

“నిర్వీర్యో బాహుదగ్న్యోఽసౌ రామో రామమైకతః.”

గతవీర్యః అనక నిర్వీర్యః = నిర్లతం వీర్యం యస్య సః. వెడలి
పోయినతేజస్సుగలవాడనఁగా నర్థమేమి? తనలోనితేజస్సు
పరమపురుషునియందు సంక్రమించెననియే యర్థము.

“అక్షయం మధుహంతారం జానామి త్వాం సురేశ్వరం
 ధనుషాఽశ్చ పరామర్శాత్స్వస్తి తేఽస్తు పరంతప.”

శ్రీ పరశురాముడు స్పష్టపటచెను. కావున బరశురామునకు
 శ్రీరామునిమాహాత్మ్యము తెలియుననియు, నితరులకుఁ దెలియ
 నీయక తొలుత మాటలాడి తుదకు భక్తిపారవశ్యమున భగ
 వంతునిగా వినుతిం చెననియుఁ దెలిసికొనవలయు.

ఈసమయమున శ్రీరామచంద్రుడు దుష్టనిగ్రహము
 నకు వలయుపరికరములన్నియుఁ గలవాఁడయ్యెను. ప్రకృతిం
 గూడి సగుణబ్రహ్మమయ్యెను. తానూరకయున్నను బ్రకృతి
 సర్వకార్యనిర్వహణక్షమ కలదు. కనుకఁ దనసర్వసాక్షాత్వము
 వెలయ నుహానందమున నుండును. ఈఘట్టమున నొక్కవిశే
 షము కలదు. పరశురామునిపై శ్రీరామున కాగ్రహ మిసు
 మంతయులేదు. అట్లే పరశురామునకుఁగూడనని తెలిసికొన
 వలయును. భగవదంశము రెండుతావుల నుండనక్కఱలేదు.
 శ్రీరామమూర్తి వివాహముచేసికొనక ముందు భార్యవ
 రాముడు రాలేదు. సమయమునకై కాచియుండెను. సుము
 హూర్తము సమీపింపఁగాఁ దనకుఁ దానై వచ్చి వారియంశ
 మును వారికి సమర్పించి కృతకృత్యుడయ్యెను.

రామావతారమునకు ముందే వలయుపరికరములు
 సూర్యబడుచునుండెను. శివచాపము దేవరాతునకును, వైష్ణవ
 చాపమును ఋచీకున కీయఁబడెను. మునికి ధనుస్సెందులకని
 యున మూహింపవలదా. ఇవి రెండును శ్రీరామావతారమున
 సమయోగింపవలయుననియే కాక మతెందులకు? భగవదంశము

గల పరశురాముఁ డాచాపమునఁ గొందఱదుష్టులం బొలియిం
చెను. ఇఁకఁ బొలియింపఁదగినవారి నడంప శ్రీరామున కా
చాపవర్యము నొసంగెను. ప్రకృతి సీతాదేవి రామాగమన
మునకుఁ గాచియుండెను. సమయము రాఁగా నన్నియు సమ
కూడెను. కావున నిపుడు శ్రీరామమూర్తిని సర్వపరికరవిశిష్టుని
మనము ధ్యానింపవలయును. మానసిక పూజాపద్ధతినారాధింపం
దగును. ఆపరమేశ్వరుని విచిత్రచరిత్రమును సభక్తః బతింపం
దగు. పఠించినంతమాత్రమునఁ జాలదు. అందుఁగలసారమేదని
యెఱుంగవలయును. ఊరకే దేవాలయములకుంబోయి కుఱిం
భరులమాటలకు లోఁబడి ధనవిముక్తిం గాంచి సంసార
ముక్తికిం దూరులము కారాదు. సకలదేవతామయుండని యో
రామమూర్తిని నష్టి సదా ధ్యానింపవలయును. అపుడే సర్వ
మతసమారాధ్యుడని తేటపడును. లేనిచో మతద్వేషము మన
మనస్సుల నలముకొని పురోవృద్ధి నడ్డగించును. అట్టి తెలివి
తక్కువవసులకుఁ బోవక పరమతములయం దోర్పుగలిగి భగ
వంతుఁ డెల్లరకు సమారాధ్యుడని నష్టి మన కనుకూలమగు
మార్గమున నారాధించుచుండవలెను. అదియే మంచిమార్గము.

— అయోధ్యాప్రవేశము. —

* పరశురాముఁడు మహేంద్రాద్రికింబోవఁగా శ్రీరామ
మూర్తి కల్పితకోపమును వదలి శాంతమునూని యప్రమేయుఁ
డగుపరుణునకుఁ (నదృశ్యముగా నున్నవానికి) నాధనుర్వరము
నొసంగెను. బాణముంగూడ నిచ్చెను. తరువాత రామచంద్రుఁ
డు పసిష్ఠాదులగుమునులకు మ్రొక్కి పరశురామునిరాకవలని

* ఇయ్యది దెబ్బదియేడవ సర్గమునండి గ్రహింపఁబడినది.

భీతిచే గలంతనొంది యిచ్చుకయు నెఱుంగనియట్లున్నతండ్రిని గాంచి నాయనా! జామదగ్నుడు వెళ్లెను. ఇంక జతురంగ బలముల బయనముచేయ నాజ్ఞాపింపుము. చాతకపక్షులు మే ఘోషకమును గోరునట్లు సేనలన్నియు నీయాజ్ఞకై యెదురు చూచుచున్నవి. అనఁగా నాపలుకులు చెవులబడఁగానే కుమారుని గౌఁగిలింతుకొని మూర్ఖునియెను. పరశురాముడు పోయెనన్నవార్త రెండుసారులు చెప్పినఁగాని యాతనిభయము పోవదయ్యెను. పుత్తులతోఁ దాను మరల జన్మించినట్లే యాతఁడు తలంచెను. వెంటనే పయనముకండని సేనల కాజ్ఞాపించెను. తూర్వధ్వనులు మిన్నముట్టఁగా వారిపయనమునాగెను.

అయోధ్యయందలి రాజమార్గము లలంకరింపఁబడియుండెను. పూవులుచల్లి మిగులఁ గై నేసిరి. రాజు రాకవలనఁ బోరులకుఁ గల్గినమహానందము వర్ణనాతీతము. జనులు మార్గముల యందుఁ గ్రిక్కిరిసియుండిరి. దశరథమహారాజాతరుణమున నయోధ్యం బ్రవేశించెను. బ్రాహ్మణులును దక్కుంగలవారును జాలదూరమునకుంబోయి రాజు దర్శించిరి. సర్వాలంకార శోభితమగు రాజభవనమును సప్రశ్నైఁడై ప్రవేశించెను. సౌధమందలిజనులు మహానందమున నోలలాడిరి. భోగోచితసర్వపదార్థముల నాదివ్యమందిరము నిండియుండెను. కాసల్య సుమిత్రకై కయికనుగల రాజపత్నులును గోడండ్రును మర్యాదగా నంతఃపురమునకుఁ దోడ్పొనిపోయిరి. ఆపధూరత్నములు నలుపురు పెద్దలయాశీస్సులనొంది కాశేయవస్త్రములం దాల్చి యమూల్యాభరణముల ధరియించి గృహదేవతలం బూజించి నమస్కరింపఁదగినవారలకెల్ల నమస్కరించిరి. తమతమయంతః

పురములు బ్రవేశించిరి. గోవులను ధనధాన్యముల నాశ్రితులగువిప్రుల కొసంగి సంతృప్తులను గావించి యందఱు కానందముం గూర్చుచు దమప్రాణేశ్వరులంగూడి హాయిగా నుండిరి. ఏవిషయమునందును వారలకుం గొఱంతయే లేకయుండెను. ఆ రాజకుమారులు నలువురును సాటిచేయవలనుపడనిశౌర్యము విలసిల్లి సకలవిధముల ననురూపలగుపురంధ్రీమణులం బెండ్లియాడి సకలాస్త్రవేత్తలై ప్రఖ్యాతింగొంచిరి. మఱియుఁ గన్నతండ్రికి శుశ్రూష చేయుచు దదనుమతులై సర్వకార్యముల నిర్వహించుచుండిరి.

అంతఁ గొన్నిదినములకు దశరథుఁడు భరతునిం గాంచి వత్సా! మేనమామ యుధాజిత్తు నిన్నుఁ బిలుచుకొనిపోవ వచ్చియుండి నన్ను వేడుకొనెను. ధర్మ మెఱుంగుదువు. కాన నాతనికి వేడ్కనేయవలయు. అనఁగానే తండ్రియానతిం దలం దాల్చి నమస్కరించి రామలక్ష్మణులం గొఁగిలించుకొని శత్రుఘ్నునితోఁ బయనముసాగించెను. భరతుఁడు పోవఁగఱే శ్రీరామలక్ష్మణులు పితృపూజాతత్పరులై యుండిరి. శ్రీరామచంద్రుఁడు ధర్మజ్ఞుండౌటఁ దండ్రియానతిఁ దలఁదాల్చి పౌరులకు హితములగు కార్యములను జక్కఁగాఁ జేయుచుండెను. తల్లులకు గురువులకును జేయఁదగుపనులను గాలానుసారముగా శాస్త్రవిహితముగాఁ జేయుచుండెను. శ్రీరామున కలవడిన సుశీలాదులకు దశరథుఁడు సంతుష్టుడయ్యెను. తండ్రి ప్రీతుండగుట యటుండ విప్రులును వైశ్యులును దద్దేశవాసులందఱును ప్రీతులైరి. యశస్వియు సత్యపరాక్రముఁడునగు శ్రీ

రాముడు శీలవృత్తములచేత నేకాక తక్కినగుణములచేతను భూతములకు బ్రహ్మవలె బ్రయతముడై వెలయుచుండెను.

శ్రీరామచంద్రుడు మనస్వియై సీతయం దాదృతిగలిగి తద్గత ప్రాణుడై యామెంగూడి యానందించుచుండెను. రాము నకు జానకి యతనితండ్రియగు దశరథుడు కూర్చినభార్య యగుట యత్యంతప్రియురాలయ్యెను. భర్తృశుశ్రూషాగుణ మునుబట్టియు సౌందర్యాభిజాత్యముల ననుసరించియు రాము నకు సీతయం దత్యంతప్రీతి యమరియుండెను. సీతాహృదయ మునందు భర్తృప్రీతి ద్విగుణముగ న్నండెను. సీత యనురాగ మతిగూఢము. రాముడు చిత్తచిహ్నములఁ దర్కించి యాయనురాగమును దెలిసికొనుచుండెను. సర్వకాలము తద్భృద యవర్తి కావున నామె యనురాగము నిగూఢమైనను దెలియకయుండునా? జానకియు రామునిహృదయమును మిక్కిలిగ నెఱుంగుచుండెను. ఏలన, సీత మైథిలి; జనకదుహిత. కాన సూక్ష్మజ్ఞయే యగును. దేవతాకన్యకల మించినరూపముగలది. కావున నతిప్రాధురాలు. దేహమును దాల్చి యవతరించిన శ్రీ దేవినాఁ గనబడునది. కాన శ్రీరామచంద్రహృదయమును విశేషించి తెలిసికొనఁజాలెను. అట్టి సీతాదేవింగూడి మహా లక్ష్మింగూడిన శ్రీమహావిష్ణువుకరణఁ బ్రకాశించెను.

మహనీయులారా! ఇందు విమర్శింపఁదగినవిషయములు లేవనరాదు. ఇందు స్త్రీధర్మములు విశేషించి వర్ణింపఁబడినవి.

“దేవతాయతనాన్యాశు సర్వాస్తః ప్రత్యభూజయత్”

“దేవతాయకనాని గృహదేవతానామర్పాగృహజి. ఆయకనపూజా
మాత్రే స్త్రీజామధికారాత్. అని గోవిందరాజులు. దేవతాయక
నాని గృహదేవతావ్రతిమాః” అని మహేశ్వరతీర్థులు వ్రాసిరి.

గోవిందరాజులయభిప్రాయము ననుసరించి గృహదేవత
లుండుపూజాగృహముల స్త్రీలు పూజింపవలయునని యేర్ప
డును. ప్రతిమల నారాధింపవచ్చునని మహేశ్వరతీర్థాభి
ప్రాయముననుసరించి యేర్పడును. స్త్రుతులతాత్పర్య మేమని
యించుక విచారితము.

“జపస్తవస్తోత్రయాత్రా క్రవణ్యా మంత్రసాధనం
దేవతారాధనం చైవ స్త్రీకూద్రవకనాని షట్.”

౧౩౩

అని ఆత్రిష్ఠులి.

ఇదియు గోవిందరాజాభిప్రాయమునే తెలుపును.

“నాస్తిస్త్రీణాం క్రియా మంత్రైరితి ధర్మే వ్యవస్థితిః

నిరింద్రియా హ్యుచంత్రాశ్చ స్త్రీయోఽన్యకమితి స్థితిః.” ౧౪

(చును. ౯. అధ్యాయం.)

మంత్రరహితముగాఁ గ్రియలు జరపవచ్చునని మనుస్మృతి
యనుమతినిచ్చుచున్నది.

“కూద్రో నానుభవితో వా స్త్రీయో వా పతితోఽసి వా

కేశవం వా శివం వాసి స్పృష్ట్యా శరకమశ్నుతే.

బ్రాహ్మణ్యపీ హరిం విష్ణుం న స్పృశేత్ప్రేయ ఇచ్ఛతీ

సనాథా మృకసాథా వా కన్యా నాస్త్రీహ నిషక్రతిః.

స్త్రీణామనుపసితానాం కూద్రాణాం చ జనేశ్వర
స్మర్యనే నాధికారోఽస్తి విష్ణోర్వా శంకరస్య చ.” స్కాందము.

స్మర్యరహితా తు తయోర్భవత్యేవ.

“సాలగ్రామం సంస్పృశేత్తు హీనవర్ణో వసుంధరే
స్త్రీకూద్రకరసంస్పృశ్యో వజ్రస్వర్నాధికో మతః.
మోహద్యస్సంస్పృశేచ్ఛాచ్ఛ్రో యోషిద్వాపి కదాచన
స్వపతే నరకే ఘోరే యాతదాధూతసంప్లవమ్.
యది భక్తిర్భవేత్తస్య స్త్రీణాం వాపి వసుంధరే
దూరాదేవాస్పృశన్ముఖం కారయేత్సునమాహితః.”

వారాహపురాణము.

“సాలగ్రామశిలామత్రే నిర్బంధో న ప్రతిమాదౌ
నర్వవర్జేస్తు సంపూజ్యాః ప్రతిమాస్మర్వదేవతాః
లింగాన్యపితు పూజ్యాని మణిభిః కల్పితాని చ.” వారాహము.

అనువీనింబట్టి పరికింపఁగా స్త్రీలు సాలగ్రామముల స్మృతింపరా
దనియు, బ్రతిమల నారాధింపవచ్చుననియు, మణికల్పితశివలింగ
మునుగూడ నారాధింపవచ్చుననియు స్పష్టము. ఇంక నీచర్చ
చేయుట యంత మంచిదికాదు.

తఱుచుగా నర్చకులే యీపూజ కర్తృలనియు, నితరులు
స్మృతింపరాదనియు, దేవాలయములనే నమ్మకొని జీవించువారు
కల్పించినట్లు తోచెడిని. ఈనియమము ద్రావిడాది దేశముల
యందే కనంబడును. ప్రాచీనాగమములయం దిట్టినియమములు
తఱుచుగాఁ గానరావు. ప్రతిమార్చనము స్త్రీశూద్రులకొఱకే

యేర్పడినది. అదియుఁ బనికిరాదను టుచితమని నాకుఁ దోచుదు. ప్రతిమార్పనము కేవల పామరులకొఱకే యేర్పడినది. అట్టిది కూడఁ బనికిరాదనుట సామాన్యశాస్త్రమున సిద్ధింపకయున్నను విశేషవిధిచేత సిద్ధించును.

సీతారాములు సుఖముగా నయోధ్యానగరమునఁ గాలముఁబుచ్చుచుండిరి. మానవుఁడు చేయఁదగినసత్కార్యము లగు పితృశుశ్రూషాదుల నొనరించుచుఁ బౌరులకును జానపదులకు హితము నొనరించుచు నుత్తమోత్తముఁడని తన్నెల్లరు కొనియాడఁ దనమహత్త్వము కానరానీయక మహామాయ యగు సీతాదేవి యెల్లర ముగ్ధులుగా నొనరించుచుండ నిర్లిప్తఁ డయ్య సకలకార్యవరతంత్రుఁడై లోకులకు నుదాహరణ భూతుఁడై సర్వజనాదృతిం గాంచుచుఁ బ్రవర్తించుచుండెను. ఇట్లెన్ని వత్సరము లుండఁగలఁడు? తా నవతరించినపని సాగవలయుఁగదా. అద్దానికొఱకే దశరథుఁడు భరతుని శత్రుఘ్నుని తోడ మేనమామయింటికిం బంపెను. ఏనాఁడు భరతుఁ డయోధ్యను దాఁచెనో మహాప్రకృతి తనప్రయత్నము నెఱవేఱఁగదా యని యానందించెను.

“గహవా కర్తజ్ఞో గతిః.”

అన్న భగవద్వాక్యము తప్పనా? శ్రీరామచంద్రుఁడు శత్రువధార్థము ప్రయత్నింపఁదగుసమయము సమీపముననున్నది. దాని కనుగుణముగా నెల్ల కార్యములు సాగవలయుఁగదా. శ్రీరామమూర్తి మహానందమున నున్నవాఁడు. మహామాయసీత స్మరించినంతన యెల్లపనులు సాగుచుండును. భరతుఁ డుండఁగూడ

దని తలంచెను. దశరథుడు మేనమామయింటికిం బొమ్మని పంపెను. అయోధ్యకురాగానే యేల పంపకుండెను? సీత మనస్సున స్తరింపలేదు. ఏయేకాలమున నేయేరాక్షసులు వధింపఁ బడి ముక్తి నొందవలయునో యాసమయ మింకను రాలేదు. కావున నామె యూరకయుండెననియు, సమయ మాసన్నమైనది కాన నిక నిది యిట్లు సాగవలయునని తలంచెననియు నెఱుంగవలయును. ఏదినమున నేరాక్షసుడు శ్రీరామమూర్తిచే బొడవడంగవలయునో, ఏమహర్షి యేదినమున భగవంతునిమామూమానుషవిగ్రహుని దర్శింపవలయునో యాసమయమునకుఁ బ్రకృతిపూరుషులిరువురు నాయాచోటుల నుండవలయుగదా. అట్టియేర్పాటు ప్రకృతి యొనరించుననియు మన మెఱుంగవలయు. ఆజగజ్జనని యుద్దేశమునకు మాటులేదు. హరిహర బ్రహ్మదు లామెశాసనమున మాళులందాల్చి మెలంగుదురననికఁ దక్కినవారిమాట యిట నేటికీ? కావున సీతానామమున వెలయుమహామాయ భరతుఁ డుండఁగూడదని తలంచినంతనే దశరథుఁ డామెసంకల్పమునఁ బురికొల్పఁబడి భరతుం బిలిచి మేనమామయింటికిం బొమ్మనఁగా నాతఁ డనుజునింగూడి పోయెను. తరువాతి కార్యము లెట్లెట్లు చేయందలంచునో యా సీతాదేవి సంకల్పప్రకారము సాగుననియు, శ్రీరామచంద్రుడు సాక్షిమాత్రుడై యుండుననియుఁ దలంపవలయును.

శ్రీరామచంద్రునకు నిళరులు తెలిపినఁగాని స్వశక్తి నెఱుంగఁడని పలుకువారు కొందఱు గలరు.

“నరుణామూఢప్రమేయాదుదదా హస్తే శసాయకం.” (౧. స ౭౭.)

పరశురాముఁ డొసంగినవైష్ణవచాపమును బాణముతోడ వరుణున కిచ్చెనని కలదు వరుణుఁడు వచ్చినట్లు కానరాదు. భగవద్దర్శనముచేయ దేవత లరుదెంచిరని యున్నది. వారింగూడివచ్చి యత్యుశ్యముగా నున్న యట్లూహింపవలయుఁగాదే. “అప్రమేయాయ = అదృశ్యాయ” అని గోవిందరాజులు. వ్రాసిరి. ఈయభిప్రాయము నంగీకరింపకయున్న నీశ్లోకమే ప్రత్యక్షమనవలయు అనఁగా నాచాపముతో నప్పుడు పనిలేదు. కాన దర్శనముచేయ నరుదెంచి యితరులకుఁ గనబడకయున్న వరుణునిచేతి కిచ్చెను. దీనింబట్టి మానవులచందమున నటించు ననియు సర్వమెఱుంగుననియుఁ దలంపంజరుఁగదా. కువాదముల వలన నేమి లాభము? వ్యర్థమగు కాలక్షేప మదియగును. అట్టి కార్యములచే గాలముఁ గడుపక భగవంతుని యనంతకల్యాణగుణముల స్మరించుచుఁ గీర్తించుచు బ్రకృతిశక్తి కబ్బురం పడుచు నామహాజనని నారాధించుచు భగవత్సాన్నిధ్యమును జేరుయోగ్యత ననుగ్రహింపుమా యనివేడుచు సత్కర్తృముల నాచరించుచు దత్ఫలములను భగవంతున కర్పించుచు నుండవలయును. అంతకంటె మించి చేయందగిన దేదియు లేదు. దుర్వాదములను జేయక పరమతముల దూషింపక యితరులారాధించుదేవతలు నీచులని దూఱక భగవంతుఁడు భక్తులు కల్పించుకొన్నరూపము గలవాఁడగునని యెప్పు రేనామమునఁ బిలిచినను భక్తియున్నచోఁ బలుకునని నమ్మి శక్తి కనురూప

ముగ నాపరాత్పురు నారాధించి తదనుగ్రహపాత్రులము.
కావలయును. ఇంతకంటె మంచిమార్గముకానరాదు. ధనముతో
నక్కఱలేదు. మానవులసహాయముకూడ నక్కఱలేదు. ఉప-
వాసాదులచే దేహమును గృశింఁజేయ నవసరములేదు. సమా-
హితచిత్తులమై సర్వేశ్వరుని ధ్యానించినఁ జాలును. కరుణానిర-
రాశి పరమేశ్వరుఁడు భక్తరక్షణదీక్షుఁ డుద్ధరించును.

“నాహం వేదైర్న తపసా న దాసేన న చేజ్జయా

శక్య ఏవం విధో ద్రష్టం దృష్టవానసి మాం యథా. ౫౩

భక్త్యా త్వన్యయా శక్య అహమేవం విధోఽద్వన

జ్ఞాతం ద్రష్టం చ తత్త్వేన ప్రవేష్టం చ పరంతప. ౫౪

మత్కర్తృత్వన్తత్పరమౌ మద్భక్తస్సంగపర్జితః

నిరైవ్విరస్పర్శభూతేఘ యస్య మామేతి పాండవ.” ౫౫

(గీత. ౧౧ అధ్యాయము).

అన్న శ్రీకృష్ణోపదేశము మనకుఁ బ్రమాణము. కొందఱు కపట
యోగులు ధనార్జనతత్పరులై వేదములఁ బఠించుట, తపస్సు
చేయుట, దానములిచ్చుట, యజ్ఞములుచేయుట లేక పూజిం-
చుట ఫలములేదనియు భక్తియే ప్రధానమనియు సుపదేశిం-
చుచుఁ బామరులవలన ధనము నార్జింతురు. వారు గ్రహించిన
యర్థము భగవదుపదేశమున లేదు. భక్తిగలిగి యవియన్నియు
నాచరింపవలయునని యభిప్రాయమే కాని వేఱుగాదు. అట్లు
గానిచో

“తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యకార్యవ్యవస్థితౌ

జ్ఞాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్త కర్తమహర్హసి.”

యన్నగీతావాక్య మేటగలియును. అట్టిదాంభికులు వేషధారులనియు, వారు ధనముఁగోరి యట్లుపదేశింతురనియు నెఱుంగవలయును. ఏకాంతభక్తులగువా రట్లు పలుకరు. ఏమానవున కేస్తాత్కార్యముచేయ నవకాశము దొరకునో యాకార్యమును భక్తిగలిగి చేయవలయుననియు, లోకమును మెప్పించుటకు మాత్రమే చేయరాదనియు నాయుపదేశవాక్యములసారము. భక్తిగలిగి వేదపారాయణ మొక్కఁడు చేయవచ్చును. మఱొక్కఁడట్లే తపస్సు. ఈరితిగా నెవ్వరి కేదియిష్టమో యట్టి సత్కర్మముల నాచరింపవచ్చుననియే దానియర్థము. ఇదియే శాస్త్రసమ్మతమగునర్థము. ఈయర్థమున నితరుల దూషింప నవకాశము దొరకదు. కనుకఁ బెద్దలవలనఁ జక్కనియర్థమును గ్రహించి భగవంతుని సేవించుటయే సర్వోత్తమము.

మహాశయులా రా! ఈబాలకాండమునందు భగవంతుఁడవతరించుట, అమానుషకృత్యముల మూలమున సర్వేశ్వరత్వమును వెల్లడించుట, లోకులకుఁ జక్కనిప్రవర్తనము నేర్పమానవాచారములఁ దాను జేయుట, ప్రకృతిని సీతాదేవిని బెండ్లియాడుట, తనకళను బరశురామునుండి గ్రహించుట సర్వజనరంజన మూలమునఁ దనకరుణావరతంత్రత్వమును దెలుపుట లోనగు నద్భుతవరమపావనచరిత్రములు వర్ణింపఁబడినవి. వీనింబఠించి భగవంతునిమహిమము నెఱింగి శక్తికొలది

తత్సేవాపరాయణులము కావలయును. కుతర్కముల లాభము లేదు. సత్కర్తానుష్ఠానమునకు సుముఖులము కావలయును. పరమేశ్వరునే నమ్మియుండవలయును. ఇంకఁ దరువాతికథల నయోధ్యాకాండమునఁ బఠింతము.

ప్రకృతిపురుషసమాగమమను

రెండవ ప్రకరణము సంపూర్ణము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ఇది బాలకాండము. పరమేశ్వరార్పణము.

